

ជីវិត

ភាសាចាស់

សុត្តន្តបិដក

សំយុត្តនិកាយោ

សភាជានុក្ខជីវិត

។ និមោ តស្ស ភក្កវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

សំយុត្តនិកាយ

សកាថាវគ្គដីកា

គន្ថាវម្ភកថាវណ្ណា

១. សំវណ្ណាធារម្ភ រតនត្ថយវន្ទនា សំវណ្ណាតព្ពស្ស ធម្មស្ស
បក្កវនិស្សយវិសុទ្ធិបដិវេទនត្ថំ, តំ បន ធម្មសំវណ្ណាធាសុវិញ្ញនំ
ពហុមាណុប្បាទនត្ថំ, តំ សម្មនេវ តេសំ ឧគ្គហណាធារណាធិក្កមលទ្ធព្វាយ
សម្មាបដិបត្តិយា សព្វហិតសុខនិច្ឆាទនត្ថន្តិ។ អថ វា មជ្ឈិមភារវតោ,
សព្វកិរិយាសុ បុព្វកិច្ចភារវតោ, បណ្ឌិតេហិ សមាចរិតភារវតោ, អាយតី
បរេសំ ធិដ្ឋានុគតិអាបជ្ឈនតោ ច សំវណ្ណាធាយំ រតនត្ថយបណាមកិរិយាតិ។
អថ វា រតនត្ថយបណាមករណំ បូជនីយបូជាបុញ្ញវិសេសនិព្វត្តនត្ថំ, តំ
អត្តនោ យថាលទ្ធសម្បត្តិនិមិត្តកស្ស កម្មស្ស ពលានុប្បធានត្ថំ, អន្តរា ច
តស្ស អសំកោចាបនត្ថំ, តទុកយំ អនន្តរាយេន អដ្ឋកថាយ បរិសមាបនត្តន្តិ
ឥនមេវ ច បយោជនំ អាចរិយេន ឥធាធិប្បតំ។ តថា ហិ វក្ខតិ “ឥតិ មេ
បសន្នមតិនោ... បេ... តស្សនុភាវេនា” តិ។ វត្ថុត្ថយបូជា ហិ
និរតិសយបុញ្ញក្ខេត្តសំពុទ្ធិយា អបរិមេយ្យបភាវោ បុញ្ញាតិសយោតិ
ពហុវិធន្តរាយេបិ លោកសន្និវាសេ
អន្តរាយនិពន្ធនសកលសំកិលេសវិទ្ធីសនាយ បហោតិ, ភយាធិឧបទ្ទវព្វា
និវារេតិ។ យថាហា “បូជារហោ បូជយតោ” តិអាធិ (ធម. ប. ១៩៥; អប. ៤៨

១.១០.១), តថា “យេ, ភិក្ខុវេ, ពុទ្ធបសន្នា, អគ្គតេ បសន្នា, អគ្គខោ បន
បសន្នានំ អគ្គាវិចាកោ ហោតិ” តិអាធិ (ឥតិវុ. ៩០)។

“ពុទ្ធាតិ កិត្តយន្តស្ស, កាយេ ភវតិ យា បីតិ;
វេមេវ ហិ សា បីតិ, កសិណោនបិ ជម្ពុទីបស្ស;
ធម្មាតិ...បេ..., សង្ឃាតិ...បេ..., ជម្ពុទីបស្ស” តិ។ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ១.៦);

តថា “យស្មី, មហាឆាម, សមយេ អរិយសាវកោ តថាគតំ អនុស្សវតិ, នេវស្ស
តស្មី សមយេ រាគបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ ហោតិ, ន ឆោស...បេ... ន មោហាបរិយុដ្ឋិតំ
ចិត្តំ ហោតិ” តិអាធិ (អ. និ. ៦.១០; ១១.១១)។ “អវញ្ញេ វុត្តមូលេ វា...បេ... ភយំ វា
ធម្មិតត្ថំ វា លោមហំសោ ន ហេស្សតិ” តិ (សំ. និ. ១.២៤៩) ច។

តត្ថ យស្ស វុត្តត្ថយស្ស វន្តនំ កត្តកាមោ, តស្ស
គុណាតិសយយោគសន្តស្សនត្ថំ “ករុណាសីតលហធម៌” ត្ថិអាធិនា
កាជត្ថយមាហ។ គុណាតិសយយោគេន ហិ វន្តនាវហភាវោ, វន្តនាវហេ ច
កតា វន្តនា យថាធិប្បតំ បយោជនំ សាធនីតិ។ តត្ថ យស្ស ទេសនាយ
សំវណ្ណនំ កត្តកាមោ, សា នវិនយទេសនាវិយ ករុណាប្បធានា, នាបិ
អភិធម្មទេសនាវិយ បញ្ញាប្បធានា, អថ ខោ ករុណាបញ្ញាប្បធានាតិ
តទុក្ខយប្បធានមេវ តាវ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ថោមនំ កាតុំ តម្កលកត្តា
សេសវតនានំ “ករុណាសីតលហធម៌” ត្ថិអាធិ វុត្ថំ។ តត្ថ កិរតីតិ ករុណា,
បរទុក្ខំ វិក្ខិបតិ អបនេតីតិ អត្ថោ។ អថ វា កិណាតីតិ ករុណា, បរទុក្ខេ ភសិ
ការុណិកំ ហិសតិ វិពាធនីតិ អត្ថោ។ បរទុក្ខេ ភសិ សាធនំ កម្មនំ
ហធម៌ខេនំ ករោតីតិ វា ករុណា។ អថ វា កមិតិ សុខំ, តំ វុត្ថតីតិ ករុណា។
ឯសា ហិ បរទុក្ខាបនយនកាមតាលក្ខណា អត្តសុខនិវេក្ខតាយ
ការុណិកានំ សុខំ វុត្ថតិ វិពាធនីតិ អត្ថោ។ ករុណាយ សីតលំ ករុណាសីតលំ,

ករុណាសីតលំ បាធយំ អស្សតិ ករុណាសីតលបាធយោ, តំ
ករុណាសីតលបាធយំ។

តត្ថ កិញ្ចាបិ បរេសំ ហិតោបសំហារសុខាធិអបរិហានិច្ចនសភាវតាយ,
ព្យាបាទាវតីនំ ឧដ្ឋិវិបច្ឆនីកតាយ ច
សត្តសន្តានភតសន្តាបវិច្ឆេទនាការបវត្តិយា មេត្តាមុទិតានម្មិ
ចិត្តសីតលភាវការណាតា ឧបលត្ថតិ, តថាបិ បរទុក្ខាបនយនាការប្បវត្តិយា
បរុបតាចាសបាធសា អវិហីសាភូតា ករុណាវវិសេសេន ភគវតោ ចិត្តស្ស
ចិត្តបស្សន្ធិវិយ សីតិភាវនិមិត្តន្តិវុត្តំ “ករុណាសីតលបាធយ”ន្តិ។
ករុណាមុខេន វា មេត្តាមុទិតានម្មិ បាធយសីតលភាវការណាតា វុត្តាតិ
ទដ្ឋព្វា។

អថ វា ធម្មសាធារណញ្ញាណវិសេសនិពន្ធនភូតា សាតិសយំ និរវេសេសព្វា
សព្ពញ្ញតញ្ញាណំ វិយ សវិសយព្យាបិតាយ មហាករុណាភាវមុបគតា
ករុណាវ ភគវតោ អភិសយេន បាធយសីតលភាវហេតុតិ អាហា
“ករុណាសីតលបាធយ”ន្តិ។

អថ វា សតិបិ មេត្តាមុទិតានំ សាតិសយេ បាធយសីតិភាវនិពន្ធនត្ថេ
សកលពុទ្ធុគុណវិសេសការណាតាយ តាសម្មិ ការណាន្តិ ករុណាវ ភគវតោ
“បាធយសីតលភាវការណា”ន្តិ វុត្តា។ ករុណានិទានា ហិ សព្ពេបិ ពុទ្ធុគុណា,
ករុណានុភាវនិញ្ចាបិយមានសំសារទុក្ខសន្តាបស្ស ហិ ភគវតោ
បរទុក្ខាបនយនកាមតាយ អនេកានិបិ អសង្ខ្រយ្យានិ កប្បានំ
អកិលន្ត្របស្សេវ និរវេសេសពុទ្ធុករធម្មសម្ពុរណានិយតស្ស
សមធិគតធម្មាធិបតេយ្យស្ស ច សន្និហិតេសុបិ
សត្តសង្ឃាជសមុបនីតបាធយូបតាបនិមិត្តេសុ ន ព្យាសកម្មិ ចិត្តសីតិភាវស្ស

អញ្ញាចត្តមហោសីតិ។ ឯតស្មិញ អត្ថវិកល្យ តិសុបិ អវត្តាសុ ភគវតោ
ករុណា សង្កហិតាតិ ទដ្ឋញ្ច។

បដាធាតីតិ បញ្ញា, យថាសភាវំ បកាវេហិ បដិវិជ្ឈតីតិ អត្ថោ។ បញ្ញាវ
ព្រោយ្យវរណាប្បហានតោ បកាវេហិ ធម្មសភាវដោតនដ្ឋេន បដ្ឋោតោតិ
បញ្ញាបដ្ឋោតោ។ សវាសនប្បហានតោវិសេសេន ហតំ សមុគ្គាជិតំ វិហតំ។
បញ្ញាបដ្ឋោតេន វិហតំ បញ្ញាបដ្ឋោតវិហតំ។ មុយ្ហន្តិ តេន, សយំ វា មុយ្ហតិ,
មោហនមត្តមេវ វា តន្តិ មោហោ, អវិជ្ជា។ ស្មេវ
វិសយសភាវបដិច្ឆាទនករណតោ អន្ធការសវិក្ខតាយ តមោវិយាតិ តមោ។
បញ្ញាបដ្ឋោតវិហតោ មោហាតមោ ឯតស្មតិ
បញ្ញាបដ្ឋោតវិហតមោហាតមោ, តំ បញ្ញាបដ្ឋោតវិហតមោហាតមំ។
សព្វេសម្មិ ហិ ឌីណាសវានំ សតិបិ បញ្ញាបដ្ឋោតេន អវិជ្ជន្ធការស្ស
វិហតភាវេ សទ្ធាធម្មត្ថេហិ វិយ ទិដ្ឋិប្បត្តានំ សាវកេហិ បច្ចេកសម្ពុទ្ធមិ ច
សវាសនប្បហានេន សម្មាសម្ពុទ្ធានំ កិលេសប្បហានស្ស វិសេសោវិជ្ជតីតិ
សាតិសយេន អវិជ្ជាប្បហានេន ភគវន្តំ ថោមេន្តោ អាហ
“បញ្ញាបដ្ឋោតវិហតមោហាតម”ន្តិ។

អថ វា អន្តរេន បរោបទេសំ អត្ថនោ សន្តានេ អច្ចន្តំ អវិជ្ជន្ធការវិកមស្ស
និព្ពត្តិតត្តា, តថា សព្ពញ្ញតាយ ពលេសុ ច វសីភាវស្ស សមធិគតតត្តា,
បរសន្តតិយញ្ច ធម្មទេសនាតិសយានុភាវេន សម្មទេវ តស្ស បវត្តិតតត្តា
ភគវាវ វិសេសតោ មោហាតមវិកមេន ថោមេតព្ពោតិ អាហ
“បញ្ញាបដ្ឋោតវិហតមោហាតម”ន្តិ។ ឥមស្មិញ អត្ថវិកល្យ “បញ្ញាបដ្ឋោតោ”តិ
បទេន ភគវតោ បដិវេធបញ្ញាវិយ ទេសនាបញ្ញាបិ សាមញ្ញនិទ្ទេសេន,
ឯកសេសនយេន វា សង្កហិតាតិ ទដ្ឋញ្ច។

អថ វា ភក្កវតោ ញាណស្ស ព្រោយ្យបរិយន្តិកត្តា
សកលព្រោយ្យធម្មសភាវាវពោធនសមត្ថន អនាវរណញាណសម្ព័ន្ធតេន
បញ្ញាបដ្ឋោតេន សព្ពព្រោយ្យធម្មសភាវដ្ឋានកស្ស មោហន្ទការស្ស វិធមិតត្តា
អនញ្ញសាធារណោ ភក្កវតោ មោហតមវិនាសោតិ កត្វា វុត្ថំ
“បញ្ញាបដ្ឋោតវិហតមោហតម”ន្តិ។ ឯត្ថ ច មោហតមវិធមនន្តេ អធិគតត្តា
អនាវរណញាណំ ការល្អាបចារេន សសន្តានេ មោហតមវិធមនន្តិ ទដ្ឋព្វំ។
អភិនិហារសម្មត្តិយា សវាសនប្បហានមេវ ហិ កិលេសានំ
ព្រោយ្យវរណបហានន្តិ, បរសន្តានេ បន មោហតមវិធមនស្ស
ការណភាវតោ ជល្លបចារេន អនាវរណញាណំ “មោហតមវិធមន”ន្តិ
វុច្ចតីតិ។

កី បន ការណំ អវិជ្ជាសមុគ្គតោយេវេកោ បហានសម្មត្តិវសេន
ភក្កវតោ ថាមនាធិមិត្តំ គយ្ហតិ, ន បន សាតិសយំ
និវរសេសកិលេសបហានន្តិ? តប្បហានវចនេនេវ តទេកជ្ជតាយ
សកលសំកិលេសគណសមុគ្គតស្ស ដោតិភាវតោ។ ន ហិ សោ តាធិសោ
កិលេសោ អត្ថិ, យោ និវរសេសអវិជ្ជាប្បហានេន ន បហាយតីតិ។

អថ វា វិជ្ជាវិយ សកលកុសលធម្មសមុប្បត្តិយា
និវរសេសាកុសលធម្មនិព្វត្តិយា សំសារប្បវត្តិយា ច អវិជ្ជា បធានការណន្តិ
តព្វិយាតវចនេន សកលសំកិលេសគណសមុគ្គតោ វុត្តោ ឯវ ហោតីតិ វុត្ថំ
“បញ្ញាបដ្ឋោតវិហតមោហតម”ន្តិ។

នរា ច អមរា ច នរាមរា, សហ នរាមវេហិតិ សនរាមរោ, សនរាមរោ ច សោ
លោកោ ចាតិ សនរាមរលោកោ, តស្ស គរូតិ សនរាមរលោកគរុ, តំ
សនរាមរលោកគរុំ។ ឯតេន ទេវមនុស្សានំវិយ តទវសិដ្ឋសត្តានម្បិ យថាវហំ

គុណវិសេសាវហតាយ ភកវតោ ឧបការតំ ទស្សតិ។ ន ចេត្ត
បធានាប្បធានភារោ ចោទេតព្ពោ។ អញ្ញោ ហិ សទ្ធក្កមោ, អញ្ញោ អត្ថក្កមោ។
ឯទិសេសុ ហិ សមាសបទេសុ បធានម្បិ អប្បធានំ វិយ និទ្ទិសីយតិ យថា
“សរាជិកាយ បរិសាយា”តិ (អប. អដ្ឋ. ១.១.៨២)។ កាមព្ពោត្ថ
សត្តសម្ពាហកាសវសេន តិវិជោ លោកោ, គរុភាវស្ស បន អធិប្បតត្តា
គរុករណសមត្ថស្ស វសត្តលោកស្ស វសេន អត្ថោ គហេតព្ពោ។ សោ ហិ
លោកីយន្តិ ឯត្ថ បុញ្ញចាចានិ តត្ថិចាកោ ចាតិ “លោកោ”តិ វុច្ចតិ។
អមរគ្គហណោន ចេត្ត ឧបបត្តិទេវា អធិប្បតា។

អថ វា សមូហាត្ថោ លោក-សន្តោ សមុទាយវសេន លោកីយតិ
បញ្ញាបីយតីតិ។ សហ នវេហីតិ សនរា, សនរា ច តេ អមរា ចាតិ សនរាមរា,
តេសំ លោកោតិ សនរាមរលោកោតិ បុរិមនយេនេវ យោជេតព្ពំ។ អមរ-សន្តោ
ចេត្ត វិសុទ្ធិទេវាបិ សង្កយ្ហន្តិ។ តេ ហិ មរណភាវតោ បរមត្ថតោ អមរា,
នរាមរានំយេវ គហណំ ឧក្កជ្ជនិទ្ទេសវសេន យថា “សត្តោ ទេវមនុស្សាន”ន្តិ (ធិ.
និ. ១.១៥៧)។ តថា ហិ សព្ពានត្ថបរិហារណាបុព្វង្គមាយ
និវសេសហិតសុខវិធានតប្បរាយ និរតិសយាយ បយោគសម្បត្តិយា
សទេវមនុស្សាយ បជាយ អច្ឆន្តមុបការីតាយ
អបរិមិតនិរុបមប្បការីគុណវិសេសសមង្គីតាយ ច សព្ពសត្តត្ថមោ ភកវា
អបរិមាណាសុ លោកធាតុសុ អបរិមាណានំ សត្តានំ ឧត្តមំ ការវជ្ជានំ។ តេន
វុត្តំ “សនរាមរលោកគរុ”ន្តិ។

សោភនំ គតំ គមនំ ឯតស្សាតិ សុគតោ។ ភកវតោ ហិ
វេនេយ្យជនុបសង្កមនំ ឯកន្តេន តេសំ ហិតសុខនិច្ឆាទនតោ សោភនំ, តថា
លក្ខណានុញ្ញានបដិមណ្ឌិតរូបកាយតាយ

ទុកវិលម្ចីតខលិតានុកឱ្យនិប្បីឱ្យទុក្ខដឹកកុដិលាកុលតាទិ-
 ឆោសរហិតមវហសិតរាជហំសវសភវរណមិតរាជគមនំ កាយគមនំ
 ញាណគមនញ្ច
 វិបុលនិម្មលករុណាសតិវិរិយាទិគុណាវិសេសសហិតមភិនិហារតោ យាវ
 មហាពោធិ និវរដ្ឋតាយ សោភនមេវាតិ។

អថ វា សយម្ហូព្រាណេន សកលមបំ លោកំ បរិញ្ញាភិសមយវសេន
 បរិជានន្តោ ព្រាណេន សម្មា គតោ អវគតោតិ សុគតោ, តថា លោកសមុទយំ
 បហានាភិសមយវសេន បជហាន្តោ អនុប្បត្តិធម្មតំ អាចារេន្តោ សម្មា គតោ
 អតីតោតិ សុគតោ, លោកនិរោធំ និព្វានំ សច្ចិកិរិយាភិសមយវសេន សម្មា
 គតោ អធិគតោតិ សុគតោ, លោកនិរោធគាមិនី បដិបទំ
 ការវនាភិសមយវសេន សម្មា គតោ បដិបន្នោតិ សុគតោ។ “សោតាបត្តិមគ្គេន
 យេ កិលេសា បហំនា, តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ឆេតិ ន បច្ចាគច្ចតីតិ
 សុគតោ” តិអាធិនា នយេន (មហានិ. ៣៨) អយមត្ថោ វិភាវេតញ្ញោតិ។

អថ វា សុន្ទរំ ហ្មំ សម្មាសម្ពោធី, និព្វានមេវ វា គតោ អធិគតោតិ
 សុគតោ។ យស្មា វា ភូតំ តច្ឆំ អត្តសំហិតំ វេនេយ្យានំ យថាវហំ កាលយុត្តមេវ
 ច ធម្មំ ភាសតិ, តស្មា សម្មា គទតិ វេទតីតិ សុគតោ ទ-ការស្ស ត-ការំ កត្វា។
 ឥតិ សោភនគមនតាធិហិ សុគតោ, តំ សុគតំ។

បុព្វបទបកេហិ ឧបបន្ថនវសេន គន្តព្ភតោ គតិយោ, ឧបបត្តិកវិវិសេសា។
តា បន និរយាទិវសេន បញ្ចវិជា។ តា ហិ សកលស្សបិ កវតាមិកម្មស្ស
អរិយមគ្គាធិគមេន អវិចាការហាកាវករណេន នវត្តិតត្តា ភគវា បញ្ចហិបិ
គតីហិ សុដ្ឋមុត្តោវិសំយុត្តោតិ អាហា “គតិវិមុត្ត”ន្ទិ។ ឯតេន ភគវតោ

កត្តចិបិ អបរិយាបន្តតំ ធស្សេតិ, យតោ ភគវា “ធម្មាតិធម្មោ”តិ វុច្ចតិ។
តេជារា -

“យេន ធម្មេបបត្យស្ស, គន្ធព្ពោ វាវិហាដ្ឋមោ;
យក្ខត្ថំ យេន គន្ធយ្យំ, មនុស្សត្ថញ្ច អព្ពដេ;
តេ មហ្មំ អាសវា ធិណា, វិទូស្តា វិនធឿ កតា”តិ។ (អ. និ. ៤.៣៦);

តំតំគតិសំវត្ថនកានញ្ញំ កម្មកិលេសានំ អគ្គមគ្គេន ពោធិមូលេយេវ
សុប្បហ្មីនត្តា នត្ថិ ភគវតោ គតិបរិយាបន្តតាតិ អច្ចន្តមេវ ភគវា
សព្ពភវយោនិគតិវិញ្ញាណាដ្ឋិតិសត្តាវាសសត្តនិកាយេហិ សុបរិមុត្តោ។ តំ
គតិវិមុត្តំ។ វន្តេតិ នមាមិ, ថោមេមីតិ វា អត្ថោ។

អថ វា គតិវិមុត្តន្តិ អនុចាធិសេសនិព្វានធាតុប្បត្តិយា ភគវន្តំ ថោមេតិ។
ឯត្ថ ហិ ធ្វើហិ អាគារេហិ ភគវតោ ថោមនា វេទិតញ្ញា អត្តហិតសម្បត្តិតោ
បរហិតបដិបត្តិតោ ច។ តេសុ អត្តហិតសម្បត្តិ អនាវរណាញាណាធិគមតោ,
សវាសនានំ សព្ពេសំ កិលេសានំ អច្ចន្តបហានតោ,
អនុចាធិសេសនិព្វានប្បត្តិតោ ច វេទិតញ្ញា។ បរហិតបដិបត្តិ
លាភសក្ការាទិនិវេក្ខន្តិស្ស សព្ពទុក្ខនិយ្យានិកធម្មទេសនតោ, វិវុទ្ធសុបិ
និច្ចំ ហិតជ្ឈាសយវសេន ញាណាបរិចាកកាលាគមនតោ ច។ សា បនេត្ត
អាសយតោ បយោគតោ ច ធុរិជា បរហិតបដិបត្តិ, តិរិជា ច អត្តហិតសម្បត្តិ
បកាសិតា ហោតិ, កថំ? “ករុណាសីតលហធយ”ន្តិ ឯតេន អាសយតោ
បរហិតបដិបត្តិ, សម្មាគទនត្ថេន សុគត-សន្តេន បយោគតោ បរហិតបដិបត្តិ,
“បញ្ញាបន្លោតិវិហាតមោហាតមំ គតិវិមុត្ត”ន្តិ ឯតេហិ ចតុសច្ចបដិវេជត្ថេន ច
សុគត-សន្តេន តិរិជាបិ អត្តហិតសម្បត្តិ, អវសិជ្ឈត្ថេន តេន

“បញ្ញាបង្ហាតវិហាតមោហាតម”ន្តិ ឯតេន ច សញ្ញាបិ អត្ថហិតសម្បត្តិ
បរហិតបដិបត្តិ បកាសិតា ហោតីតិ។

អថ វា តីហិ អាការេហិ ភកវតោ ថោមនា វេទិតញ្ញា - ហេតុតោ ជលតោ
ឧបការតោ ច។ តត្ថ ហេតុ មហាករុណា, សា បឋមបទេន ទស្សតិ។ ដលំ
ចតុត្ថំ ព្រាណសម្បទា បហានសម្បទា អានុការសម្បទា រូបកាយសម្បទា
ចាតិ។ តាសុ ព្រាណបហានសម្បទា ទុតិយបទេន សច្ចបដិវេជតេន ច សុគត-
សន្នេន បកាសិតា ហោតិ, អានុការសម្បទា បទ តតិយបទេន,
រូបកាយសម្បទា យថាវុត្តកាយគមនសោភនតេន សុគត-សន្នេន
លក្ខណានុញ្ញានចារិបូរិយាវិនា តទការតោ។ ឧបការោ អនន្តរំ អពាហិរំ
ករិត្វា តិវិជយានមុខេន វិមុត្តិធម្មទេសនា។ សោ សម្មាគមនតេន សុគត-
សន្នេន បកាសិតា ហោតីតិ វេទិតញ្ញំ។

តត្ថ “ករុណាសីតលហទយ”ន្តិ ឯតេន សម្មាសម្ពោធិយា មូលំ ទស្សតិ។
មហាករុណាយ សញ្ញោទិតមានសោ ហិ ភកវា សំសារបង្គតោ សត្តានំ
សមុទ្ធវណត្ថំ កតាភិនិហារោ អនុបុព្វេន ចារមិយោ បូរេត្វា អនុត្តរំ
សម្មាសម្ពោធិ អធិគតោតិ ករុណា សម្មាសម្ពោធិយា មូលំ។
“បញ្ញាបង្ហាតវិហាតមោហាតម”ន្តិ ឯតេន សម្មាសម្ពោធិ ទស្សតិ។
អនាវរណាព្រាណបទដ្ឋានញ្ញំ មគ្គព្រាណំ, មគ្គព្រាណបទដ្ឋានញ្ញំ
អនាវរណាព្រាណំ សម្មាសម្ពោធិតិ វុច្ចតីតិ។ សម្មាគមនតេន សុគត-សន្នេន
សម្មាសម្ពោធិយា បដិបត្តិ ទស្សតិ
លំនុទ្ធច្ចបតិជ្ជានាយូរហនកាមសុខល្អិតត្ថកិលមថានុយោគ-
សស្សតុច្ឆេទាភិនិវេសាទិ-អន្តទ្វយរហិតាយ ករុណាបញ្ញាបរិគ្គហិតាយ
មជ្ឈិមាយ បដិបត្តិយា បកាសនតោ សុគត-សន្នេស្ស។ ឥតវេហិ

សម្មាសម្ពោធិយា បដាធាប្បធានភេទំ បយោជនំ ទស្សេតិ។
សំសារមហោយតោ សត្តសន្តារណាញោត្ត បដានំ បយោជនំ, តទញ្ញមប្បធានំ។
តេសុ បដានេន បរហិតបដិបត្តី ទស្សេតិ, ឥតវេន អត្តហិតសម្បត្តិ,
តទុកយេន អត្តហិតាយ បដិបន្នាធិសុ ចតុសុ បុគ្គលេសុ ភគវតោ
ចតុត្ថបុគ្គលភារំ ទស្សេតិ។ តេន ច អនុត្តរទក្ខិណោយ្យភារំ,
ឧត្តមវន្ទនីយភារំ, អត្តនោ ច វន្ទនកិរិយាយ ខេត្តផ្គតភារំ ទស្សេតិ។

ឯត្ថ ច ករុណាគហលោន លោកិយេសុ
មហាគ្គតភារប្បត្តាសាធារណគុណធិបនតោ ភគវតោ
សព្ពលោកិយគុណសម្បត្តិ ទស្សេតិ ហោតិ, បញ្ញាគហលោន
សព្ពញ្ញតញ្ញាណបទដ្ឋានមគ្គញ្ញាណធិបនតោ សព្ពលោកុត្តរគុណសម្បត្តិ។
តទុកយគ្គហណសិទ្ធា ហិ អត្តោ “សនរាមរលោកគរុ” ត្ថិអាទិនា
វិបញ្ជ័យតីតិ។ ករុណាគហលោន ច ឧបគមនំ និរុបក្កិលេសំ ទស្សេតិ,
បញ្ញាគហលោន អបគមនំ។ តថា ករុណាគហលោន លោកសមញ្ញានុរូបំ
ភគវតោ បរត្ថី ទស្សេតិ លោកវោហារវិសយត្តា ករុណាយ,
បញ្ញាគហលោន សមញ្ញាយ អនតិដាវនំ។ សភាវានវពោធនេ ហិ ធម្មានំ
សមញ្ញំ អតិដាវិត្វា សត្តាធិបរាមសនំ ហោតីតិ។ តថា ករុណាគហលោន
មហាករុណាសមាបត្តិវិហារំ ទស្សេតិ, បញ្ញាគហលោន តីសុ កាលេសុ
អប្បដិហតញ្ញាណំ ចតុសច្ចញ្ញាណំ ចតុបដិសម្ពិទ្ធាញ្ញាណំ
ចតុវេសារដ្ឋញ្ញាណំ, ករុណាគហលោន មហាករុណាសមាបត្តិញ្ញាណាស្ស
គហិតត្តា សេសាធារណញ្ញាណានិ ធម៌ អភិញ្ញា អជ្ឈសុ បរិសាសុ
អកម្មនញ្ញាណានិ ទស ពលានិ ធុទ្គស ពុទ្ធសញ្ញាណានិ សោឡស ញ្ញាណាចរិយា
អជ្ឈរស ពុទ្ធជម្ពា ចតុចត្តាលីស ញ្ញាណាវត្ថុនិ សត្តសត្តតិ ញ្ញាណាវត្ថុនីតិ
ឯវមាធិនំ អនេកេសំ បញ្ញាបភេទានំ វសេន ញ្ញាណាចារំ ទស្សេតិ។ តថា

ករុណាគហលោន ចរណសម្បត្តិ, បញ្ញាគហលោន វិជ្ជាសម្បត្តិ។
ករុណាគហលោន អត្តាធិបតិតា, បញ្ញាគហលោន ធម្មាធិបតិតា។
ករុណាគហលោន លោកនាថភារោ, បញ្ញាគហលោន អត្តនាថភារោ។ តថា
ករុណាគហលោន បុព្វការីភារោ, បញ្ញាគហលោន កតញ្ញតា។
ករុណាគហលោន អបរន្តបតា, បញ្ញាគហលោន អនត្តន្តបតា។
ករុណាគហលោន វា ពុទ្ធករធម្មសិទ្ធិ, បញ្ញាគហលោន ពុទ្ធកាវសិទ្ធិ។ តថា
ករុណាគហលោន បរេសំ តារណំ, បញ្ញាគហលោន សយំ តារណំ។ តថា
ករុណាគហលោន សព្វសត្តេសុ អនុគ្គហចិត្តតា, បញ្ញាគហលោន
សព្វធម្មេសុ វិវត្តចិត្តតា ធស្សិតា ហោតិ។

សព្វេសព្វា ពុទ្ធកុណានំ ករុណា អាទិ តន្តិទានការតោ, បញ្ញា
បរិយោសានំ តតោ ឧត្តរិ ករណីយាភារតោ។ ឥតិ អាទិបរិយោសានធស្សនេន
សព្វេ ពុទ្ធកុណា ធស្សិតា ហោតិ។ តថា ករុណាគហលោន
សីលក្ខន្ធបុព្វដ្ឋមោ សមាធិក្ខន្ធនោ ធស្សិតោ ហោតិ។ ករុណានិទានញ្ញំ សីលំ
តតោ ចាណាតិចាតាធិវិវតិប្បវត្តិតោ, សា ច ឈានត្ថយសម្បយោគិនីតិ។
បញ្ញាវចនេន បញ្ញាក្ខន្ធនោ។ សីលញ្ញំ សព្វពុទ្ធកុណានំ អាទិ, សមាធិ មជ្ឈេ,
បញ្ញា បរិយោសានន្តិ វេស្សិ អាទិមជ្ឈបរិយោសានកល្យាណធស្សនេន សព្វេ
ពុទ្ធកុណា ធស្សិតា ហោតិ នយតោ ធស្សិតតា។ វេសោ វេសិ ហិ និវេសេសតោ
ពុទ្ធកុណានំ ធស្សនុចាយោ, យទិទំ នយគ្គហណំ, អញ្ញថា កោ នាម សមត្តោ
ភគវតោ គុណោ អនុបទំ និវេសេសតោ ធស្សេតុ។ តេនេវាហ -

“ពុទ្ធនោ ពុទ្ធស្ស ភណោយ្យ វណ្ណំ,
កប្បម្បិ ច អញ្ញមភាសមាណេ;
ធើយេថ កប្បោ ចិវធិយមន្តរេ,

វណ្ណាន ជ័យេថ តថាគតស្ស”តិ។ (ធី. និ. អដ្ឋ. ១.៣០៤; ៣.១៤១; ម. និ. អដ្ឋ. ៣.៤២៥; ឧទា. ៥៣; ពុ. វិ. អដ្ឋ. ៤.៥; ចរិយា. អដ្ឋ. និទានកថា, បកិណ្ណាកកថា; អប. ២.៧.២០) -

តេនេវ ច អាយស្មតា សាវិបុត្តតេវេនបិ ពុទ្ធកុណបរិច្ឆេទនំ បតិ អនុយុត្តន
“នោ ហេតុំ, ភន្តេ”តិ បដិក្ខិបិទ្វា “អបិ ច មេ, ភន្តេ, ធម្មន្ទយោ វិទិតោ”តិ (ធី. និ. ២.១៤៦) វុត្តំ។

២. ឯវំ សង្ខេបេន សកលសព្ពញ្ញកុណាហិ ភក្កវន្តំ អភិក្ខុវិទ្យា ឥទានិ សទ្ធម្មំ
ថោមេតុំ “ពុទ្ធាបិ”តិ អាទិមាហ។ តត្ថ ពុទ្ធាតិ កត្តនិទ្ទេសោ។ ពុទ្ធកាវន្តិ
កម្មនិទ្ទេសោ។ ភាវេត្វា សច្ចិកត្វាតិ ច បុព្ពកាលកិរិយានិទ្ទេសោ។ យន្តិ
អនិយមតោ កម្មនិទ្ទេសោ។ ឧបគតោតិ អបរកាលកិរិយានិទ្ទេសោ។ វន្តេតិ
កិរិយានិទ្ទេសោ។ តន្តិ និយមនំ។ ធម្មន្តិ វន្តនកិរិយាយ កម្មនិទ្ទេសោ។ គតមលំ
អនុត្តរន្តិ ច តត្ថិសេសនំ។

តត្ថ ពុទ្ធសទ្ធស្ស តាវ - “ពុជ្ឈិតា សទ្ធានីតិ ពុទ្ធា, ពោធិតា បជាយាតិ
ពុទ្ធា”តិ អាទិនា និទ្ទេសនយេន (មហានិ. ១៩២; ចូឡិនិ.
ចារាយនត្ថតិកាថានិទ្ទេស ៩៧) អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ អថ វា សវាសនាយ
អញ្ញាណនិទ្ទាយ អច្ឆន្តិកមតោ, ពុទ្ធិយា វា វិកសិតភាវតោ ពុទ្ធវាតិ ពុទ្ធា
ជាគរណាវិកសនត្ថវសេន។ អថ វា កស្សចិបិ ព្រោយ្យធម្មស្ស អនវពុទ្ធស្ស
អភាវេន ព្រោយ្យវិសេសស្ស កម្មភាវេន អគ្គហណតោ កម្មវចនិទ្ទាយ
អភាវេន អវគមនត្ថវសេនេវ កត្តនិទ្ទេសោ លព្ពតីតិ ពុទ្ធវាតិ ពុទ្ធា យថា
“ធិក្ខិតោ ន ធនាតី”តិ។ អត្ថតោ បន ចារមិតាបរិភាវិតោ សយម្ពញ្ញាណេន
សហ វាសនាយ វិហតវិទូស្តនិវសេសកិលេសោ មហាករុណា
សព្ពញ្ញតព្ពញ្ញាណាធិអបរិមេយ្យកុណាគណាជារោ ខន្ធសន្តានោ ពុទ្ធា។

យថាហ - “ពុទ្ធាតិ យោ សោ ភគវា សយម្ហូ អនាចរិយកោ បុព្វេ
អនុស្សតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អភិសម្ពុជ្ឈិ។ តត្ថ ច សព្ពញ្ញតំ បត្តោ
ពលេសុ ច វសីការ”ន្តិ (មហានិ. ១៩២)។ អបិ-សន្នោ សម្ភារំនេ។ តេន “ឯវំ
គុណវិសេសយុត្តោ សោបិ នាម ភគវា”តិ វគ្គមានគុណោ ធម្មេ សម្ភារំនំ
ធិបេតិ។ ពុទ្ធការៈន្តិ សម្មាសម្ពោធិ។ ភាវេត្វាតិ ឧប្បាទេត្វា វឌ្ឍេត្វា ច។
សច្ចិកត្វាតិ បច្ចក្ខំ កត្វា។ ឧបគតោតិ បត្តោ, អធិគតោតិ អត្តោ។ ឯតស្ស
“ពុទ្ធការ”ន្តិ ឯតេន សម្ពុន្នោ។ គតមលន្តិវិគតមលំ, និទ្ទោសន្តិ អត្តោ។ វន្តេតិ
បណាមាមិ, ថោមេមិ វា។ អនុត្តរន្តិ ឧត្តរវហិតំ, លោកុត្តរន្តិ អត្តោ។ ធម្មន្តិ
យថានុសិដ្ឋំ បដិបជ្ជមានេ អចាយតោ សំសារតោ ច អបតមានេ ជារេតីតិ
ធម្មោ។

អយញ្ញេត្ថ សន្នេបត្តោ - ឯវំវិវិធកុណាគណសមន្នាគតោ ពុទ្ធាបិ ភគវា
យំ អរិយមគ្គសម្ពាទំ ធម្មំ ភាវេត្វា ជលនិព្វានសម្ពាទំ បន ធម្មំ សច្ចិកត្វា
អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ អធិគតោ, តមេតំ ពុទ្ធានម្បិ ពុទ្ធការៈហេតុភូតំ
សព្វនោសមលវហិតំ អត្តនោ ឧត្តរិភកាវេន អនុត្តរំ បដិវេធសទ្ធម្មំ
នមាមីតិ។ បរិយត្តិសទ្ធម្មស្សបិ តប្បកាសនត្តា ឥធសង្គហោ ទដ្ឋញ្ញោ។ អថ វា
“អភិធម្មនយសមុទ្ធី អធិគច្ឆិ, តីណិ បិដកានិ សម្មសី”តិ ច អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្តា
បរិយត្តិធម្មស្សបិ សច្ចិកិរិយសម្មសនបរិយាយោ លព្ពតីតិ សោបិ ឥធសុត្តោ
ឯវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

តថា “យំ ធម្មំ ភាវេត្វា សច្ចិកត្វា”តិ ច វុត្តត្តា ពុទ្ធករធម្មភូតាហិ
ចារមិតាហិ សហ បុព្ពភាកេ អធិសីលសិក្ខាធម្មោបិ ឥធម្ម-សន្នេន
សង្គហិតាតិ វេទិតព្ពំ។ តាបិ ហិ មលបដិបក្ខតាយ គតមលា
អនញ្ញសាធារណតាយ អនុត្តរា ចាតិ។ តថា ហិ សត្តានំ

សកលវដ្តទុក្ខនិស្សរណត្ថាយ កតមហាភិក្ខុហារោ
មហាករុណាធិវាសបេសលជ្ឈាសយោ បញ្ញាវិសេសបរិធាតនិម្មលានំ
ទានទមសញ្ញមាធិនំ ឧត្តមធម្មានំ សតសហស្សាធិកានិ កប្បានំ ចត្តារិ
អសន្នៀយ្យានិ សក្កច្ចំ និរន្តរំ និរវសេសានំ ភាវនាបច្ចក្ខករណេហិ កម្មាធិសុ
អធិគតវសិភារោ អច្ឆរិយាចិន្តេយ្យមហានុភារោ អធិសីលាធិចិត្តានំ
បរមុក្កសចារមិប្បត្តោ ភកវា បច្ចយាការេ
ចតុវិសតិកោជិសតសហស្សមុខេន មហាវជិរញ្ញាណំ បេសេត្វា អនុត្តរំ
សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុទ្ធាតិ។

ឯត្ថ ច “ភារេត្វា”តិ ឯតេន វិជ្ជាសម្បទាយ ធម្មំ ថោមេតិ, “សង្ខិកត្វា”តិ
ឯតេន វិមុត្តិសម្បទាយ។ តថា បឋមេន ឈានសម្បទាយ, ទុតិយេន
វិមោក្ខសម្បទាយ។ បឋមេន វា សមាធិសម្បទាយ, ទុតិយេន
សមាបត្តិសម្បទាយ។ អថ វា បឋមេន ខយេញ្ញាណភារេន, ទុតិយេន
អនុប្បាទេញ្ញាណភារេន។ បុរិមេន វា វិជ្ជុបមតាយ, ទុតិយេន វជិរុបមតាយ។
បុរិមេន វា វិរាគសម្បត្តិយា, ទុតិយេន និរោធសម្បត្តិយា។ តថា បឋមេន
និយ្យានភារេន, ទុតិយេន និស្សរណភារេន។ បឋមេន វា ហេតុភារេន,
ទុតិយេន អសម្ព័តភារេន។ បឋមេន វា ទស្សនភារេន, ទុតិយេន វិវេកភារេន។
បឋមេន វា អធិបតិភារេន, ទុតិយេន អមតភារេន ធម្មំ ថោមេតិ។ អថ វា “យំ
ធម្មំ ភារេត្វា ពុទ្ធភារំ ឧបគតោ”តិ ឯតេន ស្វាគ្វាតតាយ ធម្មំ ថោមេតិ,
“សង្ខិកត្វា”តិ ឯតេន សង្ខិដ្ឋិកតាយ។ តថា បុរិមេន អកាលិកតាយ, បច្ច័មេន
ឯហិបស្សិកតាយ។ បុរិមេន វា ឱបនេយ្យិកតាយ, បច្ច័មេន បច្ចត្តំ
វេទិតព្ពតាយ ធម្មំ ថោមេតិ។ “គតមល”ន្តិ ឥមិនា សំកិលេសាភាវធិបនេន
ធម្មស្ស បរិសុទ្ធតំ ទស្សេតិ។ “អនុត្តរ”ន្តិ ឯតេន អញ្ញាស្ស វិសិដ្ឋស្ស
អភាវធិបនេន វិបុលបរិបុណ្ណតំ។ បឋមេន វា បហានសម្បទំ ធម្មស្ស ទស្សេតិ,

ទុតិយេន សភាវសម្បជំ។ ភាវេតព្ភតាយ វា ធម្មស្ស គតមលភាវោ
យោជេតញ្ចោ។ ភាវនាពលេន ហិ សោ ធាសានំ សមុគ្គាតកោ ហោតីតិ។
សង្ខិកាតព្ភភាវេន អនុត្តរភាវោ យោជេតញ្ចោ។ សង្ខិកិរិយានិព្ភតិតោ ហិ
តតុត្តរិករណីយាភាវតោ អនញ្ញសាធារណតាយ អនុត្តរោតិ។ តថា
“ភាវេត្វា”តិ ឯតេន សហ បុព្ភភាគសីលានីហិ សេក្ខា សីលសមាធិបញ្ញាក្ខន្ធា
ទស្សិតា ហោន្តិ។ “សង្ខិកត្វា”តិ ឯតេន សហ អសង្ខតាយ ធាតុយា អសេក្ខា
សីលសមាធិបញ្ញាក្ខន្ធា ទស្សិតា ហោន្តិ។

៣. ឯវំ សង្ខេបេនេវ សព្ពធម្មគុណេហិ សទ្ធម្ហំ អភិក្ខវិត្វា ឥទានិ អរិយសង្ឃំ
ថោមេតុំ “សុគតស្ស”តិ អាទិមាហា។ តត្ថ សុគតស្សតិ សម្ពន្ធនិទ្ទេសោ។ តស្ស
“បុត្តាន”ន្តិ ឯតេន សម្ពន្ធា។ ឱវសានន្តិ បុត្តវិសេសនំ។ មារសេនមថនានន្តិ
ឱវសបុត្តភាវេ ការណានិទ្ទេសោ។ តេន កិលេសបហានមេវ ភកវតោ
ឱវសបុត្តភាវេ ការណំ អនុជាតាតីតិ ទស្សេតិ។ អជ្ឈន្តន្តិ
គណនបរិច្ឆេទនិទ្ទេសោ។ តេន ច សតិបិ តេសំ សត្តវិសេសភាវេន
អនេកសហស្សសង្ខារភាវេ ឥមំ គណនបរិច្ឆេទំ នាតិវត្ថុន្តិ ទស្សេតិ
មគ្គជ្ឈដលជ្ជការវានតិវត្ថនតោ។ សមូហន្តិ សមុទាយនិទ្ទេសោ។ អរិយសង្ឃន្តិ
គុណវិសិដ្ឋសង្ឃាតការវនិទ្ទេសោ។ តេន អសតិបិ អរិយបុគ្គលានំ
កាយសាមគ្គីយំ អរិយសង្ឃការំ ទស្សេតិ ទិដ្ឋិសីលសាមញ្ញេន
សំហតភាវតោ។

តត្ថ ឱវសិ ភវា ជាតា សំពន្ធា ច ឱវសា។ យថា ហិ សត្តានំ ឱវសបុត្តា
អត្តជាតតាយ បិតុ សន្តកស្ស ទាយជ្ឈស្ស វិសេសេន ភាគិនោ ហោន្តិ,
ឯវមេតេបិ អរិយបុគ្គលា សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ធម្មស្សវនន្តេ អរិយាយ ជាតិយា
ជាតតាយ ភកវតោ សន្តកស្ស វិមុត្តិសុខស្ស អរិយធម្មរតនស្ស ច

ឯកន្តភាគិនោតិ ឡើយ ឡើយ ឡើយ អថ វា ភក្កតោ ធម្មទេសនានុភាវេនេវ
អរិយភូមិ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ
វាយាមជនិតាភិជាតិតាយ និប្បវិយាយេន ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ
សាវកេហិ បវត្តិយមាណបិ ហិ ធម្មទេសនា “ភក្កតោ ធម្មទេសនា” ឥច្ឆេវ វុច្ចតិ
តម្កលិកត្តា លក្ខណាធិវិសេសភាវតោ ច។

យទិបិ អរិយសាវកានំ អរិយមគ្គាធិកមសមយេ ភក្កតោវិយ
តទន្តរាយករណត្ថំ នេវបុត្តមារោ, មារវាហិនំ វា ន ឯកន្តេន អបសាទេតិ,
តេហិ បន អបសាទេតព្ពតាយ ការណេវិមចិតេ តេហិ វិមចិតា វេ នាម
ហោន្តិតិ អាហ “មារសេនមថនាន” ត្ថិ។ ឥមស្មី បនត្ថ “មារមារសេនមថនាន” ត្ថិ
វត្ថុព្ព មារសេនមថនានត្ថិ ឯកទេសស្សបេកសេសោ កតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អថ វា
ខន្ធាភិសម្ពាទាមារានំវិយ នេវបុត្តមារស្សបិ គុណមារណេ
សហាយភាវូបកមនតោ កិលេសពលកាយោ “សេនា” តិ វុច្ចតិ។ យថាហ
“កាមា តេ បឋមា សេនា” តិអាទិ (សុ. និ. ៤. ៣៨)។ សា ច តេហិ
ទិយឡសហស្សកេនា, អនន្តកេនា វា កិលេសវាហិនំ
សតិធម្មវិចយវីរិយសមថាធិគុណបហារណេហិ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ
វិទូស្តា ចាតិ មារសេនមថនា, អរិយសាវកា។ ឯតេន តេសំ ភក្កតោ
អនុជាតបុត្តតំ ទស្សេតិ។

អារកត្តា កិលេសេហិ, អនយេ ន ភីយនតោ, អយេ ច ភីយនតោ អរិយា
និរុត្តិនយេន។ អថ វា សនេវកេន លោកេន សរណត្ថិ អរណីយតោ
ឧបកន្តព្ពតោ, ឧបកតានព្វា តទត្ថសិទ្ធិតោ អរិយា។ អរិយានំ សង្ឃេតិ
អរិយសង្ឃេតិ។ អរិយោ ច សោ សង្ឃេតិ ចាតិ វា អរិយសង្ឃេតិ។ ភក្កតោ

អបរកាគេ ពុទ្ធជម្ពរតនាធម៌ សមធិគមា សង្ឃរតនាធិនោតិ អស្ស
អរិយសង្ឃស្ស ពហូបការតំ ទស្សេតុំ វេទេវ “សិរសាវន្តេ”តិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្វំ។

ឯត្ថ ច “សុគតស្ស ឡិវសានំ បុត្តាន”ន្តិ ឯតេន អរិយសង្ឃស្ស បកវសម្បទំ
ទស្សេតិ, “មារសេនមថនាន”ន្តិ ឯតេន បហានសម្បទំ
សកលសំកិលេសបហានទីបនតោ, “អដ្ឋន្ទម្បិ សមូហា”ន្តិ ឯតេន
ញាណសម្បទំ មគ្គដ្ឋជលដ្ឋការទីបនតោ។ “អរិយសង្ឃ”ន្តិ ឯតេន បកវសម្បទំ
ទស្សេតិ សព្ពសង្ឃានំ អគ្គការទីបនតោ។ អថ វា សុគតស្ស ឡិវសានំ បុត្តានន្តិ
អរិយសង្ឃស្ស វិសុទ្ធិនិស្សយការទីបនំ។ មារសេនមថនានន្តិ
សម្មាធុញ្ញាយសាមីចិប្បជិបន្ទការទីបនំ។ អដ្ឋន្ទម្បិ សមូហាន្តិ
អាហុនេយ្យាទិការទីបនំ។ អរិយសង្ឃន្តិ អនុត្តរបុញ្ញខេត្តការទីបនំ។ តថា
“សុគតស្ស ឡិវសានំ បុត្តាន”ន្តិ ឯតេន អរិយសង្ឃស្ស
លោកុត្តរសរណគមនសការំ ទីបេតិ។ លោកុត្តរសរណគមនេន ហិ តេ
ភគវតោ ឡិវសបុត្តា ជាតា។ “មារសេនមថនាន”ន្តិ ឯតេន
អភិជំហារសម្បទាយ សិទ្ធិំ បុព្វភាគេ សម្មាបជិបត្តិ ទស្សេតិ។ កតាភិជំហារា
ហិ សម្មាបជិបន្ទា មារំ មារបរិសំ វា អភិវិជិនន្តិ។ “អដ្ឋន្ទម្បិ សមូហា”ន្តិ ឯតេន
បជីវិទូស្តវិបក្ខេ សេក្ខាសេក្ខធម្មេ ទស្សេតិ បុគ្គលាធិដ្ឋានេន មគ្គជលធម្មានំ
បកាសិតត្តា។ “អរិយសង្ឃ”ន្តិ អគ្គទិក្ខុណោយ្យការំ ទស្សេតិ។
សរណគមនញ្ច សាវកានំ សព្វគុណានំ អាទិ, សបុព្វភាគបជិបនា សេក្ខា
សីលក្ខន្ធានយោ មជ្ឈេ, អសេក្ខា សីលក្ខន្ធានយោ បរិយោសានន្តិ
អាទិមជ្ឈបរិយោសានកល្យាណា សង្ខេបតោ សព្វេ អរិយសង្ឃគុណា
បកាសិតា ហោន្តិ។

២. ឯវំ គាថាត្ថយេន សង្ខេបតោ សកលគុណាសំកិត្តនមុខេន
រតនត្ថយស្ស បណាមំ កត្វា ឥនានិ តំ និបច្ចការំ យថាធិប្បតេ បយោជនេ
បរិណាមេន្តោ “ឥតិ មេ” តិអាធិមាហ។ តត្ថ រតិជននជ្ជេន រតនំ, ពុទ្ធជម្ពសង្ឃា។
តេសញ្ញា “ឥតិបិ សោ ភគវា” តិអាធិនា យថាភូតគុណោ អារដ្ឋេន្តស្ស
អមតាធិគមហេតុភូតំ អនប្បកំ បីតិចាមោជ្ឈំ ឧប្បជ្ជតិ។ យថាហ -

“យស្មី, មហាធាម, សមយេ អរិយសាវកោ តថាគតំ អនុស្សរតិ,
នេវស្ស តស្មី សមយេ រាគបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ ហោតិ, ន ឆោសបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ
ហោតិ, ន មោហបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ ហោតិ, ឧដុគតមេវស្ស តស្មី សមយេ
ចិត្តំ ហោតិ តថាគតំ អារព្ភ។ ឧដុគតចិត្តោ ខោ បន, មហាធាម,
អរិយសាវកោ លភតិ អត្ថវេទំ, លភតិ ធម្មវេទំ, លភតិ ធម្មបសំហិតំ
ចាមោជ្ឈំ, បមុទិតស្ស បីតិ ជាយតី” តិអាធិ (អ. និ. ៦.១០; ១១.១១)។

ចិត្តិកតាធិការោ វា រតនជ្ជោ។ វុត្តញ្ញេតំ -

“ចិត្តិកតំ មហាគ្យញ្ញោ, អតុលំ ទុល្លភទស្សនំ;
អនោមសត្តបរិភោគំ, រតនំ តេន វុច្ចតី” តិ។ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ២.៣៣; ឧ. ចា.
អដ្ឋ. ៦.៣; សុ. និ. អដ្ឋ. ២២៦; មហានិ. អដ្ឋ. ៥០) -

ចិត្តិកតភារាវនយោ ច អនញ្ញាសាធារណា ពុទ្ធាធិសុ ឯវំ លព្ពន្ធិតិ។

វន្តនាវ វន្តនាមយំ យថា “ធានមយំ សីលមយ” ត្ថិ។ វន្តនា ចេត្ត
កាយវាចាចិត្តហិ តិណ្ណំ រតនានំ គុណានិទ្ធាតា, ថោមនា វា។
បុជ្ជកវេជលនិព្ពត្តនតោ បុញ្ញំ, អត្ថនោ សន្តានំ បុនាតីតិ វា។
សុវិហាតន្តរាយោតិ។ សុដ្ឋវិហាតន្តរាយោ។ ឯតេន អត្ថនោ បសាទសម្បត្តិយា,
រតនត្ថយស្ស ច ខេត្តការសម្បត្តិយា តំ បុញ្ញំ អត្ថប្បកាសនស្ស

ឧបយាតកឧបទ្ធពានំវិហាននេ សមត្ថន្តិ ទស្សតិ។ ហុត្វាតិ បុព្វកាលកិរិយា។
តស្ស “អត្ថំ បកាសយិស្សមី”តិ ឯតេន សម្ពន្ធោ។ តស្សតិ យំ
រតនត្ថយវន្តនាមយំ បុព្វំ, តស្ស។ អានុកាវេនាតិ ពលេន។

៥. ឯវំ រតនត្ថយស្ស និបច្ចកាវេ បយោជនំ ទស្សត្វា ឥទានិ យស្ស
ធម្មទេសនាយ អត្ថំ សំវណ្ណាតុកាមោ, តស្ស តាវ គុណាភិក្ខុវនវសេន
ឧបញ្ញាបនត្ថំ “សំយុត្តវគ្គបដិមណ្ឌិតស្ស”តិអាទិ វុត្ថំ,
ទេវតាសំយុត្តាទិសំយុត្តហិ ចេវ នឡវគ្គាទិវគ្គហិ ច វិភូសិតស្សតិ អត្តោ។
តត្ថ “សំយុត្ត”ន្តិ “សំយោគោ”តិ ច អត្តតោ ឯកំ។ កេសំ សំយុត្តំ? សុត្តវគ្គានំ។
យថា ហិ ព្យញ្ញនសមុទាយោ បទំ, ឯវំ អត្តេសុ ច កតាវដិកោ បទសមុទាយោ
វាក្យំ, វាក្យសមុទាយោ សុត្ថំ, សុត្ថសមុទាយេ វគ្គាតិ សមញ្ញា, តថា
សុត្តវគ្គសមុទាយេ សំយុត្តសមញ្ញា។ សំយុត្តន្តិតិ ឯត្ថ សុត្តវគ្គាតិ សំយុត្តំ។
យទិបិ អវយវវិនិមុត្តោ សមុទាយោ នាម បរមត្ថតោ នត្ថិ, អវយវេ ឯវំ
តំតំសន្និវេសវិសិដ្ឋេ ឧបាទាយ បទានិសមញ្ញាវិយ សុត្តវគ្គសមញ្ញា
សំយុត្តសមញ្ញា អាគមសមញ្ញា ច, តថាបិ បរមត្ថតោ អវិជ្ជមានោបិ
សមុទាយោ ពុទ្ធិបរិកប្បិត្រូបេនវិជ្ជមានោវិយ គយ្ហមានោ អវយវានំ
អធិដ្ឋានកាវេន វោហរិយតិ យថា “រុក្ខេ សាខា”តិ, តស្មា វុត្ថំ
“សំយុត្តវគ្គបដិមណ្ឌិតស្ស”តិ។

ននុ សំយុត្តវគ្គា ឯវំ អាគមោ, តស្ស បន កេហិ មណ្ឌានន្តិ? ន
ចោទេតព្ពមេតំ។ ភវតិ ហិ អភិន្នេបិ វត្ថុស្មី យថាដិប្បតវិសេសាវពោធនតោ
ភេទកសមុទាចារោ យថា “សិលាបុត្តកស្ស សរីរ”ន្តិ។ អាគមិស្សន្តិ ឯត្ថ,
ឯតេន, ឯតស្មា វា អត្ថត្ថបរត្ថាទយោតិ អាគមោ,
អាទិកល្យាណាទិគុណាសម្បត្តិយា ឧត្តមដ្ឋេន

តំតំអភិបត្តិតសមិទ្ធិហេតុតាយ បណ្ឌិតេហិ វិតតុតោ វារោ, អាគមោ ច សោ
វារោ ចាតិ អាគមវារោ។ អាគមសម្មតេហិ វា វារោតិ អាគមវារោ, សំយុត្តោ ច សោ
អាគមវារោ ចាតិ សំយុត្តាគមវារោ, តស្ស។ ពុទ្ធានំ អនុពុទ្ធា ពុទ្ធានុពុទ្ធា, ពុទ្ធានំ
សច្ចបដិវេធំ អនុគម្ម បដិវិទូសច្ចា អគ្គសាវកោធយោ អរិយា។ តេហិ
អត្ថសំវណ្ណាធាតុណាសំវណ្ណាធានំ វសេន សំវណ្ណិតស្ស។

អថ វា ពុទ្ធា ច អនុពុទ្ធា ច ពុទ្ធានុពុទ្ធាតិ យោជេតព្ពំ។ សម្មាសម្ពុទ្ធនេវ ហិ
វិនយសុត្តអភិធម្មានំ បកិណ្ណករេនសនាធិវសេន យោ បឋមំ អត្តោ វិកត្តោ,
សោ ឯវ បច្ឆា តេសំ អត្ថវណ្ណាធាវសេន សង្កឹតិកាវេហិ សង្កបំ អាហេបិតោតិ។
ឯត្ថ ច សំយុត្តានំ វគ្គា សម្មហាតិ សំយុត្តវគ្គា, សគាថាវគ្គាធយោ។
តប្បវិយាបន្នតាយ សំយុត្តេសុ វគ្គា សំយុត្តវគ្គា, នធឿវគ្គាធយោ។ សំយុត្តាវ
វគ្គា សំយុត្តវគ្គា។ តិវិជេបិ តេ ឯកសេសនយេន គហេត្វា វុត្តំ
“សំយុត្តវគ្គបដិមណ្ឌិតស្ស”តិ។

តត្ថ សគាថាវគ្គេ តាវ ឯកោធស សំយុត្តានិ អដ្ឋតីស វគ្គា។ និទានវគ្គេ នវ
សំយុត្តានិ ឯកូនចត្តាលីស វគ្គា។ ខន្ធវគ្គេ ឯកោធស សំយុត្តានិ ឯកូនសង្កឹ
វគ្គា។ សឡាយតនវគ្គេ នវ សំយុត្តានិ អដ្ឋតីស វគ្គា។ មហាវគ្គេ ទ្វាធស
សំយុត្តានិ អដ្ឋចត្តាលីស វគ្គា។ ឥនមេត្ថ សំយុត្តន្តវគ្គានំ បរិមាណំ។

ព្យាណប្បកេទជននស្សតិ
បដិច្ចសមុប្បាទខន្ធយតនាធិកថាពហុលតាយ
គម្ពីរព្យាណចរិយាវិការវនតោ បញ្ញាវិភាគសមុប្បាទកស្ស។ ឥធម បន
“បញ្ញាប្បកេទជននស្ស”តិ ស្វាយមាគមោ ថោមិតោ, សំវណ្ណាធាសុ ចាយំ
អាចរិយស្ស បកតិ, យទិទំ តំតំសំវណ្ណាធានំ អាធិតោ តស្ស តស្ស
សំវណ្ណិតព្ពស្ស ធម្មស្ស វិសេសគុណកិត្តនេន ថោមនា។ តថា ហិ

សុមង្គលវិលាសិនីបបញ្ចសុទ្ធនិមនោវេប្បរណីអដ្ឋសាលីនីអាទីសុ ច យថាភ្លមំ
“សទ្ធាវហុតុណាស្ស, បរវាទមជនស្ស, ធម្មកថិកបុត្តវានំ
វិចិត្តបដិកានជននស្ស, តស្ស គម្ពីរញ្ញាណោហិ ឡិកាឡ្ហស្ស អភិណ្ឌាសោ
នាធានយវិចិត្តស្ស អភិធម្មស្ស”តិអាទិនា ថោមនា កតា។

៦. អត្តោ កថិយតិ ឯតាយាតិ អត្តកថា, អត្តកថាវ អដ្ឋកថា ត្ថ-ការស្ស
ជ្ជ-ការំ កត្វាយថា “ទុក្ខស្ស បិឡនជ្ជោ”តិ។ អាទិតោតិ អាទិម្ហិ
បឋមសង្កឹតិយំ។ ធម្មភិញ្ញតាយ បរមេន ចិត្តវសិកាវេន សមន្នាគតត្តា
ឈានាទីសុ បញ្ជវិធវសីតាសម្ភារតោ ច វសិនោ, ថេរា មហាកស្សបាទយោ។
តេសំ សតេហិ បញ្ចហិ។ យាតិ យា អដ្ឋកថា។ សង្កឹតាតិ អត្តំ កថេតុំ
យុត្តជ្ជានេ “អយំ ឯតស្ស អត្តោ, អយំ ឯតស្ស អត្តោ”តិ សង្កហេត្វា វុត្តា។
អនុសង្កឹតា ច យសត្តោរាទិហិ បច្ឆាបិ ទុតិយតតិយសង្កឹតីសុ។ ឥមិនា អត្តនោ
សំវណ្ណោនាយ អាគមនវិសុទ្ធិ ទស្សេតិ។

៧. សីហស្ស លានតោ គហណតោ សីហឡោ, សីហកុមារោ,
តព្ពំសជាតតាយ តម្កបណ្ឌិទីបេ ខត្តិយា, តេសំ និវាសតាយ តម្កបណ្ឌិទីបស្ស
ច សីហឡកាវោ វេទិតព្ពោ។ អាភតាតិ ជម្ពុទីបតោ អាជិតា។ អថាតិ បច្ឆា។
អបរកាគេ ហិ និកាយន្តរលទ្ធិហិ អសង្កត្តំ សីហឡកាសាយ អដ្ឋកថា
ឋបិតាតិ។ តេន មូលដ្ឋកថា សព្ពសាធារណា ន ហោតីតិ ឥទំ អត្ថប្បកាសនំ
ឯកន្តេន ករណីយន្តិ ទស្សេតិ។ តេនេវាហ “ទីបវាសីនមត្តាយា”តិ។ ឯត្ថ
ទីបវាសីនន្តិ ជម្ពុទីបវាសីនំ, សីហឡទីបវាសីនំ វា អត្តាយ សីហឡកាសាយ
ឋបិតាតិ យោជនា។

៨. អបនេត្វាតិ កញ្ចកសទិសំ សីហឡកាសំ អបនេត្វា។ តតោតិ
អដ្ឋកថាតោ។ អហន្តិ អត្តានំ និទ្ទិសតិ។ មនោរមំ ភាសន្តិ មាគធកាសំ។ សា ហិ

សភាវិនិរុត្តិកតា បណ្ឌិតមនំ រមយតិ។ តេនេវាហ “តន្ត្រិនយានុច្ឆ័រិក”ន្តិ,
ចាឡិកតិយា អនុលោមិកំ ចាឡិណយានុវិធាយិនិច្ឆិ អត្ថោ។ វិគតនោសន្តិ
អសភាវិនិរុត្តិកាសន្តរហិតំ។

៩. សមយំ អវិលោមេន្លាតិ សិទ្ធនំ អវិរោធន្លោ។ ឯតេន
អត្ថនោសភាវមាហ។ អវិរុទ្ធត្តា ឯវ ហិ ថេវាធាបិ ឥធម បកាសីយិស្សន្តិ។
ថេវំសធិចានន្តិ ជិវេហិ សីលក្ខន្ធាធិហិ សមន្នាគតត្តា ថេវា,
មហាកស្សចាធឯយោ។ តេហិ អាគតា អាចរិយបរម្យា ថេវំសោ,
តប្បរិយាបន្នា ហុត្វា អាគមាធិគមសម្បន្នត្តា បញ្ញាបន្លោតេន តស្ស
សមុជ្ឈលនតោ ថេវំសធិចា, មហាវិហារវាសិនោ, តេសំ។ វិវិធមហិ អាការេហិ
និច្ឆយតីតិ វិនិច្ឆយោ, គណ្ឌិដ្ឋានេសុ ទិលមទ្គនាការេន បវត្តា វិមតិច្ឆេននិ
កថា។ សុដ្ឋនិបុណោ សល្លោ វិនិច្ឆយោ ឯតេសន្តិ សុនិបុណវិនិច្ឆយា។ អថ វា
វិនិច្ឆនោតីតិ វិនិច្ឆយោ វុត្តប្បការិសយំ ញ្ញាណំ។ សុដ្ឋនិបុណោ នេកោ
វិនិច្ឆយោ ឯតេសន្តិ យោជេតព្ពំ។ ឯតេន មហាកស្សចាធិថេវបរម្យាគតោ,
តតោ ឯវ ច អវិបរីតោ សល្លោ សុខុមោ មហាវិហារវាសិនំ វិនិច្ឆយោ, តស្ស
បមាណភូតតំ ធស្សេតិ។

១០. សុជនស្ស ចាតិ ច-សន្នោ សម្បណ្ណានត្ថោ។ តេន “ន កេវលំ
ជម្ពុធិបវាសីនមេវ អត្ថាយ, អថ ខោ សាធុជនតោសនត្ថញ្ញា”តិ ធស្សេតិ។ តេន
ច “តម្កបណ្ឌិធិបវាសីនម្បិ អត្ថាយា”តិ អយមត្ថោ សិន្នោ ហោតិ
ឧគ្គហណាធិសុករតាយ តេសម្បិ ពហុការត្តា។ ចិវដ្ឋិតត្ថន្តិ ចិវដ្ឋិតិអត្ថំ,
ចិវកាលប្បវត្តនាយាតិ អត្ថោ។ ឥធម្មំ អត្ថប្បកាសនំ
អវិបរីតបទព្យញ្ញនសុនិក្ខេបស្ស អត្ថសុនយស្ស ច ឧបាយភាវតោ សទ្ធម្មស្ស
ចិវដ្ឋិតិយា បវត្តតិ។ វុត្តញ្ញោតំ ភកវតា “ទ្វេមេ, ភិក្ខុវេ, ធម្មា សទ្ធម្មស្ស បិតិយា

អសម្មាសាយ អនន្តរធានាយ សំវត្ថុន្តិ។ កតមេ ទេ? សុនិក្ខិត្តញ្ច បទព្យញ្ចនំ
អត្ថោ ច សុនិក្ខោ"តិ (អ. និ. ២.២០)។

១១-១២. យំ អត្តវណ្ណនំ កត្តកាមោ, តស្ស មហត្ថំ បរិហរិតុំ
“សាវត្ថិបក្ខតីន”ន្តិអាទិ វុត្ថំ។ តេនេវាហ - “ន ឥធនិយ្យាវិត្តារកថំ ករិស្សមិ,
ន តំ ឥធនិវិចារយិស្សមិ”តិ ច។ សង្កឹតំ ទិដ្ឋន្តិ ទីយមជ្ឈិមនិកាយានំ។

១៣. “ន ឥធនិយ្យាវិត្តារកថំ ករិស្សមិ”តិ សាមញ្ញតោ វុត្ថស្ស អត្តស្ស
អវស្សយំ ទស្សេតុំ “សុត្តានំ បដា”តិអាទិ វុត្ថំ។

១៤. យំ អដ្ឋកថំ កត្តកាមោ, តទេកទេសភារេន វិសុទ្ធិមគ្គោ
គហោតញ្ចោតិ កថិកានំ ឧបទេសំ ករោញ្ចោ តត្ថ វិចារិតធម្មេ ឧទ្ទេសវសេន
ទស្សេតិ “សីលកថា”តិអាទិនា។ តត្ថ សីលកថាតិ ចារិត្តវាវិត្តាទិវសេន
សីលស្ស វិត្តារកថា។ ធុតធម្មាតិ បិណ្ឌាចាតិ កង្ក្រាធយោ តេស
កិលេសធុននកធម្មា។ កម្មជ្ជានានិ សញ្ញានិ ចាឡិយំ អាគតានិ អដ្ឋត្ថិស,
អដ្ឋកថាយំ ទ្វេតិ និវសេសានិ យោគកម្មស្ស ភាវនាយ បវត្តិជ្ជានានិ។
ចរិយាវិធានសហិតោតិ រាគចរិយាទីនំ សភាគាទិវិធានេន សហិតោ។
ឈានានិ ចត្តារិ រូចាវចរជ្ឈានានិ, សមាបត្តិយោ ចតស្សោ អរូបសមាបត្តិយោ។
អដ្ឋបិ វា បដិលទ្ធមត្តានិ ឈានានិ, សមាបជ្ជនវសិភាវប្បត្តិយា សមាបត្តិយោ។
ឈានានិ វា រូចារូចាវចរជ្ឈានានិ, សមាបត្តិយោ
ជលសមាបត្តិនិរោធសមាបត្តិយោ។

១៥. លោកិយលោកុត្តរភេទា ធម អភិញ្ញាយោ សញ្ញា អភិញ្ញាយោ។
ញ្ញាណាវិកង្កាទីសុ អាគតនយេន ឯកវិធានិ បញ្ញាយ សង្ក្ខេបត្វា
សម្មិល្លោត្វា និច្ឆយោ បញ្ញាសង្កេតនិច្ឆយោ។

១៦. បច្ចុយធម្មានំ ហេតុអាទិនំ បច្ចុយុប្បន្នធម្មានំ ហេតុបច្ចុយាទិកាវោ
បច្ចុយាការោ, តស្ស ទេសនា បច្ចុយាការទេសនា, បដិច្ចសមុប្បាទកថាតិ
អត្តោ។ សា បន និកាយន្តរលទ្ធិសង្គ្រាមហិតតាយ សុដ្ឋបរិសុទ្ធា,
យនវិនិច្ឆ័យភស្តុភារ ឬ សុទ្ធក្នុងតាយ និបុណ្ណា សណ្ឋាសុខុមា,
ឯកត្តនយាទិសហិតា ឬ តត្ថ វិចារិតាតិ អាហា “សុបរិសុទ្ធនិបុណ្ណនយា” តិ។
បដិសម្ពិទ្ធាទិសុ អាគតនយំ អវិសង្ខេបាវវិចារិតត្ថា អវិមុត្តតន្តិមគ្គា។

១៧. ឥតិ បន សព្វន្តិ ឥតិ-សន្តោ បរិសមាបនេ, បន-សន្តោ វេទនាលង្ការេ,
ឯតំ សព្វន្តិ អត្តោ។ ឥនាតិ ឥមិស្សា អដ្ឋកថាយ។ ន តំ វិចារយិស្សមិ
បុនុត្តិការតោតិ អធិប្បាយោ។

១៨. ឥនាទិ តស្សេវ អវិចារណស្ស ឯកន្តការណំ និទ្ធារេន្តោ “មជ្ឈេ
វិសុទ្ធិមគ្គោ” តិអាទិមាហា។ តត្ថ “មជ្ឈេ ឫត្វា” តិ ឯតេន មជ្ឈេជ្ជការទីបនេន
វិសេសតោ ឬតុន្នំ អាគមានំ សាធារណជ្ជកថាវិសុទ្ធិមគ្គោ, ន
សុមជ្ឈលវិលាសិនិអាទយោវិយ អសាធារណជ្ជកថាតិ ទស្សេតិ។
“វិសេសតោ” តិ ឬ ឥនំ វិនយាភិធម្មានម្បិ វិសុទ្ធិមគ្គោ យថាវហំ អត្តវណ្ណានា
ហោតិ ឯវាតិ កត្វា វុត្តំ។

១៩. ឥន្ទេវាតិ ឥតិ ឯវ។ តម្បីតិ វិសុទ្ធិមគ្គម្បិ។ ឯតាយាតិ
សារត្ថប្បកាសិនិយា។

ឯត្ថ ឬ “សីហន្ទ្រទីបំ អាគតា” តិអាទិនា អដ្ឋកថាករណស្ស និមិត្តំ
ទស្សេតិ, “ទីបវាសីនមត្តាយ សុជនស្ស ឬ តុដ្ឋតំ ចិរជ្ជិតត្ថញ្ច ធម្មស្ស” តិ
ឯតេហិ បយោជនំ, “សំយុត្តាគមវរស្ស អត្ថំ បកាសយិស្សមី” តិ ឯតេន
បិណ្ឌាត្ថំ, “អបនេត្វាន តតោហំ សីហន្ទ្រភាស” តិអាទិនា

“សាវត្ថុបក្ខតីន”ន្តិអាទិនា “សីលកថា”តិអាទិនា ច ករណាប្បការ។
ហេដ្ឋមនិកាយេសុ វិសុទ្ធិមគ្គេ ច វិចារីតានំ អត្តានំ អវិចារណាម្បិ ហិ ឥធ
ករណាប្បការោ ឯវាតិ។

គន្ថាវម្ពកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១. ទេវតាសំយុត្តំ

១. នឡវគ្គោ

១. ឱយតរណសុត្តវណ្ណានា

វិភាគវន្តានំ សភាវិការំ វិភាគទស្សនវសេនេវ ហោតីតិ បឋមំ តាវ
សំយុត្តវគ្គសុត្តានិវសេន សំយុត្តាគមស្ស វិភាគំ ទស្សេតុំ “តត្ថ សំយុត្តាគមោ
នាមា”តិអាទិមាហា។ តត្ថ តត្ថាតិ យំ វុត្ថំ - “សំយុត្តាគមវស្ស អត្ថំ
បកាសយិស្សមី”តិ, តស្មី វចនេ។ តត្ថាតិ វា “ឯតាយ អជ្ជកថាយ វិជានាថ
សំយុត្តនិស្សិតំ អត្ថ”ន្តិ ឯត្ថ យំ សំយុត្តគ្គហណំ កតំ, តត្ថ។ បញ្ចវគ្គា
ឯតស្សាតិ បញ្ចវគ្គោ។ អវយវេនវិគ្គហោ, សមុទាយោ សមាសត្ថោ។

ឥនានិ តំ អាទិតោ បដ្ឋាយ សំវណ្ណាតុកាមោ អត្តនោ សំវណ្ណនាយ តស្ស
បឋមមហាសង្កឹតិយំ និក្ខិត្តានុក្កមេនេវ បវត្តការំ ទស្សេតុំ, “តស្ស វគ្គសុ
សតាថាវគ្គោ អាទី”តិអាទិ វុត្ថំ។ តត្ថ យថាបច្ចយំ តត្ថ តត្ថ ទេសិតត្ថា
បញ្ញត្តត្ថា ច វិប្បកិណ្ណានំ ធម្មវិនយានំ សង្កហេត្វា កាយនំ កថនំ សង្កឹតិ,
មហាវិសយត្ថា បូជនិយត្ថា ច មហាតី សង្កឹតិ មហាសង្កឹតិ។ បឋមា
មហាសង្កឹតិ បឋមមហាសង្កឹតិ, តស្ស បវត្តិតកាលោ
បឋមមហាសង្កឹតិកាលោ, តស្មី បឋមមហាសង្កឹតិកាលេ។

និទានតិ ទេសនំ ទេសកាលាទិវសេន អវិទិតំ វិទិតំ កត្វា និទស្សតីតិ
និទានំ។ យោ លោកេ គន្ថស្ស ឧបាគ្សតោតិ វុច្ចតិ, ស្វាយមេត្ត “ឃំ មេ
សុត” ភិក្ខុ-អាទិកោ គន្ថោ វេទិតញ្ចោ, ន បន “សនិទានាបំ, ភិក្ខុវេ, ធម្មំ
ទេសេមី” ភិក្ខុ-អាទិសុ (អ. និ. ៣.១២៦) វិយ អត្ថជ្ឈាសយាទិទេសនុប្បត្តិហេតុ។
តេនេវាហ - “ឃំ មេ សុតភិក្ខុ-អាទិកំ អាយស្មតា អានន្ទេន
បឋមមហាសង្កឹតិកាលេ វុត្ថំ និទានមាទី” ភិ។ កាមព្យោត្ត យស្សំ
បឋមមហាសង្កឹតិយំ និក្ខត្តានុក្កមេន សំវណ្ណានំ កត្តកាមោ, សាវិត្តារតោ
វត្តញ្ចោ, សុមជ្ឈលវិលាសិនិយំ បន អត្ថនាវិត្តារិតត្តា តត្ថេវ គហេតញ្ចាតិ
ឥមិស្សា សំវណ្ណានាយ មហាត្ថំ បរិហារន្តោ “សា បនេសា” ភិក្ខុ-អាទិមាហ។

១. ឃំ ពាហិរនិទានេ វត្តព្ពំ អតិទិសិទ្ធា ឥទានិ អព្ពន្ធនិទានំ អាទិតោ
បជ្ជាយ សំវណ្ណេតុ “យំ បនេត” ភិក្ខុ-អាទិ វុត្ថំ។ តត្ថ យស្មា សំវណ្ណានំ ករោន្តេន
សំវណ្ណេតព្ពេ ធម្មេ បទិវិភាគំ បទត្តញ្ចោ ទស្សេត្វា តតោ បរិ
បិណ្ឌត្តាទិទស្សនវសេន សំវណ្ណានា កាតញ្ចោ, តស្មា បទានិ តាវ ទស្សេត្តោ
“ឃំ ភិក្ខុ និទានបទ” ភិក្ខុ-អាទិមាហ។ តត្ថ បទិវិភាគោតិ បទានំ វិសេសោ, ន
បទិវិគ្គហោ។ អថ វា បទានិ ច បទិវិភាគោ ច បទិវិភាគោ។ បទិវិគ្គហោ ច
បទិវិភាគោ ច បទិវិភាគោតិ វា ឯកសេសវសេន បទបទិវិគ្គហា
បទិវិភាគសន្ទេន វុត្តាតិ វេទិតព្ពំ។ តត្ថ បទិវិគ្គហោ “ជេតស្ស វនំ
ជេតវន” ភិក្ខុ-អាទិនា សមាសបនេសុ ទដ្ឋញ្ចោ។

អត្ថតោតិ បទត្ថតោ។ តំ បន បទត្ថំ អត្ថទ្វារក្កមេន បឋមំ ឃំសទ្ធស្ស
ទស្សេត្តោ “ឃំសន្ទោ តាវ” ភិក្ខុ-អាទិមាហ។ អវជារណាទិទិ ឯត្ថ អាទិ-សន្ទេន
ឥទមត្ថបុច្ឆាបរិមាណាទិអត្ថានំ សង្កហោ ទដ្ឋញ្ចោ។ តថា ហិ “ឃំ ភតានិ
បុព្វសិប្បាយតនានិ (ធី. និ. ១.១៦៣, ១៦៥), ឃំវិវិដោ ឃំមាគារោ” ភិ ច អាទិសុ

ឥន្ទ្រ-សុទ្ធស្ស អត្ថ ឯវំ-សន្តោ។ គត-សន្តោ ហិ បការបរិយាយោ, តថាវិជាការ-
សន្តោ ច។ តថា ហិ គតវិជាការសន្តោ លោកិយា បការត្ថេ វទន្តិ។ “ឯវំ សុ តេ
សុន្តាតា សុវិលិត្តា កប្បិតកេសមស្ស អាមុត្តមាលាភរណា ឱនាតវត្ថវសនា
បញ្ចហិ កាមគុណេហិ សមប្បិតា សមន្តិត្តា បរិចារេន្តិ, សេយ្យថាបិ ត្វំ
ឯតវហិ សាចរិយកោតិ។ នោ ហិទំ, ភោ គោតមា” តិអាទីសុ (ធី. និ. ១.២៨៦)
បុច្ឆាយំ, “ឯវំ លហុបរិវត្តំ (អ. និ. ១.២៨), ឯវមាយុបរិយន្តោ” តិ (ចារា. ១២) ច
អាទីសុ បរិមាណោ។

ននុ ច “ឯវំ សុ តេ សុន្តាតា សុវិលិត្តា, ឯវមាយុបរិយន្តោ” តិ ឯត្ថ ឯវំ-សន្តោ
បុច្ឆនាការបរិមាណាការាទំ វុត្តត្តា អាការត្ថោ ឯវ ឯវំ-សន្តោតិ? ន,
វិសេសសញ្ញាវតោ។ អាការមត្តវាចកោ ហិ ឯវំ-សន្តោ, អាការត្ថោតិ
អធិប្បតោ យថា “ឯវំ ព្យាខោ” តិអាទីសុ, ន បន អាការវិសេសវាចកោ។ ឯវញ្ច
កត្វា, “ឯវំ ជាតេន មច្ឆេនា” តិអាទីនិ (ធជ. ប. ៥៣) ឧបមាទីសុ ឧទាហរណានិ
ឧបបន្នានិ ហោន្តិ។ តថា ហិ “យថាបិ... បេ... ពហុ” តិ (ធជ. ប. ៥៣)? ឯត្ថ
បុច្ឆរាសិជ្ជានិយតោ មនុស្សបបត្តិសប្បវិស្វបនិស្សយ-សទ្ធម្មស្សវន-
យោនិសោមនសិការ-

ភោគសម្បត្តិអាទិទានាទិបុញ្ញកិរិយហេតុសមុទាយតោ
សោភាសុគន្ធតាទិគុណយោគតោ មាលាគុណ្ឌសទិសិយោ បហូតា
បុញ្ញកិរិយា មរិតព្វសភាវតាយ មច្ឆេន សត្តេន កត្តញ្ញាតិ ដោតិតត្តា
បុច្ឆរាសិមាលាគុណ្ឌាវ ឧបមា, តេសំ ឧបមាការោ យថា-សន្តោ អនិយមតោ
វុត្តោតិ “ឯវំ-សន្តោ ឧបមាការនិគមនត្ថោ” តិ វត្ថុ យុត្តំ, សោ បន ឧបមាការោ
និយមិយមាណោ អត្ថតោ ឧបមាវ ហោតីតិ អាហ “ឧបមាយំ អាគតោ” តិ។ តថា
“ឯវំ ឥមិនា អាការេន អភិក្កមិតព្វ” តិអាទីនា ឧបទិសិយមាណាយ
សមណសារុប្បាយ អាកប្បសម្បត្តិយា យោ តត្ថ ឧបទិសនាការោ, សោ

អត្ថតោ ឧបទេសោ ឯវាតិ វុត្ថំ, “ឯវំ តេ... បេ... ឧបទេសេ” តិ។ តថា “ឯវំ មេតំ ភគវា, ឯវំ មេតំ សុគតា” តិ ឯត្ថ ច ភគវតោ យថាវុត្ថមត្ថំ អវិបរីតតោ ជាធន្តេហិ កតំ តត្ថ សំវិជ្ជមានគុណានំ បកាវេហិ ហំសនំ ឧទគ្គតាករណំ សម្មហំសនំ។ យោ តត្ថ សម្មហំសនាការោតិ យោជេតព្ពំ។

ឯវំ មេវំ បនាយន្តិ ឯត្ថ គរហណាការោតិ យោជេតព្ពំ, សោ ច គរហណាការោ វសលីតិ-អាទិទុំសនសន្តសន្តិធានតោ ឥធឯ ឯវំ-សទ្ទេន បកាសិតោតិ វិញ្ញាយតិ។ យថា ចេត្ថ, ឯវំ ឧបមាភារាធឯយេបិ ឧបមាទិវសេន វុត្ថានំ បុប្ផរាសិអាទិសន្តានំ សន្តិធានតោតិ ធន្តព្ពំ។ ឯវំ, ភន្តេតិ បន ធម្មស្ស សាធុកំ សវនមនសិការេ សន្តិយោជិតេហិ ភិក្ខុហិ អត្ថនោ តត្ថ បិតភាវស្ស បដិជាធនវសេន វុត្ថត្ថា ឯត្ថ ឯវំ-សទ្ទោ “វចនសម្មជីវ្ជនត្ថោ” តិ វុត្ថោ។ តេន ឯវំ, ភន្តេតិ សាធុ, ភន្តេ, សុដ្ឋ, ភន្តេតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឯវំ ព្យា វទេហីតិ យថាហំ វទាមិ, ឯវំ សមណំ អាធនំ វទេហីតិ យោ ឯវំ វទនាការោ ឥនាទិ វុត្ថព្ពោ, សោ ឯវំ-សទ្ទេន និទស្សយីតិ តិ “និទស្សនត្ថោ” តិ វុត្ថោតិ។ ឯវំ នោតិ ឯត្ថាបិ នេសំ យថាវុត្ថធម្មានំ អហិតទុក្ខាវហារាវេ សន្តិជ្ជានជននត្ថំ អនុមតិគហណាវសេន “សំវុត្ថន្តិ វា នោ វា, កថំ វោ ឯត្ថ ហោតិ” តិ បុច្ឆាយ កតាយ “ឯវំ នោ ឯត្ថ ហោតិ” តិ វុត្ថត្ថា តទាការសន្តិជ្ជានំ ឯវំ-សទ្ទេន វិភាវិតន្តិវិញ្ញាយតិ។ សោ បន តេសំ ធម្មានំ អហិតាយ ទុក្ខាយ សំវុត្ថនាការោ និយមិយមាណោ អវជារណត្ថោ ហោតិ តិ អាហា - “ឯវំ នោ ឯត្ថ ហោតិ តិ អាទីសុ អវជារណ” តិ។

នាធានយនិបុណន្តិ ឯកត្ថនាធនត្ថអព្យាចារឯវំ ធម្មតាសម្ពាសា, នន្តិយាវុត្ថតិបុក្ខលសីហាវិក្កិឡិ តអន្ត្តសទិសាលោបនសម្ពាសា វា អាធារាទិភេទវសេន នាធាវិធា នយា នាធានយា។ នយា វា ចាឡិ គតិយោ តា ច

បញ្ញត្តិអនុបញ្ញត្តិអាទិវសេន
សំគិលេសភាគិយាទិលោកិយាទិតទុកយវេមិស្សកាទិវសេន
កុសលាទិវសេន ខន្ធាទិវសេន សង្កហាទិវសេន សមយវិមុត្តាទិវសេន
ឋបនាទិវសេន កុសលមូលាទិវសេន តិកប្បជ្ជានាទិវសេន ច នានប្បការាតិ
នាធានយា, តេហិ និបុណំ សណ្តំ សុខុមន្តិ នាធានយនិបុណំ។ អាសយោវ
អជ្ឈាសយោ, តេ ច សស្សតាទិភេទេន តត្ថ ច អប្បវជក្ខតាទិភេទេន អនេកេ,
អត្ថជ្ឈាសយាទយោ ឯវ វា សមុជ្ជានំ ឧប្បត្តិហេតុ ឯតស្សាតិ
អនេកជ្ឈាសយសមុជ្ជានំ។ អត្ថព្យញ្ញនសម្បន្នន្តិ អត្ថព្យញ្ញនបរិបុណ្ណំ
ឧបនេតព្ពាភាវតោ,
សង្កាសនបកាសនវិវរណាវិភជនឧត្តានិករណបញ្ញត្តិវសេន ធម្មិ អត្ថបទេហិ
អក្ខរេនព្យញ្ញនាការនិរុត្តិនិទ្ទេសវសេន ធម្មិ ព្យញ្ញនបទេហិ ច សមន្នាគតន្តិ
វា អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

វិវិធពាទិហារិយន្តិ ឯត្ថ ទាទិហារិយបទស្ស វេនត្ថំ (ឧទា. អដ្ឋ. ១; ឥតិវុ.
អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា; ធម. ស. មូលដី. ២) “បដិបក្ខហរណតោ
រាគាទិកិលេសាបនយនតោ ទាទិហារិយ”ន្តិ វេនន្តិ។ ភគវតោ បន បដិបក្ខា
រាគាទយោ ន សន្តិ យេ ហរិតព្ពា, បុគ្គន្តនាមម្បិវិតតូបក្កិលេសេ
អដ្ឋគុណសមន្នាគតេ ចិត្តេ ហតបដិបក្ខេ ឥទ្ធិវិធំ បវត្ថតិ, តស្មា តត្ថ
បវត្ថវេហារេន ច ន សក្កា ឥធ “ទាទិហារិយ”ន្តិ វត្ថុ។ សចេ បន
មហាការុណិកស្ស ភគវតោ វេនេយ្យកតា ច កិលេសា បដិបក្ខា, តេសំ
ហរណតោ “ទាទិហារិយ”ន្តិ វត្ថុ, ឯវ សតិ យុត្តមេតំ។ អថ វា ភគវតោ ច
សាសនស្ស ច បដិបក្ខា តិត្ថិយា, តេសំ ហរណតោ ទាទិហារិយំ។ តេ ហិ
ទិដ្ឋិហរណាវសេន ទិដ្ឋិប្បកាសនេ អសមត្ថភាវេន ច
ឥទ្ធិអាទេសនានុសាសនីហិ ហរិតា អបនីតា ហោន្តិតិ។ បដិធិ វា អយំ សន្នោ

“បច្ឆា”តិ ឯតស្ស អត្ថំ ពោធិតិ “តស្មី បដិបវិជ្ជម្ហិ, អញ្ញោ អាគញ្ញិ
ព្រាហ្មណោ”តិ អាធិសុ (សុ. និ. ៩៨៥; ចូឡនិ. វត្ថុគាថា ៤) វិយ, តស្មា
សមាហិតេ ចិត្តេ វិគតូបក្កិលេសេ កតកិច្ចេន បច្ឆាហិតតំ បវត្តតព្ពន្ធិ
បដិហារិយំ, អត្ថនោ វា ឧបក្កិលេសេសុ ចតុត្ថជ្ឈានមគ្គេហិ ហិតេសុ បច្ឆា
ហារណំ បដិហារិយំ, ឥទ្ធិអាទេសនានុសាសនិយោ ច វិគតូបក្កិលេសេន
កតកិច្ចេន ច សត្តហិតតំ បុន បវត្តតព្ពន្ធ, ហិតេសុ ច អត្ថនោ
ឧបក្កិលេសេសុ បវសត្ថានំ ឧបក្កិលេសហារណានិ ហោន្តិតិ បដិហារិយានិ
ភវន្តិ, បដិហារិយមេវ ចាដិហារិយំ។ បដិហារិយេ វា
ឥទ្ធិអាទេសនានុសាសនិសមុទាយេ ភវំ ឯកេកំ ចាដិហារិយន្តិ វុច្ចតិ។
បដិហារិយំ វា ចតុត្ថជ្ឈានំ មគ្គោ ច បដិបក្ខហារណតោ, តត្ថ ជាតំ, តស្មី វា
និមិត្តកូតេ, តតោ វា អាគតន្តិ ចាដិហារិយំ។ តស្ស បុន ឥទ្ធិអាធិគេទេន
វិសយគេទេន ច ពហុវិធស្ស ភគវតោ ទេសនាយំ លព្ពមានត្តា អាហា
“វិវិធជាដិហារិយ”ន្តិ។

ន អញ្ញថាតិ ភគវតោ សម្មា សុតាការតោ ន អញ្ញថាតិ អត្ថោ, ន បុន
ភគវតោ ទេសិតាការតោ។ អចិន្តេយ្យានុភាវា ហិ ភគវតោ ទេសនា។ ឯវញ្ញ
កត្វា “សព្ពប្បការេន កោ សមត្ថោ វិញ្ញាតុ”ន្តិ ឥទ្ធិ វចនំ សមត្ថិតំ ភវតិ,
ធារណាពលទស្សនញ្ច នវិវុជ្ឈតិ សុតាការអវិវុជ្ឈនស្ស អធិប្បេតត្តា។ ន
ហេតុ អត្ថន្តរតាបរិហារោ ទិន្នម្បិ អត្ថានំ ឯកវិសយត្តា។ ឥតរថា ថេរោ
ភគវតោ ទេសនាយ សព្ពថា បដិគ្គហណេ សមត្ថោ អសមត្ថោ ចាតិ
អាបដ្ឋេយ្យតិ។

“យោ បរោ ន ហោតិ, សោ អត្ថោ”តិ ឯវំ វុត្តាយ និយកជ្ឈត្តសម្ពាតាយ
សសន្តតិយា វត្ថុនតោ តិវិធាបិ មេសន្តោ កិញ្ញាបិ ឯកស្មី ឯវ អត្ថេ ទិស្សតិ,

ករណសម្បទានសាមិទិទ្ទេសវសេន បនវិជ្ជមានំ កេទំ សន្ធាយាហ, “មេ-សន្តោ
តិសុ អត្ថេសុ ទិស្សតិ” តិ។

កិញ្ចាបិ ឧបសន្តោ កិរិយំ វិសេសេតិ, ជោតកកាវតោ បន សតិបិ តស្មី
សុត-សន្តោ ឯវ តំ តំ អត្ថំ វទតីតិ អនុបសគ្គស្ស សុត-សទ្ធស្ស អត្ថទ្វារ
សឧបសគ្គស្ស គហាណំ នវិវុជ្ឈតីតិ ទស្សន្តោ “សឧបសន្តោ អនុបសន្តោ
ចា” តិអាទិមាហ។ អស្សតិ សុត-សទ្ធស្ស។ កម្មការវសាធនានិ ឥធសុតសន្តោ
សម្បវន្តិ វុត្ថំ “ឧបដាវតន្តិ វា ឧបដាវណន្តិ វា អត្ថោ” តិ។ មយាតិ អត្ថេ សតីតិ
យទា មេ-សទ្ធស្ស កត្តវសេន ករណនិទ្ទេសោ, តទាតិ អត្ថោ។ មមាតិ អត្ថេ
សតីតិ យទា សម្ពន្ធវសេន សាមិទិទ្ទេសោ, តទា។

សុត-សទ្ធសន្តិទានេ បយុត្តេន ឯវ-សន្តេន សវនកិរិយាជោតកេន ភវីតព្ពន្ធ
វុត្ថំ “ឯវន្តិ សោតវិញ្ញាណាទិវិញ្ញាណាកិច្ចនិទស្សន” ន្តិ។ អាទិ-សន្តេន
សម្បជីច្ឆនាទិនំ បញ្ចទ្វារកិវិញ្ញាណានំ តទភិនីហជាទញ្ច
មនោទ្វារកិវិញ្ញាណានំ គហាណំ វេទិតព្ពំ។ សព្វេសម្បិ វាក្យានំ
ឯវការត្ថសហិតត្ថោ “សុត” ន្តិ ឯតស្ស សុតមេវាតិ អយមត្ថោ លព្ពតីតិ អាហ
“អស្សវនការបដិក្ខេបតោ” តិ។ ឯតេន អវដាវណេន និវាសន្តតំ ទស្សតិ។
យថា ច សុតំ សុតមេវាតិ និយមេតព្ពំ, តំ សម្មា សុតំ ហោតីតិ អាហ
“អន្ធនានទិកាវិបរីតគ្គហាណនិទស្សន” ន្តិ។ អថ វា សទ្ធន្តវត្ថោចាហានវសេន
សន្តោ អត្ថំ វទតីតិ សុតន្តិ អសុតំ ន ហោតីតិ អយមេតស្ស អត្ថោតិ វុត្ថំ
“អស្សវនការបដិក្ខេបតោ” តិ។ ឥមិនា ទិដ្ឋាទិវិនិវត្តនំ ករោតិ។

ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - ន ឥទំ មយា ទិដ្ឋំ, ន សយម្ពញ្ញាណេន សន្និកតំ, អថ ខោ
សុតំ, តញ្ច ខោ សម្មនេវាតិ។ តេនេវាហ
“អន្ធនានទិកាវិបរីតគ្គហាណនិទស្សន” ន្តិ។ អវដាវណត្ថោ វា ឯវ-សន្តេ

អយមត្ថយោជនា ករិយតីតិ តទបេក្ខស្ស សុត-សទ្ទស្ស អយមត្ថោ វុត្ថោ
“អស្សវនការបដិក្ខេបតោ”តិ។ តេនេវាហ
“អនុធានធិការិបរីតគ្គហណនិទស្សន”ន្តិ។ សវនសន្នោ ចេត្ត កម្មត្ថោ
វេទិតត្ថោ “សុយ្យតិ”តិ។

ឯវំ សវនហេតុសវនវិសេសវសេន បទត្ថយស្ស ឯកេន បការេន
អត្ថយោជនំ ទស្សេត្វា ឥធានិ បការេន្តវេហិ តំ ទស្សេត្តំ “តថា ឯវ”ន្តិអាទិ វុត្តំ។
តត្ថ តស្សាតិ យា សាកកវតោ សម្មុខា ធម្មស្សវនាការេន បវត្ថា
មនោធាវិញ្ញាណវីដិ, តស្សា។ សា ហិ នាទប្បការេន អារម្មណេ បវត្ថេត្តំ
សមត្ថា។ តថា ច វុត្តំ “សោតទ្វារាទុសារេនា”តិ។ នាទប្បការេនាតិ វត្តមាធានំ
អនេកវិហិតានំ ព្យញ្ញនត្ថគ្គហណានំ នាទាការេន។ ឯតេន ឥមិស្សា
យោជនាយ អាការត្ថោ ឯវំ-សន្នោ គហិតោតិ ធីបេតិ។ បវត្តិការប្បកាសនន្តិ
បវត្តិយា អត្ថិតាបកាសនំ។ សុតន្តិ ធម្មប្បកាសនន្តិ យស្មី អារម្មណេ
វុត្តប្បការិវិញ្ញាណវីដិ នាទប្បការេន បវត្ថា, តស្ស ធម្មត្ថា វុត្តំ, ន សុត-
សទ្ទស្ស ធម្មត្ថត្ថា។ វុត្តស្សេវត្ថស្ស ចាកដីករណំ “អយំ ហេត្ថា”តិអាទិ។ តត្ថ
វិញ្ញាណវីដិយាតិ ករណត្ថេ ករណាវចនំ, មយាតិ កត្តអត្ថេ។

ឯវន្តិ និទ្ទិសិតព្ពប្បកាសនន្តិ និទស្សនត្ថមេវំ សទ្ទំ គហេត្វា វុត្តំ
និទស្សេតព្ពស្ស និទ្ទិសិតព្ពត្តាការិការតោ។ តេន ឯវំ-សន្នេន សកលម្បិ សុត្តំ
បច្ឆាមជ្ឈន្តិ ទស្សេតិ។ សុត-សទ្ទស្ស កិរិយាសទ្ធត្ថា សវនកិរិយាយ ច
សាធារណវិញ្ញាណប្បពន្ធបដិពទ្ធត្ថា តត្ថ ច បុគ្គលវេហារោតិ វុត្តំ “សុតន្តិ
បុគ្គលកិច្ចប្បកាសន”ន្តិ។ ន ហិ បុគ្គលវេហារវហិតេ ធម្មប្បពន្ធន្ត
សវនកិរិយា លព្ពតីតិ។

យស្ស ចិត្តសន្តានស្ស តិអាធិបិ អាការត្ថមេវ ឯវំ-សទ្ធី គហេត្វា
បុរិមយោជនាយ អញ្ញថា អត្ថយោជនំ ទស្សេតុំ វុត្ថំ។ តត្ថ អាការបញ្ញត្តិ
ឧបាទានបញ្ញត្តិ ឯវ ធម្មានំ បវត្តិអាការុបាទានវសេន តថា វុត្តា។ សុតន្តិ
វិសយនិទ្ទេសោតិ សោតព្ពត្វតោ ធម្មោ សវនកិរិយាកត្តបុគ្គលស្ស
សវនកិរិយាវសេន បវត្តិជ្ជានន្តិ កត្វា វុត្ថំ។ ចិត្តសន្តានវិនិមុត្តស្ស បរមត្ថតោ
កស្សចិ កត្ត អភាវេបិ សទ្ធកោហារេន ពុទ្ធិបរិកប្បិតភេទវចនិច្ឆាយ
ចិត្តសន្តានតោ អញ្ញំវិយ តំសមដ្ឋី កត្វា វុត្ថំ “ចិត្តសន្តានេន តំសមដ្ឋីនោ” តិ។
សវនកិរិយាវិសយោបិ សោតព្ពធម្មោ សវនកិរិយាវសេន បវត្តចិត្តសន្តានស្ស
ឥធម បរមត្ថតោ កត្តភាវតោ, សវនវសេន ចិត្តប្បវត្តិយា ឯវ វា
សវនកិរិយាភាវតោ តំកិរិយាកត្ត ចវិសយោ ហោតិ តិ វុត្ថំ “តំសមដ្ឋីនោ
កត្តវិសយេ” តិ។ សុតាការស្ស ច ថេរស្ស សម្មានិច្ចតភាវតោ អាហា
“គហណាសន្តិជ្ជាន” តិ។ ឯតេន វា អវធារណត្ថំ ឯវំ-សទ្ធី គហេត្វា
អយមត្ថយោជនា កតាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

បុព្វេ សុតានំ នាណវិហិតានំ សុត្តសម្ពាសានំ អត្ថព្យញ្ញនាមំ
ឧបដារិតរូបស្ស អាការស្ស និទស្សនស្ស, អវធារណស្ស វា បកាសនសភាវោ
ឯវំ-សទ្ធាតិ តទាការាធិឧបដារណស្ស បុគ្គលបញ្ញត្តិយា
ឧបាទានភូតធម្មប្បពន្ធព្យាចារតាយ វុត្ថំ “ឯវន្តិ បុគ្គលកិច្ចនិទ្ទេសោ” តិ។
សវនកិរិយា បន បុគ្គលវាធិនោបិ វិញ្ញាណនិរេបក្ខា នត្ថិតិ វិសេសតោ
វិញ្ញាណព្យាចារោតិ អាហា “សុតន្តិវិញ្ញាណកិច្ចនិទ្ទេសោ” តិ។ មេតិ
សទ្ធប្បវត្តិយា ឯកន្តេនេវ សត្តវិសយត្តា វិញ្ញាណកិច្ចស្ស ច តត្ថេវ
សមោទហិតព្ពតោ “មេតិ ឧភយកិច្ចយុត្តបុគ្គលនិទ្ទេសោ” តិ វុត្ថំ។
អវិជ្ជមានបញ្ញត្តិវិជ្ជមានបញ្ញត្តិសភាវា យថាក្កមំ ឯវំ-សទ្ធសុត-សទ្ធានំ អត្តាតិ
តេ តថារូប-បញ្ញត្តិ-ឧបាទានភូត-ធម្មប្បពន្ធព្យាចារភាវេន ទស្សេត្តោ អាហា -

“ឯវង្គិ បុគ្គលកិច្ចនិទ្ទេសោ, សុតន្តិវិញ្ញាណកិច្ចនិទ្ទេសោ” តិ។ ឯត្ថ ច
ករណាកិរិយាកត្តកម្មវិសេសប្បកាសនវសេន បុគ្គលព្យាបារវិសយ-
បុគ្គលព្យាបារនិទស្សនវសេន
គហណាការគាហកតត្ថិសយវិសេសនិទ្ទេសវសេន កត្តករណព្យាបារ-
កត្តនិទ្ទេសវសេន ច ទុតិយាធម្មោ ចតស្សោ អត្ថយោជនា ទស្សិតាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

សព្វស្សបិ សទ្ធាធិកមនីយស្ស អត្ថស្ស បញ្ញត្តិមុខេនេវ បដិបដ្ឋិតព្ពត្តា
សព្វបញ្ញត្តិនព្វា វិជ្ជមានាធិវសេន ធនុ បញ្ញត្តិភេទេសុ អន្តោគធន្តា តេសុ
“ឯវង្គិ” អាធិនំ បញ្ញត្តិនំ សរូបំ និទ្ធាវេន្តោ អាហា “ឯវង្គិ ច មេតិ ចា” តិអាធិ។ តត្ថ
ឯវង្គិ ច មេតិ ច វុច្ចមានស្ស អត្ថស្ស អាភារាធិនោ ធម្មានំ
អសលក្ខណភាវតោ អវិជ្ជមានបញ្ញត្តិភាវោតិ អាហា “សច្ចិកជ្ជបរមត្ថវសេន
អវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ” តិ។ តត្ថ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថវសេនាតិ ភូតត្ថឧត្តមត្ថវសេន។
ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - យោ មាយាមរិចិអាធម្មោ វិយ អភូតត្ថោ, អនុស្សវាធិហិ
គហោតព្ពោ វិយ អនុត្តមត្ថោ ច ន ហោតិ, សោ រូបសទ្ធាធិសភាវោ,
រូប្យនានុភវនាធិសភាវោ វា អត្ថោ សច្ចិកជ្ជោ បរមត្ថោ ចាតិ វុច្ចតិ, ន តថា ឯវ
មេតិ បទានំ អត្ថោតិ។ ឯតមេវត្ថំ ចាកជតវំ កាតុំ “កិញ្ញេត្ថត” តិអាធិ វុត្ថំ។
សុតន្តិ បន សទ្ធាយតនំ សទ្ធាយាហា “វិជ្ជមានបញ្ញត្តិ” តិ។ តេនេវ ហិ “យញ្ញំ តំ
ឯត្ថ សោតេន ឧបលទ្ធុ” តិវុត្ថំ។ សោតទ្វារានុសារេន ឧបលទ្ធុនិ បន វុត្ថេ
អត្ថព្យញ្ញនាធិ សព្ពំ លព្ពតិ តិ។ តំ តំ ឧបាទាយ វត្ថព្ពតោតិ សោតបថមាគតេ
ធម្មេ ឧបាទាយ តេសំ ឧបដាវិតាការាធិនោ បច្ឆាមសនវសេន ឯវង្គិ,
សសន្តតិបរិយាបន្នេ ខន្ធេ ឧបាទាយ មេតិ វត្ថព្ពត្តាតិ អត្ថោ។
ទិដ្ឋាធិសភាវហិតេ សទ្ធាយតនេ បវត្ថមាធាបិ សុតវោហារោ “ទុតិយំ
តតិយ” តិអាធិកោ វិយ បឋមាធិនិ ទិដ្ឋមុតវិញ្ញាតេ អបេក្ខិត្វា បវត្ថោតិ អាហា

“ធិដ្ឋាធិនិ ឧបនិធាយ វត្តព្ពតោ” តិ។ អសុតំ ន ហោតីតិ ហិ សុតន្តិ
បកាសិតោយមត្តោតិ។

អត្តនា បដិវិទ្យា សុត្តស្ស បការវិសេសា ឯវន្តិ ថេរេន បច្ឆាមជ្ជាតិ អាហា
“អសម្មោហំ ធិបេតី” តិ។ នាធម្មការបដិវេធសមត្តោ ហោតីតិ ឯតេន
វក្ខមាធស្ស សុត្តស្ស នាធម្មការតំ ធុប្បដិវិជ្ឈតញ្ច ទស្សេតិ។ សុតស្ស
អសម្មោសំ ធិបេតីតិ សុតាការស្ស យាថាវតោ ទស្សីយមាធន្តា វុត្តំ។
អសម្មោហោនាតិ សម្មាហារកាវេន, បញ្ញាយ ឯវ វា សវនកាលសម្ពុតាយ
តទុត្តរកាលបញ្ញាសិទ្ធិ។ ឯវំ អសម្មោសេនាតិ ឯត្តាបិ វត្តព្ពំ។ ព្យញ្ញនាធនំ
បដិវិជ្ឈិតញ្ច អាភារោ នាតិគម្ពីរោ យថាសុតទារណាមេវ តត្ថ ករណីយន្តិ
សតិយា ព្យាចារោ អធិកោ, បញ្ញា តត្ថ គុណីភូតាតិ វុត្តំ

“បញ្ញាបុព្ពង្គមាយា” តិអាទិ បញ្ញាយ បុព្ពង្គមាតិ កត្វា។ បុព្ពង្គមតា ចេត្ត
បធានតា “មនោបុព្ពង្គមា” តិអាទិសុ វិយ។ បុព្ពង្គមតាយ វា ចក្កវិញ្ញាណាទិសុ
អាវជ្ជនាទិនំ វិយ អប្បធានតេ បញ្ញា បុព្ពង្គមា ឯតិស្សាតិ អយម្មិ អត្តោ
យុជ្ជតិ, ឯវំ សតិ បុព្ពង្គមាយាតិ ឯត្តាបិ វុត្តវិបរិយាយេន យថាសម្ពុំ អត្តោ
វេទិតញ្ច។ អត្តព្យញ្ញនសម្បន្នស្សាតិ អត្តព្យញ្ញនបរិបុណ្ណស្ស, សង្គាសន-
បកាសនវិវរណាវិភជន-ឧត្តានីករណាបញ្ញត្តិវសេន ធម៌ា អត្តបទេហិ,
អក្ខរេនបទព្យញ្ញនាការនិវុត្តិនិទ្ទេសវសេន ធម៌ា ព្យញ្ញនបទេហិ ច
សមន្នាគតស្សាតិ វា អត្តោ ទជ្ជញ្ច។

យោនិសោ មនសិការំ ធិបេតិ ឯវំ-សទ្ទេន វុច្ឆមាធនំ
អាភារនិទស្សនាវទារណាត្តានំ អវិបរិតសទ្ធម្មវិសយត្តាតិ អធិប្បាយោ។
អវិក្ខេបំ ធិបេតីតិ “ឌីយតរណសុត្តំ កត្ត ភាសិត” តិអាទិបុច្ឆាវសេន
បករណាប្បវត្តស្ស វក្ខមាធស្ស សុត្តស្ស សវនំ សមាធានមន្តរេន ន សម្ពុវតីតិ

កត្តា វុត្ថុ។ វិក្ខិត្តចិត្តស្សតិអាទិ តស្សេវត្តស្ស សមត្ថនវសេន វុត្ថុ។
សត្តសម្មត្តិយាតិ អត្តព្យញ្ញននេសក-បយោជនាទិសម្មត្តិយា។
អរិបរីតសទ្ធម្មវិសយេហិ វិយ អាការនិទស្សនាវជារណាត្ថេហិ
យោនិសោមនសិការស្ស, សទ្ធម្មស្សវនេនវិយ ច អរិក្ខេបស្ស យថា
យោនិសោមនសិការេន ជលក្ខតេន អត្តសម្មាបណិធិបុព្វេកតបុញ្ញតានំ សិទ្ធិ
វុត្តា តទរិណភាវតោ, ឯវំ អរិក្ខេបេនេវ ជលក្ខតេន ការណាភូតានំ
សទ្ធម្មស្សវនសប្បវិស្វបនិស្សយានំ សិទ្ធិ ទស្សេតញ្ចា សិយា អស្សុតវតោ
សប្បវិស្វបនិស្សយរហិតស្ស ច តទភាវតោ។ “ន ហិ វិក្ខិត្តចិត្តោ” តិអាទិនា
សមត្ថនវចនេន បន អរិក្ខេបេន ការណាភូតេន សប្បវិស្វបនិស្សយេន ច
ជលក្ខតស្ស សទ្ធម្មស្សវនស្ស សិទ្ធិ ទស្សតោ។ អយំ បនេត្ថ អធិប្បាយោ យុត្តោ
សិយា, សទ្ធម្មស្សវនសប្បវិស្វបនិស្សយា ន ឯកន្តេន អរិក្ខេបស្ស ការណំ
ពាហិវដ្តត្តា។ អរិក្ខេបោ បន សប្បវិស្វបនិស្សយោវិយ សទ្ធម្មស្សវនស្ស
ឯកន្តការណានិ, ឯវម្មិ អរិក្ខេបេន សប្បវិស្វបនិស្សយសិទ្ធិដោតនា ន
សមត្ថតាវ, នោ ន សមត្ថតាវិក្ខិត្តចិត្តានំ សប្បវិស្វបនិស្សយរហិតស្ស
អត្តសិទ្ធិតោ។ ឯត្ថ ច បុរិមំ ជលេន ការណាស្ស សិទ្ធិទស្សនំ នធិបុរេនវិយ ឧបរិ
វុដ្ឋិសញ្ញាវស្ស។ ធុតិយំ ការណេន ជលស្ស សិទ្ធិទស្សនំ ទដ្ឋតំ ឯកន្តវស្សនា
វិយ មេយវុដ្ឋានេន វុដ្ឋិប្បវត្តិយា។

ភកវតោ វចនស្ស អត្តព្យញ្ញនបកេន-បរិច្ឆេនវសេន
សកលសាសនសម្មត្តិ-ឱកាហនាការោ និវសេសបរហិត-ចារិប្បវិការណានិ
វុត្ថុ “ឯវំ ភទ្ទកោ អាគារោ” តិ។ យស្មា ន ហោតិ តិ សម្ពុទ្ធា។
បដ្ឋិមចក្កទ្វយសម្មត្តិនិ អត្តសម្មាបណិធិ-បុព្វេកតបុញ្ញតា-សម្ពាតំ
គុណាទ្វយំ។ អបរាបរវុត្តិយា ចេត្ត ចក្កភារោ, ចរន្តិ ឯតេហិ សត្តា,
សម្មត្តិភវេស្វតិ វា។ យេ សន្ធាយ វុត្ថុ “ចត្តារិមាទិ, ភិក្ខុវេ, ចក្កានិ, យេហិ

សមន្មាគតានំ ទេវមនុស្សានំ ចតុបក្កំ វុត្តតិ” តិអាទិ (អ. និ. ៤.៣១)។
បុរិមបច្ឆិមភារោ ចេត្ត ទេសនក្កមវសេន ទដ្ឋញោ។ បច្ឆិមចក្កទ្វយសិទ្ធិយាតិ
បច្ឆិមចក្កទ្វយស្ស ច អត្ថតាយ។ សម្មាបណិហិតត្រោ បុព្វេ ច កតបុព្វោ
សុទ្ធាសយោ ហោតិ តទសុទ្ធិហេតុនំ កិលេសានំ ទ្វីភាវតោតិ អាហា
“អាសយសុទ្ធិសិទ្ធាហោតិ” តិ។ តថា ហិ វុត្តំ - “សម្មាបណិហិតំ ចិត្តំ,
សេយ្យសោ នំ តតោ ករេ” តិ (ធម. ប. ៤៣) “កតបុព្វោសិ, តំ អានន្ត,
បធានមនុយុញ្ញ, ឱប្បំ ហោហិសិ អនាសវោ” តិ (ផ. និ. ២.២០៧) ច។ តេនេវាហា
“អាសយសុទ្ធិយា អធិកមព្យត្តិសិទ្ធិ” តិ។ បយោគសុទ្ធិយាតិ
យោនិសោមនសិការបុព្វត្ថមស្ស ធម្មស្សវនបយោគស្ស វិសទភាវេន។ តថា
ចាហា “អាគមព្យត្តិសិទ្ធិ” តិ, សព្វស្ស វា កាយវចីបយោគស្ស និទ្ទោសភាវេន។
បរិសុទ្ធកាយវចីបយោគោ ហិ វិប្បជិសារាភាវតោ អវិក្ខិត្តចិត្តោ បរិយត្តិយំ
វិសារទោ ហោតិ តិ។

ឆានប្បការបដិវេធដីបកេនាតិអាទិនា អត្ថព្យញ្ញនេសុ ថេរស្ស ឯវំ-
សទ្ធសុត-សទ្ធានំ អសម្មោហាសម្មោសទីបនតោ ចតុបដិសម្ពិទាវសេន
អត្ថយោជនំ ទស្សេតិ។ តត្ថ សោតព្តកេនបដិវេធដីបកេនាតិ ឯតេន អយំ
សុត-សទ្ធា ឯវំ-សទ្ធសទ្ធិធានតោ, វក្ខមាធាបេក្ខាយ វា សាមញ្ញេនេវ
សោតព្តធម្មវិសេសំ អាមសតីតិ ធីបេតិ។ មនោធិដ្ឋិហិ បរិយត្តិធម្មានំ
អនុបេក្ខនសុប្បដិវេធាវិសេសតោ មនសិការបដិពទ្ធាតិ តេ វុត្តនយេន
យោនិសោមនសិការធិបកេន ឯវំ សទ្ធន យោជេត្វា, សវនធារណាវចីបរិចយា
បរិយត្តិធម្មានំ វិសេសេន សោតាវធានបដិពទ្ធាតិ តេ វុត្តនយេន
អវិក្ខេបធិបកេន សុត-សទ្ធន យោជេត្វា ទស្សេន្តោ សាសនសម្បត្តិយា
ធម្មស្សវនេ ឧស្សហំ ជនេតិ។ តត្ថ ធម្មាតិ បរិយត្តិធម្មា។ មនសា អនុបេក្ខិតាតិ
“ឥធិ សីលំ កចិតំ, ឥធិ សមាធិ, ឥធិ បញ្ញា, ឯត្ថកា ឯត្ថ អនុសន្ធិយោ” តិអាទិនា

នយោម មនសា អនុបេក្ខិតា។ ទិដ្ឋិយា សុប្បជីវិទ្ធាតិ និដ្ឋានក្ខន្ធក្ខតាយ,
ញាតបរិញ្ញាសម្ពាតាយ វា ទិដ្ឋិយា តត្ថ តត្ថ វុត្តរូបាបធម្មេ “ឥតិ រូបំ, ឯត្ថកំ
រូប”ន្តិអាទិនា សុដ្ឋវវត្ថុបេត្វា បជីវិទ្ធា។

សកលេនវចនេនាតិ បុព្វេ តីហិ បទេហិ វិសុំ វិសុំ យោជិតត្ថា វុត្តំ។ អត្ថនោ
អទហន្តោតិ “មមេទ”ន្តិ អត្ថនិ អជ្ឈបេន្តោ។ ភុម្មត្ថេ ចេតំ សាមិវចនំ។
អសប្បវិសក្ខមិន្តិ អកតញ្ញតំ។ “ឥដេកក្ខោ ចាបភិក្ខុ តថាគតប្បវេទិតំ
ធម្មវិនយំ បរិយាបុណិទ្ធា អត្ថនោ ទហតិ”តិ (ចារា. ១៩៥) ឯវំ វុត្តំ
អនិយវោហារាវត្ថំ, សា ឯវំ អនិយវោហារាវត្ថា អសទ្ធម្មោ។ ននុ ច
អានន្តត្ថេស្ស “មមេទំ វចន”ន្តិ អធិមានស្ស, មហាកស្សបត្ថេរាជិនញ្ច
តទាសម្ពាយ អភាវតោ អសប្បវិសក្ខមិ-សមតិក្កមាទិវចនំ និវត្តកន្តិ?
នយិទមេវំ។ “ឯវំ មេ សុត”ន្តិ វទន្តេន អយម្បិ អត្ថោ វិភាវិតោតិ ទស្សនតោ។
កេចិ បន “នេវតានំ បរិវិតក្កាបេក្ខំ តថាវចនន្តិ ឯទិសី ចោទនា
អនវកាសា”តិ វទន្តិ។ តស្មី កិវ ខណោ ឯកច្ឆានំ នេវតានំ ឯវំ ចេតសោ
បរិវិតក្កោ ឧទទាទិ “ភគវា ច បរិនិព្វតោ, អយញ្ច អាយស្មា ទេសនាកុសលោ
ឥនានិ ធម្មំ ទេសេតិ, សក្យកុលប្បសុតោ តថាគតស្ស ភាតា ចូឡបិតុបុត្តោ។
កី នុ ខោ សយំ សច្ចិកតំ ធម្មំ ទេសេតិ? ឧទាហុ ភគវតោ ឯវំ វចនំ
យថាសុត”ន្តិ, ឯវំ តទាសម្ពាយការតោ អសប្បវិសក្ខមិសមោក្កមាទិតោ
អតិក្កមាទិ វិភាវិតន្តិ។ អប្បេតីតិ និទស្សេតិ។ ទិដ្ឋធម្មិក-សម្បរាយិក-
បរមត្ថេសុ យថាវហំ សត្តេ នេតីតិ នេត្តិ, ធម្មោ ឯវំ នេត្តិ ធម្មនេត្តិ។

ទឡ្ហតវនិវិជ្ជាវិចិត្រា កម្ពុជា, នាតិសំសប្បនា មតិភេទមត្តាវិមតិ។
អស្សទ្ធិយំ វិទាសេតីតិ ភគវតោ ភាសិតត្ថា សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស បដិគ្គហិតត្ថា
ខលិតទុក្ខត្ថាទិគហណានោសាភាវតោ ច។ ឯត្ថ ច បឋមាទយោ តិស្សោ

អត្ថយោជនា អាការាធិអត្ថសុ អត្ថហិតវិសេសមេវ វេទ-សង្ខំ គហេត្វា
នស្សិតា, តតោ បរា ចតស្សោ អាការត្ថមេវ វេទ-សង្ខំ គហេត្វាវិការិតា។
បដិមា បន តិស្សោ យថាក្កមំ អាការត្ថំ និទស្សនត្ថំ អវជារណាត្ថញ្ច វេទ-សង្ខំ
គហេត្វា យោជិតាតិ ធន្ទតំ។

ឯក-សន្តោ អញ្ញសេដ្ឋអសហាយសង្ខយាធិសុ ធិស្សតិ។ តថា ហេស
“សស្សតោ អត្តា ច លោកោ ច, ឥទមេវ សង្ខំ មោយមញ្ញន្តិ ឥត្ថកេ
អភិវន្តិ” តិអាធិសុ (ម. និ. ៣.២៧) អញ្ញត្ថ ធិស្សតិ។ “ចេតសោ
ឯកោធិការ” តិអាធិសុ (ធិ. និ. ១.២២៨; ចារា. ១១) សេដ្ឋ, “ឯកោ
វុបកដ្ឋោ” តិអាធិសុ (ធិ. និ. ១.៤០៥) អសហាយេ, “ឯកោវ ខោ, ភិក្ខុវេ, ខណោ ច
សមយោ ច ព្រាហ្មចរិយវាសាយា” តិអាធិសុ (អ. និ. ៨.២៩) សង្ខយាយំ។ ឥធាបិ
សង្ខយាយន្តិ ធិស្សន្តោ អាហា “ឯកន្តិ គណនបរិច្ឆេទនិទ្ទេសោ” តិ។ កាលញ្ច
សមយញ្ញាតិ យុត្តកាលញ្ច បច្ចយសាមគ្គិញ្ច។ ខណោតិ ឱកាសោ។
តថាគតុប្បាធាធិកោ ហិ មគ្គព្រាហ្មចរិយស្ស ឱកាសោ តប្បច្ចយស្ស
បដិលាភហេតុត្តា។ ខណោ វេ ច សមយោ, យោ ខណោតិ ច សមយោតិ ច
វុច្ឆតិ, សោ ឯកោ វេ ហិ អត្តោ។ មហាសមយោតិ មហាសម្មហោ។
សមយោបិ ខោតិ សិក្ខាបទបូរណស្ស ហេតុបិ។ សមយប្បវាទកេតិ
ធិដ្ឋប្បវាទកេ។ តត្ថ ហិ និសិដ្ឋា តិត្ថិយា អត្តនោ អត្តនោ សមយំ បរិទន្តិ។
អត្តាភិសមយាតិ ហិតបដិលាភា។ អភិសមេតញ្ញាតិ អភិសមយោ,
អភិសមយោ អត្តោ អភិសមយត្ថោតិ បិដ្ឋនាធិនិ អភិសមេតញ្ញាភាវេន
ឯកីការំ ឧបនេត្វា វុត្តានិ។ អភិសមយស្ស វា បដិវេធស្ស វិសយកូតោ អត្តោ
អភិសមយត្ថោតិ តានេវ តថា ឯកត្ថេន វុត្តានិ។ តត្ថ បិដ្ឋនំ ទុក្ខសច្ចស្ស
តំសមន្តិនោ ហិសនំ អវិច្ឆារិកតាករណំ, សន្តាហោ ទុក្ខទុក្ខតាធិវសេន
សន្តាបនំ បរិទហនំ។

តត្ថ សហការីការណ៍ សន្និដ្ឋាន សមេតិ សមវេទីតិ សមយោ, សមវាយោ។
សមេតិ សមាគម្មតិ ឯត្ថ មគ្គព្រហ្មចរិយំ តទាធារមុគ្គលេហិតិ សមយោ,
ខណោ។ សមេតិ ឯត្ថ, ឯតេន វា សំគម្ពតិ សត្តោ, សភាវធម្មោ វា
សហជាតាធិហិ, ឧប្បាទាធិហិ វាតិ សមយោ, កាលោ។ ធម្មប្បវត្តិមត្តតាយ
អត្ថតោ អក្ខតោបិ ហិ កាលោ ធម្មប្បវត្តិយា អធិករណំ ករណំ វិយ ច
បរិកប្បនាមត្តសិទ្ធន រូបេន វេហរិយតីតិ។ សមំ, សហ វា អរយវានំ អយនំ
បវត្តិ អវជ្ជានន្តិ សមយោ, សម្មហោ យថា “សមុទាយោ” តិ។
អរយវសហាវជ្ជានមេវ ហិ សម្មហោតិ។ អវសេសបច្ចយានំ សមាគមេ ឯតិ
ជលំ ឯតស្មា ឧប្បជ្ជតិ បវត្តតិ ចាតិ សមយោ, ហេតុ យថា “សមុទាយោ” តិ។
សមេតិ សំយោជនភាវតោ សម្ពន្ធា ឯតិ អត្ថនោ វិសយេ បវត្តតិ,
ធម្មគ្គហណភាវតោ វា សំយុត្តា អយន្តិ បវត្តន្តិ សត្តា យថាភិនិវេសំ
ឯតេនាតិ សមយោ, ធិដ្ឋិ។ ធិដ្ឋិសំយោជនេន ហិ សត្តា អតិវិយ ពុជ្ឈន្តិ។ សមិតិ
សំគតិ សមោធានន្តិ សមយោ, បដិលាភោ។ សមស្ស និរោធស្ស យានំ, សម្មា វា
យានំ អបគមោ អបវត្តិ សមយោ, បហានំ។ អភិមុខំ ញ្ញាណេន សម្មា ឯតញ្ញោ
អធិគន្ធព្ពោតិ អភិសមយោ, ធម្មានំ អវិបរីតោ សភាវោ។ អភិមុខភាវេន សម្មា
ឯតិ គម្ពតិ ពុជ្ឈតិ អភិសមយោ, ធម្មានំ អវិបរីតសភាវាវោ ពោធា។ ឯវំ តស្មី
តស្មី អត្ថេ សមយសទ្ធិប្បវត្តិ វេទិតញ្ញា។ សមយសទ្ធិស្ស អត្ថទ្វារ
អភិសមយសទ្ធិស្ស ឧទាហរណំ វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ញំ។ អស្សាតិ
សមយសទ្ធិស្ស។ កាលោ អត្ថោ សមវាយាធិនំ អត្ថានំ ឥធម អសម្ពវតោ
នេសនេសកបរិសានំ វិយ សុត្តស្ស និទានភាវេន កាលស្ស អបទិសិតញ្ញតោ
ច។

កស្មា បនេត្ថ អនិយមិតវសេនេវ កាលោ និទ្ទិដ្ឋោ? ន ឧតុសំវច្ឆរាធិវសេន
និយមិតោតិ អាហា “តត្ថ កិញ្ញាបី” តិអាធិ។ ឧតុសំវច្ឆរាធិវសេន និយមំ អកត្វា

សមយសទ្ធិស្ស វេទនេ អយម្មិ គុណោលទ្វោ ហោតីតិ ទស្សន្តោ “យេ វា
ឥមេ” តិអាទិមាហ។ សាមញ្ញោជាតនា ហិវិសេសេ អវតិដ្ឋតីតិ។ តត្ថ
ទិដ្ឋធម្មសុខិហារសមយោ នេវសិកំ ឈានជលសមាបត្តិហិវិតិធាមនកាលោ,
វិសេសតោ សត្តសត្តាហានិ។ សុប្បកាសាតិ
ទសសហស្សិលោកធាតុបកម្មន-ឱកាសចាតុភាវាទីហិ ចាកដា។
យថាវុត្តប្បកេទេសុ វេ សមយេសុ ឯកទេសំ បការន្តរេហិ សង្កហេត្វា
ទស្សតុំ “យោ ចាយ” តិអាទិមាហ។ តថា ហិ ញ្ញាណកិច្ចសមយោ,
អត្តហិតបដិបត្តិសមយោ ច អភិសម្ពោធិសមយោ, អរិយតុណ្ហិការសមយោ,
ទិដ្ឋធម្មសុខិហារសមយោ, ករុណាកិច្ចបរហិតបដិបត្តិធម្មិកថាសមយោ,
ទេសនាសមយោ វេ។

ករណាវេទនេន និទ្ទេសោ កតោតិ សម្ពុទ្ធា។ តត្ថាតិ
អភិធម្មតទញ្ញសុត្តបទវិទយេសុ។ តថាតិ ភុម្មករណេហិ។ អធិករណត្ថោ
អាធារត្ថោ។ ភាវោ នាម កិរិយា, តាយ កិរិយន្តរលក្ខណំ
ភាវេនភាវលក្ខណំ។ តត្ថ យថា កាលោ សភាវធម្មបរិច្ឆេទោ សយំ បរមត្ថតោ
អវិជ្ជមានោបិ អាធារភាវេន បញ្ញាតោ តទ្ធិណាប្បវត្តានំ តតោ បុព្វេ បរតោ ច
អភាវតោ “បុព្វល្គោ ជាតោ, សាយន្តេ គប្បតិ” តិ ច អាទីសុ, សមូហោ ច
អវយវវិនិមុត្តោវិសុំ អវិជ្ជមានោបិ កប្បនាមត្តសិទ្ធា អវយវានំ អាធារភាវេន
បញ្ញាប័យតិ យថា “រុក្ខេ សាខា, យវរាសិយំ សម្ពុតោ” តិអាទីសុ, វេ ឥធាបីតិ
ទស្សន្តោ អាហា “អធិករណញ្ញិ... បេ.... ធម្មាន” តិ។ យស្មី កាលេ, ធម្មបុព្វោ វា
កាមាវចរំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ, តស្មី វេ កាលេ ធម្មបុព្វោ ច
ជស្សនយោបិ ហោតិ តិ អយំ ហិ តត្ថ អត្ថោ។ យថា ច “ភាវីសុ ទុយ្ហមាធាសុ
គតោ, ទុទ្ធាសុ អាគតោ” តិ នោហនកិរិយាយ គមនកិរិយាលក្ខិយតិ, វេ
ឥធាបិ យស្មី សមយេ, តស្មី សមយេតិ ច វុត្តេ “សតី” តិ អយមត្ថោ

វិញ្ញាយមាណោ ឯវ ហោតិ បទត្ថស្ស សត្តាវិហារភាវតោតិ សមយស្ស
សត្តាកិរិយាយ ចិត្តស្ស ឧប្បាទកិរិយា ជស្សាទិកវនកិរិយា ច លក្ខិយតិ។
យស្មី សមយេតិ យស្មី នវមេ ខណោ, យស្មី យោនិសោមនសិការាទិហេតុម្ហិ,
បច្ចយសមវាយេ វា សតិ កាមាវចរំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ, តស្មីយេវ
ខណោ, ហេតុម្ហិ, បច្ចយសមវាយេ វា ជស្សាទយោបិ ហោន្តីតិ ឧភយត្ថ
សមយសធម្មត្ថម្ហិនិទ្ទេសោ កតោ លក្ខណាភូតភាវយុត្តោតិ ទស្សន្តោ អាហ
“ខណ...បេ...លក្ខិយតិ”តិ។

ហេតុអត្តោ ករណត្តោ ច សម្ពវតិ “អន្នេន វសតិ, វិជ្ជាយ វសតិ, ជវសុនា
និទ្ធពតិ, កុដាលេន ខណតិ”តិអាទិសុ វិយ។ វីតិក្កមញ្ញំ សុត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ
សន្និចាតាបេត្វា ឌីតិណ្ណាវត្ថុកំ បុគ្គលំ បដិបុច្ឆិត្វា វិគវហិត្វា ច តំ តំ
វត្ថុឌីតិណ្ណាកាលំ អនតិក្កមិត្វា តេនេវ កាលេន សិក្ខាបទានិ បញ្ញាបេន្តោ
ភគវា វិហរតិ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិហេតុញ្ច អបេក្ខមាណោ តតិយចារាជិកាទិសុ
វិយ។

អច្ឆន្តមេវ អារម្មតោ បជ្ជាយ យាវ ទេសនានិជ្ជានំ។
បរហិតបដិបត្តិសម្ពាតេន ករុណាវិហារេន។ តទត្ថជោតនត្ថន្តិ
អច្ឆន្តសំយោគត្ថជោតនត្ថំ។ ឧបយោគនិទ្ទេសោ កតោ យថា “មាសំ
សជ្ឈាយតី”តិ។ ហោរណាតិ អដ្ឋកថាចរិយា។ អភិលាបមត្តកេនោតិ
វចនមត្តេន វិសេសោ។ តេន សុត្តវិនយេសុ វិភត្តិព្យត្តយោ កតោតិ ទស្សតិ។

សេដ្ឋន្តិ សេដ្ឋវាចកំ វចនំ “សេដ្ឋ”ន្តិ វុត្ថំ សេដ្ឋគុណសហចរណតោ, តថា
“ឧត្តម”ន្តិ ឯត្ថាបិ។ ការវយុត្តោតិ គរុភាវយុត្តោ គរុគុណយោគតោ,
គរុករណារហតាយ វា ការវយុត្តោ។ វុត្តោយេវ, ន បន ឥធ វត្ថុញ្ច
វិសុទ្ធិមគ្គស្ស ឥមិស្ស អដ្ឋកថាយ ឯកទេសភាវតោតិ អធិប្បាយោ។

អបរោនយោ (ឥតិវុ. អដ្ឋ. និទានវណ្ណាន; សារត្ថ. ដី.

១.១.វេរញ្ញកណ្ណវណ្ណាន; វិសុទ្ធិ. មហាដ. ១.១៤៤) - ភាគវាតិ ភគវា, ភគវាតិ
ភគវា, ភាគេ វន្តិ ភគវា, ភគេ វន្តិ ភគវា, ភត្តវាតិ ភគវា, ភគេ វមីតិ ភគវា,
ភាគេ វមីតិ ភគវា។

“ភាគវា ភគវា ភាគេ, ភគេ ច វន្តិ ភត្តវា;

ភគេ វមី តថា ភាគេ, វមីតិ ភគវា ជិនោ”។

តត្ថ កថំ ភាគវាតិ ភគវា? យេ តេ សីលានយោ ធម្មក្ខន្ធា គុណភាគា
គុណកោដ្ឋាសា, តេ អនញ្ញសាធារណា និរតិសយា តថាគតេ អត្ថិ ឧបលព្ពន្ធិ។
តថា ហិស្ស សីលំ សមាធិ បញ្ញាវិមុត្តិ វិមុត្តិញ្ញាណទស្សនំ, ហិរី ឡត្តប្បំ, សទ្ធា
វិរិយំ, សតិ សម្មជញ្ញំ, សីលវិសុទ្ធិ ធិដ្ឋិវិសុទ្ធិ, សមថោវិបស្សនា, តីណិ
កុសលមូលានិ, តីណិ សុចរិតានិ, តយោ សម្មាវិតក្កា, តិស្សោ អនវដ្ឋសញ្ញា,
តិស្សោ ធាតុយោ, ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា, ចត្តារោ សម្មប្បធានា, ចត្តារោ
ឥទ្ធិទានា, ចត្តារោ អរិយមគ្គា, ចត្តារិ អរិយដលានិ, ចតស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា,
ចតុយោនិបរិច្ឆេទកញ្ញាណានិ, ចត្តារោ អរិយវិសា, ចត្តារិ វេសារជ្ជញ្ញាណានិ,
បញ្ច បដានិយដ្ឋានិ, បញ្ចន្តិកោ សម្មាសមាធិ, បញ្ចញ្ញាណិកោ សម្មាសមាធិ,
បញ្ចាទ្រិយានិ, បញ្ច ពលានិ, បញ្ច និស្សរណីយា ធាតុយោ, បញ្ច
វិមុត្តាយតនញ្ញាណានិ, បញ្ច វិមុត្តិបរិចាចនីយា សញ្ញា, ធរ អនុស្សតិដ្ឋានានិ, ធរ
ការវា, ធរ និស្សរណីយា ធាតុយោ, ធរ សតតវិហារា, ធរ អនុត្តរិយានិ, ធរ
និព្វេជភាគិយា សញ្ញា, ធរ អភិញ្ញា, ធរ អសាធារណញ្ញាណានិ, សត្ត
អបរិហានិយា ធម្មា, សត្ត អរិយធម្មា, សត្ត អរិយធនានិ, សត្ត ពោជ្ឈដ្ឋី, សត្ត
សប្បវិសធម្មា, សត្ត និជ្ឈវត្ថុនិ, សត្ត សញ្ញា, សត្តទត្ថិណោយ្យបុគ្គលទេសនា,
សត្តឡីណាសវេលទេសនា, អដ្ឋបញ្ញាបដិលាភហេតុទេសនា អដ្ឋ សម្មត្តានិ,

អដ្ឋលោកធម្មាតិក្កមោ, អដ្ឋអារម្ភវត្ថុនិ, អដ្ឋអក្ខណទេសនា, អដ្ឋ
មហាបុរិសវិភក្តា, អដ្ឋអភិកាយតនទេសនា, អដ្ឋវិមោក្ខា, នវ
យោនិសោមនសិការមូលកា ធម្មា, នវចារិសុទ្ធិបធានិយដ្ឋានិ,
នវសត្តាវាសទេសនា, នវអាយាតបដិវិនយា, នវសញ្ញា, នវនានត្តា, នវ
អនុបុព្វវិហារា, ទស នាថករណា ធម្មា, ទស កសិណាយតនានិ, ទស
កុសលកម្មបថា, ទស សម្មត្តានិ, ទស អរិយវាសា, ទស អសេក្ខធម្មា, ទស
តថាគតពលានិ, ឯកាទស មេត្តានិសំសា, ទ្វាទស ធម្មាចក្កាការា, តេរស
ធុតគុណា, បុទ្ទស ពុទ្ធភ្រាណានិ, បញ្ចទស វិមុត្តិបរិចាចនិយា ធម្មា,
សោឡសវិទា អាណាចានស្សតិ, សោឡស អបរន្តបនិយា ធម្មា, អដ្ឋាវស
ពុទ្ធជម្ពា, ឯក្ខនីសតិ បច្ចវេក្ខណាញាណានិ, ចតុចត្តាលីស ញាណាវត្ថុនិ,
បញ្ញាស ឧទយព្ពយញ្ញាណានិ, បរោបញ្ញាស កុសលា ធម្មា, សត្តសត្តតិ
ញាណាវត្ថុនិ,
ចតុរិសតិកោដិសតសហស្សសម្ព័សមាបត្តិសញ្ញាវិមហាវជិរញ្ញាណំ,
អនន្តនយសមន្តបដ្ឋាន-បរិចយ-បច្ចវេក្ខណាទេសនាញាណានិ, តថា អនន្តាសុ
លោកធាតូសុ អនន្តានំ សត្តានំ អាសយាទិវិការនញ្ញាណានិ ចាតិ ឯវមាទយោ
អនន្តាបរិមាណាភេទា អនញ្ញាសាធារណា និរតិសយា គុណភាគា
គុណកោដ្ឋាសា សំវិជ្ជន្តិ ឧបលព្ពន្តិ, តស្មា យថាវុត្តវិភាគា គុណភាគា អស្ស
អត្ថិតិ “ភាគវា”តិ វត្តព្ពេ អាការស្ស រស្សត្ថំ កត្វា “ភគវា”តិ វុត្តោ។ ឯវំ តាវ
ភាគវាតិ ភគវា។

“យស្មា សីលាទយោ សព្ពេ, គុណភាគា អសេសតោ;
វិជ្ជន្តិ សុគតេ តស្មា, ភគវាតិ បវុច្ឆតិ”។

កង់ ភតវាតិ ភតវា? យេ តេ សព្វលោកហិតាយ ឧស្សុក្ខមាបន្នេហិ
មនុស្សត្តាធិកេ អដ្ឋ ធម្មេ សមោធានេត្វា សម្មាសម្ពោធិយា
កតមហាភិក្ខុហារេហិ មហាពោធិសត្តេហិ បរិបូរិតញ្ចា ទានចារមី, សីល,
នេក្ខម្ម, បញ្ញា, វីរីយ, ខន្តិ, សច្ច, អធិដ្ឋាន, មេត្តា, ឧបេក្ខាចារមីតិ ទស
ចារមិយោ, ទស ឧបចារមិយោ, ទស បរមត្ថចារមិយោតិ សមតីស ចារមិយោ,
ធានាធិនិ ចត្តារិ សង្កហវត្ថុនិ, សច្ចាធិនិ ចត្តារិ អធិដ្ឋានានិ, អង្គបរិច្ចាគោ, ជីវិត,
រជ្ជ, បុត្ត, ទារបរិច្ចាគោតិ បញ្ចា មហាបរិច្ចាគា, បុព្វយោគោ, បុព្វចរិយា,
ធម្មក្ខានំ, ញាតត្ថចរិយា, លោកត្ថចរិយា, ពុទ្ធិចរិយាតិ វេរមាទយោ,
សង្ខេបតោ វា សព្វេ បុញ្ញញ្ញាណសម្ភារា ពុទ្ធករធម្មា, តេ មហាភិក្ខុហារតោ
បជ្ជាយ កប្បានំ សតសហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខ្យយ្យានិ យថា
ហានភាគិយា សំកិលេសភាគិយា បិទិភាគិយា វា ន ហោន្តិ, អថ ខោ ឧត្តរុត្តរិ
វិសេសភាគិយាវ ហោន្តិ, វេរំ សក្កច្ចំ និរន្តរំ អនវសេសតោ ភតា សម្ពតា អស្ស
អត្ថិតិ “ភតវា”តិ វត្ថុព្រះ “ភតវា”តិ វុត្តោ និរុត្តិនយេន ត-ការស្ស ត-ការ
កត្វា។ អថ វា ភតវាតិ តេយេវ យថាវុត្ថុ ពុទ្ធករធម្ម វុត្ថនយេនេវ ភរិ, សម្ពរិ,
បរិបូរេសីតិ អត្ថោ។ វេរម្យិ ភតវាតិ ភតវា។

“សម្មាសម្ពោធិយា សព្វេ, ទានចារមីអាធិកេ;
សម្ភារេ ភតវា ធាថោ, តស្មាបិ ភតវា មតោ”។

កង់ ភាគេ វេនីតិ ភតវា? យេ តេ ចតុវិសតិកោធិសតសហស្សសង្ខា
នេវសិកំ វុទ្ធស្សានកសមាបត្តិភាគា, តេ អនវសេសតោ លោកហិតត្ថំ
អត្ថនោ ច ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារត្ថំ និច្ចកប្បំ វេនិ, ភជិ, សេវិ, ពហុលមកាសីតិ
ភាគេ វេនីតិ ភតវា។ អថ វា អភិញ្ញេយ្យធម្មេសុ កុសលាធិសុ ខន្ធាធិសុ ច យេ តេ
បរិញ្ញេយ្យាធិវសេន សង្ខេបតោ វា ចតុព្ពិដា អភិសមយភាគា, វិគ្គារតោ បន

“ចក្ខុ បរិញ្ញេយ្យំ សោតំ... បេ... ជរាមរណំ បរិញ្ញេយ្យ” តិរិយាតិ (បដិ. ម. ១. ២១)
អនេកេ បរិញ្ញេយ្យភាគា, “ចក្ខុស្ស សមុទយោ បហាតត្តោ... បេ...
ជរាមរណស្ស សមុទយោ បហាតត្តោ” តិរិយាតិ បហាតត្តភាគា, “ចក្ខុស្ស
និរោធា... បេ... ជរាមរណស្ស និរោធា សង្ខតាតត្តោ” តិរិយាតិ
សង្ខតាតត្តភាគា, “ចក្ខុនិរោធគាមិនីបដិបទា” តិរិយាតិ, “ចត្តារោ
សតិបដ្ឋានា” តិរិយាតិ ច អនេកភេទា ភាវេតត្តភាគា ច ធម្មា, តេ សត្តេ វិនិ,
ភជិ, យថាវហំ គោចរភាវនាសេវនានំ វសេន សេវី។ ឯវម្បី ភាគេ វិនិតិ ភគវា។
អថ វា “យេ ឥមេ សីលាទយោ ធម្មត្ថុត្ថា សាវកេហិ សាធារណា
គុណាកោដ្ឋាសា គុណភាគា, កិន្តិនុ ខោ តេ វិនេយ្យសន្តានេសុ បតិជ្ឈបយ្យ” តិរិយាតិ
មហាករុណាយ វិនិ អភិបត្តយិ, សា ចស្ស អភិបត្តនា យថាធិប្បតដលាវហា
អហោសិ។ ឯវម្បី ភាគេ វិនិតិ ភគវា។

“យស្មា ព្រៀយ្យសមាបត្តិ-គុណភាគេ តថាគតោ;
ភជិ បត្តយិ សត្តានំ, ហិតាយ ភគវា តតោ”។

កតំ ភគេ វិនិតិ ភគវា? សមាសតោ តាវ កតបុញ្ញេហិ បយោគសម្បន្នេហិ
យថាវិករំ ភជិយន្តិតិ ភគា, លោកិយលោកុត្តរសម្បត្តិយោ។ តត្ថ លោកិយេ
តាវ តថាគតោ សម្មាសម្ពោធិតោ បុព្វេ ពោធិសត្តភូតោ បរមុក្កំសគតេ, វិនិ,
ភជិ, សេវិ, យត្ថ បតិជ្ឈាយ និវសេសតោ ពុទ្ធករធម្មេ សមន្មានេន្តោ ពុទ្ធជម្មេ
បរិចាចេសិ, ពុទ្ធកូតោ បនតេ និវរុដ្ឋេសុ ឧបសំហិតេ អនញ្ញសាធារណោ
លោកុត្តរេបិ, វិនិ, ភជិ, សេវិ, វិត្តារតោ បន បទេសវដ្ឋ-ឥស្សរិយចក្កវត្តិសម្បត្តិ-
នេវរុដ្ឋសម្បត្តិអាទិវសេន លាណវិមោក្ខ-សមាធិសមាបត្តិ-ញ្ញាណទស្សន-
មគ្គភាវនា-ដលសង្ខ-កិរិយាធិ-ឧត្តរិមនុស្សធម្មវសេន ច អនេកវិហិតេ
អនញ្ញសាធារណោ, ភគេ, វិនិ, ភជិ, សេវិ។ ឯវម្បី ភគេ វិនិតិ ភគវា។

“យា តា សម្បត្តិយោ លោកេ, យា ច លោកុត្តរា បុគ្គ; សព្វា តា ភជិ សម្ពុទ្ធា, តស្មាបិ ភគវា មតោ”។

កង់ សត្វវាតិ ភគវា? ភត្តា ធន្ទភត្តិកា អស្ស ពហូ អត្ថិតិ ភត្តវា។
តថាគតោ ហិ មហាករុណាសព្ពញ្ញតញ្ញាណាធិ-អបរិមិតនិរុបមប្បការ-
គុណាវិសេសសមមន្តិការតោ សព្វសត្តត្ថមោ, សព្វានត្ថបរិហារបុព្ពង្គមាយ
និរវេសេសហិតសុខិធានតប្បរាយ និរតិសយាយ បយោគសម្បត្តិយា
សនេវមនុស្សាយ បជាយ អច្ចន្តបការីតាយ
ទូត្ថិសមហាបុរិសលក្ខណាអសីតិ អនុព្យញ្ញនព្យាមប្បភាធិ
អនញ្ញសាធារណាវិសេសបដិមណ្ឌិតរូបកាយតាយ យថាគុដ្ឋគុណាធិគតេន
“ឥតិបិ សោ ភគវា”តិអាធិនយប្បវត្តេន លោកត្ថយព្យាបិណា សុវិបុលេន
សុវិសុទ្ធន ច បុតិយោសេន សមន្នាគតត្តា ឧក្កំសចារមិប្បត្តាសុ
អប្បិច្ឆតាសន្តដ្ឋិអាធិសុ សុប្បតិដ្ឋិតការតោ ធនពលចតុវេសារដ្ឋាធិ-
និរតិសយគុណាវិសេស-សមមន្តិការតោ ច រូបប្បមាលោក រូបប្បសន្នោ,
រោមសប្បមាលោក រោមសប្បសន្នោ, លូមប្បមាលោក លូមប្បសន្នោ,
ធម្មប្បមាលោក ធម្មប្បសន្នោតិ វេទី ចតុប្បមាលីកេ លោកសន្និវាសេ
សព្វថាបិ បសាទាវហភាវេន សមន្តចាសាធិកត្តា អបរិមាណានំ សត្តានំ
សនេវមនុស្សានំ អាធនពហុមានការវាយតនតាយ បរមបេមសម្ពុត្តិដ្ឋានំ។ យេ
តស្ស ឱវាទេ បតិដ្ឋិតា អវេច្ចប្បសាទេន សមន្នាគតា ហោន្តិ, កេនចិ
អសំហារិយា តេសំ បសាទភត្តិ សមណេន វា ព្រាហ្មណេន វា ទេវេន វា មារេន
វា ព្រហ្មណា វា។ តថា ហិ តេ អត្ថនោ ជីវិតបរិច្ចាគេបិ តត្ថ បសាទំ ន បរិច្ចជន្តិ,
តស្ស វា អាណំ ធន្ទភត្តិការតោ។

តេនេវាហ -

“យោ វេ កតញ្ច កតវេទិ ជីវេ;
កល្យាណមិត្តោ ធម្មភត្តិ ច ហោតី” តិ។ (ជា. ២.១៧.៧៨);

“សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុវេ, មហាសមុទ្ពោ បិតធម្មោ វេលំ នាតិវត្ថុតិ,
ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខុវេ, យំ មយា សាវកានំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ, តំ មម
សាវកា ជីវិតហេតុបិ នាតិក្កមន្តី” តិ (ឧទា. ៤៥; ចូឡវ. ៣៨៥) ច។ -

ឯវំ ភត្តវាតិ ភគវា និរុត្តិនយេន ឯកស្ស ត-ការស្ស លោបំ កត្វា ឥតរស្ស ត-
ការំ កត្វា។

“គុណាតិសយយុត្តស្ស, យស្មា លោកហិតេសិនោ;
សម្ពត្តា ពហវោ សត្ត, ភគវា តេន វុច្ចតី” តិ។

កថំ ភគេ វមីតិ ភគវា? យស្មា តថាគតោ ពោធិសត្តក្ខតោបិ
អបរិមាណាសុ ជាតិសុ ចារមិយោ បរិបូរេន្តោ ភគសម្ពាទំ សិរី ឥស្សរិយំ
យសញ្ច វមិ ឧត្តិរិ, ខេឡបិណ្ឌំ វិយ អនបេក្ខោ ធម្មយិ, ចរិមត្តភាវេបិ ហត្ថគតំ
ចក្កវត្ថុសិរី ទេវលោកាធិបច្ចសទិសំ ចតុធិបិស្សរិយំ
ចក្កវត្ថុសម្មត្ថិសន្និស្សយំ សត្តរតនសមុជ្ឈលំ យសញ្ច តិណាយបិ
អមញ្ញមាណោ និរេបេក្ខោ បហាយ អភិនិក្ខមិត្វា សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុទ្ធោ,
តស្មា ឥមេ សិរីអាធិកេ ភគេ វមីតិ ភគវា។ អថ វា ភានិ នាម នក្ខត្តានិ, តេហិ
សមំ គច្ឆន្តិ បវត្តន្តិ ភគា,
សិនេរុយុគន្ធវឌ្ឍត្រកុរុហិមវន្តាធិកាជនលោកវិសេសសន្និស្សយា សោភា
កប្បជ្ឈិយភាវតោ, តេហិ ភគវា វមិ តន្តិវាសិសត្តាវាសសមតិក្កមតោ
តប្បជីពទ្ធជន្ធភកប្បហានេន បជហីតិ។ ឯវម្បិ ភគេ វមីតិ ភគវា។

“ចក្កវត្ថុសិរី យស្មា, យសំ ឥស្សរិយំ សុខំ;

បហាសិ លោកចិត្តញា, សុគតោ ភគវា តតោ”។

កង់ ភាគេ វមីតិ ភគវា? ភាគា នាម សភាគធម្មកោដ្ឋាសា, តេ
ខន្ទាយតនធាតាទិវសេន, តត្ថាបិ រូបវេទនាទិវសេន បថវិយាទិវសេន
អតីតាទិវសេន ច អនេកវិជា, តេ ច ភគវា សព្វំ បបញ្ចំ សព្វំ យោគំ សព្វំ គន្ធី
សព្វំ សំយោជនំ សមុច្ឆិន្ទិត្វា អមតធាតុំ សមធិកច្ឆន្តោ វមិ ឧត្តិវិ, អនបេក្ខោ
ធម្មយិ ន បច្ឆាវមិ។ តថា ហោស “សព្វត្ថកមេវ បថវិ អាបំ តេជំ វាយំ, ចក្កំ សោតំ
យានំ ជីវំ កាយំ មនំ, រូបេ សន្តេ គន្ធន្នេ រសេ ដោជ្ឈព្ពេ ធម្មេ, ចក្កវិញ្ញាណំ...បេ....
មនោវិញ្ញាណំ, ចក្កសម្មស្សំ...បេ.... មនោសម្មស្សំ, ចក្កសម្មស្សនំ វេទនំ...បេ....
មនោសម្មស្សនំ វេទនំ, ចក្កសម្មស្សនំ សញ្ញំ...បេ.... មនោសម្មស្សនំ សញ្ញំ,
ចក្កសម្មស្សនំ ចេតនំ...បេ.... មនោសម្មស្សនំ ចេតនំ, រូបតណ្ហំ...បេ.... ធម្មតណ្ហំ,
រូបវិតក្កំ...បេ.... ធម្មវិតក្កំ, រូបវិចារំ...បេ.... ធម្មវិចារ”ន្តិអាទិនា
អនុបទធម្មវិភាគវសេនបិ សព្ពេវ ធម្មកោដ្ឋាសេ អនវសេសតោ វមិ ឧត្តិវិ,
អនបេក្ខបរិច្ឆាគេន ធម្មយិ។ វុត្តញ្ញោតំ “យំ តំ, អានន្ត, ចត្តំ វន្តំ មុត្តំ បហីនំ
បដិនិស្សន្តំ, តំ តថាគតោ បុន បច្ឆាវមិស្សតីតិ នេតំ ហំនំវិជ្ជតី”តិ (ធិ. និ.
២.១៨៣)។ ឯវម្បិ ភាគេ វមីតិ ភគវា។ អថ វា ភាគេ វមីតិ សព្ពេបិ
កុសលាកុសលេ សាវជ្ជានវដ្ឋេ ហីនបណីតេ កណ្តាសុក្កាសប្បជីភាគេ ធម្មេ
អរិយមគ្គញ្ញាណមុខេន វមិ ឧត្តិវិ, អនបេក្ខោ បរិច្ឆេទិ បជហិ, បរេសញ្ច
តថត្ថាយ ធម្មំ នេសេសិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “ធម្មាបិ វោ, ភិក្ខុវេ, បហាតញ្ចា, បគេវ
អធម្មា (ម. និ. ១.២៤០)។ កុល្លបមំ វោ, ភិក្ខុវេ, ធម្មំ នេសេស្សមិ និត្តរណត្ថាយ,
នោ គហណត្ថាយា”តិអាទិ (ម. និ. ១.២៤០)។ ឯវម្បិ ភាគេ វមីតិ ភគវា។

“ខន្ទាយតនធាតាទិ-ធម្មភាគា-មហាសិណ;
កណ្តាសុក្កា យតោ វន្តា, តតោបិ ភគវា មតោ”។

តេជ វុត្ថុ -

“ភាគវា ភតវា ភាគេ, ភគេ ច វិនិ ភត្តវា;
ភគេ វមិ តថា ភាគេ, វមិតិ ភគវា ជិនោ”តិ។

ធម្មសីវំ បច្ចុក្ខំ ករោតីតិ “យោ វោ, អានន្ទ, មយា ធម្មោ ច វិនយោ ច
នេសិតោ បញ្ញត្តោ, សោ វោ មមច្ចយេន សត្តា”តិ វចនតោ ធម្មស្ស
សត្តភាវបរិយាយោ វិជ្ជតីតិ កត្វា វុត្ថំ។ វជិរសង្ឃាតសមាណកាយោ បរេហិ
អភេជ្ឈសីរត្តា។ ន ហិ ភគវតោ រូបកាយេ កេនចិ សក្កា អន្តរាយំ កាតុន្តិ។
នេសកសម្បត្តិ និទ្ទិសតិ វត្ថុមានស្ស សកលស្ស សុត្តស្ស “ឯវ”ន្តិ
និទស្សនតោ។ សាវកសម្បត្តិ និទ្ទិសតិ បដិសម្ពិទ្ធាប្បត្តេន បញ្ចសុ ហិ នេសុ
ភគវតោ ឯតនគ្គេ ឋបិតេន មយា មហាសាវកេន សុតំ, តញ្ច ខោ មយាវ សុតំ,
ន អនុស្សតំ ន បរិបរាភតន្តិ ឥមស្សត្ថស្ស ធិបនតោ។ កាលសម្បត្តិ និទ្ទិសតិ
ភគវាសន្តិសន្និទានេ បយុត្តស្ស សមយសន្តស្ស
ពុទ្ធប្បាទបដិមណ្ឌិតភាវធិបនតោ។ ពុទ្ធប្បាទបរមា ហិ កាលសម្បទា។
តេជេតំ វុត្ថុតិ -

“កប្បកសាយេ កលិយុគេ, ពុទ្ធប្បាទោ អហោ មហាប្បិយំ;
ហុតាវហមជ្ឈេ ជាតំ, សមុទិតមករន្ធមរវិន្ទ”ន្តិ។

ភគវាតិ នេសកសម្បត្តិ និទ្ទិសតិ គុណវិសិដ្ឋសត្តត្ថមភាវធិបនតោ
គរុការវាជិវចនភាវតោ។

អវិសេសេនាតិ នវិសេសេន, វិហារភាវសាមញ្ញេនាតិ អត្ថោ។
ឥរិយាបថ...បេ.... វិហារេស្វតិ ឥរិយាបថវិហារោ, ធិត្តវិហារោ, ព្រហ្មវិហារោ,
អរិយវិហារោតិ ឯតេសុ ចត្វសុ វិហារេសុ។ សមដ្ឋីបរិធិបនន្តិ

សមមង្គ្គការបរិធិបទ។ ឯតន្ត្រី “វិហារតី” តិ ឯតំ បទំ។ តថា ហិ តំ “ឥន្ទេកក្ខេត្តា
គិហិហិ សំសង្ខារវិហារតិ សហនន្តិ សហសោកី” តិអាធិសុ (សំ. និ. ៤.២៤៤)
ឥវិយាបថវិហារេ អាគតំ។ “យស្មី, ភិក្ខុវេ, សមយេ ភិក្ខុវិវិច្ឆេវ កាមេហិ... បេ...
បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជវិហារតី” តិ (ធជ. ស. ១៦០; វិភ. ៦២៤) ឯត្ថ ធិព្វវិហារេ។
“សោ មេត្តាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ធិសំ ជីវិត្វាវិហារតី” តិអាធិសុ (ធិ. និ.
១.៥៥៦; ៣.៣០៨; ម. និ. ១.៧៧; ២.៣០៩; ៣.២៣០) ព្រហ្មវិហារេ។ “សោ ខោ អហំ,
អគ្គិវេស្សន, តស្សាយេវ កថាយ បរិយោសានេ តស្មី វេ បុរិមស្មី សមាធិនិមិត្ត
អជ្ឈត្ថមេវ ចិត្តំ សណ្ឋាបេមិ សន្និសាទេមិ ឯកោធិ ករោមិ សមាធិហាមិ, យេន
សុទំ និច្ចកប្បំ វិហារមី” តិអាធិសុ (ម. និ. ១.៣៨៧) អរិយវិហារេ។

តត្ថ ឥវិយនំ វត្ថនំ ឥវិយា, កាយប្បយោគោ។ តស្ស បវត្ថនុចាយការតោ
ហំនាធិ ឥវិយាបថោ។ ហំនសមមង្គ្គ វា ហិ កាយេន កិញ្ចិ ករេយ្យ គមនាធិសុ
អញ្ញាតរសមមង្គ្គ វា។ អថ វា ឥវិយតិ បវត្ថតិ ឯតេន អត្ថការោ កាយកិច្ចំ វាតិ
ឥវិយា, តស្ស បវត្ថិឧចាយការតោ ឥវិយា ច សោ បថោ ចាតិ ឥវិយាបថោ,
ហំនាធិ វេ។ សោ ច អត្ថតោ គតិនិវត្តិអាធិអាការេន បវត្ថោ
ចតុសន្តតិរូបបពន្ធា វេ។ វិហារណំ, វិហារតិ ឯតេនាតិ វា វិហារេ, ឥវិយាបថោ
វេវិហារេ ឥវិយាបថវិហារេ។ ធិវិ ភវោ ធិព្វោ, តត្ថ ពហុលប្បវត្តិយា
ព្រហ្មចារិសង្ខាធិនេវលោកេ ភវោតិ អត្ថោ។ តត្ថ យោ ធិព្វានុការោ, តទត្ថាយ
សំវត្ថតីតិ វា ធិព្វោ, អភិញ្ញាតិនិហារវេសេន មហាគតិកត្តា វា ធិព្វោ, ធិព្វោ ច
សោវិហារេ ចាតិ ធិព្វវិហារេ, ចតស្សោ រូចាវចរសមាបត្តិយោ។
អាវុប្បសមាបត្តិយោបិ ឯត្ថេវ សង្កបំ គន្ធន្តិ។ ព្រហ្មនំ, ព្រហ្មានោ វា វិហារា
ព្រហ្មវិហារា, ចតស្សោ អប្បមញ្ញាយោ។ អរិយានំ, អរិយា វា វិហារា
អរិយវិហារា, ចត្តាវិ សាមញ្ញដលានិ។ សោ ហិ ឯកំ ឥវិយាបថពាធនន្តិអាធិ
យធិបិ ភគវា ឯកេនបិ ឥវិយាបថេន ចិរតំ កាលំ អត្ថការំ បវត្ថេតុំ សក្កោតិ,

តថាបិ ឧបាទិដ្ឋកសរីរស្ស នាម អយំ សភាវោតិ ទស្សេតុំ វុត្តំ។ យស្មា វា ភក្កវា
យត្ថ កត្ថចិ វសន្តោវិនេយ្យានំ ធម្មំ ទេសេន្តោ, នាសាសមាបត្តិហិ ច កាលំ
វីតិនាមេន្តោ វសតីតិ សត្តានំ អត្តនោ ច វិវិដំ ហិតសុខំ ហរតិ ឧបនេតិ
ឧប្បាទេតិ, តស្មា វិវិដំ ហរតីតិ ឯវមេត្ថ អត្តោ វេទិតញោ។

បច្ចត្តិកេ ជិនាតីតិ ជេតោ។ ជេត-សន្តោ ហិ សោត-សន្តោ វិយ
កត្ថសាធនោបិ អត្តិតិ។ រញ្ជោ វា បច្ចត្តិកានំ ជិតកាលេ ជាតត្តា ជេតោ។
រញ្ជោ ហិ អត្តនោ ជយំ តត្ថ អាហេបេត្វា ជិតវាតិ ជេតោតិ កុមារេ វុត្តោ។
មជ្ឈិមកាមតាយ វា ជេតោតិស្ស នាមំ កតំ, តស្មា “ជេយ្យ” តិ ឯតស្មី អត្ត
“ជេតោ” តិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ភំ។ តស្ស ជេតស្ស រាជកុមារស្ស។ វនេតិអាទិតោ
បដ្ឋាយេវ តំ តស្ស សន្តកន្តិ ទស្សេតុំ “តំ ហិ” តិអាទិ វុត្តំ។
សត្តកាមសមិទ្ធិតាយ វិភតមលមន្ទេរតាយ ករុណាទិគុណសមន្តីតាយ ច
និច្ចកាលំ ឧបជ្ជបិតោ អនាថានំ បិណ្ឌោ ឯតស្ស អត្តិតិ អនាថបិណ្ឌាកោ,
តស្ស អនាថបិណ្ឌាកស្ស។ យទិ ជេតវនំ, កថំ អនាថបិណ្ឌាកស្ស អាហមោតិ
អាហ “អនាថបិណ្ឌាកោ” តិអាទិ។ បញ្ចវិធសេនាសនដ្ឋសម្បត្តិយា អារមន្តិ
ឯត្ថ បព្ពជិតាតិ អាហមោ, តស្មី អាហមេ។ យទិបិ សោ ភូមិភាគោ កោជិសន្តរេន
មហាសេដ្ឋិនា កិតោ, វុត្តា បន ជេតេន នវិក្កិតាតិ តំ “ជេតវន” តិ វុត្តព្ភតំ
លភតីតិ វទន្តិ។ ឧទិន្ទម្បិ វា តត្ថ បរិច្ចាគវិសេសកិត្តនត្ថំ ឧភយវចនំ, ជេតេនបិ
ហិ ភូមិភាគវិក្កយេន លទ្ធផនំ តត្ថ ទ្វារកោដ្ឋកករណាវសេន វិនិយុត្តំ។
សាវត្ថិជេតវនានំ ភូមិភាគវសេន ភិន្នត្តា វុត្តំ “ន ហិ សក្កា ឧភយត្ថ ឯកំ
សមយំ វិហរិតុ” តិ។

អចាកជាតិ សក្កោ សុយាមោតិអាទិនា អនភិញ្ញាតា។ អភិញ្ញាតានម្បិ
អញ្ញាតវសន្តោ ទិស្សតេវ ឯកសទិសាយត្តត្តាតិ ទស្សេតុំ “អភិជាតាតិ

នោះ"តិអាធិ វុត្តំ។ អហុនា ឥនាទេវ។ សាធារណវចនំ ទិព្វតំ អន្តោនីតំ កត្វា។
ទេវោ ឯវ ទេវតា បុរិសេបិ វត្តនតោ។ តេនេវាហ "ឥមស្មី បនត្ថ"តិអាធិ។ ននុ ច
រូចាវចរសត្តានំ បុរិសិន្ធិយំ នត្ថិ, យេន តេ បុរិសាតិ វុច្ឆេយ្យុ? យធិបិ
បុរិសិន្ធិយំ នត្ថិ, បុរិសសណ្ឋានស្ស បន បុរិសវេសស្ស ច វសេន
បុរិសបុគ្គលាត្វេវ វុច្ឆន្តិ បុរិសបកតិការតោ។

អភិក្កន្តាតិ អតិក្កន្តា, វិគតាតិ អត្ថោតិ អាហ "ឧយេ ទិស្សតី"តិ។ តេនេវ
ហិ "ទិក្ខុន្តោ បឋមោ យាមោ"តិ ឧបរិ វុត្តំ។ អភិក្កន្តតរោតិ អតិវិយ កន្តតរោ។
តាធិសោ ច សុន្តរោ ភទ្ទកោ នាម ហោតីតិ អាហ "សុន្តរេ ទិស្សតី"តិ។ កោតិ
ទេវនាគយក្ខតន្តព្វាទីសុ កោ កតមោ? មេតិ មម។ ចាធានីតិ ចាទេ។ ឥទ្ធិយាតិ
ឥមាយ ឯវរូចាយ ទេវិទ្ធិយា។ យសសាតិ ឥមីនា ឯទិសេន បរិវារេន បរិច្ឆេន
ច។ ជលន្តិវិជ្ជោតមាទោ។ អភិក្កន្តនាតិ អតិវិយ កន្តេន កមនិយេន
អភិរូបេន។ វណ្ណានាតិ ធូរវណ្ណេន សរីរវណ្ណានិកាយ។ សព្វា ឱកាសយំ ទិសាតិ
សព្វាបិ ទិសា បកាសេន្តោ ចន្ទោវិយ សុរិយោវិយ ច ឯកោភាសំ ឯកាលោកំ
ករោន្តោតិ កាថាយ អត្ថោ។ អភិរូបេតិ ឧទ្យាររូបេ សម្បជ្ឈរូបេ។

កញ្ចានសន្និកត្តចតា សុវណ្ណាវណ្ណគ្គហណេន គហិតាតិ អធិប្បាយេនាហ
"ធូរិយ"ន្តិ។ ធូរិគតា បន វណ្ណាធាតុ ឯវ "សុវណ្ណាវណ្ណ"តិ ឯត្ថ វណ្ណគ្គហណេន
គហិតាតិ អបរេ។ វណ្ណានំ កិត្តិយា ឧគ្យាសនន្តិ វណ្ណោ, ឫតិ។ វណ្ណិយតិ
អសង្ករតោ វវត្ថុបីយតីតិ វណ្ណោ, កុលវគ្គោ។ វណ្ណិយតិ ជលំ ឯតេន
យថាសការតោ វិការីយតីតិ វណ្ណោ, ការណំ។ វណ្ណានំ ធិយរស្សាទិវសេន
សណ្ឋាហនន្តិ វណ្ណោ, សណ្ឋានំ។ វណ្ណិយតិ អណុមហន្តាទិវសេន បមីយតីតិ
វណ្ណោ, បមាណំ។ វណ្ណាតិ វិការំ អាបជ្ជមាណំ ហនយជ្ជតការំ បកាសេតីតិ
វណ្ណោ, រូចាយតនំ។ ឯវំ តេន តេន បវត្តិនិមិត្តេន វណ្ណាសទ្ធស្ស តស្មី តស្មី អត្ថោ

បរវត្តិ វេទិតញ្ច។ ឥឡូវ មាបេត្វាតិ វត្តាលដ្ឋានកាយាធិបា ឱកាសមុញ្ញាធិវសេន
ធិតំ ឥឡានុការំ និម្មិតត្វា។ កាមាវចរា អនភិសង្ខតេនបិ អាគន្ធី សក្កោន្តិ
ឱឡារិក្សបត្តា។ តថា ហិ តេ កតឡើ ការភក្កា។ រូបាវចរា ន សក្កោន្តិ តតោ
សុខុមតរូបត្តា។ តេនាបា “តេសំ ហិ” តិអាធិ។ តត្ថ “អតិសុខុមោ” តិ
មូលបដិសន្ធិរូបំ សន្ធាយ វេទិត។ ន តេន ឥរិយាបថកប្បនំ ហោតិ តិ ឯតេន
ព្រហ្មលោកេបិ ព្រហ្មានោ យេតុយ្យេន និម្មិតរូបេនេវ បរវត្តន្តិ ធិស្សេតិ។
ឥតរញ្ជំ អតិវិយ សុខុមំ រូបំ កេវលំ ចិត្តប្បាទស្ស និស្សយាធិជ្ជានកូតំ
សណ្ឋានវន្តំ ហុត្វា តិជ្ជតិ។

អនវសេសត្តំ សកលតា។ យេតុយ្យតា ពហុលភារោ។ អព្យាមិស្សតា
វិជាតិយេន អសង្ករោ។ សុខេន ហិ អវោកិណ្ណតា តត្ថ អធិប្បតា។
អនតិរេកតា តំបរមតាវិសេសាភារោ។ កេវលកប្បន្តិ កេវលំ ធន្ធា កត្វាតិ
អត្តោ។ សង្ខារេនាយាតិ សង្ខេវិវាទាយ, វិវាទុប្បាយាយាតិ អត្តោ។ កេវលំ
វុច្ឆតិ និព្វានំ សព្វសង្ខតវិវិត្តត្តា, ឯតស្ស តំ អត្ថីតិ កេវលី, សច្ចិកតនិរោធា
ជ្ជណាសវោ។ តេនាបា “វិសំយោកោ អត្តោ” តិ។

កប្បសន្នោ បនាយំ សុបសក្កោ អនុបសក្កោ ចាតិ អធិប្បាយេន
ឱកប្បនិយមទេ លព្វមាណំ កប្បសន្នមត្តំ ធិស្សេតិ, អញ្ញាថា កប្បបទំ
អនិទស្សនមេវ សិយា។ សមណកប្បេហិតិ វិនយសិទ្ធិហិ
សមណវោហារេហិ។ និច្ចកប្បន្តិ និច្ចកាលំ។ បញ្ញត្តិ តិ នាមំ។ នាមញ្ញេតំ តស្ស
អាយស្មតោ, យធិទំ កប្បេតិ។ កប្បិតកេសមស្សតិ កត្តវិកាយ
នេទិតកេសមស្ស។ ទុដ្ឋលកប្បេតិ មជ្ឈន្តិកវេលាយ វីតិក្កន្តាយ
ទុដ្ឋលតាវិកប្បេ។ លេសោតិ អបទេសោ។ អនវសេសំ ជីវតុំ សមត្ថស្សបិ
ឱកាសស្ស កេនចិបិ ការណេន ឯកទេសជរណាម្បិ សិយា, អយំ បន

សព្វសោវ ជរតីតិ ទស្សេតុំ សមន្តតោ កប្ប-សន្នោ គហិតោតិ អាហា
“អនវសេសំ សមន្តតោ”តិ។ ព្យាសំ អសមត្ថំ, កេវលំ វា កេវលកប្បំ។ ភគវតោ
អាកាយ អនោកាសិតមេវ ហិ បទេសំ ទេវតា អត្តនោ បកាយ ឱកាសេន្តិ។ ន
ហិ ភគវតោ បកា កាយចិ បកាយ អភិកុយ្យតិ, សូរិយាធិនម្បិ បកំ សា
អភិកុយ្យ តិជ្ជតីតិ។

យេន វា ការណោនាតិ ហេតុម្ហី ឥទំ ករណាវចនំ។ ហេតុអត្តោ ហិ
កិរិយាយ ការណំ, ន ករណំវិយ កិរិយត្ថោ, តស្មា នានប្បការ-
គុណវិសេសាធិកមនត្ថោ ឥធ ឧបសង្កមនកិរិយាតិ “អន្នេន វសតិ, វិជ្ជាយ
វសតី”តិអាធិសុវិយ ហេតុអត្តមេវ តំ ករណាវចនំ យុត្តំ ន ករណាត្ថំ តស្ស
អយុជ្ជមានត្ថាតិ វុត្តំ “យេន វា ការណោនា”តិអាធិ។ ភគវតោ
សតតប្បវត្តនិវតិសយ-សាធុវិបុលមតរស-សទ្ធម្មជលតាយ
សាទុជលនិច្ចជលិតមហារុក្ខេន ភគវា ឧបមិតោ។
សាទុជលូបកោតាធិប្បាយគ្គហណោនេវ ហិ មហាការុណិកស្ស សាទុជលតា
គហិតាតិ។ ឧបសង្កមីតិ ឧបសង្កន្តា។ សម្បត្តកាមតាយ ហិ កិញ្ចំ ឋានំ គច្ឆន្តោ
តំតំបទេសាតិក្កមនេន ឧបសង្កមិ, ឧបសង្កន្តោតិ វត្ថុព្ពតំ លភតិ។ តេនាហា
“គតាតិ វុត្តំ ហោតី”តិ, ឧបគតាតិ អត្តោ។ ឧបសង្កមីត្វាតិ
បុព្វកាលកិរិយានិទ្ទេសោតិ អាហា “ឧបសង្កមនបរិយោសានធិបន”តិ។ តតោតិ
យំ ឋានំ បត្តា “ឧបសង្កមី”តិ វុត្តា, តតោ ឧបគតជ្ជានតោ។

គតិនិវត្តិអត្តតោ សាមញ្ញតោ អាសនម្បិ ឋានគ្គហណោន គយ្ហតីតិ វុត្តំ
“អាសនកុសលតាយ ឯកមន្តំ តិជ្ជន្តី”តិ។ និសិដ្ឋាបិ ហិ គមនតោ និវត្តា នាម
ហោន្តិ ឋត្វា និសីទិតព្ពត្តា, យថាវុត្ថជ្ជានាធយោបិ អាសនេនេវ សង្កហិតាតិ។
អតិទូរអច្ឆាសន្នបដិក្ខេបេន នាតិទូរនច្ឆាសន្នំ នាម គហិតំ។ តំ បន

អវកំសតោ ឧតិដ្ឋំ បសាវិតហត្ថសង្ឃជ្ជនេន ទដ្ឋព្ពំ។ ភីរំ បសារេត្វាតិ ភីរំ
បរិវត្តនវសេន បសារេត្វា។

កាមំ “កថ”ន្តិ អយមាការបុច្ឆា, តរណាការោ វេទ បុច្ឆិតោ។ សោ បន
តរណាការោ អត្ថតោ ការណមេវាតិ អាហ “កថំ នូតិ ការណបុច្ឆា”តិ?
ចាកដោ អភិសម្ពោធិយំ មហាបថីកម្មនាធិអនេកច្ឆរិយចាតុភាវាធិនា។

មរិសនជ្ជន ចាចានំ រោគាធិអនត្ថានំ អភិកវនជ្ជន មារិសោ, ទុក្ខរហិតោ។
តេនាហ “និទុក្ខាតិ វុត្តំ ហោតិ”តិ។ និរយបក្ខេ បិយាលបនវចនវសេន
ឧបចារវចនព្យោតំ យថា “នេវានំ បិយា”តិ។ តេនេវាហ “យទិ ឯវ”ន្តិអាធិ។
សង្កំនា សង្កំតិ មត្តកតោ សមកោដ្ឋិតេន យាវ ហនយបទេសា និព្វិជ្ឈិត្វា
ឌីតិណ្ឌោន សង្កំនា ចាទតលតោ សមកោដ្ឋិតោ សង្កំ និព្វិជ្ឈិត្វា អាហោហន្តោ
ហនយេ ហនយស្ស បទេសេ សមាគច្ឆយ្យ, អថ នេសំ សង្កំនំ
សមាគមសមកាលេ នំ យថាតិក្កន្ធសង្កំករណាកាលំ ជានេយ្យាសិ។ កិញ្ចិ
និមិត្តំ ឧបាធាយ កិស្មិញ្ចិ អត្ថេ បវត្តស្ស សទ្ធស្ស តន្តិមិត្តរហិតេ បវត្តិ វុត្តិ
នាម គមនកិរិយាវហិតេ សាសនាធិមតិ បដិបិណ្ឌោ យថា គោសទ្ធស្ស។

ឌីយមតវីតិ យេសំ ឌីយានំ តរណំ បុច្ឆិតំ, តេ គណានបរិច្ឆេទតោ សរូបតោ
ច ទស្សេតុ “ចត្តារោ”តិអាធិ វុត្តំ។ កស្មា បនេត្ត ចត្តារោ ឯវ ឌីយា វុត្តា, តេ ច
កាមាធយោ ឯវាតិ? ន ចោទេតព្ពមេតំ, យស្មា ធម្មានំ សភាវកិច្ឆរិសេសញ្ញនា
ភគវតា សព្ពំ ព្រាយ្យំ យាថាវតោ អភិសម្ពុជ្ឈិត្វា ឯត្តការ ឌីយា ទេសិតា, វេម
ឯវ ច ទេសិតាតិ។ វុត្តស្មី ឌីហនន្តិ ឌីសីនាបេន្តិតិ ឌីយា, ឌីហនន្តិ ហេដ្ឋា កត្វា
ហនន្តិ កាមេន្តិ, តថាភូតា សត្តេ អនោ កាមេន្តិ នាម។ អយញ្ច អត្ថោ “សញ្ញាបិ
ចេសា”តិអាធិនា បរតោ អជ្ឈកថាយមេវ អាគមិស្សតិ។ កាមនជ្ជន កាមោ,
កាមោ ច សោ យថាវុត្តនត្តន ឌីយោ ចាតិ, កាមេសុ ឌីយោតិ វា កាមោយោ។

ករោយោ ឆាម កវរាគោតិ ទស្សេតុំ “វូចារូបកវេសុ ធន្តរាគោ ឈាននិកត្តិ
ចា”តិ វុត្តំ។ សុមង្គលវិលាសិនីអាទិសុ (ធី. និ. អដ្ឋ. ៣.៣១២) បន
“សស្សតទិដ្ឋិសហគតរាគោ ចា”តិ វុត្តំ។ តត្ថ បឋមោ ឧបបត្តិកវេសុ រាគោ,
ទុតិយោ កម្មកវេ។ កវទិដ្ឋិវិនិមុត្តស្ស ទិដ្ឋិគតស្ស អភាវតោ។ “ឆ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិយោ
ទិដ្ឋោយោ”តិ វុត្តំ, ចតុសច្ចន្តោគធន្តា សព្ពស្ស ព្រាយ្យស្ស “ចតុសុ សច្ចេសុ
អញ្ញាណំ អវិជ្ជោយោ”តិ អាហ។

ឥធានិ តេសំ ឱយសម្ពាតានំ ចាបធម្មានំ ឧប្បត្តិដ្ឋានំ ទស្សេតុំ
“តត្ថា”តិអាទិ វុត្តំ, បវត្តិដ្ឋានំ បន កាមគុណាទយោ ទស្សិតា វេ។ “បញ្ចសុ
កាមគុណេសុ ធន្តរាគោ កាមោយោ”តិ វុត្ត ករោយំ បឋមោ សញ្ញោ លោកោ
កាមោយោតិ យុត្តំ សិយា។ សស្សតទិដ្ឋិសហគតោ រាគោ កវទិដ្ឋិសម្បយុត្តត្ថា
ករោយោតិ អដ្ឋកថាសុ វុត្តោ, ករោយោ បន ទិដ្ឋិគតវិប្បយុត្តេសុ វេ
ឧប្បជ្ជតីតិ ចាឡិយំ វុត្តោ។ តេនេវាហ - “ករោយោ ចតុសុ
ទិដ្ឋិវិប្បយុត្តលោកសហគតចិត្តប្បាទេសុ ឧប្បជ្ជតិ”តិ។ តស្មា
ទិដ្ឋិសហគតលោកោបិ កាមោយោតិ យុត្តំ សិយា។
ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាហិ កទុក្ខានញ្ញំ ការណាភូតា កាមាសវាទយោបិ ទិដ្ឋា វុត្តោ,
អាសវា វេ ច ឱយ។ កាមាសវនិទ្ទេសេ ច កាមេសូតិ កាមរាគទិដ្ឋិរាគាទិនំ
អារម្មណភូតេសុ តេភូមកេសុ វុត្តកាមេសូតិ អត្ថោ សម្ពវតិ។ តត្ថ ហិ
ឧប្បជ្ជមាធា សាយំ តណ្ហា សញ្ញាបិ ន កាមច្ចន្តាទិនាមំ ន លភតីតិ។

យទិ បន បញ្ចកាមគុណិកោ ច រាគោ កាមោយោតិ វុត្តោតិ កត្វា
ព្រហ្មានំ វិមាធាទិសុ រាគស្ស ទិដ្ឋិរាគស្ស ច កាមោយភារោ បដិសេធិតញ្ញោ
សិយា, វេ សតិ កាមោយករោយវិនិមុត្តេន ឆាម លោភេន ភវិតញ្ញំ។ សោ យទា
ទិដ្ឋិគតវិប្បយុត្តេសុ ឧប្បជ្ជតិ, តទា តេន សម្បយុត្តោ អវិជ្ជោយោ

ឱយវិប្បយុត្តោតិ នោមនស្សវិចិត្តិធុទ្ធុសម្មយុត្តស្សវិយ តស្សបិ
ឱយវិប្បយុត្តតាវត្តញ្ញាសិយា “ចតុស្សបិ ទិដ្ឋិតតវិប្បយុត្តលោភសហគតេសុ
ចិត្តប្បាទេសុ ឧប្បន្នោមោហោសិយា ឱយសម្មយុត្តោសិយា
ឱយវិប្បយុត្តោ”តិ។ “កាមោយោអដ្ឋសុ លោភសហគតេសុ ចិត្តប្បាទេសុ
ឧប្បន្នតិ”តិ, “កាមោយំ បដិច្ច ទិដ្ឋាយោ អវិជ្ជាយោ”តិ ច វេទនតោ
ទិដ្ឋិសហគតោ កាមោយោ ន ហោតីតិ ន សក្កាវត្ថុំ។ តថា ហេតុ
“រូបារូបភវេសុ ធន្តរាគោ ឈាននិកន្តិ ច ភវោយោ នាមាតិ ឯត្តកមេវ វុត្ថំ, ន
វុត្ថំ សស្សតទិដ្ឋិសហគតោ រាគោ”តិ។

អនោកមនជ្ជនាតិ ហេដ្ឋាបវត្តនជ្ជន។ ហេដ្ឋាបវត្តនព្យោត្ត ន កេវលំ
អចាយកមនិយភាវេន, អថ ខោ សំសារតរការវរោធនេនបីតិ ទស្សតុ
“ឧបរិកវញ្ញា”តិអាទិ វុត្ថុំ។ កាមំ និព្វានំ អរូបិកាវា អទេសំ, ន តស្ស ហ៊ានវសេន
ឧបរិកហណំ, សព្ពសម្ពុតវិនិស្សជត្តា បន សព្ពស្សបិ កវស្ស ឧបរីតិ វត្តព្ពតំ
អរហតីតិ កត្វា វុត្ថុំ “ឧបរិកវំ និព្វាន”ន្តិ។ “មហាឧទកោយោ”តិអាទិសុ
រាសជ្ជោ ឱយ-សន្នោតិ “មហា ហេសោ កិលេសរាសី”តិ វុត្ថុំ សេសេសុបីតិ
ភវោយាទិសុបិ។

អប្បតិដ្ឋហន្តោតិ កិលេសាទីនំ វសេន អសន្តិដ្ឋន្តោ, អសំសីទន្តោតិ អត្តោ។
អនាយូហន្តោតិ អភិសម្ពាទិវសេន ន អាយូហន្តោ មជ្ឈិមំ បដិបទំ វិលដ្ឋិត្វា
និព្វយ្ហន្តោ។ តេនាហ - “អវាយមន្តោ”តិ, មិច្ឆាវាយាមវសេន អវាយមន្តោតិ
អធិប្បាយោ។ កូឡ្ហន្តិ សំវុតំ។ បដិច្ចន្តិ តស្សេវ វេវចនំ។ អត្ថវសេន វា សំវុត្ថំ
កូឡ្ហំ, សន្តវសេនបិ អចាកជំ បដិច្ចន្តំ អន្តរទីចាទិកេ ហ៊ាតព្ពដ្ឋានេ។
អាយូហន្តោតិ ហត្ថេហិ ច ចាទេហិ ច វាយមន្តោ។ ឯតំ អត្ថជាតំ, ឯតំ វា
វិស្សន្ននំ។

ឥតនាង យេនាងប្បាយេន ភក្ត្រតា តថាភូម្មំ កត្វា បញ្ញោ កថិតោ, តំ
ធស្សេតុំ “កី បនាតិអាទិ វុត្តំ។ និគ្គហមុខេនាតិ វេនេយ្យានំ
វិនយឧបាយក្ខតនិគ្គហវសេន។ តេនាហ យេ បណ្ឌិតមាណិនោ” តិអាទិ។ បវយ្ហ
បវយ្ហាតិ ឌីដុណ្ឌិត្វា ឌីដុណ្ឌិត្វា។

សោតិ នេវបុត្តោ និហតមាណោ អហោសិ យថាវិស្សន្និតស្ស អត្ថស្ស
អជានន្តោ។ យថាតិ អនិយមវចនំ និយមនិទ្ទិដ្ឋំ ហោតិ, តំសម្ពុទ្ធស្វា កថន្តិ
បុច្ឆាវចនន្តិ តទុកយស្ស អត្ថំ ធស្សេន្តោ “យថាហំ ជានាមិ, វេ មេ កថេហី” តិ
អាហា។

យនាស្វាហន្តិ យនា សុ អហំ, សុ-កាវោ និហតមត្ថំ “យទិទំ កថំ
ស្វ” តិអាទិសុ វិយ។ សព្ពបទេស្វតិ “តនាស្ស សំសីទាមី” តិអាទិសុ តិសុបិ
បទេសុ។ អតរន្តោតិ ឌីយានំ អតិក្កមនត្ថំ តរណប្បយោគំ អករោន្តោ។
តត្ថោវាតិ ឌីយនិយឌីយេសុ វេ។ ឌីសីទាមីតិ និមុជ្ជាមិ ឌីយេហិ អន្តោត្ថោ
ហោមិ។ និព្ពយ្ហាមីតិ ឌីយេហិ និព្ពន្ធោ ហោមិ។ ហេតុំ អសក្កោន្តោ អសំសីទន្តោ។
អតិវត្តាមីតិ អនុបយោគំ អតិក្កមាមិ, អបនិធានវសេន សម្មាបដិបត្តិ
វិរាជេមីតិ អត្តោ។ ហេន ច វាយាមេ ចាតិ វក្ខមាណិកាគេ បតិជ្ជហនេ វាយាមេ
ច ទោសំ ទិស្វាតិ បតិជ្ជាឆាយូហនេសុ សំសីទននិព្ពយ្ហនសម្ពាតំ តរណស្ស
វិពន្ធនភូតំ អាទិនំ ទិស្វាន។ ឥទំ ភក្ត្រតា ពោធិមូលេ អត្តនា បវត្តិត-បុព្វភាគ-
មនសិការវសេន វុត្តំ។ អតិជ្ជន្តោ អវាយមន្តោតិ
បតិជ្ជាឆាយូហនករណកិលេសាទីនំ បរិវដ្ឋនេន អសំសីទន្តោ អនិព្ពយ្ហន្តោ។
នេវតាយបិ បដិវិទ្ធោ តទន្តោ ឧបនិស្សយសម្បន្នតាយ
វិមុត្តិបរិចាចនីយធម្មានំ បរិបក្កត្តា។ ន បន ចាកដោ វិបញ្ចិតញ្ញាអាទិនំ,
ឧក្សដិតញ្ញានំ បន យថា តស្ស នេវតាយ, តថា ចាកដោ វេវាតិ។ សត្ត ទុកា

ឥតានិ វុច្ចមានរូបា ទស្សតា ចោរាណដ្ឋកថាយំ។ កិលេសវសេន សន្តិដ្ឋន្តោតិ
លោភាធិហិ អភិក្ខតតាយ សំសារេ បតិដ្ឋហន្តោ សម្មា អប្បដិបដ្ឋនេន តត្ថវ
សំសីទតិ ឆាម។ អភិសង្ខារវសេនាតិ តត្ថវភិសង្ខារេតនាយ ចេតនោ
សម្មាបដិបត្តិយោគ្យស្ស ខណ្ឌស្ស អតិវត្ថនេន និព្ពយ្យតិ ឆាម។ ឥមីនា នយេន
សេសទុកេសុបិ អត្តោ វេទិតញ្ចោ។

ឯត្ថ ច វដ្ឋមូលកា កិលេសាតិ តេសំ វសេន សំសារេ អវជ្ជានំ តំតំកម្មនា
តត្ថ តត្ថ ភវេ អភិនិព្ពត្តិ, កិលេសា បន តេសំ បច្ចយមត្តំ។ តត្ថ តត្ថ ភវេ
អបរាបរំ និព្ពត្តន្តោ សំសារេ និព្ពយ្យតិ ឆាមាតិ ឥមស្ស អត្ថស្ស ទស្សនវសេន
បឋមទុកោ វុត្តោ។ ឥមេ សត្តា សំសារេ បរិព្ពមន្តា ធុរិជា តណ្ហាចរិតា
ទិដ្ឋិចរិតា ចាតិ តេសំ សំសារោយិ កក្ខតានំ ធម្មានំ វសេន សន្តិដ្ឋនំ, តទញ្ញេសំ
បវត្តិបច្ចយានំ វសេន អាយុហានន្តិ ឥមស្ស អត្ថស្ស ទស្សនវសេន ទុតិយទុកោ
វុត្តោ។ សំយោជនិយេសុ ធម្មេសុ អស្សទទស្សនសភាវាយ តណ្ហាយ វសេន
វិសេសតោ បតិដ្ឋានំ, អមុត្តិមគ្គេ មុត្តិមគ្គបរាមាសតោ តថា អាយុហានម្មិ
ទិដ្ឋិយា វសេន ហោតីតិ ទស្សេតុំ តតិយទុកោ វុត្តោ។ ចតុត្ថទុកេ បន
អធិប្បាយោ អដ្ឋកថាយ ឯវិភាវិតោ។ យស្មា “សស្សតោ អត្តា”តិ
អភិនិវិសន្តោ អរូបរាគំ, អសញ្ញបគំ វា អវិមោក្ខយេវ វិមោក្ខាតិ គហេត្វា
សំសារេ ឯវ ឱលីយតិ។ តេនាហ “ឱលីយនាភិនិវេសា ហិ ភវទិដ្ឋី”តិ។ យស្មា បន
កាមភវទីសុ យំ វា តំ វា ភវំ បត្វា អត្តា ឧប្បិដ្ឋតិ វិនស្សតិ, ន ហោតិ បរំ
មរណាតិ អភិនិវិសន្តោ ភវិវិប្បមោក្ខាវហាយ សម្មាបដិបត្តិយា
អប្បដិបដ្ឋនេន តំ អតិវត្ថតិ។ តេន វុត្តំ “អតិដាវនាភិនិវេសា វិភវទិដ្ឋី”តិ។

លីនវសេន សន្តិដ្ឋន្តោតិ កោសជ្ជាធិវសេន សំកោចាបដ្ឋនេន សម្មា
អប្បដិបដ្ឋន្តោ។ ឧទុច្ចវសេន អាយុហន្តោតិ សម្មាសមាធិនោ អភាវេន

វិក្ខេបវសេន បញ្ចមោ ធុកោ វុត្តោ។ យថា កាមសុខំ បរិជ្ជស្ស សមាធានំ នត្តិ
ចិត្តស្ស ឧបក្កិលិដ្ឋត្តា, ឯវំ អត្ថបរិភាបនមនុយុត្តស្ស កាយស្ស
ឧបក្កិលិដ្ឋត្តា។ ឥតិ ចិត្តកាយបរិក្កិលេសករា ទ្វេ អន្តា
តណ្ហាធិដ្ឋិនិស្សយតាយ សំសីទននិព្ពុយ្ហននិមិត្តា វុត្តា ធម្មទុកោ។ បុព្វេ
សប្បទេសតោ សំកិលេសធម្មា “សំសីទននិមិត្ត”ន្តិ ទស្សិតាតិ ឥទានិ
និប្បទេសតោ ទស្សនវសេន, បុព្វេ ច សាធារណតោ អភិសង្ខារធម្មា
“និព្ពុយ្ហននិមិត្ត”ន្តិ ទស្សិតាតិ ឥទានិ បុញ្ញានេញ្ញាភិសង្ខារេ ឯវំ
“អាយូហននិមិត្ត”ន្តិ ទស្សនវសេន សត្តមទុកោ វុត្តោ។ ឯវំញ្ញា
ទុក្ខតិសុកតូបបត្តិវសេន សំសីទននិព្ពុយ្ហននិមិត្តា វិភជ្ជ ទស្សិតានិ ហោន្តិតិ។
តេនេវាហ “វុត្តម្បិ ចេត”ន្តិអាធិ។ អធាភាគំ ទុក្ខតិ គមេន្តិតិ
អធាភាគផ្កមនីយា អនុនាសិកលោបំ អកត្វា។ តថា ឧបរិភាគំ គមេន្តិតិ
ឧបរិភាគផ្កមនីយា។

ឯត្ថ ច ឱយតរណំ បុច្ឆិតេន ភកវតា “អប្បតិដ្ឋំ អនាយូហ”ន្តិ តស្ស
បហានផ្កមេវ ទស្សិតំ, ន សម្មយោកផ្កន្តិ? ន ឯវំ ទដ្ឋព្ពំ, យាវតា យេន បតិដ្ឋានំ
ហោតិ, យេន ច អាយូហនំ, តទុកយបដិក្ខេបមុខេន
តប្បដិបក្ខធម្មទស្សនមេតន្តិ។ ន ហេស អ-កាវេ កេវលំ បដិសេធ, អថ ខោ
បដិបក្ខេ “អកុសលា ធម្មា, អហិរោ, អធម្មា”តិអាធិសុ វិយ, តស្មា អប្បតិដ្ឋំ
អនាយូហន្តិ បតិដ្ឋានាយូហនានំ បដិបក្ខវសេន បវត្តមាធា
តថាបវត្តិហោតូវាតិ អយមេត្ត អត្តោ។ ខោតិ ច អវជារណត្ថេ និចាតោ
“អស្សោសិ ខោ”តិអាធិសុ (ចារា. ១) វិយ។ តេន អប្បតិដ្ឋានស្ស ឯកំសិកតំ
ទស្សេតិ។ សោយំ ខោ-សន្ថោ “អនាយូហ”ន្តិ ឯត្ថាបិ អានេត្វា វត្តញ្ញោ។
អនាយូហនម្បិ ហិ ឯកំសិកមេវាតិ តស្ស បដិបក្ខោ សហវិបស្សនាយ
អរិយមគ្គោ។ តេន ហិ ឱយតរណំ ហោតិ, ន អញ្ញថា។ ឯវំមយំ

យថាបុគ្គលេនសនា កតា, ទេវតា ច សហវិបស្សនំ មគ្គំ បដិវិជ្ជីតិ បឋមដលេ
បតិជ្ជាសិ។ តេន វុត្តំ “ឥមំ បញ្ញាវិស្សន្ធន” ត្ថិអាទិ។

“ចិវស្ស” តិ ឥមិនា សមាទត្ថំ បទន្តរមេតន្តិ អាហា “ចិវស្ស កាលស្ស” តិ
យថា “មមំ វា, ភិក្ខុវេ” តិ (ធិ. និ. ១.៥-៦) ឯត្ថ “មមា” តិ ឥមិនា សមាទត្ថំ បទន្តរំ
មមន្តិ។ ន ទិដ្ឋបុញ្ញាតិ អទស្សវី។ អទស្សវិតា ច ទិស្វា កត្តព្ភកិច្ចស្ស
អសិទ្ធតាយ វេទិតញ្ញា។ អញ្ញាថា កា នាម សា ទេវតា, យា ភកវន្តំ ន ទិដ្ឋវតី?
តេនាហា “កី បនិមាយា” តិអាទិ។ ទស្សនំ ឧបាទាយ ឯវំ វុត្តំ វុត្តតីតិ យថា
កទាចិ កញ្ចា បិយជាតិកំ ទិស្វា តំ ទស្សនំ ឧបាទាយ “ចិវេន វត មយំ
អាយស្មន្តំ បស្សមា” តិ អទិដ្ឋបុត្តំ ទិដ្ឋបុត្តំ វា ឯវំ វុត្តំ យុដ្ឋតិ, អយំ លោកេ និរុដ្ឋេ
សមុទាចារោតិ ទស្សេតិ។ ព្រហ្មំ វា វុច្ចតិ អរិយមគ្គោ, តស្ស អណានតោ
ជាននតោ បដិវិជ្ជនតោ ព្រាហ្មណោ។ កិលេសនិព្វាននាតិ កិលេសានំ
អច្ចន្តសមុច្ឆេទសម្ពាទេន និព្វានេន និព្វតំ សម្មទេវ វុបសន្ត-សព្ភកិលេសទរថ-
បរិឡាហំ។ អាសត្តវិសត្តាទីបីតិ អាទិ-សទ្ទេន វិសតាទិអាការេ សង្គណ្ណាតិ។
វុត្តញ្ញោតំ -

“វិសតាតិ វិសត្តិកា, វិសជាតិ វិសត្តិកា, វិសាលាតិ វិសត្តិកា,
វិសក្កតីតិ វិសត្តិកា, វិសំវាទិកាតិ វិសត្តិកា, វិសំ ហរតីតិ វិសត្តិកា,
វិសមូលាតិ វិសត្តិកា, វិសជលាតិ វិសត្តិកា, វិសបរិភោគាតិ វិសត្តិកា,
វិសាលា វា បន សា តណ្ហា វុបេ សទ្ទេ គន្ធនេ សេ ដោជ្ឈព្ពេ ធម្មេ កុលេ
គណេ វិសតា វិត្តតាតិ វិសត្តិកា” តិ (មហានិ. ៣)។

តត្ថ វិសតាតិ វិត្តតា រូបាទីសុ តេភូមកធម្មេសុ អភិព្យាបនវសេន
វិសជាតិ បុរិមវចនមេវ ត-ការស្ស ជ-ការំ កត្វា វុត្តំ។ វិសាលាតិ វិបុលា។
វិសក្កតីតិ បរិសក្កតិ, សហតិ វា។ រត្តោ ហិ រាគវត្ថុនា ចាទេន

តាឡើយមានាមិ សហតីតិ។ ឌីសក្កនំវិប្បន្នំ វា “វិសក្កន”ន្តិបិ វេទន្តិ។ អនិច្ចាធិ
និច្ចាធិតោ។ គណ្ណាតីតិ វិសំវាទិកា ហោតិ។ វិសំ ហរតីតិ តថា តថា កាមេសុ
អាធិសំសំ បស្សន្តិ វិវិដេហិ អាគារេហិ នេក្ខម្មាភិមុខប្បវត្តិតោ ចិត្តំ សំហរតិ
សំខិបតិ, វិសំ វា ទុក្ខំ, តំ ហរតិ, វេហតីតិ អត្ថោ។ ទុក្ខនិព្ពត្តកកម្មស្ស
ហេតុការតោ វិសមូលា។ វិសំ វា ទុក្ខាភិក្ខុតា វេទនា មូលំ ឯតិស្សាតិ
វិសមូលា។ ទុក្ខសមុទយត្ថា វិសំ ជលំ ឯតិស្សាតិ វិសជលា។ តណ្ហាយ
រូបាធិកស្ស ទុក្ខស្ស បរិភោគោ ហោតិ, ន អមតស្សាតិ វិសបរិភោគោតិ
វុត្ថា, សព្ពត្ត និវុត្តិវសេន បទសិទ្ធិ វេទិតញ្ចា។ យោ បនេត្ត បដានោ អត្ថោ, តំ
ទស្សេតុំ បុន “វិសាលា វា បដា”តិអាធិ វុត្តន្តិ ឯវមេត្ត វិសត្តិកាបទស្ស អត្ថោ
វេទិតញ្ចា។ តិណ្ហំ បឋមទុតិយមគ្គេហិ។ និត្តិណ្ហំ តតិយមគ្គេន។ ឧត្តិណ្ហំ
ចតុត្ថមគ្គេន។

សមនុញ្ញោតិ សម្មនេវ កតានុញ្ញោ។ តេនាហ “ឯកជ្ឈាសយោ
អហោសី”តិ។ អន្តរធាយីតិ អនស្សនំ អគមាសិ។ យថា បន អន្តរធាយី, តំ
ទស្សេតុំ “អភិសង្កតកាយ”ន្តិអាធិ វុត្តំ។ មាលេហីតិ លិដ្ឋិវិបល្លាសេន វុត្តំ,
“មាលាហី”តិ កេចិ បឋន្តិ, “មល្យេហី”តិ វុត្តញ្ចេ យ-ការលោបំ កត្វា និទ្ទេសោ។
អយំ តាវ អជ្ជកថាយ លីនត្ថវណ្ណាជា។

នេត្តិនយវណ្ណាជា

ឥទានិ បករណានយេន ចាឡើយា អត្ថវណ្ណានំ ករិស្សាម។ សា បន
អត្ថវណ្ណាជា យស្មា នេសនាយ សមុជ្ឈានប្បយោជនភាជនេសុ បិណ្ឌាត្ថេសុ ច
និទ្ទារិទេសុ សុករា ហោតិ សុវិញ្ញេយ្យា ច, តស្មា សុត្តនេសនាយ សមុជ្ឈានាធិនិ
បឋមំ និទ្ទារយិស្សាម។ តត្ថ សមុជ្ឈានំ តាវ នេសនានិទានំ, តំ សាធារណំ
អសាធារណាន្តិ ធុរិជំ។ តត្ថ សាធារណាម្បិ អព្ពន្ធពាហិរកេទតោ ធុរិជំ។ តត្ថ

សាធារណ៍ អព្ពន្ធសមុជ្ជានំ នាម លោកនាថស្ស មហាករុណា។ តាយ ហិ
សមុស្សហិតស្ស ភគវតោ វេនេយ្យានំ ធម្មទេសនាយ ចិត្តំ ឧទទាទិ, យំ
សន្ធាយ វុត្តំ - “សត្តេសុ ច ការុញ្ញតំ បដិច្ច ពុទ្ធចក្ខុនា លោកំ
វោលោកេសី” តិអាទិ (ម. និ. ១.២៨៣; សំ. និ. ១.១៧២; មហាវ. ៩)។ ឯត្ថ ច
ហេតុអវត្ថាយ មហាករុណាយ សន្តិហោ ទដ្ឋញ្ញោ យាវនេវ
សំសារមហោយតោ សទ្ធម្មទេសនាបាតុទានេហិ សត្តសន្តារណាត្ថំ
តទុប្បត្តិតោ។ យថា ច មហាករុណា, ឯវំ សព្ពញ្ញតញ្ញាណំ
ទសពលញ្ញាណាទីនិ ច ទេសនាយ អព្ពន្ធសមុជ្ជានភាវេន វត្តញ្ញានិ។ សព្ពញ្ញ
ព្រោយ្យធម្មំ តេសំ ទេសេតព្ពប្បការំ សត្តានញ្ញោ អាសយានុសយាទី យាថាវតោ
ជានន្តោ ភគវា ហិ នាដ្ឋានាទីសុ កោសល្លេន វេនេយ្យជ្ឈាសយានុវបំ
វិចិត្តនយទេសនំ បវត្តេសីតិ។ ពាហិវំ បន សាធារណ៍ សមុជ្ជានំ
ទសសហស្សមហាព្រហ្មបរិវារ-សហម្បតិមហាព្រហ្មនោ អន្លេសនំ។
តទន្លេសនុត្តរកាលញ្ញោ ធម្មគម្ពីរតាបច្ចវេក្ខណាជនិតំ អប្បោស្សក្កតំ
បដិប្បស្សម្ពេត្វា ធម្មស្សមី ធម្មទេសនាយ ឧស្សហជាតោ អហោសិ។
អសាធារណាម្បិ អព្ពន្ធពាហិវារេទតោ ធុរិធមេវ។ តត្ថ អព្ពន្ធវំ យាយ
មហាករុណាយ យេន ច ទេសនាញ្ញាណោ ឥទំ សុត្តំ បវត្តិតំ, តទុកយំ
វេទិតញ្ញំ ពាហិវំ បន តស្ស ទេវតាយ បុត្រា, បុត្រាវសិកោ ហោស សុត្តនិក្ខេបោ។
តយិទំ ចាឡិយំ អាគតមេវ។

បយោជនម្បិ សាធារណសាធារណតោ ធុរិធមំ។ តត្ថ សាធារណំ
អនុក្កមេន យាវ អនុចាទាបរិទិញ្ញានំ វិមុត្តិរសត្តា ភគវតោ ទេសនាយ។
តេនេវាហ “ឯតទត្ថា កថា, ឯតទត្ថា មន្តនា” តិអាទិ (បរិ. ៣៦៦)។ អសាធារណំ
បន តស្ស ទេវតាយ ទស្សនមគ្គសមធិគមោ, ឧកយម្បេតំ ពាហិវារមេវ។ សចេ
បន វេនេយ្យសន្តានគតម្បិ ទេសនាពលសិទ្ធិសន្តាតំ បយោជនំ

អធិប្បាយសមិជ្ឈនភាវតោ យថាធិប្បតត្តសិទ្ធិយា មហាការុណិកស្ស
ភគវតោបិ បយោជនមេវាតិ គណ្ណោយ្យ, ឥមំនា បរិយាយេនស្ស អព្ពន្ធតាបិ
សិយា។

អបិច តស្សា ទេវតាយ ឱយតរណាការស្ស យាថាវតោ អនវពោធា
ឥមិស្សា ទេសនាយ សមុជ្ជានំ, តទវពោធា បយោជនំ។ សោ ហិ ឥមាយ
ទេសនាយ ភគវន្តំ បយោជេតិ តទ្ធិត្តាទនបរាយំ ទេសនាតិ កត្វា។ យញ្ជិ
ទេសនាយ សាធនតព្ពំ ជលំ, តំ អាកក្ខិតព្ពត្តា ទេសកំ ទេសនាយ បយោជេតិ
បយោជនន្តិ វុច្ចតិ។ តថា ទេវតាយ តទញ្ញោសញ្ញាវិនេយ្យានំ
បតិជ្ជាធាយូហានវិស្សន្ធពោត្ត បយោជនំ។ តថា សំសារចក្កនិវត្តិ-
សទ្ធម្មចក្កប្បវត្តិសស្សតាទិមិច្ឆាចារ-និរាករណំ សម្មាវាទបុរេក្ខារោ
អកុសលមូលសមូហានំ កុសលមូលសមាហេបនំ អចាយន្ទារបិទហានំ
សគ្គមោក្ខន្ទារវិវរណំ បរិយុជ្ជានវ្យបសមនំ អនុសយសមុគ្គាតនំ “មុត្តោ
មោចេស្សមី” តិ បុរិមបដិញ្ញាអវិសំវាទនំ តប្បដិបក្ខមារមនោរថវិសំវាទនំ
តិតិយសមយនិម្មជនំ ពុទ្ធជម្ពបតិជ្ជាបនន្តិ វាមាទីនិបិ បយោជនានិ ឥធន
វេទិតញ្ញានិ។

យថា ទេវតា ឱយតរណា សំសយបក្ខន្ធា, តាទិសា អញ្ញោ ច សង្ខាតធម្មានំ
សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ច បដិបត្តិ អជានន្តា អសទ្ធម្មស្សវន-ធារណា-បរិចយ-
មនសិការវិបល្លត្តពុទ្ធិកា សទ្ធម្មស្សវន-ធារណា-បរិចយវិមុខា ច
ភវិមោក្ខសិនោវិនេយ្យា ឥមិស្សា ទេសនាយ ភាជនំ។

បិណ្ឌត្ថា បទ “អប្បតិជ្ជំ អនាមូហា” ត្ថិ បទទូយេ
ចតុសច្ចកម្មជ្ជាណនុយោគវសេន យោនិសោមនសិការពហុលីការោ
កុសលមូលសមាហោគោ ឱលីយនាតិធាវនាវិស្សន្ធនំ ឧចាយវិនិពន្ធវិធមនំ

មិច្ឆាភិក្ខុវេសទ្ធវិការោ តណ្ហាវិជ្ជាវិសោធនំ វុដ្ឋត្ថយវិច្ឆេទនុចាយោ អាសវោយ-
យោគ-គន្តាគតិ-តណ្ហាប្បាទុចាធានវិយោគោ ចេតោខិលវិវេចនំ
អភិទន្ធននិវារណំ សំសគ្គាតិក្កមោវិវាទមូលបរិច្ចាគោ
អកុសលកម្មបថវិទ្ធិសនំ មិច្ឆត្តាតិវត្ថនំ អនុសយមូលច្នេនោ។ សព្ពកិលេស-
ទរថបរិឡាហ-សារម្ហបដិប្បស្សម្ហនំ ទស្សនសវននិទ្ទេសោ
វិជ្ជបមវជិរូបមធម្មាបទេសោ អបចយគាមិធម្មវិការវនា បហានត្ថយធិបនា
សិក្ខត្ថយានុយោគោ សមថវិបស្សនានុដ្ឋានំ ការវនាសច្ចិកិរិយាសិទ្ធិ
សីលក្ខន្ធាទិចារិសុទ្ធិតិ ឯវមាទយោ វេទិតញ្ញា។

តត្ថ យេសំ កិលេសាទីនំ វសេន បតិជ្ជាតិ សំសីទតិ, យេសញ្ច
អភិសង្ខារាទីនំ វសេន អាយូហាតិ និព្ពយ្យតិ, ឧភយមេតំ សមុទយសច្ចំ,
តប្បការីតា តទុកយនិស្សិតា ច ខន្ធា ទុក្ខសច្ចំ, តទុកយមត្ថោ, “អប្បតិដ្ឋំ
អនាយូហា”ន្តិ អធិប្បតស្ស អត្ថស្ស បដិច្ចន្នំ កត្វា ទេសនា ឧចាយោ
មាននិគ្គណ្ហានវសេន តស្ស ទេវតាយ សច្ចាភិសមយការណាការីតោ
បតិជ្ជាធាយូហានបដិក្ខេបោបទេសេន ចតុរោយនិវត្តរណត្ថិកេហិ
អន្តទ្វយរហិតា មជ្ឈិមា បដិបត្តិ បដិបដ្ឋិតញ្ញាតិ អយមេត្ថ ភកវតោ
អាណត្តិតិ អយំ ទេសនាហារោ។

បរសំសយបក្ខន្ធនតាយ ញាតុកាមតាយ ច កងំន្ទតិ បុច្ឆាវសេនវុត្តំ?
អភិមុខការីតោ ឯកបុគ្គលការីតោ ច “ត្វ”ន្តិ វុត្តំ។ បរមុក្កំសគតស្ស
គរុការីស្ស អនញ្ញាយោគ្យស្ស សទ្ធម្មដុវស្ស បរិធិបនតោ សាដូតិ
មរិសសីលាទិគុណតាយ “មារិសា”តិ វុត្តំ។ អវហាននតោ រាសិការីតោ ច
“ឡិយ”ន្តិ វុត្តំ។ ញាតុ ឥច្ឆិតស្ស អត្ថស្ស កតត្តា បរិយោសាបិតត្តា “ឥតី”តិ
វុត្តំ។ សំសីទនលក្ខណស្ស បតិជ្ជានស្ស អកាតព្វតោ សព្ពសោ ច អកតត្តា។

“អប្បតិជ្ជ”ន្ត វុត្តំ។ តយិទំ អករណំ ឯកំសិកន្តិ ខោតិ អវជារណាវសេន វុត្តំ។
តស្ស ច អប្បតិជ្ជានស្ស សសន្តតិគតត្តា “ត្វ”ន្ត ច បុច្ឆិតត្តា “អហ”ន្ត វុត្តំ។
ទេវតាយ សម្ពោធនតោ បិយាលបនតោ ច, “អាវុសោ”តិ វុត្តំ។
និព្ពយ្ញនលក្ខណស្ស អាយូហនស្ស អកាតព្ពតោ សព្ពសោ ច អកតត្តា
អនាយូហន្ត វុត្តំ។ តិណ្ណាការស្ស ឡិយានំ អនិច្ឆិតការតោ ឯវ តត្ថ សំសយស្ស
អនបគតត្តា ឡិយតរណស្ស ច អវិសេសត្តា “យថា កមំ បនា”តិ វុត្តំ។ តថា
សំសីទនលក្ខណំ បតិជ្ជានំ សំសារេ ច សណ្ណានន្តិ អនត្ថន្តរត្តា អភិន្នកាលិកំ។
តថា និព្ពយ្ញនលក្ខណំ អាយូហនំ សម្មាបដិបត្តិយា អតិវត្ថនន្តិ អនត្ថន្តរត្តា
អភិន្នកាលិកន្ត វុត្តំ “យទា ស្វាហំ...បេ... តទាស្ស និព្ពយ្ញាមី”តិ។ តទុកយស្ស
បដិបក្ខការតោ បដិពាហនតោ ច ឡិយាតិណ្ណាតិ វុត្តំ “ឯវំ ឡាហំ...បេ...
ឡិយមតិវ”ន្ត។

ឯកពុទ្ធន្តរន្តិកត្តា សុទ្ធកាលិកតាយ “ចិរស្ស”ន្ត វុត្តំ។ អន្តរា
អទិជ្ជបុព្ពតាយ វិម្ពយនីយតាយ ច “វតា”តិ វុត្តំ។ តទា ឧបលព្ពមានតាយ
អត្ថបច្ចក្ខតាយ ច “បស្សមី”តិ វុត្តំ។ ពាហិតចាបតោ ព្រហ្មស្ស ច
អរិយមគ្គស្ស អណានតោ បដិវិជ្ឈនតោ “ព្រាហ្មណ”ន្ត វុត្តំ។
កិលេសសន្តាបរូបសមនតោ ទុក្ខសន្តាបរូបសមនតោ ច សព្ពសោ និព្ពតត្តា
“បរិនិព្ពត”ន្ត វុត្តំ។ តរណបយោគស្ស និព្ពត្តិតត្តា ឧបរិ តរិតព្ពាការតោ ច
“តិណ្ណ”ន្ត វុត្តំ។ ញាណចក្ខុនា ឡិលោកេតព្ពតោ លុដ្ឋនតោ បលុដ្ឋនតោ ច
“លោកេ”តិ វុត្តំ។ វិសយេសុ សញ្ញនតោ ជាតការតោ “វិសត្តិក”ន្ត វុត្តំ។
ញាណស្ស បច្ចក្ខការតោ និគមនតោ ច “ឥទ”ន្ត វុត្តំ។ ភាសិតត្តា
បរិសមត្តត្តា ច “អវោចា”តិ វុត្តំ។ បឋមំ គហិតត្តា បច្ឆាមសនតោ ច “សា
ទេវតា”តិ វុត្តំ។ បដិក្ខេបស្ស អការតោ អត្ថស្ស អនុមោទិតព្ពតោ
“សមនុញ្ញា”តិ វុត្តំ។ វិនេយ្យានំ សាសនតោ បរមត្ថសម្បត្តិតោ ច “សត្តា”តិ

វុត្តំ។ ឧក្ខបថាតិក្កមេន តិរោការ្យបគមនតោ “អន្តរឆាយី”តិ វុត្តន្តិ អយំ
អនុបទិវិបយតោវិបយហារោ។

អប្បតិដ្ឋានាធាយូហានេហិ ឱយតរណំ យុដ្ឋតិ កិលេសាភិសង្ខារវិជហានេន
ចារសម្បត្តិសមិជ្ឈនតោ។ សត្តកិលេស-តណ្ហាទិដ្ឋិ-តណ្ហាយតន-
សស្សតាទិវសេន សន្តិដ្ឋតោ សំសារេ សំសីទនំ ហោតីតិ យុដ្ឋតិ ការណស្ស
សុប្បតិដ្ឋិតការតោ។ អភិសង្ខរណកិច្ច កិលេសាភិសង្ខារេ វិជ្ជមានេ
សត្តទិដ្ឋាភិនិវេស-អតិធាវនាភិនិវេសាទីនំ វសេន អាយូហន្តស្ស
សំសារមហោយេន និព្វយ្ហនំ ហោតីតិ យុដ្ឋតិ សម្មាបដិបត្តិយា អតិវត្ថនតោ។
ព្រហ្មស្ស អរិយមគ្គស្ស អណានតោ បដិវិជ្ឈនតោ ព្រាហ្មណភារោ យុដ្ឋតិ
ពាហិតចាបត្តា។ សម្មនេវ សន្តជម្មសមធិគមតោ បរិនិព្វតភារោ យុដ្ឋតិ
សត្តសោ សវាសនបហ័នកិលេសត្តា។ តថា ឧវិសត្តិកាយ តិណ្ហភារោ យុដ្ឋតិ
យថា យាយ លេសោបិ ន ទិស្សតិ, វេ អគ្គមគ្គេន តស្សា សមុច្ឆិន្ទត្តាតិ អយំ
យុត្តិហារោ។

កិលេសវដ្តវសេន បតិដ្ឋានំវិសេសតោ កម្មវដ្តស្ស បទដ្ឋានំ។
អភិសង្ខារវសេន អាយូហានព្វាវិចាកវដ្តស្ស បទដ្ឋានំ។
អប្បតិដ្ឋានាធាយូហានានិ ឱយតរណស្ស បទដ្ឋានំ, ឱយតរណំ
អនុចាទិសេសនិព្វានស្ស។ តណ្ហាវសេន បតិដ្ឋានស្ស អស្សាទានុបស្សិតា
បទដ្ឋានំ។ តេនាហ ភគវា - “សំយោជនិយេសុ, ភិក្ខុវេ, ធម្មេសុ
អស្សាទានុបស្សិនោ តណ្ហា បវឡតី”តិ (សំ. និ. ២.៥២, ៥៦)។

ខន្ធវិជ្ជា-ជស្ស-សញ្ញា-វិតក្កាយោនិសោមនសិការ-
ចាបមិត្តបរតោយោសា ទិដ្ឋិវសេន បតិដ្ឋានស្ស បទដ្ឋានំ។ យថាហ -
បដិសម្ពិទាមគ្គេ (បដិ. ម. ១.១២៤) “ខន្ធវិជ្ជា ទិដ្ឋិដ្ឋានំ, អវិជ្ជាបិ ទិដ្ឋិដ្ឋាន”ន្តិអាទិ។

តណ្ហាទិដ្ឋាភិក្ខុនន្តរេវសេសកិលេសាភិសង្ការវេសេន អាយុបាណស្ស បទដ្ឋានំ។
ឥមំនា នយេន យថាវហំ តណ្ហាទិដ្ឋាទិវេសេន បតិដ្ឋានាយុបាណនំ
បទដ្ឋានភារោ វត្តញោ។ សេសមេត្ត ចាឡិតោ ឯវ សុនិទ្ធារិយំ។ អយំ
បទដ្ឋានហារោ។

អប្បតិដ្ឋំ អនាយុបាណំ បតិដ្ឋានាយុបាណបដិក្ខេបេន វិស្សន្នេន្តន
និយ្យាណាវហា សម្មាបដិបត្តិ គហិតា ឯកន្តតោ ឱយនិត្តរណ្ហាចាយភាវតោ។
តគ្គហណោន ច សញ្ជេបិ សត្តតិស ពោធិបក្ខិយធម្មា គហិតា ហោន្តិ
និយ្យានលក្ខណោន ឯកលក្ខណត្ថាតិ អយំ លក្ខណហារោ។

និទានមស្សា ទេវតាយ ឱយតរណាការស្ស យាថាវតោ អនវពោធាតិ
វុត្តោវាយមត្តោ។ អញ្ញេបិ យេ ឥមំ ទេសនំ និស្សយ ឱយតរណាចាយំ
បដិវិជ្ឈន្តិ, តេបិ ឥមិស្សា ទេសនាយ និទានន្តិ ទដ្ឋញ្ចា។ “កថំ នុ ខោ ឥមំ ទេសនំ
និស្សយ សម្មទេវ បដិវិជ្ឈន្តា ចតុត្ថិធម្មំ ឱយំ តរន្តា
សកលសំសារមហោយតោ និត្តវេយ្យំ, បរេ ច តត្ថ បតិជ្ឈបេយ្យ”ន្តិ អយមេត្ត
ភកវតោ អធិប្បាយោ។ បទនិព្វេចនំ និរុត្តំ, តំ “ឯវ”ន្តិ អាទិនិទានបទានំ
“កថ”ន្តិ អាទិចាឡិបទានញ្ចា អដ្ឋកថាយ តស្សា លីនត្តវណ្ណនាយ ច
វុត្តនយានុសារេន សុករត្តា អតិវិត្តារកយេន នវិត្តារយិម្ហ។

បទ-បទត្ថ-ទេសនា-និក្ខេប-សុត្តសន្ធិ-វេសេន បញ្ចវិទា សន្ធិ។ តត្ថ បទស្ស
បទន្តវេន សម្ពន្ធា បទសន្ធិ។ តថា បទត្ថស្ស បទត្ថន្តវេន សម្ពន្ធា បទត្ថសន្ធិ,
យោ “កិរិយាការកសម្ពន្ធា”តិ វុត្តោ។ ឆានានុសន្ធិកស្ស តំតំអនុសន្ធិតិ
សម្ពន្ធា, ឯកានុសន្ធិកស្ស បទ បុព្វាបរសម្ពន្ធា ទេសនាសន្ធិ, យា អដ្ឋកថាយំ
“បុច្ឆានុសន្ធិ អដ្ឋាសយានុសន្ធិ យថានុសន្ធិ”តិ តិធាវិភត្តា។ អដ្ឋាសយោ ចេត្ត
អត្តដ្ឋាសយោ បរដ្ឋាសយោតិ ទ្វិធា វេទិតញ្ចោ។ និក្ខេបសន្ធិ ចតុន្តំ

សុត្តន្តិក្ខេបនិកាយំ វេសេន វេទិតញ្ញា។ យំ បនេត្ត វត្តព្ពំ, តំ បបញ្ចស្វទនិដីកាយំ
វុត្តនយេន គហោតព្ពំ។ សុត្តសន្និ ឥធ បឋមនិក្ខេបវេសេន វេទិតញ្ញា។

“កស្មា បនេត្ត ឱយតរណាសុត្តមេវ បឋមំ និក្ខិត្ត”ន្តិ នាយមនុយោគោ
កត្តចិន បវត្តតិ? អបិច “អប្បតិដ្ឋំ អនាយូហំ ឱយមតិវ”ន្តិ
បតិជ្ជានាយូហនបដិក្ខេបវេសេន អន្តទ្វយវិវដ្ឋនមុខេន វា មជ្ឈិមាយ
បដិបទាយ វិការវនតោ សព្ពបឋមមិទំ សុត្តំ ឥធ និក្ខិត្តំ។ អន្តទ្វយំ អនុបកម្ម
មជ្ឈិមាយ បដិបត្តិយា សង្កាសនបរញ្ញា ពុទ្ធានំ សាសនន្តិ។ យំ បន ឯកិស្សា
ទេសនាយ ទេសនន្តវេន សន្និ សំសន្ននំ, អយម្បិ ទេសនាសន្និ។ សា ឥធ ឯវំ
វេទិតញ្ញា -

“អប្បតិដ្ឋំ...បេ.... អនាយូហំ ឱយមតិវ”ន្តិ អយំ ទេសនា -

“សព្ពនា សីលសម្បន្នោ, បញ្ញាវា សុសមាហិតោ;
អារទ្ធវិវិយោ បហិតត្តោ, ឱយំ តរតិ ទុត្តរំ។

“វិរតោ កាមសញ្ញាយ, រូបសំយោជនាតិគោ;
នន្តិរាគបរិក្ខិណោ, សោ គម្ពីវេ ន សីទតិ; (សំ. និ. ១.៩៦);
សទ្ធាយ តរតិ ឱយំ, អប្បមាទេន អណ្ណារំ។ (សំ. និ. ១.២៤៦; សុ. និ. ១៨៦);

“បញ្ច និទ្ទេ បញ្ច ជហោ, បញ្ច បុត្តវិ ភាវយេ;
បញ្ចសង្កាតិគោ ភិក្ខុ, ឱយតិល្លោតិ វុច្ឆតិ។ (សំ. និ. ១.៥; ធម. ប. ៣៧០);

“តស្មា ជន្តុ សទា សតោ, កាមាជិ បរិវដ្ឋយេ;
តេ បហាយ តវេ ឱយំ, នារំ សិទ្ធាវ ចារត្វ។ (សុ. និ. ៧៧៧; មហានិ. ៦;
នេត្តិ. ៥);

“ឯកាយនំ ជាតិឧយន្តទស្សី, មគ្គំ បជាធាតិ ហិតានុកម្មី;
ឯតេន មគ្គេន វរីសុ បុព្វេ, វរីស្សន្តិយេ ច វរន្តិឌីយ”ន្តិ។ (សំ. និ.
៥.៣៨៤, ៤០៩; មហានិ. ១៩១; ចូឡនិ. ចារាយនានុគីតិកាថានិទ្ទេស
១០៧; បឋមវគ្គ ១២១; នេត្តិ. ១៧០) -

ឯវមាធិហិ ទេសនាហិ សំសន្តតីតិ អយំ ចតុព្យហោ ហារោ។

អប្បតិជ្ជំ អនាប្បហន្តិ ឯត្ថ សំកិលេសវសេន បតិជ្ជានំ អាយ្យហានញ្ច។ តេន
អយោនិសោមនសិការោ ធិបិតោ, សន្តកិលេសវសេន អនាប្បហានេន
យោនិសោមនសិការោ។ តត្ថ អយោនិសោមនសិការោតោ តណ្ហាវិជ្ជា
បវឡតិ។ តេសុ តណ្ហាគហលោន ច តណ្ហាមូលកា ធម្មា អារត្តន្តិ។
អវិជ្ជាគហលោន អវិជ្ជាមូលកំ សព្វំ ភវចក្កំ អារត្តតិ។
យោនិសោមនសិការគ្គហលោន ច យោនិសោមនសិការមូលកា ធម្មា
អារត្តន្តិ ចតុព្វិធឯ ឧបសម្បត្តិចក្កំ។ បតិជ្ជានាយ្យហានបដិក្ខេបេន បន
សម្មាបដិបត្តិ ធិបិតា, សា ច សង្ខេបតោ សីលាទិសង្គហា។ តត្ថ
សីលគ្គហលោន ឯកាទស សីលានិសំសា អារត្តន្តិ, សមាធិគ្គហលោន
បញ្ចន្តិកោ សម្មាសមាធិ បញ្ចញ្ញាណិកោ សម្មាសមាធិ សមាធិបរិក្ខារា ច
អារត្តន្តិ។ បញ្ញាគហលោន បញ្ញា ច សម្មាទិដ្ឋតិ សម្មាទិដ្ឋិសុទ្ធស្សនា សព្វេប
អរិយមគ្គធម្មា អារត្តន្តិ អយំ អារត្តោ ហារោ។

បតិជ្ជានំ កិលេសាទិវសេន សត្តវិធំ។ អាយ្យហានំ អភិសង្ការាទិវសេន
សត្តវិធំ។ តថា តប្បដិបក្ខតោ អប្បតិជ្ជានំ អនាប្បហានញ្ច។ អយមេត្ត
ធម្មវិភត្តិ។ បទដ្ឋានភូមិវិភត្តិយោ បន ហេដ្ឋា វុត្តនយានុសារេន វេទិតញ្ច។ អយំ
វិភត្តិហារោ។

បុព្វភាគប្បដិបទំ សម្មនេវ សម្មាទេត្វា សមថវិបស្សនំ យុគនទ្ធី កត្វា
ភាវនំ ឧស្សក្កេន្តោ កិលេសាទីនំ ទ្វីករណតោ តេសំ វសេន អសំសីទេន្តោ
អនិព្ពយ្យេន្តោ អប្បតិដ្ឋំ អនាប្បហំ ឡិយំ តវតី។ កិលេសាទីនំ វសេន បន
សំសីទេន្តោ និព្ពយ្យេន្តោ សំសារេ បតិជ្ជានតោ អាយតី បុនព្ពវាភិនិព្ពត្តិយា
អាយ្យហនតោ ឡិយំ ន តវតីតិ អយំ បរិវត្តោ ហារោ។

អប្បតិដ្ឋំ អសន្តិដ្ឋន្តោ អសំសីទេន្តោ អនិព្ពសំ អនិព្ពិសន្តិ បរិយាយវចនំ,
អនាប្បហំ អនិព្ពយ្យេន្តោ អចេតេន្តោ អបកប្បេន្តាតិ បរិយាយវចនំ, ឡិយំ
កិលេសសមុទ្គន្តិ បរិយាយវចនំ, អតិ អតិក្កមិ អច្ចវាយីតិ បរិយាយវចនំ។
ឥមំនា នយេន សេសបទេសុបិ បរិយាយវចនំ វេទិតព្ពន្តិ អយំ វេវចនោ ហារោ។

អប្បតិដ្ឋំ អនាប្បហន្តិ វត្ថុ បតិដ្ឋំ អាយ្យហន្តិ កិលេសានំ
កិច្ចករណបញ្ញត្តិ។ បរិយុជ្ជានានំ វិភាវនបញ្ញត្តិ។ អភិសន្នាវានំ
វិរុហនបញ្ញត្តិ។ តណ្ហាយ អស្សាទបញ្ញត្តិ។ ទិដ្ឋិយា បរិនិប្បន្ននបញ្ញត្តិ។
កវទិដ្ឋិយា ភវាភិនិវេសបញ្ញត្តិ។ វិកវទិដ្ឋិយា វិបល្លាសបញ្ញត្តិ។
កាមសុខានុយោគស្ស កាមេសុ អនុគិដ្ឋនបញ្ញត្តិ។ អត្តកិលមថានុយោគស្ស
អត្តបរិតាបនបញ្ញត្តិ។ អប្បតិដ្ឋំ អនាប្បហន្តិ បន អភិញ្ញេយ្យធម្មានំ
អភិញ្ញាបញ្ញត្តិ។ បរិញ្ញេយ្យធម្មានំ បរិញ្ញាបញ្ញត្តិ។ ឡិយមតវិន្តិ បហាតព្ពធម្មានំ
បហានបញ្ញត្តិ។ មគ្គស្ស ភាវនាបញ្ញត្តិ។ និរោធស្ស សន្និកិរិយាបញ្ញត្តិ តិ អយំ
បញ្ញត្តិហារោ។

អប្បតិដ្ឋំ អនាប្បហន្តិ វត្ថុ បតិដ្ឋានាយ្យហនគ្គហណាន ឡិយគ្គហណាន ច
សមុទយសច្ចំ គហិតំ។ អប្បតិដ្ឋំ អនាប្បហំ អតវិន្តិ បន បទត្តយេន មគ្គសច្ចំ
គហិតំ, ហេតុគហណាន ច ហេតុមតោ គហណំ សិទ្ធិមេវាតិ
ទុក្ខនិរោធសច្ឆានិ អត្តតោ គហិតានេវាតិ អយំ សច្ចេហិ ឡិករណា។ តត្ថ យេ

លោកិយា បញ្ចក្ខន្ធា, យេសំ វសេន បតិជ្ជាធាយូហនសិទ្ធិ។ យេ លោកុត្តរា
ចត្តារោ ខន្ធា, យេសំ វសេន ឱយតរណសិទ្ធិ។ អយំ ខន្ធមុខេន ឱតរណា។ យេ
ឯវ បញ្ចក្ខន្ធា ធានសាយតនានិ អជ្ឈាស ធាតុយោ, តេ ចត្តារោ ខន្ធា
ធាយតនានិ ទ្វេ ធាតុយោតិ អយំ អាយតនមុខេន ធាតុមុខេន ច ឱតរណា។
តថា អប្បតិដ្ឋំ អនាយូហន្តិ ឯត្ថ បតិជ្ជាធាយូហនគ្គហណោន
កិលេសាភិសង្ការាទីនំ គហណំ។ កិលេសាភិសង្ការាទយោ ឱយា ច សង្ការក្ខន្ធា
ធម្មាយតនំ ធម្មធាតុ ច, អប្បតិជ្ជាធានាយូហនគ្គហណោន ឱយតរណា។ ចនេន
ច សហវិបស្សនាយ មគ្គោ កថិតោ។ ឯវ បញ្ច សង្ការក្ខន្ធា ធម្មាយតនំ ធម្មធាតុ
ច គហិតាតិ ឯវ ម្យិ ខន្ធមុខេន អាយតនមុខេន ធាតុមុខេន ឱតរណា។
វិបស្សនា ច អនិច្ចានុបស្សនា, អនិមិត្តមុខេន វិមោក្ខមុខំ, ទុក្ខានុបស្សនា ច,
អប្បណិហិតវិមោក្ខមុខំ, អនត្តានុបស្សនា ច, សុញ្ញតវិមោក្ខមុខន្តិ ឯវ
វិមោក្ខមុខេន ឱតរណំ។ មគ្គ សេក្ខា សីលក្ខន្ធាទយោ ធម្មាយតនធម្មធាតុ
អនាសវា ច ឯវ ម្យិ ខោ ខន្ធធម្មុខេន ឱតរណាតិ អយំ ឱតរណោ ហារោ។

អប្បតិដ្ឋន្តិ អារម្មោ។ អនាយូហន្តិ បទសុទ្ធិ, នោ អារម្ភសុទ្ធិ, តថា ឱយន្តិ។
អតវិន្តិ បន បទសុទ្ធិ ចេវ អារម្ភសុទ្ធិ ចាតិ អយំ សោធនោ ហារោ។

អប្បតិដ្ឋំ អនាយូហន្តិ សាមញ្ញតោ អធិដ្ឋានំ តណ្ហាទិដ្ឋិអាទិវសេន
បតិជ្ជាធាយូហនានំ សាធារណតោ បដិក្ខេបចោទនាតិ កត្វា ឱយមតវិន្តិ តំ
វិកេប្បត្វា វិសេសវចនំ។ ឱយតរណាញ៉ា ចត្តារោ អរិយមគ្គា។ តត្ថ
បឋមទុតិយមគ្គា អវិសេសេន ទិដ្ឋោយតរណំ, តតិយមគ្គោ កាមោយតរណំ,
អគ្គមគ្គោ សេសោយតរណាន្តិ អយំ អធិដ្ឋានោ ហារោ។

កិលេសវសេន បតិជ្ជានស្ស អយោនិសោមនសិការោ ហេតុ។
អភិសង្ការវសេន អាយូហនស្ស កិលេសា ហេតុ។ អប្បតិជ្ជាធានាយូហនានំ

បនយថាភ្នំ យោជន៍សោមនសីការបហានិហេតុ។ សំយោជន៍យេសុ
ធម្មេសុ អស្សាទានុបស្សនា តណ្ហាវសេនយថាវហំ តស្ស ហេតុ។ តេនាហ
ភគវា - “សំយោជន៍យេសុ, ភិក្ខុវេ, ធម្មេសុ អស្សាទានុបស្សនា តណ្ហា
បវឡតិ” តិ។

ខន្ធវិជ្ជាជស្សសញ្ញាវិតក្កាយោជន៍សោមនសីការបាបមិត្តបរតោយោសា
ទិដ្ឋិវសេន បតិដ្ឋានស្ស ហេតុ។ តេនាហ - បដិសម្ពិទ្ធាមគ្គេ “ខន្ធវិជ្ជាជន្នំ,
អវិជ្ជាបិ ទិដ្ឋិដ្ឋាន” តិអាទិ។ តណ្ហាភិនន្ននា អវសេសកិលេសាភិសម្ពិទ្ធាវសេន
អាយុហនស្ស ហេតុ។ ឥមីនា នយេនយថាវហំ តណ្ហាទិដ្ឋិវសេន
បតិដ្ឋានាយុហននំ ហេតុវិភាគោ និទ្ធារេតញ្ចោ, តត្ថិបរិយាយេន
អប្បតិដ្ឋានាយុហននំ។ កិលេសុប្បននេ ហិ សម្មនេវ អាទិនវទស្សនំ
អប្បតិដ្ឋានស្ស ហេតុ, អភិសម្ពិទ្ធលោ អាទិនវទស្សនំ អនាយុហនស្ស ហេតុ,
វិបស្សនាយ ឧស្សក្កាបនំ ឡិយតរណស្ស ហេតុតិ អយំ បរិក្ខារោ ហារោ។

យថាវុត្តវិភាគេហិ បតិដ្ឋានាយុហនេហិ ចតុត្ថិជស្សបិ ឡិយស្ស បរិសុទ្ធិ។
អប្បតិដ្ឋានាយុហនេហិ បន សោតានំ សំវោ សព្ពសោ បិដានញ្ចាតិ
ចតុត្ថិជស្សបិ ឡិយស្ស វិសេសតោ បិដានំ អប្បវត្តិករណំ។ អរិយមគ្គស្ស
ការនាយ ហិ កិលេសវសេន បតិដ្ឋានំ អភិសម្ពិទ្ធាវសេន អាយុហនំ ឧបច្ឆន្នំ,
តស្ស សព្ពេបិ ឡិយា តិណ្ហា សម្មតិណ្ហា បហីនា ហោន្តិតិ អយំ សមារោបនោ
ហារោ។

អប្បតិដ្ឋំ អនាយុហន្តិ ឯត្ថ បតិដ្ឋាកហណេន តណ្ហាវិជ្ជា គហិតា។ តាសំ
ហិ វសេន សត្តោ តត្ថ តត្ថ ភវេ បតិដ្ឋាតិ។ អាយុហនក្កហណេន តប្បច្ចយា
អភិសម្ពិទ្ធជម្មា គហិតា។ តត្ថ តណ្ហាយ វិសេសតោ រូបធម្មា អធិដ្ឋានំ,
អវិជ្ជាយ អរូបធម្មា។ តេសំ យថាភ្នំ សមថោ ច វិបស្សនា ច បដិបក្កា, តេ

“អប្បតិដ្ឋំ អនាយូ ហំ ឌីយមតិ” ត្ថិ បនេហិ បកាសិតា ហោន្តិ, តេសុ សមថស្ស
ចេតោវិមុត្តិ ជលំ, វិបស្សនាយ បញ្ញាវិមុត្តិ។ តថា ហិ សា “រាគវិរាតា
អវិជ្ជាវិរាតា” តិ វិសេសេត្វា វុច្ចតិ។ តត្ថ តណ្ហាវិជ្ជា អភិសង្ខារោ ច
សមុទយសច្ចំ, តេសំ អធិដ្ឋានភូតា រូចារូបធម្មា ទុក្ខសច្ចំ, តេសំ អប្បវត្តិ
និរោធសច្ចំ, និរោធបដាននា បដិបទា ឌីយតរណាបរិយាយេន វុត្តា មគ្គសច្ចំ។
តណ្ហាគហលោន ចេត្ថ មាយា-សាវេយ្យមាណាតិមាន-មទប្បមាទ-ចាបិច្ឆតា-
ចាបមិត្តតា-អហិរិកាណោត្ថប្បាទិវសេន អកុសលបក្ខោ នេតព្ពោ។
អវិជ្ជាគហលោន វិបរីតមនសិការ-កោដូបនាហ-មក្ខបទ្សាស-ឥស្សមច្ឆរិយ-
សារម្ភ- ទោវចស្សតា-ភវទិដ្ឋិអាទិវសេន អកុសលបក្ខោ នេតព្ពោ។
វុត្តវិបរិយាយេន អមាយាអសាវេយ្យាទិអវិបរីតមនសិការាទិវសេន។ តថា
សមថបក្ខិយានំ សទ្ធិន្ទ្រិយានំ វិបស្សនាបក្ខិយានំ អនិច្ចសញ្ញាទីនព្វា វសេន
វោទានបក្ខោ នេតព្ពោតិ អយំ នន្ទិយាវត្ថុស្ស នយស្ស ភូមិ។

តថា វុត្តនយេន គហិតេសុ តណ្ហាវិជ្ជាតប្បក្ខិយធម្មេសុ តណ្ហា លោភោ,
អវិជ្ជា មោហោ, អវិជ្ជាយ សម្បយុត្តោ លោហិតេ សតិ បុព្ពោវិយ តណ្ហាយ
សតិ សិដ្ឋមាណោ អាឃាតោ ទោសោ ឥតិ តីហិ អកុសលមូលេហិ គហិតេហិ,
តប្បដិបក្ខតោ “អប្បតិដ្ឋ” ត្ថិអាទិវចនេហិ ច តីណិ អកុសលមូលានិ តីណិ
កុសលមូលានិ ច សិទ្ធានិ វេ ហោន្តិ។ ឥធាបិ លោភោ សព្ពានិ
សាសវកុសលមូលានិ អាយូហានធម្មា ច សមុទយសច្ចំ, តន្តិព្ពត្តា តេសំ
អធិដ្ឋានកោចរភូតា ច ឧបាទានក្ខន្ធា ទុក្ខសច្ចន្តិអាទិនា សច្ចយោជនា
យោជេតព្ពោ។ ជលំ បនេត្ថ វិមោក្ខត្តយវសេន និទ្ធាវេតព្ពំ, តីហិ
អកុសលមូលេហិ តិវិធសុច្ឆរិ-សំកិលេសមលវិសមអកុសលសញ្ញា-
វិតក្កាទិវសេន អកុសលបក្ខោ នេតព្ពោ, តថា តីហិ កុសលមូលេហិ

តិវិធសុចរិត-សមគុសលសញ្ញាវិវតក្ក-សមាធិវិមោក្ខមុខាធិវសេន
វោធានបក្ខោនេតព្ពោតិ អយំ តិបុក្ខលស្ស នយស្ស ភូមិ។

តថា វុត្តនយេន គហិតេសុ តណ្ហាវិជ្ជាតប្បក្ខិយធម្មេសុ វិសេសតោ
តណ្ហាធិដ្ឋនំ វសេន អសុភេ “សុភ”ន្តិ, ទុក្ខេ “សុខ”ន្តិ ច វិបល្លាសា, អវិជ្ជាធិដ្ឋនំ
វសេន “អនិច្ចេ និច្ចេ”ន្តិ អនត្តនិ “អត្តា”តិ វិបល្លាសា វេទិតញ្ច។ តេសំ
បដិបក្ខតោ “អប្បតិដ្ឋ”ន្តិ អាធិវចនេហិ ច លទ្ធមហិ
សតិវីរិយសមាធិបញ្ញាជ្រុយេហិ ចត្តារិ សតិបដ្ឋានានិ សិទ្ធានេវ ហោន្តិ។

តត្ថ ចត្វហិ ឥន្ទ្រិយេហិ ចត្តារោ បុគ្គលានិទ្ទិសិតញ្ច។ កង់? ធុរិដោ ហិ
តណ្ហាចរិតោ មុទិន្ទ្រិយោ តិក្ខុន្ទ្រិយោតិ, តថា ធិដ្ឋចរិតោ។ តេសុ បឋមោ
អសុភេ “សុភ”ន្តិ វិបរិយេសក្កាហិ សតិពលេន យថាភូតំ កាយសភាវំ
សល្លក្ខេន្តោ ភាវនាពលេន តំ វិបល្លាសំ សមុគ្គាតេត្វា សម្មត្តនិយាមំ
ឱក្កមតិ។ ទុតិយោ អសុខេ “សុខ”ន្តិ វិបរិយេសក្កាហិ “ឧប្បន្នំ កាមវិតក្កំ
នាធិវសេតី”តិ អាធិនា វុត្តន វីរិយសំវរក្ខតេន វីរិយពលេន បដិបក្ខំ
វិនោទេន្តោ ភាវនាពលេន តំ វិបល្លាសំ វិទ្ធិសេត្វា សម្មត្តនិយាមំ ឱក្កមតិ។
តតិយោ អនិច្ចេ “និច្ចេ”ន្តិ អយាថាវក្កាហិ សមថពលេន សមាហិតចិត្តោ
សម្ពាទនំ តម្ពណិកភាវំ សល្លក្ខេន្តោ ភាវនាពលេន តំ វិបល្លាសំ
សមុគ្គាតេត្វា សម្មត្តនិយាមំ ឱក្កមតិ។ ចតុត្ថោ សន្តតិ-សម្មហ-កិច្ចារម្មណា-
យនវញ្ញិតតាយ ជស្សនិធម្មបុញ្ញមត្តេ អនត្តនិ “អត្តា”តិ មិច្ឆាភិនិវេសី
ចតុកោដិកសុញ្ញតាមនសិការេន តំ មិច្ឆាភិនិវេសំ វិទ្ធិសេត្វា សាមញ្ញដលំ
សន្និករោតិ។ សុភសញ្ញាសុខសញ្ញាធិហិ ចត្វហិ វា វិបល្លាសេហិ សមុទយសច្ចំ,
តេសមធិដ្ឋានារម្មណភូតា បញ្ចបាធានក្ខន្ធា ទុក្ខសច្ចន្តិ អាធិនា សច្ចយោជនា
វេទិតញ្ច។ ដលំ បនេត្ត ចត្តារិ សាមញ្ញដលានិ, ចត្វហិ ចេត្ត វិបល្លាសេហិ

ចតុរាសវាយយោគ-កាយគន្ថ-អគតិ-តណ្ហាប្បាទុបាទាន-សត្តវិញ្ញាណដ្ឋិតិ-
អបរិញ្ញាទិវសេន អកុសលបក្ខោ នេតញ្ញោ, តថា ចតុប្បាសតិបដ្ឋានេហិ
ចតុត្ថិយឈាន-វិហារាធិដ្ឋាន-សុខភាគិយធម្ម-
អប្បមញ្ញាសម្មប្បធានិទ្ធិបាទានិវសេន វោទានបក្ខោ នេតញ្ញោតិ អយំ
សីហាវិក្កិទ្ធិតស្ស នយស្ស ភូមិ។

ឥមេសំ បន តិណ្ហំ អត្ថនយានំ សិទ្ធិយា វោហារនយទ្ធិយំ សិទ្ធិមេវ ហោតិ។
តថា ហិ អត្ថនយានំ ទិសាភូតធម្មាលោចនំ ទិសាលោចនំ, តេសំ សមាធយនំ
អង្គុសោតិ បញ្ចបិ នយា ឥធនិយុត្តាតិ វេទិតញ្ញា។ ឥទញ្ញោ សុត្តំ សោឡិសវិធរ
សុត្តន្តបដ្ឋានេ និព្វេធសេក្ខភាគិយំ ព្យតិវេកមុខេន បតិដ្ឋានាយូហានានិ
គហិតានីតិ សំកិលេសនិព្វេធសេក្ខភាគិយំ ចាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អដ្ឋវិសតិវិធរ បន
សុត្តន្តបដ្ឋានេ លោកិយលោកុត្តរំ សត្តាធិដ្ឋានំ ញ្ញាណញ្ញេយ្យំ ទស្សនភារំ
សកវេចនំ វិស្សជ្ជនីយំ កុសលំ អនុញ្ញាតន្តិ វេទិតព្ពំ។

ឱយតរណសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. និមោក្ខសុត្តវណ្ណានា

២. បឋមមាគតតន្តិ សំវណ្ណានាវសេន បឋមសុត្តាធិសុ បឋមំ អាគតបទំ។
ឧត្តានត្ថន្តិ ចាកជត្តំ។ អបុព្ពុយេវ ហិ ទុរិញ្ញេយ្យត្ថញ្ច បទំ សំវណ្ណាតព្ពំ។ នោតិ
បុច្ឆាយំ នុ-សន្ថេន សមាធត្ថោ និចាតោតិ អាហា “ជាតាសិ នោតិ ជាតាសិ នូ”តិ។
វដ្តតោ និមុច្ឆន្តិ តេន សត្តាតិ និមោក្ខោ, មគ្គោ។ សោ ច បមុច្ឆន្តិ តេនាតិ
បមោក្ខោ, បមុច្ឆនន្តេ បន អធិគន្ធព្ពត្តាជលំ “បមោក្ខោ”តិ វុត្តំ, យថា អរហត្តំ
“រាគក្ខយោ ទោសក្ខយោ មោហក្ខយោ”តិ វុត្តំ។ តេតិ សត្តា។ វិវិច្ឆតីតិ វិសុំ
អសម្មិស្សោ ហោតិ, វិគច្ឆតីតិ អត្ថោ។ វិវិច្ឆតិ ទុក្ខំ ឯតស្មាតិ វិវេកោ។

នុតិយវិកល្យ បន សកលវដ្តនុត្តតោ សត្តា និមុច្ចន្តិ ឯត្ថ បមុច្ចន្តិ វិវិច្ឆន្តិ ចាតិ
និមោក្ខោ បមោក្ខោ វិវេកោ, និព្ពានន្តិ អត្តោ វេទិតញ្ញោ។ ឯត្តាតិ ច និមិត្តត្ថេ
ភុម្មវចនំ ទដ្ឋព្វំ។ អវជារណត្តោ ខោ-កាពេ “អស្សោសិ ខោ” តិអាទីសុ វិយ។

នន្ទិមូលកោ ភវេ នន្ទិភវេ បុរិមបទេ ឧត្តរបទលោបេន “សាកភក្ខោ
បត្តវេ សាកបត្តវេ” តិ យថា។ បឋមំ កម្មវដ្តបធានំ អត្តំ វត្វា បុន
កិលេសកម្មានំ វសេន ឧភយប្បធានំ អត្តំ វទន្តោ “នន្ទិយា ចា” តិអាទិមាហ។
បុរិមនយេតិ នន្ទិមូលកោ កម្មភវេ នន្ទិភវេតិ ឯតស្មី បក្ខោ។ នន្ទិភវេនាតិ
នន្ទិភវបទេន។ តិវិធកម្មាភិសង្ខារវសេនាតិ បុញ្ញាភិសង្ខារាទិវសេន
កាយសង្ខារាទិវសេន ច តិប្បការស្ស កម្មាភិសង្ខារស្ស វសេន។ សង្ខារក្ខន្ធនោ
គហិតោ ចេតនាបធានត្តា សង្ខារក្ខន្ធស្ស។ សញ្ញាវិញ្ញាណោហិតិ
“សញ្ញាវិញ្ញាណសង្ខយា” តិ ឯវំ វុត្ថសញ្ញាវិញ្ញាណាបទេហិ។ តំសម្បយុត្តា
ចាតិ តេន យថាវុត្ថសង្ខារក្ខន្ធនេន សមំ យុត្តា ឯវ។ ទ្វេ ខន្ធាតិ
សញ្ញាវិញ្ញាណក្ខន្ធា។

ននុ ឯត្ថ វេទនាក្ខន្ធនោ ន គហិតោតិ? នោ ន គហិតោតិ ទស្សន្តោ “តេហិ
បនា” តិអាទិមាហ។ តិហិ ខន្ធហិតិ សញ្ញាសង្ខារវិញ្ញាណក្ខន្ធហិ។ គហិតាវ
អវិនាភាវតោ។ ន ហិ វេទនាវហិតោ កោចិ ចិត្តប្បនោ អតិ។
អនុចាទិណ្ណាកានន្តិ កុសលាកុសលានំ។ ន ហេតុ កិរិយាខន្ធនំ អប្បវត្តិ
អធិប្បតា។ អប្បវត្តិវសេនាតិ អនុប្បត្តិធម្មតាបត្តិវសេន។ និព្ពត្តនវសេន
កម្មកិលេសេហិ ឧចាទីយតីតិ ឧចាទិ, បញ្ចក្ខន្ធា។ ឧចាទិនោ សេសោ
ឧចាទិសេសោ, សហ ឧចាទិសេសេនាតិ សឧចាទិសេសំ។ និព្ពានំ កចិតំ
សកលកម្មកិលេសវ្យបសមត្ថស្ស ជោតិតត្តា។ ហេដ្ឋា ទ្វិហិ បទេហិ
អនុចាទិណ្ណាកក្ខន្ធា គហិតាតិ “វេទនាន” ន្តិ ឯត្ថ ឧចាទិណ្ណាកក្ខហណំ យុត្តន្តិ

អាហា “ឧបាទិស្ថានកវេទនា”ន្តិ។ និរោធនាតិ តប្បដិពទ្ធជន្តរាគនិរោធរសេន
និរុជ្ឈនេន។ ឧបសមេនាតិ អច្ចន្តបសមេន អប្បវត្តនេន។ ឯវញ្ច កត្វា ច-
សទ្ធក្កហាលំ សមត្ថិតំ ហោតិ។ តេសន្តិ តស្ស វេទនាយ តំសម្បយុត្តានញ្ច
តិស្តំ ខន្ធនំ។ វត្តាវម្ពណាវសេនាតិ វត្តភូតានំ ជន្នំ អាវម្ពណាភូតានញ្ច
សព្វេសម្បិ ឧបាទិស្ថានកវេទនា វសេន។

កស្មា បន ហេត្វា ចត្តារោ អរូបក្ខន្ធាយេវ វុត្តា, រូបក្ខន្ធា ន គហិតោតិ?
វិសេសភារតោ។ សឧបាទិសេសនិព្ពានប្បត្តិយញ្ចិ ឧបាទិស្ថានកវេទនា វិយ
អនុបាទិស្ថានកវេទនា អប្បវត្តិយេវ នត្ថិ។ ទុតិយនយេតិ នន្ទិយា ច ភវស្ស
ចាតិ ឯតម្ហិ បក្ខេ។ នន្ទិក្កហាលោន សម្ពាវក្ខន្ធា គហិតោ តំសហចរណតោ។
ឧបបត្តិភវសម្ពាវក្ខន្ធា រូបក្ខន្ធាតិ ឧបាទិស្ថានកវេទនា វេទនា។

តក្កហាលោនេវ ច តន្តិមិត្តកានិ ឧតុអាហារជានិ, វិញ្ញាណក្កហាលោន
ចិត្តជានីតិ ចតុសន្តតិរូបស្សបេត្ត គហិតោ វេទិតញ្ចា។ សញ្ញាជីហិតិ
សញ្ញាវិញ្ញាណវេទនាគហិតោ តយោ ខន្ធា គហិតោ, តញ្ច ខោ ឧបាទិស្ថាន
អនុបាទិស្ថានតិ វិភាគំ អកត្វា អវិសេសតោ។ អវិសេសេន ហិ បញ្ចន្នំ ខន្ធនំ
អប្បវត្តិ និព្ពានំ។ តេនាហា “ឯវ...ហេ... និព្ពានំ កថិតំ ហោតិ”តិ។ “និព្ពាន”ន្តិ ហិ
ឥធម អមតមហានិព្ពានំ អធិប្បតំ។ ឥមមេវ ច នយន្តិ ឥទំ យថាវុត្តំ ទុតិយមេវ។
ចត្តារោ មហានិកាយេ ជារេតីតិ ចតុនិកាយិកោ។ កណ្ឌិកនាមកោ ខេរោ
កណ្ឌិកត្ថេរោ។ ឥតីតិ វុត្តប្បការបរាមសនំ។ និព្ពានវសេនេវាតិ បឋមនយេ
សឧបាទិសេសនិព្ពានស្ស អនុបាទិសេសនិព្ពានស្ស ច, ទុតិយេ បន
“អមតមហានិព្ពានស្ស”តិ សព្វថាបិ និព្ពានស្សេវ វសេន ភគវា ទេសនំ
និដ្ឋបេសិ សមាបេសីតិ។

និមោក្ខសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. ឧបន័យសុត្តរស្តោ

៣. អនេកត្ថត្តា ធាតុសទ្ធានំ ឧបសគ្គវសេន អត្ថវិសេសវាចកោ ហោតីតិ អាហា “ឧបន័យតីតិ បរិក្ខ័យតិ និរុដ្ឋតិ” តិ។ វិនស្សតីតិ អត្ថោ។ ឧបន័យតីតិ វា សរសេនេវ ជីវិតស្ស មរណាបកមនំ វុត្តន្តិ អាហា - “ឧបកច្ឆតិ វា, អនុបុព្វេន មរណំ ឧបេតីតិ អត្ថោ” តិ។ កាមព្យោត្ត “ឧបន័យតី” តិ បទំ អថាកជកម្មវិសេសំ វុត្តំ។ យថា បទ “សព្វំ អាហារក្សំ ព្យាធិបរិយោសានំ, សព្វំ យោព្ពនំ ជរាបរិយោសានំ, សព្វំ ជីវិតំ មរណាបរិយោសាន” តិ, “ឧបន័យតិ ជីវិត” តិ វុត្តត្តា “មរណំ ឧបេតី” តិ វុត្តំ។ កម្មកត្តវសេន ហេតុំ វុត្តំ។

ឥទានិ កម្មសាធនវសេន អត្ថំ ទស្សេតុំ “យថា វា” តិ អាទិ វុត្តំ។ គោចាលេន គោគណោ និយតិ យចិច្ឆតំ ឋានំ។ ជីវិត្តំ តេន សត្តា, សហជាតធម្មា វាតិ ជីវិតំ, តទេវ តេសំ អនុចាលេន អាធិបច្ចសញ្ញាវតោ ឥន្ទ្រិយន្តិ អាហា “ជីវិតន្តិ ជីវិតិន្ទ្រិយ” តិ បរិក្ខន្តិ ឥត្តវំ។ តេនាហា “ថោក” តិ បពន្ធានុបច្ឆេទស្ស បច្ចយភារោ ឥធ ជីវិតស្ស មរណាកិច្ចន្តិ អធិប្បេតន្តិ អាហា “សរសបរិត្តតាយ ចា” តិ អាទិ។ អាយុតិ ច បរមាយុ ឥទាធិប្បេតំ, តព្វា អដ្ឋកាលវសេន វេទិតព្ពំ។

ឥមស្មិត្តា ពុទ្ធប្បាទេ អយំ កថាតិ ជីវិតស្ស អតិឥត្តរការីធិបនបរា អយំ ទេសនា។ ជីវិតិន្ទ្រិយវសេន ជីវិតក្ខយំ និយមេន្តោ “ឯកចិត្តប្បវត្តិមត្តោយេវា” តិ អាហា, ឯកស្ស ចិត្តប្បាទស្ស បរិត្តិក្ខណាមត្តោ ឯវាតិ អត្ថោ។ ឥទានិ តមត្ថំ ឧបមាយ វិភាវេតុំ “យថា នាមា” តិ អាទិ វុត្តំ។ តត្ថ បរិត្តមានន្តិ នេមិវជីសា វុត្តន្តិ ឯកេនេវ នេមិប្បទេសេន បរិត្តតិ ឯកស្មី ខណេតិ អធិប្បាយោ។ “ឯកេនេវ តិដ្ឋតី” តិ ឯត្តាបិ ឯសេវ នយោ។ ឯកចិត្តក្ខណិកន្តិ ឯកចិត្តក្ខណាមត្តវន្តំ។ តស្មី ចិត្តេតិ តស្មី យស្មី កិស្មិត្តិ ឯកស្មី ចិត្តេ។ និរុទ្ធមត្តេតិ និរុទ្ធការ្យប្បត្តមត្តេ។ និរុទ្ធាតិ វុច្ឆតីតិ មតោតិ វុច្ឆតិ

តំសមន្តី សត្តា បរមត្ថតោ។ អវិសេសវិទុនោ បន អវិញ្ញាយមានន្តរេន
អនុសន្ធានស្ស និរុទ្ធនំ និរោធំ សល្លក្ខេត្តិ។ យថាវុត្ថមត្ថំ សុត្តនវិភាវេតុំ
“យថាហា”តិអាទិ វុត្ថំ។ តេន តីសុបិ កាលេសុ សត្តានំ បរមត្ថតោ ជីវនំ មរណំ
ចិត្តក្ខណាវសេនេវាតិ ធស្សេតិ។

ជីវិតន្តិ ជីវិតិន្ត្រយំ។ អត្តភាវោតិ ជីវិតវេទនាវិញ្ញាណានិ ឋបេត្វា
អវសិជ្ជធម្មា អធិប្បតា។ សុខទុក្ខាតិ សុខទុក្ខា វេទនា, ឧបេក្ខាបិ ឥធន
សុខទុក្ខាស្សវ អន្តោគធា ឥដ្ឋានិជ្ជការតោ។ កេវលាតិ អត្តនា, និច្ចភាវេន វា
អវោមិស្ស។ ឯកចិត្តសមាយុត្តាតិ ឯកកេន ចិត្តេន សហិតា។ លហុសោ
វុត្ថតេ ខណោតិ វុត្ថនយេន ឯកចិត្តក្ខណ៍កតាយ លហុកោ អតិឥត្តរោ
ជីវិតានំ ខណោ វុត្ថតិ។

យេ និរុទ្ធា មរណ្ណស្សតិ ចរណ្ណស្ស សត្តស្ស ចុតិតោ ឧទ្ធុ និរុទ្ធាតិ វុត្តញ្ច យេ
ខន្ធា។ តិដ្ឋមានស្ស វា ឥធាតិ យេ វា ឥធន បវត្តិយំ តិដ្ឋមានស្ស ធរណ្ណស្ស
ភន្ត្រប្បត្តិយា និរុទ្ធា ខន្ធា, សព្វេបិ សទិសា តេ សព្វេបិ ឯកសទិសា គតា
អត្តផ្កតា អប្បជិសន្ធិយា បុន អាគន្ធា បជិសន្ធានាភាវេន វិគតា។ យថា ហិ
ចុតិខន្ធា ន ចិត្តត្ថន្តិ, ឯវំ តតោ បុព្វេបិ ខន្ធា។ តស្មា ឯកចិត្តក្ខណ៍កំ សត្តានំ
ជីវិតន្តិ អធិប្បាយោ។

អនិព្វត្តេន ន ជាតោតិ អនុប្បន្នេន ចិត្តេន ជាតោ ន ហោតិ “អនាគតេ
ចិត្តក្ខណោ ន ជីវិតុ ន ជីវិតិ ជីវិស្សតី”តិ វុត្តញ្ចតោ។ បច្ចុប្បន្នេន វុត្តមាទេន
ចិត្តេន ជីវិតិ ជីវមាទោ នាម ហោតិ, ន ជីវិតុ ន ជីវិស្សតី។ ចិត្តភន្ត្រា មតោ
លោកោតិ ចុតិចិត្តស្ស វិយ សព្វស្សបិ តស្ស តស្ស ចិត្តស្ស ភន្ត្រប្បត្តិយា អយំ
លោកោ បរមត្ថតោ មតោ នាម ហោតិ “អតីតេ ចិត្តក្ខណោ ជីវិតុ ន ជីវិតិ ន
ជីវិស្សតី”តិ វុត្តញ្ចតោ, និរុទ្ធស្ស អប្បជិសន្ធិកត្តា។ ឯវំ សន្តេបិ បញ្ញត្តិ

បរមត្ថិយា, យាយ តំ តំ បវត្តំ ចិត្តំ ឧបាទាយ “តិស្សោ ជីវតិ, ដុស្សោ ជីវតិ” តិ
វេទនប្បវត្ថិយាវិសយភូតា សន្តានបញ្ញត្តិ, សា ឯត្ថ បរមត្ថិយា បរមត្ថភូតា។
តថា ហិ វុត្តំ “នាមកោត្តំ ន ជីវតិ” តិ (សំ. និ. ១.៧៦)។

ន សន្តិ តាណាតិ ជំ ឧបកតស្ស តតោ តំនិមិត្តំ យំ វា ចាបការិនោ
ចាបកម្មានំ ឧបជ្ជានវសេន បុញ្ញការិនោ បិយវិប្បយោគវសេន ចិត្តទុក្ខំ
ឧកយេសម្បី ពន្ធនេច្ឆនាទិវសេន វិតុដ្ឋមាទំ អនប្បកំ សរីរទុក្ខំ
សម្មាហប្បត្តិ ច ហោតិ, តតោ តាយន្តា ន សន្តិ។ តេនាហ - “តាណំ លេណំ
សរណំ ភវិតុំ សមត្ថា នាម កេចិ នត្ថិ” តិ។ ភាយតិ ឯតស្មាតិ ភយំ,
ភយនិមិត្តន្តិ អាហ “ភយវត្ថុ” តិ។ តគ្គហាលោន ច ចិត្តត្រាសលក្ខណំ ភយំ
គហិតមេវ, សតិ និមិត្ត នេមិត្តំ សន្តមេវាតិ។ បុព្វចេតនន្តិ ឯការជ្ជនវីដិយំ
នាណវជ្ជនវីដិយំ សម្បវត្តំ ឧបចារជ្ឈានចេតនំ។ អបរចេតនន្តិ
វសីភាវាចាទនវសេន បរតោ សមាបជ្ជនវសេន ច បវត្តំ សមាបត្តិចេតនំ។
មុព្វាចេតនន្តិវិក្ខម្ពនវសេន បវត្តំ បឋមប្បនាចេតនំ។ កុសលជ្ឈានស្ស
វិចាកជ្ឈានេវ លត្តមាទំ សុខំ ឈានសុខំ។ ឥដ្ឋបរិយាយោ ចេត្ត សុខ-សន្តោ។
ឈានេ អបេក្ខា ឈាននិកន្តិ។ ឈានស្ស អស្សាទនវសេន បវត្តោ លោភោ
ឈានស្សនោ។ យេន តេ តេ ព្រហ្មានោ ឈានតោ វុដ្ឋាយ “អហោ សុខំ អហោ
សុខ” ត្ថិ វាចំ និច្ឆារេសុត្ថិ។ យថា ទេវា សុខពហុលា តិហេតុបដិសន្ធិការាតិ
បដិបជ្ជន្តា ឈានំ អធិកន្តុំ ភព្វា, ន ឥតវេតិ “កាមាវចរទេវេសូ” តិ វុត្តំ។
កាមាវចរា ច ឧបរិទេវា ច កាមាវចរទេវាតិ ឯកទេសស្ស បេកសេសោ
ទដ្ឋព្ពោ។ តេន មនុស្សានម្បី ឯកច្ឆានំ សព្វេសម្បី វា សង្កហោ សិទ្ធា ហោតិ
បត្តនាបរិកប្បនាយ វិសយភាវតោ។ តេនាហ “អហោ វតិមេ ច... បេ....
តិដ្ឋេយ្យ” ត្ថិ។ ធុល្លានិ ធុសិកានិ វិប្បរាទិ ឯត្ថាតិ ធុល្លធុសិកកោ, កាលោ, ទេសោ
វា។ តស្មី ធុល្លធុសិកកេ។

“បុព្វានិ កយិរាជ សុខាវហានី” តិ វុត្តត្តា “អនិយ្យានិកំ វដ្តកមំ កថេតី” តិ វុត្តំ។ លុដ្ឋនបលុដ្ឋនដ្ឋន លោកោ, កិលេសេហិ អាមសិតព្ពតោ អាមិសញ្ញាតិ លោកាមិសំ។ និប្បរិយាយាមិសំ បន លោកេ អាមិសន្តិបិ លោកាមិសំ។ បរិយាយេតិ សភាវតោ បរិវត្តេត្វា ញាបេតិ ឯតេនាតិ បរិយាយោ, លេសោ, ការណំ វាតិ អាហា “និប្បរិយាយេន ចត្តារោ បច្ចយា” តិ, វដ្តស្ស ឯកន្តតោ ពាលលោកេហាវ អាមសិតព្ពភាវតោ បរិយាយាមិសតា វុត្តា។ ឥធម បរិ..បេ.... អធិប្បេតំ វិវដ្តបដិយោគិនោ ឥច្ឆិតត្តា។ ចតុបច្ចយាបេក្ខញ្ញិ បហានំ។ ឯកច្ចស្ស សកលវដ្តាបេក្ខប្បហានស្សបិ បច្ចយោ ហោតីតិ “វដ្តតិយេវា” តិ សាសន្តំ វេទតិ។ វ្យាសមតិ ឯត្ថ សកលវដ្តទុក្ខន្តិ សន្តិ, អសម្ព័ត្តធាតុតិ អាហា “និព្ពានសម្ពាត” តិ។

ឧបនិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. អច្ឆន្ទិសុត្តវណ្ណានា

៤. កាលយន្តិ ខេបេន្តិតិ កាលា។ បុរេភត្តាទយោ ហិ កាលា ធម្មប្បវត្តិមត្តតាយ បរមត្ថតោ អវិជ្ជមានាបិ លោកសង្កេតមត្តសិទ្ធា តស្សាយេវ ធម្មប្បវត្តិយា គតតតាយ អនិវត្តនតោ តំ តំ ធម្មប្បវត្តិ ខេបេន្តា វិនាសយន្តាវិយ សយញ្ច តាហិ សទ្ធិអច្ឆន្តាវិយ ហោន្តិ។ តេនាហា - “កាលោ យសតិ ភូតានិ, សព្ពានេវ សហត្ថនា” តិ (ជា. ១.២.១៩០)។ “តរយន្តិ វត្តិយោ” តិ ឯត្ថាបិ វុត្តនយេនេវ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ “ឯតំ ភយំ មរណោ បេក្ខមាណោ” តិ វុច្ចមានត្តា បុគ្គលំ មរណូបគមនាយ តរយន្តិតិ អត្ថោ វុត្តោ។ វយោគុណាតិ ឯត្ថ កោដ្ឋាសា គុណា។ តិត្តិយានំ ហិ ចរិមចិត្តេន សកលចិត្តេ វយសម្មហោ វយសមញ្ញាតិ អាហា - “បឋមមជ្ឈិមបច្ឆិមវយានំ គុណា, រាសយោតិ អត្ថោ” តិ។ អានិសំសដ្ឋោ គុណដ្ឋោ “វាកចិវំ និវាសេសី,

ធានសគុណមុចាគត”ន្តិអាទិសុ (ពុ. វិ. ២.៣០) វិយ។ “តន្តិគុណាហំ ករិស្សាមិ,
ទិគុណំ ទិគុណំ វេទ្ទេយ្យា” តិ ច ឯវមាទិសុ បន តញ្ញាវុត្តិអត្ថោ គុណាដ្ឋោ។

“អសន្ន្យ្យាទិ នាមាទិ, សគុណោ មហេសិទោ;
គុណោ នាមមុទ្ទេយ្យំ, អបិ នាម សហស្សតោ” តិ។ (ធម. ស. អដ្ឋ.
១៣១៣; ឧទា. ៥៣; បដិ. ម. អដ្ឋ. ១.១.៧៦) -

អាទិសុ បសំសដ្ឋោ គុណាដ្ឋោ ទដ្ឋញ្ញោ។ “វាយោគុណា អនុបុព្វំ ជហន្តិ” តិ ឯត្ថ
អត្ថោ “អច្ឆេន្តិ កាលា” តិ ឯត្ថ វុត្តនយោ ឯវ។ បឋមមជ្ឈិមវយាទិ
បឋមគ្គហណាញោត្ថ វយស្ស គតស្ស អបុនវាវុត្តិទស្សនត្ថំ កតំ។ តេនេវាហា -
“មរណក្ខណោ បន តយោបិ វយា ជហន្តោ” តិ។

ឯត្ថ ច ចាឡិយំ “អច្ឆេន្តិ កាលា” តិ សាមញ្ញតោ កាលស្ស អបគមនំ
ទស្សិតំ, បុន តំ វិសេសតោបិ ទស្សេតុំ ឥតរទ្ធយំ វុត្តំ។ អដ្ឋកថាយំ បន
មុទិទ្រិយស្ស វិសេន “វាយោគុណា អនុបុព្វំ ជហន្តិ” តិ វុត្តំ, មជ្ឈិមទ្រិយស្ស
វិសេន “តរយន្តិ វត្តិយោ” តិ វុត្តន្តិ អធិប្បាយេន “កាលាទិ បុរេកត្តាទយោ
កាលា” តិ វុត្តំ។ តស្មា តត្ថ អាទិ-សន្នេន បច្ឆាកត្តបឋមយាម-មហុត្តកាលាទិ-
កាលកោដ្ឋាសោ ឯវ អណុបភេទោ កាលវិភាគោ គហិតោទិ វេទិតញ្ញោ។
សេសន្តិ ឥធន្តិសុ កាថាសុ បច្ឆិមទ្វោ។ សោ ហិ ឥធន អត្ថតោ អធិគតត្តា
អនន្តវសុត្ថេ ច វុត្តត្តា អតិទិសិតោ។

អច្ឆេន្តិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. កតិទិន្នសុត្តវណ្ណានា

៥. ជិន្នន្តោតិ សមុច្ឆិន្តន្តោ។ កតិ ជិន្នេយ្យាតិ កិត្តកេ ចាបធម្មេ
សមុច្ឆិន្នេយ្យ, អនុប្បត្តិធម្មតំ ចាបេយ្យ។ សេសបទេសុប្បិ តិ សេសេសុប្បិ ធូសុ
បទេសុ។ ជហន្តោ កតិ ជហេយ្យ, ភាវេន្តោ កតិ ឧត្តរិ ភាវេយ្យាតិ ឥមមត្តំ
“ឯសេវ នយោ” តិ ឥមិនា អតិទិសតិ។ ចតុត្ថបទស្ស បទ អត្តោ សរូបេនេវ
ទស្សិតោ។ អត្តតោ ឯកន្តិ ភាវត្តតោ ឯកំ។ យទិ ឯវំ កិមត្តំ បរិយាយន្តរំ
គហិតន្តិ អាហា “តាថាពន្ធស្ស បនា” តិអាទិ។ អត្តតោ ឯត្ថ បុនុត្តិ អត្តោវាតិ
អាហា “សទ្ធិបុនុត្តិ វជ្ជយន្តិ” តិ។ សទ្ធិំ អតិក្កមយតីតិ សទ្ធិតិកោតិ អាហា
“អយមេវត្ថោ” តិ។

ឡិវ វុច្ឆតិ កាមធាតុ, បដិសន្ធិយា បច្ចយភាវេន តញ្ច ភជន្តិ ឡិវម្ពាគិយានិ។
តត្ថ ច កម្មំ តត្ថិចាកំ សត្ត ទុក្ខំ, កម្មនាវិចាកំ, សត្តន ទុក្ខំ សំយោជន្តិ តិ
សំយោជនានិ, សក្កាយទិដ្ឋវិចិត្តិក្ខា-សីលព្ពតបរាមាស-កាមរាគ-បដិយា។ ឧទ្ធី
វុច្ឆតិ ចតស្សោ អរូបធាតុយោ, វុត្តនយេន តំ ភជន្តិ ឧទ្ធីម្ពាគិយានិ,
សំយោជនានិ រូចារូបរាគមាធិនុច្ឆាវិជ្ជា។ អាហេបិ តវចនានុរូបេនេវ ឯវមាហាតិ
“បញ្ច ជិន្នេ បញ្ច ជហេ” តិ ឯវំ កថេសិ តស្ស ទេវតាយ សុខគ្គហណាត្ថំ។ ន
កេវលំ តាយ ទេវតាយ វុត្តវចនានុរូបតោ ឯវ, អថ ខោ តេសុ សំយោជនេសុ
វត្តញ្ញាការតោប្បិ ទស្សេតុ “អថ វា” តិអាទិ វុត្តំ។ តេន ឡិវម្ពាគិយសំយោជនានិ
នាម គរូនិ ទុច្ឆេនានិ កាឡិពន្ធនភាវតោ, តស្មា តានិ សន្ធាយ “បញ្ច ជិន្នេ” តិ
វុត្តំ។

ឧទ្ធីម្ពាគិយសំយោជនានិ បទ លហ្មនិ សុច្ឆេនានិ ហេដ្ឋា បវត្តិតានុក្កមេន
ភាវនានយេន បហាតត្ថតោ, តស្មា តានិ សន្ធាយ “បញ្ច ជហេ” តិ វុត្តំ។
តេនាហា “ចាទេសុ ពទ្ធិចាសសកុណោវិយា” តិអាទិ។ វិសេសន្តិ ភាវនានំ
វិសេសំ វិបស្សនាភាវនំ ភាវេន្តោ ឧប្បាទេន្តោ វិបច្ឆេន្តោ វឡេន្តោ ច។

សំសារបង្កើតសញ្ញានិមិត្តរូប រាគ្យា ឯកសារ “រាគសង្គ្រាម”។ ឯសន្យា
សេសសុបិន្ត។ យស្មា ឯត្ថ រាគ-មោហ-ទិដ្ឋ-តញ្ញាគិយសក្កាយទិដ្ឋ-
សីលព្រឹត្តបរាមាស-កាមរាគាវិជ្ជា អត្ថតោ ឱយា ឯវ, ឥតវេ តទេកជ្ជា, តស្មា
ភគវា សំយោជនប្បហានសង្គ្រាមតិក្កមេហិ ឱយតរណំ កថេសិ។
លោកិយលោកុត្តរាទិ កថិតានិ “ការយេ” តិ បុព្វភាគាយ មគ្គការនាយ
អធិប្បតត្តា។

កតិទិន្នសុត្តន្តវណ្ណនា ទិដ្ឋិតា។

២. ជាតរសុត្តន្តវណ្ណនា

២. ជាតរតន្ត្រី អនាទេវ សាមីវចនំ។ តេនាហ “ឥន្ទ្រិយេសុ ជាតរន្តេសូ” តិ។
“វិស្សន្ននកាថាយំ បនា” តិ ឥមស្ស បទស្ស “អយមត្ថោ វេទិតញ្ចោ” តិ ឥមីនា
សម្ពន្ធា។ បុច្ឆាតាថាយ បន អត្ថោ ឥមីនាវ នយេន វិញ្ញាយតីតិ អធិប្បាយោ។
បញ្ច ជាតរតំ សុត្តាតិ ឯត្ថ “សុត្តា” តិ បទំ អបេក្ខិត្វា បញ្ចាតិ បច្ចត្តវចនំ
“ជាតរត” តិ បទំ អបេក្ខិត្វា សាមីវសេន បរិណាមេតព្ពំ “បញ្ចន្ន ជាតរត” តិ។
តេនាហ - “បញ្ចសុ ឥន្ទ្រិយេសុ ជាតរន្តេសូ” តិ, ជាតរន្តេសុ ពន្លាភាវេន
សកិច្ចប្បសុតតាយ សកិច្ចសមត្ថតាយ ចាតិ អត្ថោ។ សោត្តំវ សុត្តា
បមាទនិទ្ទាភាវតោ។ តមេវ សុត្តភាវំ បុគ្គលាទិដ្ឋានាយ កថាយ ទស្សេត្តំ
“កស្មា” តិ អាទិ វុត្តំ។ បមជ្ជតិ, បមាទោ វា ឯតស្ស អត្ថិតិ បមាទោ, តស្ស ភាវោ
បមាទតា, តាយ, បមត្ថភាវេនាតិ អត្ថោ។

ឯវំ កាថាយ បឋមស្ស ចាទស្ស អត្ថំ វត្ថា ទុតិយស្ស វត្ថំ “ឯវំ
សុត្តេសូ” តិ អាទិ វុត្តំ។ តស្សត្ថោ វុត្តនយេន វេទិតញ្ចោ។ យស្មា
អប្បហ័នសុបនកិរិយាវសេន សនីវរណស្ស បុគ្គលស្ស អនុប្បន្នរាគរជាទយោ

ឧប្បជ្ជន្តិ, ឧប្បជ្ជា បរវត្តន្តិ, តស្មា វុត្តំ “នីវរណោហាវ កិលេសវដំ អាទិយតី” តិ។
តេនេវាហា “បុរិមា” តិអាទិ។ បុរិមានំ បច្ឆិមានំ អបរាបរុប្បត្តិយា បច្ឆយភារោ
ហេតុ អាទិយនំ។ បញ្ចហិ ឥន្ទ្រិយេហិ បរិសុជ្ឈតីតិ មគ្គបរិយាបន្នេហិ
សទ្ធាធិហិ បញ្ចហិ ឥន្ទ្រិយេហិ សកលសំកិលេសតោ វិសុជ្ឈតី។
បញ្ញាទ្រិយមេវ ហិ អនញ្ញាតញ្ញស្សាមីតិទ្រិយាធិនិ, ឥតរាជិ ច អន្ធយាធិតិ។

ជាគរសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. អប្បជីវិតិសុត្តវណ្ណានា

៧. បរវត្តនិវត្តិតទុកយហេតុវិភាគស្ស ធម្មស្សបិ ចតុសច្ចន្តោកធម្មា អាហា
“ធម្មាតិ ចតុសច្ចធម្មា” តិ។ ចត្តារិបិ ហិ អរិយសច្ចានិ ចតុសច្ចន្តោកធានិ។
អប្បជីវិតិ បរិញ្ញាភិសមយាធិវសេន អនភិសមិតា។ ទិដ្ឋិតតវាទេស្វតិ
ទិដ្ឋិតតសញ្ញាតេសុ វាទេសុ។ ទិដ្ឋិតតេហិ តេ បរវត្តិតា។ ឥតោ បរេសន្តិ ឥតោ
សាសនិកេហិ បរេសំ អញ្ញេសំ។ ធម្មតាយាតិ សភាវេន, សយមេវាតិ អត្ថោ។
កច្ចន្តិតិ បរវត្តន្តិ ទិដ្ឋិវាទំ បក្កយ្ហ តិដ្ឋន្តិ។ បរេនាតិ ទិដ្ឋិតតិកេន។ និយន្តិតិ
ទិដ្ឋិវាទសង្កល្ហានេ ឧយ្យោជីយន្តិ។ តេនាហា “តត្ថា” តិអាទិ។ បពុជ្ឈិតុន្តិ
បមាទនិទ្ទាយ បដិពុជ្ឈិតុំ។ បដិបទាយថាទេសិតស្ស ធម្មស្ស កចិតតាយ,
បដិពុជ្ឈិតុំ យោនិសោ បរវត្តិយមានត្ថា ភទ្ធិកា។

ហេតុនាតិ ញ្ញាយេន។ ការណេនាតិ ចតុសច្ចានំ សម្ពោធយុត្តិយា។
ហត្ថតលេ អាមលកំរិយ សត្តំ ញ្ញាយ្យំ ជានាតីតិ សត្តញ្ញ, តេនេវ
សត្តញ្ញតាភិសម្ពោធនេ ពុទ្ធាតិ សត្តញ្ញពុទ្ធា។ បច្ចេកំ បរេហិ
អសាធារណតាយ វិសុំ សយម្ពញ្ញាណេន សច្ចានិ ពុទ្ធវាតិ បច្ចេកពុទ្ធា។
បរោបទេសេន ចតុសច្ចំ ពុជ្ឈិតិ ចតុសច្ចពុទ្ធា។ តថា ហិ សោ សយម្ពតាយ

អភារតោ កេវលំ ចតុសច្ចុតុឆោតិ វុច្ចតិ។ សុតេន សុតមយញ្ញាលោន
ខន្ធាធិភេទំ ព្រោយ្យំ ពុទ្ធវាតិ សុតពុឆោ។ សព្ពញ្ញពុទ្ធបច្ឆេកពុទ្ធបេត្វា
អវសេសា អគ្គសាវកមហាសាវកាបិ បកតិសាវកាបិ វីតរាគា អវសេសា
ចំណាសវា។ តយោបិ បុរិមា វុត្តន្តិ សម្ពុទ្ធាតិអាធិវចនតោ។ សន្និវសតិ
ឯតេនាតិ សន្និវាសោ, ចរិតំ។ លោកស្ស សន្និវាសោ លោកសន្និវាសោ, តស្មី។
កាយទុច្ចរិតាធិភេទេ វិសមេ។ សតិសម្មាសេន វិសមេ វា សត្តនិកាយេ។ សោ
ហិ វិសមយោគតោ វិសមេ។ រាគវិសមាធិកេ វិសមេ វា កិលេសជាតេ។ តំ
វិសមំ បហាយ តំ វិសមំ អជ្ឈបេក្ខិត្វា សមំ សទិសំ យុត្តរូបំ, បុរិមកេហិ វា
សម្ពុទ្ធហិ សមំ សទិសំ ចរិត្តំ វុត្តន្តិ។

អប្បជីវិតសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. សុសម្ពុជ្ជសុត្តវណ្ណានា

៨. សុសម្ពុជ្ជាតិ សុដ្ឋអតិវិយ សម្ពុជ្ជា។ សត្តសេក្ខា ហិ សុសម្ពុសីតា
វិនជ្ជា។ កថំ បនតេ អនធិគតា នជ្ជា នាម ហោន្តិតិ អាហា “យថា ហិ” តិអាធិ។
អធិគតស្សាតិ អធិគតោ អស្ស។ សោ វនន្តោតិ សម្ពុទ្ធា។ សេសន្តិ
“ធម្មា” តិអាធិ។ បុរិមសទិសមេវាតិ អនន្តរកាថាយ វុត្តសទិសមេវ។

សុសម្ពុជ្ជសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. មាណាមសុត្តវណ្ណានា

៩. សេយ្យាធិភេទំ មាណំ អប្បហាយ តំ បគ្គយ្ហ វិចរន្តោ កាមេន្តោ នាម
ហោតីតិ អាហា “មាណំ កាមេន្តស្ស ឥច្ឆន្តស្ស” តិ។ ធមតិ ចិត្តំ ឯតេនាតិ ធមោ,
សតិសម្មាជ្ឈន្តិកោ សមាធិបក្ខិកោ ធមោ។ មនច្ឆដ្ឋានិ ឥន្ទ្រិយានិ ធមតីតិ

ធម៌, ឥន្ទ្រិយសំរោង កិលេស ធម៌ បដិបត្តិ ធម៌, បញ្ញា។
ឧបវសនវសេន កាយកម្មាធិ ធម៌ ធម៌ ធម៌, ឧបាសកកម្ម។
កោដ្ឋបនាហមក្ខមាធិកេ ធម៌ វិនេតិ ធម៌, អធិវាសនខន្តិ។ តេនេវាតិ
“ធម៌” តិ សមាធិបក្ខិកធម្មានំ វេ អធិប្បតត្តា។ “ន មោនំ អត្ថ” តិ ច ចាហោ។
អសមាហិតស្សាតិ សមាធិបដិក្ខេចា ជោតិតោ។

មច្ចុដេយ្យស្ស ចារតរណស្ស វុច្ចមានត្តា “មោនន្តិ ចតុមគ្គញ្ញាណ” ន្តិ វុត្ថំ។
ន ហិ តតោ អញ្ញេន តំ សម្ពុវតិ។ ជានាតិ អសម្មាហបដិវេជវសេន
បដិវជ្ឈតិ អត្តោ។ មច្ចុ ជីយតិ ឯត្តាតិ មច្ចុដេយ្យំ, ខន្ធបញ្ចកំ មរណធម្មត្តា។
តស្សេវាតិ មច្ចុដេយ្យស្សេវ។ ចារំ បរតិវត្ថុតំ និព្វានំ។ តរេយ្យាតិ ឯត្ត តរណំ
នាម អរិយមគ្គព្យាបាទេតិ អាហ “បដិវជ្ឈេយ្យ ចាបុណេយ្យ” តិ។ តថា ហិ
វត្ថុតិ “បដិវេជតរណំ នាម វុត្ថ” ន្តិ។ “ន តរេយ្យ ន បដិវជ្ឈេយ្យ ន ចាបុណេយ្យ
វា” តិ អយមេត្ត ចាហោ យុត្តោ។ អញ្ញថា “ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ” តិ អាធិវចនំ
វិវុដ្ឋេយ្យ។ ឯកោ អរញ្ញេវិហារន្តោតិ ឯកាកំ ហុត្វា អរញ្ញេវិហារន្តោតិ អត្តោ។

កាមំ ហេដ្ឋិមមគ្គេហិបិ ឯកច្ចស្ស មានស្ស បហានំ លព្ពតិ។ អគ្គមគ្គេនេវ
បន តស្ស អនវសេសតោ បហានន្តិ អាហ - “អរហត្តមគ្គេន នវិជមានំ
បដិហិត្វា” តិ។ ឧបចារសមាធិបុព្ពកោ អប្បនាសមាធិតិ វុត្ថំ
“ឧបចារប្បនាសមាធិហិ” តិ, ន ឧបចារសមាធិមត្តេន សមាធិមត្តំ សន្ធាយ
បច្ឆេកំ វាក្យបរិសមាបនស្ស អយុជ្ឈនតោ។ ន ហិ អប្បនំ អប្បត្តំ
លោកុត្តរជ្ឈានំ អត្ថិ។ “សុចេតសោ” តិ ចិត្តស្ស ញ្ញាណសហិតតាយ
លក្ខណវចនន្តិ អាហ “ញ្ញាណសម្បយុត្តតាយ” តិ អាធិ។ តថា ហិ វត្ថុតិ
“សុចេតសោតិ ឯត្ត ចិត្តេន បញ្ញា ធស្សិតា” តិ។ “សព្ពុដិវិប្បមុត្តោ” តិ សព្ពេសុ
ភវាធិសុវិសំសជ្ជចិត្តោ សព្ពេសោ ខន្ធជាធិហិ វិសំយុត្តោ ហោតិ តិ វុត្ថំ “សព្ពេសុ

ឧទ្ទាយតនាជីសុវិប្បមុត្តោ ហុត្វា"តិ។ បរិញ្ញាបដិវេជោ សង្ខិកិរិយបដិវេជន
វិនា នត្ថិតិ អាហា "តេភូមក...បេ.... វុត្ថ"ន្តិ។

មានំ និស្សាយ ទុច្ឆរិតចរណតោ មាណោ នាមាយំ សីលភេទនោ។ តស្មាតិ
មានស្ស សីលបដិបក្ខការតោ។ ឥមិនា បដិបក្ខប្បហានកិត្តនេន។
អធិចិត្តសិក្ខា កថិតា សរូបតោ ឯវាតិ អធិប្បាយោ។ ឯត្ថ ចិត្តនាតិ សុ-សន្តេន
វិសេសិតចិត្តេន។ តស្មាតិ បញ្ញាយ ទស្សិតត្តា។ ឥមិនាតិ "សុចេតសោ"តិ
ឥមិនា បទេន។ អធិសីលសិក្ខា អធិចិត្តសិក្ខា អធិបញ្ញាសិក្ខាតិ សីលាធិនិប
វិសេសេត្វា វុត្តានិ។ សម្ពុវេ ព្យាគិចារេ ច វិសេសនវិសេសិតព្ពតាតិ តំ ទស្សេន្តោ
"អធិសីលញ្ចា នាម សីលេ សតិ ហោតី"តិអាធិ វុត្វា តទុកយំ វិភាគេន ទស្សេតុំ
"តស្មា"តិអាធិ វុត្តំ។ បឋមនយោ សង្ករវសេន បវត្តោតិ អសង្ករវសេន ទស្សេតុំ
"អបិចា"តិអាធិនា ទុតិយនយោ វុត្តោ។ "សមាបន្នា"តិ ឯត្តាបិ "និព្ពានំ
បត្តយន្តេនា"តិ អាទេត្វា សម្ពុន្នោ។ វិបស្សនាយ ចាទកការំ អនុបគតាបិ
តទត្ថំ និព្ពត្តនាធិវសេន សមាបន្នាតិ អយមត្ថោ បុរិមនយតោ វិសេសោ។
អធិបញ្ញាយ បទេត្ថ បុរិមនយតោ វិសេសោ នត្ថិតិ សា អនុទូជា។
សមោធានេត្វាតិ បរិយាយតោ សរូបតោ ច សង្កហេត្វា។ សកលសាសនន្តិ
តិស្សន្នំ កថិតត្តា ឯវ សិក្ខត្តយសង្កហំ សកលសាសនំ កថិតំ ហោតីតិ។

មានកាមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. អរញ្ញសុត្តវណ្ណានា

១០. សន្តកិលេសានន្តិ វ្យបសន្តកិលេសបរិឡាហានំ។ យស្មា
សីលាធិគុណសម្បត្តំ តតោ ឯវ ភយសន្តញ្ច ឧចានាយ បណ្ឌិតា "សន្តោ"តិ
វុច្ឆន្តិ, តស្មា វុត្តំ "បណ្ឌិតានំ វា"តិ។ តេនាហា "សន្តោ ហវេ"តិអាធិ។

សេដ្ឋចារីនន្តិ សេដ្ឋចរិយំ ចរន្តានំ។ យស្មា បុព្វដ្ឋនកល្យាណតោ បដ្ឋាយ ភិក្ខុ
មគ្គព្រហ្មចរិយវាសំ វសតិ នាម, តស្មា អាហា “មគ្គព្រហ្មចរិយវាសំ
វសន្តាន”ន្តិ។ អរិយានំ បន មុខវណ្ណាស្ស បសីទនេ វត្តព្ភមេវ នត្ថិ។
មូលកម្មជ្ជានន្តិ ចារិហារិយកម្មជ្ជានំ។ វិសភាគសន្តតិ តិ នាធារម្ពណេសុ
បវត្តចិត្តសន្តតិ។ សា ហិ វិក្ខេបព្យាកុលតាយ អប្បសន្ធា
សមាហិតចិត្តសន្តតិយា វិសភាគសន្តតិ។ ឌីក្កមតីតិ សមាធិសភាគា
ចិត្តសន្តតិ សមថវីថី អនុបវិសតិ។ ចិត្តំ បសីទតីតិ កម្មជ្ជាននិរតំ ភាវនាចិត្តំ
សន្ធាយាហា, តំ បសន្នំ ហុត្វា បវត្តតិ។ លោហិតំ បសីទតីតិ
ចិត្តកាលុស្សិយស្សភាវតោ លោហិតំ អនាវិលំ ហោតិ។ បរិសុទ្ធានិ ហោន្តិ
ការណស្ស បរិសុទ្ធភាវតោ។ តាលដលមុខស្ស វិយ មុខស្ស វណ្ណា ហោតីតិ
មុខ-សន្តស្ស អាទិម្ហិ បមុត្តបទេន យោជេតព្ពោ។ ឯវញ្ញំ ចស្ស បមុត្តគ្គហណំ
សមត្ថិតំ ហោតិ តាលដលមុខស្ស វណ្ណាសម្មទាសទិសត្តា។ តិក្ខមកោ ឯវ
តេក្ខមកោ។

អតីតំ នានុសោចន្តិ អតីតំ បច្ចយលាភំ លក្ខណំ កត្វា ន សោចន្តិ ន
អនុត្តនន្តិ។ ជប្បនតណ្ហាយ វសេន ន បរិកប្បន្តិ អាហា “ន បត្តន្តិ”តិ។ យេន
កេនចីតិ ឥតវីតវេន។ តន្ត្រីលោលទ្វេនាតិ សន្និធិការបរិភោគាភាវមាហា។
តិវិជេនបិ ការណេនាតិ តិប្បការេន ហេតុនា, តិលក្ខណាសន្តោសនិមិត្តន្តិ
អតោ។

វិធាសន្តិវិធាសនហេតុំ។ វិនស្សន្តិ ឯតេហីតិ វិធាសោ, លោភនោសា
តទេកជ្ជា ច ចាបធម្មា។ អរូបកាយស្ស វិយ រូបកាយស្សបិ វិសេសតោ
សុក្ខភាវការណាន្តិ អាហា “ឯតេន ការណាទ្វយេនា”តិ។ លុតោតិ លូនោ។

អរញ្ញសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

នឡូត្រីវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. នឡូត្រីវណ្ណានា

១. នឡូត្រីវណ្ណានា

១១. “តត្រត ភគវា”តិ វុត្ថុ ន តថា ព្យញ្ញនាមំ សិលីដ្ឋតា, យថា “តត្រត ខោ ភគវា”តិ វុត្ថុតិ អាហា “ព្យញ្ញនសិលីដ្ឋតាវសេនា”តិ។ បរិសដេដ្ឋកេតិ បរិសាយ ដេដ្ឋកេ, យេ តស្សា ទេសនាយ វិសេសតោ ភាជនក្ខតា។ បរិសដេដ្ឋកេ ភិក្ខុតិ ចតុបរិសដេដ្ឋកេ ភិក្ខុ។ ចតុន្នំ ហិ បរិសានំ ដេដ្ឋា ភិក្ខុបរិសា បឋមុប្បន្នតា។ អាមន្តេសីតិ សម្ពោធសិ, សម្ពោធនព្វា ជាតាបនន្តិ អាហា “ជាតាបេសី”តិ។ ភទន្តេតិ គរុការវសប្បតិស្សវវចនមេតំ, អត្ថតោ បន ភទន្តេតិ ភទ្គំ តវ ហោតុ អត្ថនោ និដ្ឋានបរិយោសានត្ថា បរេសព្វា សន្តតាវហត្ថា។ ភគវតោ បច្ឆស្សោសុន្តិ ឯត្ថ ភគវតោតិ សាមិវចនំ អាមន្តនមេវ សម្ពុទ្ធអត្ថបទំ អបេក្ខតីតិ អធិប្បាយេនាហា “ភគវតោ វចនំ បតិអស្សោសុ”ន្តិ។ ភគវតោតិ បន វេទំ បតិស្សវនសម្ពន្ធន ម្សធានវចនំ យថា “ទេវទត្ថស្ស បដិស្សណាតី”តិ។ យំ បនេត្ថ វត្ថុតំ, តំ និទានវគ្គស្ស អាទិសុត្តវណ្ណាយំ អាគមិស្សតិ។

តាវតីសកាយោតិ តាវតីសសញ្ញតោ ទេវនិកាយោ។ ទុតិយទេវលោកោតិ ធនុ កាមលោកេសុ ទុតិយោ ទេវលោកោ។ តេត្ថីស ជនា សហបុព្វការិនោ តត្ថ ឧប្បន្នា, តំសហចរិតដ្ឋានំ តាវតីសំ, តន្តិវាសិនោបិ តាវតីសនាមកា សហចរណព្វាយេនាតិ អាហា “មយេន មាលាវេនា”តិអាទិ។ អយំ បន កេចិវាទោ ព្យាបន្នោ ហោតីតិ តំ អរោចន្តេន “វេទន្តី”តិ វុត្ថុ។ ព្យាបន្នតំ ទស្សេន្តោ “យស្មា បនា”តិអាទិមាហា។ តថា ហិ វត្ថុតិ

“ឃុំ ហ៊ុន ឆ្នាំ បង្កើត ហេតុ” តិ។ ឆាមបណ្ណាតិយេវាតិ អត្ថនិរេបក្ខត្តា
និរុទ្ទិសមញ្ញា ឃុំ។

តំ វន្តិ តំ ឧបវន្តិ បរិវេជ្ជ បរិវេជ្ជ ធុត្តប្បត្តិ បិ អត្ថនោ សម្បត្តិយា នន្ទយតិ,
បកេវ អធុត្តប្បត្តិ ធស្សេតុំ “បញ្ចសុ ហ៊ុន” តិ អាទិ វុត្តំ។ បរេសីតានន្តិ
បកោជ្ជវារេន បរេសីតានន្តិ អធិប្បាយោ។ ចរណកាលយេវ ថោកំ
ធិស្សមាណវិការា ហុត្វា ចរន្តិ, តេ សន្ទាយ “ហិមបិណ្ឌោវិយ វិល័យន្តិ” តិ វុត្តំ។
យេ បន អធិស្សមាណវិការា សហសា អន្តរាយន្តិ, តេ សន្ទាយ “ធិបសិខាវិយ
វិជ្ជាយន្តិ” តិ វុត្តន្តិ វន្តិ។ នន្ទយតិ បកតិយា សោមនស្សិតំ ឆោមនស្សិតញ។
នន្ទនេតិ ឃុំ អន្តត្ថនាមកេ ឧយ្យានេ។ បរិវុតាតិ “ទេវតា” តិ វន្តំ ឧបាទាយ
តត្ថិលិដ្ឋវសេន វុត្តំ។ ទេវបុត្តោ ហិ សោ។

ធិវិ ភវត្តា ធិញ្ញាតិ អាហា “ទេវលោកេ ធិញ្ញត្តហ៊ុន” តិ។ កាមេតព្វតាយ
កាមពន្ធនេហិ, តថា អញ្ញមញ្ញំ អសំកិណ្ឌាសភាវតាយ កាមកោដ្ឋាសេហិ។
ឧបេតាតិ ឧបកតា សមន្តាគតា។ បរិចារយមាណាតិ បរិមមាណា។ ឥន្ទញ្ញិ បង្គំ
អបេក្ខិត្វា “កាមគុណេហ៊ុន” តិ កត្តិវ ករណាវចនំ, បុរិមាធិ អបេក្ខិត្វា
សហយោគេ។ រមមាណា ចរន្តិ តិ កត្វា វុត្តំ “រមមាណា” តិ។ បរិចារយមាណាតិ វា
បរិតោ សមន្តតោ ចារយមាណាតិ អត្តោតិ អាហា “ឥន្ទិយានិ
សញ្ញារយមាណា” តិ។ បឋមនយេ ហិ អនុកវនត្តោ បរិចារណាសន្តោ,
ធុតិយនយេ បរិវត្តនត្តោ។ សោ បនាតិ “តាយំ វេលាយ” តិ វុត្តកាលោ។
អធុនាតិ សម្បតិ។ សោវិចរីតិ សម្ពន្ធា។ កាមគុណេហ៊ុន តិ ហេតុម្ហិ
ករណាវចនំ។ ឡុតោតិ យថា តំ នញ្ញាយតិ, ឃុំ បិហិតចិត្តោ។ និវុតោ
បរិយោនន្តោតិ តស្សេវ វេវចនំ។ តេនាហា “លោកាភិក្ខុតោ” តិ។ អាសភិក្ខិ សេដ្ឋំ

“អគ្គោបាមស្មី លោកស្ស” តិអាធិនា (ជី. និ. ២.៣១; ម. និ. ៣.២០៧) ភាសន្តោ
ពោធិសន្តោ វិយ។

កេរលំ ធន្យនំ កិមត្ថិយន្តិ អាហ - “យេ... បេ... វសេនា” តិ, តស្មី នន្ទនវនេ
អវដ្ឋិតកាមភាគានុភវនវសេនាតិ អត្តោ។ នវនេវានន្តិ បុរិសភូតនេវតានំ។
តេនាហ “នេវបុរិសាន” តិ។ អប្បកំ អធិកំ ឡនំ វា គណានុបកំ នាម ន ហោតីតិ
“តិក្ខុត្ថំ ធន្យន្តិ” តិ វុត្ថំ។ “តេត្ថីសាន” តិ ហិ វត្ថុព្រូ អយំ វុត្ថិ។ បរិវាសន្តោ តេន, ន
កិត្តិសន្តោ តេនាតិ អធិប្បាយោ។ សីលាចារាធិគុណនេមិត្តិកា ហិ កិត្តិ។
“តាវតីសា នេវា ធីយាយុកា វណ្ណាវន្តោ សុខពហុលា” តិ ឯវមាធិវចនេន យសេ
ឥច្ឆិតេ អវិសេសេត្វាវ “យសេន សម្មន្ទាន” តិ សក្កា វុត្ថំ។

អរិយសាវិកាតិ សោតាបន្នោ។ “សកធាតាមិនី” តិ កេចិ។ អធិប្បាយំ
វិវដ្តេត្វាតិ យថា តុំ អនុពាលេ មញ្ញសិ, ធម្មសភាវោ ឯវំ ន ហោតីតិ តស្ស
នេវតាយ អធិប្បាយំ វិបរិវត្តេត្វា។ ឯកន្តតោ សុខំ នាម និព្វានមេវ។ កាមា ហិ
ទុក្ខា វិបរិណាមធម្មាតិ ឥមិនា អធិប្បាយេន តស្ស អធិប្បាយំ បដិក្ខិបិត្វា។
កាមំ ចតុត្ថភូមកាបិ សន្តោ អនិច្ចា ឯវ, តេ បន សម្មសន្ធិបកា ន ហោតីតិ
តេភូមកក្កហណំ សម្មសនយោគ្កេន។ ហុត្វាតិ បុព្វេ អវិជ្ជមាណ
បច្ចយសមវាយេន ភវិត្វា ឧប្បជ្ជិត្វា។ ឯតេន នេសំ ភាវកាគោ ធន្យតោ។
អភាវត្តេនាតិ សរសនិរោធិភូតេន វិទ្ធិសនភាវេន។

អនិច្ចា អនុវា, តតោ ឯវ “មយ្ហំ ឥមេ សុខា” តិ វា ន ឥច្ឆាតិ អនិច្ចា។
ឧប្បាទវយសភាវាតិ ខណោ ខណោ ឧប្បជ្ជននិរុដ្ឋនសភាវា។ តេនាហ
“ឧប្ប... បេ... វេវចន” តិ។ បុរិមស្ស វា បច្ឆិមំ ការណាវេវចនន្តិ អាហ “យស្មា
វា” តិអាធិ។ តធនន្តរាតិ តេសំ ឧប្បាទវយានំ អន្តរេ។ វេមជ្ឈជ្ជានន្តិ បីតិក្ខុណំ
វេទិតិ។ យេ បន “សន្តោរានំ បីតិ នត្ថិ” តិ វេទន្តិ, តេសំ តំ មិច្ឆា។ យថា ហិ តស្សេវ

ធម្មសូត្រ ឧប្បាទាវត្ថាយ ភិក្ខុ ភក្កាវត្ថា ឥន្ទ្រិតា, អញ្ញាថា អញ្ញំ ឧប្បជ្ជតិ, អញ្ញំ
និរុជ្ឈតិ អាបជ្ជតិ, វេទំ ឧប្បន្នសូត្រ ភក្កាភិមុខាវត្ថា ឥន្ទ្រិតត្ថា, សាវ
បិតិក្ខណោ។ ន ហិ ឧប្បជ្ជមាណោ ភិក្ខុតិ កាវិញ្ញាតុន្តិ។ វ្យាបសមសម្ពាតន្តិ
អច្ចន្តំ វ្យាបសមសម្ពាតំ និព្វានមេវ សុខំ, ន តយា អធិប្បតា កាមាតិ
អធិប្បាយោ។

នន្ទនសុត្តន្តបិដក ជិដ្ឋិតា។

២. នន្ទតិសុត្តន្តបិដក

១២. នន្ទតិ ឧបាសិទ្ធិ ឧបាសិទ្ធិ សប្បតិកកាមតណ្ហាកិច្ចន្តិ អាហា - “តុស្សតិ”តិ,
តស្មា កាមបរិតោសេន ហជ្ជតុដ្ឋា ហោតិ អត្ថោ។ បុត្តិមាតិ បុត្តវា។ បហូតេ
ចាយំ មា-សន្នេតិ អាហា “ពហុបុត្តោ”តិ។ ពហុបុត្តតាគហណោន ឥទ្ធិ
បយោជន្តិ ឧស្សន្តោ “តស្ស ហិ”តិ អាទិមាហា។ បូរេន្តិ បទំ អបេក្ខិតា
ធម្មសូត្រ សាមីវចនំ។ ឥតិ អាហាតិ ឥមមត្តំ សន្ធាយាហា, វេទំ អធិប្បាយោ
ហុតាតិ អត្ថោ។ គោសាមិកោតិ គោមា។ ឥធាបិ បហូតេ មា-សន្នេតិ
គោរសសម្មត្តិ គោរសេហិ និប្បជ្ជនសម្មត្តិ។ ឧបជ្ជតិ បច្ចត្តពហុវចនំ។ ហិតិ
ហេតុអត្ថេ និចាតោ។ នន្ទយន្តិ បិតិសោមនស្សំ ជនយន្តិ ឧបាសិទ្ធិ កាមំ
ទុក្ខសូត្រ អធិដ្ឋានភាវតោ និប្បវិយាយតោ កាមា “ឧបជ្ជ”តិ វត្តព្ពតំ អរហន្តិ,
តស្ស បន ទេវតាយ អធិប្បាយវសេនាហា “សុខសូត្រ អធិដ្ឋានភាវតោ”តិ។
កិលេសវត្ថុហេតុកត្តា សេសបទទ្វយសូត្រ កិញ្ញាបិ សព្វំ សំសារទុក្ខំ
កិលេសហេតុកំ, វិសេសតោ បន ចាបធម្មា អចាយុបបត្តិ និព្វត្តន្តិ អាហា -
“កិលេសាបិ អចាយទុក្ខសូត្រ អធិដ្ឋានភាវតោ”តិ។ ឧបសំហារមាណាតិ ឧបនេន្តា
ឧប្បនេន្តា។ មនុស្សជាតិកោបិ ទុក្ខភយាសន្តាធនតាយ ទុក្ខពហុលោ បេតោ

វិយាតិ មនុស្សបេតោ។ មនុស្សជាតិកោបិ វុត្តរូបោ អនត្តចាតិកោ បរេហិ
ហិសិកោ សមាធនេនយិកោ វិយាតិ មនុស្សនេនយិកោ។

ផលេន រុក្ខតោ ផលំ ចាតេន្តោ វិយ។ តថេវ នវហាការេហិ តិ យថា តិសុ
កាលេសុ នាសមរណភេទនវសេន បុត្តិមា បុត្តនិមិត្តំ, តថេវ កោមា កោនិមិត្តំ
សោចតិ នវប្បការេហិ។ បញ្ច កាមគុណោបដិបិ នវ សោចន្តិកិ យោជនា។
តស្សាតិ យោ ឧត្តរិ អនុគិជ្ឈតិ តស្ស។ កាមយានស្សាតិ ជាតកាមច្ចនុស្ស។
ជន្តុនោតិ សត្តស្ស។ បរិហាយន្តិ ចេ វិនស្សន្តិ ចេ។ សល្លវិទ្ធោវាតិ សល្លេន វិទ្ធោ
វិយ។ រុប្បតិ តិ វិការំ អាបជ្ជតិ, សោចតិ តិ អត្តោ។ នវស្ស សោចនា
សោកយជ្ជនបច្ចយោ។ ឧបដយោ នត្ថិ កាមំ កិលេសាភិសម្ពាបដយោ តាវ
ឡីណាសវស្ស នត្តេវ មគ្គាធិកមេន និរោធិតត្តា, ឧបដយោ បន កថន្តិ? តេបិ
តស្ស សឧចាធិសេសកាលេបិ អដ្ឋប្បត្តិហេតុក្ខតា ន សន្តេវ, អយញ្ច
អនុចាធិសេសកាលេ។ តេនាហ “សោ និរុបដិ មហាឡីណាសវោ” តិ។

នន្ទតិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. នត្ថិបុត្តសមសុត្តវណ្ណានា

១៣. បុត្តបេមំ បុត្តគ្គហណោន គហិតំ ឧត្តរបទលោបេនាតិ អាហ
“បុត្តបេមសម” ន្តិ។ គោសមិតន្តិ គោហិ សមំ កតំ។ តេនាហ “គោហិ សម” ន្តិ។
ស្វរិយស្ស សមាតិ ស្វរិយសមា។ អវយវសម្ពន្ធនៃ ចេតំ សាមិវចនំ។ អវយវោ
ចេត្ត អាភា ឯវាតិ វិញ្ញាយតិ “អនន្តរំ អាភា” តិ វុច្ចមានត្តាតិ អាហ
“ស្វរិយាកាយ សមា” តិអាធិ។ មហោយភាវេន សវន្តិ សវន្តិ តិ សវា, មហាត្តា
ជលាសយា។ សព្វេ តេ សមុទ្ធបរមា ឡិមជនេហិ អធិជ្ជបរតិរត្តា តស្ស។

នត្តិ អត្តសម្ព័ន្ធមន្តិ កាថាយ បឋមកាថាយំ វុត្តនយេន អត្តោ វេទិតញោ។
អត្តបេមេន សម្ព័ន្ធមន្តិ ឆាម នត្តិ តិ អយមត្តោ។ អនុធិកកក្កានាវេ យម្មសន្តាបំ
អសហន្តិយា អន្តេ បឋិតបុត្តកំ កន្ទន្តំ ភូមិយំ និបជ្ជាបេត្វា តស្ស ឧបរិ បត្វា
មតតត្តិវត្តនា ធិបេតព្ពំ។ តេនាហា - “មាតាបិតាទយោ ហិ ធម្មត្វាបិ
បុត្តធិតាទយោ” តិ។ តថា ចាហា -

“សញ្ញា ធិសា អនុបរិកម្ម ចេតសា,
នេវជ្ឈកា បិយតរមត្តនា ក្ខិណៈ
វរំ បិយោ បុគ្គ អត្តា បរេសំ,
តស្មា ន ហិសេ បរមត្តកាមោ” តិ។ (សំ. និ. ១.១១៩; ឧទា. ៤១; នេត្តិ.
១១៣);

ធម្មេន សម្ព័ន្ធមន្តិ ឆាម នត្តិ, យស្មា តប្បជិតត្វា អាហារូបជីវិនំ សត្តានំ
ជីវិតវុត្តិ។ តថាវេ កាលេ តិ ធុត្តិក្ខកាលេ។ ឯកទេសំយេវ ឱកាសន្តិ ឯកស្មី
ខណោ ចត្វសុ មហាធិបេសុ ឱកាសំ ជីវិតុំ អសមត្តត្តា ស្វរិយស្សបិ, បកេវ
តតរេសំ។ ពោធិសត្តស្ស ឧទយព្ពយស្ស ញាណានុកាវេន សកលជាតិខេត្តំ
ឯកាលោកំ អហោសីតិ អាហា “បញ្ញា...បេ... សក្កោតិ” តិ។ តមំវិធមតីតិ
បុព្វេនិវាសញាណាទយោ បញ្ញា យត្ត បវត្តន្តិ, តមនវសេសំ ព្យាបេត្វា
ឯកប្បហារេន បវត្តនតោ។ “វុដ្ឋិយា បន បវត្តមាឆាយ យាវ
អាកស្សរកវេនា” តិ បច្ចវសេន វុត្តិ។

នត្តិបុត្តសមសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ខត្តិយសុត្តវណ្ណនា

១៤. ខេត្តតោវិវាទា សត្តោ តាយតីតិ ខត្តិយោ។ វេទតិ ទេវតា អត្តនោ
អដ្ឋាសយវសេន។ ទ្វិបទានីនន្តិ អាទិ-សន្នេន ចតុប្បនកិយបុត្តា គហិតា។
ពុទ្ធានយោតិ អាទិ-សន្នេន អាជានីយសុស្សសកិយស្សវបុត្តា។ ទ្វិបទានំ
សេដ្ឋាតិ ឯត្ថ ទ្វិបទានំ ឯវ សេដ្ឋាតិ នាយំ និយមោ ឥន្ទ្រតោ, សេដ្ឋា ឯវាតិ បន
ឥន្ទ្រតោ, តស្មា សម្ពុទ្ធា ទ្វិបទេសុ អញ្ញេសុ តត្ថ ច ឧប្បជ្ឈនតោ សេដ្ឋា ឯវ
សព្ពេសម្មិ ឧត្តរិវស្ស អភាវតោតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។ តេនាហ “ឧប្បជ្ឈនោ
បនេសា”តិអាទិ។ ការណាការណំ អាជានីយោ អាជានីយោ។ គណ្ណាបេថាតិ
យថា ឧទកោ នតេមិស្សតិ, ឯវំ វាជ្ឈំ គណ្ណាបេថ។ “អសុស្សសា”តិ កេចិ
បឋន្តិ។ អាសុណាមនោតិ សប្បជិស្សវោ ហុត្វា វចនសម្បជិដ្ឋកោ។

ខត្តិយសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. សណាមាណសុត្តវណ្ណនា

១៥. បិតេ មជ្ឈន្តិកេតិ បុព្វទំ និក្ខមិត្វា អបរទំ អប្បត្វា បិតមជ្ឈន្តេ។
សន្និសីវេស្វតិ បរិស្សមវិនោទនត្ថំ សព្ពសោ សន្និសីទន្តេសុ។ ទ-ការស្ស ហិ វ-
ការំ កត្វា និទ្ទេសោ។ តេនាហ “សន្និសីទន្តេសុ វិស្សមមាណេស្វ”តិ។ សព្ពសត្តានន្តិ
សព្ពេសញ្ច អាហារូបជីវិតសត្តានំ យម្ពតាបនេ សន្តត្តកាយានំ
ភិយាបថទុព្ពល្យកាលោតិ វាជានិភិយាបថស្ស អសមត្តកាលោ។ សណាតិ
វិយាតិ សន្នំ ករោតិ វិយ, យថា តំ អញ្ញម្មិ មហាវនំ វក្ខមាននយេន។ តេនាហ
“តប្បជិភាគំ នាមេត”ន្តិ និទ្ទវេណុបព្ពានន្តិ វន្ធាតកិចកមហាវេឡុបព្ពានំ។
ទុតិយកំ សហាយំ អលភន្តិ អនភិវតិបរិស្សនាយ ឯវមាហ។ អនប្បកំ
សុខន្តិវិបុលំ ឧឡារំ វិវេកសុខំ។

ឯកវិហារតាយ សុញ្ញតារំ បរិជ្ជស្ស។ តេន កាយវិវេកំ ទស្សេតិ។
អនិច្ចានុបស្សនាធិបាំ និច្ចសញ្ញាធិប្បហានេន សន្តបិត្តស្ស។ តេន ចិត្តវិវេកំ
ទស្សេតិ។ សំសារេ ភយំ ឥក្ខនតោ ភិក្ខុនោ ឧភយវិវេកសម្បទ្គស្ស, តតោ ឯវ
ឧត្តរំ មនុស្សធម្មតោ រតី លាភិនោ។ អមាណុសំ រតីតិ ភាវនាវតិ។ បុរតោតិ
បុរិមភាគេ។ បច្ឆតោតិ បច្ឆិមភាគេ។ អបរោតិ អញ្ញោ។ បុរតោតិ វា អនាគតេ,
អនាគតំ អារញ្ញាតិ អត្ថោ។ បច្ឆតោតិ អតីតេ អតីតំ អារត្ត បដិបត្តិយា
វិពាធនតោ។ បរោតិ កោដោ ចិត្តបដិទុស្សនតាយ។ ន បរោតិ អបរោ, លោភោ,
សោ ចេ នវិជ្ជតិ។ ឯតេន អនាគតប្បជប្បនាយ អតីតានុសោចនាយ ច អភាវំ
ទស្សេតិ។ អតីវ ជាសុ ភវតីតិ នីវរណាជេដ្ឋកស្ស កាមច្ឆន្ទស្ស វិគមេន
វិក្ខម្ពិតនីវរណស្ស ឈានស្ស វសេន អតិវិយ ជាសុវិហារោ ហោតិ។ ឯកស្ស
វសតោ វនេតិ តណ្ហាទុតិយិកាភាវេន ឯកស្ស អរញ្ញោវិវេកវាសំ វសតោ។
សេសំ តាធិសមេវាតិ សេសមេត្ត យំ វត្ថុតំ, តំ បឋមតាថាយំ វុត្តសធិសមេវ។

សណាមាទសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. និទ្ទាតន្ទិសុត្តវណ្ណានា

១៦. បច្ឆិមេ មាសេ បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌាចាតប្បជិក្កន្តោ ចតុគ្គុណំ សង្ឃដី
បញ្ញាបេត្វា ទក្ខិណេន បស្សេន សតោ សម្បជានោតិ ឯត្តកំ ចាបំ សង្ឃិបិត្វា
“និទ្ទំ ឡិក្ខមិតា”តិ វុត្តំ។ កិរិយាមយចិត្តេហិ អរោមិស្សោ ភវន្តសោតោ
អព្យាកតនិទ្ទា។ សា ហិ ខីណាសវានំ ឧប្បជ្ជនាវហា, តស្សា
បុព្វភាគាបរភាគេសុ... បេ... ឧប្បន្នំ ជិនមិទ្ធិំ ឥធាធិប្បេតា និទ្ទា, សា
អខីណាសវានំ យេភុយ្យេន អនិយតកាលា, តព្ពិជ្ជនិយតសញ្ញាវំ ទស្សេន្តោ
“អតិច្ឆាត... បេ... អាគន្ធកំ អាលសិយ”ន្តិ អាហា។ កាយាលសិយបច្ចយា
វិរិយស្ស បដិបក្ខតា ចត្តារោ អកុសលក្ខន្ធា តន្តិ នាម។ តន្តិ

សភាវនិទ្ទេសោ។ តន្តិយនាតិ អាការនិទ្ទេសោ។ តន្តិមនតាតិ តន្តិភូតចិត្តតា។
អាលស្សន្តិ អលសភាវាហរណំ។ អាលស្សយិតត្តន្តិ អលសភាវប្បត្តិ។
កាយវិជម្ពនាតិ កាយស្សវិនាមនា។ អកុសលបក្ខា ឧក្កល្លាតតាតិ
អកុសលបក្ខិយា អនភិរតិ។ ភត្តកិលមថោតិ យថាវុត្តស្ស ភត្តវុត្តកស្ស
អាហារស្ស វសេន សរីរេ ឧប្បជ្ឈនកខេនោ។ ឧបក្កិលិដ្ឋាតិ បញ្ញាយ
ទុត្តលីករណេន ឧបក្កិលិដ្ឋចិត្តោ។ ចិត្តស្ស អសមាហិតត្តា និវាវិតចាតុភារោ។
អរិយមគ្គស្ស ជោតនំ នាម ឧប្បជ្ឈនមេវាតិ អាហា “នជោតតិ, នចាតុភវតីតិ
អត្ថោ”តិ។ នហិ អរិយមគ្គោ ជោតិអជោតិនាមោ បវត្តតិ។

មគ្គសហជាតវីរិយេនាតិ លោកិយលោកុត្តរមគ្គសហជាតវីរិយេន។
មិស្សកមគ្គោ ហិ ឥធ អធិប្បតោ។ នីហិវត្វាតិ នីហរណាហេតុ។ ហេតុអត្ថោ
ហិ អយំ ត្វា-សន្នោ “បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា”តិអាទិសុ (ម. និ. ១.២៧១) វិយ។ តេន
“មគ្គាវិសុជ្ឈតី”តិ វចនំ សមត្ថតំ ហោតិ។ “អរិយមគ្គវិសុជ្ឈតី”តិ កេចិ
បឋន្តិ។

និទ្ទាតន្តិសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៧. ទុក្ខវសុត្តវណ្ណាន

១៧. ទុក្ខំ តិចិត្តក្ខន្ធិ ទុត្តិតិក្ខំ។ តញ្ច ទុក្ខមំ ទុស្សហនំ អារម្ភវសេន ទុក្ខំ,
អនុយុញ្ជនវសេន ទុត្តិតិក្ខន្ធិ។ អព្យត្តេនាតិ សាមញ្ញស្ស ឧបការាទុបការេ
ធម្មេ ជាននសមត្ថាយ វេយ្យត្តិយសម្ពាតាយ បញ្ញាយ អភាវតោ នព្យត្តេន។
តេនាហា “ពាលេនា”តិ។ យស្មី ធម្មេ សតិ សមណោតិ វុច្ចតិ, តំ សាមញ្ញន្តិ
អាហា “សមណធម្មា”តិ។ ឥមិនាតិ “ទុក្ខំ ទុត្តិតិក្ខញ្ច, អព្យត្តេន ច សាមញ្ញ”ន្តិ
ឥមិនា កាថន្ទេន ឥទំ ទស្សេតីតិ ឥទំ ឥទានិ វុច្ចមានំ អត្ថជាតំ ទស្សេតិ។

អភិទន្ធន្តិ អភិកវនន្តិ, ឧបរិទន្ធន្តិ អត្ថោ។ សោ ហិ ឥតវំ មុសលំ វិយ ឧទុក្ខលំ
វិសេសតោ កស្សបិ ខាននកាលេ អភិកុយ្យ វត្ថុតិ។ អាធាយាតិ
និប្បីឡនវសេនេវ វេបេត្វា។ តាលុំ អាហាទ្វាតិ តាលុបទេសមាហានិទ្វាវិយ។
ចេតសាតិ កុសលចិត្តេន។ ចិត្តន្តិ អកុសលចិត្តំ។ អភិនិគ្គណ្ឌិទ្វាតិ យថា
អតិសមុទាទារោ ន ហោតិ, ឯវំ វិពាធនវសេន និគ្គហេត្វា។ អាចារណាកោដិកន្តិ
ចារណាកោដិបរិយោសានំ, បរិជីវន្តិ អត្ថោ។ សម្ពាធនីតិ សម្ពាធា,
អន្តរាយិកោ។ ពហូ បរិស្សយាតិ អយោនិសោ កាមវិតក្កាធិវសេន។

បដ្ឋតិ ចិត្តមេត្តាតិ បទំ, អារម្មណំ។ ឥរិយាបថំ ឯវំ បទំ ឥរិយាបថបទំ។

គឺវា ចត្តារោ ចាទាតិ គឺវបញ្ចមាទិ។ សមោទហន្តិ វា សមោធានហេតុតិ
អយមេត្ត អត្ថោតិ អាហា - “សមោទហិត្វា វា”តិ, សម្មា ឱធាយ អន្តោ
បវេសេត្វាតិ អត្ថោ។ សកេ អារម្មណកថាលេតិ កោចវជ្ឈត្តំ វេទតិ។
សមោទហន្តិ សមោទហន្តោ។ អនិស្សិតោតិ តេភូមកធម្មេសុ កញ្ចិបិ ធម្មំ
តណ្ហាទិដ្ឋាទិទិវេសវសេន អនិស្សិតោ។ អវិហឹសមាធាវិហឹសាទិមិត្តានំ
បជហានេន។ ឧល្លម្បនសភាវសណ្ឌិតេនាតិ សីលព្យសនតោ ឧទ្ធករណារូបេ
សណ្ឌិតេន, ករុណាយុត្តេនាតិ អត្ថោ។ តេនាហ “ការុញ្ញតំ បដិច្ចា”តិ។

ទុក្ខរសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. ហិរិសុត្តវណ្ណានា

១៨. និសេធនីតិ និវារេតិ បវត្តិតុំ ន ទេតិ។ បុច្ឆតិ ទេវតា។ អបហារន្តោតិ
អបនេន្តោ, យថា សព្វេន សព្វំ អក្កោសវត្ថុ ន ហោតិ, ឯវំ បរិហារន្តោតិ អត្ថោ។
ពុជ្ឈតិ សារថិវិធំ។ អត្តនិ និចាតំ ន ទេតិ, អាជានីយោ ហិ យុត្តំ បជានាតិ។

អក្ខរតេជ អក្ខរតក្កោសេន បរិមុត្តោ នាម នត្តិ ពាលានព្វា ជនានំ បរាបវាទេ
យុត្តបយុត្តការតោ។ តេនាហ ភគវា -

“និទ្ទន្តិ តុល្លាមាសីនំ, និទ្ទន្តិ ពហុកាលានំ;
មិត្តកាលាម្បិ និទ្ទន្តិ, នត្តិ លោកេ អនិទ្ទតោ” តិ។ (ធម្ម. ប. ២២៧);

តនុយាតិ វា កតិបយា។ តេនាហ “អប្បកា” តិ។ សទាសតាតិ
ហិរិនិសេធភារេ ការណាវចនំ។ បប្បយ្យាតិ បត្វា អធិគន្ធា។ វានតោ និក្ខន្តត្តា
និព្វានំ, អសង្ខតធាតុ។

ហិរិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. កុដិកាសុត្តវណ្ណានា

១៩. អន្តោតិ កុដ្ឋិអព្ពន្ធរេ។ វសនជ្ជានដ្ឋេនាតិ វសនភារេន។ កុលបវេណិន្តិ
កុលាចារំ កុលតន្តី។ សន្តានកដ្ឋេនាតិ កុលសន្តតិយា ពន្ធនភារេន។ ឯវំ
សព្ពបទេហិ បុដ្ឋិតត្ថស្ស អនុជាននវសេន “ឯកំសវចនេ និចាតោ” តិ វុត្តំ។
អាចាទិកា ចោសិកា មាតុត្តា មហាបជាបតិ មាតា ឯវាតិ កត្វា “បហាយ
បព្ពជិតត្តា” តិ អវិសេសតោ វុត្តំ។ បហាយ បព្ពជិតត្តា នត្តិ តិ អានេត្វា
សម្ពន្ធា។ បុន មាតុកុដ្ឋិវាសាធិនំ អភាវវចនេនេវ វដ្ឋម្ហិ ពន្ធនស្ស អភារេ
ធិបិតោ ហោតីតិ ន គហិតោ។ អយំ កិរ ទេវតា យថា បុព្វជ្ជនា ពុទ្ធានំ គុណេ ន
ជាទន្តិ, ឯវំ ន ជាតាតិ, តស្មា “មយា សន្នាហំ ពន្ធិត្វា” តិ អាទិមាហ។

កុដិកាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. សមិទ្ធិសុត្តវណ្ណានា

២០. តបនការៀន តបនោទកត្តា តថោទាតិ តស្ស រហទស្ស នាម។
តេនាហ “តត្តោទកស្ស រហទស្ស”តិ។ តតោតិ នាគភវនេ ឧទករហទតោ
តថោទា នាម នទី សន្តតិ។ សា ហិ នទី ភូមិតលំ អាហេហាតិ។ “ឯទិសា ជាតា”តិ
វចនសេសោ។ បេតលោកោតិ លោហកុម្មិនិយា ឥធាធិប្បតាតិ វទន្តិ។
រហទស្ស បន អាទិតោ បព្ពតថាទវនន្តវេសុ ពហូ បេតាវីហវន្តិ, ស្វាយមត្តោ
បេតវត្ថុថាឡិយាលក្ខណសំយុត្តន ច ធិបេតត្តោ។ យតាយន្តិយតោ
រហទតោ អយំ។ សាតោទកោតិ មធុរោទកោ។ សេតោទកោតិ
បរិសុទ្ធាទកោ, អនាវិលោទកោតិ អត្តោ។ តតោតិ តថោទានទិតោ។

សមិទ្ធាតិ អវយវានំ សម្បុណ្ណតាយ សំសិទ្ធិយាវ សម្មា ឥទ្ធា។ តេនាហ
“អភិរូថោ”តិអាទិ។ បធានេ សម្មសនធម្មេ និយុត្តោ, តំ វា ឯត្ថ អត្ថិតិ
បធានិកោ។ សេនាសនំ សុដ្ឋបិតទ្វារវាតថានំ, តេសំ បិទហានេន ឧតុ
តាហាបេត្វា។

បុព្ពាបយមាទោតិ ម្នានតោ បុព្ពភាគេវិយ វោទកការំ អាបជ្ជមាទោ
គមេន្តោ។ អវត្ថំ បដិក្ខិបិត្វា វត្ថំ ទស្សេតុ “តត្ថ...បេ.... ន ឱតវិតត្ថ”ន្តិ បឋមំ វុត្ថំ។
សព្ពទិសាបលោកនំ យថា ម្នាយនដ្ឋានស្ស មនុស្សហិ វិវិត្តការំជាននត្ថំ។
ខាលុកាអាទិវត្ថាបនំ ចីវរាទិនំ វេបនត្ថំ ឧទកសមីបេតិ អធិប្បាយោ។ ឧក្កាសនំ
អមនុស្សានំ អបគមនត្ថំ។ អវកុដ្ឋដ្ឋានំ តទ្ធិលោបិ ឧបរិមកាយស្ស ឧជុកំ
អវិវេករណត្ថំ។ ចីវរិបិដ្ឋយេវ វេបេតព្ពំ យត្ថ វា តត្ថ វា អដ្ឋបេត្វា។ ឧទកន្តេតិ
ឧទកសមីបេ។ សិន្ធុដ្ឋានន្តិ សេទកតបទេសោ។ បសារេតព្ពំ តស្ស សុក្ខាបនត្ថំ។
សំហវិត្វា វេបនំ បុន សុខេន គហេត្វា និវាសនត្ថំ។ នាភិប្បមាណាមត្ថំ ឱតរណំ
តាវតា ឧទកបដិច្ឆាទិលក្ខណាប្បត្តតោ។ វីចី អនុដ្ឋាបេន្តេនាតិអាទិ

សំយតកាវិតានុស្សនំ។ និវាសនំ បរិក្ខិបិត្វាតិ អន្តរវាសកំ កជិប្បទេសស្ស
យថា បរិតោ ហោតិ, ឯវំ ខិបិត្វា បរិវសិត្វា។

សរីរវណ្ណាបិ វិប្បសីទិ សម្មទេវ ភាវនានុស្សតិម្បិ វិទ្គន្តស្សតិ
អជិប្បាយោ។ សមនំ និគ្គហេតុន្តិ កិលេសវសំ គតំ អត្តនោ ចិត្តំ និគ្គល្ហិតុំ។
កាម្មបដិសាតិ កាមំ ឧបគតចិត្តា។ អថ វា កិលេសកាមេន ថេរេ ឧបនីតចិត្តា។

អបរិភុញ្ញិត្វាតិ អនុភោត្វា។ អនុភវិតព្ពន្ធិ អត្តតោ អាបន្នមេវាតិ អាហា
“បញ្ចកាមគុណោ”តិ។ ភិក្ខុសីតិ យាចសិ។ តញ្ច ភិក្ខាចរិយវសេនាតិ អាហា
“បិណ្ឌាយ ចរសី”តិ។ កាមបរិតោគគរុគមនកាលោ នាម វិសេសតោ
បឋមយោព្ពនាវត្ថាតិ អាហា “ឧហរយោព្ពនកាលោ”តិ។ ឱកគ្គេនាតិ មជ្ឈេ
សំភក្កកាយេន។ ជិណ្ឌាកាលេ ហិ សត្តានំ កជិយំ កាយោ ឱកគ្គោ ហោតិ។

វោតិ និបាតមត្តំ “យេ ហិ វោ អរិយា”តិអាទិសុ វិយ។ សត្តានន្តិ
សាមញ្ញវចនំ, ន មនុស្សនំ ឯវ។ ទេហនិក្ខេបនន្តិ កឡេវវជ្ជបិតជ្ជានំ។ នត្តិ
ឯតេសំ និមិត្តន្តិ អនិមិត្តា, “ឯត្ថកំ អយំ ជីវតី”តិអាទិនា
សញ្ញានននិមិត្តរហិតាតិ អត្តោ។ ន នាយវេតិ ន ញាយន្តិ។ ឥតោ បរន្តិ ឯត្ថ
បរន្តិ អញ្ញំ កាលំ។ តេន ឱរកាលស្សបិ សង្កហោ សិទ្ធា ហោតិ។ បរមាយុនោ
ឱរកាលេ ឯវ ចេត្ថ បរន្តិ អជិប្បតំ តតោ បរំ សត្តានំ ជីវិតស្ស អភាវតោ។
វវត្ថានាភាវតោតិ កាលវសេន វវត្ថានាភាវតោ។ វវត្ថានន្តិ ចេត្ថ បរិច្ឆេនោ
វេទិតញ្ចោ, ន អសង្ករតោ វវត្ថានំ, និច្ឆយោ វា។ អព្ពន្ធបេសីតិអាទិសុ
អព្ពន្ធកាលោ បេសិកាលោតិអាទិនា កាល-សទ្ធោ បច្ឆេកំ យោជេតញ្ចោ។
កាលោតិ ឥធម៌ បុព្ពល្ហាទិវេលា អជិប្បតា។ តេនាហា បុព្ពល្ហាបិ ហិតិអាទិ។
ឥធម៌ ទេហេន បតិវត្តន្តិ សម្ពន្ធា។ អនេកប្បការតោតិ នគរេ ជាតានំ កាមេ,
កាមេ ជាតានំ នគរេ, វេន ជាតានំ ជនបទេ, ជនបទេ ជាតានំ វេនតិអាទិនា

អនេកប្បការតោ។ ឥតោ ចុតេនាតិ ឥតោ គតិតោ ចុតេន។ ឥធ ឥមិស្សំ
គតិយំ។ យន្តេ យុត្តគោណោ វិយាតិ យថា យន្តេ យុត្តគោណោ យន្តំ
នាតិវត្ថុតិ, ឯវំ កាលោ គតិបញ្ចកន្តិ ឯវំ ឧបមាសំសន្ននំ វេទិតព្ពំ។

អយំ កាលោតិ អយំ មរណកាលោ។ បច្ឆិមេ កាលេតិ បច្ឆិមេ វាយេ។
តិស្សោ វាយោសីមាតិ។ បឋមាធិកា តិស្សោ វាយស្ស សីមា អតិក្កន្តេន។
បុរិមានំ ហិ ទិដ្ឋំ វាយានំ សព្ពសោ សីមា អតិក្កមិត្វា បច្ឆិមស្ស អាទិសីមំ
អតិក្កន្តោ តថា វុត្តោ។ “អយញ្ញំ សមណាធម្មោ...បេ... ន សក្កា កាតុ”ន្តិ វត្វា
តមត្ថំ វិត្តារតោ ទស្សេតុំ “តទា ហិ”តិអាទិ វុត្ថំ។ គណ្ឌិតុន្តិ ចាឡិតោ អត្ថតោ
ច បាធម្មេ បឋមេវសេន គណ្ឌិតុំ។ បរិភុញ្ញិតុន្តិ វុត្តធម្មបរិហារណាសុខំ
អនុភវិតុំ។ ឯកស្ស កថនតោ បឋមំ កាថំ សុត្ថំ វា ឧស្សារេតិ, តស្មី និដ្ឋិតេ
ឥតរោ ធម្មកថិតោ តំយេវ វិត្តារេន្តោ ធម្មំ កថេតិ, អយំ សរភាណាធម្មកថា។
សុត្តកេយ្យានុសារេន យាវ បរិយោសានា ឧស្សារណំ សរភញ្ញធម្មកថា។ “មា មំ
កាលោ ឧបច្ឆតា”តិ វេទន្តោ “សមណាធម្មស្ស ករណស្ស អយំ មេ កាលោ”តិ
កថេតិ, តតោ បរោ “បច្ឆិមវាយោ អញ្ញោ កាលោ”តិ កថេតិ។ “កាលំ
វោហំ...បេ... តស្មា អភុត្វា ភិក្ខាមី”តិ វេទន្តោ អត្ថនា កតំ បដិបត្តិព្វា
សហេតុកំ សានិសំសំ កថេតិ។

តំ ការវការណំ សន្ទាយ។ ឯតន្តិ “អថ ខោ សា ទេវតា បថវិយំ
បតិជ្ជហិត្វា”តិ ឯតំ វុត្ថំ។ ធម្មារោ ត្វន្តិអាទិមាហា លោភាភិក្ខុតតាយ
អធិគតត្តា។ សព្ពសម្បត្តិយុត្តោតិ ភោគសម្បទា បរិវារសម្បទាតិ
សព្ពសម្បត្តិហិ យុត្តោ។ អលដ្ឋារបរិហារន្តិ អលដ្ឋារករណំ។ អនិក្កិឡិតាវីតិ
អកិឡិតបុព្វោ។ កិឡនព្វោត្ថ កាមានំ បរិភោគោតិ អាហា “អភុត្វាវី”តិ។
អកតកាមកិឡោតិ អកតកាមាទុកវេនប្បយោគោ។ សយំ អត្ថនា ឯវំ

ទិស្សន្តិតិ សន្តិដ្ឋា, សន្តិដ្ឋា ឯវ សន្តិដ្ឋិកា, អត្ថបច្ចក្ខតោ សន្តិដ្ឋិកា។ បកដ្ឋោ
កាលោ បត្តោ ឯតេសន្តិ កាលិកា, តេ កាលិកេ។

ចិត្តានន្តរន្តិ ឥច្ឆិតចិត្តានន្តរំ, ឥច្ឆិតិច្ឆិតារម្មណាការេតិ អត្តោ។ តេនេវាហ
“ចិត្តានន្តរំ ឥច្ឆិតិច្ឆិតារម្មណានុកវនំ ន សម្បជ្ជតិ” តិអាទិ។ ចិត្តានន្តរំ
លទ្ធពុតាយាតិ អនន្តរិតសមាធិចិត្តានន្តរំ លទ្ធពុតាលាយ។
សមោហិតេសុប័តិ សម្ពុតេសុប័តិ។ សម្បន្នកាមស្សាតិ សមិទ្ធកាមស្ស។
ចិត្តការា រូបលាភេន, ចោត្តការា បដិមាការកា, រូបការា ទន្ធរូបកជ្ឈរូប-
លោហរូបាទិការកា។ អាទិសន្តេន នាធារូបវេសធារីនំ នជាទីនំ សង្កហោ។
សេសទ្វារេស្វតិ ឯត្ថ គន្ធពុតាលាការសូបការាទយោ វត្តញ្ច។

សោតិ សមិទ្ធិត្ថេរោ។ សមោហិតសម្បត្តិធាតិ
សង្កាហាកោគូបករណសម្បត្តិធា។ បត្តព្ពទុក្ខស្សាតិ កាមាទំ
អាបជ្ជនរក្ខណាវសេន លទ្ធពុតស្ស កាយិកចេតសិកទុក្ខស្ស។
ឧបាយាសស្សាតិ ទន្ធរូបរិស្សមស្ស វិរតស្ស។ “វិស្សាតស្ស” តិ កេចិ។
“បច្ចវេក្ខណញ្ញាណោនា” តិ កេចិ បឋន្តិ។ អសុកស្មី នាម កាលេ ផលំ ហោតីតិ
ឯវំ ឧទិត្តិតញ្ញោ នស្ស កាលោតិ អកាលោ។ ឯត្ថាតិ ឯតេសុ នវសុ
លោកុត្តរធម្មេសុ។ ឯហិបស្សវិធិន្តិ “ឯហិ បស្ស” តិ ឯវំ បវត្តវិធិវចនំ។
ឧបនេតញ្ញោតិ វា ឧបនេយ្យោ, សោ ឯវ ឧបនេយ្យិកោ។ វិញ្ញហិតិ វិទូហិ
បដិវិទូសច្ចេហិ។ តេ ឯកំសតោ ឧក្សដិតញ្ញាអាទយោ ហោន្តិតិ អាហ
“ឧក្សដិតញ្ញាអាទិហិ” តិ។ “បច្ចត្ថ” ន្តិ ឯតស្ស បតិអត្តនីតិ ភុម្មវសេន អត្តោ
គហោតញ្ញោតិ អាហ “អត្តនិ អត្តនី” តិ។

សព្ពបទេហិ សម្ពុតោតិ “កថំ អាទិនេវា ឯត្ថ ភិយ្យោ, កថំ
អកាលិកោ” តិអាទិនា សព្ពេហិ បច្ចេកំ សម្ពុតោ វេទិតញ្ញោ។

នរោត្តិ ត្រូវណា ន ចិន្តាស្បៀង។ យេ ភិក្ខុនោវាទកលក្ខណាប្បត្តា, តេ
សន្ធាយ “វិសតិវស្សតោ បដ្ឋាយ ថេរោ” តិ វុត្តំ។ ឥធសាសនំ នាម
សិក្ខត្តយសង្កបំ បិដកត្តយន្តិ អាហ “ធម្មន ហី” តិអាទិ។ តត្ថ ធម្មន វិនយោ
ឯត្ថ វិនា ធន្ទាសត្ថហីតិ ធម្មវិនយោ។ ធម្មាយ វិនយោ ឯត្ថ ន អាមិសត្ថន្តិ
ធម្មវិនយោ។ ធម្មតោ វិនយោ ន អធម្មតោតិ ធម្មវិនយោ។ ធម្មា វា ភគវា
ធម្មស្សមី ធម្មកាយត្តា, តស្ស ធម្មសញ្ញាតស្ស សត្ត វិនយោ, ន តក្កិកានន្តិ
ធម្មវិនយោ។ ធម្ម វិនយោ ន អធម្ម វិនយោ។ ធម្មា ច សោ យថានុសិដ្ឋំ
បដិបទ្ឋមា ន សត្ត អចាយេសុ អបតមា ន ជារតីតិ, សព្វេ សំគិលេសតោ
វិនេតីតិ វិនយោ ចាតិ ធម្មវិនយោ។ តេនាហ “ឧភយម្បតំ សាសនស្សវ
នាម” តិ។

ធម្មវិនយោតិ ធម្មន យុត្តោ វិនយោតិ ធម្មវិនយោ អាជញ្ញាវោវិយ។ ធម្មា
ច វិនយោ ចាតិ វា ធម្មវិនយោ, តំ ធម្មវិនយំ។ ធម្មវិនយានញ្ញា សត្តភាវវចនតោ
ធម្មវិនយត្ថសំសិទ្ធិ ធម្មវិនយានំ អញ្ញមញ្ញំ វិសេសនតោ។ អភិធម្មបិ
វិនយវចនន្តិ ធម្មវិនយទ្វយសិទ្ធិ, ទេសិតបញ្ញត្តវចនតោ ធម្មវិនយសិទ្ធិ។ ធម្មា
ចតុដា ទេសិតោ សន្ទស្សន-សមាទាបន-សមុត្តជន-សម្បហំសនវសេន,
វិនយោ ចតុដា បញ្ញត្តោ សីលាចារតោ បរាជិតវសេន។ ធម្មចរិយា
សកវិសយោ, វិនយបញ្ញត្តិ ពុទ្ធវិសយោ។ បរិយាយេន ទេសិតោ ធម្មា,
និប្បវិយាយេន បញ្ញត្តោ វិនយោ។ ធម្មទេសនា អធិប្បាយត្ថប្បដានា,
វិនយបញ្ញត្តិ វចនត្ថប្បដានា។ បរមត្ថសច្ចប្បដានោ ធម្មា,
សម្មតិសច្ចប្បដានោ វិនយោ។ អាសយសុទ្ធិបដានោ ធម្មា,
បយោគសុទ្ធិបដានោ វិនយោ។

កិរិយទ្ធកិរិយសិទ្ធិយា ធម្មវិនយសិទ្ធិ។ ធម្មន ហិ អនុសាសនសិទ្ធិ, វិនយន
ឡាវនសិទ្ធិ។ ធម្មន ធម្មកថាសិទ្ធិ, វិនយន អរិយតុណ្ហីការសិទ្ធិ។
សាវ្ជ្ជទ្ធកិរិយវិជ្ជនតោ ធម្មវិនយសិទ្ធិ។ ធម្មន ហិ វិសេសតោ
បកតិសាវ្ជ្ជបរិច្ឆាគសិទ្ធិ, វិនយន បញ្ញត្តិសាវ្ជ្ជបរិច្ឆាគសិទ្ធិ។
គហជ្ជបព្ពជិតានំ សាធារណសាធារណគុណទ្ធកិរិយសិទ្ធិ។
ពហុស្សុតសុតបសន្នទ្ធកិរិយសិទ្ធិ បរិយត្តិ-បរិយាបុណន-ធម្មវិហារ-វិភាគតោ
ធម្មនវិនយន ធម្មវិភាគតោ ធម្មវិនយទ្ធកិរិយសិទ្ធិ, សរណទ្ធកិរិយសិទ្ធិ
ធម្មវិនយទ្ធកិរិយសិទ្ធិ។ ឥធម្ម សត្តានំ ធម្មវិនយសរណំ ធម្មា អត្តា ធម្មា តត្ថ ធម្មា
សុចិណ្ឌោ សរណំ។ “ធម្មា ហវេ រក្ខតិ ធម្មចារិ”ន្តិ (ថេរគា. ៣០៣; ជា.
១.១០.១០២; ១.១៥.៣៨៥) ហិ វុត្តំ។ សុទន្តោ អត្តាបិ សរណំ “អត្តា ហិ អត្តនោ
នាថា”តិ (ធម. ប. ១៦០, ៣៨០) វេចនតោ។ តេន វុត្តំ “សរណទ្ធកិរិយសិទ្ធិ
ធម្មវិនយសិទ្ធិ”តិ។ តត្ថ យតស្ស ធម្មសិទ្ធិ, យតោ ធម្មវិនយសិទ្ធិ, តទុកយំ
នស្សេន្តោ អាហា - “ធម្មន ហេតុ ទ្វេ បិដកានិ វុត្តានិ, វិនយន វិនយបិដក”ន្តិ។
អនុនា អាគតោ ឥទានេវ ន ចិនស្សេវ ឧបគតោ។

មហាន្ត ហ្មានេ ឋេបេត្វាតិ មហេសក្ខតាទស្សនត្ថំ អត្តនោ បរិវារេន
មហាន្តជ្ជានេ ឋេបិតការំ បវេទេត្វា។ មហាតិយាតិ
ឧបសង្កមនវន្តនាទិវេចនាបន្តនវសេន សមាចិណ្ឌាយ។ សព្វេបិ កិរិយនិសីទន្តា តំ
ហ្មានំ ឋេបេត្វាវ និសីទន្តិ។ ឋេវករណាវសេនាតិ ទន្ធកិរិយករណាវសេន។ អយំ កិរិយ
នេវតា ព្រាណសម្បជ្ជា មានជាតិកា, តស្មា នាយំ មានំ អប្បហាយ មម
នេសនំ បដិវិជ្ជិតុំ សក្កោតីតិ មាននិគ្គណ្ឌនត្ថំ អាទិតោ ធម្មវិញ្ញយំ កថេន្តោ
ភគវា “អក្ខេយ្យសញ្ញានោ”តិអាទិនា តាយ ព្រាតុមិច្ឆិតកាមានំ
កាលិកាទិការំ, ធម្មស្ស ធម្មសន្និដ្ឋិកាទិការំ វិភាវេន្តោ ទ្វេ កាថា អភាសិ។

អក្ខេយ្យតោតិ គឺហិលិដ្ឋបរិយាយនាមវិសេសាទិវសេន តថា តថា
អក្ខាតត្ថតោ។ តេនាហ “កថានំ វត្ថុភូតតោ” តិ។ ឯតេសន្តិ សត្តានំ។
បតិជ្ជិតាតិ បវត្ថិតា អាសត្តា។ បញ្ចន្ធំ កាមសង្កាទីនំ វិសេន អាសត្តា ហោន្តុ,
ឥតវេសំ បន កថន្តិ? អនិជ្ជន្តតោបិ ហិ “ឥទំ នុ ខោ” តិអាទិនា កង្ខតោ តត្ថ
អាសត្តោ ឯវ នាម អវិជហនតោ, តថា វិក្ខេបគតោ វិក្ខេបវត្ថុស្មី, អនុសយានំ
បន អាសត្តកាវេ វត្ថុតមេវ នត្ថិ។ មច្ចុនោ យោគន្តិ, មច្ចុពានុនំ, មរណធម្មតន្តិ
អត្តោ។ យស្មា អបរិញ្ញាតវត្ថុកា អនតីតមរណត្តា មច្ចុនា យថារុចិ
បយោជេតញ្ញា, តត្ថ តត្ថ ឧបរុបរិ ច ឱបិតាយ អាណាយ អព្ពន្ធរេ ឯវ ហោន្តុ,
តស្មា វុត្ថំ “បយោគំ... បេ... អាគច្ឆន្តិ” តិ។ យស្មា តេភូមកា ធម្មា កមនីយជ្ជេន
កាមា, នេសម្បិ កាលស្ស លទ្ធព្ពតាយ កាលិកតា ឥធ អក្ខេយ្យវចនេន
បវេទិតា។ តេនាហ - “ឯវមិមាយ កាថាយ កាលិកា កាមា កថិតា” តិ។
សព្វេបិ តេភូមកា ធម្មា កមនីយា, យស្មា ច កាលិកានំ កាមានំ
តថាសភាវតា កថិតា។ អយម្បិ កាថា តទត្ថមេវ ធិបេតីតិ ឥមាយ តេ កថិតា
ឯវ ហោន្តុ។ យេ ច សត្តា បញ្ចសុ ខន្ធសុ ធិជ្ជិតល្អាទិវសេន បតិជ្ជិតា “ឥតី,
បុរិសោ, អហំ, មមា” តិ ច អភិនិវិសិយ កាមេ បរិភូញ្ញន្តិ, តេ មរណំ នាតិវត្ថុន្តិ។
ឯវធម្មត្ថ កាមានំ កាលិកតោ កថិតោតិ អាហ “កាលិកា កាមា កថិតា” តិ។

អយំ ញាតបរិញ្ញាតិ រូចារូបធម្មេ លក្ខណាទិតោ ញាតេ កត្វា
បរិច្ឆិន្ទនបញ្ញា។ តេនាហ “ឯវំ ញាតំ កត្វា” តិអាទិ។ បទដ្ឋានគ្គហណេនេវ ចេត្ត
តេសំ រូចារូបធម្មានំ បច្ចយោ គហិតោតិ បច្ចយបរិគ្គហស្សបិ សង្កហោ
ទដ្ឋញ្ញោ។ តីវេតិ តុលេតិ វីមំសតិ។ ឆ្វាចត្តាលីសាយ អាគារេហិតិ ឥមិនា
មត្តកប្បត្តំ មហារិបស្សនំ ទស្សេតិ។ តេ បន អាគារា វិសុទ្ធិមគ្គសំវណ្ណនាយ
វុត្តនយេន វេទិតញ្ញា។ “អនិច្ចានុបស្សនាយ និច្ចសញ្ញំ បជហតី” តិអាទិនា
វិបស្សនាក្ខណេបិ ឯកទេសេន បហានំ លត្ថតេវ, អនវសេសតោ បន

បហានវសេន បហានបរិញ្ញំ ទស្សន្តោ អាហា “អគ្គមគ្គន ... បេ... អយំ
បហានបរិញ្ញា” តិ។ តថា ច អាហា “ឯវំ ភីហិ បរិញ្ញាហិ” តិអាទិ។

អក្ខតារន្តិ អក្ខតត្ថំ, ន អក្ខេយ្យកំ។ តេនាហា “កម្មវសេន
ការក” តិអាទិ។ ការកន្តិ ច សាធនមាហា។ ន មញ្ញភីតិ វា មញ្ញនំ នប្បវត្តតិ
អក្ខតារន្តិ ខីណាសវំ។ អថ វា តញ្ញា តស្ស ន ហោភីតិ តំ ការណំ តស្ស
ខីណាសវស្ស ន ហោភិ ន វិជ្ជតិ, យេន ទិដ្ឋិតល្អាទិការណេន អក្ខេយ្យំ
ខន្ធបញ្ចកំ “តិស្សោ” តិ វា “ដុស្សោ” តិ វា “ភីតិ” តិ វា “បុរិសោ” តិ វា អភិធិវិស្ស
វេយ្យាតិ ឯវមេត្ត អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ មនុស្សនាគាទិហិ បូជនីយត្តា
“យក្ខោ” តិ សព្វនេវានំ សាធារណវចនន្តិ នេវដីតាបិ “យក្ខី” តិ វុត្តា។
អក្ខេយ្យន្តិ បហានបរិញ្ញាយ បហានមគ្គោ, តស្ស អារម្មណភូតំ និព្វានម្បិ
គហិតំ។ ន មញ្ញភីតិ ខីណាសវស្ស អស្ស ជលប្បត្តិ តិ អាហា “នវិវិដោ
លោកុត្តរធម្មោ កថិតោ” តិ។

វិសេសីតិ វិសេសជាតិអាទិវសេន សេយ្យេតិ អត្ថោ។ តេសុ គហិតេសូតិ
តេសុ សេយ្យមាធិសុ ភីសុ មាធនេសុ គហិតេសុ។ តយោ សេយ្យមាធិ, តយោ
សទិសមាធិ, តយោ ហីនមាធិ គហិតាវ ហោន្តិ។ សោ បុគ្គលោតិ សោ
អប្បហីនមញ្ញនបុគ្គលោ។ តេនេវ មាធនេ ហេតុភូតេន។ ឧបឡាសាថាយាតិ
បុរិមទ្វេន បន វត្ថុកាមា វុត្តាតិ អាហា “កាលិកា កាមា កថិតា” តិ។

វិជ្ជយតិ វិសទិសាការេន បប័យតីតិ វិជា, កោដ្ឋាសោ។ កថិវិជន្តិ កថំ
បតិដ្ឋិតំ, កេន បការេន បវត្តិតន្តិ អត្ថោ។ វិទហនតោ ហីនាទិវសេន
វិវិជនាការេន ទហនតោ ឧបធារណតោ វិជា, មាធា។ មាធនេសូតិ និមិត្តត្ថ
ភុម្មំ, មាធិហេតុតិ អត្ថោ។ ន ជលភីតិ ន វេជតិ អត្ថនោ បរិសុទ្ធបកតិ
អវិជហនតោ។

បញ្ញា “សង្ខារ” គឺ អាគតា, បញ្ញា គឺ យោធិសោ បដិសង្ខារំ។ សង្ខាយកោតិ
សង្ខេបនបទុប្បាទនាទិ-បិណ្ឌាគណនាវសេន គណាកោ បបញ្ចសង្ខារិ
មាណិបបញ្ចកាតា។ តេ តេ ធម្មា សម្មា យាថាវតោ សង្ខាយន្តិ ឧបតិជ្ជន្តិ
ឯតាយាតិ សង្ខារ, បញ្ញា។ ឯកំ ទ្វេតិអាទិនា សង្ខារំ គណានំ បរិច្ឆិន្ទនន្តិ សង្ខារ,
គណនា។ សង្ខាយតិ ភាគសោ កថិយតីតិ សង្ខារ, កោដ្ឋាសោ។ សង្ខារំ សត្តោ
បុគ្គលោតិអាទិនា សញ្ញាបនន្តិ សង្ខារ, រត្តោតិអាទិ បណ្ណាតិ។ ឱណាសវោ ជហិ
បជហិ រាគាទិនំ សុប្បហ័នត្តា។ នវកេទំ បកេទតោ, សង្ខេបតោ តិវិធមានន្តិ
អត្តោ។ នវិវិជន្តិវា ចាបេ នវកេទត្តា អន្តរកេទវសេន នវិវិជន្តិ អត្តោ។
បច្ចយវិសេសេហិ ឥត្តិភាវាទិវិសេសេហិ វិសេសេន មាធិយតិ គព្ភោ ឯត្តាតិ
វិមាណំ, គព្ភាសយោ។ ន ឧបគច្ឆិតិ ន ឧបគមិស្សតិ។ តេនាហ “អនាគតត្ថ
អតីតវចន” ន្តិ។ “នាដ្ឋតា” តិ ហិ អតីតំ “ន គមិស្សតិ” តិ ឯតស្មី អត្តោ។ ធិន្តិ
អរិយមគ្គសត្តេន។ ឱលោកយមាណា ឧបបត្តិសុ។ សត្តនិវេសនេសូតិ សត្តានំ
ឧបបជ្ជជ្ជានេសុ។ លោកុត្តរធម្មមេវ កថេសិ អរហត្តស្ស បវេទិតត្តា។

“កាថាយ អត្ថំ កថេតុំ វុដ្ឋតី” តិ អត្ថ-សន្ទោ អាហរិទ្ធាវត្តព្ភោ។
អដ្ឋង្គិកមគ្គវសេនបីតិ ឯត្តាបិ ឯសេវ នយោ។ សតិសម្បជញ្ញំ នាម
កុសលធម្មានុយោគេ ការណាន្តិ អាហ “ទសកុសលកម្មបថការណ” ន្តិ។

អដ្ឋង្គិកមគ្គវសេន ច កាថាអត្ថវចនេ អយំ ឥនាទិ វុច្ចមាណោវិត្តារ-នយោ។
តស្មី កិរ ហ៊ានេតិ តស្មី កិរ ទេវតាយ បុច្ឆិតំ បញ្ចវិស្សន្តជ្ជានេ។ ទេវតាយ
ញាណាបរិចាកំ ឱលោកេត្វា អនុបុត្តិយា កថាយ សន្ធិ សាមុក្កំសិកេនេសនា
មហាតី ធម្មទេសនា អហោសិ។ ញាណំ បេសេត្វាតិ សត្តទេសនាយ
អនុស្សរណាវសេន បត្តវិសុទ្ធិបដិចាជិបវត្ថំ ការណញាណំ ពន្ធិត្វា។
សោតាបត្តិផលេ បតិជ្ជាយាតិ សត្តទេសនាវិលាសេន អត្តនោ ច

បរិបក្ខញ្ញាណត្ថា បឋមំ ជលំ បត្វា។ ឯវមាហាតិ ឯវំ “ចាបំ ន
កយិរា” តិអាទិប្បការេន គាថមាហា។ អង្គំ ន ហោតិ, អាជីវោ យថា កុប្បមាសោ
វាចាកម្មន្តវសេន កុប្បតិ, តថា សម្បជ្ជមាសោបីតិ។ សោ វាចាកម្មន្តបក្ខិកោ,
តស្មា តគ្គហឈាន គហិតោវ ហោតិ។ វាយាមសតិសមាធយោ គហិតា
សមាធិក្ខន្ធសង្កហតោ។ សម្មាទិដ្ឋិសម្មាសង្កប្បា គហិតា
បញ្ញាក្ខន្ធសង្កហតោ។ អន្ធទ្វយវិវដ្ឋនំ គហិតំ សូរេនេវាតិ អធិប្បាយោ។
ឥតីតិអាទិ និកមនំ។

សមិទ្ធិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

នន្ទនវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. សត្តវគ្គោ

១. សត្តិសុត្តវណ្ណានា

២១. ទេសនាសីសន្តិ ទេសនាបទេសលក្ខណាវចនន្តិ អធិប្បាយោ។
ឱមជ្ឈោតិ អដោមុខំ កត្វា ទិន្នប្បហារោ។ ឥមិនា ឯវ បសង្កេន បហារេ
វិភាគតោ ទស្សេតុំ “ចត្តារោ ហី” តិអាទិ វុត្តំ។ ឧបរិ ឋត្វាតិ ហត្ថិអាទិនំ ឧបរិ
ឋត្វា។ អដោមុខំ ទិន្នប្បហារោតិ ខគ្គករវាលាទិនំ អដោមុខំ កត្វា
បហាតបហារោ។ ឧម្មជ្ឈោ វុត្តវិបរិយាយេន វេទិតញ្ចោ។ វិវិធថប្បហារោ វិមជ្ឈោ។
“ឱមជ្ឈោ គហិតោ” តិ វត្វា តស្សេវ គហឈោ ការណំ ទស្សេតុំ “សោ ហី” តិអាទិ
វុត្តំ។ ទុក្ខន្ធកិមិអាទិនំ វសេន អន្តោទោសោ។ មព្វេន សទ្ធិពន្ធិត្វាតិ យស្មី មព្វោ
វណិកបុគ្គលោ និបន្នោ, តត្ថ តំ សុពន្ធិ កត្វា ចាទដ្ឋានំ ឧទ្ធិ ករោន្តេហិ
សីសជ្ឈានំ អដោ កាតព្វំ។ តេនាហ “អដោសីរោ កាតព្វោ” តិ។ បរិព្ពជេតិ
បវត្តេយ្យ។ សា បន បវត្តិ ការវាជីវិហារេន យុត្តាតិ អាហ “វិហារេយ្យា” តិ។

សល្លស្ស ឧត្តហានំ សល្លត្ថហានំ។ អត្ថំ បរិត្តកំ គហេត្វា បិតា ឧបមាភារស្ស
វិត្តម្ពនប្បហានស្ស អធិប្បតត្តា។ តេនាហ “បុនប្បន” ត្ថិអាទិ។ អនុពន្លោ
ហោតិ សតិ បច្ចយេ ឧប្បជ្ឈនាហតោ នេវតាយ កាមរាគប្បហានស្ស
ជោតិតត្តា។ ននុ ភគវតា អនាគាមិមគ្គេន ទេសនា និជ្ជាបេតត្ថាតិ? ន,
ឥតវិស្សា ញាណាពលានុបទេសនាយ បវត្តតត្ថតោ។
វេនេយ្យជ្ឈាសយានុកុលញ្ចិ ធម្មំ ធម្មស្សមី ទេសេតីតិ។

សត្តិសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ជុសតិសុត្តន្តវណ្ណនា

២២. កម្មំ អជុសន្តន្តិ កម្មជស្សំ អជុសន្តំ, កម្មំ អករោន្តន្តិ អត្ថោ។ វិចារកោ
ន ជុសតីតិ វិចាកជស្សោ ន ជុសតិ, វិចារកោ ន ឧប្បជ្ឈតេវ ការណស្ស
អភារតោ។ ឯវំ ព្យតិវេកមុខេន កម្មវដ្ឋេន វិចាកវដ្ឋំ សម្ពន្ធំ កត្វា អត្ថំ វត្វា
ឥទានិ កេវលំ កម្មវដ្ឋវសេន អត្ថំ វទត្ថោ “កម្មមេវា” តិអាទិមាហ។ តត្ថ
នាករោតោ ករិយតីតិ កម្មំ អកុព្ពតោ ន កយិវតិ, អនភិសន្និកតកម្មំ នាម
នត្ថិតិ អត្ថោ។ ឥទានិ តមេវត្ថំ អន្ធមយតោ ទស្សេតុំ “ជុសន្តញ្ច” តិអាទិ វុត្ថំ។
តត្ថ តតោតិ ជុសនហេតុ។ សេសំ វុត្ថនយមេវ។ វុត្ថមេវត្ថំ សការណំ កត្វា
បរិវេបិតវសេន វិភូតំ កត្វា ទស្សេតុំ “តស្មា ជុសន្ត” តិអាទិ វុត្ថំ។ ធម្មតាតិ
ការកស្សេវ កម្មវិចាកានុពន្លោ, នាការកស្សាតិ អយំ កម្មវិចាកានំ
សភារោ។

បច្ឆេតិ ឧបគច្ឆតិ អនុពន្ធិតិ។ ចាបន្តិ ចាបកំ កម្មំ ជលញ្ច។ អយញ្ច អត្ថោ
អរញ្ចេ លុទ្ធកស្ស ឧយ្យោជនាយ សុនខេហិ បរិវារិយមាណស្ស ភិក្ខុនោ ភយេន

រុក្ខំ អាវុធុស្ស ជីវេ លុទ្ធុស្ស ឧបរិ បតិភេ តស្ស សុនខេហិ ខាទិត្វា
មារិតវត្ថុនា ជីវេតញ្ចាតិ។

ជុសតិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. ជជាសុត្តវណ្ណានា

២៣. យេន អត្ថេន តណ្ហា “ជជា”តិ វុត្តា, តមេវត្ថំ ទស្សេតុំ “ជាលីនិយា”តិ
វុត្តំ។ សា ហិ អជ្ជសតតណ្ហាវិចរិតបភេទា អត្តនោ អវយវក្ខតា ឯវ ជាលា
ឯតិស្ស អត្ថតិ ជាលីនីតិ វុច្ឆតិ។ ឥទានិស្ស ជជាការេន បវត្ថី ទស្សេតុំ “សា
ហិ”តិ អាទិ វុត្តំ។ តត្ថ រូចាទិសុ អារម្មណេស្វតិ តស្ស បវត្ថិដ្ឋានមាហា
រូចាទិធខ្យាវម្ពណាវិនិមុត្តស្ស តណ្ហាវិសយស្ស អភាវតោ។
ហេដ្ឋបរិយវសេនាតិ កទាចិ រូចាវម្ពណោ កទាចិ យាវ ធម្មាវម្ពណា, កទាចិ
ធម្មាវម្ពណោ កទាចិ យាវ រូចាវម្ពណាតិ ឯវ ហេដ្ឋា ច ឧបរិ ច បវត្ថិវសេន។
ទេសនាត្ថមេន ចេត្ត ហេដ្ឋបរិយតា វេទិតញ្ចា, កាមរាគាទិវសេនបិ អយមត្ថោ
វេទិតញ្ចា។ សង្ខារានំ ខណិកភាវតោ អបរាបរុប្បត្តិ ឯត្ថ សំសិព្ពនន្តិ អាហា
“បុនប្បនំ ឧប្បជ្ឈនតោ សំសិព្ពនជ្ជនា”តិ។ ឥទំ យេន សម្ពន្ធនេន ជជាវិយាតិ
ជជាតិ ជជាតណ្ហានំ ឧបម្មបមេយ្យតា, តំទស្សនំ។ អយញ្ចេត្ត អត្ថោ - យថា
ជាលីនី វេឡុកុម្ភស្ស សាខា, តាសំ សញ្ញាយាទយោ ច អត្តនោ អវយវេហិ
សំសិព្ពិតា វិនន្ទា “ជជា”តិ វុច្ឆន្តិ, ឯវ តណ្ហាបិ សំសិព្ពនសភាវេនាតិ។

ឥមេ សត្តា “មម ឥទ”ន្តិ បរិគ្គហិតំ អត្តនិព្វិសេសំ មញ្ញាមាណា អព្ពន្ធិមំ
ករោន្តិ។ អព្ពន្ធរដ្ឋោ ច អន្តោ-សន្តោតិ សកបរិក្ខារេសុ ឧប្បជ្ឈនមាណាបិ តណ្ហា
“អន្តោជជា”តិ វុត្តា។ បព្ពជិតស្ស បត្តាទិ, គហជ្ជស្ស ហត្ថិអាទិ សកបរិក្ខារោ។
អត្តាតិ ភវតិ ឯត្ថ អភិមាណេតិ អត្តភារោ, ឧចាទានក្ខន្ធបញ្ចកំ។ សរីរន្តិ

កេង។ “មម អត្តភារោ សុទ្ធកោ, អសុកស្ស វិយ មម អត្តភារោ
ភវេយ្យ” តិអាទិនា សកអត្តភារាជីសុ តណ្ហាយ ឧប្បជ្ឈនាការោ វេទិតញោ។
អត្តនោ ចក្ខាជីនិ អជ្ឈត្តិកាយតនានិ, អត្តនោ ច បរេសញ រូបាជីនិ
ពាហិរាយតនានិ, បរេសំ សញ្ញានិ វា។ សបរសន្តតិបរិយាបន្នានិ វា ចក្ខាជីនិ
អជ្ឈត្តិកាយតនានិ, តថា រូបាជីនិ ពាហិរាយតនានិ។ បរិត្តមហាគ្គតភវេសុ
បរិត្តិយាបិ តណ្ហាយ អន្តោជជាតហិជជាភារោ វេទិតញោ។ កាមភារោ ហិ
កស្សនិបិ កិលេសស្ស អវិក្ខម្ពិតត្តា កត្តនិបិ អវិមុត្តោ អជ្ឈត្តគ្គហណាស្ស
វិសេសបច្ឆយោតិ “អជ្ឈត្តំ អន្តោ” តិ ច វុច្ចតិ, តត្ថិបរិយាយតោ រូបារូបភារោ
“ពហិទ្ធា ពហិ” តិ ច។ តេនាហ ភក្កវា - “អជ្ឈត្តសំយោជនោ បុគ្គលោ,
ពហិទ្ធាសំយោជនោ បុគ្គលោ” តិ (អ. និ. ២.៣៧)។

វិសយភេទេន បរិត្តិអាការភេទេន អនេកភេទនិទ្ទម្បិ តណ្ហា
ជជាភាវសាមញ្ញេន ឯកន្តិ គហេត្វា “តាយ ឯវំ ឧប្បជ្ឈមាណយ ជជាយា” តិ
វុត្តំ។ សា បន បជាតិ វុត្តសត្តសន្តានបរិយាបន្នា ឯវំ ហុត្វា បុនប្បុនំ តំ ជជេន្តិ
វិនន្ទន្តិ បរិត្តតិ តិ អាហា “ជជាយ ជជិតា បជា” តិ។ តថា ហិ បរមត្តតោ យនិបិ
អវយវេតិ វេកេន សមុទាយោ នត្តិ, ឯកទេសោ បន សមុទាយោ នាម ន
ហោតិ តិ អវយវតោ សមុទាយំ ភិទ្ធិ កត្វា ឧបម្មបមេយ្យំ ទស្សន្តោ “យថា
នាម វេទ្យុជជាជីហិ... បេ... សំសិព្ពិតា” តិ អាហា។ ឥមំ ជជេន្តិ សម្ពន្ធា។ តីសុ
ធាតុសុ ឯកម្យិ អសេសេត្វា សំសិព្ពនេន តេធាតុកំ ជជេត្វា បិតំ។ តេនស្យា
មហាវិសយតំ វិជជនស្ស ច សុទុក្ករការមាហា។ វិជជេតុំ កោ សមត្តោតិ
ឥមិនា “វិជជយេ” តិ បទំ សត្តិអត្តំ, នវិជិតត្តន្តិ ទស្សតិ។

ឯវំ “អន្តោជជា” តិអាទិនា បុដ្ឋោ អថស្ស ភក្កវា តមត្តំ វិស្សន្តេន្តោ “សីលេ
បតិជ្ជាយា” តិអាទិមាហា។ ឯត្ថ សីលេតិ កុសលសីលេ។ តំ បន

ចាត់មោក្ខសំវ័រវាទិកេនេសុ បរិសុទ្ធមេវ ឥន្ទ្រតព្ពន្ធិ អាហា
“ចតុចារិសុទ្ធិសីលេ”តិ។

នរតិ នេតីតិ នរោ, បុរិសោ។ កាមំ ឥត្ថិបិ តណ្ហាជជារីជជនេ សមត្តា អត្ថិ,
បធានមេវ បន សត្តំ ធស្សេន្តោ “នរោ”តិ អាហា យថា “សត្តា ទេវមនុស្សាន”ន្តិ,
អដ្ឋកថាយំ បន អវិភាកេន បុគ្គលបរិយាយោ អយន្តិ ធស្សេន្តុ “នរោតិ
សត្តា”តិ វុត្ថំ។ វិចាកក្ខតាយ សហ បញ្ញាយ ភវតីតិ សបញ្ញោ។ តាយ ហិ
អាទិតោ បដ្ឋាយ សន្តានវិសេន ពហុលំ បវត្តមាធាយ អយំ សត្តោ សវិសេសំ
សបញ្ញោតិ វត្តព្ពន្ធិ អរហតិ។ វិចាកបញ្ញាបិ ហិ សន្តានវិសេសេន
ភាវនាបញ្ញប្បត្តិយា ឧបនិស្សយបច្ចយោ ហោតិ អហេតុកម្មិហេតុកានំ
តទភាវតោ។ កម្មជតិហេតុកបដិសន្ធិបញ្ញាយាតិ កម្មជាយ
តិហេតុកបដិសន្ធិយំ បញ្ញាយាតិ វុត្ថំ តិហេតុកសន្តោ បដិសន្ធិសន្តោ
សម្ពុត្តតោ, ន បញ្ញាសន្តោ។ ន ហិ បញ្ញា តិហេតុកា អត្ថិ។ បដិសន្ធិតោ
បកុតិ បវត្តមាធា បញ្ញា “បដិសន្ធិយំ បញ្ញា”តិ វុត្តា តំមូលកត្តា, ន
បដិសន្ធិកូលោ បវត្តា វ។

ចិន្តេតិ អារម្មណំ ឧបនិជ្ឈាយតីតិ ចិត្តំ, សមាធិ។ សោ ហិ សាតិសយំ
ឧបនិជ្ឈានកិច្ចោ។ ន ហិ វិតក្កាធយោ វិនា សមាធិនា តមត្តំ សាធន្តិ, សមាធិ
បន តេហិ វិនាបិ សាធន្តិ។ បគុណពលវភាវាចានេន បច្ចយេហិ ចិត្តំ,
អត្តសន្តានំ ចិនោតីតិបិ ចិត្តំ, សមាធិ។ បឋមជ្ឈានាធិវិសេន ចិត្តវិចិត្តតាយ
ឥន្ទ្រិធាធិចិត្តករណេន ច សមាធិ ចិត្តន្តិវិនាបិ បរោបទេសេនស្ស
ចិត្តបរិយាយោ លព្ពតេវ។ អដ្ឋកថាយំ បន ចិត្ត-សន្តោ វិញ្ញាណេ និរុទ្ទោតិ
កត្វា វុត្ថំ “ចិត្តសីសេន ហេតុ អដ្ឋ សមាបត្តិយោ កថិតា”តិ។ យថាសភាវំ
បកាវេហិ ជានាតីតិ បញ្ញា។ សា យធិបិ កុសលាធិកេនតោ ពហុវិធា,

“ការវាយ”ន្តិ បន វេទនតោ ភាវេតញ្ចា ឥធាធិប្បតាតិ តំ ធស្សេន្តោ
“បញ្ញាធាមនវិបស្សនា កថិតា”តិ។ យធិបិ កិលេសានំ បហានំ អាតាបនំ, តំ
សម្មាធិដ្ឋិអាធិនម្បិ អត្តេវ, អាតប្បសន្តោវិយ បន អាតាប-សន្តោវិរិយេ វេ
និរុទ្ឋោតិ អាហា “អាតាបីតិ វិរិយវា”តិ។ យថា កម្មជ្ជានំ តាយ បញ្ញាយ បរិតោ
ហរិយតិ បវត្តិយតិ, វេ សាបិ តទត្ថំ យោគិនាតិ អាហា “ចារិហារិយបញ្ញា”តិ។
អភិក្កមាធិនិ សព្វកិច្ចានិ សាត្តកសម្បជញ្ញាធិវសេន បរិច្ឆិដ្ឋ នេតីតិ
សព្វកិច្ចបរិណាយិកា។

យស្មា បុគ្គលាធិដ្ឋានេន កាថា ភាសិតា, តស្មា បុគ្គលាធិដ្ឋានមេវ ឧបមំ
ធស្សេន្តោ “យថា នាម បុរិសោ”តិអាធិមាហា។ តត្ថ សុនិសិតន្តិ សុដ្ឋនិសិតំ,
អតិវិយ តិខិណាន្តិ អត្តោ។ សត្តស្ស និសិតតវការករណំ និសានសិលាយំ,
ពាហុពាលេន ចស្ស ឧក្ខិបនន្តិ ឧភយម្បេតំ អត្តាបន្នំ កត្វា ឧបមា វុត្តាតិ
តទុកយំ ឧបមេយ្យំ ធស្សេន្តោ “សមាធិសិលាយំ សុនិសិតំ...បេ... បញ្ញាហត្ថេន
ឧក្ខិបិត្វា”តិ អាហា។ សមាធិគុណេន ហិ បញ្ញាយ តិក្ខុភារោ។ យថាហា
“សមាហិតោ យថាក្ខតំ បជាធាតី”តិ (សំ. និ. ៣.៥; ៤.៩៩; ៥.១០៧១)។
វិរិយញ្ចស្ស ឧបត្ថម្ភកំ បក្កណ្ណេនតោ។ វិជដេយ្យតិ វិជដេតុំ សក្កុណោយ្យ។
វុដ្ឋានកាមិនិវិបស្សនាយ ហិ វត្តមាធាយ យោការចរោ តណ្ហាជដំវិជដេតុំ
សមត្តោ នាម។ វិជដនព្វេត្ថ សមុច្ឆេទវសេន បហានន្តិ អាហា - “សញ្ជិន្ទេយ្យ
សម្បទាលេយ្យា”តិ។

មគ្គក្ខណោ បនេស វិជដេតិ នាម, អគ្គដលក្ខណោ សព្វសោវិជដិតដោ
នាម។ តេនាហា “ឥធានី”តិអាធិ។ យស្មា ជដាយ វិជដនំ អរិយមគ្គេន, តញ្ច ខោ
និព្វានំ អាគម្ម, តស្មា តំ សន្ធាយាហា “ជដាយ វិជដនោកាស”ន្តិ។ យត្ថ បន សា
វិជដីយតិ, តំ ធស្សេតុំ “យត្ថ នាមញ្ញា”តិអាធិ វុត្តំ។ “បដិយំ រូបសញ្ញា ចា”តិ

គាថាសុខត្ថំ សាទុនាសិកំ កត្វា និទ្ទេសោ, “បដិយរូបសញ្ញា”តិ វុត្ថំ ហោតិ។
បដិយសញ្ញាវសេន កាមភវោ គហិតោ កាមភវបរិយាបន្នត្តា តាយ។
បដិវិកសិណាធិរូបេ សញ្ញា រូបសញ្ញា។ ឧកយត្ថាបិ សញ្ញាសីសេន
ចិត្តប្បធិស្សេវ គហណាំ។ ភវសង្ខេបេនាតិ ភវភាវេន សង្ខិបិតត្ថតាយ,
ភវលក្ខណេន ឯកលក្ខណត្តាតិ អត្ថោ។ រូបេ វា វិវជ្ឈនវសេន ច វត្ថុ
សក្កណោយ្យា ឥធរូបសញ្ញាតិ វុត្ថា, ឯវម្បេត្ថ អរូបភវស្ស ច គហិតតា
វេទិតញ្ញា។ “នាមញ្ញា រូបញ្ញា”តិ អនវសេសតោ នាមរូបំ គហិតន្តិ អរូបភវ-
អសញ្ញាភវានម្បេត្ថ គហណាំ សិទ្ធិន្តិ អបវេ។ បរិយាធិយនជ្ជានេតិ
បរិយាធិយនការណេ សព្ពសោ ខេបននិមិត្តេ និព្វានេ។ តេនាហ “និព្វានំ...បេ....
ធស្សិតោ ហោតិ”តិ។

ជដាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. មនោនិវារណសុត្តវណ្ណានា

២៤. ឯវលទ្ធិកាតិ សព្ពថាបិ ចិត្តប្បត្តិ សទុក្ខា, សព្ពថាបិ អចិត្តកកាវោ
សេយ្យោ, តស្មា យតោ កុតោចិ ចិត្តំ និវារេតព្ពន្ធិ ឯវទិដ្ឋិកា។ សោតិ សត្តោ។
អនិយ្យានិកកថំ កថេតិ អយោនិសោ ចិត្តនិវារណំ វទន្តិ។ សំយតការំ
អាគតន្តិ រាគវិសេវនាធិតោ សម្មនេវ សំយតការំ ឱតរការំ។ ធម្មចរិយាវសេន
ហិ បវត្តមាទេ ចិត្តេ នត្តិ ឦសកម្មិ រាគាធិវិសេវនំ, ន តស្ស សម្មតិ
អាយតិញ្ច កោចិ អនត្តោ សិយា, តស្មា តំ មនោ សព្ពតោ អនវជ្ជវុត្តិតោ ន
និវារេតព្ពំ។ តេនាហ “នានំ ធស្សមី”តិ អាធិ។ យតោ យតោតិ យតោ យតោ
សាវជ្ជវុត្តិតោ អយោនិសោមនសិការតោ។ តន្តិ មនោ និវារេតព្ពំ
អនត្តាវហត្ថា។

មនោនិវាវណសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. អរហន្តសុត្តវណ្ណនា

២៥. កតាវីតិ កតវា, បរិញ្ញាទិកិច្ចំ កត្វា និដ្ឋបេត្វា បីតោតិ អត្តោ។
តេនាហ “ចត្វហិ មគ្គហិ កតកិច្ចោ” តិ។ ស្វាយមត្តោ
អរហន្តិអាទិសទ្ធិសន្និធានតោវិញ្ញាយតិ។ ឯវំ “អហំ វនាមី” តិអាទិអាការេន
បុច្ឆតិ។

ខន្ធានីសុ កុសលោតិ ខន្ធាយតនាទីសុ សលក្ខណាទីសុ ច
សម្មហានិវសេន បវត្តិយញ្ចុ ឆេកោ យថាភូតវេទី។ ឧបលទ្ធិនិស្ស័តកថន្តិ
អត្ថុបលទ្ធិនិស្ស័តកថំ ហិត្វា។ វោហារភេទំ អករោន្តោតិ “អហំ បរមត្ថំ
ជានាមី” តិ លោកវោហារំ ភិទ្ធន្តោ អវិនាសេន្តោ លោកេ លោកសមញ្ញមេវ
និស្សាយ “អហំ, មមា” តិ វនេយ្យ។ ខន្ធា ភុញ្ញន្តិ តិអាទិនា វោហារភេទំ, តត្ថ ច
អាទិនំ ទស្សេតិ។

មនោ នាម ទិដ្ឋិយា សមដុរោ។ តថា ហិ ទុតិយមគ្គាទីសុ សម្មាទិដ្ឋិយា
បហានាភិសមយស្ស បជីវបច្ចនីកេ បដិបត្តិសិទ្ធិ។ តេនាហ “យទិ ទិដ្ឋិយា
វសេន នវទតិ, មនវសេន នុខោ វទតីតិ ចិន្តេត្វា” តិ។ វិជ្ជបិសាតិ សន្តាបិសា
ញ្ញាណគ្គិនា ទឡា។ តេ បនវិទ្ធិសិសា នាម ហោន្តិ តិ អាហ “វិជមិសា” តិ។
មមដ្ឋាវាទយោ មយន្តិ សត្តសន្តានេ សតិ បវត្តន្តិ ឯតេនាតិ មយោ, មញ្ញនា។
មយោ ឯវ មយតាតិ អាហ “មយតន្តិ មញ្ញន” តិ។

អរហន្តសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. បដ្ឋោតសុត្តវណ្ណនា

២៦. ទិវារត្តិន្ទ្រន អាទិទ្វារិយ ទិវា ឯវ, ន ចន្ទិមារិយ រត្តិ ឯវ, អថ ខោ ទិវា ច
 រត្តិញ្ច។ តត្ថ តត្ថាតិ យត្ថ យត្ថ សម្បជ្ឈលីតោ, តត្ថ តត្ថវ បទេសេ, ន អាទិទ្វា
 រិយ ចន្ទិមារិយ សកលំ មហាទិសំ ទិសន្តរាឡញ្ច។ ញ្ញាណានុកាវេន
 ឧប្បន្នាលោកោ ញ្ញាណាលោកោតិ វេទន្តិ។ “ឥទំ ទុក្ខំ អរិយសច្ចន្តិ បុព្វេ មេ,
 ភិក្ខុវេ, អននុស្សតេសុ ធម្មេសុ ចក្កំ ឧទទាទិ ញ្ញាណំ ឧទទាទិ បញ្ញា ឧទទាទិ
 វិជ្ជា ឧទទាទិ អាលោកោ ឧទទាទិ”តិ (សំ. និ. ៥.១០៨១; មហាវ. ១៥; បដិ. ម.
 ២.៣០) បន វេទនតោ មគ្គោ ញ្ញាណាលោកោ។ “តមោ វិហតោ, អាលោកោ
 ឧប្បន្នោ”តិ (ម. និ. ១.៣៨៦; ចារា. ១២) វា វេទនតោ វិជ្ជត្តយាលោកោ
 ញ្ញាណាលោកោ។ បឋមាភិសម្ពោធិយំ រិយ សញ្ញាតថីតិវិជ្ជារោ, វិសេសតោ
 រតនយវេ សមន្តបដ្ឋានវិចិននេ សញ្ញាតថីតិវសេន ឧប្បន្នសវីរោភាសោ វា
 ថីតិអាលោកោ។ តត្ថវ ឧប្បន្នបសាទវសេន សញ្ញាតអាលោកោវ
 បសាទាលោកោ។ ធម្មចក្កបវត្ថនេ “អញ្ញាសិ វត, ភោ, កោណ្ឌាញ្ញោ”តិ
 ឧប្បន្នបសាទាលោកោតិ ច វេទន្តិ។ សព្វតត្ថវ សត្ថ ធម្មទេសនា សត្តានំ
 ហធយតមំ វិធមន្តិ ធម្មកថាអាលោកោ។ សព្វាបិ ពុទ្ធានំ ចាតុកាវា ឧប្បន្នោ
 អាលោកោតិ ឥមិនា សាវកានំ ទេសនាយ សញ្ញាតធម្មាលោកោបិ
 ពុទ្ធានុកាវោតិ ទស្សេតិ។

បរដ្ឋោតសុត្តវល្លាណា និដ្ឋិតា។

៧. សរសុត្តវល្លាណា

២៧. សរណតោ អវិច្ឆេទវសេន បវត្តនតោ ខន្ធទីនំ បដិចាជិ សវា។
 តេនាហ “ឥមេ សំសារសវា”តិ។ កុតោតិ កេន ការណេន, កិម្ហិ វា? តេនាហ
 “កី អាគម្មា”តិ? ន បតិជ្ជាតិ បច្ចយាភាវតោ។ អាចោតិអាទិនា ចាឡិយំ ចតុន្តំ
 មហាភូតានំ អប្បតិជ្ជាធិបទេសេន តត្ថ កាមរូបភវានំ អភាវោ ទស្សិតោ។

តទុកយាការឧស្សនេន ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ អរូបកវស្សបិ អភារោ ឧស្សិកោវ
ហោតិ, យថាវុត្តវសេន វា ឯត្ថ អត្ថោ វេទិតញោ។ យស្មា បុរិមា ទ្វេ គហិតា,
គហិតញោ អត្ថំ បរិគ្គហេត្វាវ បច្ឆិមត្ថោ បវត្តោតិ។

សរសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. មហាទូនសុត្តវណ្ណានា

២៨. និដ្ឋិយតីតិ និធានំ។ និធាតត្ថតំ គតំ និហិតន្តិ អត្ថោ។ មុត្តសារាជីតិ
មុត្តាមណីវេជ្ជរិយបវាជ្ជវជតជាត្រូចាធិ។ សុវណ្ណាវជតភាជនាធិតិ អាធិ-
សន្នេន កហាបណ-ធម្មកោដ្ឋកណ្ណាធិ សង្កណ្ណាតិ។ តម្បី ហិ
និច្ចបរិព្វយវសេន ភុញ្ញេយតីតិ “ភោគោ”តិ វុច្ចតិ។ អញ្ញមញ្ញំ អភិគិដ្ឋន្តីតិ
អញ្ញមញ្ញស្ស សន្តកំ អភិគិដ្ឋន្តី។ តេនាហ “បត្តន្តី”តិ។ អនលដ្ឋតាតិ ន អលំ
បរិយត្តន្តិ ឯវំ កតចិត្តា, អត្រិច្ឆតាមហិច្ឆតាហិ អភិក្ខតា។ តេនាហ “អតិក្ខា
អបរិយត្តជាតា”តិ។ ឧស្សុក្កជាតេស្វតិ តំតំកិច្ចេ សញ្ញាតឧស្សុក្កេសុ។
នាណកិច្ចជាតេស្វតិ នាណវិធកិច្ចេសុ, សញ្ញាតនាណកិច្ចេសុ វា។
វដ្ឋតាមិកបសុតេន វដ្ឋសោតំ អនុសវន្តេសុ។ តណ្ហានិវាសតាយ គេហន្តិបិ
អការន្តិបិ វុច្ចតីតិ អាហ “មាតុកាមេន សទ្ធិ គេហ”ន្តិ។ វិរាជិយាតិ
ហេតុអត្ថធិបកំ បទន្តិ អាហ “វិរាជេត្វា”តិ, ត្វា-សន្នោបិ ចាយំ ហេតុអត្ថោតិ។

មហាទូនសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. ចតុចក្កសុត្តវណ្ណានា

២៩. ភិរយា វុច្ចតិ កាយេន កត្តត្ថកិរិយា, តស្ស បវត្តិជ្ជានភាវតោ
ភិរយាបថោ, គមនាធិ។ តំ អបរាបរឃ្យវត្តិយា ចក្កំ។ តេនាហ “ចតុចក្កន្តិ

ចតុស្សិយបថ"ន្តិ។ នវទ្វារន្តិ ករណីកាយោ អធិប្បតោ។ សោ ច
កេសាធិអសុចិបរិបូរោតិ អាហា "បុណ្ណាន្តិ អសុចិបរ"ន្តិ។ តណ្ហាយ សំយុត្តន្តិ
តណ្ហាសហិតំ។ តេន ន កេវលំ សភាវតោ ឯវ, អថ ខោ និស្សិតធម្មោ ច អសុចិ
ធស្សេតិ។ មាតុកុច្ឆិសង្ខារេ អសុចិបន្តេ ជាតត្តា បង្កជាតំ,
កេសាធិអសុចិបន្តេជាតត្តា ច បង្កជាតំ។ យាត្រាតិ អបគមោ។ តេន សភាវតោ
និស្សិតធម្មតោ ច អសុចិសភាវតោ កាយតោ កថំ អបគមោ សិយាតិ បុច្ឆតិ។
តេនាហា "ឯតស្ស"តិអាធិ។

នហនដ្ឋេន ពន្ធនដ្ឋេន នទ្ធិតិ ឧបនាហោ ឥធាធិប្បតោតិ អាហា "នទ្ធិន្តិ
ឧបនាហា"ន្តិ។ សោ បន ឥតោ បុព្ពកាលេ កោធាតិ អាហា "បុព្ពកាលេ"តិអាធិ។
ចាឡិទិទ្ធិន្តិ ឧបនាហាឥទ្ធាធិកេ ឥធម ចាឡិយំ និទ្ធិន្តិ កិលេសេ វេបេត្វា
អវសេសា ទិដ្ឋិវិចិត្តិកិច្ឆាធម្មោ សត្ត កិលេសា ទុម្មោចយតាយ វត្តា វិយាតិ
វត្តាតិ វេទិតញ្ញា។ អាម្ពណាគ្គហណាសភាវតោ ឯកោ ឯវេស ធម្មោ, បវត្តិ-
អាការកេនេន បន ឥច្ឆនដ្ឋេន បត្តនដ្ឋេន ឥច្ឆា, លុព្ពនដ្ឋេន ភិជ្ឈនដ្ឋេន
លោកោតិ វុត្តោ។ បឋមប្បត្តិកោតិ ឯកស្មី អាម្ពណោ, វាវេ វា បឋមំ ឧប្បន្នា។
អបរាបរុប្បត្តិកោតិ បុនប្បនំ ឧប្បន្នមាណកោ។ អលទ្ធិបត្តនា អប្បជិលទ្ធិវត្ថុម្ហិ
អាសត្តិ លោកោ។ ឧប្បាដេត្វាតិ សសន្តានតោ ឧទ្ធិវត្វា។

ចតុចក្កសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. ឯណិជង្គសុត្តវណ្ណានា

៣០. ឯណិមិគស្សវិយាតិ ឯណិមិគស្ស ជង្គាវិយ។ អវយវីសម្ពន្ធនោ ហិ ឥទំ
សាមីវចនំ។ បិណ្ឌិមំសស្ស បរិតោ សមសណ្ឌិតត្តា សុវដ្ឋិតជង្គោ។ កិសន្តិ
ជូលភាវបដិក្ខេបបរាជោតនា, ន សុដ្ឋ កិសភាវធិបនបរាតិ អាហា "អដ្ឋលំ

សមស្រីរ"ន្តិ។ អាតមេន មិលាតន្តិ តបសា មិលាតកាយំ
 ឥន្ទ្រិយសន្តាបនការតោ។ តេនេវាហ - "តថា មិលាត"ន្តិអាទិ, តថា ចាហ
 ចាឡិយំ "អប្បាហារំ អលោលុប"ន្តិ។ យថា "វីរស្ស ភាវោ វីរិយ"ន្តិវីរភាវេន
 វីរិយំ លក្ខិយតិ, ឯវំ វីរិយសម្ពុវេន វីរភាវោតិ អាហា "វីរន្តិ វីរិយវន្ត"ន្តិ។ "ចត្តាហេ
 បញ្ចា អាហោបេ, អភុត្វា ឧទកំ បិវេ"តិ (ថេរគា. ៩៨៣; មិ. ប. ៦.៥.១០)
 ធម្មសេនាបតិវុត្តនិយាមេន បរិមិតកោជិតាយ អប្បាហារតា កោជនេ
 មត្តញ្ញតា។ "មិតាហារ"ន្តិ វត្វា បុន បរិច្ឆិទ្ធកាលកោជិតាយបិ អប្បាហារតំ
 ធស្សេន្តោ "វិកាល...បេ... បរិត្តាហារ"ន្តិ អាហា។ ចត្វសុ បច្ចយេសុ
 លោលុប្បវិរហិតំ ពោធិមូលេ ឯវ សព្ពសោ លោលុប្បស្ស បហីនត្តា។ "ចត្វសុ
 បច្ចយេសុ"តិ ហិ ឥមិនាវ សព្ពត្ថ លោលុប្បវិគមោ ធិបិតោវាតិ។
 រសតណ្ហាបដិក្ខេចោ វា ឯស "អប្បាហារ"ន្តិ វត្វា "អលោលុប"ន្តិ វុត្តត្តា។
 "សីហំ វា"តិ ឯត្ថ ឯកចរសន្នោវិយ ឥវ-សន្នោ អត្ថតោ "នាគ"ន្តិ ឯត្តាបិ
 អាទេត្វា, សម្ពុត្តតញ្ញតិ អាហា - "ឯកចរំ សីហំ វិយ, ឯកចរំ នាគំ វិយា"តិ។
 ឯកចរា អប្បមត្តា ឯកីកតាយ។

បញ្ចកាមគុណាវសេន រូបំ គហិតំ តេសំ រូបសភាវត្តា។ មនេន នាមំ
 គហិតំ មនស្ស នាមសភាវត្តា។ អវិនិកុត្តធម្មតិ អវិនាភាវធម្ម គហិតា។
 អាទិ-សន្នេន អាយតនធាតុអាទយោ គហិតា។ កាមគុណាគ្គហណេន ហេតុ
 រូបភាវសាមញ្ញេន បញ្ចវត្ថុនិ គហិតានេវ ហោន្តិ, មនោគហណេន
 ធម្មាយតនំ, ឯវំ ធានសាយតនានិ គហិតានិ ហោន្តិ។ ឥមិនា នយេន
 ធាតុអាទិនម្បិ គហិតតា យោជេតញ្ញា។ តេនាហា "បញ្ចក្ខន្ធាទិវសេនបេត្ត កុម្មំ
 យោជេតញ្ញ"ន្តិ។ ឯត្តាតិ ចាឡិយំ។ កាមវត្ថុ កុម្មំ។

ឯណិជង្គ្រសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សត្វវត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. សតុល្លបកាយិកវគ្គោ

១. សត្វសុត្តវណ្ណានា

៣១. សតំ សាធូនំ សរណាគមនសីលាធិកេនស្ស ធម្មស្ស ឧល្លបនតោ,
អត្តនោ វា បុព្វេនិវាសានុស្សតិយា តស្ស ធម្មស្ស ឧល្លបនតោ កថនតោ
សតុល្លបា, ទេវតា, តាសំ កាយោ សម្មហោ, តត្ថ ភវាតិ សតុល្លបកាយិកា។
តេនាហ “សតំ ធម្ម”ន្តិអាធិ។ សមាធានវសេន ឧល្លបេត្វា, ន
វណ្ណានាកថនមត្តេន តត្រាតិ តស្មី តាសំ ទេវតានំ សតុល្លបកាយិកភាវេ។
ឥទំ វត្ថុតិ ឥទំ ការណំ។ សមុទ្កវាណិជាតិ សំយត្តិកា។ មិត្តសវវេគេនាតិ
ជិយាមុត្តសវសធិសវេគេន, សីយឱយេនាតិ អត្តោ។ ឧប្បតតិ ឧប្បាតោ។
ឧប្បាតេ ភវំ ព្យសនំ ឧប្បាតិកំ។ បតិជ្ជាតិ ហិតបតិជ្ជា។ បរលោកេ
ហិតសុខាវហំ អភយការណំ។ ជជ្ឈសតន្តិ មនុស្សសតំ។ ជជ្ឈាសីសេន ហិ
មនុស្ស វេទតិ សហចារិការតោ។ អត្តហោសិ បញ្ចសីលានិ។ អាសន្នានាសន្នេសុ
អាសន្នេស្សវ បឋមំ វិបច្ឆនតោ “អាសន្នកាលេ កហិតសីលំ និស្សយា”តិ វុត្តំ។
យជាវសេនាតិ សម្មហាវសេន។

សត្វិតិ សាធូហិ។ តេ ហិ សបរហិតសាធូនតោ ចាសំសតាយ
សន្តគុណតាយ ច សន្តោតិ វុច្ឆតិ។ តេ បនយស្មា បណ្ឌិតលក្ខណេហិ
សមន្នាគតា ហោន្តិ, តស្មា “បណ្ឌិតេហិ”តិ អាហា។ សមាសេថាតិ សំវសេថាតិ
អយមេត្ត អធិប្បាយោតិ អាហា “សត្វតិវយាបថេ”តិអាធិ។ មិត្តសន្តវន្តិ
មេត្តិសន្ធានំ។ សត្តានំ ហិតេសិតាលក្ខណា ហិ មេត្តិ, សា ច ព្រាណសហិតា
ព្រាណបុព្វត្ថមាវាតិ មិត្តសន្តវោ អសំកិលិដ្ឋោ, ឥតរោ សំកិលិដ្ឋោតិ អាហា “ន

កេនចិ សង្ខី កាតព្វោ"តិ។ សង្ខី ធិដ្ឋធម្មិកាធិហិតាវហំ សុន្ទរធម្មំ។
សេយ្យោតិ ហិតាវឌ្ឍនតាធិ វុត្តន្តិ អាហា "វង្សី"តិ។

សតំ សាធុនំ, បណ្ឌិតានន្តិ អយមេត្ត អត្ថោ។ តប្បដិយោគវិសយត្តា អញ្ញ-
សទ្ធស្ស វុត្តំ "អញ្ញតោ អន្ធពាលតោ"តិ។ សោកនិមិត្តំ សោកការណំ
ឧត្តរបទលោបេន ឥធសោកសន្នេន គហិតន្តិ អាហា "សោកវត្ថុន"ន្តិអាធិ។
សោកវត្ថុនិ នាម ចោរាធម្មោ អន្តិទ្ធនាធិវសេន បរេសំ សោកករណតោ។
សោកានុគតា សោកប្បត្តា។

ថេរស្សាតិ សំកិច្ចត្ថេរស្ស។ អត្ថនោ ភគិនិយា ជេដ្ឋត្តា "តុម្ពេ"តិ អាហា។
អយំ "ឥធម្មោ បដិបទ្ធិស្វ"តិ អម្ពេ តិណាយបិ ន មញ្ញតីតិ ចិន្តត្វា ឯកច្ឆេ
"មារេម ន"ន្តិ អាហំសុ។ ករុណាយ ឯកច្ឆេ "វិស្សន្នេមា"តិ អាហំសុ។ មន្តេត្វាតិ
ភាសេត្វា។

អហុ អហោសិ, ភូតបុព្វន្តិ អត្ថោ។ អរញ្ញស្មី ព្រហ្មាវនេតិ តាធិសេ
ព្រហ្មាវនេ, មហារញ្ញេ និវាសីតិ អត្ថោ ចេតោតិ ព្យាដោ។ ក្ខណ្ឌនីតិ
វាក្យរាធម្មោ។ ឱទ្ធីត្វាតិ សន្នេត្វា។ សសកន្តិ បេលកំ ឧត្តត្តាតិ ភីតតសិតា។
ឯកវត្ថុន្តិ ឯកវត្ថុនេវ។ ធនជាតិ បរិព្ពយវសេន អទ្ធិកេហិ លទ្ធព្ពធនតោ
ហានិ, "សមណម្បិ នាម ហន្តិ, កី អម្ពេសុ លទ្ធិស្សតិ"តិ អទ្ធិកានំ
អនាគមនតោ ឯកធិវសំ លទ្ធព្ពបរិព្ពយម្បិ ន លភិស្សន្តិ អធិប្បាយោ។

ញាតយោបិ មាតាបិតុភាតុភគិនិអាធិកេ ញាតកេ។ តេ កិវ អធិមុត្តស្ស
ភគិនិយា សន្តិកំ ឧបគច្ឆន្តា អន្តរាមគ្គេ តេន សមាគតា, អធិមុត្តោ សច្ចវាចំ
អនុវត្តន្តោ ចោរភយំ តេសំ នាហេចេសិ។ តេន វុត្តំ "តេសម្បី"តិអាធិ។ តំ
និស្សាយ បព្ពជិតត្តា "អធិមុត្តសាមណោស្ស សន្តិកេ"តិ វុត្តំ, ន

ឧបសម្បទាចរិយោ ហុត្វា។ តេនាហ “អត្តនោ អន្តេវាសិកេ កត្វា” តិ។
សច្ចានុវត្តលោន អនុត្តរគុណាធិគមេន ច ញាតិមជ្ឈេវិរោចតិ។

សាតតន្តិសតតំ។ ស-សទ្ធស្ស ហិ ឥធិ សាការោ យថា
“សារកោ” តិអាធិសុ។ សាតការោ វា សាតតន្តិ អាហ “សុខំ វា” តិ។
ការណោនាតិ តេន តេន ការណោន។ សញ្ញាសំ តាសំ វេចនំ សុភាសិតំ,
ភគវតោ បន ឧក្កំសគតំ សុភាសិតមេវ។ ស្វាយមត្តោ តំតំគាថាបទេនេវ
វិញ្ញាយតីតិ តំ និហរិត្វា ទស្សេតុំ “ន កេវល” តិអាធិ វុត្តំ។ តេន
សប្បវិស្វបសំសេវសទ្ធម្មាភិយោកោ យថា សត្តានំ វុឡិយា បញ្ញាបដិលាភស្ស
ឯកន្តិកំ ការណំ, ឯវំ សោកបច្ឆយេ សតិវិសោកភាវស្ស, ញាតិមជ្ឈេ
សោកាយ, សុគតិគមនស្ស, ចិវំ សុខជ្ជានស្ស, វុត្តទុក្ខមោចនស្សបិ
អញ្ញាសាធារណំ ហោតីតិ វុត្តមេវាតិ ទដ្ឋព្វំ។

សត្តិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. មជ្ឈិមសុត្តវណ្ណានា

៣២. បមជ្ឈនាការេន បវត្តា អនុបលទ្ធិ បមាទោ។ តេន ឯកន្តតោ
សតិវហិតា ហោន្តិតិ វុត្តំ “សតិវិប្បវាសលក្ខណោ” តិ។ ទិដ្ឋិវិចិកិច្ឆាទយោ
ចេត្ត បមាទេនេវ សង្កហិតា។ ឥនាធិ យថា មជ្ឈិយនិមិត្តញា បមាទនិមិត្តញា
នានំ នធិយតិ, តំ ទស្សេតុំ “ឯកទ្វា ហិ” តិអាធិ វុត្តំ។ បរិក្ខយំ គមិស្សតីតិ
ភោគបរិហានី គមិស្សតិ។ ទិដ្ឋាធិតិ អាធិ-សន្ថេន
មណ្ឌានិក្ខុសនធលោនក្ខត្ត កិច្ចព្យសនាធិ សង្កណ្ឌាតិ។ យសនាយកន្តិ
កិត្តិយសស្ស បរិវាយសស្ស ច នាយកំ។ សិរីនាយកន្តិ សោភគ្គនាយកំ។
សម្បត្តិទាយកន្តិ កុលភោគរូបភោគសម្បទាហិ សម្បត្តិទាយកំ។ បុញ្ញន្តិ វា

ឥឡូវ បុព្វជន ឧដ្ឋតំ “ឯវមិទំ បុព្វំ បរវត្ថុតិ” តិអាទីសុ (ជី. និ. ៣.៨០) វិយ។ អត្ថិ
ធានស្ស ជលន្តិ ឯត្ថ ទេយ្យធម្មស្ស អនវដ្ឋិតតំ ពហុលសាធារណាតំ, តំ
បហាយ គមនីយតំ, តត្ថិសយាយ បីតិយា សាវដ្ឋតំ, ធានធម្មស្ស
អនញ្ញសាធារណាតំ អនុកាមិកតំ, តត្ថិសយាយ បីតិយា អនវដ្ឋតំ,
លោកាទិចាបធម្មានំ វិនោទនំ, សេសបុព្វានំ ឧបនិស្សយញ្ច ជានន្តោនាតិ
វត្ថុតំ។

តំយេវ ពាលន្តិ យោ មច្ឆរី, តមេវ។ អធានសីលា ពាលា។ ឯកទ្វោ ធនស្ស
បរិភោគបរិក្ខយភយេន អត្តនាមិ ន បរិភូញតិ អតិលោកសេដ្ឋិវិយាតិ អាហា
“ឥធលោកបរលោកេស្វ” តិ។

យស្មា ឯកទ្វោ អធានសីលោ បុរិសោ អទ្ធិកេ ទិស្វា បស្សន្តោមិ ន បស្សតិ,
តេសំ កងំ សុណន្តោមិ ន សុណោតិ, សយំ កិញ្ចិ ន កថេតិ,
អធាតុកម្មតាថម្ពេ ពទ្វោ ហោតិ, តស្មា តត្ថ មតលីដ្ឋានិ ឧបលព្ពន្តិយេវាតិ
អាហា “អធានសីលតាយ មរណេន មតេស្វ” តិ។ អដ្ឋកថាយំ បន ធានមត្តមេវ
គហោត្វា មតេនស្ស សមតំ ទស្សេតុំ “យថា បី” តិអាទិ វុត្ថំ។ ធានសីលស្ស បន
អមតលីដ្ឋានិ វុត្ថវិបរិយាយតោ វេទិតញ្ញានិ។ វជន្តិ បុប្ផត្ថ ឯកវចនំ, តស្មា
វចនវិបល្លាសេន វុត្ថន្តិ អាហា “សហ វជន្តា” តិ។ ធានសីលាទិធម្មោ បុរាតនោ, ន
អដ្ឋតនោតិ សនន្តនោ, សោ ឯតេសុ អត្ថីតិ សនន្តនា, បណ្ឌិតា, តេសំ ធម្មាតិ
តេសំ វសេនបិ ធម្មោ សនន្តនោតិ អាហា “សនន្តនានំ វា បណ្ឌិតានំ ឯស
ធម្មោ” តិ។ អប្បស្មិម្បិ ទេយ្យធម្មេ សតិ ឯកេ ធានំ ទទន្តិ, ឯកេ ន ទទន្តិ
មច្ឆរិការា។ សហស្សធានសទិសាតិ ឯកាមិ ទក្ខិណា បរិច្ចាគចេតនាយ
ឧឡារកាវតោ សហស្សធានសទិសា ហោតិ។

អនុគមនាតិ អសមន្តិកា អនុគន្ធុ ឧក្ខណៈ។ អនុគមនាស្ស ធម្មស្ស
អប្បរណាមេវាតិ អាហា “ឧប្បរោ”តិ។ “ធម្មំ ចរេ”តិ អយំ ធម្មចរិយា គហជ្ជស្ស
វសេន អារទ្ធាតិ អាហា “ធនកុសលកម្មបថធម្មំ ចរតី”តិ។ តេជារា “ធារញ្ច
ចោស”ន្តិ។ សមុញ្ញកន្តិ កស្សកេហិ អត្ថនា កាតព្វំ កត្វា
វិសដ្ឋធម្មញ្ញករណតោ ខលេ ឧញ្ញាចរិយវសេន សមុញ្ញនិអាទិនា
ធម្មិតធម្មញ្ញសំហារណំ។ តេជារា “យោ អបិ...បេ... សមុញ្ញកំ ចរតី”តិ។ ឯតេជានិ
សតសហស្សសហស្សយាគិគ្គហណោន ធនន្ទម្បិ ភិក្ខុកោដីនំ បិណ្ឌាចារតោ
ធន្សិតោ ហោតិ។ “ធិន្នោ”តិ បទំ អានេត្វា យោជនា។ ធនន្ទំ វា
កហាបណាកោដីនំ បិណ្ឌាចារតោតិ ធនន្ទំ កហាបណាកោដីនំ
វិនិយុញ្ញនវសេន សម្មាទិតបិណ្ឌាចារតោ។ តយំទំ សតសហស្សំ
សហស្សយាគីនំ ធានំ ឯត្ថកំ ហោតីតិ កត្វា វុត្ថំ។ សមុញ្ញកំ ចរន្តោបិ
សមុញ្ញកំ ចរិត្វាបិ, សមុញ្ញកចរណាហេតុតិ អត្តោ។ សេសបទទ្ធយេបិ ឯសេវ
នយោ។ ធារំ ចោសេន្តោបិ ធម្មំ ចរតិ, អប្បកស្មី ធនន្តោបិ ធម្មំ ចរតីតិ
យោជនា។ តថាវិធស្សាតិ តាទិសស្ស តថាធម្មចារិនោ យា ធម្មចរិយា, តស្សា
កលម្បិ នគ្សន្តិ ឯតេ សហស្សយាគិនោ អត្ថនោ សហស្សយាគិតាយ។ យំ
តេន ធនន្ទនាតិអាទិ តស្សេវត្ថស្ស វិវរណំ។ សព្ពេសម្បិ តេសន្តិ
“សតំសហស្សានំ សហស្សយាគិន”ន្តិ វុត្ថានំ តេសំ សព្ពេសម្បិ។ ឥតវេសន្តិ
“តថាវិធស្សា”តិ វុត្ថបុរិសតោ អញ្ញោសំ។ ធនកោដិសហស្សធានន្តិ
ធនកោដិសម្ពាតំ តតោ អនេកសហស្សភេទតាយ សហស្សធានំ។

“កលំ នគ្សតី”តិ ឥទំ តេសំ ធានតោ ឥមស្ស ធានស្ស ឧឡារតរកាវេន
វិបុលតរកាវេន វិបុលតរជលតាយ វុត្ថន្តិ អាហា “កបំ នុ ខោ ឯតំ
មហាប្បលតរន្តិ ជាននត្ថ”ន្តិ។ បច្ចយវិសេសេន មហាត្ថំ គតោតិ មហាគតោ,
ឧឡារោតិ អត្តោ។ តេជារា “វិបុលស្សេតំ វេវចន”ន្តិ។ សមេនាតិ ញ្ញាយេន,

ធម្មនាទិ អត្ថោវិសមេតិ ន សមេ មជ្ឈិយលក្ខណាប្បត្តេ។ ធម្មនាទិ បីឡេត្វា។
តំ បន បីឡេនំ ចោជនន្តិ ទស្សន្តោ “ចោជេត្វា” តិ អាហា។ អស្សមុខាតិ
តិ ន្តអស្សមុខសម្មិស្សា បរំ រោធាបេត្វា។ មហាធានន្តិ យថាវុត្តំ
ពហុទេយ្យធម្មស្ស បរិច្ឆជនេន មហាន្តធានំ។ ឧប្បត្តិយា អបរិសុទ្ធតាយាតិ
អដ្ឋាសយស្ស ទេយ្យធម្មកវេសនាយ ច សុទ្ធតាយ មលីនត្វា។ ឥតរំ
ធម្មចរិយាយ និព្ពត្តិតធានំ។ បរិត្តធានន្តិ បរិត្តស្ស ទេយ្យធម្មស្ស វសេន
បរិត្តធានំ។ អត្ថនោ ឧប្បត្តិយា បរិសុទ្ធតាយាតិ អដ្ឋាសយស្ស
ទេយ្យធម្មកវេសនាយ ច វិសុទ្ធតាយ។ ឯវន្តិអាទិមាហាតិ “ឯវំ សហស្សនំ
សហស្សយាគិន” ត្ថិ អវោច។ តត្ថ សហស្សនន្តិ សតំសហស្សនំ។
តាថាពន្ធសុខត្ថំ សតក្កហណំ ន កតំ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

មជ្ឈិមុត្តរវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ក. សាធុសុត្តរវណ្ណនា

កក. ឧទានំ ឧទានេសីតិ បីតិវេគេន ឧត្តិវតព្ពតាយ ឧទានំ ឧត្តិវ ឧទ្ធាវេសិ។
តយិទំ យស្មា បីតិសមុដ្ឋាបិតំ វេចនំ, តស្មា វុត្តំ “ឧទាហារំ ឧទាហរី” តិ។ យថា
បន តំ វេចនំ “ឧទាន” ត្ថិ វុច្ឆតិ, តំ ទស្សតុ “យថា បី” តិអាទិ វុត្តំ។ សទ្ធាយាតិ
ឯត្ថ យ-កា រោ ហេតុអត្ថោ។ បរិច្ឆាគចេតនាយ ហិ សទ្ធាវិសេសបច្ឆយោ
អស្សទ្ធស្ស តទការវតោ។ បិ-សឡោ វុត្តត្ថសម្មិណ្ឌនត្ថោ។ “សាហូ” តិ បទំ
សាធុសទ្ធនេន សមាទត្ថំ ទដ្ឋព្ពំ។ កថន្តិ ធានយុទ្ធានំ វិបក្ខសភាវាតិ អធិប្បាយោ។
ឯតំ ឧភយន្តិ ធានំ យុទ្ធន្តិ ឥទំ ទ្វយំ។ ជីវិតភិក្ខុកោតិ ជីវិតវិនាសភិក្ខុកោ។
ឧយភិក្ខុកោតិ ភោគក្ខយស្ស ភិក្ខុកោ។ វេទន្តោតិ ជីវិតេ សាលយតំ, តតោ ឯវ
យុជ្ឈនេ អសមត្ថតំ បវេទន្តោ។ ធម្មន្តិ ហត្ថចាទាទិធមោ។ ឧស្សហន្តោតិ
វិរិយំ ករោន្តោ។ ឯវំ កោគេ វត្ថុស្សមីតិ តថា កោគេ អបរិក្ខីណោ

ករិស្សមីតិ។ វេទន្តោតិ ឥធន ភោគេសុ លោកំ, តតោ ឯវ ធាតុំ អសមត្ថតំ
បវេទន្តោ។ ឯវន្តិ ឯវំ ជីវិតភោគនិវេក្ខតាយ ធានញ្ច យុទ្ធុញ្ច សមំ ហោតិ។
សទ្ធាទិសម្បន្នោតិ សទ្ធាធម្មជីវិតាវីមសាសីលាទិគុណាសមន្នាគតោ។ សោ ហិ
ទេយ្យវត្ថុនោ បរិត្តកត្តា អប្បកម្មិ ទទន្តោ អត្ថនោ បន ចិត្តសម្បត្តិយា
ខេត្តសម្បត្តិយា ច ពហុំ ឧឡារបុញ្ញំ បវឡេន្តោ ពហុវិធំ លោក-ធាន-ឥស្ស-
មជ្ជិយ-ទិដ្ឋិច្ចិតិក្ខន្ធានិកេនំ តប្បជិបក្ខំ អភិភវតិ, តតោ ឯវ ច តំ មហាប្បលំ
ហោតិ មហានិសំសំ។ អដ្ឋកថាយំ បន “មច្ឆេវ មទ្គតិ” ច្នៃវ វុត្ថំ, តស្ស បន
ឧប្បិបទ្ធនីកភាវតោ។

បរត្ថាតិ បរលោកេ។ ឯកសាជកព្រាហ្មណាវត្ថុ អន្ធយវសេន, អន្តវវត្ថុ
ព្យតិវេកវសេន វិត្ថាវេតព្វំ។

ធម្មោ លទ្ធា ឯតេនាតិ ធម្មលទ្ធា, បុគ្គលោ។ អគ្គិអាហិតបទស្ស វិយ
សទ្ធសិទ្ធិ ទដ្ឋញ្ច។ “ឧដ្ឋានន្តិ កាយិកំ វីរិយំ, វីរិយន្តិ ចេតសិក” ន្តិ វេទន្តិ។ ឧដ្ឋានន្តិ
ភោគុប្បទេ យុត្តបយុត្តតា។ វីរិយន្តិ តន្តោ ឧស្សហោ។ យមស្ស
អាណាបវត្តិដ្ឋានំ។ វេតរណីម្បិ ឥតវេ និរយេ ច អតិក្កម្ម។ តេ បន អព្ពនាទីនំ
វសេន អវីចី ទសដា កត្វា អវសេសមហានិរយេ សត្តបិ អាយុប្បមាណាភេទេន
តយោ តយោ កត្វា ឯកតីសាតិ វេទន្តិ។ សញ្ញាវាទិនិរយសំវត្ថនស្ស កម្មស្ស
តិក្ខមជ្ឈមុទុកាវេន តស្ស អាយុប្បមាណាស្ស តិវិធាតាវិភាវេតព្វំ។ អបវេ បន
“អដ្ឋ មហានិរយា សោឡស ឧស្សននិរយា អាទិតោ ចត្តារោ សិតនិរយេ ឯកំ
កត្វា សត្ត សិតនិរយាតិ ឯវំ ឯកតីស មហានិរយា” តិ វេទន្តិ។
មហានិរយគ្គហណតោ អាទិតោ ចត្តារោ សិតនិរយា ឯកានិរយោ កតោតិ។

តេសន្តិវិចិនិត្វា គហិតបទ្ធយានំ។ បញ្ចនវុតិចាសណ្ណាភេទា
បបញ្ចស្វទនិសំវណ្ណនាយំ វុត្ថនយេន វេទិតព្វំ។ តត្ថាតិ តេសុ ទ្វីសុ

វិចិត្តនេសុ។ ឧត្តិណ្ណាវិចិត្តនំ អាហា, ឧបមាធានិ ហិ ឆាម យាវនេវ
ឧបមេយ្យត្ថវិការវនត្តានិ។ ឯតេន សុខេត្តគហណាតោបិ ឧត្តិណោយ្យវិចិត្តនំ
ឧដ្ឋព្ភំ។

ចាណេសុ សំយមោតិ ឥមិនា ធនវិធម្ម្យំ កុសលកម្មបថធម្មំ ធស្សេតិ។
យថា ហិ “ចាណេសុ សំយមោ”តិ ឥមិនា សត្តានំ ជីវិតារោរោបនតោ សំយមោ
វុត្តោ, ឯវំ តេសំ សាបតេយ្យាវហារតោ បរទារាមសនតោវិសំវាធនតោ
អញ្ញមញ្ញភេទនតោ ជរុសវចនេន សង្ឃជ្ជនតោ និវត្តកវិប្បលបនតោ
បរសន្តកាភិជ្ឈនតោ ឧច្ឆេទចិន្តនតោ មិច្ឆាភិក្ខុវេសនតោ ច សំយមោ
ហោតីតិ។ តេឆាហ “សីលានិសំសំ កថេតុមារទ្ធ”តិ។ ជរុសវចនសំយមោ
បនេត្ត សរូបេនេវ វុត្តោ។

បរស្ស ឧបវាទកយេនាតិ ចាបកិរិយហេតុ បរេន អត្តនោ
វត្តព្ភឧបវាទកយេន។ ឧបវាទកយាតិ ឧបវាទកយនិមិត្តំ។ “កថំ នុ ខោ អម្ពេ បរេ
ន ឧបវេទេយ្យ”ន្តិ អាសីសន្តា ចាបំ ន ករោន្តិ។ ធម្មបទមេវាតិ
អសម្ព័ត្តធម្មកោដ្ឋាសោ ឯវំ សេយ្យោ សេដ្ឋោ។ យស្មា សព្វសម្ព័ត្តំ អនិច្ចំ
ខយធម្មំ វយធម្មំ វិរាគធម្មំ និរោធម្មំ, តស្មា តទទិកមាយ ឧស្សាហោ
ករណីយោតិ ធស្សេតិ។ បុព្វសន្តោ កាលវិសេសវិសយោតិ អាហា “បុព្វេ ច
កស្សបពុទ្ធាទិកាលេមី”តិអាទិ។ បុន អ កាលវិសេសោ អចាដិយេក្តោ
ភុម្មត្ថវិសយោវាតិ អាហា “សព្វេមិ វា”តិអាទិ។ តត្ថ សព្វេមិ វាតិ ឯតេ សព្វេមិ
កស្សបពុទ្ធាទិយោ លោកឆាថា សន្តោ ឆាម វ្យបសន្តសព្វកិលេសសន្តាចា
សន្តសព្វតគុណត្តា។

សាធុសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. នសន្តិសុត្តន្តវណ្ណាន

៣២. កមនីយានីតិ កត្តានិ។ តតោ ឯវ ឯតានិ ឥដ្ឋារម្មណានិ

សុខារម្មណានិ រូបាទីនិ, តេ បន វត្ថុកាមា, តទារម្មណាកិលេសកាមា វា។ “ន
សន្តិ កាមា មនុជេសូ” តិ ទេសនាសីសមេតំ, និច្ចយេន កាមា អនិច្ចាយេវ។ មច្ចុ
ជ័យតិ ឯត្តាតិ មច្ចុជេយ្យំ។ ន បុន អាគច្ឆតិ ឯត្ថ តំ អបុនាគមនំ។
អបុនាគមនសម្ពាតំ និព្វានំ អនុបគច្ឆនតោ។ និព្វានំ ហិតិអាទិ វុត្ថុស្សេវត្ថុស្ស
វិវរណំ។ ពន្លោតិ បដិពន្ធិចិត្តោ។ បមត្តោតិ វោស្សគ្គបមាទំ អាបន្នោ។

តណ្ហានន្តតោ ជាតំ តស្ស វិសេសបច្ចយត្តា។ ឥច្ឆិតំ ហនតីតិ អយំ, ទុក្ខំ។
ឥធ បន អនវសេសបរិយាទានវសេន បញ្ចទាទានក្ខន្ធា ទុក្ខន្តិ។ ធន្ធិនយា
អយវិនយោតិ ហេតុនិរោធន ហិ ជលនិរោធា, ឯវំ សុខទាទិសេសនិព្វានំ វត្ថា
អយវិនយា ទុក្ខវិនយោតិ អនុទាទិសេសនិព្វានំ វទតិ។

ចិត្រានីតិ កិលេសកាមាបិ វេទនាទិដ្ឋិសម្បយោគភេទេន ហោន្តិ,
អាការភេទេន ច អត្ថិ សវិយាតាវិយាតាតិ តតោ វិសេសេតុ
“អារម្មណចិត្តានិ” តិ វុត្ថំ។ សង្កប្បិភកោតិ សុភាទិវសេន សង្កប្បិភវត្ថុម្ហិ
រាគោ។ កិលេសកាមោ កាមាតិ វុត្តោ តស្សេវិធិវិសេសតោ
កាមភាវសិទ្ធិតោ។ បស្សសុត្តន្ធវិភាវេតញ្ញោ “ន តេ កាមា” តិអាទិនា តស្ស
វត្ថុម្ហិ អាគតត្តា។ ឥទានិ តមត្ថំ សង្ខេបេនេវ វិភាវេន្លោ “បស្សបរិព្វាជកោ
ហិ” តិអាទិមាហា។ ន តេ កាមា យានិ ចិត្រានិ លោកេតិ តេ ច កាមា ន ហោន្តិ,
យានិ លោកេ ចិត្រានិ រូបាទិអារម្មណានិ។ វេទេសីតិ កេវលំ សង្កប្បរាគព្វា
កាមំ កត្វា វេទេសី ចេ។ ហេហិតីតិ ភវេយ្យន្តិ អត្តោ។ សុណន្តោ សទ្ធានិ
មនោរមាទិ, សត្តាបិ តេ ហេហិតិ កាមភោគីតិ បច្ឆេកំ កាថា, ឥធ បន
សំខិបិត្វា ទស្សិតា។ ដិវា នាម ធិតិសម្បជ្ជាតិ អាហា “បណ្ឌិតា” តិ។

តស៊ូរតិ យោ បហ្មីនកោធមាឆោ សត្តសោ សំយោជនាតិកោ ឆាមរូបស្មី
អសន្នន្តោ រាគាទិកិត្យានវហិតោ, តស្ស។ មោយរាជា ឆាម ខេរោ
ពារីព្រាហ្មណស្ស បរិចារកានំ សោឡសន្នំ អញ្ញាតរោ។ យថានុសន្នំ អប្បត្តោ
សារសេស-អត្តោ, កិញ្ចី វត្តពុំ អត្ថិតិ អធិប្បាយោ។ សត្តសោ វិមុត្តត្តារ
នេវមនុស្សា នមស្សន្តិ, យេ តំ បដិបដ្ឋន្តិ។ តេសំ កី ហោតិ? កិញ្ចីបិ ន សិយាតិ
អយមេត្ត អត្ថវិសេសោ? ធនពលំ សន្ធាយេវមាហា ឧក្កដ្ឋនិទ្ទេសេន។
អនុបដិបត្តិយាតិ បដិបត្តិ អនុគន្ធា បដិបដ្ឋនេន។ នមស្សន្តិ តំ បូជេន្តិ។

ចតុសច្ចធម្មំ ជាតិតាតិ តេន បដិវិទ្ធិំ ចតុសច្ចធម្មំ បដិវិជ្ជិតា។ តថា ច
ពុទ្ធសុពុទ្ធតាយ និព្ពេមតិកា ហោន្តិតិ អាហា “វិចិត្តំ បហាយា” តិ។ តតោ បរំ
បន អនុក្កមេន អគ្គមគ្គាធិគមេន សង្កាតិកាបិ ហោន្តិ។ អសេក្ខធម្មចារិបូរិយា
បសំសិយាវិញ្ញំ បសំសាបិ ហោន្តិតិ។

នសន្តិសុត្តរវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. ឧដ្ឋានសញ្ញាសុត្តរវណ្ណានា

៣៥. ឧដ្ឋានវសេន បវត្តា សញ្ញា ឯតេសំ អត្ថិ, ឧដ្ឋានវសេន វា សញ្ញានន្តិតិ
ឧដ្ឋានសញ្ញា។ ការយេតិ កតានំ បរិយន្តំ ការយេតិ អត្តោ។ បរិយន្តការិតន្តិ
បរិច្ឆន្នការិតំ បរិមិតវចនន្តិ អត្តោ។ បំសុក្ខុលាទិបដិបក្ខនយេន
បត្តុល្លាទុក្ខុលាទិ វុត្តំ។ ឆាមំ គហិតន្តិ ឯតេន “ឧដ្ឋានសញ្ញាកា” តិ ឯត្ត ក-
សន្តោ សញ្ញាយន្តិ ធស្សេតិ។

អញ្ជោនាការេន ភូតន្តិ អត្តនា បវេទិយមាណាការតោ អញ្ជោន អសុទ្ធន
អាការេន វិជ្ជមានំ ឧបលព្ពមានំ អត្តានំ។ វញ្ជោត្វាតិ បលម្ពោត្វា។ តស្ស

កុហកស្ស។ តំ ចតុន្ទំ បច្ចយានំ បរិកុញ្ញនំ។ បរិជានន្តិតិ តស្ស បដិបត្តិ បរិច្ឆេដ្ឋ
ជានន្តិ។ ការកោតិ សម្មាបដិបត្តិយា កត្តា, សម្មាបដិបត្តិតាតិ អត្ថោ។

ឥន្ទន្តិ លិដ្ឋវិបល្លាសេន វុត្តំ, អយន្តិ អត្ថោ។ ធម្មានុធម្មបដិបទាតិ
និព្វានធម្មស្ស អនុច្ឆរិកតាយ អនុធម្មភូតា បដិបទា។ បដិបក្ខវិធមនេ
អសីលតាយ ទទ្ធា។ ភាសិតមត្តន ច សវនមត្តន ចាតិ វត្ថ ច-សន្តោ
វិសេសនិវត្តិអត្ថោ។ តេន ភាសិតស្ស សុតស្ស ច សម្មាបដិបត្តិវិសេសំ
និវត្តតិ។ លោកបរិយាយន្តិ លោកស្ស បរិវិធមនំ ឧប្បាទនិរោធសេន
សម្ពាទនំ បរាវុត្តិ។ តេនាហ “សម្ពាទនិរោធស្ស ឧប្បាទនិរោធសេន”ន្តិ។ ស្វាយមត្ថោ
សច្ចបដិវេធនេវ ហោតីតិ អាហ “ចតុសច្ចធម្មញ្ញ អញ្ញាយា”តិ។ ឯ កុព្ពន្តិតិ
អត្ថនិវិជ្ជមានម្យី គុណំ អនាវិករោត្តោ “យថា តុម្ភេ វទេ, ឯ កុព្ពន្តិតិ
អវិជ្ជមានតំ ព្យាករោតីតិ អត្ថោ។

អការកមេវាតិ ទោសំ អការកមេវ។ អច្ចយស្ស បដិគ្គណ្ណនំ នាម
អធិវាសនំ, ឯ សោទេសកេន ទេសិយមាណោ តតោវិគតោ នាម ហោតិ។
តេនាហ “បដិគ្គណ្ណាត្វតិ ឧមត្វ”តិ។

សភាវេនាតិ សភាវតោ។ ឯកសទិសន្តិ បរេសំ ចិត្តាចារំ ជានន្តម្យី
អជានន្តេហិ សហ ឯកសទិសំ ករោត្តោ។ បរតោតិ បច្ឆា។ កថាយ ឧប្បន្ទាយាតិ
“កស្សច្ចយា នវិជ្ជន្តិតិ អាទិកថាយ បវត្តមាណាយ “តថាគតស្ស
ពុទ្ធស្ស”តិ អាទិណ ពុទ្ធពាលំ ពុទ្ធានុភារំ ធិបេត្វា។ ឧមិស្សាមីតិ អច្ចយទេសនំ
បដិគ្គណ្ណិស្សាមិ។ តប្បដិគ្គហោ ហិ ឥធន ឧមនន្តិ អធិប្បេតំ, សត្តា បន
សត្តកាលំ ឧមោ ឯវ។

កោតោ អន្តរេ ចិត្តេ ឯតស្សតិ កោបន្តរោ។ ទោសោ គរុ គរុកាតញ្ចោ
អស្សតិ ទោសគរុ។ “បដិមុច្ចតិ” តិ វា ចាថោ, អយមេវ អត្ថោ។ អប្បាយិកកម្មន្តិ
សហសា អនុបដាវេត្វា កិរិយា។ នោ ចិន្ទាតិ នោ ចេ ឥធម៌ ឥធាតិ និចាតមត្តំ។
អបគតំ អបនីតំ។ ទោសោ នោ ចេ សិយា, តេន បរិយាយេន យទិ អបរាជោ
នាម នកវេយ្យាតិ។ ន សម្មេយ្យំ ន វ្យុបសមេយ្យំ។ កុសលោតិ អនវដ្ឋោ។

ដំរោ សតោតិ បទទ្ធយេន វដ្ឋនិទ្ធំ អាហា។ កោ និច្ចមេវ បណ្ឌិតោ នាមាតិ
អត្ថោតិ “កស្សច្ចយា” តិ អាទិកាយ បុច្ឆាតាថាយ អត្ថោ។
ធិយមជ្ឈិមសំវណ្ណានាសុ តថាគត-សន្នោវិត្តារតោ សំវណ្ណិតោតិ អាហា
“ឯវមាធិហិ ការណេហិ តថាគតស្ស” តិ។ ពុទ្ធត្ថាធិហិតិ អាទិ-សន្នេន
“ពោធិតា បជាយា” តិ អាទិនា (មហានិ. ១៩២; ចូឡនិ.
ចារាយនត្ថុតិកាថានិទ្ទេស ៩៧) និទ្ទេសេ អាគតការណានិ សង្កយ្ហន្តិ។ វិមោក្ខំ
វុច្ចតិ អរិយមគ្គោ, តស្ស អត្ថោ អគ្គជលំ, តត្ថ ភវា បណ្ឌិតិ, តស្ស វសេន។ ឯវ
ពុទ្ធពាលំ ធិបេតិ។ ឥធានិ ឱត្តំ សន្នេបេន សំហារបិតំ ហោតីតិ ធស្សេតិ។

ឧដ្ឋានសញ្ញាសុត្តវណ្ណានិ និដ្ឋិតា។

៦. សទ្ធាសុត្តវណ្ណាន

៣៦. តត្ថស្សតិ ឱ-ការស្ស វ-ការាទេសំ អ-ការស្ស ច លោបំ កត្វា
និទ្ទេសោតិ អាហា “តតោ អស្ស” តិ។ “តតស្ស” តិ វា ចាថោ, តតោតិ ច
សទ្ធាហេតុតិ អត្ថោ។ នានុបតន្តិ តិ ន វត្ថុន្តិ។ បមាទំ ករោន្តិ តិ បមជ្ឈន្តិ, មិច្ឆា
បដិបជ្ឈន្តិ តិ អត្ថោ។ លក្ខណានីតិ អនិច្ចាទិលក្ខណានិ។ ឧបនិដ្ឋាយតីតិ
ឧបេច្ច ញ្ញាណចក្ខុនា បេក្ខតិ, អនុបស្សតីតិ អត្ថោ។ អាគតកិច្ចន្តិ
អាហាតកិច្ចំ, អយមេវ វា ចាថោ។ សាធនីតិ អសម្មោហាបដិវេជវសេន

និច្ឆាទេតិ, តថលក្ខណំ និរោធសច្ចំ ឧបនិជ្ឈាយតីតិ អយមត្ថោ មគ្គេបិ វត្តព្ពោ
តេនវិនា អសម្មោហបជិវេធស្ស អសម្ពុតោ។ កសិណារម្មណាស្សាតិ ឥទំ
លក្ខណាវចនំ។ អកសិណារម្មណាសមាបត្តិយោបិ ហិ សន្តីតិ។ យថា ច
កសិណារម្មណានិ អជ្ឈន្តំ សមាបត្តិនំ អវសេសានញ្ច តទារម្មណានំ
បច្ឆវេក្ខណាវសេន ចិត្តានំ, ឯវំ តេន តានិ អារម្មណានិ គហិតានីតិ
“កសិណារម្មណាស្ស”ឥច្ឆេវ វុត្តំ។ បរមំ ឧត្តមំ សុខន្តិ វត្តព្ពតោ បរមសុខំ
អរហត្តំ។

សទ្ធាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. សមយសុត្តវណ្ណានា

៣៧. ឧទានំ បដិច្ចាតិ ឧក្កាករញ្ញា ជាតិសម្តេធបរិហារនិមិត្តំ អត្ថនោ
វិសបរិសុទ្ធិំ និស្សាយ វុត្តំ បីតិឧទាហារំ បដិច្ច កោត្តវសេន “សក្កា”តិ
លទ្ធាមាណំ។ យទិ ឯកោបិ ជនបទោ, កថំ ពហុវចនន្តិ អាហា “វុឡីសទ្ធីនា”តិ។
អក្ខរចិន្តិកា ហិ ព្យាធិសេសុ ហនេសុ យុត្តេវិយ សលិដ្ឋវចនានិ ឥច្ឆន្តិ, អយមេត្ត
វុឡី យថា “អវន្តិ កុរុ”តិ, តត្ថិសេសេន បន ជនបទសទ្ធី ជាតិសទ្ធីតាយ
ឯកវចនមេវ។ អរោបិមេតិ កេនចិ ន រោបិមេ។

អារវណោនាតិ សេតុនា។ ពន្លាបេត្វាតិ

បណ្ណាបលាសចាសាណាមត្តិកខណ្ឌាធិហិ អាលី បិរំ កាវាបេត្វា។ សស្សានិ
កាវេន្តីតិ ឯជ្ឈមាសេ កិរ យម្ពស្ស ពលវតាវេន ហិមវន្តេ ហិមំ វិលីយិត្វា
សន្តិត្វា អនុក្កមេន រោហិណី នទី បរិសតិ, តំ ពន្ធិត្វា សស្សានិ កាវេន្តី។ “ជាតិ
យដ្ឋេត្វា កលហំ វឡីយីសូ”តិ សន្និបេន វុត្តមត្តំ ចាកជតវំ កាតុំ

“កោលិយកម្មករាវនន្តី” តិ អាហា។ និយុត្តអមច្ឆានន្តិ តស្មី
សស្សបរិចាលនកម្មេ និយោជិតមហាមត្តានំ។

តីណិ ជាតកានីតិ “កុហិរិហត្ថោ បុរិសោ” តិ អាទិនា ជន្មនជាតកំ (ជា. ១.១៣.១៤ អាទយោ) “ទុទ្ទកាយ តិ ភទ្ទន្តោ” តិ អាទិនា ទុទ្ទកជាតកំ, (ជា. ១.៤.៨៥ អាទយោ) “វន្នាមិ តំ កុញ្ញារា” តិ អាទិនា លដុកិកជាតកន្តិ (ជា. ១.៥.៣៩ អាទយោ) ឥមា និ តីណិ ជាតកានិ។ ទ្វេ ជាតកានីតិ -

“សាធុ សម្ពហុលា ញាតី, អបិ រុក្ខា អរញ្ញជា;
វាតោ វហតិ ឯកជ្ជំ, ព្រហ្មន្តម្បិ វនប្បតិ” ន្តិ។ -

អាទិនា រុក្ខធម្មជាតកំ (ជា. ១.១.៧៤)។

“សម្មោទមាណា គច្ឆន្តិ, ជាលមាធាយ បក្ខិនោ;
យធា តេ វិវទិស្សន្តិ, តទា ឯហិន្តិ មេ វស” ន្តិ។ (ជា. ១.១.៣៣) -

អាទិនា សម្មោទមាណជាតកន្តិ ឥមា និ ទ្វេ ជាតកានិ។

“អត្តនណ្ឌា ភយំ ជាតំ, ជនំ បស្សថ មេធាតុ;
សំវេតំ កិត្តយិស្សាមិ, យថា សំវិជិតំ មយា” តិ។ (សុ. និ. ៩៤១) -

អាទិនា អត្តនណ្ឌសុត្តំ។

តេនាតិ ភគវតា។ កលហករណភារោតិ កលហករណស្ស អត្ថិភារោ។
មហាបថវិយា មហាគ្យេ ខត្តិយេ កស្មា នាសេថាតិ ទស្សេត្វា កលហំ
រូបសមេតុកាមោ ភគវា បថវី និទស្សនភារេន គណ្ហីតិ ទស្សេន្តោ “បថវី នាម
កី អគ្បតិ” តិ អាទិមាហា។ អដ្ឋានេតិ អការណោ។ វេរំ កត្វាតិ វិរោធំ

ឧប្បាទេត្វា។ តំតំបលោកនកិរិយាយ បរក្កមន្តិយោ “ឧក្កណ្ណន្ត”តិ សាសនំ
បេសេន្តិ។ កុណាលទហេតិ កុណាលទហេតិរេ បតិជ្ជាយ។ បុច្ឆិតំ កថេសិ
អនុក្កមេន កុណាលសកុណារាជស្ស បុច្ឆាបសន្តេន កុណាលជាតកំ (ជា.
២.២០.កុណាលជាតក) កថេស្សមីតិ។ អនភិរតីវិនោទេសិ ឥត្ថំ
នោសទស្សនមុខេន កាមាណំ អាទីនេវាការសំកិលេសវិការីនេវសេន។
បុរិសបុរិសេហិតិ កោសជ្ជំវិជ្ជំសេត្វា បុរិសថាមព្រូហានេន ឧត្តមបុរិសេហិ នោ
ភវិតុំ វជ្ជតីតិ ឧប្បន្នចិត្តា។ អវិស្សជ្ជសមណកម្មន្តា
អបរិច្ឆត្តកម្មដ្ឋានាភិយោគាតិ អត្តោ។ និសីទិតុំ វជ្ជតីតិ ភគវា ចិន្តេសីតិ
យោជនា។

បទុមិនិយន្តិ បទុមវេនេវិកសីសុ គុណាគណវិពោជេន។ អយំ
ឥមស្ស...បេ.... ន កថេសីតិ ឥមិនា សព្វេបិ តេ ភិក្ខុ តាវនេវ បដិចាជិយា
អាគតត្តា អញ្ញមញ្ញស្ស លជ្ជមាណ អត្តនា បដិលទ្ធវិសេសំ ភគវតោ
នារោចេសុន្តិ ទស្សេតិ។ ឱណាសវានន្តិអាទិនា តត្ថ ការណាមាហ។

ឱសជមត្តេតិ ភគវតោ សន្តិកំ ឧបគតមត្តេ។ អរិយមណ្ឌលេតិ
អរិយបុគ្គលសមូហេ។ ចាចីនយុគនូវបរិក្ខេបតោតិ យុគនូវបព្ពតស្ស
ចាចីនបរិក្ខេបតោ, ន ពាហិរកេហិ វុច្ចមានឧទយបព្ពតតោ។
រាមណោយ្យកទស្សនត្ថន្តិ ពុទ្ធប្បាទបដិមណ្ឌិតត្តាវិសេសតោ រមណីយស្ស
លោកស្ស រមណីយភាវទស្សនត្ថំ។ ឧល្លង្គិក្ខាតិ ឧដ្ឋហិត្វា។ ឯវេបេ ខណោ
លយេ មុហុត្តេតិ យថាវុត្តេ ចន្ទមណ្ឌលស្ស ឧដ្ឋិតក្ខណោ ឧដ្ឋិតវេលាយំ
ឧដ្ឋិតមុហុត្តេតិ ឧបរូបរិកាលស្ស វឌ្ឍិតភាវទស្សនត្ថំ វុត្ថំ។

តេសំ ភិក្ខុនំ ជាតិអាទិវសេន ភគវតោ អនុបបរិវារភាវំ ទស្សេន្តោ
“តត្ថា”តិអាទិមាហ។ មហាសម្មតស្ស វិសេ ឧប្បន្នោតិអាទិ

កុលវំសុទ្ធិទស្សនំ។ ខត្តិយគព្ពេ ជាតោតិ វេទំ សតិបិ ជាតិវិសុទ្ធិយំ
មាតាបិតុនំ វសេន អវិសុទ្ធិតា សិយាតិ តេសម្បី “អវិសុទ្ធិតា នត្តិ វេសេស” ឆ្លិ
វិសុទ្ធិទស្សនត្ថំ វុត្ថំ។ សតិបិ ច គព្ពវិសុទ្ធិយំ កតនោសេន មិស្សកត្តា
អរជ្ជារហតាបិ សិយាតិ “តម្បី នត្តិ វេសេស” ឆ្លិ ទស្សនត្ថំ “រាជបព្ពជិតា” តិអាទិ
វុត្ថំ។

សាមន្តាតិ សមីហេ។ ចលីស្វតិ ឧដ្ឋហីសុ។ កោសមត្ថំ ហំនំ សទ្ធគន្តរំ,
“សទ្ធសវនជ្ជានមេវ សទ្ធគន្តរ” ឆ្លិ អបរេ។ តិក្ខត្ថំ តេសជ្ជិយា នករសហស្សេស្វតិ
ជម្ពុជីហេ កិរ អាទិតោ មហន្តានិ តេសជ្ជិ នករសហស្សានិ ឧប្បន្នានិ, តថា
ធុតិយំ, តថា តតិយំ។ តំ សន្ធាយាហ “តិក្ខត្ថំ តេសជ្ជិយា
នករសហស្សេស្វ” តិ។ តានិ បន សម្បីល្ខោត្វា សតសហស្សតោ បរំ
នវសហស្សានិកានិ អសីតិសហស្សានិ។ នវនវុតិយា
នោណមុខសតសហស្សេស្វតិ នវសតសហស្សានិកេសុ
នវុតិសតសហស្សេសុ នោណមុខេសុ។ នោណមុខឆ្លិ ច មហានករស្ស
អាយុប្បត្តិជ្ជានភូតំ ចាននករំ វុច្ឆតិ។ ធនវុតិយា
បដ្ឋនកោដិសតសហស្សេស្វតិ ធនកោដិសតសហស្សអធិកេសុ
នវុតិកោដិសតសហស្សបដ្ឋនេសុ។ តម្កបល្លាធិចាទិធបល្លាសាយ
រតនាករេសុ។ វេ បន នករ-នោណមុខបដ្ឋន-រតនាករាទិកាវេន កថនំ
តំតំអធិវត្ថាយ វសន្តិនំ តាសំ នេវតានំ ពហុភាវទស្សនត្ថំ។ យទិ
ទសសហស្សចក្កវាឡេសុ នេវតា សន្និបតិកា។ អថ កស្មា ចាឡិយំ “ទសហិ ច
លោកធាតូហិ” តិ? វុត្ថន្តិ អាហ “ទសសហស្ស...ហេ... អធិប្បេត” ឆ្លិ។ តេន
សហស្សលោកធាតុ វេ “ឯកា លោកធាតូ” តិ វេទិតញ្ចា។

លោហាចារ្យសាទេតិ សព្វបឋមកតេ លោហាចារ្យសាទេ។ ព្រហ្មលោកេតិ
ហេដ្ឋិមេ ព្រហ្មលោកេ។ យទិ តា ទេវតា ឯវំ និរន្តរា ហុត្វា សន្និបតិ តា, បច្ឆា
អាគតានំ ឱកាសោ ឯវំ ន ភវេយ្យាតិ ចោទនំ សន្ធាយាហ “យថា ខោ
បធា”តិ អាទិ។

សុទ្ធាវាសកាយេ ឧប្បន្នា សុទ្ធាវាសកាយិកា។ តាសំ បន យស្មា
សុទ្ធាវាសក្ខមិ និវាសជ្ជានំ, តស្មា វុត្តំ “សុទ្ធាវាសវាសីន”ន្តិ។ អាវាសាតិ
អាវាសជ្ជានក្ខតា។ ទេវតា បន ឱវម្ពាគិយានំ ឥតវេសញ្ច សំយោជនានំ
សមុច្ឆិន្ទជ្ជន សុទ្ធា អាវាសោវិហារោ ឯតេសន្តិ សុទ្ធាវាសា។ មហាសមាគមំ
ព្រាត្វាតិ មហាសមាគមំ គតាតិ ព្រាត្វា។

បុរតិមចក្កវាណ្ឌមុខវដ្តិយំ ឱតិ អញ្ញត្ថ ឱកាសំ អលកមាណោ។ ឯវំ
សេសាបិ។ មណីវម្ពន្តិ ឥន្ទនីលមណីមយំ កវចំ។ ពុទ្ធានំ អភិមុខកាគោ ពុទ្ធវិជិ,
សា យាវ ចក្កវាណ្ឌ ឧត្តវិគុំ ន សក្កា។ មហាតិយា ពុទ្ធវិជិយាវាតិ ពុទ្ធានំ សន្តិកំ
ឧបសង្កមន្តេហិ តេហិ ទេវព្រាហ្មហិ វលញ្ជិតពុទ្ធវិជិយាវ។

សមិតិ សង្កតិ សន្និចាតោ សមយោ, មហន្តោ សមយោ មហាសមយោតិ
អាហ “មហាសម្បហោ”តិ។ បវទ្ធុ វនំ បវនន្តិ អាហ “វនសណ្ឋោ”តិ។ ទេវយជាតិ
ទេវសម្បហា។ សមាទហំស្វតិ សមាហិតំ លោកុត្តរសមាជី សុដ្ឋ អប្បិវតំ
អកំសុ។ តថា សមាហិតំ បន សមាជិណា និយោជិតំ ឆាម ហោតិ វុត្តំ
“សមាជិណា យោជេសុ”ន្តិ។ សព្វេសំ គោមុត្តវដ្តានំ ទ្វរសមុស្សវិតត្តា
អត្តនោ...បេ.... អកវីសុ។ វិនយតិ អស្សេ ឯតេហិតិ នេត្តានិ, យោត្តានិ។
អវិជិបជិបន្នានំ អស្សានំ វិជិបជិចាទនំ វស្មិគ្គហណោន ហោតិ តិ “យោត្តានិ
គហេត្វា អចោទេន្តោ”តិ វត្វា តំ បន អចោទនំ អវារណាមេវាតិ អាហ
“អចោទេន្តោ អវារេន្តោ”តិ។

យថា ទីលំ ភិត្តិយំ, ភូមិយំ វា អាគោជិតំ ធុន្ទិហារណំ, យថា ច បលិយំ
នគរប្បវេសនិវារណំ, យថា ច ឥន្ទទីលំ គម្ពីរនេមិ សុនិទាតំ ធុន្ទិហារណំ, ឯវំ
រាគាធយោ សត្តសន្តានតោ ធុន្ទិហារណា និព្វាននគរប្បវេសនិវារណា ចាតិ តេ
“ទីលំ បលិយំ ឥន្ទទីល”ន្តិ ច វុត្តា។ ឧបាច្ឆាតិ ធុន្ទិវិទ្យា។ តណ្ហាឯជាយ អភាវេន
អនេជា។ បរមសន្តជ្ជភាវេន ចាតុទ្ធិសត្តា អប្បជិហតចារិកំ ចរន្តិ។ ពុទ្ធចក្ក-
ធម្មចក្ក-ធិព្ពចក្ក-សមន្តចក្ក-បកតិចក្កំ វសេន បញ្ចហិ ចក្កហិ។ សុទន្តា
កុតោតិ អាហ “ចក្កតោបី”តិ។ ធន្ទាធិហិតិ ធន្ទាធិនំ វសេន ន គច្ឆន្តិ ន វត្តន្តិ។ ន
អាគច្ឆន្តិ អនុប្បាទនតោ។ អាគុន្តិ អបរាជំ។

សព្ពសំយោគាតិ វិភត្តិលោបេន និទ្ទេសោ, សព្ពេ សំយោគេតិ អត្ថោ។
វិសដ្ឋាតិ វិសដ្ឋិត្យា។ ឯវម្បីតិ ឥមាយបិ គាថាយ វសេន “អាគំ ន ករោតី”តិ
បទេ។

គតាសេតិ គតា ឯវ។ ន គមិស្សន្តិ បរិនិដ្ឋិតសរណាគមនត្ថា។
លោកុត្តរសរណាគមនញ្ចេត្ត អធិប្បតំ។ តេនាហ “និព្ពេមតិកសរណាគមនេន
គតា”តិ។ តេ ហិ និយមេន អចាយំ ន គមិស្សន្តិ, ទេវកាយញ្ច បរិបូរេស្សន្តិ។
យេ បន លោកិយេន សរណាគមនេន ពុទ្ធិសរណំ គតា, ន តេ គមិស្សន្តិ
អចាយំ, សតិ ច បច្ចយន្តរសមវាយេ បហាយ មាណុសំ ទេហំ ទេវកាយំ
បរិបូរេស្សន្តិតិ។ តេនាហ សោ ព្រហ្មា “យេ កេច ពុទ្ធី...បេ... បរិបូរេស្សន្តិ”តិ។

សមយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. សកលិកសុត្តវណ្ណានា

៣៨. តន្តិ ឧយ្យានំ សន្និ គតន្តិ សម្ពុត្តោ។ ធុន្ទនា សវេន គហន្តិ ចោជយន្តិ
ពាធន្តិតិ ធុន្ទគហា។ តំ សម្បជិដ្ឋិតិ តស្សា សិលាយ ហេដ្ឋាកាគេន ឧគ្គន្តា

សម្បជ័តិ។ សត្វ បុញ្ញានុភាវេន ឧបហតត្តា សយម្បិ បរិបតន្តិ វាតំ ឧបត្ថម្ភតិ។
អភិបាទិ សត្តារា អនាវន្តិតត្តា។ តញ្ច ខោ កម្មជលវសេនាទិ ទដ្ឋព្វំ។ តតោ ឯវ
តតោ បដ្ឋាយ ភគវតោ អដាសុ ជាតន្តិ ឯតេនបិ ឧបាទិណ្ណាកសរីរេ នាម
អនិដ្ឋាបិ សម្មស្សកា បតន្តិ ឯវ តថាវុបេន កម្មនា កតោកាសេទិ ទស្សេតិ។
អយំ វិហារោទិ គិដ្ឋក្កដិវិហារោ។ ឧដ្ឋង្គលោ ន កត្តព្វបរោ។ វិសមោទិ
ភូមិភាគវសេន វិសមោ។ សិរិកាការេន សន្និទោ មញ្ញោ ឯវ មញ្ញសិរិកា។

ភុសាទិ ទឡា។ ទុក្ខាទិ ទុក្ខមា ទុត្តិទិក្ខា។ ឧរាទិ កក្កសា។ កដុកាទិ
អនិដ្ឋា។ អសាតាទិ ន សាតា អប្បិយា។ ន អប្បេតិទិ ន ឧបេតិ។ ន អប្បាយន្តិទិ
ន ឧមន្តិ។ វេទនាធិវាសនឧន្តិយា សតិសម្បជញ្ញយុត្តត្តា
សព្វសត្តជ្ជិតាហារសមុទយវត្ថុជាតស្ស អាទិនវនិស្សរណានំ បកេវ
សុប្បដិវទិតត្តា យថា សមុទាចារោ ចិត្តំ នាភិកវតិ, ឯវំ សម្មនេវ
ឧបដ្ឋាបិតសតិសម្បជញ្ញត្តា វុត្តំ “វេទនាធិវាសន...បេ... ហុត្វា”តិ។
អបិឡិយមាណោទិ អពាធិយមាណោ។ កាមំ អនិដ្ឋាយ វេទនាយ ដុដ្ឋោ តាយ
អបិឡិយមាណោ នាម នត្តិ, បរិញ្ញាតវត្ថុកត្តា បន តស្ស វសេ អវត្តមាណោ
“អវិហញ្ញមាណោ”តិ វុត្តោ។ តេនាហ “សម្បវិវត្តសាយិតាយ វេទនានំ វសំ
អគច្ឆន្តោ”តិ។

សីហសេយ្យន្តិ ឯត្ថ សយនំ សេយ្យា, សីហស្ស វិយ សេយ្យា សីហសេយ្យា,
តំ សីហសេយ្យំ។ អថ វា សីហសេយ្យន្តិ សេដ្ឋសេយ្យំ ឧត្តមសេយ្យំ។
ស្វាយមត្តោ អដ្ឋកថាយមេវ អាគមិស្សតិ។ “វាមេន បស្សេន សេន្តិ”តិ ឯវំ វុត្តា
កាមភោគិសេយ្យា។ ទក្ខិណាបស្សេន សយាណោ នាម នត្តិ ទក្ខិណាហត្ថស្ស
សរីរគ្គហណាទិយោកក្ខមតោ។ បុរិសវសេន ចេតំ វុត្តំ។ ឯកេន បស្សេន
សយិតុំ ន សក្កោន្តិ ទុក្ខប្បត្តិតោ។ អយំ សីហសេយ្យាទិ អយំ យថាវុត្តា

សីហសេយ្យ។ តេជុស្សនត្ថាតិ ឥមិណា សីហស្ស អភិកកាវំ ទស្សេតិ។
ភិក្ខុកជាតិកា ហិ សេសមិកា អត្តនោ អាសយំ បរិសិទ្ធា ឧត្រាសពហុលា
សន្តាសបុព្វកំ យថា តថា សយន្តិ, សីហោ បន អភិក្ខុកកាវតោ សតោកាវី
ភិក្ខុវិយ សតី ឧបជ្ឈបេត្វាវ សយតិ។ តេនាហ “ទ្វេ បុរិមចានេ” តិអាទិ។
បុរិមចានេតិ ទក្ខិណបុរិមចានេ វាមស្ស បុរិមចានស្ស វេបនវសេន ទ្វេ
បុរិមចានេ ឯកស្មី ហិ នេ វេបេត្វា។ បច្ឆិមចានេតិ ទ្វេ បច្ឆិមចានេ។ វុត្តនយេនេវ
ឥធាបិ ឯកស្មី ហិ នេ វេបនំ វេទិតព្ពំ។ វិតោកាសសល្លក្ខណំ អភិក្ខុកកាវេនេវ។
សីសំ បន ឧត្តិបិទ្វាតិអាទិនា វុត្តសីហាភិរិយា អនុត្រាសបពុជ្ឈនំវិយ
អភិក្ខុកកាវសិទ្ធា ធម្មតាវសេនេវាតិ វេទិតព្ពំ។ សីហាវិជម្ពិតវិជម្ពនំ អតិវេលំ
ឯកាការេន វេបិតានំ សរិរាវយវានំ គមនាទិកិរិយាសុ យោគ្គភាវាចាននត្ថំ។
តិក្ខុត្ថំ សីហនាទនននំ អប្បេសក្ខមិគជាតបរិហារណាត្ថំ។

សេតិ អព្យាវជកាវេន បវត្ថតិ ឯត្ថាតិ សេយ្យ, ចតុត្ថជ្ឈានមេវ សេយ្យ
ចតុត្ថជ្ឈានសេយ្យ។ កី បនេត្ថ តំ ចតុត្ថជ្ឈានន្តិ? អាណាចានចតុត្ថជ្ឈានំ។ តតោ
ហិ វុជ្ជហិទ្ធាវិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អនុក្កមេន អគ្គមគ្គំ អធិកន្ធា តថាគតោ
ជាតោតិ។ “តយិទំ បទដ្ឋានំ នាម, ន សេយ្យ, តថាបិ យស្មា ‘ចតុត្ថជ្ឈានា
វុជ្ជហិទ្ធា សមនន្តំ ភគវា បរិនិព្វាយី’ តិ មហាបរិនិព្វានេ (ជី. និ. ២.២០៩)
អាគតំ។ តស្មា លោកិយចតុត្ថជ្ឈានសមាបត្តិ ឯវ តថាគតសេយ្យ” តិ កេចិ។
ឯវំ សតិ បរិនិព្វានកាលិការ តថាគតសេយ្យតិ អាបជ្ជតិ; ន ច តថាគតោ
លោកិយចតុត្ថជ្ឈានសមាបជ្ជនពហុលោវិហាសិ។ អគ្គជលវសេន បវត្ថំ
បនេត្ថ ចតុត្ថជ្ឈានំ វេទិតព្ពំ។ តត្ថ យថា សត្តានំ និទ្ទបគមលក្ខណា សេយ្យ
ភវន្តិចត្តវសេន ហោតិ, សា ច នេសំ បឋមំ ជាតិសមន្ទយា យេកុយ្យវុត្តិកា, ឯវំ
ភគវតោ អរិយជាតិសមន្ទយំ យេកុយ្យវុត្តិកំ អគ្គជលភូតំ ចតុត្ថជ្ឈានំ

តថាគតសេយ្យតិ វេទិតញ្ច។ សីហសេយ្យ នាម សេដ្ឋសេយ្យតិ អាហា
“ឧត្តមសេយ្យ”តិ។

“កាលបរិច្ឆេទំ កត្វាយថាបរិច្ឆេទំ ឧដ្ឋហិស្សមី”តិ វរំ តទា
មនសិការស្ស អកតត្តា ចាឡិយំ “ឧដ្ឋានសញ្ញំ មនសិករិត្វា”តិ ន វុត្តន្តិ អាហា
“ឧដ្ឋានសញ្ញន្តិ បនេត្ត ន វុត្ត”ន្តិ។ តត្ថ ការណាមាហា “គិលានសេយ្យ
ហោសា”តិ។ សា ហិ ចិរកាលប្បវត្តិកា ហោតិ។

វិសុំ វិសុំ វាសិវសេន អនាគត្វា ឯកជ្ឈំ បុញ្ញវសេន អាគតត្តា វុត្តំ “សព្វាបិ
តា”តិ។ តេនាហា “សត្តសតា”តិ។ វិការមត្តម្យីតិ វេទនាយ អសហនវសេន
បវត្តនាការមត្តម្យី។ សុសម្មជ្ជកញ្ចនំ វិយាតិ សម្មជ្ជសុសជ្ជិតសុវណ្ណំ វិយ។

ធម្មាលបនន្តិ អសម្ពាទិកសមុប្បន្នសភាវាលបនំ។ សមុល្លបិតញ្ញា
អាការសមាទវចនមេតំ។ នាគោវិយ វាតិ បវត្តតីតិ នាគវោ។ តស្ស ភាវោ
នាគវតា។ វិភត្តិលោបេន ហោស និទ្ទេសោ, មហានាគហត្ថិសទិសតាយាតិ
អត្ថោ។ ព្យត្តបរិចរណេជ្ជនាតិ ព្យត្តំ ឧបរូបរិ អត្តនោ កិរិយាចរណេន។
អាជានីយោតិ សម្មាបតិតំ ទុក្ខំ សហន្តោ អត្តនា កាតព្វកិរិយំ ដិរោ ហុត្វា
និត្តារកោ។ ការណាការណាជាននេនាតិ
និយ្យានិកានិយ្យានិកករណញ្ញាតតាយ។ តេនេវជ្ជេនាតិ អប្បដិសមជ្ជេនេវ។
“មុត្តោ មោចេយ្យ”ន្តិអាទិ ធុរវាហជ្ជេន។ និព្វិសេវនជ្ជេនាតិ
រាគាទិវិសិគតភាវេន។

អនិយមិតាណាត្ថិ អនុទ្ទេសិកំ អាណាបនំ។ សាមញ្ញកតោបិ
សមាធិសន្នោ បករណតោ ឥធិវិសេសត្ថោតិ អាហា “សមាធិន្តិ
អរហត្តជលសមាធិ”ន្តិ។ បដិប្បស្សន្តិវសេន សព្វកិលេសេហិ សុដ្ឋវិមុត្តន្តិ

សុវិមុត្តំ។ អភិធនំ នាម អារម្មណេ អភិមុខការេន បវត្តិយា។ អបនតំ
អបគមនវសេន បវត្តិយា, វិមុខតាយាតិ អត្ថោ។ លោកិយជ្ឈានចិត្តំ វិយ
វិបស្សនាវិយ ច សសង្ខារេន សប្បយោគេន
តទង្គប្បហានវិក្ខម្ពនបហានវសេន ច វិក្ខម្ពេត្វា ន អធិគតំ ន បឋិតំ, កិញ្ចវហិ
កិលេសានំ សព្វសោ ធិន្ទតាយាតិ អាហា “ធិន្ទត្តា វតំ ជលសមាធិនា
សមាហិត”ន្តិ។ អតិក្កមិតព្ពន្ធិ អាចារាតិក្កមវសេន លង្ក្រិតព្ពំ។ សា បន
លង្ក្រិតា អាសាទនា យដ្ឋនាតិ អាហា “យដ្ឋេតព្ព”ន្តិ។

បញ្ចវេទា នាម - ឥរុវេទោ, យជុវេទោ, សាមវេទោ, អាជព្ពណវេទោ,
ឥតិហាសោ ចាតិ វេទំ ឥតិហាសបញ្ចមានំ វេទានំ។ “ចរ”ន្តិ វេទនវិបល្លាសេន
វុត្តន្តិ អាហា “ចរន្តា”តិ, តបន្តាតិ អត្ថោ។ ហីនត្រូចាតិ ហីនាធិមុត្តិកតាយ
និហីនចិត្តសភាវា។ វិមុត្តិកតាយ អភាវតោ និព្វានង្គមា ន ហោន្តិ។
អរហត្តាធិគមកម្មស្ស អភព្ពតាយ បរិហីនត្តា។ អន្លោត្តជាតិ អភិភូតា។
តាធិសេហាវ សីលេហិតិ គោសីលាធិហិ។ ពន្ធាតិ សមាទបេត្វា បវត្តនវសេន
អនុពន្ធា។ លូទំ តបន្តិ អត្តកិលមជានុយោគំ។ តំ បន ឯកទេសេន ទស្សេន្តោ
“បញ្ចាតបតាបន”ន្តិអាធិមាហា។ “វេទំ បធិបន្នស្ស មោក្ខោ នត្តិ, វេទំ បធិបន្នស្ស
វេជ្ជតោ មុត្តិ អត្ថី”តិ វេទន្តិ សា អត្តតោ សាសនស្ស និយ្យានភាវោ កថិតោ នាម
ហោតីតិ អាហា “សាសនស្ស និយ្យានិកការំ កថេន្តិ”តិ។ អាធិន្តិ គាថាទ្វយំ។

សកលិកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. បឋមបដ្ឋន្ធិតុសុត្តវណ្ណានា

៣៩. ចាតុមហារាជិកស្សាតិ ចាតុមហារាជិកកាយិកស្ស។ ធម្មោ
អនុពុទ្ធាតិ ចតុសច្ចធម្មោ បរិញ្ញេយ្យាធិការវស្ស អនុបតោ ពុទ្ធា។

បច្ចុក្ខមេវាតិ បរេបត្តិយា អហុត្វា អត្ថបច្ចុក្ខមេវ កត្វា ជាធាមិ។ ធម្មំ ករហន្តា
នាម សទ្ធិនោសវសេន វា អត្ថនោសវសេន វា ករហេយ្យន្តិ តំ ទស្សន្តោ
“ហីនក្ខរ...បេ... កោតិវា”តិ អាហា។ សា បន “តេសំ វិករហា ទុម្មេជតាយ
មហានត្តាវហាវា”តិ ទស្សន្តិ ទេវតា អាហា “ទុម្មេជា ឧបេន្តិ រោវុ”ន្តិ។ វិសុំ
ហោតិ តិ អវីចិមហានិរយតោ វិសុំ វេ ហោតិ។ ខន្តិយាតិ ញាណខន្តិយា។
ឧបសមេនាតិ វាគាធិនំ សត្តសោ រូបសមេន។ តេនាហា “វុច្ឆិក្ខា”តិ អាធិ។

បឋមបដ្ឋន្ធដីតុសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

១០. ទុតិយបដ្ឋន្ធដីតុសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា

៤០. ពុទ្ធិញ្ច ធម្មញ្ច នមស្សមាណាតិ ពុទ្ធសុពុទ្ធតំ ធម្មសុធម្មតញ្ច ញ្ចត្វា
តទុកយំ នមស្សមាណា។ យស្មា ពុទ្ធវេ ច ធម្មេ ច បសន្នោ សង្ឃេ ច បសន្នោ វេ
ហោតិ តស្ស សុប្បដិបត្តិយា វិជាននតោ, តស្មា សោ អត្តោ គាថាយ ច-
សទ្ធិសង្គហិតោតិ ទស្សន្តោ “ច-សទ្ធិន សង្ឃញ្ចា”តិ អាហា អត្តវតិយោតិ
លោកិយលោកុត្តរអត្តសង្គហិតា
លោកិយកុសលលោកុត្តរមគ្គសង្គណ្ឌនតោ។ យំ ធម្មំ សា អភាសីតិ យំ
តុម្ហាកំ ធម្មំ បដិវិជ្ជិត្វា វិសា, សា មហាកោកនទា អត្តនោ ពលានុរូបំ
អភាសិ។ ពហុនាតិ នានប្បការេន។ បរិយាយេនាតិ ការណេន។ តាធិសោតិ
តថារូចោ តថាបដិវិទូសច្ចោ អត្តធម្មាធិសុ កុសលោ វិកេកំ បទម្មិ
ឧទាហរណាហេតុនិកមនាធិ នីហរន្តោ អាចិក្ខតិ ទេសេតិ បញ្ញាបេតិ បឋបេតិ
វិវរតិ វិកជតិ ឧត្តានីករោតិ។ តេនាហា “អយំ ភគវា”តិ អាធិ។ វេតន អតិវិយ
វិត្តារក្ខមោ សុគតធម្មាតិ ទស្សតិ។ បរិយាបុដ្ឋន្តិ បរិវត្តិតំ។ វេវរិត្តារក្ខមំ ធម្មំ
យស្មា ទេវធិតា “សំខិត្តមត្តំ លបយិស្សាមី”តិ អវោច, តស្មា វុត្តំ
“តស្សត្ថ”ន្តិ អាធិ។

ទុតិយបដ្ឋន្នដ៏តុសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សតុល្លបកាយិ កវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. អាទិត្តវគ្គោ

១. អាទិត្តសុត្តវណ្ណានា

៤១. សីសន្តិទេសនាបទេសោ, ទេសនាយ អញ្ជេសុបិ វត្តព្រៃសុ កស្សបិទេវ
សីសភាគេន អបទិសនំ។ តេនាហ “រាគាទីហី” តិអាទិ។ ទានេនាតិ អត្តនោ
សន្តកស្ស បរេសំ បរិច្ឆជនេន។ តំ បន បរិច្ឆជនំ ចេតនាយ ហោតីតិ អាហ
“ទានចេតនាយា” តិ ទានបុញ្ញចេតនាតិ ទានមយា បុញ្ញចេតនា ទាយកស្សេវ
ហោតិ តំសន្តតិបរិយាបន្នតា។ នីហតកណ្ណាកន្តិ អាទិត្តគេហតោ ពហិ
និក្ខាមិតំ កណ្ណាកំ។ ឯតន្តិ “ទិន្នំ ហោតី” តិអាទិវចនំ។ អទិន្នេតិ ទានមុខ
អនិយុញ្ជិតេ ភោគេ។ “អន្តេនា” តិ ជីវិតស្ស អន្តោ អធិប្បតោតិ អាហ
“មរណោ” តិ។ មមាតិ បរិគ្គហិតត្ថា បរិគ្គហា, ភោគា។ តេបិ កេនចិ
អាការេនវិនាសំ អនុបគតា មរណេន បហីយន្តិ នាមាតិ វុត្តំ “ចោរាទិនំ វសេន
អវិនជ្ជភោគេ” តិ។ សោភនា អគ្គភូតា រូបាទយោ ឯត្ថាតិ សក្កោ, តំ សង្កំ។

អាទិត្តសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. កីធនសុត្តវណ្ណានា

៤២. ទ្វេតីណិ ភត្តានិ អភុត្វាតិ ទ្វេ តយោ វារេ ភត្តានិ អភុញ្ជិតា។ ឧដ្ឋាតុំ ន
សក្កោតីតិ ឧដ្ឋាតុម្បិ ន សក្កោតី, បគេវ អញ្ជំ សរីរេន កាតព្វកិច្ចំ
ទុព្ពលភាវតោ។ ទុព្ពលោបិ ហុត្វាតិ ភុញ្ញនតោ បុព្វេ ទុព្ពលោ ហុត្វា
ពលសម្បន្នោ ហោតិ។ ឯវំ ព្យតិរេកតោ អន្ធយតោ ច អាហារស្ស សរីរេ

ពលវត្ថុ អាហារ យស្មា អន្តរោ ឆាយកោ បដិគ្គាហកស្ស ពលនោ ហោតិ,
តស្មា សោ អាយតី អត្តនោ សរីរេ ពលនោ អវិនាសវសេន ពលស្ស រក្ខកោ ច
ហោតិ។ តេនាហ ភគវា - “ពលំ ខោ បន ទត្វា ពលស្ស ភាគី ហោតី” តិ (អ. និ.
៥.៣៧) សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ សុរុចោបីតិ អភិរុចោបិ។ វិរុចោ
ហោតីតិ ពីភច្ឆរុចោ កោបិនស្ស អច្ឆន្ទត្តា។ ឥទញ្ច យានន្តិ សាមញ្ញតោ វុត្ថំ។
ឧបាហនាតិ សរុបតោ ទស្សេតិ។ អនុក្ខប្បត្តោ ហុត្វា យាតិ វត្ថុតិ ឯតេនាតិ
យានន្តិ ធន្តាជីនម្បិ យានភារោ វុត្តោ។ តេនាហ “យាននោ សុខនោ ហោតី” តិ។
ចក្កុនោ នាម ហោតិ ចក្កុនា កាតព្វកិច្ចេ សហការីការណភាវតោ ជីបស្ស។

“សព្វេសំយេវ ពលាជិនំ ឆាយកោ ហោតី” តិ សង្ខេបតោ វុត្ថំ អត្ថំ វិត្តារតោ
ទស្សេតុំ “ទ្វេ តយោ គាមេ” តិ អាទិ វុត្ថំ។ និសង្ខាទិវសេន បតិស្សយិតព្ពតោ
បតិស្សយោ, វិហារោ។ បក្ខិក្ខំ វិយ ហោតិ បរិស្សមស្ស វិនោទិតត្តា។ ពហិ
វិចរន្តស្សាតិ បតិស្សយំ អលភិក្ខា ពហិ វិវដ្ត្តណេ វិចរន្តស្ស។ ឈាយតីតិ
ឈាយន្តំ ហោតិ, កិលមតីតិ អត្តោ។ សីតុណ្ហាទិវិរោធិបច្ចយវសេន
សសន្តានេ វិសភាគសន្តតិ, តត្ថិបរិយាយតោ សភាគសន្តតិ វេទិតញ្ច។ សុខំ
នាម ទុក្ខបច្ចយបរិហារតោ សុខបច្ចយុប្បន្នតោ ច ហោតិ, តទុកយំ
បតិស្សយវសេន លភតីតិ ទស្សេន្តោ “ពហិ វិចរន្តស្ស ចានេ” តិ អាទិមាហ។
ធម្មបីតិសុខន្តិ ធម្មបច្ចវេក្ខណេន ឧប្បន្នបីតិសុខំ។ ឧបសមសុខន្តិ កិលេសានំ
រូបសមេន បវត្តសុខំ។ និវាតំ បិហិតវាតចានំ បតិស្សយំ បរិសិក្ខា ធារំ បិឆាយ
បិតស្ស អន្ធការោ ហោតីតិ វុត្ថំ “ក្ខបេ ឱតិណ្ណោ វិយ ហោតី” តិ។ តេនាហ
“មញ្ចបីហិជិនំ ន បញ្ញាយន្តិ” តិ។ តយំ ទំ ពហិសមាបន្នបរិស្សមនោសេន, ន ច
បតិស្សយនោសេន។ តេនាហ “មុហុត្ត” តិ អាទិ។

ន មរតិ ឯតេនាតិ អមរណំ, និព្វានាធិគមាទយោ។ តស្ស ទានំ
ធម្មបទេសោ, តំ ទេតិ។ តេនាហ “យោ ធម្មំ អនុសាសតី” តិ។ តយំ ទំ
ធម្មានុសាសនំ កថំ ហោតីតិ អាហ “អដ្ឋកថ” តិអាទិ។ អដ្ឋកថំ កថេតីតិ
អរិវជចាបស្ស ចាឡិយា អត្ថសំវណ្ណានំ ករោតីតិ អត្ថោ។ អនធិតិនោ បន
ចាឡី វាចេតិ។ តត្ថ តត្ថ គតជ្ជានេ បុច្ឆិតបញ្ញំ វិស្សន្នេតិ, អយំ តាវ គន្ធតុរោ,
បដិបត្តិវាសតុរេ បន កម្មជ្ជានំ អាចិត្តតិ, ឧកយេសម្មិ ធម្មស្សវនំ ករោតិ។
សព្វទានន្តិ យថាវុត្តអាមិសទានំ អភយទានំ។ ធម្មទានន្តិ ធម្មទេសនា។
ធម្មរតីតិ សមថិវិបស្សនាធម្ម អភិរតិ។ ធម្មរសោតិ សទ្ធម្មសន្និស្សយំ
បីតិចាមោជ្ជំ។

កីធនុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. អន្ធសុត្តវណ្ណានា

៤៣. បត្តេន្តិ បិហេន្តិ។ យត្ថស្ស ឧបគមនំ លោកេ ចាកជតវំ អហោសិ,
តេ ឧទាហរណាវសេន ទស្សន្តោ “ចិត្តគហបតិសីវលិត្តរាទិកេ វិយា” តិ
អាហ។ អន្ធន្តិ អន្ធសញ្ញតោ ចតុត្ថិជោបិ បច្ចយោ។ សព្វេបិ ទាយកេ ឯកជ្ឈំ
គហេត្វា សាមញ្ញតោ ឯកវសេន “ទាយកមេវា” តិ វុត្តំ, យថា ចាហ “កោ នាម
សោ យក្ខោ, យំ អន្ធនាភិទន្ធតី” តិ? តត្ថ យក្ខោតិ សត្តោ។ សាមញ្ញជោតនា ច
នាម យស្មា បុប្ផអត្ថវិសយា, តស្មា “យេ នំ ទទន្តិ សទ្ធាយ, វិប្បសន្នេន ចេតសា។
តមេវ អន្ធតទតី” តិ វុត្តំ។ តត្ថ ម-កាវោ បទសន្និករោ, តេ ឯវាតិ អត្ថោ។
ទាយកំ អបរិច្ឆេនមេវ អនុគច្ឆតិ ចក្កំ វិយ កុព្វំ។

អន្ធសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. ឯកមូលសុត្តវណ្ណានា

២២. បតិជ្ឈជ្ជន អវិជ្ជាសង្ខតំ ឯកំ មូលំ ឯតិស្សតិ ឯកមូលា។ តំ
 ឯកមូលំ។ យថា សំយោជនីយេសុ អស្សនានុបស្សនាវសេន
 តណ្ហាសមុប្បាទោ, ឯវំ តណ្ហាភិកវវសេន អនវពោធាតិ អវិជ្ជា តណ្ហាយ
 មូលំ, តណ្ហា ច អវិជ្ជាយ មូលំ។ អយញ្ចំ នយោ ឧបនិស្សយតាវសេន វុត្តោ,
 សហជាតវសេន ចាយំ អញ្ញមញ្ញំ មូលភារោ ចាកដាយេវ។ ឥធម បន ឥមិស្សំ
 តាថាយំ អធិប្បតា “ឯកមូល” ត្ថិសា តណ្ហា។ តត្ថ យា ភវតណ្ហា, សា
 សស្សតទិដ្ឋិវសេន អាវដ្ឋតិ បរិវត្តតិ, វិភវតណ្ហា ឧច្ឆេទទិដ្ឋិវសេន, ឯវំ ទិវាវដ្ឋំ។
 សហជាតកោដិយាតិ សហជាតកោដិយាបិ, បគេវ សម្មយ្ហំ អាបន្នស្ស បន
 វត្តមានាយ តណ្ហាយ ពលវភាវេន មលីនតា សិយា។ ឧបនិស្សយកោដិយាតិ
 ឧបនិស្សយកោដិយាវ សហជាតកោដិយា អសម្ពវតោ។ បត្តវណដ្ឋានាតិ
 វិត្តតា ហុត្វា បវត្តិដ្ឋានភូមិ។ តេនាហ “តេសុ សា បត្តវតី” តិ។ សមុទ្ពនជ្ជន
 សមុទ្ពោ។ ឧត្តវតុំ អសក្កុណោយ្យតាយ បតាយ អលំ បរិយត្តោតិ ចាតាលោ,
 អយំ បន ចាតាលោ វិយាតិ ចាតាលោ។ តេនាហ “អប្បតិជ្ឈជ្ជនា” តិ។
 អគាធភក្កិវតាយាតិ អត្ថោ។

ឯកមូលសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. អនោមសុត្តវណ្ណនា

២៥. អនោមនាមន្តិ អន្ទននាមំ។ គុណានេមិត្តិ កានិ ឯវំ ហិ ភគវតោ
 នាមានិ។ គុណានញ្ចស្ស បរិបុណ្ណតាយ អន្ទននាមន្តិ អាហ
 “សព្ពគុណាសមន្មាភតត្តា” តិអាទិ។ អបិច តថា តេវិជ្ជោ, ធម្មភិញ្ញោតិអាទីនិ
 នាមានិ អនោមនាមានិ ន ហោត្តិ បរិច្ឆិន្នវិសយត្តា, ភគវតោ បន សត្តា,
 សព្ពញ្ញា, សម្មាសម្ពុទ្ធាតិអាទីនិ នាមានិ អនោមនាមានិ នាម មហាវិសយត្តា
 អន្ទនភាវតោ។ តេនាហ “អវេកល្ណនាម” ត្ថិ។ ឧទ្ធព្ពននយោតិ ឧទ្ធវិសេសាទិកេ។

ញាណោន យាថាវតោ អរណីយដ្ឋន អត្ថេ។ អន្ធមបញ្ញាធិគមាយាតិ
លោកុត្តរបញ្ញាបដិលាភាយ។ បដិបទន្តិ សមថវិបស្សនាបដិបទំ។
កិលេសកាមាណំ វសេន អល្លិយិតតុដ្ឋន កាមា ឯវ អាលយោ។
អតីតកាលេយេវ កមនតំ គហេត្វា វុត្តំ “កមមាណ”ន្តិ។ ន ឯតវហិ
តទការវតោតិ អាហ “អតីតំ បន ឧបាទាយ ឥទំ វុត្ត”ន្តិ។ មហានុការវតាធិនា
មហាផ្កានំ។

អនោមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. អដ្ឋកថាសុត្តវណ្ណានា

៤៦. “អដ្ឋកថាសុត្តវណ្ណាន”ន្តិ តាថា ទេវបុត្តន យេនាធិប្បាយេន គាយិតា,
សោ អនុបុត្តិកថាយ វិនា ន បញ្ញាយតីតិ តំ អាគមនតោ បដ្ឋាយ កថេន្តោ
“អយំ កិវ ទេវបុត្តោ”តិអាធិមាហ។ តត្ថ សាសនេតិ ឥមស្សេវ សត្តសាសនេ។
កម្មាកម្មន្តិ កម្មវិនិច្ឆយំ។ អត្ថបុរេក្ខារតាយ អប្បកិច្ចតាយ ច
សល្លហុកវុត្តិកោ។ សយនស្ស កោដ្ឋាសោតិ ទិវសំ បុរិមយាមញ្ច
ការវនានុយោគវសេន កិលន្តកាយស្ស សមស្សាសនត្ថំ សេយ្យាយ
ឧបគមនកាគោ អនុញ្ញតោ។

អព្ពន្ធវេតិ កុច្ឆិយំ ភត្តស្ស បរិត្តតាយ សត្តកវាតាតិ តិក្ខុភាវេន សត្តកា
វិយ កន្តនកាវាតា។ ធុរស្មីយេវាតិ កិលេសមារេន យុទ្ធវេ ឯវ។
វិមុត្តាយ តនសីសេ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ វា។ ឧបនិស្សយមន្តតាយ
អបរិបក្កញ្ញាណតាយ អាសវក្ខយំ អប្បត្តោ កាលំ កត្វាតិ យោជនា។ ឧបរិ
បិតន្តិ បរិក្ខារភាវេន ទិព្ពនុស្សបរិ បិតំ។ តថេវ អដ្ឋាសីតិ តាហិ តថា វុត្តេបិ
យថា តតោ បុព្វេ, តថេវ អដ្ឋាសី។ សុវណ្ណបដ្ឋន្តិ និព្ពន្ធនៃ បដិជិនិត្វា

លទ្ធផលសុវណ្ណបដ្ឋវីរីតិក្កមស្ស អកតត្តា អសម្ពិទ្ធនេវ សីលេន។ យស្មា តស្មី
សត្តុ សន្តិកំ អាគច្ឆន្តេ តាបិ តេន សទ្ធិ អាគម៌សុ តស្មា “អច្ឆរាសង្ឃបរិវុតោ” តិ
វុត្ថំ។

សង្ឃាសិតន្តិ សង្ឃម្ហ យោសិតំ, តត្ថ តត្ថ អច្ឆរាសង្ឃ គឺតសន្តវសេន
យោសិតំ។ បិសាចគណំ កត្វា វននិ អច្ឆរាសង្ឃតាយ។ និយាមចិត្តតាយាតិ
សម្មត្តនិយាមេ និទ្ទចិត្តតាយ។ គរុភាវេនាតិ តាសំ វសេ អវត្តនតោ
គរុជ្ជានភាវេន។ យាត្រាតិ និព្វានំ បតិ យាត្រា។ តំ បន វដ្តតោ និក្ខមនំ
ហោតីតិ អាហា “កថំ និក្ខមនំ ភវិស្សតិ” តិ។

អតិសល្លេខតេវាតិ អតិវិយ កិលេសានំ សល្លេខិតវុត្ថិកោ។
អកតាភិនិវេសស្សាតិ ភាវនមនុយុត្តស្ស អនាទិវិបស្សកស្ស។
ការកស្សាតិ សុគតោវាទការកស្ស សម្មាបដិបដ្ឋតោ។ សុញ្ញតាវិបស្សនន្តិ
សុញ្ញតាធិបនំ វិបស្សនំ ទុច្ឆរិតតណ្ហាយ ទ្វីករណេន ឯកវិហារីតាយ។
ឯកោ មគ្គោ អស្សាតិ លោកុត្តរមគ្គោ ឯវ អស្ស អនាគតោ, បុព្វភាគមគ្គោ
បន កតបរិចយោតិ អត្តោ។

កាយវត្តាធិនន្តិ កាយទុច្ឆរិតាធិនំ អភាវតោ សមុច្ឆិន្ទនេន
អនុបលព្ពនតោ។ នត្ថិ ឯត្ថ ភយំ, អស្មី វា អធិគតេ បុគ្គលស្ស នត្ថិ ភយន្តិ
អភយំ នាម។ សំសារកន្តារំ អតិក្កមិត្វា និព្វានសម្ពាសំ ខេមំ អមតជ្ជានំ គមនេ
សុគតសារជីនា សុសង្ឃិតយានភាវតោ រថោ អក្ខរនោតិ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ
អធិប្បតោ។ ធម្មតោ អនបេតតាយ អបរាបរុប្បត្តិយា ច ធម្មចក្កេហិ។

ឡត្ថប្បម្បិ គហិតមេវ អវិជាកាវា។ អចាលម្ពោតិ អវស្សយោ។ បរិវារោតិ
បរិក្ខារោ អភិសង្ខរណតោ។ មគ្គស្ស ករណជ្ជានេ ធម្មោ តប្បវិយាបន្នា

សម្មាទិដ្ឋិ។ អនិច្ចាទិវសេនាទិ អនិច្ចាទិបស្សនាទិវសេន។ សោធិតេសុ
វជ្ឈមាទេសុ។ ភូមិលទ្ធវដ្ឋន្តិ ភូមិលទ្ធសម្ពាទំ វដ្ឋន្តិ។ តត្ថ វិបស្សនាយ
បវត្តិជ្ជានភាវតោ បញ្ចក្ខន្ធា ភូមិ នាម, វដ្ឋមយ កម្មភាវតោ តត្ថ ឧប្បជ្ឈនាវហំ
កិលេសជាទំ ភូមិលទ្ធវដ្ឋន្តិ។ បរិជានមាទាទិ បរិច្ឆិន្ទនវសេន សមតិក្កមវសេន
ជានមាទា បដិវិជ្ឈន្តិ។

កស្មា ទេវបុត្តោ សោតាបត្តិជលេយេវ បតិដ្ឋាសិ, ននុ ច សា ទេសនា
ភកវតា ចតុមគ្គប្បធានភាវេន បវត្តិតាទិ អាហា “យថា ហិ”តិអាទិ។

អច្ឆរាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. វនរោបសុត្តវណ្ណានា

៤៧. កេសន្តិ សាមិវសេន វុត្តកេសន្តោ “ធម្មជ្ជា សីលសម្មន្នា”តិ ឯត្ថ
បច្ចត្តពហុវចនវសេន បរិណាមេតញ្ជោ។ អត្ថវសេន ហិវិភត្តិវិបរិណាមោ។
កេ ជនាទិ ឯត្ថ វា វុត្តកេសន្តោ សីហវិលោកននយេន អានេត្វា យោជេតញ្ជោតិ
អាហា “កេ ធម្មជ្ជា, កេ សីលសម្មន្នា”តិ? បុច្ឆតិទិ ឥមិនា តត្ថ ការណាមាហា។
ជលាទិសម្បត្តិយា អារមន្តិ ឯត្ថ សត្តាទិ អាហាមោ។ អាហាមេ រោបេន្តិ និច្ឆាទេន្តិទិ
អាហាមរោចា។ វនីយទិ នាយាសម្បត្តិយា ភជីយទិទិ វនំ។ តត្ថ យំ
ឧបវនលក្ខណំ វនំ, តំ អាហាមគ្គហណោនេវ គហិតន្តិ តថោវនលក្ខណំ, តំ
ទស្សេន្តោ “សីមំ បរិក្ខិបិត្វា”តិអាទិមាហា។ វិសមេទិ ឧទកចិត្តល្បេនវិសមេ
បទេសេ។ ចានីយំ បិវន្តិ ឯត្តាទិ បចា, តំ បបំ។ ឧទកំ បីយទិ ឯត្តាទិ វា បចា។
តទ្យាកាទិទិ អាទិ-សន្តេន មាទិកំ សង្កណ្ឌាទិ។

ឥមមត្តំ សន្ធាយាទិ ឥមិនា កម្មប្បបញ្ញត្តំ បដិក្ខិបតិ។ អត្តនា កតញ្ញំ បុញ្ញំ
អនុស្សរតោ តំ អាវត្ត ពហុ បុញ្ញំ បសវតិ, ន បន យថា កតំ បុញ្ញំ សយមេវ

បរវត្ថុតិ។ តស៊ី ធម្ម បិតត្តាតិ តស៊ី អារាមរោបនាទិធម្ម បតិជ្ជិតត្តា។ តេនបិ
សីលេនសម្បទ្ធត្តាតិ តេនយថាវុត្តធម្ម កតសីលេ វត្ថា ចិណ្ឌោន តទញ្ញេនបិ
កាយវាចសិកសំវេលក្ខណោន សីលេន សមន្នាគតត្តា។ ទស កុសលា ធម្មា
បូរេន្តិ ទុច្ឆរិតបរិវេនតោ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

វេនរោបសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. ជេតវេនសុត្តវណ្ណានា

៤៨. ឯសិតគុណត្តា ឯសិយមានគុណត្តា ច ឥសី, អសេក្ខា
សេក្ខកល្យាណាបុទុដ្ឋនា ច។ ឥសីនំ សង្ឃោ ឥសិសង្ឃោ។ ឥសិសង្ឃេន
និសេវិតំ។ តេនាហ “ភិក្ខុសង្ឃនិសេវិត”ន្តិ។

តំ កាវេន្តស្ស គន្ធកុដិចាសាទក្ខជាតារាទិវសេន
សិនិទ្ធសន្នន្ទាយវុក្ខលតាវសេន ភូមិភាគសម្បត្តិយា ច អនញ្ញាសាធារណំ
អតិរមណីយំ តំ ជេតវេនំ ចិត្តំ តោសេតិ, តថា អរិយានំ និវាសកាវេនបីតិ អាហ
“ឯវំ បឋមតាថាយ ជេតវេនស្ស វណ្ណំ កថេត្វា”តិ។ តេនាហ ភគវា - “យត្ថ
អរហន្តោវិហារន្តិ, តំ ភូមិរាមណោយ្យក”ន្តិ (ធម្ម. ប. ៩៨; ថេរគា. ៩៩០)។
អបចយកាមិចេតនា សត្តានំ វិសុទ្ធិ អារហតិ កម្មក្ខយាយ សំវត្ថនតោតិ
អាហ “កម្មន្តិ មគ្គចេតនា”តិ។ ចតុន្តំ អរិយសច្ចានំ វិទិតករណេជ្ជន
កិលេសានំ វិជ្ជនេជ្ជន ច វិជ្ជា។ មគ្គបញ្ញា សម្មាទិដ្ឋិតិ អាហ “វិជ្ជាតិ
មគ្គបញ្ញា”តិ។ សមាធិបក្ខិកា ធម្មា សម្មាវាយាមសតិសមាធយោ។ យថា ហិ
វិជ្ជាបិ វិជ្ជាភាគិយា, ឯវំ សមាធិបិ សមាធិបក្ខិកោ។ សីលំ ឯតស្ស អត្ថិតិ
សីលន្តិ អាហ “សីលេ បតិជ្ជិតស្ស ជីវិតំ ឧត្តម”ន្តិ។ ទិដ្ឋិសង្កប្បាតិ
សម្មាទិដ្ឋិសង្កប្បា។ តត្ថ សម្មាសង្កប្បស្ស សម្មាទិដ្ឋិយា ឧបការកាវេន

វិជ្ជាការវា វុត្តោ។ តថា ហិ សោ បញ្ញាកូន្ធសង្គហិតោតិ វុច្ចតិ។ យថា ច
សម្មាសង្កប្បនយោ បញ្ញាកូន្ធសង្គហិតា, ឯវំ វាយាមសតិយោ
សមាធិកូន្ធសង្គហិតាតិ អាហា “វាយាមសតិសមាធយោ”តិ។ ធម្មោតិ ហិ ឥធន
សមាធិអធិប្បតោ “ឯវំធម្មា តេ ភគវន្តោ អហោសុ”ន្តិអាធិសុ (ធិ. និ. ២.១៣; ម.
និ. ៣.១៤៧; សំ. និ. ៥.៣៧៨) វិយ។ វាចាកម្មន្តាជីវាតិ សម្មាវាចាកម្មន្តាជីវា។
មគ្គបរិយាបន្នា ឯវំ ហោតេ សង្កហិតា។ តេនាហា “ឯតេន អដ្ឋង្គិកមគ្គេនា”តិ។

ឧទាយេន វិធិនា អរិយមគ្គោ ភាវេតញោ។ តេនាហា “សមាធិបក្ខិយធម្ម”ន្តិ។
សម្មាសមាធិបក្ខិយំ វិបស្សនាធម្មញោ មគ្គធម្មញោ។ “អរិយំ វោ, ភិក្ខុវេ,
សម្មាសមាធិ ទេសេស្សមិ សឧបនិសំ សបរិក្ខារ”ន្តិ (ម. និ. ៣.១៣៦) ហិ
វចនតោ សម្មាធិដ្ឋិអាធយោ មគ្គធម្មា សម្មាសមាធិបរិក្ខារា។ វិចីនេយ្យាតិ
វិមំសេយ្យ, ភាវេយ្យាតិ អត្តោ។ តត្ថាតិ ហេតុម្ហិ ភុម្មវចនំ។ អរិយមគ្គហេតុកា
ហិ សត្តានំវិសុទ្ធិ។ តេនាហា “តស្មី អរិយមគ្គវិសុជ្ឈតិ”តិ។ បញ្ចកូន្ធធម្មំ
វិចីនេយ្យាតិ បច្ចុប្បន្នេ បញ្ចកូន្ធវិបស្សេយ្យ។ តេសុ វិបស្សិយមាធនេសុ
វិបស្សនាយ ឧក្កំសកតាយ យទគ្គេន ទុក្ខសច្ចំ បរិញ្ញាបជិវេជេន បជិវិជ្ឈិយតិ,
តទគ្គេន សមុទយសច្ចំ បហានបជិវេជេន បជិវិជ្ឈិយតិ, និរោធសច្ចំ
សច្ចិកិរិយាបជិវេជេន, មគ្គសច្ចំ ភាវនាបជិវេជេន បជិវិជ្ឈិយតិ ឯវំ តេសុ
ចតុសុ សច្ចេសុ វិសុជ្ឈតិ ឥមស្មី បក្ខេ និមិត្តតេ ឯវំ ភុម្មំ, តេសុ សច្ចេសុ
បជិវិជ្ឈិយមាធនេសូតិ អត្តោ។

អវជារណាវចនន្តិ វត្តាបនវចនំ, អវជារណាត្ថិ អត្តោ។ “សារិបុត្តោវា”តិ ច
អវជារណំ សាវកេសុ សារិបុត្តោវ សេយ្យាតិ ឥមមត្តំ ធិបេតិ
តស្សេវុក្កំសភាវតោ។ កិលេសឧបសមេនាតិ ឥមិនា មហាថេរស្ស តាធិសោ
កិលេសរូបសមេនាតិ ទស្សេតិ។ តស្ស សាវកវិសយេ បញ្ញាយ ចារមិប្បត្តិ

អហោសិ។ យទិ ឯវំ “យោបិ ចារុត្ថតោ ភិក្ខុ, ឯតាវបរមោ សិយា” តិ ឥទំ តេសំ
ពុទ្ធានំ ញាណាវិសយេ បញ្ញាចារមិប្បត្តានំ វសេនេវ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ អវធារណាម្បិ
វិមុត្តិយា នានត្តា តីហិ វិមុត្តិហិ ចារុត្ថតោ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ តេនាហ - “ចារំ
គតោតិ និព្វានំ គតោ” តិ អាទិ។ ន ថេវេន ឧត្តរិតោ នាម អត្ថិ លព្ពតិ, លព្ពតិ ថេ,
ឯវមេវ លព្ពេយ្យាតិ អធិប្បាយោ។

ជេតវនសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. មជ្ឈិមនិកាយនិកាយ

៤៩. មជ្ឈិមនិកាយ មជ្ឈិមនិកាយ មជ្ឈិមនិកាយ អាហា “មជ្ឈិមន
សមន្មាគតា” តិ។ មជ្ឈិម មជ្ឈិមនិកាយ អត្ថតោ ឯកំ។ ន វុត្តន្តិ តិ វុត្តនមត្តម្បិ ន
ករោតិ, កុតោ ទានន្តិ អធិប្បាយោ។ ឧបជ្ជានំ កាតុន្តិ មជ្ឈិមនិកាយ ករោតិ តិ
យោជនា។ ឥទំ តាវ មុនុមជ្ឈិមនិកាយ ន បាទយំ វិយ អត្តានំ ទស្សន្តស្ស មជ្ឈិមនិកាយ
កត្វា។ កំ តុយ្ហំ ចាទា វុត្តន្តិ ននុ តុយ្ហំ យេវ អាគតកមនេសុ ចាទា វុត្តន្តិ, កំ តុ
ឥមេ និព្វន្តិតិ អធិប្បាយោ។ សាមីចិម្បិ ន ករោតិ កុតោ ទានន្តិ អធិប្បាយោ។
យថាកម្មំ តំ តំ គតិយោ អវុត្តិ ឧបកច្ឆន្តិតិ អរិយា, សត្វា។ ឥមេ បន កុច្ឆិតា
អរិយាតិ កធនិយា, ថេវមជ្ឈិមនិកាយ។ មជ្ឈិមនិកាយ មជ្ឈិមនិកាយ កុច្ឆិតំ សព្វហីនំ នតិ
សព្វគុណាភិក្ខុតត្តា ភោគសម្បត្តិ អាទិសព្វសម្បត្តិ មូលភូតស្ស ទានស្ស
និសេធតោ។ ឥតិ អាទិហិ វេចនេហិ។ អត្ថនោ ឧបយាតកោតិ
មជ្ឈិមនិកាយោគេន កុសលធម្មានំ គតិសម្បត្តិយា ច វិនាសកោ។

បុញ្ញចាបវសេន សម្បវេតព្ពតោ ឧបកច្ឆន្តិតោ សម្បវាយោ, បរលោកោ។
កាមគុណាតិ តិ កាមគុណាសន្និស្សយោ អស្សនោ។ ឱទ្ធាតិ កាយិ កឱទ្ធា
វាចសិកឱទ្ធា ចេតសិកឱទ្ធាតិ ឯវំ តិវិទា។ ឯស វិចារកោតិ ចោឡាជីនំ

កិច្ចលាភោតិ ឯស ឯវ្យាចោវិចារកោ។ យមលោកន្តិ បរលោកំ។ ឧបបន្នវេតិ
ឯត្ថ ឥតិ-សន្នោ បការត្ថោ។ តេន ចាឡិយំ វុត្ថំ និរយំ តិរច្ឆានយោនិព្វា
សន្តិល្អាតិ។

យាចន្តិ នាម អរិយយាចនាយ។ វុត្ថព្វោតំ “ឧទ្ទិស្ស អរិយា តិជ្ជន្តិ, ឯសា
អរិយាន យាចនា”តិ (ជា. ១.៧.៥៩)។ យេ សំវិភជន្តិ, តេ វេទញ្ញ នាម ញាត្វា
កត្តត្ថករណតោ។ វិមានប្បកាយាតិ និទស្សនមត្ថំ, ឧយ្យានកប្បរុក្ខប្បកាហិ
នេវតានំ វត្ថាភរណាសរីរប្បកាហិបិ សគ្គេ បកាសេន្តិយេវ។ បកាសន្តិតិ វា
ចាកជា ហោន្តិ, ន អចាយលោកេវិយ អចាកជាតិ អត្ថោ។ បរសម្ពុតេស្វតិ
សយំ សម្ពុតំ អនាបជ្ជិត្វា បរេហេវ សម្ពុតេសុ សុខបករណេសុ។ តេនាហា
ចាឡិយំ “វសវត្ថីវ មោទវេ”តិ, បរនិម្មិតកោតេសុ វសវត្ថី នេវបុត្តាវិយ
សុខសមជ្ជិតាយ មោទន្តិតិ អត្ថោ។ ឯវំ វុត្ថសម្បរាយោតិ ឯតេ សគ្គាតិ ឯវំ
ហោជ្ជា វុត្ថសម្បរាយោ។ ឧភិទ្ធន្តិ ឯតេសំ យថាវុត្ថានំ ឧភិទ្ធនំ
ឧក្កជសុកជកម្មការីនំ។ តតោ ចរិត្វា តតោ និរយសគ្គាទិតោ ចរិត្វា
មនុស្សេសុ និព្វត្តតិ។ តេសុ យោ មច្ឆរី មនុស្សេសុ និព្វត្តោ, សោ ទលិទ្ធោ ហុត្វា
បុព្វចរិយវសេន មច្ឆរិយេវ ហោន្តោ ធារាទិភរណតំ មច្ឆកច្ឆចាទិនិ ហន្ត្វា បុនបិ
និរយេ និព្វត្តោ។ ឥតរោ សុទ្ធាសយោ សមិទ្ធោ ហុត្វា បុព្វចរិយាវសេន បុនបិ
បុញ្ញានិ កត្វា សគ្គេ និព្វត្តយ្យ។ តេនាហា “បុន សម្បរាយេបិ ឧក្កតិសុភតិយេវ
ហោតី”តិ។

មច្ឆរិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. យជីការសុត្តវណ្ណានា

៥០. “ឧបបន្ទាសេ” តិ សេ-ការាភកមំ កត្វា និទ្ទេសោ, “ឧបបន្ទា” ឥច្ឆេវ
អត្តោតិ អាហា “និព្ពត្តិវសេន ឧបគតា” តិ។ អត្តនោ សម្មត្តិតោ អវិហានតោ
អវិហា, តេសំ ព្រហ្មលោកោ អវិហាព្រហ្មលោកោ, តស្មី។
ឧបបត្តិសមនន្តរមេវាតិ បឋមកោដ្ឋាសេ វេ។ អរហត្តជលវិមុត្តិយាតិ
អសេក្ខវិមុត្តិយា។ សេក្ខវិមុត្តិយា បន អវិហូបបត្តិតោ បកេវវិមុត្តា។ មាណសំ
ទេហំ សមតិក្កមន្តិ ចិត្តបក្កិលេសបហានវសេនាតិ ជលេន ហេតុទស្សនមិទន្តិ
អាហា “មាណសំ ទេហន្តិ ឥធ... បេ... វុត្តានី” តិ។ ទិវំ ភវំ ទិព្ពំ, ព្រហ្មត្ថការសញ្ញាតំ
ខន្ធបញ្ចកំ។ តត្ថ សំយោជនកោតិ វុត្តំ “ទិព្ពំ យោគន្តិ បញ្ច
ឧទ្ធម្ភាគិយសំយោជនានី” តិ។ ឥមស្សាតិ ទេវបុត្តស្ស។ “ហិត្វា មាណសំ ទេហំ,
ទិព្ពយោគំ ឧបច្ចគុ” ន្តិ តេសំ ត្វំ កុសលំ សញ្ញាវជ្ជប្បហានេន អនវជ្ជតំ ភាសតីតិ
កុសលី វទេសិ។ អត្តេន សទ្ធស្ស អភេទោបចារំ កត្វា គម្ពីរវចនំ វុត្តន្តិ អាហា
“គម្ពីរត្ថ” ន្តិ អត្តស្សេវ គម្ពីរតោ, ន សទ្ធស្ស។ សមុច្ឆិន្ទកាមរាគតាយ សព្ពសោ
កាមវិសយប្បហានេន និរាមិសព្រហ្មចារី នាម អនាគាមី។ និវាសនដ្ឋានភូតោ
សមាធា ឯកោ គាមោ ឯតស្សាតិ អាហា “ឯកតាមវាសី” តិ។

យជីការសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អាទិត្តវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. ជរាវគ្គោ

១. ជរាសុត្តវណ្ណានា

៥១. ហិតស្ស សាធនតោ សាធុ, យំ កិញ្ចំ អត្តជាតំ។ តំ បន អត្តកាមេន
លភិតតព្ពតោ ឧបសេវិតព្ពតោ លទ្ធកំ, កល្យាណាដ្ឋេន ភទ្កកន្តិ វុច្ចតីតិ អាហា

“សាធ្វតិ លទ្ធកំ ភទ្កក”ន្តិ។ “សីលំ យាវ ជរា សាធ្វ”តិ វុត្តមត្តំ ព្យតិវេកតោ
វិការេតុំ “ឥមិនា ឥទំ ទស្សេតិ”តិ វុត្តំ។ ឥទន្តិ ឥទំ អត្តជាតំ។

បតិដ្ឋិតាតិ ចិត្តសន្តានេ លទ្ធបតិដ្ឋា, កេនចិ អសំហារិយា។ តេនាហ
“មគ្គេន អាគតា”តិ។ ចិត្តិកតដ្ឋាធិហិតិ បូជនីយភារាធិហិ។ វុត្តំ ហេតុ
ចោរាណដ្ឋកថាយំ។ ចិត្តិកតន្តិ រតនន្តិ ឥទំ រតនំ នាម លោកេ ចិត្តិកតំ វុត្តនំ
សហស្សក្សនតាធិវសេន។ យេហិ លោកេ ចិត្តិកតា ខត្តិយបណ្ឌិត-
ចតុមហារាជ-សក្ក-សុយាម-មហាព្រហ្មាណយោ, តេសំ ចិត្តិកតោ តេហិ
សរណន្តិ ឧបគន្ធាតាធិវសេន។ រតិករន្តិ បីតិសុខាវហំ។ ឈានរតិសុខេនាតិ
ធុរិយេនចិ ឈានរតិសុខេន។ តុលេតុន្តិ បរិដ្ឋិតុំ។ គុណាចារមិន្តិ គុណានំ
ឧក្កំសចារមី។ ទុល្លភោ អនេកានិ អសង្ខ័យ្យានិ អតិដាវិត្វាបិ លទ្ធុ
អសក្កុណោយ្យត្តា។ អនោមោតិ អនូនោ បរិបុណ្ណោ។ តត្ថ វិសេសតោ
អនោមសត្តបរិភោគតោ តេហិ “សម្មាសម្ពុទ្ធា ភគវា”តិ អនុស្សវិតត្ថតោតិ
អាហា “ភគវា អនោមោ សីលេនា”តិអាធិ។

អរិយមគ្គបញ្ញាយេវ ឥធម អធិប្បតាតិ “ឥធម បន ទុល្លភចាតុភាវដ្ឋេន
បញ្ញា រតនន្តិ វុត្ត”ន្តិ អាហា។ បុដ្ឋជលនិព្ពត្តនតោ, អត្តនោ សន្តានំ បុនាតីតិ ច
បុញ្ញចេតនា បុញ្ញំ, សា បន យស្ស ឧប្បន្នា, តស្សេវ អាវេណិកតាយ
អនញ្ញាសាធារណត្តា កេនចិចិ អនាហជា, អដ្ឋកថាយំ បន “អរូបត្តា”តិ វុត្តំ។

ជរាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. អជរសាសុត្តវណ្ណានា

៥២. អដ្ឋវណ្ណានតិ ជិណ្ហាការាវាឆាបដ្ឋនេន។ លក្ខណាវចនញោតំ
អវិនាសប្បត្តិយា។ តេឆាហ “អវិបត្តិយាតិ អត្ថោ”តិ។ និទូមិតញោតិ
នីហរិតញោ។

អដវសាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. មិត្តសុត្តវណ្ណានា

៥៣. សហ អត្ថេន វត្ថតីតិ សត្តោ, ភណ្ឌាមូលំ គហេត្វា វាណិជ្ជវសេន
ទេសន្តរាធិសុ វិចរណកជនសមូហោ។ តេឆាហ “សទ្ធិចរោ”តិ,
សហចរណកោតិ អត្ថោ។ មិត្តន្តិ សិនេហាយោគេន មិត្តកិច្ចយុត្តំ។
ឥធាធិប្បតប្បការំ ទស្សេតុំ “រោគេ ឧប្បន្នេ”តិអាទិ វុត្តំ។ តថាវុបេតិ
ជិតុច្ឆនិយេ, ធុត្តិកិច្ច វា។ យថា អសណ្ឌិតានំ សណ្ឌាបនវសេន បវសតោ
បុរិសស្ស កោគព្យសនេ នាថតា, ឯវំ បុត្តសិនេហាវសេន បុត្តស្ស មាតុយា
អត្តោគហេ នាថតាតិ វុត្តំ “មាតា មិត្តំ សកេ យវេ”តិ។ អត្តជាតស្សាតិ
ឧបជ្ជិតបយោជនស្សាតិ អត្តោតិ អាហ “ឧប្បន្នកិច្ចស្សា”តិ។ សម្បរាយហិតន្តិ
សម្បរាយេ ហិតាវហំ។

មិត្តសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. វត្ថុសុត្តវណ្ណានា

៥៤. បតិជ្ជាតិ អវស្សយោ។ គុយ្ហស្សាតិ គុហិតព្ពស្ស វហស្សស្ស។ បរមោ
សខា នាម អតិបិយជ្ជានតាយ។

វត្ថុសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. បឋមជនសុត្តវដ្ឋាន

៥៥. វិជារតីតិ វិវិដំ រូបំ បធាវតិ, យថាកាមំ បវត្តតីតិ អត្ថោ។

បឋមជនសុត្តវដ្ឋាន និដ្ឋិតា។

៦. ទុតិយជនសុត្តវដ្ឋាន

៥៦. វដ្ឋទុក្ខតោតិ សំសារទុក្ខតោ។ សំសារោ ហិ កិលេសកម្មវិចាកានំ
អបរាបរុប្បត្តិតាយ វិជារតិ។ តញ្ច ទុក្ខំ ទុក្ខមត្តាយ
នាវាវិធសុត្តរាសិការតោ។

ទុតិយជនសុត្តវដ្ឋាន និដ្ឋិតា។

៧. តតិយជនសុត្តវដ្ឋាន

៥៧. និប្បត្តិតិ ឥដ្ឋានិដ្ឋវិចាកានំ និប្បជ្ជនតោ និប្បត្តិ។ តតោ ឯវ អវស្សយោ,
និប្បត្តិតវិចាកស្ស អវស្សយោ អធិដ្ឋានំ ការណាន្តិ អត្ថោ។

តតិយជនសុត្តវដ្ឋាន និដ្ឋិតា។

៨. ឧប្បថសុត្តវដ្ឋាន

៥៨. អមគ្គោតិ ន មគ្គោ អនុចាយោ។ វត្តិន្ទវក្ខយោតិ តត្ថ វយក្ខណស្ស
ចាកជការតោ។ វុត្តក្ខណោបិ ហិ សយំ ឪយតេវ។ សេសំ ពាហិរមលំ
វត្តសរីរាធិក្ខតំ។ តថា ហិ “ភស្មខារាធិហិ ជោវិទ្យា សក្កា សោធម្មតុ”ន្តិ វុត្តំ។
ទុដ្ឋោតិ ទ្វិសីតោ សត្តសន្តានោ ន សក្កា សុទ្ធា នាម កាតុំ
អព្ពន្ធរមលីនភារាវាចានតោ។ ឥតិយន្តិ ព្រហ្មចរិយស្ស អន្តរាយ ករាយបិ។

បជាតិ សត្វកាយោ សង្ខតិ សង្ខំ ករោតិ យាថាវតោ អាទីនំ អបស្សនោ។
ឥន្ទ្រិយសំវរាទិ កិលេសានំ តាបនតោ តថោ, តេនាហ “សញ្ញាបី” តិអាទិ។

ឧប្បសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. ទុតិយសុត្តវណ្ណានា

៥៩. កិស្សាតិ ភុម្មត្ថេ សាមីវចនន្តិ អាហ “កិស្សី អភិរតោ” តិ។ សទ្ធា នាម
អនុវដ្ឋសភាវា, តស្មា លោកិយលោកុត្តរហិតសុខាវហាតិ អាហ “សុគតិញ្ចវ
និព្វានញ្ច គប្បន្តស្ស ទុតិយិកា” តិ។ អនុសាសតិ ហិតចរិយាយ
បរិណាយិកការតោ។

ទុតិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. ករិសុត្តវណ្ណានា

៦០. កាយត្ថិអាទិកោតិ ធិស្ថិសតិយា ធនេសុ កាយត្ថិអាទិកោ
ឧក្កតិបរិយោសានោ ធនោ កាថានំ និទានំ សមុជ្ជានំ “សមុជ្ជហតិ ឯតេនា” តិ
កត្វា។ តេហិ បន អនុដ្ឋភាទិកោ ហោតីតិ អាហ “ធនោ កាថានំ និទាន” តិ។
បុព្វបដ្ឋាបនកាថាតិ ធម្មកថាយ អាទិតោ អាហេចនការជាននត្ថំ សតិជននំ
វិយ បរត្ថិតកាថា។ អក្ខរញ្ញិ បទំ ជនេតីតិ យស្មា អក្ខរសមុទាយោ បទំ,
បទសមុទាយោ កាថា, សមុទាយោ ច សមុទាយីហិ ព្យញ្ញិយតិ តំបរត្ថនតោ,
តស្មា ព្យញ្ញនភាវេ ឋិតំ អក្ខរំ, តំសមុទាយោ បទំ, បទំ តំវិយញ្ញេតា ជនេតា
វិយ ហោតីតិ “អក្ខរញ្ញិ បទំ ជនេតី” តិ វុត្ថំ។ អក្ខរំ ហិ ឧទ្ធារិតវិទ្ធិសិកាយ
តំតំខណមត្តាវដ្ឋាយីបិ បរតោ បរត្ថិយា មនោវិញ្ញាណវិចីយា សង្ខលនវសេន
ឯកជ្ឈំ កត្វា បទភាវេន គយ្ហមានំ យថាសង្កេតមត្ថំ ព្យញ្ញេតិ។ បទំ កាថំ

ជនេតីតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ តាថា អត្ថំ បកាសេតីតិ តាថាសញ្ញតោ
បទសមុទាយោ កិរិយាការកសម្ពន្ធវសេន សម្ពន្ធិតោ កត្តអធិប្បាយានុប្ប
អាសេនិវិលាសិតំ សំហិតំ អត្ថំ វិភាវេតិ។ សមុទ្ទាទិបណ្ណាត្ថិនិស្សិតា
វោហារសន្និស្សយេនេវ បវត្តតីតិ កត្វា។ តេនាហ “តាថា អារកន្តោ” តិអាទិ។
អាសយោតិ អវស្សយោតិ អាហ “បតិជ្ជា” តិ កវិតោតិ វិចិត្តកថាអាទិតោ។

កវិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ជរាវត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. អនុវត្តោ

១. នាមសុត្តវណ្ណានា

៦១. នាមន្តិ សាមញ្ញនាមាទិភេទំ នាមំ។ សព្ពន្តិ សព្ពំ បញ្ញត្តិបថំ សព្ពំ
ញោយ្យបវត្តិបថំ។ អនុភវីតិ កាមំ ចាឡិយំ អតីតកាលនិទ្ទេសោ កតោ, តំ
បទលក្ខណមត្តំ។ អភិភវតិ អនុបតតីតិ ឯតេន អភិភវោ អនុបតនំ បវត្តិ
ឯវាតិ ទស្សេតិ។ តំ បទស្ស អភិភវនំ អប្បវិសយេ អនាមសិត្វា មហាវិសយានំ
វសេន ទស្សេន្តោ “ឌីបចាតិកេន វា” តិអាទិមាហា។ តស្ស នាមំ ហោតីតិ តស្ស
រុក្ខចាសាណាទិកស្ស អនាមកោសច្ឆេវ សមញ្ញា ហោតិ, តថា នំ សញ្ញានន្តិតិ
អត្តោ។

នាមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ចិត្តសុត្តវណ្ណានា

៦២. យេ ចិត្តស្ស វសំ គច្ឆន្តិ តិ យេ អបរិញ្ញាតវត្ថុកា, តេសំយេវ។
អនវសេសបរិយាទានន្តិ អនវសេសគ្គហណំ។ ន ហិ បរិញ្ញាតក្ខន្ធា
បហំនកិលេសា ចិត្តស្ស វសំ គច្ឆន្តិ, តំ អត្ថនោ វសេ វត្ថុន្តិ។

ចិត្តសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ក. តណ្ហាសុត្តវណ្ណានា

៦៣. តតិយេ “សព្ពេវ វសមទ្ធក្ខ” តិ យេ តណ្ហាយ វសំ គច្ឆន្តិ, តេសំ ឯវ
អនវសេសបរិយាទានន្តិ ឥមមត្តំ “ឯសេវ នយោ” តិ ឥមីនា អតិទិស្សតិ។

តណ្ហាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. សំយោជនសុត្តវណ្ណានា

៦៤. កី សុ សំយោជនោតិ ស្វតិ និចាតមត្តន្តិ អាហា “កី-សំយោជនោ” តិ?
វិចរន្តិ ឯតេហិតិ វិចារណា, ចានា។ ពហុវចនេ ហិ វត្ថុព្រូ ឯកវចនំ កតំ។
តស្សាតិ លោកស្ស។

សំយោជនសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. ពន្ធនសុត្តវណ្ណានា

៦៥. ចតុត្ថេ អាគតអត្តោ ឯវ អនន្តរេបិ វុត្តោ, ព្យញ្ញនមេវ នានន្តិ អាហា
“បញ្ចមេបិ ឯសេវ នយោ” តិ។

ពន្ធនសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. អត្ថហតសុត្តវណ្ណានា

២៦. “កេនស្សញ្ញាហតោ”តិ ចាថោតិ អធិប្បាយេន “សុ-កាហេ
និចាតមត្ត”ន្តិ អាហា, “កេនស្សញ្ញាហតោ”តិ បន ចាថេ ឧ-ការលោបេន
បទសន្ធិ។ ឥន្ទ្រាជ្ជចាយិកោតិ អសម្មត្តវិសយិដ្ឋាលក្ខណាយ តណ្ហាយ
សន្តាបិកោ ធខ្យោ។ តេនាហា “ឥន្ទ្រាយ អាទិត្តោ”តិ។

អត្ថបាតសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. ឧទ្ទិសុត្តវណ្ណានា

២៧. ឧល្លដ្ឋិកោតិ ឧត្តន្ទិកា លដ្ឋិកោ។ សទ្ធាទីស្វតិ សទ្ធាទីនាគទន្តេសុ
សោតាទីនិ ឧទ្ទិកានិ តណ្ហារដ្ឋនា ទទ្ធិពន្ធនេន ពទ្ធត្តា តទនតិវត្តនតោ។
លោកោតិ អាយតនលោកោ។ តថា អត្ថយោជនាយ កតត្តា
ខន្ធាទិលោកវសេនបិ យោជនា កាតត្តា។ ន ទ្ធវំ អនន្តរកវកត្តា។
បុតិចិត្តអន្តរិតត្តា ឯកចិត្តន្តរកវស្ស កម្មស្ស អពុជ្ឈនំ, ឯវំ សន្តេ កស្មា សត្តា
ន ពុជ្ឈន្តិតិ អាហា “ពលវតិយា”តិអាទិ។

ឧទ្ទិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. បិហិតសុត្តវណ្ណានា

២៨. បញ្ចោតិ ញាតុំ ឥន្ទ្រិកោ អត្តោ។ បុច្ឆិកោតិ សត្តមសុត្តេ កាថាយ
បុរិមទំ បច្ឆិមទំ, បច្ឆិមំ បុរិមំ កត្វា អជ្ជមសុត្តេ ទេវតាយ បុច្ឆិតត្តា វុត្តំ
“ហេដ្ឋបរិយាយវសេន បុច្ឆិកោ”តិ។ បុច្ឆានុវបំ វិស្សជ្ជនន្តិ អវុត្តម្យិ សិទ្ធមេតន្តិ
អនាហជំ។

បិហិតសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. ឥន្ទ្រាសុត្តរវណ្ណានា

៦៩. នវមេវិនយាយាតិវិនយេន។ ករណេត្តេ ហិ ឥទំ សម្មាធានវចនំ។
កិស្សស្សតិ កិស្ស, សុ-កាវោ និចាតមត្តំ។ សត្វំ ជិន្នតិ ពន្ធនន្តិ សត្វំ ទសវិធម្មិ
សំយោជនំ សមុច្ឆិន្ទតិ។ ន ហិ តំ កិញ្ចិ កិលេសពន្ធនំ អត្ថិ, យំ អសមុច្ឆិន្ទំ ហុត្វា
បិតំ អស្សា តណ្ហាយ សមុច្ឆិន្ទាយ។ ស្វាយមត្តោ សុវិញ្ញយេតិ អាហា “សត្វំ
ឧត្តានមេវា”តិ។

ឥន្ទ្រាសុត្តរវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. លោកសុត្តរវណ្ណានា

៧០. កិស្មិន្តិ កិស្មី សតិ? តស្ស បន សន្តភារោ ឧប្បត្តិវសេនេវាតិ អាហា
“កិស្មី ឧប្បន្នេ”តិ? លោកោ ឧប្បន្នោតិ វុច្ចតិ អនុចាទានត្ថា លោកសមញ្ញាយ។
ធរស្វតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ សន្តវន្តិ អធិកសិនេហំ ករោតិ
អធិកសិនេហាវត្ថុការតោ អជ្ឈត្តិកាយតនានំ។ ឧចាទាយាតិ
បុព្វកាលកិរិយា អបរកាលកិរិយំ អបេក្ខតីតិ វចនសេសវសេន កិរិយាបទំ
គហិតំ “បវត្ថតិ”តិ។ កី បន បវត្ថតិ? លោកោ, លោកសមញ្ញាតិ អត្តោ។
ធរស្វតិ ឥទំ និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ។ ធម្មាយតននិមិត្តញ្ចិ សព្វទុក្ខំ។ អយន្តិ
សត្តលោកោ។ ឧប្បន្នោ នាម ហោតិ ធម្មាយតនំ នាម មូលំ សព្វទុក្ខានន្តិ
កត្វា។ ពាហិរេសុ អាយតនេសុ សន្តវំ ករោតិ វិសេសតោ រូចាធិនំ
តណ្ហាវត្ថុកត្តា។ យស្មា ចក្ខាធិនំ សន្តប្បវសេន រូចាធិនំ បរិគ្គហិតត្តា
លោកស្ស និសេវិតាយ សវត្ថតិ, តស្មា វុត្ថំ “ធម្មំ...បេ.... វិហញ្ញតិ”តិ។

លោកសុត្តរវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អនុវត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. ធម្មាវគ្គោ

១. ធម្មាសុត្តវណ្ណានា

៧១. វិចិត្រាតិ ហត្ថាវិទាសេត្វា។ អបរិទយ្ហមាណត្ថាតិ អបិធឿយមាណត្ថា។
វិនដ្ឋនោមនស្សត្ថាន សោចតិ ចេតោទុក្ខទុក្ខាការតោ។ វិសំ នាម ទុក្ខំ
អនិដ្ឋភាវតោ, តស្ស មូលការណំ កោដោ អនិដ្ឋជលត្ថាតិ អាហា
“វិសមូលស្សាតិ ទុក្ខវិចាកស្ស”តិ។ អក្កជ្ជស្សាតិ អក្កោសាបរាជស្ស។
អក្កោសបហារត្ថសម្ពន្ធនេហិ “កុទ្ធស្ស”តិ ឧបយោគត្ថេ សម្មទានវចនំ។
សុខំ ឧប្បជ្ជតិ កោដំ នស្សតិ។ សុខុប្បត្តិ សន្ទាយ ឯស កោដោ “មធុរគ្គោ”តិ
វុត្តោ, សុខាវសានោតិ អត្តោ។

ធម្មាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. រថសុត្តវណ្ណានា

៧២. បញ្ញាណន្តិលក្ខណំ សល្លក្ខណ្ឌាយោ។ ទិស្វាតិ ទស្សនហេតុ។
“ចោឡរញ្ញោ រជ្ជំចោឡរជ្ជ”ន្តិ ឯវំ រជ្ជំរញ្ញោ បញ្ញាយតិ។

រថសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. វិត្ថុសុត្តវណ្ណានា

៧៣. សន្ទាយាតិ សន្ទាហេតុ។ កុលសម្មទាតិ ខត្តិយាទិសម្មត្តិយោ។
សត្តលោកិយលោកុត្តវិត្ថុបដិលាភហេតុតោ សន្ទាវិត្ថមេវ។ ហេដ្ឋា តិណ្ណំ
ទ្វារានំ វសេន ឧប្បន្នកស្ស សត្តស្សបិ អនវដ្ឋធម្មស្ស សង្កណ្ឌនតោ “ធម្មោតិ

ធនកុសលកម្មបដោ"តិ វុត្តំ។ អសំកិលិដ្ឋសុខន្តិ។ និរាមិសំ សុខំ។ តមេវ
 សាមិសំ ឧបនិធាយ សម្ភារេវេន្តោ អាហា "អសំកិលិដ្ឋ"ន្តិ។ អសេចនកកាវេន
 អភិរុចិជននតោ បិយាកិច្ចករណតោ ពហំ សុចិរម្បិ កាលំ អាសេវន្តស្ស
 អនោសាវហតោ សច្ចមេវ មធុរតរំ។ ន ហិ តំ បិវិតព្ពតោ សាទិតព្ពតោ
 អនុភិវិតព្ពតោ រសោតិ វត្តព្ពតំ អរហតិ។ ឥនានិ តស្ស កិច្ចសម្បត្តិអត្ថេហិបិ
 មហារហតំ ធស្សេតុំ "សច្ចស្មី ហិ"តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ នទីនិវត្តនំ
 មហាកប្បិនវត្តអាទិហិ (ឆ. ប. អដ្ឋ. ១.មហាកប្បិនវត្តវត្ថុ; អ. និ. អដ្ឋ.
 ១.១.២៣១; ថេរគា. អដ្ឋ. ២.មហាកប្បិនវត្តរតាថាវណ្ណានា) ធិបេតព្ពំ, ឥតរាជិ
 កណ្ណាទីហាយនជាតក- (ជា. ១.១០.៦២ អាទយោ) សុតសោម- (ជា. ២.២១.៣៧១
 អាទយោ) មច្ឆជាតកេហិ (ជា. ១.១.៣៤, ៧៥; ១.២.១៣១ អាទយោ) ធិបេតព្ពានិ។
 និម្មុទ្ធន្តិ អភិកវន្តិ។ មធុរតរន្តិ សុន្ទរតរំ សេដ្ឋសូតិ អត្ថោ។ បញ្ញាជីវិតិ
 បញ្ញាយ ជីវនសីលោតិ បញ្ញាជីវី, បញ្ញាបុព្ពដ្ឋមចិយោតិ អត្ថោ។ បញ្ញាជីវិតិ ច
 បញ្ញាវសេន ឥវយតិ វត្តតិ ជីវិតំ បវត្តតិ អត្ថោតិ ធស្សេន្តោ "យោ
 បញ្ញាជីវី"តិអាទិមាហា។ "ជីវត"ន្តិ កេចិ បឋន្តិ, ជីវន្តានំ បញ្ញាជីវី សេដ្ឋមាហូតិ
 អត្ថោ។

វិត្តសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. វុដ្ឋិសុត្តវណ្ណានា

៧៤. ឧប្បតត្តានន្តិ បថវី ភិក្ខុត្វា ឧដ្ឋហន្តានំ។ "សេដ្ឋ"ន្តិ វុច្ចមានត្តា
 "សត្តវិធ"ន្តិ វុត្តំ, ឥតវេសំ វា តទនុលោមតោ។ ខេមោ ហោតិ
 ធុត្តិក្ខុបទ្ធាភាវតោ។ តេនាហា "សុភិក្ខោ"តិ។ និបតត្តានន្តិ អនោមុខំ
 បវត្តន្តានំ។ បវជមាណនន្តិ វជនសីលានំ។ តេ បន យស្មា ជដ្ឋមា នាម ហោន្តិ, ន

រុក្ខាឈើវិយ ថាវា, តស្មា អាហា “ជង្គុល” ឆ្នាំ តាវ៉ាតិ ជេនុយោ។ តេន
មហិសាទិកានម្បី សង្គហោ ធម្មញ្ញោ។ វេទន្តានន្តិ ឧប្បន្នំ អត្ថំ វេទន្តានំ។

អត្ថនោ ខន្តិយាតិ អត្ថនោ ខន្តិយា រុចិយា គហិតភាវេន។ ឥតរា ទេវតា
តស្សវិស្សជ្ជនេ អបរិតុស្សមាណា អាហា។ យាវ បដិសីតិ គុណដំសី
សត្តុទេសនាយ លទ្ធិត្ថគុណានាសនតោ។ បកញ្ញាតិ ចាគត្តិយេន សមន្នាគតា,
យថា វេទិចាគត្តិយេន អឧរា, តថា វាចាយ ភវិតត្ថំ។ មុខរាតិ មុខឧរា។ ទសពលំ
បុច្ឆិ សណ្ឋំ សុខុមំ រតនត្ថយសំហិតំ អត្ថំ សោតុកាមា។ អស្សា ទេវតាយ
វិស្សជ្ជនោ អដ្ឋាសយានុប្បំ។ ឧប្បតមាណាតិ ឧប្បតន្តិ សមុគ្គាជេតិ ឡិដិសោ។
វេទមូលកមហាអវិជ្ជាតិ តស្សា អាទិនវេទស្សនត្ថំ ភូតកថនវិសេសនំ។
ឡិសីទន្តានន្តិ បដិបក្ខវសេន អដោ សីទន្តានំ, ឧស្សាទយមាណានន្តិ អត្ថោ។
បុញ្ញកេត្តភូតោតិ ឥទំ “បទសា ចរមាណា” ឆ្នាំ បទស្ស អត្ថវិវរណាវសេន
ភូតកថនវិសេសនំ។ យាទិសោ បុត្តោ វា ហោត្ថតិ ឥទំ បុរិមបទេ ទេវតាយ
បុត្តគហណាស្ស កតត្តា វុត្ថំ។

វុជ្ជិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. ភីតាសុត្តវណ្ណានា

៧៥. ភី សូធឯ ភីតាតិ ឯត្ថ សុ-ឥនាតិ និចាតមត្តន្តិ អាហា “ភី ភីតា” តិ? មគ្គោ
ច នេកាយតនប្បវុត្តោតិ អនេកការណំ នាណាវិជាទិគមោកាសំ កត្វា
បវុត្តោ កថិតោ។ តេនាហា “អដ្ឋតីសារម្ពណាវសេនា” តិអាទិ។ ឯវំ សន្តេតិ ឯវំ
សត្តសាធារណានេកាយតនេហិ និព្វានគាមមគ្គស្ស តុម្កេហិ បវេទិតត្តា
លព្ពមនេ ខេមេ មគ្គោ ភី ភីតាយំ ជនតា ឧប្បថភូតា វិបរិតទិដ្ឋិតោ គណ្ហីតិ
អត្ថោ? ឯវំ ទេវតាយចិច្ចាយ បុរិមទេន អត្ថនាយថាចិន្តិតមត្ថំ សត្តុ បវេទិតា,

បង្ខំមន្ទេន អត្តនោ សំសយំ បុប្ផតិ។ ពហុបញ្ញាតិ បុប្ផបញ្ញា។ ឧស្សន្ទបញ្ញាតិ
អធិកបញ្ញា។ វេបេត្វាតិ សំយមេត្វា។ សំវិភាគីតិ អាហារបរិភោគេ សម្មនេវ
វិភជនសីលោ។ តេនាហ “អប្បរាយា” តិអាទិ។ វុត្តតមេវ ហេជ្ជា។

មនោនាតិ មនោគហណោន។ បុព្វសុទ្ធិអង្គន្តិ បុព្វភាគសុទ្ធិភូតំ អង្គំ។
ចតុស្វតិ វុត្តអង្គបរិយាបន្នំ។ យញ្ញឧបក្ខរោតិ ទានស្ស សាធនំ។ ឯតេសុ
ធម្មេស្វតិ ឯតេសុ សទ្ធាទិគុណោសុ។ យថា ហិ សន្នោ បច្ចយំ បច្ចបដ្ឋបេត្វា
វុត្តបរិច្ឆាគស្ស វិសេសបច្ចយោ កម្មជលស្ស បរលោកស្ស ច បច្ចក្ខតោ វិយ
បត្តិយាយនតោ, ឯវំ មុទុហនយោ។ មុទុហនយោ ហិ អនុទយំ បេត្វា យំ កិញ្ចិ
អត្តនោ សន្តកំ បរេសំ ទេតិ។ យោ ច សំវិភាគសីលោ, សោ អប្បកស្មិម្បិ
អត្តនោ សន្តកេ បរេហិ សាធារណភោគី ហោតិ។ វេទញ្ញ វេទានិយតាយ
យាគិនោវ យុត្តំ យុត្តកាលំ ញាត្វា អត្តិកានំ មនោរមំ បូរេតីតិ វុត្តំ “ឥតិ...បេ....
ចតុស្វតិ អាហារ” តិ។

វាចន្តិអាទិនិ តីណិ អង្គានិ តិវិជសីលសម្បត្តិទីបនតោ។ សម្បន្ទសីលោ ហិ
បរលោកំ ន ភាសេយ្យ។ សន្នោ ឯកំ អង្គំ បយោគាសយសុទ្ធិទីបនតោ។
សុទ្ធាសយស្ស សម្មាបយោគេ វិភស្ស កថំ បរលោកតោ ភយន្តិ។ ទុកវសេន
ចតុវង្គយោជនា ទុកនយោ។ ឯតេសុ ចតុសុ ធម្មេសុ វិភោតិ ឯតេសុ
យថាវុត្តទុកសង្គហោសុ ចតុសុ គុណោសុ បតិដ្ឋិតោ។

ភីតាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. នដីវតិសុត្តវណ្ណានា

៧៦. នាមគោត្តន្តិ តិស្សោ កស្សចោ គោតមោតិ ឯវុវុបំ នាមញ្ច គោត្តញ្ច។
និទស្សនមត្តមេតំ, តស្មា សព្វស្ស បញ្ញត្តិយា លក្ខណាវចនន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ន ដីវតីតិ

អសភាវធម្មត្តា ឧប្បាទវយាការតោ ជំរំ ន ចាបុណាតិ។ តេនាហ
“ជីវណសភារោ ន ហោតិ”តិ។ យស្មា សមញ្ញាការតោ កាលន្តរេបិ តំ
សមញ្ញាយតេវ, តស្មា “អតីតពុទ្ធានំ...បេ... ន ជីវតីតិ វុច្ចតិ”តិ អាហ។

អាសយន្តិ អលសភារោ ទទ្ទកោសន្តំ។ តេនាហ “យេនា”តិអាទិ។ បីតិ
ព្យាចារំ។ និទ្ទាវសេន បមជ្ជនំ កត្តត្ថស្ស អករណំ។ កិលេសវសេន បមជ្ជនំ
អកត្តត្ថស្ស ករណាម្មិ។ កម្មសមយេតិ កម្មំ កាតុំ យុត្តកាលេ។
កម្មករណារីយាការោតិ តំកម្មកិរិយសមុជ្ឈាបករីយាការោ។ សោ បន
អត្ថតោ រីរិយបដិបក្ខោ អកុសលចិត្តប្បាទោ, ន រីរិយស្ស អភាវមត្តំ។
សីលសញ្ញាមាការោ ទុស្សីល្យំ។ វិស្សដ្ឋាចារតា នាម អនាចារោ។
សោប្បពហុលតាតិ និទ្ទាលុតា។ យតោ គហណាហត្ថាបិ ន កិលាសុបិ បុរិសោ
និទ្ទាយ អភិកុយ្យតិ។ តេនាហ “តាយា”តិអាទិ។ អតិច្ឆាតាជីនីតិ អាទិ-សទ្ធន
អភិកុយ្យតាជី សន្តុល្លាតិ។ អាគន្ធកាលសិយំ ន បុព្វេ វុត្តអាលស្សំវិយ
បកតិសិទ្ធិ។ “តេ និទ្ធេ”តិ ចាឡិយំ លិដ្ឋិបល្លាសេន វុត្តន្តិ អាហ “តានិ ធន
និទ្ទានី”តិ។ កុសលចិត្តប្បវត្តិយា អនោកាសភាវតោ ធនិទ្ធានិ។ តេនាហ ភគវា
- “យត្ថវិត្តំ ន តិដ្ឋតិ”តិ។ សញ្ញាការេន លេសមត្តំ អសេសេត្វាតិ អធិប្បាយោ។

នជីវតិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. ឥស្សរិយសុត្តវណ្ណានា

៧៧. សត្តស្ស មលន្តិ សត្តមលំ, យេន សត្តំ មលីនំ ហោតិ,
សត្តមលគ្គហណេន ចេត្ត មលីនំ សត្តមេវ គហិតន្តិ អាហ
“មលគ្គហិតសត្ត”ន្តិ។ អាណាបវត្តនន្តិ អប្បកេ វា មហាន្តេ វា យត្ថ កត្តចិ
អត្ថនោ អាណាយ បវត្តនវសេន វសនំ ឥស្សរិយត្ថមិច្ឆន្តិ។ មណីរតនម្យិ

វិស្សន្ទដ៏យបក្ខិកត្តា ឧត្តមំ កណ្ណំ នាម ន ហោតិ, ឥត្ថី បន
បរិច្ចត្តកុលាចារិត្តិកាយបិ អនិស្សន្ទដ៏យតាយ ឧត្តមកណ្ណំ នាម។ តេនាហ
“ឥត្ថី កណ្ណានមុត្តម”ន្តិ។ តេសំ តេសញ្ញា បុរិសាជាដ៏យានំ ឧប្បត្តិជ្ជានតាយ
ឧត្តមរតនាករត្តា ឥត្ថី កណ្ណានមុត្តមំ។ មលគ្គហិតសត្តសទិសោ
អវពោធិកិច្ចវិពន្ធនតោ។ សត្តមលំ វិយ សត្តស្ស បញ្ញាសត្តស្ស
គុណភាវករណតោ បញ្ញាសត្តមលំ។ អព្ពុវុច្ឆតិ ឧបទ្ធពំ, តំ ទេតីតិ អព្ពុធំ,
វិនាសការណំ។ ននុ ហរណំ សមណស្ស អយុត្តន្តិ? យុត្តំ។ តស្ស អន្ធយតោ
ព្យតិរេកតោ ច យុត្តតំ ទស្សន្តោ “សលាកកត្តាដ៏ដ៏”តិអាទិមាហ។

ឥស្សរិយសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៨. កាមសុត្តវណ្ណាន

៧៨. “អត្តកាមោ”តិ ចាឡិយំ វុត្តត្តា អាហ “ឋបេត្វា សព្ពពោធិសត្តេ”តិ។
តេ ហិ សព្ពសោ បរត្ថាយ ឯវ បដិបទ្ធមានា មហាការុណិកា បរត្តកាមា,
អត្តកាមា នាម ន ហោន្តិ, យា ច តេសំ អត្តត្តាវហា បដិបត្តិ, សាបិ យាវទេវ
បរត្ថា ឯវាតិ។ វុត្តំ ចោរណាជ្ជកថាយំ។ យស្មា ពោធិសត្តា បរហិតបដិបត្តិយា
ចារមិយោ បូរេន្តា តថាវុបំ ការណំ បត្វា អត្តានំ បរេសំ បរិច្ចជន្តិ
បញ្ញាចារមិយា បរិបូរណតោ, តស្មា ឥធាបិ “សព្ពពោធិសត្តេ ឋបេត្វាយេវាតិ
វុត្ត”ន្តិ អាហ។ កល្យាណាន្តិ ភទ្ទកំ។ វាចាយ អធិប្បតត្តា អាហ “សណ្ណំ
មុទុក”ន្តិ។ ចាបិកន្តិ លាមកំ និហ័នំ។ តំ បន ជុសំ វាចន្តិ សរូបតោ ទស្សតិ។

កាមសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៩. ចាបេយ្យសុត្តវណ្ណាន

៧៩. សទ្ធាពន្ធតិចារេយ្យន្តិ សទ្ធានាម សត្តស្ស មរណាវសេន មហាបដំ
សំវេទតោ មហាកន្តារំ បដិបជ្ជតោ មហាវិទុក្កំ បក្ខន្ធតោ ចារេយ្យបុដំ ពន្ធតិ
សម្ពលំ សន្នេតិ។ កថន្តិ អាហា “សទ្ធិឧប្បាទេត្វា” តិអាទិ។ ឯតំ វុត្តន្តិ “សទ្ធា
ពន្ធតិចារេយ្យ” ន្តិ ឯតំ គាថាបដំ វុត្តំ ភគវតោ។ សិរីតិ កតបុញ្ញេហិ សេរីយតិ
តេហិ បដិលភីយតីតិ សិរី។ ឥស្សរិយំ វិភវោ។ អាសយិតព្ពតោ អាសយោ,
វសនដ្ឋានំ និកេតន្តិ អត្តោ។ បរិកឡតីតិ ឥច្ឆាវសិកំ បុគ្គលំ តត្ថ តត្ថ
ឧបកឡតិ។

ចារេយ្យសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. បដ្ឋោតសុត្តវណ្ណានា

៨០. តំ តំ សមរិសមំ បដ្ឋោតតីតិ បដ្ឋោតោ។ បដិចា អន្ធការំ វិធមិត្វា
បច្ចក្ខតោ រូបកតំ ទស្សេតិ, ឯវំ បញ្ញាបដ្ឋោតោ អវិជ្ជន្ធការំ វិធមិត្វា ធម្មានំ
បរមត្ថក្ខតំ រូបំ ទស្សេតិ។ ជាគរព្រាហ្មណោវិយាតិ
ជាគរឌីណាសវព្រាហ្មណោវិយ។ សោ ហិ សតិបញ្ញាវេបុល្លប្បត្តិយា
សត្តនាបិ ជាគរោ ហោតិ។ គាវោតិ គោជាតិយោ។ ឥទំ គុន្នំ គោណានព្វា
សាមញ្ញតោ គហណំ។ កម្មេតិ ករណត្ថេ ភុម្មវចនំ។ ជីវនំ ជីវោ, សហ ជីវេនាតិ
សជីវិនោ។ តេនាហា “កម្មេន សហ ជីវន្តាន” ន្តិ, កសិវាលិដ្ឋាទិកម្មំ កត្វា
ជីវន្តានន្តិ អត្តោ។ គោមណ្ឌលេហិ សទ្ធិន្តិ គោគណេន សហ។ ន តេនវិនា
កសិកម្មាទីនិ ឧប្បជ្ជន្តិ, គោរសសិទ្ធិយា ចេវ កសនការវហនសិទ្ធិយា ច
កសិកម្មឯកច្ចវាលិដ្ឋកម្មាទីនិ ឥជ្ឈន្តិ។ សត្តកាយស្សាតិ អាហាររូបជីវិនោ
សត្តកាយស្ស កសិតោ អញ្ញថា ជីវិកំ កប្បន្តស្សបិ កសិជីវិតុវុត្តិយា
មូលការណំ ជលនិប្បត្តិនិមិត្តត្តា តស្ស។ ឥរិយាបថោ ច ឥរិយនកិរិយានំ
បវត្តនុចាយោ។ “សីតន្តិ នផ្តលសីតកម្ម” ន្តិ វេទន្តិ។

បង្ហាតសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

១១. អរណសុត្តន្តបិដក

៨១. រណន្តិ កន្តន្តិ ឯតេហិតិ រណា, រាគាធម្មោ។ តេហិ អភិក្ខតតាយ ហិ សត្តា នាធម្មការំ កន្តន្តិ បរិទេវន្តិ។ តេ បន សត្តសោ នត្តិ ឯតេសំ រណាតិ អរណា។ និក្ខិលេសា ជីណាសវា។ វុសិតវាសោតិ វុសិតព្រហ្មចរិយវាសោ។ កោជិស្សិយន្តិ ភុជិស្សភារោ។ តេនាហា “អនាសភារោ”តិ។ សមណាតិ សមិតថាបសមណាតិ អាហា “ជីណាសវាសមណា”តិ។

បុព្វជ្ជនកល្យាណកាលេ លោកិយបរិញ្ញាយ, សេក្ខា បុព្វភាគេ លោកិយបរិញ្ញាយ, បច្ឆវេក្ខណេ លោកិយលោកុត្តរាយ បរិញ្ញាយ បរិញ្ញេយ្យំ តេភូមកំ ខន្ធបញ្ចកំ បរិជានន្តិ បរិច្ឆិទ្ធន្តិ។ ជីណាសវា បន បរិញ្ញាតបរិញ្ញេយ្យា ហោន្តិ។ តថា ហិ តេ សាមី ហុត្វា បរិភុញ្ញន្តិ។ វន្តន្តិ ទំ បតិជ្ជិតន្តិ វុត្ថំ, វន្តន្តិយភារោ ច សីលសម្មន្នតាយាតិ អាហា “បតិជ្ជិតន្តិ សីលេ បតិជ្ជិត”ន្តិ។ ឥធាតិ ឥមស្មំ លោកេ។ ខត្តិយាតិ លក្ខណាវចនន្តិ អាហា “ន កេវលំ ខត្តិយាវា”តិអាធិ។

អរណសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

ធម្មាវគ្គវិញ្ញាណនិដ្ឋិតា។

សាវត្ថប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ទេវតាសំយុត្តវិញ្ញាណាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

២. ទេវបុត្តសំយុត្តំ

១. បឋមវគ្គ

១. បឋមកស្សបសុត្តន្តបិដក

៨២. ទេវស្ស បុត្តា ទេវបុត្តា។ ទេវានំ ជនកជនេតព្ពសម្ពុត្តាការតោ
កថមយំ ទេវបុត្តាតិ វុច្ចតីតិ អាហា “ទេវានំ បី” តិអាទិ។ “អចាកដា
អញ្ញាតរោតិ វុច្ចតី” តិ ឥទំ យេភុយ្យវសេន វុត្តំ។ ចាកដាបិ បី កត្តចិ
“អញ្ញាតរោ” តិ វុច្ចតិ។ ហេជ្ជា ទេវតាសំយុត្ត “អចាកដា អញ្ញាតរោ ទេវតា” តិ
វត្ថា ឥធ “ចាកដា ទេវបុត្តា” តិ វុត្តំ។ តថា បិស្ស កស្សទោតិ កោត្តនាមំ
គហិតំ, តញ្ចា ខោ បុរិមជាតិសិទ្ធសមញ្ញាវសេន។ អនុសាសនំ អនុសាសោ, តំ
អនុសាសំ។ ភិក្ខុនិទ្ទេសន្តិ ភិក្ខុសទ្ទស្ស ទិទ្ទេសំ។ ភិក្ខុឡាងន្តិ ភិក្ខុភារាវហំ
ឡាងនំ។ យទិ បន ន អស្សោសិ, កថមយំ បញ្ចំ កថេសីតិ? អញ្ញតោ សុតំ
និស្សាយ បញ្ចំ កថេសិ, ន បន ភគវតោ សម្មាសុត្តភាវេន។

តេសន្តិ យថាវុត្តានំ តិណ្ណំ បុគ្គលានំ។ “កថេតុកាមោ ចេវ” តិអាទិនា បី
ចតុត្ថំ ឥធ ឧទ្ធជំ។ តត្ថ អាទិតោ តិណ្ណំ ភគវា បញ្ចំ ភារំ ន ករោតិ
ឯកេកង្កវេកល្លតោ ចេវ អង្គទ្វយវេកល្លតោ ច, ចតុត្ថស្ស បន
ឧភយដ្ឋចារិប្បវត្តា ភារំ ករោតីតិ អាហា “អយំ បនា” តិអាទិ។

តាថាយំ “សុភាសិតស្ស” តិ ឧបយោគត្ថេ សាមីវចនន្តិ អាហា “សុភាសិតំ
សិក្ខេយ្យ” តិ។ ចតុសច្ឆាទិនិស្សិតំ ពុទ្ធវចនំ សិក្ខត្តោ ចតុត្ថិធំ វចីសុចរិតំ
សិក្ខតិ នាមាតិ អាហា “ចតុសច្ឆនិស្សិតំ... បេ... សិក្ខេយ្យ” តិ។ អវជារណេន
តប្បដិបក្ខំ បដិជិវត្ថេតិ។ ឧចាសិតព្ពន្តិ អាសេវិតព្ពំ ភាវេតព្ពំ ពហុលីកាតព្ពំ។
អជ្ជតីសកេទំ កម្មជ្ជានន្តិ ឥទំ តស្ស វិបស្សនាបទជ្ជានតំ ហនយេ បេបេត្វា វុត្តំ។
តថា បី វុត្តំ “ឧតិយបទេន អធិបញ្ញាសិក្ខា កថិតា” តិ។ យេ បន

“ទុតិយបទេន អធិចិត្តសិក្ខា ចិត្តវ្យាបសមេន អធិបញ្ញាសិក្ខា” តិ បឋន្តិ, តេសំ
 បទេន អជ្ជតិសប្បភេទកម្មជ្ជានំ សុទ្ធសមថកម្មជ្ជានស្សេវ គហណំ ទដ្ឋព្ភំ។
 យទិ ឯវំ “អជ្ជសមាបត្តិវសេនា” តិ ឥទំ កថន្តិ? “តំ វិបស្សនាធិដ្ឋានំ
 សមាបត្តិនំ វសេន កថិត” តិ វទន្តិ។ ឯវញ្ច កត្វា “ទុតិយបទេន
 អធិបញ្ញាសិក្ខា” តិ ឥទំ វចនំ សមត្ថិតំ ហោតិ។ សិក្ខនំ នាម អាសេវនន្តិ អាហា
 “ភាវេយ្យាតិ អត្ថោ” តិ។ ឧចាសនន្តិ បយិរុចាសនំ។ តញ្ច ខោ
 អស្សតបរិយាបុណានកម្មជ្ជានុគ្គហានិវសេន ទស្សន្តោ “តម្មី” តិ អាទិមាហា។
 អធិសីលសិក្ខា កថិតា លក្ខណាហារនយេន។ វចីសុចរិតស្ស ហិ
 សីលសភាវត្ថា តគ្គហណេនេវ តទេកលក្ខណំ កាយសុចរិតម្មី ឥតរម្មី
 គហិតមេវាតិ។ ឯតុ ច អធិសីលសិក្ខាយ ចិត្តវិវេកោ, អធិបញ្ញាសិក្ខាយ
 ឧបធិវិវេកោ, អធិចិត្តសិក្ខាយ កាយវិវេកោ កថិតោ, កាយវិវេកោ បន
 ស្សបេនេវ ចាឡិយំ គហិតោតិ តិវិធស្សបិ វិវេកស្ស បកាសិតត្ថំ ទដ្ឋព្ភំ។
 សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។

បឋមកស្សបសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយកស្សបសុត្តន្តវណ្ណនា

៨៣. ធ្វើហិ ឈានេហិតិ អារម្មណាលក្ខណ្ឌបនិដ្ឋានលក្ខណេហិ ធ្វើហិ
 ឈានេហិ។ កម្មជ្ជានិមុត្តិយាតិ កម្មជ្ជានានុយោគលទ្ធាយ វិមុត្តិយា។ តេន
 តទន្តិវិក្ខម្ពនិមុត្តិយោ វទតិ។ សត្តសាសនស្ស ហធយត្ថា អព្ពន្ធត្ថា
 ហធយស្ស មានសស្ស, អនុបត្តិ បដិលាភមានសំ។ តំ បន អត្ថតោ អញ្ញា ឯវាតិ
 អាហា “អរហត្ត” តិ។ តំ បត្តកាមេន ឯកន្តតោ វន្តេតព្ពតណ្ហាទិដ្ឋនំ ភាវេ តស្ស
 អនិដ្ឋនតោ, តទភាវេ ឥដ្ឋនតោ ច តេ ឧប្បាទនវសេន យទគ្គន និស្សិតោ,
 តទគ្គន បនាយម្មី តេហិ និស្សិតោ នាម ហោតីតិ អាហា

“អនិស្សតោ”តិអាទិ។ អរហត្ថំ អាទិសំសិទ្ធិត្ថដ្ឋេន អាទិសំសំ ឯតស្សាតិ
អរហត្ថានិសំសោ។ អរហត្ថំ បត្តកាមស្ស បុព្វភាគបដិបទា ឥន្ទ្រតញ្ញា។ តត្ថ ច
សត្ថបឋមោ កម្មជ្ជានអត្តានុយោគោ, សោ ឥន គហិតោតិ អាហា “តន្តិធម្មោ
បុព្វភាគោ”តិ។ តត្ថ តន្តិធម្មោតិ បរិយត្តិធម្មោ។

ទុតិយ កស្សបសុត្តន្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៣. មយសុត្តវណ្ណាន

៨៤. មយោតិ សក្កស្សេតំ នាមំ បុរិមជាតិអនុគតំ។ ស្មេវាតិ សក្កោ ឯវ។
វតេនាតិ មាតាបិតុឧបជ្ជានាទិចារិត្តធម្មេន។ អញ្ញោតិ ឧបទិវេបក្កចាបធម្ម
អភិករិទ្ធា។ អសុរន្តិ ឥន្ទសត្តភូតំ អសុរំ។

មយសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៤. មាគធសុត្តវណ្ណាន

៨៥. ចតុត្ថសុត្តំ វុត្តត្ថមេវាតិ ទេវតាសំយុត្តេ សំវណ្ណិតត្ថមេវ, តស្មា ឥន ឯ
វត្តញ្ញោ អត្តោតិ អធិប្បាយោ។

មាគធសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា

៥. ធាមលិសុត្តវណ្ណាន

៨៦. តេន ការណោនាតិ តេន បដានេន ការណាភូតេន,
បដានការណានិមិត្តន្តិ អត្តោ។ យំ កិញ្ចំ ឧទ្ធកម្មំ មហន្តម្មំ ហីនម្មំ បណ្ឌិតម្មំ
ករំ។ អាយតបគ្គហោតិ ធីយរត្តស្ស វីរិយារម្មោ។ កិច្ចវោសានន្តិ កិច្ចនិដ្ឋានំ។
តថេវាតិ យថា អរហត្ថប្បត្តិតោ បុព្វេ, តតោ បច្ឆាបិ តថេវ “ពុទ្ធិបគ្គហោ”តិ

រឿយ ទន្ទំ ករោត្តតិ កុប្បធម្មំ វិយ មញ្ញមាណោ វេទតិ។ ទិដ្ឋធម្មសុខិហារាធិអត្ថំ
បនរឿយករណំ ឥដ្ឋិតត្ថមេវ។

អសំកិល្លាភិ អវេមិស្សា វេរំ អញ្ញត្ថ អនាគតត្តា។ តេនាហ “ភគវតា
ហី” តិអាធិ។ យទិ វេរំ ឥធរេវ កស្មា ឯតំ វុត្តន្តិ អាហ “ឥធបនា” តិអាធិ។ បតិដ្ឋន្តិ
នទិ នាម អនវដ្ឋិតតិវា, តត្ថ បតិដ្ឋាតត្ថដ្ឋានំ។

ធាមលិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. កាមទសុត្តវណ្ណានា

៨៧. បុព្វយោគាវចរោតិ បុព្វយោគាវចរោ បុរិមត្ថភាវេ ភាវនមនុយុត្តោ។
អយំ កិរ កស្សបស្ស ភគវតោ សាសនេ បព្វជិត្វាវ ពហ្ននិ វស្សសហស្សានិ
សមណធម្មំ អកាសិ, ន បនវិសេសំ និព្ពត្តេសិ។ តមត្ថំ ការណេន សទ្ធិ
ធស្សេតុំ “ពហលកិលេសតាយា” តិអាធិ វុត្តំ។ ឯកន្តបរិសុទ្ធស្សាតិ យថា
វិសេសាវហោ ហោតិ, វេរំ ឯកន្តេន បរិសុទ្ធស្ស សព្វសោ អនុបក្កិលិដ្ឋស្ស។
សីលេន សមាហិតាតិ យថា សីលំ ឧបរុបរិ វិសេសាវហំ និព្ពេធភាគិយញ្ច
ហោតិ, វេរំ សម្មនេវ អាហិតចិត្តា សុដ្ឋសម្មន្នចិត្តា។ តថាភូតា តេន
សមន្នាគតា ហោន្តិតិ អាហ “សមុបេតា” តិ។ បតិដ្ឋិតសភាវាតិ សេក្ខត្តា វេរំ
យថាធិគតធម្មេន និច្ចលភាវេន អធិដ្ឋិតសភាវា។ មយា តុដ្ឋិយា គហិតាយ
នេវបុត្តោ “ទុល្លភា តុដ្ឋិ” តិ វុត្តតិ ភគវា “តុដ្ឋិហោតិ សុខាវហា” តិ
អវេចាតិ អាហ “ឧបរិ បញ្ញាសមុដ្ឋាបនត្ថ” តិ។ បព្វជិតោ វុត្តមូលិកោ
អញ្ញាកាសិកោ វា អនការិយុបេតោ នាម ហោតិ, សេនាសនេ បនវសន្តោ
កថន្តិ អាហ “សត្តភូមិកេ” តិអាធិ។ ចតុបច្ចយសន្តោសោតិ
ភាវនាភិយោគសិទ្ធវោ ចតុសុ បច្ចយេសុ សន្តោសោ។ តេន ចិត្តវ្យាបសមេន តុដ្ឋិ

លទ្ធាតិ ធនេស្យតិ។ ចិត្តរូបសមការវាយាតិ ចិត្តកិលេសានំ
រូបសមករការវាយ, មនច្ចដ្ឋានំ ឥន្ទ្រិយានំ និព្វិសេវនការករណេន សវិសេសំ
ចិត្តស្ស រូបសមករការវាយ រតោ មនោតិ យោជនា។

ឯត្ថ ច ឥន្ទ្រិយូបសមេន ចិត្តសមាធានំ បរិបុណ្ណំ ហោតិ ឥន្ទ្រិយការវាយ
ចិត្តសមាធានស្ស អការកានំ ធូរិករណតោ។ អធិចិត្តសមាធានេន
ចតុបច្ចយសន្តោសោ សវិសេសំ បរិសុទ្ធា បរិបុណ្ណា ច ហោតិ បច្ចយានំ
អលាភលាភេសុ បរិច្ចាគសភាវតោ។ វុត្តនយេន បន សន្តជ្ជស្ស យថាសមាធិន្នំ
សីលំ វិសុជ្ឈតិ ចារិបូរិញ្ច ឧបគច្ចតិ, តថាភូតោ ចតុសច្ចកម្មដ្ឋានេ យុត្តោ
មគ្គបដិចាជិយា សព្វសោ កិលេសេ សមុច្ឆន្តន្តោ និព្វានធិដ្ឋោ ហោតីតិ ឥមមត្តំ
ធនេស្យតិ “យេ វត្ថុន្ទ្រ” ត្ថិអាធិនា។ កំ ន គច្ឆិស្សន្ទ្រ? គមិស្សន្តោវាតិ
អរិយមគ្គការវំ បហាយ សម្មាបដិបត្តិយា ធុក្ករការំ សន្ធាយ សាសន្តំ វេទតិ។
តេនាហ “អយំ បន ធុក្កមោ ភកវាវិសមោ មគ្គោ” តិ។

តត្ថ កេចិ “អយំ បនាតិ ទេវបុត្តោ។ សោ ហិ ភកវតោ ‘អរិយា គច្ឆន្តិ’ តិ
វេចនំ សុត្វា ‘ធុក្កមោ ភកវា’ តិអាធិមាហា” តិ វេទន្តិ, តំ ន យុជ្ឈតិ។ យស្មា
“សច្ចមេត” ត្ថិ ឯវមាធិបិ តស្សេវ វេវចនំ កត្វា ធន្ស្រីតំ, តស្មា “យេន មគ្គេន
អរិយា គច្ឆន្តិ” តិ តុម្ពេហិ វុត្តំ, អយំ បន “ធុក្កមោ ភកវាវិសមោ មគ្គោ” តិ អាហ
ទេវបុត្តោ។ អរិយមគ្គោ កាមំ កធាចិ អតិធុក្ខា បដិបទាតិបិ វុច្ចតិ, តញ្ច ខោ
បុព្វភាគបដិបទាវសេន, អយំ បន អតីវ សុគមោ សព្វកិលេសធុក្កវិវជ្ជនតោ
កាយធុច្ឆរិតាធិវិសមស្ស រាគាធិវិសមស្ស ច ធូរិករណតោ នវិសមោ។
តេនាហ “បុព្វភាគបដិបទាយា” តិអាធិ។ អស្សាតិ អរិយមគ្គស្ស។
អរិយមគ្គស្ស ហិ អធិសីលសិក្ខាធិនំ បរិពុទ្ធិតព្វភាគេន ពហូ បរិស្សយា
ហោន្តិតិ។ ឯវំ វុត្តោតិ “ធុក្កមោ វិសមោ” តិ ច ឯវំ វុត្តោ។

អរិសិរាតិ អនុជ្ជហនេន អនោក្ខតឧត្តមផ្កា។ កុសលន្ត្រៃសុ ហិ សម្មាទិដ្ឋិ
ឧត្តមផ្កា សព្វសេដ្ឋត្ថា, តញ្ច អនិយា បតន្តិន ឧដ្ឋហន្តិ មិច្ឆាបដិបដ្ឋនតោ។
តេនាហ “ញ្ញាណសិរេនា” តិអាទិ។ អនិយមគ្គតិ មិច្ឆាមគ្គេ។ តេនាហ “វិសមេ
មគ្គ” តិ។ តំ មគ្គនតោ អនិយា អរិយានំ មគ្គតោ អចាបុណនេន បរិច្ចត្តា
ហុត្វា អចាយេ សកលវដ្តនុក្ខេ ច បតន្តិ។ ស្មេវាតិ ស្វាយំ អនិយេហិ កណាចិបិ
គន្ធី អសក្កណោយ្យា មគ្គោ អរិយានំ វិសុទ្ធសត្តានំ សព្វសោ សមធិគមេន
សមា ហោតិ។ កាយវិសមាទិហិ សមន្នាគតត្តា វិសមេ សត្តកាយេ តេសំ
សព្វសោវ បហានេន សព្វត្ថ សមាយេវ។

កាមទសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. បញ្ចាលចណ្ឌសុត្តវណ្ណានា

៨៨. សម្ពាធនិ សម្មីឡិ តតណ្ហាកិលេសាទិនា សឧប្បីឡ តាយ
បរមសម្ពាធនំ អតិវិយ សង្ការជ្ជានក្ខតោ ហិ នីវរណសម្ពាធនា អធិប្បតោ។
សោ ហិ ធុគ្គហនោ តស្មី អសតិ កាមគុណសម្ពាធនា អនវសរោ ឃវ
សេយ្យថាបិ មហាកស្សនាទិនំ។ ឱកាសន្តិល្អានស្សេតំ នាមំ
នីវរណសម្ពាធាការតោ។ អសម្ពាធាភវេន ហិ ល្អានំ ឥធន “ឱកាសោ” តិ វុត្ថំ,
តញ្ច ខោ អច្ចន្តាសម្ពាធដ្ឋានតាយ វិបស្សនាចាទកតាយ។ តថា ហិ ចាឡិយំ
“អវិន្ទិ” តិអាទិ វុត្ថំ។ តត្ថ អវិន្ទិ វិន្ទិ បដិលភិ។ ភូរិមេធសោតិ មហាបញ្ញោ,
សបញ្ញោតិ អត្តោ។ អពុជ្ឈិ តិ ពុជ្ឈិ បដិវុជ្ឈិ។ បដិលីនោ ហុត្វា សេដ្ឋោ,
បដិលីនានំ វា សេដ្ឋោតិ បដិលីនសេដ្ឋោ។ មាណុស្សយវសេន ឧន្ទតការតោ
បដិលីនោ នាម បហីនមាធា។ បដិលភីស្វតិ កាមគុណសម្ពាធបិ “ឥមេ
កាមគុណា មាទិសានំ កី កវិស្សន្តិ” តិ? តេ អភិកុយ្យ និព្វានប្បត្តិយា

សម្មាសតី បដិលភីសុ។ តេន សម្បយុត្តេន លោកុត្តរសមាធិនាបិ សុដ្ឋ
សមាហិតា។

អយំ កិរ ទេវបុត្តោ ឥតោ បុរិមវារេ អត្តភារេ បឋមជ្ឈានលាភី ហុត្វា
តតោ ចរិត្វា ព្រហ្មកាយំ កាសុ និព្វត្តិត្វា តត្ថ ឈានសុខំ អនុភរិត្វា តតោ
ចុតោ ឥនានិ កាមភវេ និព្វត្តោ, តស្មា តំ ឈានំ សម្មារវេន្តោ “តាធិសស្ស នាម
ឈានសុខស្ស លាភី ភគវា” តិ តេន គុណោ ភគវន្តំ អភិត្តវេន្តោ “សម្មាធន
វតា” តិ គាថំ អភាសិ។ អថស្ស ភគវា យថា នាម
អជ្ឈសង្ឃិយោជនសតសហស្សព្ពេជសិនេវបព្ពតរាជំ ឧបាទាយ សាសថោ ន
កិត្យិ ហោតិ, វរំ អនន្តាបរិមេយ្យពុទ្ធកុណោ ឧបាទាយ រូបាវចរបឋមជ្ឈានំ ន
កិត្យិ ហោតីតិ ទស្សេន្តោ “យេ សតិ” ន្តិអាធិនា អនុត្តរគុណាធិកមំ បវេទេសិ។
តត្ថ សតិន្តិវិបស្សនាសតិយា សន្និ អរិយមគ្គសតី។ សុសមាហិតាតិ
លោកិយសមាធិនា ចេវ លោកុត្តរសមាធិនា ច សុដ្ឋសមាហិតា។ តេ ហិ អច្ឆន្តំ
សុសមាហិតា, ន ឈានមត្តលាភិនោ អកុប្បធម្មត្វា។ កេចិ “កម្មន្តេ
សុសមាហិតា” តិ ចាបំ វត្វា “មគ្គសមាហិតា” តិ អត្ថំ វទន្តិ។

បញ្ចាលចណ្ណាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. តាយនសុត្តវណ្ណានា

៨៩. អតីតជាតិយំ សយំ ការវសេន តាយ ទិដ្ឋិយា ឧប្បាទិតត្វា បុព្វេ
តិត្តករោ។ តេនាហ “ទិដ្ឋិ ឧប្បាទេត្វា” តិ។ អបវេ អាហុ “អយំ មេ សត្តាតិ
គហឈាវសេន តិត្តករោ អស្ស អត្ថីតិ បុព្វេ តិត្តករោ, អតីតត្តភារេ
តិត្តករសាវកោ” តិ។ តេ “ទិដ្ឋិ ឧប្បាទេត្វាតិ តស្ស សត្តនោ ទិដ្ឋិ អាទាយ
គហេត្វាតិ អត្តោ” តិ វទន្តិ។ តិត្ថំ នាម ឆ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិយោ តត្ថិនិមុត្តស្ស

មិច្ឆាវាទស្ស អភាវតោ។ តិរេត្ត និយុត្តាតិ តិរេត្តាកា, តេ ឯវ តិរេត្តាយាតិ វុត្តា ក-
ការស្ស យ-ការ កត្វា។ តស្សាតិ យថាវុត្តស្ស កល្យាណកម្មស្ស។
និស្សន្ទេនាតិ ជលភាវេន។ វិរិយប្បជិសំយុត្តាតិ វិរិយធិបនាតិ អត្ថោ។

អនិយមិតអាណត្តិ អនិយមវិជានំ អនិយមវសេនវិធិវចនំ។
តណ្ហាសោតន្តិ តណ្ហាប្បពន្ធនំ។ និហរាតិ សមេហិ បជហា។ ឯកត្តន្តិ ឯកក្កំ។
តេនាហា “ឈាន”ន្តិ។ ឧបបជ្ជតីតិ ន ឧប្បជ្ជតិ ន ចាបុណាតីតិ អាហា “ន
បដិលភតី”តិ។ ន ឱសក្កេយ្យាតិ ន សង្គោចំ អាបន្នេយ្យ។ យរាវាសតោ បរិព្ពជនំ
បរិតោ អបគមោតិ បរិព្ពដោ។ បព្ពជិតវតសមាធានស្ស អទន្ធាយ ច តត្ថ ច
អសក្កច្ចកិរិយាយ សិលីលភហិតា។ អតិរេកន្តិ បព្ពជ្ជាយ បុរិមកាលតោបិ
អធិកំ។ ឧបរីតិ ឧបរូបរិ។ ទុក្ខដំ អកតមេវ សេយ្យោតិ ទុច្ចរិតំ នាម សព្វេន
សព្វំ អកតមេវ ហិតាវហំ។

យំ កិញ្ចីតិ យំ កិញ្ចី កម្មំ។ សិលីលំ កតន្តិ អសក្កច្ចការិកាយ សិលីលំ
កត្វា បរិត្តតំ។ ឯវរូបមេវាតិ ឯវរូបំ បរាមជ្ជសាមញ្ញសទិសមេវ
បច្ឆានុតាបចរិយាធិបដិភាគតោ។ សំកិលីដ្ឋមេវ
តណ្ហាសំកិលេសឧបក្កិលីដ្ឋតា។ អាសន្តិតបរិសន្តិតន្តិអាទិតោ សមន្តតោបិ
បរេហិ សន្តិតំ។ ព្រហ្មចរិយស្ស អាទិ អាទិព្រហ្មចរិយំ, តត្ថ និយុត្តាតិ
អាទិព្រហ្មចរិយិកា, មគ្គព្រហ្មចរិយស្ស បុព្វភាគបដិបទាតិ អត្ថោ។ តេនាហា
“មគ្គព្រហ្មចរិយស្ស អាទិភូតា”តិ។ បុព្វបទានភូតាតិ បឋមាភូតា។

តាយនសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៩. ចន្ទិមសុត្តវណ្ណាន

៩០. វិមានេ គហិតេ តំនិវាសីបិ គហិតោ ហោតីតិ វុត្ថំ “ចន្ទវិមានវាសី
នេវបុត្តោ”តិ។ សព្ពដីតិ សព្ពស្នា ទុក្ខដ្ឋានា វិប្បមុត្តោសិ ភគវា ភំ, តស្នា
មយ្ហម្បិ ឥតោ សម្ពាធដ្ឋានតោ វិប្បមោក្ខំ ករោហិតិ អធិប្បាយោ។ តេនាហ
“តស្ស មេ សវណំ ភវា”តិ។ លោកានុកម្មកាតិ សព្ពស្ស លោកស្ស
អនុគ្គហា, តស្នា តុយ្ហម្បិ ឯតស្សបិ ចន្ទស្ស។ តាទិសា ឯវាតិ សមាធា ឯវ។
បមុញ្ចសីតិ បមុញ្ចត្ថ។ តេនាហ “អតីតត្ថេ វត្ថុមាណវចន”តិ។

ចន្ទិមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. សូរិយសុត្តវណ្ណានា

៩១. អនុភាវករណេតិ លោកស្ស អនុករណេតិបិ អបរេ។ តេនាហ
“តមសី”តិ។ វិរោចតីតិ វិជ្ជោតតិ។ កាមំ នេវបុត្តវសេន បឋមំ នេវតា ឧទ្ធជា,
រាហុនោ បន បយោគោ តស្ស វិមានេតិ អាហ “មណ្ឌលីតិ
មណ្ឌលសណ្ឋានោ”តិ។ វទតិ តទា មុខេន គហិតត្តា។ មុខេន គហណាញោត្ត
“គិលី”តិ អធិប្បតំ, ន ច អដ្ឋោហារណាត្ថំ អាហ “គិលីតិ វទតី”តិ។ ឥនានិ
តស្ស មុខេន គហណាសមត្ថតំ ទស្សេតុំ “រាហុស្ស ហី”តិអាទិ វុត្ថំ។ សោតិអាទិ
តស្ស ចន្ទិមសូរិយានំ គហណាការណាទស្សនំ។ អធិវត្តា នេវតាតិ
ចន្ទិមសូរិយានំ បរិចារកនេវតា។ វេគន្តិ ជំរំ។ សោ ហិ កេនចិ អភិមុខំ
អតិទុន្ទិវារោ កម្មនិយាមសិទ្ធា។ មត្តកន្តិ កណ្ឌស្ស ឧបរិមទេសំ។ កេចិ
“សីសមត្តកមេវា”តិ វទន្តិ។ និក្ខមេយ្យ វេគស្ស តិក្ខសីយថាមភាវតោ។
អាកឡិក្ខាតិ អត្តនោ គមនទិសាភិមុខំ អាកឡិក្ខា។ នន្តិ រាហុ។ ឧទ្ធិ
ឧល្លង្គេតុកាមម្បិ ឱនមេយ្យ។ បទទ្ធយេនបិ សោ មហាសរីរោ មហាពលោ,
ចន្ទិមសូរិយានំ បន គមនវេគោ តេន សព្ពថាបិ ទុន្ទិវារិយោវាតិ ទស្សេតិ។
វិមានេនាតិ ចន្ទគ្គហោ ចន្ទវិមានេន, សូរិយគ្គហោ សូរិយវិមានេន ឧភិន្នម្បិ

វិមាននៃ សហវរ្ម័ន។ អម្បាលសិយញ្ញី ធ្វើវិមាននិង យោជនមត្តន្តរិតានិ ហុត្វា
សហវរ្ម័ន បរវត្តន្តិ។ យទិ ធ្វើបិ ទេវបុត្តា សោតាបត្តិដលំ បត្តា, អថ កស្មា
សូរិយសុត្ត ឯវ “បដំ មម”ន្តិ វុត្តំ, ន ចន្ទសុត្តតិ? “សោ ច កិរ ន ចិរស្សេវ តតោ
ចរិត្វា អញ្ញត្ត និព្ពត្តោ, អញ្ញា ឯវ ច ទេវតា តត្ថ វសិ, យស្មី ចន្ទគ្គហោ ភគវា តំ
គាថំ អភាសិ, ន តថា សូរិយោ, អបរភាគេ បន តត្ថបិ កាលេន កាលំ
រាហុគ្គហោ ហោតី”តិ វទន្តិ។

សូរិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បឋមវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. អនាថបិណ្ឌិកវគ្គោ

១. ចន្ទមសុត្តវណ្ណានា

៩២. បព្ពតតជា សន្ទមាណោ តថាវុចោ នទីនិវត្តនបទេសោបិ
សម្ពាធជ្ជានតាយ កន្លោវិយាតិ អាហា “បព្ពតកន្លេបី”តិ។ បដិបក្ខទ្វីវភាវេន
សេដ្ឋជ្ជន ច ឯកោ ឧទេតីតិ ឯកោធិ, ឯកគ្គតា។ តស្មី យោគតោ ឯកគ្គចិត្តា
ឥធិ ឯកោធិ។ បដិបក្ខតោ អត្តានំ និបយន្តិវិសោធន្តីតិ និបកា, បញ្ញាវន្តោ។
តេនាហា “ឯកគ្គចិត្តា ចេវា”តិអាធិ។ កាយាធិភេទំ អារម្មណំ សាតិសយាយ
សតិយា សវន្តីតិ សតា។ តេនាហា “សតិមន្តោ”តិ។ សោតី គមិស្សន្តីតិ
យថាវុត្តបទេសេ មគា សោតិមនុបទ្កវេន វុត្តិស្សន្តិ, ឯវំ ឈានលាភិនោ សោតី
កិលេសេហិ អនុបទ្កតា វុត្តិស្សន្តិ។ អយំ កិរ ទេវបុត្តោ ព្រហ្មលោកេ
និព្ពានសញ្ញា, តស្មា ឯវមាហា។ ភគវា “អយំ ទេវបុត្តោ អនិព្ពានគាមី សមាណោ
និព្ពានគាមិសញ្ញា, ហន្ទស្ស ទិព្ពានគាមិនោ ទស្សេមី”តិ ទុតិយំ គាថមាហា។
ចតុន្នំ ឱយានំ, សំសារមហោយស្សេវ វា បរតិរភាវតោ បរតិវន្តិ និព្ពានំ។ អម្ពនិ

ជាតោ អម្ពុជោ, មន្វោ។ សុត្តជាលំ ធិន្ទិត្វា មន្វារិយ កិលេសជាលំ ភិទ្ទិត្វា
គមិស្សន្តិតិ។

ចន្ទិមសសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. វេណ្ណសុត្តវណ្ណានា

៩៣. បយិរុចាសិយាតិ បយិរុចាសហេតុ។ សិក្ខន្ធិតិ តិស្សោបិ សិក្ខា
សិក្ខន្ធិ។ សិដ្ឋបទេតិ កិលេសានំ សាសនតោ វដ្តទុក្ខបរិត្តាសនតោ ច
សិដ្ឋិសញ្ញតេ យថានុសិដ្ឋំ បដិបទ្ឋិតព្ពតោ បទេ, សទ្ធម្មេតិ អត្តោ។ តេនាហ
“អនុសិដ្ឋបទេ”តិ។ តត្ថ អនុសិដ្ឋិតិ សទ្ធម្មោ។ កាលេតិ យុត្តបត្តកាលេ។
អប្បមាទោនាម សមថវិបស្សនាកាវនា។

វេណ្ណសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. ធិយលដ្ឋិសុត្តវណ្ណានា

៩៤. តថេវ បញ្ញាយីតិ ធិយលដ្ឋិត្វេវ បញ្ញាយិ, តថាសមញ្ញា ឯវ អហោសិ។

ធិយលដ្ឋិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. នន្ទនសុត្តវណ្ណានា

៩៥. នត្ថិ ឯតស្ស អារដ្ឋំ អារវណន្តិ អនាវដំ។ រុក្ខោ វា បព្ពតោ វាតិ សត្តានំ
បកតិចក្ខុស្ស អារវណាភូតោ រុក្ខោវិយ បព្ពតោវិយ ច អភិកវិតុំ សមត្តោ
ព្រោយ្យាវរណោ នត្ថិ។ កថិវិធន្តិ កថំសណ្ឋិតំ, កថំបការំ វា។ ទុក្ខន្ធិ វដ្តទុក្ខំ។

នន្ទនសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. ចន្ទនសុត្តន្តវណ្ណនា

៩៦. ហេដ្ឋាតិ កាមភវេ។ តត្ថ ហិ បរិព្ពមន្តស្ស បតិដ្ឋា ទុល្លភា យេតុយ្យេន
តត្ថ សត្តា និមុត្តា វេហោន្តិ, តស្មា ហេដ្ឋា អប្បតិដ្ឋោ សំសារោ។ ឧបរិ
មហាគ្គតភវេ។ តត្ថ ហិ និព្ពត្ថស្ស និព្ពានំ អារុហិតុំ អាលម្ពនា ទុល្លភា,
ឈានាភិរតិយា តត្ថេវ និកន្តិ តេសំ ពលវតី ហោតិ, តស្មា ឧបរិ អនាលម្ពនោ
សំសារោ។ បេសិទត្ថោតិ និព្ពានំ បតិ បេសិទចិត្តោ។ តយោ កម្មាភិសម្ពាភិ
បុញ្ញាភិសម្ពាភិយោ តយោ អភិសម្ពាភិ។ តេន “នន្ទិបុព្វកោ កម្មភវេ” តិ វត្ថា
“នន្ទិ ជនេត្វា” តិ វត្ថោ។ កាមសញ្ញាសីសេន កាមច្ឆន្ទស្ស គហណាំ,
កាមច្ឆន្ទបមុខានិ ច ឡិម្ពាភិយសំយោជនានិ គហិតានិ អហ
“កាមសញ្ញាគហណេន បញ្ចោរម្ពាភិយសំយោជនានិ” តិ។ រូបភវេ រូបំ
ភវេបទលោបេន។ រូបភវគ្គហណេន ចេត្ត សេសភវស្សបិ គហណាំ។ តស្ស
សំយោជនគ្គហណេន បញ្ច ឧទ្ធឡាភិយសំយោជនានិ គហិតានិ។ មហោយេតិ
សំសារមហោយេ។ តេសន្តិ កាមភវានិ គហណេន ភវភាវេន
តទេកលក្ខណតាយ។ អរូបភវេ គហិតោ លក្ខណហារនយេន។ សេសំ
សុវិញ្ញយ្យមេវ។

ចន្ទនសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. វាសុទត្ថសុត្តន្តវណ្ណនា

៩៧. ធម្មំ ហេដ្ឋា ទេវតាសំយុត្តវណ្ណនាយំ វុត្តត្ថមេវ។

វាសុទត្ថសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. សុព្រហ្មសុត្តន្តវណ្ណនា

៩៨. សុព្រហ្មាតិ តស្ស ទេវបុត្តស្ស នាមំ។ តស្ស សត្តុ សន្តិក្ខបសង្គមនស្ស
ការណំ ទស្សន្តោ “សោ កិរា” តិអាទិមាហ។ តទេវ សោកំ តស្ស ទេវបុត្តស្ស
អដ្ឋប្បត្តិ។ អដ្ឋរាសង្ឃបរិវុតោតិ សហស្សមត្តេន អដ្ឋរាសង្ឃេន បរិវុតោ។
នន្ទនកិឡិកន្តិ នន្ទនវនកិឡិកំ។ ហត្ថំ អាគច្ឆតិ ហត្ថគយ្ហបគោ ហោតិ។
គន្ថេន្តិ ឯត្ថ មាលាវេសនម្យំ ឱឡាបសុតតាយាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អញ្ញាថា បុច្ឆានិយេវ
តាយ តាយ ចិត្តស្ស វសេន មាលាភាវេន ហត្ថំ ឧបគច្ឆន្តិ ។
ឧបច្ឆេទកកម្មវសេនាតិ តស្មី ទេវលោកេ អាយុសេសេ សតិ វេ តស្ស បន
ឧបយាតកស្ស លទ្ធាកាសស្ស ចាបកម្មស្ស វសេន។ “បហារោ” តិ ទិវសស្ស
តតិយោ ភាគោ វុច្ឆតិ, តស្មា ឯកប្បហារេនេវាតិ ឯកវេលាយមេវាតិ អត្ថោ។

បិយវត្ថុកសោកេនាតិ បិយវត្ថុនិមិត្តកេន សោកេន។ វុប្បមាណោតិ
បិឡិយមាណោ។ សត្តមេ ទិវសេតិ មនុស្សគណនាយ សត្តមេ ទិវសេ។ តត្ថេវាតិ
តស្មីយេវ និរយេ និព្ពត្តិតព្ពំ ឥមិណ តាហិ ច សហោវ បុព្ពេ តស្ស ចាបកម្មស្ស
កតត្តា។ វុប្បីតិ ចិត្តសន្តាសំ អាបដ្ឋិ។ និទ្ធិមិត្តន្តិ និហិវតុំ អបនេតុំ។ សត្តុ
សន្តិកំ គន្ធាតិ តាហិ បញ្ចាសតាហិ អដ្ឋរាហិ សន្ធិ ភគវតោ សន្តិកំ គន្ធា។

ឥទន្តិ អត្តនោ ចិត្តំ ទស្សន្តិ អាសន្នបច្ចក្ខការវតោ។ និច្ចន្តិ សទា។ ស្វាយំ
និច្ចត្តោ អធិប្បាយវសេន គហោតញ្ញោតិ តត្ថ បហាតព្ពំ គហោតព្ពញ្ច ទស្សន្តោ
“ទេវលោកេ” តិអាទិមាហ។ ន គហោតញ្ញោ ហេតុបវត្តិតោ បុព្ពេ តស្ស
ឧប្រាសស្ស អភាវតោ។ តេស្វតិ ទុក្ខេសុ។ តានិ ហិ ហេតុបច្ចយេហិ កត្តព្ពតោ
តាថាយំ “កិច្ចេស្វ” តិ វុត្តានិ។ កិច្ចេស្វតិ វា កិច្ចនិមិត្តំ។ យាសញ្ញា
បយោគវិបត្តិនំ វសេនស្ស តានិ ទុក្ខានិ ឧប្បដ្ឋេយ្យំ, តំនិមិត្តន្តិ អត្ថោ។ តា ហិ
អស្ស បយោគវិបត្តិយោ គតិវិបត្តិយោ សត្តុ សន្តិកំ ឧបគមនេន ហាយេយ្យំ។

និព្វត្តានំ ទិដ្ឋានំ វសេន ទិដ្ឋានំ ទុក្ខានំ។ តេសុ ច ទុក្ខេសុ។ សព្វត្ថ
និមិត្តតេ ភុម្មំ។ ឧប្បមាធាវិយ ចិត្តសន្តាបេន។

ចត្តាវិបិ សច្ចានិ ពុជ្ឈតិ បដិវ្យជ្ឈតីតិ ពោធិ, សតិអាទិធម្មសាមគ្គី, តស្មា
ពោជ្ឈា ពោធិតោ។ សា បន ពោធិ ភាវនាការេនេវ បវត្តតិ,
អញ្ញាត្រសទ្ធិយោគេន ច “ពោជ្ឈា” តិ និស្សក្កវចនន្តិ តទត្ថំ ទស្សន្តោ
មុញ្ញាត្វាបទំ អបេ ក្ខត្វា “ពោជ្ឈាផ្កាភាវន” ន្តិ អាហា។ តថោគុណាន្តិ ធុតធម្មមាហា។
សោ ហិ តណ្ហាលោលុប្បស្ស តបនតោ តថោ, សយំ គុណសភាវត្តា
គុណសន្និស្សយតោ ច គុណាន្តិ។ តេនាហ “ធុតផ្កសម្ពាតំ តថោគុណ” ន្តិ។ សព្វេ
សម្ពារគតា និស្សជ្ជិយន្តិ ឯត្ថាតិ សព្វនិស្សត្តោ, អសម្ពុតធាតូតិ អាហ
“សព្វនិស្សត្តាតិ និព្វានតោ” តិ។

ឥន្ទ្រិយសំវារោ បឋមំ វេទិតញ្ចោ បដិបត្តិក្កមវសេន តស្សេវ បឋមត្តា។ តំ
បន បដិបត្តិក្កមំ ទស្សតុំ “ឥន្ទ្រិយសំវារេ ហិ” តិអាទិមាហា។ និប្បវិយាយតោ
មគ្គបរិយាបន្នា ឯវ ពោជ្ឈាផ្កាតិ អាហ “សហវិបស្សនាយ ពោជ្ឈាផ្ក” តិ។
តស្សាតិ តថាភាវេន តស្ស យោគិនោ។ យស្មា ទេវបុត្តស្ស សត្តា តំ កាចំ វត្វា
ឧបរិ ច សច្ចានិ បកាសេសិ, តស្មា វុត្តំ “ភគវា ចតុសច្ចវសេន ទេសនំ
វិនិវត្តេសី” តិ។ ទេវបុត្តោ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ឈហីតិ កាមំ តស្សេវ
វិសេសាធិគមោ ឥធាគតោ, បញ្ចាសតមត្តាហិ បន អច្ចរាហិ សទ្ធិ
សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ឈហីតិ វេទិតព្ពំ។ តេនាហ
មហាសតិបដ្ឋានសុត្តវណ្ណនាយំ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ២.៣៧៣; ម. និ. អដ្ឋ. ១.១០៦) “សោ
ទេសនាបរិយោសានេ បញ្ចាហិ អច្ចរាសតេហិ សទ្ធិ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ឈាយ
តំ សម្បត្តិ ថាវំ កត្វា ទេវលោកមេវ អគមាសី” តិ។

សុព្រហ្មសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៨. កកុដសុត្តន្តវណ្ណនា

៩៩. “នន្ទាមី” តិ វុត្តេ នន្ទិ នាម បព្ពជិតស្ស មលន្តិ ហោទេតុកាមោ ទេវបុត្តោ
“នន្ទសី” តិ បុច្ឆិ។ អថស្ស ភគវា តំ បដិក្ខិបន្តោ “កីលទ្វា” តិ? អាហា។ តេន
“តយា មម អធិប្បតនន្ទិយា ឥធម បច្ឆយោ ឯវ នត្ថិ, កុតោ សា នន្ទិ” តិ ទស្សេតិ។
តេនាហា “តុដ្ឋិនាមា” តិ អាទិ។ អថ ទេវបុត្តោ នន្ទិយា អសតិ សោកេន ភវិតព្ធំ,
សោកោ ច បព្ពជិតស្ស មលន្តិ ហោទេន្តោ អាហា “តេន ហិ, សមណ,
សោចសី” តិ។ ភគវា តម្បិ បដិក្ខិបន្តោ “កី ជីយិត្តា” តិ អាទិមាហា។ កី មំ
ជិនាតីតិ អត្តោ?

យទិ តេ នន្ទិសោកា ន សន្តិ ហាសវត្ថុនោ លាភស្ស ជានិយា ច អភាវតោ,
ឯកវិហារិនោ បន អរតិយា ភវិតព្ធំន្តិ អាហា - “កច្ចំ តំ ឯកមាសីនំ, អរតិ
នាភិក្ករតី” តិ។ តស្មិម្បិ ភគវតា បដិក្ខិត្តេ អថ នេសម្បិ នន្ទិសោការតីនំ
អភាវេ ការណំ បុច្ឆន្តោ “កបំ ត្វ” ន្តិ កាថមាហា? អថស្ស ភគវា តំ ការណំ
បវេទន្តោ “អយជាតស្ស” តិ កាថមាហា។ តត្ថ អយជាតស្សតិ អយេ
ជាតស្ស។ តេនាហា “វដ្ឋុក្ខេ បិតស្ស” តិ។ ជាតតណ្ហាស្ស អប្បហ័នតណ្ហាស្ស
វដ្ឋុក្ខំ អាគតមេវ ការណាស្ស អប្បហ័នត្តា។ តស្សេវ ហិ ការណាស្ស
អប្បហ័នតំ ទស្សេន្តោ “ទុក្ខំ សុខំ បត្តយតីតិ ហិ វុត្ត” ន្តិ អាហា។ ទុក្ខប្បវត្តិយា
សាបិ តណ្ហាប្បវត្តិ តេន ទស្សិតា។ ឥតីតិ អាទិនា វុត្តមេវត្ថំ និកមនវសេន
ទស្សេតិ។

កកុដសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. ឧត្តរសុត្តន្តវណ្ណនា

១០០. នវមន្តិ ឧត្តរសុត្តំ ហោជ្ជា ទេវតាសំយុត្តវណ្ណនាយំ វុត្តត្ថមេវ។

ឧត្តរសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

១០. អនាថបិណ្ឌិកសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

១០១. ធនមេ កាមំ ទេវតាសំយុត្តបិ “ឥទំ ហិ តំ ជេតវន”ន្តិអាទិនា ឥមា ឯវ កាថា អាគតា។ តត្ថ “អញ្ញតរា ទេវតា”តិ និទានំ អាហេមិ តំ។ ហេជ្ជា អាគតនយត្តា ឯវ ហិ ចោត្តកេសុ នលិខិតំ, ឥធ បន ទេវបុត្តសំយុត្ត “អនាថបិណ្ឌិកា ទេវបុត្តា”តិ និទានេ និគមេ ច អាគតំ, តត្ថ ទេវបុត្តន សត្ត វុត្តប្បការគុណបវេទនវសេន វុត្តំ។ សត្តា បន ភិក្ខុនំ តមត្តំ បវេទនោ “អញ្ញតរា ទេវបុត្តា”តិ អាហា។ តថា បវេទនេ បន ការណំ ទស្សនោ “អានន្ទត្ថវស្សា”តិ អាទិមាហា។ អនុមាទពុទ្ធិយាតិ អនុមាទញ្ញាណស្ស។ អានុភាវប្បកាសនត្ថន្តិ ពលទីបនត្តំ។

អនាថបិណ្ឌិកសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

ធុតិយវគ្គនិដ្ឋិតា។

៣. នាទាតិវគ្គនិដ្ឋិតា។

១. សិវសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

១០២. តតិយវគ្គស្ស បឋមន្តិ តតិយវគ្គ បឋមសុត្តំ។ វុត្តត្ថមេវ ហេជ្ជា សតុល្លបកាយិ កវគ្គ បឋមសុត្តេ។

សិវសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

២. ខេមសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

១០៣. បឋមយេវាតិ ជរាមរណាទិភាវតោ បគេវ។ ពលវចិន្តនំ ចិន្តេតីតិ
យថា សាកដិកោ អជានិត្វាវិសមេ មគ្គេ សកដំ ចាដេន្តោ អកេត្វេ ជិន្នេ
បតិកាតុំ អវិសហន្តោ ទុក្ខំ ទុក្ខនោ ពលវចិន្តនំ ចិន្តេតិ, មហន្តំ ចិត្តសន្តាបំ
ចាបុណាតិ, វេ អធម្មវាទី មច្ចុមុខំ បត្តោ ពលវចិត្តសន្តាបំ ចាបុណាតិ, តស្មា
ធម្មចរិយាយ នប្បមជ្ឈិតព្ពន្ធិ។

ខេមសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៣. សេរីសុត្តវណ្ណាន

១០៤. យំ ធានំ ទេមីតិ យំ ទេយ្យធម្មំ បរស្ស ទេមិ។ តស្ស បតិ ហុត្វាតិ
តត្ថិសយំ លោកំ សុដ្ឋុ អភិកវន្តោ តស្ស អធិបតិ ហុត្វា ទេមិ តេន
អនាកឡនីយត្តា។ “ន ធាសោ ន សហាយោ” តិ វត្វា តទុកយំ អន្ធមយតោ
ព្យតិរេកតោ ទស្សេតុំ “យោ ហី” តិ អាទិ វុត្តំ។ ធាសោ ហុត្វា ទេតិ តណ្ហាយ
ធាសព្យស្ស ឧបគតត្តា។ សហាយោ ហុត្វា ទេតិ តស្ស បិយភាវាវិស្សជ្ជនតោ។
សាមី ហុត្វា ទេតិ តណ្ហាធាសព្យតោ អត្តានំ មោចេត្វា អភិកុយ្យ បវត្តនតោ។
សាមិបរិភោគសទិសា ហេតស្សរាយំ បវត្តតីតិ។

អថ វា យោ ធានសីលតាយ ធាយកោ បុគ្គលោ, សោ ធានេ បវត្តិភេទេន
ធានធាសោ ធានសហាយោ ធានបតីតិ តិប្បកាហោ ហោតីតិ ទស្សេតិ។
តទស្ស តិប្បការតំ វិភជិត្វា ទស្សេតុំ “យោ ហី” តិ អាទិ វុត្តំ។ ធាតព្ពជ្ជន ធានំ,
អន្ធចាណាទិ។ តត្ថ យំ អត្តនា បរិកុញ្ញតិ តណ្ហាធិបន្នតាយ, តស្ស វសេ
វត្តនតោ ធាសោវិយ ហោតិ។ យំ បរេសំ ទីយតិ, តត្ថបិ អន្ធចានសាមញ្ញេន
ឥទំ វុត្តំ “ធានសម្ព័ន្ធតស្ស ទេយ្យធម្មស្ស ធាសោ ហុត្វា ទេតិ” តិ។ សហាយោ
ហុត្វា ទេតិ អត្តនា បរិកុញ្ញតព្ពស្ស បរេសំ ធាតព្ពស្ស ច សមសមជ្ឈបនេន។

បតិ ហុត្វា ទេតិ សយំ ធម្មេយ្យធម្មស្ស វសេ អវត្តិត្វា តស្ស អត្តនោ វសេ
វត្តាបនតោ។

អបរោ នយោ - យោ អត្តនា បណ៌តំ បរិភុញ្ញត្វា បរេសំ និហ័នំ ទេតិ, សោ
ធាននាសោ នាម តន្ថិមិត្តនិហ័នភាវាបត្តិតោ។ យោ យាទិសំ អត្តនា បរិភុញ្ញតិ,
តាទិសមេវ បរេសំ ទេតិ, សោ ធានសហាយោ នាម
តន្ថិមិត្តនិហ័នាធិកភាវិស្សជ្ជនេន សទិសភាវាបត្តិតោ។ យោ អត្តនា និហ័នំ
បរិភុញ្ញត្វា បរេសំ បណ៌តំ ទេតិ, សោ ធានបតិ នាម
តន្ថិមិត្តសេដ្ឋការវប្បត្តិតោ។ កម្មសរិក្ខុកោ ហិវិចាកោ, តស្មា ទេវបុត្តោ
“ធានបតិ”តិ វទន្តោ “អហំ តាទិសោ អហោសិ”ន្តិ ទស្សេតិ។

“ចត្វសុ ធូរេសុ ធានំ ធីយិត្តា”តិ ចាឡិយំ សង្ខេបតោ វុត្តមត្តំ វិត្តារេត្វា
ទស្សេតុំ “តស្ស កិរា”តិអាទិ វុត្តំ។ ធានន្តិ យិដ្ឋំ, តញ្ចា ខោ សព្ពសាធារណាវសេន
កតន្តិ អាហា “សមណ...បេ.... យាចកាន”ន្តិ។ បព្ពជ្ជបគតាតិ យំ កិញ្ចិ បព្ពជ្ជំ
ឧបគតា។ ភោវាទិនោតិ ជាតិមត្តព្រាហ្មណេ វទតិ។ នាលត្ថ ពុទ្ធសុញ្ញត្តា តទា
លោកស្ស។ ទុគ្គតាតិ ទុក្ខជីវិកកប្បកា កសិវុត្តិកា។ តេនាហា
“ទលិទ្ធមនុស្សា”តិ។ កសិវាណិជ្ជាទិជីវិកំ អនុដ្ឋាតុំ អសមត្តា វេ
“កបណា”តិ អធិប្បតាតិ អាហា “កាលាកុណិអាទយោ”តិ។ បថាវិនោតិ
អទ្ធិកា។ វិនិព្វកាតិ ធាយកានំ គុណកិត្តនកម្មដលកិត្តនវសេន យាចកា
សេយ្យថាបិ នក្កាទយោ។ តេនាហា “វេជ្ជំ ទិដ្ឋ”ន្តិអាទិ។ បសតមត្តន្តិ
វិហិតណ្ហាលាទិវសេន វុត្តំ។ សរាវមត្តន្តិ យាគុកត្តាទិវសេន។ យថា
គាមលាភោ គាមេ ឧប្បជ្ជនកោ អាយលាភោ, វុំ តត្ថ ធូរលាភោតិ អាហា
“តត្ថ ឧប្បជ្ជនកសតសហស្សេ”តិ។ មហន្តតវំ ធានំ អទំសុ អញ្ញាស្សបិ ជនស្ស
វិនិយោគំ គតត្តា។ តំ សន្ធាយាតិ តំ មហន្តតវំ ធានំ កតំ សន្ធាយ។ រញ្ជោ ហិ

តត្ថ ទានំ ឥត្តាការស្ស ទានេន មហាតា អភិភូតំ វិយ បដិនីវត្តំ ហោតីតិ អាហា
“បដិនីវត្ត”តិ។ កោចីតិ ភុម្មតេ បច្ឆត្តវចនំ។ តេនាហា “កត្តចី”តិ។
អនេកវស្សសហស្សាយុកកាលេ តស្ស ឧប្បន្នត្តា អសីតិវស្សសហស្សានិ
សោ រាជា ទានមទាសីតិ។

សេរីសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. យជីការសុត្តវណ្ណានា

១០៥. ចតុត្ថំ ហេដ្ឋា ទេវតាសំយុត្តវណ្ណានាយំ វុត្តត្ថមេវ។

យជីការសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. ជន្ទសុត្តវណ្ណានា

១០៦. យេ វិនយេ អបកតញ្ញានោ សំកិលេសិកេសុ វោទានិយេសុ ធម្មេសុ ន
កុសលាយំ កិញ្ចំ ន ការិនោវិប្បជិសារពហុលា។ តេសំ អនុប្បន្នញ្ច ឧទ្ធច្ចំ
ឧប្បន្នតិ, ឧប្បន្នញ្ច ភិយ្យោភារំ វេហុល្លំ អាបន្នតីតិ អាហា “អកប្បិយេ
កប្បិយសញ្ញតាយ...ហេ... ឧទ្ធច្ចបកតិកា”តិ។ សារាភារេន តុច្ឆត្តា ច នធឿ
វិយាតិ នធឿ, មាណោតិ អាហា “ឧន្នឡាតិ ឧត្តតនឡា”តិ។ តេនាហា
“ឧដ្ឋិតតុច្ឆមាណា”តិ។ មាណោ ហិ សេយ្យស្ស សេយ្យោតិ សទិសោតិ ច បវត្តិយា
វិសេសតោ តុន្នោ។ ចាបល្លេនាតិ ចបលភារេន, តណ្ហាលោលុប្បេនាតិ អត្ថោ។
មុខខរាតិ មុខេន ជរុសា, ជរុសវាទិនោតិ អត្ថោ។ វិកិណ្ណាវាចាតិ វិសដវចនា,
សម្ពប្បលាបតាយ អបរិយន្តវចនា។ តេនាហា “អសំយតវចនា”តិអាទិ។
ចណ្ហាសោតេ ពទ្ធនាវាសទិសាតិ ឯតេន អនវដ្ឋិតកិរិយតំ នស្សេតិ។ យេន
សមន្មាគតា សត្តា ឯកស្មី ហ្វានេ ហ្វាតុំ វា និសីទិតុំ វា ន សក្កោន្តិ, ឥតោ ចិតោ ច

វិចារន្តិ្ត។ អនវដ្ឋិតចិត្តាតិ ឯកស្មី អារម្មណេ ន អវដ្ឋិតចិត្តា។ វិវេសន្ត្រិយាតិ
អសំរុតចក្ខាទិតន្ត្រិយា។

គុណកថាយ សុទ្ធិ កថិយមាណោ និគ្គណស្ស អគុណោ ចាកដោ ហោតិ
ជាតិមណិសមីបេ ឋិតស្ស វិយ កាចមណីនោ នោសោ។ សុខជីវិនោតិ សុខេ
ឋិតា។ យថា នាយកានំ សុករំ ហោតិ, ឯវំ សុខេន អកិច្ឆេន បវត្តជីវិកា។
តេនាហ “បុព្វេភិក្ខុ” តិអាទិ។

អត្ថនោ រុចិវសេន កាមកិច្ចំ នេតីតិ កាមណី, តេ បន ហីឡេន្តោ វេទតិ
“កាមណីកា” តិ។ វិស្សន្ត្រាតិ សតិវោស្សគ្គវសេន វិស្សន្ត្រា
កិលេសមុច្ឆាយាតិ មហិច្ឆាសម្ពាតាយ តណ្ហាមុច្ឆាយ។ សីលវន្តានំយេវ ហិ
ទុប្បជិបត្តិ សន្ធាយ នេវបុត្តោ វេទតិ។ វត្តព្ពយុត្តកេយេវាតិ ឱវាទេន មយា
អនុគ្គហេតព្ពមេវ។ ធម្មិតកាតិ បរិច្ចត្តា អាចរិយុបជ្ឈាយាទីហិ។ តតោ ឯវ
អនាថា អប្បតិដ្ឋា។ បេតាតិ វិគតជីវិតា មតា។ យថា បេតា, តថេវ ហោន្តិ
អត្តហិតាសមត្តតាយ វិញ្ញំនំ ជិតុច្ឆិតព្ពតាយ ច។

ជន្តុសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. រោហិតស្សសុត្តវណ្ណានា

១០៧. ឯកោកាសេតិ ចក្កវាឡស្ស បរិយន្តសញ្ញិតេ ឯកស្មី ឱកាសេ។
ភុម្មន្តិ “យត្ថា” តិ ឥទំ ភុម្មវចនំ, សាមញ្ញតោ វុត្តម្បិ “សោ លោកស្ស អន្តោ” តិ
វេទនតោ វិសិដ្ឋិវិសយមេវ ហោតិ។ “ន ជាយតិ ន មីយតី” តិ វត្ថា បុន “ន ចវតិ
ន ឧបបជ្ជតី” តិ កស្មា វុត្តន្តិ អាហ “ឥទំ អបរាបរំ...បេ... គហិត” តិ។
បទគមនេនាតិ បទសា គមនេន។ សម្ពាវលោកស្ស អន្តំ សន្ធាយ វេទតិ ឧបរិ
សន្ធានិ បកាសេតុកាមោ។ សម្ពាវលោកស្ស ហិ អន្តោ និព្វានំ។

ទង្គំ ជីវ ធនុ ឯតស្សាតិ ទង្គំ ធនុ។ សោ ឯវ ទង្គំ ធនុតិ វុត្តោ។ តេនាហ
“ទង្គំ ធនុ”តិ។ ឧត្តមប្បមាណោនាតិ សហស្សជាមប្បមាណោន។
ធនុសិប្បសិក្ខិតតាយ ធនុគ្គហោ, ន ធនុគ្គហមត្តេនាតិ អាហ “ធនុគ្គហោតិ
ធនុអាចរិយោ”តិ។ “ធនុគ្គហោ”តិ វុត្តា “សិក្ខិតោ”តិ វុត្ត ធនុសិក្ខាយ
សិក្ខិតោតិ វិញ្ញាយតិ, សិក្ខា ច ឯត្តកេ កាលេ សមត្ថស្ស ឧត្តសគតោ
ហោតិ អាហ “ធនុ ធនុស វស្សានិ ធនុសិប្ប សិក្ខិតោ”តិ។
ឧសកប្បមាណោបិតិ វិសតិយដ្ឋិយោ ឧសកំ, តស្មី ឧសកប្បមាណោ បទេសេ។
វាលគ្គន្តិ វាឡកោដិ។ កតហត្ថោតិ បរិចិតហត្ថោ។ កតសរក្ខេហោតិ
វិវេសសរក្ខេបបទេសទស្សនវសេន សរក្ខេបកតាវិ។ តេនាហ
“ធនុវិតសិប្ប”តិ។ “កតសិប្ប”តិ កេចិ។ អសន្តិ ឯតេនាតិ អសនំ,
កណ្តោ។ តាលច្ឆាយន្តិ តាលច្ឆាទី, សា បន វតនមត្តា, វិទតិចតុវត្ថុលា វា។

បុរត្ថិមសមុទ្ទាតិ ឯកស្មី ចក្កវាឡេ បុរត្ថិមសមុទ្ទា។ សមុទ្ទសីសេន
បុរត្ថិមចក្កវាឡមុខវដ្តី វេទតិ។ បច្ឆិមសមុទ្ទាតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។
និប្បបញ្ចតន្តិ អទន្ធការិតំ។ សម្បត្តេតិ តាទិសេន ជវេន គច្ឆន្តេន សម្បត្តេ។
អនោតត្តេតិ ឯត្ថាបិ “សម្បត្តេ”តិ បទំ អានេត្វា សម្ពន្ធា, តថា
“នាគលតាទន្ធកដ្ឋំ ខាទិត្វា”តិ ឯត្ថាបិ។ តនាតិ យទា សោ លោកន្តគវេសកោ
អហោសិ, តនា។ ទីហាយុកកាលោតិ អនេកវស្សសហស្សយុកកាលោ។
ចក្កវាឡលោកស្សាតិ សាមញ្ញវសេន ឯកវចនំ, ចក្កវាឡលោកន្តិ អត្ថោ។
ឥមស្មីយេវ ចក្កវាឡេ និព្ពត្តិ បុព្វបរិចរិយសិទ្ធាយ និកន្តិយា។ សសញ្ញិម្ហ
សមនកេតិ ន រូបធម្មមត្តកេ, អថ ខោ បញ្ចក្ខន្ធសមុទាយេតិ ទស្សេតិ។
សមិតថាហោតិ សមុច្ឆិន្ទសំកិលេសធម្មោ។

ពេហិតស្សសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧-៨. នង្គសុត្តន្តវិសាលសុត្តន្តវណ្ណនា

១០៨-១០៩. នង្គសុត្តន្តវិសាលសុត្តន្តនិ សត្តមអដ្ឋមាទិ ហេដ្ឋា សំវណ្ណាត្រូបត្តា
វុត្តត្ថានេវ។

នង្គសុត្តន្តន្ទិវិសាលសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. សុសិមសុត្តន្តវណ្ណនា

១១០. តុយ្ហម្បិ នោតិ តុយ្ហម្បិ នុ, នុ-សន្នោ បុច្ឆាយំ, តស្មា វណ្ណំ
កថេតុកាមោ បុច្ឆតីតិ អធិប្បាយោ។ នវដ្ឋតីតិ ន យុដ្ឋតិ, កថិតោតិ កថេតុ
អារន្ទោ, តេនាហ “មត្តកំ ន ចាបុណាតី”តិ។ តមេវ មត្តកាចាបុណំ
ទស្សេតុំ “សោ ហី”តិអាទិ វុត្តំ។ សតិសម្មជញ្ញាយោគតោ គោរូបសីលោ,
មូឡោ ខលិតបញ្ញោ, គោរូបស្សវិយ សីលំ ឯតស្សាតិ ហិ គោរូបសីលោ។
សភាគោ ឯករូបចិត្តតាយ។ អរិយានំ សភាគតា នាម គុណវន្តវសេនាតិ
អាហ “អញ្ញមញ្ញស្ស គុណេសុ បសីទិត្វា”តិ។ សោឡសវិធំ បញ្ញន្តិ
មហាបញ្ញាទិកា ធ, នវ អនុបុព្វវិហារសមាបត្តិបញ្ញា, អាសវក្ខយបញ្ញាតិ ឥមំ
សោឡសវិធំ បញ្ញំ។ តេសជ្ជិ សាវកសាធារណញ្ញាណានិបិ ឯត្ថេវ សង្កហំ
សមោសរណំ គច្ឆន្តិ។

អានន្ទាតិ ថេវ អាហ។ អាចារោតិ ចារិត្តសីលមាហ។ គោចរោតិ
គោចរសម្មត្តិ។ វិហារោតិ សមាបត្តិវិហារោ។ អភិក្កមោតិអាទិនា
ឥរិយាបថវិហារំ។ តុយ្ហម្បិ បិ-សន្នេន ភគវតា អត្តានំ អាទី កត្វា តទញ្ញេសំ
វិញ្ញនំ សញ្ញេសំ ថេវស្ស វុច្ឆនសភារោ ជីវិតោតិ ទស្សេន្តោ “មយ្ហំ
វុច្ឆតី”តិអាទិមាហ។ តត្ថ សតិបិ អានន្ទត្ថេវស្សបិ អសីតិយា មហាថេរានំ

អន្តោកធាតុ “អសីតិយា មហាបេរាជំ រុច្ចតិ” តិ វត្ថា “តុយ្ហម្បិ រុច្ចតិ” តិ វចនំ
តេន ធម្មសេនាបតិនោ វណ្ណំ កថាបេតុកាមតាយាតិ ទដ្ឋព្ភំ។

សាដកន្តវេតិ និវត្តវត្តន្តវេ។ លទ្ធាកាសោតិ និព្ពុទ្ធំ ករោន្តោ សាដកន្តវេ
លទ្ធំ គហេតុំ លទ្ធាវសរោ។ លភិស្សាមិនោតិ លភិស្សាមិ វត។ ធិបជជក្ខតន្តិ
សតយោជនវិត្តិណ្ណំ ជម្ពុធិបស្ស ជជក្ខតំ។ បុគ្គលបលាបេតិ
អន្តោសារាភាវតោ បលាបក្ខតេ បុគ្គលេ ហរន្តោ។ ពាលតាយាតិ
រុច្ចិខន្តិអាធិអភាវតាយ។ ឆោសតាយាតិ ទុស្សកកាវេន។ មោហេនាតិ
មហាមូឡ្ហតាយ។ កេចិ បន “ពាលោ ពាលតាយាតិ មូឡ្ហតាយ
បកតិពាលភាវេន ន ជាតាតិ។ មូឡ្ហោ មោហេនាតិ សយំ អពាលោ សមាធាបិ
យនា មោហេន បរិយុដ្ឋិតោ ហោតិ, តនា មោហេន ន ជាតាតិ, អយំ
បទទ្ធយស្ស វិសេសោ” តិ វទន្តិ។ វិបល្លត្តិចិត្តោតិ យ កុម្មាទេន បិត្តុម្មាទេន វា
វិបរីតចិត្តោ។

“ចតុស្កុ កោសល្លេស្វ” តិ វុត្តំ ចតុត្ថិដំ កោសល្លំ ចាឡិយា ឯវ ទស្សេតុ “វុត្តំ
ហោត” តិ អាធិ វុត្តំ។ តត្ថ យោ អជ្ឈាវស ឆាតុយោ សមុទយតោ អត្ថដ្ឋមតោ
អស្សាទតោ អាធិនវតោ និស្សរណតោ ច យថាភូតំ បជាតាតិ, អយំ
ឆាតុកុសលោ។ វុត្តនយេន អាយតនេសុ កុសលោ អាយតនកុសលោ។
អវិជ្ជាធិសុ ធានសបដិច្ចសមុប្បាទធើ្នេសុ កុសលោ បដិច្ចសមុប្បាទកុសលោ។
“ឥទំ ឥមស្ស ជលស្ស ហំនំ ការណំ, ឥទំ អជ្ឈានំ អការណា” តិ ឯវំ ហំនព្វា
ហំនតោ, អជ្ឈានព្វា អជ្ឈានតោ យថាភូតំ បជាតោ ហំនាជ្ឈានកុសលោ។ យោ
បន ឥមេសុ ឆាតុអាធិសុ បរិញ្ញាភិសមយាធិវសេន និស្សន្ន័គតិយា បណ្ណាតិ
លទ្ធាមេន ព្យាណេន ឥតោ គតោ បវត្តោ, អយំ បណ្ណិតោ នាម។

មហាផ្ទាំង អត្តានំ បរិគ្គណ្ណានតោ មហាតី បញ្ញា ឯតស្សតិ មហាបញ្ញា។
សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោតិ អាហា “មហាបញ្ញាធិបាំ សមន្នាគតោតិ
អត្តោ”តិ។ ឆានត្តន្តិ យាហិ មហាបញ្ញាធិបាំ សមន្នាគតត្តា ៤៣
“មហាបញ្ញា”តិអាទិនា កិត្តិតោ, តាសំ មហាបញ្ញាធិនំ ឥទំ ឆានត្តំ អយំ
វេមត្តតា។ យស្ស កស្សចិ វិសេសតោ អរូបធម្មស្ស មហាត្តំ ឆាម កិច្ចសិទ្ធិយា
វេទិតព្ពន្តិ តទស្ស កិច្ចសិទ្ធិយា ធស្សេត្តោ “មហាន្តេ សីលក្ខន្ធនុ
បរិគ្គណ្ណាតី”តិអាទិមាហា។ តត្ថ ហេតុមហាន្តតាយ បច្ចយមហាន្តតាយ
និស្សយមហាន្តតាយ បភេទមហាន្តតាយ កិច្ចមហាន្តតាយ ផលមហាន្តតាយ
អាទិសំសមហាន្តតាយ ច សីលក្ខន្ធស្ស មហាន្តកាវោ វេទិតព្ពន្ធ។ តត្ថ ហេតុ
អលោកាធយោ។ បច្ចយា ហិរេត្តប្បសន្ធាសតិវិរិយាធយោ។ និស្សយា
សាវកពោធិបច្ចេកពោធិសម្មាសម្ពោធិនិយតតា, តំសមឌ្ឆិនោ ច
បុរិសវិសេសា។ បភេទោ ចារិត្តាធិវិភាគោ។ កិច្ចំ តទផ្កាធិវសេន បដិបក្ខស្ស
វិធមនំ។ ផលំ សគ្គសម្បទា និព្វានសម្បទា ច។ អាទិសំសោ បិយមនាបតាធិ។
អយមេត្ត សង្ខេបោ, វិត្តារោ បនវិសុទ្ធិមគ្គ (វិសុទ្ធិ. ១.៨-៩)
អាកង្ខេយ្យសុត្តាធិសុ (ម. និ. ១.៦៤ អាធយោ) ច អាគតនយេន វេទិតព្ពន្ធ។
ឥមិនា នយេន សមាធិក្ខន្ធាធិនម្យិ មហាន្តតាយថាវហំ និទ្ធាវេត្វា វេទិតព្ពន្ធ។
ហំនាជ្ជានាធិនំ បន មហាន្តកាវោ មហាវិសយតាយ វេទិតព្ពន្ធ។ តត្ថ
ហំនាជ្ជានានំ មហាវិសយតា ពហុធាតុកសុត្តាធិសុ អាគតនយេន,
វិហារសមាបត្តិនំ សមាធិក្ខន្ធនុ និទ្ធាវិតនយេន វេទិតព្ពន្ធ។ អរិយសច្ចានំ
សកលសាសនសង្គណ្ណានតោ សច្ចវិភង្គ (វិភ. ១៨៩ អាធយោ) តំសំវណ្ណានាសុ
(វិភ. អដ្ឋ. ១៨៩ អាធយោ) អាគតនយេន; សតិបដ្ឋានាធិនំ សតិបដ្ឋានវិភង្គាធិសុ
(វិភ. ៣៥៥ អាធយោ) តំសំវណ្ណានាធិសុ (វិភ. អដ្ឋ. ៣៥៥ អាធយោ) ច
អាគតនយេន; សាមញ្ញផលានំ មហាតោ ហិតស្ស មហាតោ សុខស្ស មហាតោ

អត្ថស្ស មហាតោ យោគក្ខេមស្ស និប្បត្តិការតោ
សន្តបណ្ឌិតនិបុណ្ឌអតក្ការចរបណ្ឌិតវេទនិយភាវតោ ច; អភិញ្ញាណំ
មហាសម្ភារតោ មហាវិសយតោ មហាកិច្ចតោ មហានុភាវតោ
មហានិប្បត្តិតោ ច; និព្វានស្ស មទនិម្មទនាទិមហាត្ថសិទ្ធិតោ មហានុតា
វេទិតញ្ច។ បរិគ្គណ្ឌាតីតិ សភាវាទិតោ បរិច្ឆិដ្ឋ គណ្ឌាតិ ជាតាតិ បដិវិជ្ឈតីតិ
អត្ថោ។ សា បនាតិ មហាបញ្ញតា។

បុព្វបញ្ញាតិ ឯត្ថ នាទាខន្ទេសុ ញ្ញាណំ បរត្ថតីតិ អយំ រូបក្ខន្ធន្វា នាម... បេ....
អយំ វិញ្ញាណក្ខន្ធន្វា នាមាតិ ឯវំ បញ្ចន្ធុ ខន្ធនំ នាទាករណំ បដិច្ច ញ្ញាណំ
បរត្ថតិ។ តេសុ ឯកវិជេន រូបក្ខន្ធន្វា, ឯកាទសវិជេន រូបក្ខន្ធន្វា, ឯកវិជេន
វេទនាក្ខន្ធន្វា, ពហុវិជេន វេទនាក្ខន្ធន្វា, ឯកវិជេន សញ្ញាក្ខន្ធន្វា, សម្ព័ន្ធក្ខន្ធន្វា,
វិញ្ញាណក្ខន្ធន្វាតិ ឯវំ ឯកេកស្ស ខន្ធស្ស ឯកវិជានិវសេន អតីតានិវសេនបិ
នាទាករណំ បដិច្ច ញ្ញាណំ បរត្ថតិ។ តថា ឥទំ ចក្ខាយតនំ នាម... បេ.... ឥទំ
ធម្មាយតនំ នាមំ។ តត្ថ ទសាយតនា កាមាវចរា, ទ្វេ ចតុក្ខមកាតិ ឯវំ
អាយតនានំ នាទាករណំ បដិច្ច ញ្ញាណំ បរត្ថតិ។ នាទាធាតុស្វតិ អយំ
ចក្ខុធាតុ នាម... បេ.... អយំ មនោវិញ្ញាណធាតុ នាម។ តត្ថ សោឡិស ធាតុយោ
កាមាវចរា, ទ្វេ ចតុក្ខមកាតិ ឯវំ ធាតុនាទាករណំ បដិច្ច ញ្ញាណំ បរត្ថតិ, តំ
ឧបាទិណ្ឌាធាតុវសេន វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ បច្ចេកពុទ្ធានញ្ញំ ទិដ្ឋំ អគ្គសាវកានញ្ច
ឧបាទិណ្ឌាធាតុសុ ឯវំ នាទាករណំ បដិច្ច ញ្ញាណំ បរត្ថតិ។ តញ្ច ខោ
ឯកទេសមត្តតោ, ន និប្បទេសតោ, អនុបាទិណ្ឌាកធាតុនំ បន នាទាករណំ ន
ជានន្តិ ឯវំ។ ឥតវសាវកេសុ វុត្តព្ពមេវ នត្ថិ, សព្ពញ្ញពុទ្ធានំយេវ បន ឥមាយ នាម
ធាតុយា ឧស្សន្ទត្តារ ឥមស្ស វុក្ខស្ស ខន្ធវោ សេតោ ហោតិ, ឥមស្ស កាឡោ,
ឥមស្ស មជ្ឈោ, ឥមស្ស ពហាលត្តចោ, ឥមស្ស តនុត្តចោ, ឥមស្ស បត្តំ
វណ្ណាសណ្ឋានានិវសេន ឯវំរូបំ; ឥមស្ស បុប្ផំ នីលំ បីតកំ លោហិតកំ ឌីធាតុ,

សុកន្ធន្តំ ធុត្តន្តំ; ដល់ ឧទ្ធកំ មហាន្តំ ធីយំ វុដ្ឋំ សុសណ្ណានំ មជ្ឈំ ជរុសំ សុកន្ធន្តំ មធុរំ
តិវុត្តកំ អម្ពិលំ កដុកំ កសារំ; កណ្ណាកោ តិវិណោ អតិវិណោ ឧដុកោ
កុដិលោ តម្ពោ លោហិតោ ឌីនាតោ ហោតីតិ ឆាតុនានត្ថំ បដិច្ច ព្រាណំ
បវត្តតិ។

អត្ថេស្វតិ រូបាធិសុ អារម្មណេសុ។ ឆានាបដិច្ចសមុប្បាទេស្វតិ
អដ្ឋត្តពហិទ្ធាភេទតោ ច សណ្ណានភេទតោ ច នានប្បភេទេសុ
បដិច្ចសមុប្បាទេស្តេសុ។ អវិជ្ជាធិអដ្ឋានញ្ចិ បច្ចេកំ បដិច្ចសមុប្បាទសញ្ញតាតិ។
តេនាហា សម្ព័រវិជកេ “ទ្វាទស បច្ចយា ទ្វាទស បដិច្ចសមុប្បាទា”តិ។
ឆានាសុញ្ញតមនុបលព្រេស្វតិ ឆានាសភាវេសុ និច្ចសារាធិវិហតោ
សុញ្ញសភាវេសុ, តតោ ឯវ ឥត្តិបុរិសអត្តអត្តនិយាធិវសេន អនុបលព្រេសុ
សភាវេសុ។ ម-កាវោ ហេតុ បទសន្ធិកវោ។ ឆានាអត្ថេស្វតិ
អត្ថបដិសម្ពិទាវិសយេសុ បច្ចយុប្បន្នាធិភេទេសុ ឆានាវិជេសុ អត្ថេស្វតិ
ធម្មេស្វតិ ធម្មបដិសម្ពិទាវិសយេសុ បច្ចយាធិឆានាធម្មេសុ។ និរុត្តិស្វតិ
តេសំយេវ អត្ថធម្មានំ និទ្ធារណាវចនសម្ពាតាសុ និរុត្តិសុ។ បដិកានេស្វតិ
អត្ថបដិសម្ពិទាធិសុ វិសយភូតេសុ “ឥមាធិ ឥទមត្តជោតកានី”តិ តថា តថា
បដិកានតោ បតិជ្ជានតោ បដិកាឆានីតិ លទ្ធជាមេសុ ព្រាណេសុ។ បុព្វ
ឆានាសីលក្ខន្ធស្វតិអាធិសុ សីលស្ស បុព្វត្ថំ នានត្តញ្ច វុត្តមេវ។ ឥតវេសំ បន
វុត្តនយានុសារេន សុវិញ្ញយ្យត្តា ចាកជមេវ។ យំ បន អភិន្នំ ឯកមេវ និព្វានំ,
តត្ថ ឧបចារវសេន បុព្វត្ថំ គហេតព្ពន្ធិ អាហា “បុព្វ ជនសាធារណេ ធម្ម
សមតិក្កម្មា”តិ។ តេនស្ស ឥធ មទនិម្មទនាធិបរិយាយេន បុព្វត្ថំ ធិបិតំ ហោតិ។

ឯវិសយវសេន បញ្ញាយ មហត្ថំ បុព្វត្តញ្ច ទស្សេត្វា ឥទានិ
សម្បយុត្តធម្មវសេន ហាសការំ, បវត្តិអាការវសេន ជវនការំ, កិច្ចវសេន

តិក្ខាធិការព្យា ធស្យេតុំ “កតមា ហាសបញ្ញា”តិអាធិ វុត្តំ។ តត្ថ
ហាសពហុលោតិ បីតិពហុលោ។ សេសបធានិ តស្ស វេវចនានិ។ សីលំ
បរិបូរេតីតិ ហដ្ឋបហដ្ឋោ ឧទគ្គុទគ្គោ ហុត្វា បីតិសហគតាយ បញ្ញាយ
ចាតិមោក្ខសីលំ វេបេត្វា ហាសនីយតរស្សេវ វិសុំ គហិតត្តា ឥតរំ តិវិធំ សីលំ
បរិបូរេតិ។ បីតិសោមនស្សសហគតា ហិ បញ្ញា អភិរតិវសេន តទានម្មណោ
ដុល្លិតាវិកសិតាវិយ វត្ថុតិ, ន ឧបេក្ខាសហគតា។ សីលក្ខន្ធនំ
សមាធិក្ខន្ធន្តិអាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ វេរោតិអាធិនា អភិនិហារសិទ្ធា ថេរស្ស
ហាសបញ្ញតាតិ ធស្យេតិ។

សព្វំ រូបំ អនិច្ចលក្ខណតោ ឱប្បំ ជវតីតិ រូបក្ខន្ធនំ អនិច្ចន្តិ សីយវេគេន
បវត្តិយា បដិបក្ខន្ធវិការវេន បុព្វាភិសម្ព័ន្ធស្ស សាតិសយត្តា ឥន្ទេន វិសជ្ឈវជិវំ
វិយ លក្ខណំ បដិវិជ្ឈន្តិ អនន្ធាយន្តិ រូបក្ខន្ធនំ អនិច្ចលក្ខណំ វេគេន បដិវិជ្ឈតិ,
តស្មា សា ជវនបញ្ញា នាមាតិ អត្តោ។ សេសបធនសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯវំ
លក្ខណាវម្មណិកវិបស្សនាវសេន ជវនបញ្ញំ ធស្យេត្វា ពលវិបស្សនាវសេន
ធស្យេតុំ “រូប”ន្តិអាធិ វុត្តំ។ តត្ថ ឧយដ្ឋេនាតិ យត្ថ យត្ថ ឧប្បជ្ឈតិ, តត្ថ តត្ថេវ
ខណោនេវ ភិជ្ឈនតោ ឧយសភាវតោ។ ភយដ្ឋេនាតិ ភយានកតោ។
អសារកដ្ឋេនាតិ អត្តសារវិវហតោ និច្ចសារាធិវិវហតោ ច។ តុលយិត្វាតិ
តុលាក្ខតាយ វិបស្សនាយ តុលយិត្វា។ តីរយិត្វាតិ តាយ ឯវ តីរណាក្ខតាយ
តីរេត្វា។ វិការយិត្វាតិ យាថាវតោ បកាសេត្វា បញ្ញក្ខន្ធវិភូតំ កត្វា ចាកដំ
កត្វា។ រូបនិរោធបតិ រូបក្ខន្ធស្ស និរោធភូតេ និព្ពានេ និព្ពោណាបញ្ញាវការវេន។
ឥនានិ សិខាប្បត្តិវិបស្សនាវសេន ជវនបញ្ញំ ធស្យេតុំ បុន “រូប”ន្តិអាធិ វុត្តំ។
“វុដ្ឋានកាមិនិវិបស្សនាវសេនា”តិ កេចិ។

ព្រាណតិក្ខុភារោ នាម សរិសេសំ បដិបក្ខសមុច្ឆន្តនេ វេទិតញ្ញោតិ “ទិប្បំ
កិលេសេ ជិន្នតីតិ តិក្ខុបញ្ញោ”តិ វត្ថា តេ បន កិលេសេ វិភាគេន ទស្សន្តោ
“ឧប្បន្នំ កាមវិតក្ក”ន្តិអាទិមាហ។ តិក្ខុបញ្ញោ ទិប្បាភិញ្ញោ ហោតិ, បដិបទា
ចស្សន ចលតីតិ អាហា “ឯកស្មី អាសនេ ចត្តារោ ច អរិយមគ្គា អធិគតា
ហោន្តិ”តិអាទិ។ ខេរោ ចាតិអាទិនា ធម្មសេនាបតិនោ តិក្ខុបញ្ញោតា
សិខាប្បត្តាតិ ទស្សតិ។

“សព្វេ សម្ពាទា អនិច្ចា ទុក្ខា វិបរិណាមធម្មា សម្ពុតា បដិច្ចសមុប្បន្នា
ខយធម្មា វយធម្មា វិរាគធម្មា និរោធធម្មា”តិ យាថាវតោ ទស្សនេន
សច្ចសម្បជីវេនោ ឥដ្ឋតិ, ន អញ្ញថាតិ ការណាមុខេន និព្វេដិកបញ្ញំ ទស្សនុំ
“សព្វសម្ពាទេសុ ឧព្ពេកពហុលោ ហោតិ”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ ឧព្ពេកពហុលោតិ
វុត្តនយេន សព្វសម្ពាទេសុ អភិណ្ឌាប្បវត្តសំវេគោ។ ឧត្តាសពហុលោតិ
ព្រាណុត្តាសរិសេន សព្វសម្ពាទេសុ ពហុសោ ឧត្រស្តមានសោ។ តេន
អាទិនវានុបស្សនមាហ។ ឧក្កណ្ឌនពហុលោតិ ឥមិនា បន
និព្វេនានុបស្សនមាហ, អរតិពហុលោតិអាទិនា តស្ស ឯវ អបរាបរុប្បត្តិ។
ពហិមុខោ សព្វសម្ពាទេតោ ពហិភូតំ និព្វានំ ឧទ្ទិស្ស បវត្តព្រាណាមុខោ, តថា វា
បវត្តិតវិមោក្ខមុខោ។ និព្វេជ្ឈនំ និព្វេនោ, សោ ឯតិស្ស អត្ថិ, និព្វេជ្ឈតីតិ វា
និព្វេនោ, សា ឯវ បញ្ញា និព្វេដិកា។ យំ បនេត្ថ អត្ថតោ នវិភត្តំ, តំ ហេដ្ឋា
វុត្តនយេត្តា សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

អប្បិដ្ឋោតិ សន្តតុណានិគុហានតាតិ អត្ថនិវិជ្ជមាណំ
ពាហុសច្ចុតធម្មសីលានិគុណានញ្ញោ បដិវេធតុណាស្ស ច និគុហានំ,
បដិគុហាលោ ច មត្តញ្ញោតាតិ ឯតេនេវ បរិយេសនបរិភោគមត្តញ្ញោតាបិ វុត្តា
ហោតិ។ តីហិ សន្តោសេហិតិ ចត្វសុ បច្ចយេសុ បច្ចេកំ តីហិ សន្តោសេហិ,

សព្វេ បន ឆ្ងាទស។ បដិសន្ធិនេន វិវេកជ្ជកាយានំ ន សន្តិណិការាមាណំ។
នេកុម្មារិកតានន្តិ បព្ពដ្ឋំ ឧបគតានំ។ បរិសុទ្ធចិត្តានំ វិគតចិត្តសំកិលេសានំ។
បរមវោទានប្បត្តានំ អជ្ឈសមាបត្តិសមធិគមេន អតិវិយ វោទានំ វិសុទ្ធិ
បត្តានំ។ កិលេសុបដិអាទិនំ អភាវតោ និរុបដិនំ។ ជលសមាបត្តិវសេន
សព្វសង្ខារិនិស្សជត្តា វិសង្ខារំ និព្វានំ។ ឧបគតានំ, ឥមេសំ តិណ្ឌំ វិវេកានំ
លាភី បរិវិត្តោ “បកាវេហិ វិវិត្តោ” តិ កត្វា។ សមាសជ្ជនំ បរិសិនេហុប្បនោ
សំសន្តោ, សវនវសេន ឧប្បជ្ជនកសំសន្តោ សវនសំសន្តោ។ ឯស នយោ
សេសេសុបិ។ សមុល្លបនំ អាហាបសល្លបនំ។ សំសគ្គវត្ថុនា ឥមិនា តស្ស
បរិភោគោ បរិភោគសំសន្តោ។

អារទ្ធវិវិយោតិ ឯត្ថ វិវិយារម្ពោ នាម វិវិយស្ស បគ្គណ្ណានំ បរិបុណ្ណាករណំ។
តំ បន សព្វសោ កិលេសានំ និគ្គណ្ណានន្តិ ទស្សន្តោ “តត្ថា” តិអាទិមាហា។
ឪធុននវត្តាតិ កិលេសានំ យស្ស កស្សចិ សាវជ្ជស្ស ឪធុននវសេន វត្តា។
តេនាហា “ភិក្ខុន” តិអាទិ។ ឪតិណ្ឌំ នាម វដ្ឋំ អជ្ឈាចរិតតិ អាហេចិតំ។ អនោតិណ្ឌំ
អនាហេចិតំ។ តន្តិវសេនាតិ ចាឡិ ធម្មវសេន, យុត្តសទ្ធស្ស វសេនាតិ អត្តោ។
ចាបេ លាមកេ បុគ្គលេ ធម្មេ ច គរហាតិ ជិគ្ខុច្ឆតីតិ ចាបគរហិ។ តេនាហា
“ចាបបុគ្គលេ” តិអាទិ។ ឯកទស្សីតិ ឯកកវទស្សី, ឥធលោកមត្តទស្សី
ទិដ្ឋធម្មិកសុខមត្តាបេក្ខី។ សមន្តាតិ សមន្តតោ, បរិតោ មេ កត្តចិ មា អហូតិ
យោជនា។

សោឡសហិ បទេហីតិ សោឡសហិ កោដ្ឋាសេហិ។ អកុប្បន្តិ កេនចិ
អកោបនិយំ។ អយំ ធម្មសេនាបតិនោ គុណាកថា សត្តុ វចនានុសារេន
ទសសហស្សចក្កវាឡព្យាបិនិ អហោសិ, តំ ទស្សេតុ “ឯវ” តិអាទិ វុត្តំ។ ចតុត្ថិដា
វណ្ណានិកា ចាតុកវិ ឧឡារបីតិសោមនស្សសមុជ្ជានត្តា។ សុដ្ឋ ឪភាសតីតិ

សុភោ។ ឱកាសសម្បត្តិយា មណីនោ ភទ្ទកតាតិ អាហា “សុភោតិ សុទ្ធកេ”តិ។
ជាតិមា បរិសុទ្ធអាករសមុជ្ជិតត្តា។ កុរុវិទ្យជាតិអាទិជាតិវិសេសោបិ មណី
អាករបរិសុទ្ធមូលកោ ឯវាតិ អាហា “ជាតិសម្បជ្ជោ”តិ។

ឆោវនាទិបរិកម្មនាតិ ចត្វសុ ចាសាលោសុ

ឆោវននោសនីហរណាតាបនសណ្ឋាករណាទិបរិកម្មន។ រត្តកម្ពលស្ស
វសេន សភាវណ្ណសិទ្ធិយា វេជ្ជរិយមណី អតិរិយ សោភតីតិ អាហា
“បណ្ណកម្ពលេ និក្ខត្តោ”តិ។ និក្ខត្តិ ភណ្ឌាមាហា។ តញ្ច អប្បកេន សុវណ្ណន
កតំ ភណ្ឌំ ន សោភតិ សោភារិបុលេនាតិ អាហា “អតិវេកបញ្ចសុវណ្ណន
កតបិឡន្ទន”តិ។ សុវណ្ណត្ថិ បញ្ចធរណស្ស សមញ្ញា, តស្មា
បញ្ចវិសតិសុវណ្ណសារិយា វិចិត្តអាករណំ ឥធ “និក្ខ”ត្ថិ អធិប្បតំ។ តញ្ច វិបុលំ
ន បរិត្តកំ។ មហាជម្ពសាខាយ បរត្តនទិយត្ថិ មហាជម្ពសាខាយ ហេដ្ឋា
សញ្ញាតនទិយំ។ តំ កិរ រតនំ រត្តំ។ សុកុសលេន...បេ.... សម្បហដ្ឋត្ថិ សុដ្ឋ
កុសលេន សុវណ្ណកាវេន ឧក្កាយ តាបេត្វា សម្មា បហដ្ឋំ មជ្ឈនាទិវសេន
សុកតបរិកម្មំ។ ធាតុវិភង្គតិ ធាតុវិភង្គសុត្តោ។ កតភណ្ឌត្ថិ អាករណាភាវេន
កតំ ភណ្ឌំ។

នាតិឧច្ឆោ នាតិនីហោ តរុណស្សិយោ នាម។ សត្តារា អាកតវណ្ណោ
ឧត្តតគុណោតិ អត្តោ។ នេវ មរណំ អភិនន្ទតីតិ អត្តនោបិ មរណំ នេវ
អភិនន្ទតិ អត្តវិនិចាតស្ស សាវជ្ជការតោ។ ពោធិសត្តោ បន បរេសំ អត្តាយ
អត្តនោ អត្តការំ បរិច្ចជតិ ករុណាវសេន, ឯវំ វោសជ្ជនំ បរមត្តចារមីចារិប្បវី
គប្បតីតិ សាវកា ន តថា កាតុំ សក្កា សិក្ខាបទតោ។ ន ជីវិតំ បត្តេតិ
ជីវិតាសាយ សមុច្ឆិតត្តា។ ទិវសសង្ខេបត្ថិ អដ្ឋ ត្វំ ឥទំ នាម កម្មំ ករោហិ, ឥទំ
តេ វេតនត្ថិ ទិវសភាគេន បរិច្ឆិត្តំ វេតនំ។ តាទិសោ ហិ ភតកោ ទិវសក្ខយមេវ

ឧទិក្ខតិ, ន កម្មនិជ្ជានំ។ និព្វិសំ ភតកោយថាតិ វេតនំ ភតី ឥច្ឆន្តោ កាលក្ខយំ
ឧទិក្ខន្តោ ភតកប្បិសោវិយ។

សុសិមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. នាណតិត្ថិយសាវកសុត្តវណ្ណានា

១១១. នាណតិត្ថិយសាវកាតិ បុព្វតិត្ថិយានំ សាវកា។ ជិន្និតេតិ
ហត្ថច្ឆេទាទិវសេន ធរេទេ។ មារិតេតិ មារណោ។ ន ចាបំ សមនុបស្សតីតិ កិញ្ចិ
ចាបំ អត្ថីតិ ន បស្សតិ, បរេសញ្ច តថា បរេទេតិ។ វិស្សាសន្តិ វិស្សត្ថការំ។
“កតកម្មានម្បិ វិចារកោ នត្ថី”តិ វេទន្តោ កតចាចានំ អកតបុញ្ញានញ្ច
វិស្សត្ថតំ និរាសន្តតំ ជនេតិ។

តថោជិគុច្ឆាយាតិ តបសា អចេលវតាទិនា ចាបតោ ជិគុច្ឆនេន, “ចាបំ
វិរាជយាមា”តិ អចេលវតាទិសមាទានេនាតិ អត្ថោ។ តស្មិញ្ចិ សមាទានេ
បិរេនេ សំវេនេ សំវុតចិត្តោ សមន្នាគតោ បិហិតោ ច នាម ហោតីតិ
“សុសំវុតត្ថោ”តិ អាទិ វុត្តំ។ ចត្តារោ យាមា ភាគា ចតុយាមា, ចតុយាមា ឯវ
ចាតុយាមា។ ភាគត្ថោ ហិ ឥធ យាម-សន្នោ យថា “វត្ថិយំ បឋមោ យាមោ”តិ។
សោ បនេត្ត ភាគោ សំវេលក្ខណោតិ អាហា “ចាតុយាមេន សុសំវុតោ”តិ,
ចតុកោដ្ឋាសេន សំវេនេ សុដ្ឋ សំវុតោតិ អត្ថោ។ បជិត្តិត្តសព្វសីតោនកោតិ
បជិត្តិត្តសព្វសីតុទកបរិភោគោ។ សព្វេន ចាបវារណេន យុត្តោតិ
សព្វប្បការេន សំវេលក្ខណេន ចាបវារណេន សមន្នាគតោ។ ធុតចាចោតិ
សព្វេន និជ្ឈវេលក្ខណេន ចាបវារណេនបិ ធុតចាចោ។ ដុដ្ឋោតិ អដ្ឋនម្បិ កម្មានំ
ខេបនេន វិក្ខេបប្បត្តិយា កម្មក្ខយលក្ខណេន សព្វេន ចាបវារណេន ដុដ្ឋោ, តំ
ដុសិត្វា បិតោ។ ន និគុហន្តោតិ ន និគុហនហេតុ ទិដ្ឋសុតេ តថេវ កថេន្តោ។

ឆានតិត្តិយានំយេវ ឧបដ្ឋាកោតិ បរវាទីនំ សព្វេសំយេវ តិត្តិយានំ
ឧបដ្ឋាកោ, តេសុ សាធារណវសេន អភិប្បសន្នោ។ កោដិប្បត្តាតិ
មោក្ខាធិគមេន សមណធម្មេ បត្តព្ភមវិយាទប្បត្តា។

សហចរិតមត្តនាតិ សីហនាទេន សហ វស្សករណាមត្តន។ សីហន
សីហនាទំ នទន្តេន សហវ សិដ្ឋាលេន អត្តនោ សិដ្ឋាលវករណាមត្តន។
កោត្តកោតិ ឧទ្ធកកោត្ត។ អាសន្តិតសមាចារោតិ អត្តនា ច បរេហិ ច
អាសន្តិតព្ភសមាចារោ។ សប្បវិសានន្តិ ពុទ្ធាទីនំ។

តស្សាតិ វេកព្ភវិស្ស ទេវបុត្តស្ស។ សវីរេ អនុអាវិសីតិ សវីរេ អនុបវិសីត្វា
វិយ អាវិសិ។ អធិមុច្ឆិតិ យថា គហិតស្ស វសេន ចិត្តំ ន វត្តតិ, អត្តនោ ឯវ វសេ
វត្តតិ, ឯវ អធិជ្ជហិ។ អាយុត្តាតិ ទស្សនេន សំយុត្តា។ បរិវេកិយន្តិ
កប្បកវត្តភុញ្ញនសេនាសនេហិ បរិវិត្តការំ។ តេនាហ “តេ កិរា” តិអាទិ។ រូបេ
និវិជ្ជាតិ ចក្ករូបធម្មេ អភិនិវិជ្ជា។ តេនាហ “តណ្ហាទិដ្ឋហិ បតិដ្ឋិតា” តិ។
ទេវលោកបត្តនកាមាតិ ទេវលោកស្សេវ អភិបត្តនកាមា។ មរណធម្មតាយ
មាតិយា។ តេនាហ “មាតិយាតិ មច្ឆា” តិ។ បរលោកត្តាយាតិ
បរសម្បត្តិការាយ លោកស្ស អត្តាយ។

បភាសវណ្ណាតិ បកាយ សមាទវណ្ណា។ កេសំ បកាយាតិ អាហ
“ចន្ទោភាសា” តិអាទិ។ សជ្ឈរាគបភាសវណ្ណា ឥន្ទធនុបភាសវណ្ណាតិ បច្ឆេកំ
យោជនា។ អាមោ អាមគន្ធា ឯតស្ស អត្ថិតិ អាមិសំ។ វធាយាតិ វិទ្ធីសិក្កុ។
រូចាតិ រូចាយតនាទិរូបិធម្មា។

រាជគហសមីបប្បវត្តីនំ រាជគហិយានំ។ “សេតោ” តិ កេលាសក្កដោ
អធិប្បតោតិ អាហ “សេតោតិ កេលាសោ” តិ។ កេនចិ ន យដ្ឋេតិ តិ អយំ,

អន្តរិក្ខន្តិ អាហា “អយតាមីនន្តិ អាភាសតាមីន”ន្តិ។ ឧទកំ ដ៏យតិ ឯត្តាតិ
ឧទធំ, មហោទធំ។ វិបុលោតិ វេបុល្លបព្ពតោ។ ហិមវន្តបព្ពតានន្តិ
ហិមវន្តបព្ពតកាកានំ។ ពុទ្ធា សេដ្ឋោ
សីលសមាធិបញ្ញាវិមុត្តិវិមុត្តិញ្ញាណទស្សនាធិហិ សព្វគុណោហិ។

នាវាតិ ត្តិយសាវកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

តតិយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សាវត្ថប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

នេវបុត្តសំយុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៣. កោសលសំយុត្តំ

១. បឋមវគ្គោ

១. ឧបាសុត្តវណ្ណានា

១១២. ភគវតាសទ្ធិសម្មោធិតិ ភគវតោ គុណោ អជាទន្តោ កោសលរាជា
អត្តនោ ខត្តិយមាទេន កេវលំ ភគវតាសទ្ធិសម្មោធិ។ បឋមាគតេ ហិ សត្តិវ
តស្ស សម្មោធិតាការំ ទស្សេតុំ “យថា”តិអាធិវុត្តំ។ យថា ខមនីយាធិនិ
បុច្ឆន្តោតិ យថា ភគវា “កច្ចិ តេ, មហារាជ, ខមនីយំ, កច្ចិ យាបនីយ”ន្តិអាធិនា
តេន រញ្ញោ សទ្ធិបឋមំ បវត្តមោទោ អហោសិ បុព្ពកាសិតាយ, តទនុករណោន
ឯវំ សោមិ រាជា ភគវតាសទ្ធិសមប្បវត្តមោទោ អហោសីតិ យោជនា។ តំ បន
សមប្បវត្តមោទនំ ឧបមាយ ទស្សេតុំ “សីតោទកំវិយា”តិអាធិវុត្តំ។ តត្ថ
សម្មោធិតន្តិ សំសន្និតំ ឯកីការ្យន្តិ សម្មោទនកិរិយាយ សមាទតំ ឯករូបតំ,

ឧបនិយន្ត “ឥទ្ធិ ចតុចក្កំ នវត្ថុវំ សរីរយន្តំ ទុក្ខពហុលតាយ សភាវតោ
ទុស្សបំ, កង្ខ ឧមតុំ សក្កណោយ្យ” ន្តិ បុច្ឆតិ។ យាបនិយន្តិ បច្ឆយាយត្តវុត្តិ កំ
ចិរបពន្ធសម្ពាតាយ យាបនាយ កង្ខ យាបេតុំ សក្កណោយ្យ។
សីសរោគាធិអាពាធាភាវេន កង្ខ អប្បាពាធំ។ ទុក្ខជីវកាភាវេន កង្ខ
អប្បាតន្តិ។ តំតំកិច្ចករណោ ឧដ្ឋានសុខតាយ កង្ខ លហុដ្ឋានំ។
តទន្ទុបពលយោគតោ កង្ខ ពលំ។ សុខវិហារសម្ពវេន កង្ខ ជាសុវិហារោ
អត្ថិតិ តត្ថ តត្ថ កង្ខ-សន្តំ យោជេត្វា អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ ពលវប្បត្តា បីតិ
បីតិយេវ។ តវុណបីតិ ចាមោជ្ជំ។ សម្មោទនំ ជនេតិ ករោតីតិ សម្មោទនីយំ។
សម្មោទិតព្ពតោ សម្មោទនីយន្តិ ឥមំ បន អត្ថំ ទស្សន្តោ “សម្មោទិតុំ
យុត្តការតោ” តិ អាហា។ សរិតព្ពតការតោតិ អនុស្សរិតព្ពតការតោ។
“សរណីយ” ន្តិ វុត្តព្ព ជីយំ កត្វា “សារណីយ” ន្តិ វុត្តំ។

សុយ្យមានសុខតោតិ អាចាថមដុរតំ អាហា, អនុស្សរិយមានសុខតោតិ
វិមន្តរមណីយតំ។ ព្យញ្ញនបរិសុទ្ធតាយាតិ សភាវនិរុត្តិភាវេន តស្ស កថាយ
វេននាតុរិយមាហា, អត្ថបរិសុទ្ធតាយាតិ អត្ថស្ស និរុបក្កិលេសតំ។
អនេកេហិ បរិយាយេហិតិ អនេកេហិ ការណេហិ។ អទិដ្ឋត្ថាតិ
ឧបសង្កមនវសេន អទិដ្ឋត្ថា។ គុណាគុណាវសេនាតិ គុណាវសេន គម្ពីរការំ វា
អគុណាវសេន ឧត្តានការំ វា។ ឡិវដ្ឋិកសារំ កត្វាតិ ឡិវដ្ឋិកាយ
គហេតព្ពសារវត្ថុំ កត្វា។ លោកនិស្សរណភវោក្កន្តិបញ្ញន្តិ លោកតោ
និស្សជការបញ្ញញ្ចោវ អាទិតោ ភវោក្កមនបញ្ញញ្ចោ។ សត្តុ សម្មាសម្ពុទ្ធតំ បុច្ឆន្តោ
ហិ “កី ភវំ គោតមោ សព្ពលោកតោ និស្សដោ, សព្ពសត្តេហិ ច ជេដ្ឋោ” តិ?
បុច្ឆតិ នាម។ យថា ហិ សត្តុ សម្មាសម្ពុទ្ធតាយ លោកតោ និស្សជតា
វិញ្ញាយតិ, ឯវំ សព្ពសត្តេហិ ជេដ្ឋការតោ សេដ្ឋការតោ។ ស្វាយមត្តោ
អគ្គបសាទសុត្តាធិហិ (ឥតិវុ. ៩០; អ. និ. ៤.៣៤) វិភាវេតញ្ចោ។ កថំ បន

សម្ពុទ្ធតាវិញ្ញាយតីតិ? អវិបរីតធម្មទេសនតោ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្តាហេ
បនវិសុទ្ធិមគ្គសំវណ្ណានាទិសុ (វិសុទ្ធិ. មហាដ. ១.១២២) វុត្តនយេនវេទិតញោ។

រាជា សត្ត អវិបរីតធម្មទេសនំ អជានន្តោ តតោ ឯវស្ស សម្មាសម្ពោធិ
អសទ្ធិហន្តោ “វុឡ្យតវេសុបិ ចិរបព្ពជិតេសុ សម្មាសម្ពុទ្ធការេ អលព្ពមាទេ
តព្ពបរីតេ កម៌លព្ពយ្យ” តិ មញ្ញមាទោ “កី បនភវំ គោតមោ” តិ អាទី វត្តតិ។
រាជា អត្តនោលទ្ធិយា ន បុច្ឆតិ អត្តនោ សម្ពុទ្ធោ តេហិ អសម្មាសម្ពុទ្ធការស្សេវ
បដិញ្ញាតត្តា។ យស្មា តេ មុសាវាទិតាយ អត្តនោ ឧបជ្ឈាកាទិនំ “ពុទ្ធា មយ” ន្តិ
បដិជានីសុ, តស្មា វុត្តំ “លោកេ មហាជនេន គហិតបដិញ្ញាវសេន បុច្ឆតិ” តិ។
ស្វាយមត្តោ អាគមិស្សតិ។ ពុទ្ធសីហនាទិន្តិ ពុទ្ធានំ ឯវ អាវេណិកំ សីហនាទំ។
កាមំ មគ្គញ្ញាណបទដ្ឋានំ សព្ពញ្ញាតញ្ញាណំ, សម្ពោធិញ្ញាណោ បន គហិតេ តំ
អត្តតោ គហិតមេវ ហោតីតិ វុត្តំ “សព្ពញ្ញាតញ្ញាណាសដ្ឋានំ សម្មាសម្ពោធិ” ន្តិ។

បព្ពជ្ជបគមនេនាតិ យាយ កាយចិ បព្ពជ្ជាយ ឧបគមនមត្តេន សមណា, ន
សមិតថាបតាយ។ ជាតិវសេនាតិ ជាតិមត្តេន ព្រាហ្មណា, ន
ពាហិតថាបតាយ។ បព្ពជិតសម្ពហសដ្ឋាតោ សង្ខេតិ
បព្ពជិតសម្ពហតាមត្តេន សង្ខេ, ន និយ្យានិកទិដ្ឋិវិសុទ្ធសីលសាមញ្ញាវសេន
សំហតត្តាតិ អធិប្បាយោ។ ឯតេសំ អត្ថីតិ ឯតេសំ សព្ពញ្ញបដិញ្ញាតានំ
បរិវារភូតោ អត្ថី។ ស្សេវាតិ បព្ពជិតសម្ពហសដ្ឋាតោ ឯវ។ កេចិ បន
“បព្ពជិតសម្ពហាវសេន។ សង្ខីនោ, គហជ្ឈសម្ពហាវសេន គណីនោ” តិ វទន្តិ, តំ
តេសំ មតិមត្តំ គណោ ឯវ លោកេ សង្ខីសទ្ធស្ស និរុទ្ធាត្តា។
អាចារសិក្ខាបនវសេនាតិ អចេលកវតចិយាទិ-អាចារសិក្ខាបនវសេន។
ចាកជាតិ សង្ខីអាទិការេន បកាសិតា។ “អប្បិច្ឆា” តិ វត្តា តត្ថ លព្ពមាទំ
អប្បិច្ឆតំ ទស្សេតុ “អបិច្ឆតាយ វត្តម្បិ ន និវាសេន្តិ” តិ វុត្តំ។ ន ហិ តេសុ

សាសនិកេសុរិយ សន្តតុណានិគុហនា អប្បិច្ឆាលព្ពតីតិ។ យសោតិ
កិត្តិសន្នោ។ តវន្តិ ឯតេន សំសារោយន្តិ ឯវំ សម្មតត្ថា តិវុតំ វុច្ឆតិ លទ្ធិតិ អាហា
“តិវុតករាតិ លទ្ធិករា”តិ។ សាធុសម្មតាតិ “សាធុ”តិ សម្មតា, ន សាធុហិ
សម្មតាតិ អាហា “សន្នោ...បេ... បុព្វជ្ជនស្សា”តិ។

កប្បកោលាហលន្តិ កប្បតោ កោលាហលំ, “កប្បជ្ជានំ ភវិស្សតី”តិ
នេវបុត្តហិ ឧគ្យាសិតមហាសន្នោ។ ឥមេតិ បូរណានយោ។
ពុទ្ធកោលាហលន្តិ នេវតាហិ យោសិតំ ពុទ្ធកោលាហលំ។ បយិរុចាសិត្វាតិ
បុរិសសុតិបរម្យរាយ សុត្វា។ ចិន្តាមណីវិជ្ជា នាម បរិច្ចជាតាបនិវិជ្ជា។ សា
កោវដ្ឋសុត្ត “មណីកា”តិ អាគតា, អាទិ-សន្នេន គន្ធាវិសម្ពវិជ្ជាធិ សង្កណ្ឌាតិ។
តត្ថ គន្ធាវិយាវិកុព្ពនំ ទស្សេតិ។ អត្តភាវេតិ សរីរេ។ រាជុស្មាតិ រាជតេជោ។

សុក្កជម្មោតិ អនវជ្ជជម្មោ និក្ខិលេសតា។ ឥទំ គហេត្វាតិ ឥទំ បរម្មទា
“មយំ ពុទ្ធា”តិ វត្វា អត្តនោ សម្មទា “ន មយំ ពុទ្ធា”តិ តេហិ វុត្តវចនំ គហេត្វា។
ឯវមាហាតិ “យេបិ តេ, កោ កោតម...បេ... នវោ ច បព្ពជ្ជាយា”តិ ឯវំ អវោច។
អត្តនោ បដិញ្ចំ គហេត្វាតិ “ន មយំ ពុទ្ធា”តិ តេសំ អត្តនោ បុរតោ បវត្តិតំ
បដិញ្ចំ គហេត្វា។ ព្យាទិសេ ហនេ កី-សន្នោ បដិសេធជាចកោ ហោតីតិ វុត្តំ “កិច្ច
បដិក្ខេបវចន”ន្តិ, កស្មា បដិជាតាតីតិ អត្ថោ?

ន ឧញ្ញាតញ្ញាតិ ន គវហិតញ្ញា។ គវហត្ថោ ហិ អយំ ឧ-សន្នោ។ “ទហារោ”តិ
អធិកតត្ថា វត្ថុមានត្ថា ច “ឧត្តិយោតិ រាជកុមារោ”តិ វុត្តំ។ ឧរសា គច្ឆតីតិ
ឧរតោ, យោ កោចិ សប្បោ, ឥធ បន អធិប្បតំ ទស្សេតុំ “អាសិរិសោ”តិ អាហា។
សីលវន្តំ បព្ពជិតំ ទស្សេតិ សាមញ្ញតោ “ភិក្ខុ”តិ វទន្តោ។ ឥធ បន យស្មា “ភវម្មិ
នោ កោតមោ”តិ អាទិនា ភកវន្តំ ឧទ្ទិស្ស កថំ សមុជ្ឈាបេសិ, តស្មា ភកវា អត្តានំ
អព្ពន្ធពំ អកាសិ។ យធិបិ វិសេសោ សាមញ្ញោតនាយ វិភាវិតោ ហោតិ,

សំសយុប្បត្តិដ៏បក់ ឆោតិ វុត្តគ្គហណំ បន តំ បរិច្ឆ័ទ្ឋតិវិភាវេតំ។ តេនាហា
“ធនេសនាគុសលតាយា”តិអាទិ។ ឥនាទិ អវញ្ញាបរិកវេ បយោគតោវិភាវេតំ
“ឯត្ថ ចា”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ អចិត្តិកតាការវសេន អវញ្ញាយ ចាកជភាវោ,
វម្ពនវសេន បរិកវស្សាតិ អធិប្បាយេន កាយបយោគវសេន អវញ្ញា ធស្សិតា,
វធិបយោគវសេន បរិកវោ, ឧភយំ បន ឧភយត្ថាបិ បភេទតោ គហិតំ,
អវញ្ញាបរិកវាទំ ទ្វិទ្ធម្មិ ឧភយត្ថ បរិគ្គហោ។ តំ សព្ពម្មិវិ តំ អវញ្ញាទិ សព្ពម្មិ។
ចត្វសុបិ តំ ន កាតព្វមេវ សម្មតិ អាយតិញ្ច អនត្តាវហត្ថា។

តទត្ថដ៏បឆាតិ តស្ស អាទិតោ វុត្តស្ស អត្ថស្ស ដ៏បឆា។ វិសេសត្ថដ៏បឆាតិ
តតោវិសិដ្ឋត្ថដ៏បឆា។ ខេត្តានំ អធិបតីតិ ខត្តិយោតិ និវុត្តិយេន សទ្ធសិទ្ធិ
វេទិតញ្ច។ ខេត្តតោវិវាទា សត្ត តាយតីតិ ខត្តិយោតិ លោកិយា កថយន្តិ។
“មហាសម្មតោ, ខត្តិយោ, រាជា”តិ ឯវមាគតេសុ ឥមេសុ ទុតិយំ។ អក្ខរន្តិ
សមញ្ញា។ សា ហិ ឧទយព្ពយាការតោ “ន កថាចិ ខរតីតិ អក្ខរ”ន្តិ វុត្តា។
តេនាហា “នាមកោត្តំ ន ជីវតី”តិ។ ជាតិសម្មន្តន្តិ សម្មន្តជាតិ អតិវិសុទ្ធជាតិ។
តិណិ កុលាជិតិ ព្រាហ្មណវេស្សសុទ្ធកុលាជិ។ អតិក្កមិត្វាតិ អត្តនោ
ជាតិសម្មត្តិយា អភិកវិត្វា។

កេវលំ នាមបទំ វុត្តំ អាឡាតបទំ អបេក្ខតេវាតិ អាហា “ហំនំ ហីតិ ការណំ
វិជ្ជតី”តិ។ ឧទ្ធជនណោនាតិ សមន្តតោ ឧត្តតេន ធនោន សាសនេន, ពលវំ
ឧបក្កមំ គរុកំ រាជានម្មិ។ តំ ខត្តិយំ បរិវេជ្ជយ្យាតិ ខត្តិយំ
អវញ្ញាបរិកវករណតោ វេជ្ជយ្យ។ តេនាហា “ន យវេជ្ជយ្យ”តិ។

ឧរុកស្ស ច នាធាវិជវណ្ណគ្គហណោ ការណំ វេទតិ “យេន យេន
ហី”តិអាទិនា។ ពហុភក្ខន្តិ មហាភក្ខំ សព្ពភក្ខខាទកំ។ ចាវកំ សោធនតេន
អសុទ្ធស្សបិ ធិហនេន។ សោតិ មគ្គោ។ កណ្ណោ វត្ថុនី ឥមស្សាតិ កណ្ណាវត្ថុនី។

មហាឆ្នោត អគ្គិកូឡា ហុក្វា។ យាវព្រហ្មលោកប្បមាលោក កប្បវុដ្ឋានកាល
អរញ្ញោ អគ្គិនា គហិតេ កាលន្តរេ វេ កដ្ឋតិណារុក្ខាទិសម្ពរោតិ ទស្សេតុំ
“ជាយន្តិ តត្ថ ចារោហា”តិ ចាឡិយំ វុត្តន្តិ ទស្សេន្តោ “តត្ថា”តិ អាទិមាហ។

ឧហិតុំ ន សក្កោតិ បច្ឆក្កោសនាទិនា។ វិនស្សន្តិ សមណេតេសា
វិនាសិតត្ថា។ “ន តស្ស”តិ ឯត្ថ ន-ការំ “វិន្ទរេ”តិ ឯត្ថ អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពន្ធិ
អាហ “នវិន្ទន្តិ”តិ។ វត្ថុមត្តាវសិដ្ឋោតិ ឋានមេវ នេសំ អវសិស្សតិ, សយំ បន
សព្វសោ សហ ធនេន វិនស្សន្តិ តិ អត្ថោ។

“សម្មទេវ សមាចរេ”តិ ឯត្ថ យថា រាជាទីសុ សម្មា សមាចរេយ្យ, តំ
វិភាគេន ទស្សេន្តោ “ខត្តិយំ តាវា”តិ អាទិមាហ។ តំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ តិស្សោ
កុលសម្បត្តិយោតិ ខត្តិយ-ព្រាហ្មណគហបតិ-មហាសាលកុលានិ វេទតិ។
បញ្ចវ្វិព្រហ្មលោកេ, ចត្តារោ អវុប្បព្រហ្មលោកេតិ ឯវំ នវ ព្រហ្មលោកេ
កម្មភវិភាគេន, សេសានំ គណនានំ ឧបបត្តិភវិភាគេន។

អភិក្កន្តន្តិ អតិវិយ កមនីយំ។ សា បនស្ស កន្តតា អតិវិយ ឥដ្ឋតាយ
មនវឿនតាយ សោភនតាយាតិ អាហ “អតិឥដ្ឋំ អតិមនាបំ អតិសុន្ទរន្តិ
អត្ថោ”តិ។ “អភិក្កន្ត”ន្តិ វេចនំ អបេក្ខិត្វា នបុំសកនិទ្ទេសោ, វេចនំ បន ភគវតោ
ធម្មទេសនាតិ តថា វុត្តំ។ អត្ថមត្តទស្សនំ វា ឯតំ, តស្មា អត្តវសេន
លិង្គិភត្តិវិបរិណាមោ វេទិតញ្ចោ។ ធុតិយបទេបិ ឯសេវ នយោ។

អនោមុខបិភត្តិ កេនចិ អនោមុខំ បិភតំ។ ហេដ្ឋាមុខជាតន្តិ សភាវេនេវ
ហេដ្ឋាមុខំ ជាតំ។ ឧគ្សាជេយ្យាតិ វិវដំ ករេយ្យ។ ហត្ថ គហេត្វាតិ
“បុរត្តាភិមុខោ ឧត្តរាភិមុខោ វា គច្ឆា”តិ អាទីនិ អវត្វា ហត្ថ គហេត្វា
និស្សន្ទេហំ កត្វា “ឯស មក្កោ”តិ ឯវំ វត្វា “គច្ឆា”តិ វេទេយ្យ។

កាឡបកូចាតុទ្ទសីតិ កាឡបកេ ចាតុទ្ទសី។ និក្ខុដ្ឋិតំ ឧក្ខុដ្ឋយ្យាតិ
 អាធម្មយ្យស្ស អនាធារភូតំ ភាជនំ តស្ស អាធារភាវាចាទនវសេន ឧក្ខុដ្ឋយ្យ។
 អញ្ញាណស្ស អភិមុខត្តា ហេដ្ឋាមុខជាតតាយ សទ្ធម្មវិមុខំ, តតោ ឯវ
 អនោមុខភាវេន អសទ្ធម្មេ បតិភន្តិ ឯវំ បទទ្ធយំ យថាវហំ យោជេតព្ពំ, ន
 យថាសម្ពុយំ។ កាមំ កាមច្ចន្ទាទយោបិ បដិច្ចាទកា, មិច្ឆាទិដ្ឋិ បន សវិសេសំ
 បដិច្ចាទិកាតិ អាហា “មិច្ឆាទិដ្ឋិកហនបដិច្ចន្ទ”ន្តិ។ តេនាហា ភគវា -
 “មិច្ឆាទិដ្ឋិបរមាហំ, ភិក្ខុវេ, វុដ្ឋំ វនាមី”តិ (អ. និ. ១.៣១០)។ សព្វាចាយតាមិមគ្គោ
 កុម្មគ្គោ “កុច្ឆិតោ មគ្គោ”តិ កត្វា។ សម្មាទិដ្ឋិអាទិនំ ឧបសម្ពុតតាយ
 មិច្ឆាទិដ្ឋិអាទយោ អដ្ឋ មិច្ឆត្ថធម្មា មិច្ឆាមគ្គោ។ តេនេវ ហិ តទុកយបដិបក្ខតំ
 សម្មាយ “សគ្គមោក្ខមគ្គំ អារិករោន្តោ”តិ វុត្ថំ។ សប្បិអាទិសន្និស្សយោ
 បដិចោ ន តថា ឧដ្ឋលោ, យថា តេលសន្និស្សយោតិ តេលបដ្ឋោតគ្គហណំ។
 ឯតេហិ បរិយាយេហិតិ ឯតេហិ
 និក្ខុដ្ឋិតុក្ខុដ្ឋនបដិច្ចន្ទវិវរណាទិឧបមោបមិតព្ពប្បការេហិ។

បសន្នាការន្តិ បសន្នេហិ កាតព្វំ សក្ការំ។ សរណាន្តិ បដិសរណំ
 បរាយណំ។ អដ្ឋតាតិ អដ្ឋាតិ បទស្ស វុឡនមត្តំ ហេតុ តា-សន្នោ យថា
 “នេវតា”តិ។ ចាលោហិ ឧបេតន្តិ ចាលោហិ សហ សរណំ ឧបេតំ។ “យាវ មេ
 ចាលា ធរន្តិ, តាវ សរណំ គតមេវ មំ ធាវេត្វ”តិ អាចាលាកោដិកំ អត្តនោ
 សរណាគមនំ បវេនេតិ។ តេនាហា “យាវ មេ”តិអាទិ។ យំ បនេត្ត អត្តតោ
 អវិភត្តំ, តំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។

ឧហរសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. បុរិសសុត្តវណ្ណានា

១១៣. បុរិមសុត្តន្តិ បុរិមសុត្តន្តទេសនាយំ។ តត្ថ ហិ ឧបសង្កមន្តវេលាយ
 សត្តុ គុណោ អជាធនោ កេវលំ សម្មោទនំ ករោតិ។ ទេសនំ សុត្វា បន សត្តុ
 គុណោ ព្យាត្វា សរណាជ្ជតត្តា ឥធិ ឥមស្មី សមាគមេ អភិវាទេសិ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន
 វន្តិ។ អត្តានំ អធិ អជ្ឈត្ថំ, អវិជហេន អត្តានំ អធិកិច្ច ឧទ្ទិស្ស បវត្ថធម្មា អជ្ឈត្ថំ
 ឯកជ្ឈំ គហធាវសេន, ភុម្មត្ថេ ចេតំ បច្ចត្តវចនំ។ កាមញ្ញាយំ អជ្ឈត្តសន្តោ
 គោចរជ្ឈត្តវិសយជ្ឈត្តអជ្ឈត្តជ្ឈត្តេសុ បវត្តតិ។ តេ បនេត្ត នយុជ្ឈន្តិ វុត្ថំ
 “និយកជ្ឈត្ត”ន្តិ, និយកសង្ខាតអជ្ឈត្តធម្មេសូតិ អត្តោ។ តេនាហ “អត្តនោ
 សន្តានេ”តិ។ លុត្តនលក្ខណោតិ គិដ្ឋនលក្ខណោ, អារម្មណោ
 ទទ្ទ្យគហធាសភាវោតិ អត្តោ។ ទុស្សនលក្ខណោតិ កុដ្ឋនលក្ខណោ,
 ព្យាបជ្ឈនសភាវោតិ អត្តោ។ មុយ្ហនលក្ខណោតិ អញ្ញាណលក្ខណោ,
 អារម្មណោ សភាវសម្មាហភាវោតិ អត្តោ។ វិហេវេន្តិ
 អត្តនាសនអនត្ថប្បាទនេហិ វិពាធន្តិ។ តតោ ឯវ យថា សគ្គមគ្គេសុ ន
 ទិស្សតិ, ឯវំ ករោន្តិ អាហ “នាសេន្តិវិនាសេន្តិ”តិ។ អត្តនិ សម្ពតាតិ សន្តានេ
 និព្ពត្តា។

បុរិសសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. ជរាមរណសុត្តវណ្ណានា

១១៤. អញ្ញាត្រ ជរាមរណាតិ ជរាមរណេន វិនា។ ជរាមរណាវិវហិតោ
 ជាតោ នាម អត្តំ នុ ខោតិ បុច្ឆតិ។ ចាឡិយំ ជាតស្សាតិ បច្ចត្តេ សាមិវចនំ។
 មហាសាលាតិ ឥមិនា រ-ការស្ស ល-ការំ កត្វា “មហាសាលា”តិ វុត្តន្តិ
 ទស្សេតិ យថា “បុរត្តិយោតិ បុលត្តិយោ”តិ។ មហាសារប្បត្តាតិ មហាន្តំ
 វិភវសារំ បត្តា។ កោដិសតំ ធនំ, អយមេវ វា ចាថា។ “កុម្ភំ នាម ទស
 អម្ពណានី”តិ វទន្តិ។ ឥស្សរាតិ វិភវិស្សរិយេន ឥស្សរា។

សុវណ្ណាវជតកាជនាទីនន្តិ អាទិ-សន្តេន វត្ថុសេយ្យាវសថាទី សង្គណ្ណាតិ។
អសាធារណាធានំ និធានគតត្តា “អនិធានគតស្ស” តិ វុត្ថំ។
តុដ្ឋិករណស្សតិ ចាសាទសិវិកាទិសុខសាធនស្ស។

អារកា កិលេសេហ្មីតិ និរុត្តនយេន សន្តសិទ្ធិមាហ។ អារកាតិ ច សព្ពសោ
សមុច្ឆិន្ទត្តា តេហិ ទូរេតិ អត្តោ។ វាកាទីនំ ហតត្តា, ចាបករណោ វហាកាវតោ,
អនុត្តរនក្ខិណោយ្យតាទិបច្ចយា ច អរហំ។ កាមញ្ញាយំ សំយុត្តវណ្ណាធា,
អភិធម្មនយោ ឯវ បន និប្បិយាយោតិ អាហា “ចត្តារោ អាសវា” តិ
ព្រហ្មចរិយវាសន្តិ មគ្គព្រហ្មចរិយវាសំ។ វុដ្ឋាតិ វុដ្ឋវន្តោ។ ចត្វហិ មគ្គហិ
ករណីយន្តិ បច្ចេកំ ចត្វហិ មគ្គហិ កត្តព្ពំ
បរិញ្ញាបហានសច្ចិកិរិយការវនាភិសមយំ។ ឯវំ គតំ សោឡសវិធំ ហោតិ។
ឱសីធាបនជ្ជន ភាវវិយាតិ ភាវា។ តេនាហ “ភាវា ហវេ បញ្ចក្ខន្ធា” តិ អាទិ (សំ.
និ. ៣.២២)។ អត្ថបដិពទ្ធតាយ អត្ថនោ អវិជហនតោ បរមត្ថនេសនាយ ច
បរមត្តោ អរហត្ថំ។ កាមញ្ញាយមត្តោ សព្ពសមិទ្ធិសសន្តតិបរិយាបន្នោ
អនវជ្ជធម្មោ សម្ភវតិ អកុប្បសភាវា, អបរិហានធម្មេសុ បន អគ្គភូតេ
អរហត្តោ សាតិសយោ, ន ឥតវេសូតិ “អរហត្តសម្ពុតោ” តិ អាទិ វុត្ថំ។
ឱវម្ពាគិយុទ្ធម្ពាគិយវិភាគំ ទសវិធម្មិ ភវេសុ សំយោជនំ
កិលេសកម្មវិចាកវដ្ឋបច្ចយោ ហុត្វា និស្សវិតុំ អប្បធានវសេន ពន្ធពីតិ
ភវសំយោជនំ។ សតិបិ ហិ អញ្ញោសំ តប្បក្ខិយភាវេន វិជា សំយោជនានិ តេសំ
តប្បច្ចយភាវោ អត្ថិ, ភវនិយាមោ ឱវម្ពាគិយុទ្ធម្ពាគិយសង្កហិតោតិ
តំតំភវនិព្ពត្តកកម្មនិយាមោ ច ហោតិ, ន ច ឧបច្ឆិន្ទសំយោជនស្ស កតានិបិ
កម្មានិ ភវំ និព្ពត្តន្តិ តេសំយេវ សំយោជនជ្ជោ ទដ្ឋញ្ចោ។ សម្មា ការណេហិ
ជានិត្វាតិ ញាយេន ទុក្ខាទីសុ សោ យថា ជានិតត្តោ; តថា ជានិត្វា,

បុព្វកាលកិរិយាវិមុត្តា ហិ អបរកាលកិរិយា ច យថា សម្ពុត្តិ, តំ ទស្សន៍
“មគ្គបញ្ញាយា” តិ អាទិ វុត្តំ។

ភិជ្ជនសភារោ ខណាយត្តត្តា។ និក្ខិបិតត្ថសភារោ មរណធម្មត្តា។ អយំ
កាយោ ឧស្មាយុវិញ្ញាណាបកមោ ធម្មនិយមមោ, យស្មី យំ បតិដ្ឋិតំ, តំ តស្ស
សន្តានគតិវិប្បយុត្តន្តិ កត្វា វត្តព្ពតំ អរហត្តិ អាហា “ជីវណាសវស្ស ហិ
អជីវណាធម្មាបិ អត្ថី” តិ អាទិ។ តេនាហា ភក្កា “ឥមស្មីយេវ ព្យាមមត្ត
កឡេវេវ សសញ្ញិម្ហិ សមនកេ លោកញ្ច បញ្ញាបេមិ លោកសមុទយញ្ច
លោកនិរោធខញ្ច” តិ អាទិ (សំ. និ. ១.១០៧; អ. និ. ៤.៤៥)។ អស្ស ជីវណាសវស្ស,
“ជីវណាធម្ម” ន្តិ យថាវុត្តំ អជីវណាធម្មំ ឋបេត្វា ជីវណាធម្មំ ទស្សន្តោ
“តេសំចាយំ កាយោ ភេទនធម្មា” តិ ឯវមាហា។ ជំ បត្តស្សេវ ហិស្ស
ភេទននិក្ខិបិតត្ថតានិយតេ អត្ត សុត្តនេសនា បវត្តា។ អត្តស្ស ឧប្បត្តិ
អដ្ឋប្បត្តិ, សា ឯតស្ស អត្ថិ តិ អដ្ឋប្បត្តិកោ។ កិរ-សន្តោ អនុស្សវត្តោ, តេន
អនុស្សវាគតោយមត្តោ, ន អដ្ឋកថាគតោ តិ ធិបេតិ។ តេនាហា “វទន្តិ” តិ។
យេនាយំ អត្តោ ហេតុនា អដ្ឋប្បត្តិកោ, តំ ទស្សន៍ “សិរិកសាលាយំ និស័ទិត្វា
កថិត” ន្តិ វុត្តំ។ “វិហារតិ ជេតវនេ” តិ និទានវចនេន យថា នវិវុដ្ឋតិ, តថា
វេទិតព្ពំ។ ននុ ឥមស្ស សុត្តស្ស បុច្ឆាវសិកោ និក្ខេបោតិ? សច្ចមេតំ,
សុត្តកនេសំ បន សន្ធាយ អដ្ឋប្បត្តិកតាវចនំ។ កេចិ បន “យានំ អារុហិត្វា
រាជា អាគតោ, រញ្ជោ អាហោនិយរថំ ទស្សន្តោ វុត្ត” ន្តិ បិ វទន្តិ។

សរីរេ ដេវាបិណ្ឌាសមេ កី វត្តព្ពំ? សត្វិ សទ្ធិន្តិ សាធុហិ សហា បវេទយន្តិ។ ន
ហិ កនាចិ សាធុនំ សាធុហិ សហា កត្តញ្ច ហោន្តិ, តស្មា សីទនសភារាជំ
កិលេសានំ ភិជ្ជនប្បត្តត្តា និព្វានំ សត្វិ វុត្តតិ។ បុរិមបទស្សា តិ “សតញ្ច ធម្មា
ន ជំ ឧបេតិ” តិ បទស្ស។ ការណំ ទស្សន្តោ ព្យតិវេកវសេន។ សតំ ធម្មា

និព្វានំ កិលេសេហិ សំសីទនភិជ្ជនសភារោ ន ហោតិ, តស្មា តំ អាគម្ម ជំរំ ន
ឧបេតិ។ កិលេសា បន តន្តិមិត្តកា, ឯវមយំ វុត្តការណតោ ជំរំ ន ឧបេតីតិ។
តេនាហ “ឥទ”ន្តិអាទិ។ សុន្ទរាធិវចនំ វា ឯតំ “សត្វី”តិ បទំ អថាបតាធិបនតោ,
សត្វីធម្មត្វតន្តិ អត្ថោ។ តេនាហ “វិរាគោ តេសំ អគ្គមក្ខាយតិ (ឥតិវុ. ៩០; អ. និ.
៤.៣៤), ន តេន ធម្មន សមត្តិ កិញ្ចី”តិ (ឧ. ចា. ៦.៤; សុ. និ. ២២៧) ច។

ជរាមរណសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. បិយសុត្តវណ្ណានា

១១៥. របាសិ គតស្សាតិ ជនសម្ពាធតោ អបក្កន្តស្ស។ និលីនស្ស តេនេវ
ជនវិវេកេន ឯកមន្តំ និសង្ហាយ ឯកីការេន បដិសល្លីនស្ស វិយ។ តេនាហ
“ឯកីភូតស្ស”តិ។ សព្វញ្ញភាសិតំ ករោត្តោ អាហ តស្ស វចនំ “ឯវមេត”ន្តិ
សម្បជិច្ឆិត្វា តស្ស វចនំ តថាបច្ចនុភាសន្តោ។ អន្តកេនាធិបន្តត្វា ឯវ
ខេត្តវត្ថុហិរញ្ញសុវណ្ណាទិ មាណសំ ភរំ ជហតោ។ អនុគន្តិ អនុគតំ, តមេវ
អនុគាមីតិ អត្ថោ។ និចយន្តិ ឧបរូបវិ វឡិយា និចិតភូតំ។ សម្បរាយិកន្តិ
សម្បរាយ ហិតំ។

បិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. អត្តរក្ខិតសុត្តវណ្ណានា

១១៦. បីទហនន្តិ សំយមនំ។ កម្មបថភេទំ អប្បត្តស្សាតិ សុបិនកាលោ វិយ
បវត្តិមត្តតាយ កម្មបថវិសេសំ អគតស្ស។ កម្មស្សាតិ អកុសលកម្មស្ស។
សំវរន្តិ សំវរភារំ ទស្សេតិ, ឥតរស្ស បន សំវរភារោ បុរិមេហិ តីហិ បទេហិ

ធនស្សីតោវាតិ។ ឡត្ថប្បម្បិ គហិតមេវ តទវីនាការតោ។ ន ហិ ចាបជិតុច្ឆនំ
ចាបឧត្រាសវហិតំ, ឧត្រាសោវា ចាបជិតុច្ឆនវហិតោ អត្ថីតិ។

អត្ថវក្ខិតសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. អប្បកសុត្តវណ្ណានា

១១៧. ឧទ្ធករសន្តោសេន្ទេពហុកេ ច ទិស្សតីតិ អាហា “បណ្ឌិតេ ច ពហុកេ
ចា”តិ។ មានមជ្ឈនេនាតិ មានវសេន មទប្បត្តិយា។ អតិក្កមន្តិ
សាធុមរិយាធវីតិក្កមលក្ខណំ ទោសំ។ ក្វេដា ចាសោ។

អប្បកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. អឧករណសុត្តវណ្ណានា

១១៨. យស្មា កាមនិមិត្តំ សត្តោ សម្បជានមុសា ភាសតិ, តស្មា កាមា
តស្ស បតិជ្ជា បច្ចយោ ការណាន្តិ អាហា “កាមហេតុ”តិអាទិ។ ភព្រមុខសីសេន
វិជជុកំ ភក្រោបចារេន ឧបចរតីតិ អត្តោ, វិនិច្ឆយោ ករិយតិ ឯត្ថាតិ
អឧករណំ, វិនិច្ឆយជ្ជានំ។ ឱប្បន្តិ ក្វេដំ, មច្ឆឱប្បន្តិបិ វដ្តតិ។ ឡត្ថិតន្តិ ឡត្ថនវសេន
ជលំ ចាបិតំ។

អឧករណសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. មល្លិកាសុត្តវណ្ណានា

១១៩. “កស្មា បុច្ឆតិ”តិ? បុច្ឆាការណំ ចោទេត្វា សមុទយតោ បដ្ឋាយ
ធស្សេតុំ “អយំ កិវ មល្លិកា”តិអាទិ វុត្តំ។ មាលារាមំ គន្ធាតិ អត្តនោ បិតុ
មាលារាមំ វក្ខណាត្ថញ្ចេវ អវសេសបុប្ផគ្គហណាត្ថញ្ច គន្ធា។ កាសិកាមេតិ

កាសិវដ្ឋស្ស កាមេ។ សោ កិវ កាមោ មហាកោសលរាជេន អត្តនោ ដីតុយា
បតិយរំ គប្បន្តិយា បុប្ផមូលត្ថាយ ទិដ្ឋោ, តំនិមិត្តំ។ ភាគិនេយ្យេន
អជាតសត្តនា។ តស្សាតិ រញ្ជោ បសេនទិស្ស។ សាតិ មល្លិកា។ និវត្តិតុន្តិ
តស្សា ធម្មតាយ និវត្តិតុំ តស្សា វចនំ បដិក្ខិបិតុំ។ នេវជ្ឈតាតិ វត្តមានត្ថ
អតីតវចនន្តិ អាហា “នាធិគប្បតិ”តិ។ បុថុ អត្តាតិ តេសំ សត្តានំ អត្តា។

មល្លិកាសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. យញ្ញសុត្តវណ្ណនា

១២០. ជូណន្តិ យញ្ញបត្តម្ភំ។ ឧបនីតានិ យញ្ញំ យជិតុំ អារម្មាយ។ ឯត្តាវតាតិ
“ឥធន, ភន្តេ... បេ... រុទមាណា បរិកម្មានិ ករោន្តិ”តិ ឯត្តកេន ចាបេន។ សន្និជ្ជានន្តិ
“នំ ឥត្តិ លភិស្សមិ ទុខោ, ន ទុខោ លភិស្សមិ”តិ និច្ចយំ អវិន្តន្តោ ន
ញ្ញាយន្តោ។ ដេណុទ្កេហកន្តិ យថា យត្ថ កុចិតេ ដេណំ ឧទ្កេហតិ ន ឧបដីយតិ,
ឯវំ អនេកវារំ ដេណំ ឧជ្ជាបេត្វា។ តំ ទិវសន្តិ តស្មី រញ្ជោ និទ្ទំ អលភិត្វា
ទុក្ខសេយ្យទិវសេ។ អាលោកំ ឡិលោកេត្វាតិ លោហកុម្មិមុខវដ្តិសីសេ បត្ត
តត្ថ មហន្តំ អាលោកំ ឡិលោកេត្វា។ អត្តានោ វចនំ រញ្ជោ បវត្តិញ្ញាបនត្ថំ។
មហាសន្តោ ឧទចាទិ “ឯវុបំ យញ្ញំ រាជា កាវាបេតិ”តិ។ វត្តកាមោ អហោសិ,
វត្តញ្ញា បន អវិសហន្តោ “ស” ឥតិ វត្តា លោហកុម្មិយំ និមុត្តោ។ ឥមំ កាដំ
វត្តកាមោ អហោសីតិ អយំ បនេត្ថ សម្ពន្ធា។ ឯស នយោ សេសបទទ្ធយេបិ។
ធម្មកេរី ចរាបេសុំ “កោចិ កញ្ចិ ចាណំ មា ហានត្វ”តិ។ សោ ឥត្តិសាមិកោ
បុរិសោ សោតាបត្តិដលេ បតិជ្ជហិ អត្តនោ ឧបនិស្សយសម្បត្តិយា សត្តុ ច
ទេសនាវិលាសសម្បត្តិយា, រាជា បន មហាពោធិនិវដ្ឋនសភាវត្តា កិញ្ចិ
វិសេសំ នាធិគប្បិ។

សង្គហវត្ថុនីតិ លោកស្ស សង្គហការណ៍និ។ និប្បន្នសស្សតោ នវគ្គាគេ
កស្សកស្ស ទត្វា រញ្ជំ ឯកភាគគ្គហណំ ទសមភាគគ្គហណំ។ ឯវំ កស្សកា
ហដ្ឋតុដ្ឋា សស្សនិ សម្មាទេន្តីតិ អាហា “សស្សសម្មាទេន មេធាវីតាតិ
អត្ថោ”តិ។ តតោ ឡើយគាគេ កិរ ធនាគគ្គហណំ ជាតំ។ ធមាសិកន្តិ ធន្នំ ធន្នំ
មាសានំ បហោនកំ។ ចាសេតីតិ ចាសគតេ វិយ ករោតិ។ វាចាយ បិយស្ស
បិយករស្ស កម្មំ វាចាបេយ្យំ។ សត្តសោ រដ្ឋស្ស ឥន្ទ្រាធិការតោ ខេមំ។ និរត្តុនំ
ចោរិយាភារតោ។ ឥន្ទញ្ញំ រដ្ឋំ អចោរិយំ និរត្តុន្តិ វុច្ចតិ អចារុតយរភារតោ។

ឧទ្ទម្ភលកំ កត្វាតិ ឧម្ភលំ កត្វា។ ធូរិហិ បរិយញ្ញេហីតិ មហាយញ្ញស្ស
បុព្វភាគេ បច្ឆា ច បវត្តតព្ពេហិ ធូរិហិ បរិវារយញ្ញេហិ។ សត្តវីសតិ...បេ....
នស្សាតិ សត្តវីសាធិកានំ តិណ្ណំ បសុសតានំ ធូរិសតិយា អស្សាធូរិហិ ច
សដ្ឋិអធិកធូរិសតអារញ្ញកបសូហិ ច សដ្ឋិ សម្មិណ្ឌិតានំ បន
នវាធិកធនសតបស្សនំ មារណោន កេរវស្ស ចាបភីរុកានំ ភយាវហស្ស។ តថា
ហិ វទន្តិ -

“ធនតានិ និយុដ្ឋន្តិ, បស្សនំ មជ្ឈិមេ ហានិ,
អស្សមេធស្ស យញ្ញស្ស, អធិកានិ នវាបិ ចា”តិ។

សម្មន្តិ យុគច្ឆិទ្ធេ បក្ខិបិតព្ពន្ធល្អាកំ។ ចាសេន្តីតិ ឱបន្តិ។ សំហារិមេហីតិ
សកដេហិ វហិតព្ពេហិ យូបេហិ។ បុព្វេ កិរ ឯកោ រាជា សម្មាចាសំ យជន្តោ
សរស្សតិនធីតីវេ បថវិយាវិវេ ទិន្នេ និមុត្តោយេវ អហោសិ។
អន្ធពាលព្រាហ្មណា គតានុគតិគតា “អយំ តស្ស សគ្គគមនមត្ថោ”តិ
សញ្ញាយ តត្ថ សម្មាចាសយញ្ញំ បដ្ឋបេន្តិ។ តេន វុត្តំ “និមុត្តោកាសតោ
បក្ខតិ”តិ។ អយូចោ អប្បកធិវសោ យាតោ, សយូចោ ពហុធិវសំ សាធរយេរ
សត្រយាតោ។ មន្តបទានិសដ្ឋតានំ សប្បិមជ្ជនំ វាជមិតិ សមញ្ញា,

ហ៊ានស្រឡាតោមហី សាទិសត្រូវសកទក្ខណស្ស។ សារគត្តកោដ្ឋាការាជីសុ
នត្ថត្ថ អគ្គធម្មនិវត្តន្តោ។ តត្ថ កិរ យញ្ញេ អត្ថនោ សាបតេយ្យំ
អនវសេសតោ អនិគ្ចហិត្វា និយ្យាតីយតិ។ មហាវម្ពាតិ ពហុបសុយាតកម្មា។
អដ្ឋកថាយំ បន “វិវិធា យត្ថ ហញ្ញេវ” តិ វត្តមានត្តា “មហាកិច្ចា” តិ អត្ថោ
វុត្តោ, ឥធម “មហាវម្ពាតិ បបញ្ចវសេន អដេធឿ កា” តិ អាទិ វុត្តន្តិ
“ពហុបសុយាតកម្មា” តិ អត្ថោ វុត្តោ។ និវាវម្ពាតិ ឯត្ថាបិ វុត្តនយេន អត្ថោ
វេទិតញ្ញោ។ អនុគតំ កុលន្តិ អនុកុលំ, កុលានុគតន្តិ អត្ថោ វេទិតញ្ញោ។ តេនាហ
“យំ និព្វកត្តាទិ... បេ... អត្ថោ” តិ។

យញ្ញសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. ពន្ធនសុត្តវណ្ណានា

១២១. ឥទ្ធី “ឥធម, ភន្តេ” តិ អាទិកំ វចនំ។ តេ ភិក្ខុ អាហារេចសុន្តិ សម្ពុត្តោ។
តេស្វតិ តេសុ រញ្ញោ ពន្ធមិច្ឆាមនុស្សេសុ។ សុកតការណាន្តិ សុការណាកិរិយំ
អាហារេចសុំ, ន កេវលំ តេសំ មនុស្សានំ ពន្ធមិច្ឆាការំ។ ឥទានិ តមត្ថំ វិត្តារតោ
ធស្សេតុ “រញ្ញោ កិរា” តិ អាទិ វុត្តំ។ អដ្ឋវង្កោតិ អដ្ឋសោ។ អន្តោយវចារិ នោតិ
អន្តេបុរាសិនោ។

ឧក្កដេតិ យុទ្ធោ។ មន្តិស្វតិ គុត្តមន្តិសុ។ អកុត្តហលន្តិ សញ្ញតំ។ បិយន្តិ
បិយាយិតព្ពំ។ អន្ធមានម្ហិ មជ្ជេវ អភុត្តេ ឧប្បន្នោ។ អត្ថតិ អត្ថេ កិច្ចេ ជាតេ បិវន្តិ
ន កថេន្តិ កាយពលមត្តេន អបនេតុំ សក្កុណោយ្យត្តា។ សុដ្ឋវត្តវត្តាតិ
អតិរិយ វត្តា ឯវ ហុត្វា វត្តា។ សារត្ថេនាតិ សារភារេន សារភាវសញ្ញាយ។
ឡិហារិនន្តិ ហេដ្ឋា ហរណាសីលន្តិ អាហា “ចត្វសុ អចាយេសុ អាភឿនក” ន្តិ។
សិចីលន្តិ សិចីលាការំ, ន បន សិចីលំ។ តេនាហ ភគវា “ឧប្បមុញ្ញា” ន្តិ។

ពន្ធនសុត្តរវដ្តានា និដ្ឋិតា។

បឋមវគ្គវដ្តានា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយវគ្គោ

១. សត្តជដិលសុត្តវដ្តានា

១២២. បុព្វារាមសង្ឃាតេតិ សាវត្ថិនគរស្ស បុព្វទិសាយ កតត្តា បុព្វារាមេតិ សង្ឃំ គតេ។ តត្រាតិ “មិការមាតុយា ចាសាទេ”តិ តស្មី សំខិត្តវចនេ។ អយំ ឥនានិ វុច្ចមានា អនុបុត្តិកថា អាទិតោ បដ្ឋាយ អនុក្កមកថា។ បត្តនំ អកាសិ តស្ស ភគវតោ អគ្គបដ្ឋាយិកំ ឯកំ ឧចាសិកំ ទិស្វា តំ ឋានន្តរំ អាកង្ខន្តី។ មេណ្ឌកបុត្តស្សាតិ មេណ្ឌកសេដ្ឋិបុត្តស្ស។ មាតិជ្ជានេ ឋបេសិ តស្សា ឧបការំ គរុការញ្ចា ទិស្វា។ តាយ ការិតេ ចាសាទេតិ តាយ មហាឧចាសិកាយ មហាលតាបសាធនំវិស្សន្នេត្វា នវហិ កោដិហិ ករិសមត្តេ ភូមិភាគេ ការិតេ សហស្សគព្ពបដិមណ្ឌិតេ ចាសាទេ។

បរុទ្ធកុដ្ឋាតិ បរុទ្ធកុដ្ឋលោមា។ កមណ្ឌលុយដិកាធិ បព្វជិតបរិក្ខារំ។ នគ្គភោគ្គនិស្សិរិកានន្តិ នគ្គានព្វោវ ភោគ្គានព្វា និស្សិរិកានព្វា។ តេ ហិ អនិវត្តវត្ថតាយ នគ្គា ចេវ, អចេលកវតាទិនា ភោគ្គសរិរតាយ ភោគ្គា, សោភារហិតតាយ និស្សិរិកា ច។ អត្ថនា ទិដ្ឋសុតំ បដិច្ឆាទេត្វា ន កថេយ្យន្តិ អការណាមេតំ តេសំ វញ្ញា បយុត្តចរបុរិសភាវតោ។ ឯវំ កតេ បនតេ “អញ្ជេបិ បព្វជិតា អត្ថិតិ អយំ ជានាតិ”តិ មញ្ជេយ្យន្តិ កោហញ្ញចិត្តោ ឯវំ អកាសិតិ សក្ការិញ្ញាតុំ។ តថា ហិ តេនត្ថេន អបរិតោសមាទោ “អបិចា”តិអាទិមាហ។

កាសិកចន្ទនន្តិ ឧដ្ឋលចន្ទនំ។ តំ កិវ វណ្ណាវសេន សមុដ្ឋលំ ហោតិ បកស្សរំ,
តទត្ថមេវ នំ សល្លាតរំ ករោត្តិ។ តេនាហ “កាសិកចន្ទនន្តិ សល្លាចន្ទន”ន្តិ។
វណ្ណាគន្ធាយាតិ វណ្ណាសោភត្ថញ្ចេវ សុគន្ធាវត្ថញ្ច។ វណ្ណាគន្ធាយាតិ
ឆរិរាគករណាត្ថញ្ចេវ សុគន្ធាយា ច។ “គិហិណា”តិអាធិហិ បទេហិ ឯវំ
បមាធិហិរិណា តយា អរហន្តោ ធុរិញ្ញេយ្យាតិ ទស្សេតិ។

សំវាសោ នាម ឥធ កាលេន ឧបសង្កមនន្តិ ទស្សេន្តោ “ឧបសង្កមន្តោ”តិ
អាហា។ កាយវាចាហិ អសំយតេនបិ សំយតាការោ, អសំវុតិទ្រ្ទិយេនបិ
សំវុតិទ្រ្ទិយាការោ។ បរិគ្គហេស្សមីតិ វិមសិស្សមិ “បរិសុទ្ធី នុ ខោ, នោ”តិ។
សប្បញ្ញេនាតិ សីលបរិគ្គណ្ណនបញ្ញាយ សប្បញ្ញេន។ ជានិត្តំ ន សក្កោតិ
សភាវស្ស សតោ សីលស្ស អនុបធារណតោ។

កថនេនាតិ អបរាបរំ កថនេន។ តថា ហិ វត្ថុតិ “ឯកច្ចស្ស ហិ”តិអាធិ។
អរិយវោហារោតិ ទិដ្ឋាទិលក្ខណេន វោហារិតោ “ទិដ្ឋំ អទិដ្ឋ”ន្តិអាធិនា
បរុត្តសទ្ធុវោហារោ។ តស្ស បន ការណមេវ គណ្ណេន្តោ “ឯត្ថ ចេតនា”តិ អាហា។
ឯស នយោ អនរិយវោហារេបិ។ បរមត្ថតោ ហិ សច្ចវាចាទយោ
មុសាវាទាទយោ ចេតនាលក្ខណាតិ។ បញ្ញត្តិវោហារោ តថា តថា
វោហារិតត្ថតោ ឯវមាហ “សំវោហារេន ខោ, មហារាជ, សោចេយ្យំ វេទិតត្ថ”ន្តិ។

ញ្ញាណថាមោតិ ញ្ញាណគុណពលំ, យេន ថានុប្បត្តិកបដិកាធាធិនា
អច្ចាយិកកិច្ចករណីយានិ ទិដ្ឋាបេតិ។ សំកថាយាតិ អត្ថវិមសនវសេន
បរត្ថាយ សម្មាកថាយ។ ឧប្បិលវតិ លហុកភាវតោ។ ហេដ្ឋាចរកាតិ
អវចរកា។ យេ អនុបរិសិទ្ធា បរេសំ រហស្សវិមសនវសេន បរត្ថា, តេសុ
ឱចរកវោហារោតិ វុត្តំ “ចរា ហិ”តិអាធិ។

វណ្ណសណ្ឋានេនាតិ វណ្ណាន វា សណ្ឋានេន វា វណ្ណាចោក្ខរតាយ វា
សណ្ឋានសម្បត្តិយា វា។ សុជាតោ បេសលោវិស្សសេតិ យោជនា។
លហុកទស្សនេនាតិ បរិត្តទស្សនេនវិជ្ជុកេនវិយ។ បរិក្ខារកណ្ណាកេនាតិ
បព្ពជិតបរិក្ខារក្ខតេនកណ្ណាកេន។ លោហឧបាសោតិ លោហមយោ
ឧបឧត្ថក្សនកមាសោ។

សត្វជជីលសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. បញ្ចាវជសុត្តវណ្ណានា

១២៣. រូចាតិ រូបសម្ពាតា កាមគុណា។ តេ បន នីលាទិវសេន
អនេកភេទភិជ្ជាបិ រូចាយតនត្តា ចក្កុវិញ្ញេយ្យតំ នាតិវត្ថុន្តីតិ អាហា
“នីលបីតាទិភេទំ រូចារម្មណា”ន្តី។ តោ-សន្នេហិ ទា-សន្នេហិយ កាលត្ថោ
ហោតីតិ អាហា “យតោតិ យទា”តិ។ មនំ អាបយតិ វឡេតីតិ មនាបំ, មនោរមំ។
មនាបនិប្បត្តិតន្តិ តស្ស បុគ្គលស្ស មនសា បិយាយីតំ, តស្ស អគ្គភាវេន
បរិយន្តំ បរមំ កោដិ កត្វា បរិត្តិតន្តិ អត្ថោ។ បុគ្គលមនាបន្តិ អារម្មណសភាវំ
អចិន្តេត្វា បុគ្គលស្ស វសេន មនាបភាវេនេវ ឥដ្ឋតាយ ឥដ្ឋន្តី។ សម្មតីតិ
សមញ្ញា។ បុគ្គលមនាបំ នាម សញ្ញាវិបល្លាសវសេនវិបរិតម្យិ គណ្ណាតិ
ឥតរសភាវតោតិ អាហា “យំ ឯកស្ស...បេ... ឥដ្ឋំ កន្ត”ន្តី។ ឥទានិ តំ
ជិវ្ហវិញ្ញេយ្យវសេន យោជេត្វា ទស្សន្តោ “បច្ចន្តវាសីន”ន្តិអាទិមាហា។ ឥទំ
បុគ្គលមនាបន្តិ ឥទំ យថាវុត្ថំ ជិវ្ហវិញ្ញេយ្យវិយ អញ្ញម្យិ ឯវំជាតិកំ តេន តេន
បុគ្គលេន មនាបន្តិ គហោតញ្ញារម្មណំ បុគ្គលមនាបំ នាម។

លោកេ បជីវិតត្ថំ នត្ថិ, វិភជិត្វា ទស្សនេន លោកេន មនុស្សជាតេនបិ
បជីវិតត្ថំ កត្វា គហោតុំ ន សក្កុណោយ្យាតិ អធិប្បាយោ។ តេនាហា “វិភជិត្វា

បន ទស្សនត្ត"ន្តិ។ ទិព្វកប្បម្បីតិ ទេវលោកបរិយាបន្នសទិសម្បី អមនាបំ
ឧបជ្ជាតិ ឧឡារបណីតារម្មណាបរិចយតោ។ មជ្ឈិមាទំ បន...បេ....វិភទិតតំ
តេសំ មនាបស្ស មនាបតោ, អមនាបស្ស អមនាបតោ ឧបជ្ជានតោ។ តត្ថបិ
ឥដ្ឋានិជ្ជបរិច្ឆេទោ និប្បរិយាយតោ ឯវំ វេទិតតោតិ ទស្សន្តោ អាហា "តញ្ចា
បនេត"ន្តិអាទិ។ តញ្ចា បនេតំ ឥដ្ឋានិជ្ជភូតំ អារម្មណំ កាមាវចរជវនេសុ
អកុសលស្ស វសេន យេកុយ្យេន បវត្តតីតិ កត្វា តត្ថ "វដ្ឋតិ ទុស្សតី"តិ
អកុសលស្ស បវត្តិ ទស្សតា។ សេសកាមាវចរស្សបិ វសេន បវត្តិ លព្ពតេវ។
តថា ហិ តំ អប្បដិក្ខុលេបិ បដិក្ខុលាការតោ, បដិក្ខុលេបិ
អប្បដិក្ខុលាការតោ បវត្តតីតិ។ វិចាកចិត្តំ ឥដ្ឋានិជ្ជបរិច្ឆេទតិ, ន សក្កាវិចាកំ
វញ្ជេតុន្តិ។ កុសលកម្មំ ហិ ឯកន្តតោ ឥដ្ឋមេវ, អកុសលកម្មញ្ច អនិដ្ឋមេវ,
តស្មា តត្ថ ឧប្បជ្ជមាទំ វិចាកចិត្តំ យថាសភាវតោ បវត្តតីតិ។

យំ បន សម្មាហវិនោទនិយំ "កុសលកម្មជំ អនិដ្ឋំ នាម នត្ថី"តិ ឯត្តកមេវ
វុត្ថំ, តំ បន និទស្សនមត្តំ ទដ្ឋព្ពំ។ តេន សោភនំ អកុសលកម្មជម្បី ឯកច្ឆានំ
សត្តានំ ឥដ្ឋន្តិ អនុញ្ញាតំ សិយា។ កុសលកម្មជំ បន សព្វេសំ ឥដ្ឋមេវាតិ វទន្តិ។
តិរច្ឆានគតានំ កេសញ្ចិ មនុស្សរូបំ អមនាបំ, យតោ តេ ទិស្វាវ បលាយន្តិ។
មនុស្ស ច ទេវតានំ រូបំ ទិស្វា ភាយន្តិ, តេសម្បី វិចាកវិញ្ញាណំ តំ រូបំ អារត្ត
កុសលវិចាកមេវ ឧប្បជ្ជតិ, តាទិសស្ស បន បុញ្ញស្ស អភាវា នតេសំ តត្ថ
អភិវតិ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ កុសលកម្មជស្ស បន អនិដ្ឋស្ស អភាវោ វិយ
អកុសលកម្មជស្ស សោភនស្ស ឥដ្ឋស្ស អភាវោ វត្តព្ពោ។ ហត្ថិអាទិនម្បី ហិ
អកុសលកម្មជំ មនុស្សានំ អកុសលវិចាកស្ស អារម្មណំ, កុសលកម្មជំ
បន បវត្តេ សមុដ្ឋិតំ កុសលវិចាកស្ស, ឥដ្ឋារម្មណោន វោមិស្សកត្តា អប្បកំ
អកុសលកម្មជំ ពហុលំ អកុសលវិចាកុប្បត្តិយា ការណំ នភវិស្សតីតិ
សក្កាវុត្ថំ។ ឥទានិ តមេវវិចាកវសេន ឥដ្ឋានិជ្ជារម្មណាវត្តានំ វិភាវេតុំ

“កិត្យាបិ ហិ”តិអាទិ វុត្ថំ។ តយំទំ សម្មតិមនាបសំវិភាគត្ថំ វុត្ថំ, ឥធ បន ន តថា
វិភត្តន្តិ អាហ “ភគវា បនា”តិអាទិ។

សោ ឧចាសកោ ចន្ទនផ្កលគាមេ ជាតត្តា “ចន្ទនផ្កលិកោ”តិ បញ្ញាយតិ,
“ចន្ទនវិលាសោ”តិ កេចិ។ តស្ស ឧចាសកស្ស បដិភានំ ឧទចាទីតិ យោជនា។
តេ រាជានោ ហតប្បភេ ហតសោភេ ទិស្វាតិ សម្ពន្ធោ។ ឧទកាភិសិត្តតិ
ឧទកេន អភិសិត្តាតេ។ អផ្ការេ វិយាតិ អផ្ការក្ខណោវិយ។

កាលស្សេវាតិ បគេវ។ អវិភតតន្តំ តផ្ទុណ្ហិកសិតតាយ។ វ្យាទិសំ វចនន្តិ
“អច្ឆានេសី”តិ វេរុបំ វចនន្តិ។

បញ្ចារាជសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៣. ខោណាចាកសុត្តវណ្ណាន

១២៤. “ខោណាចាកកុរ”ន្តិ ឯត្ថ វិភត្តិលោបំ កត្វា និទ្ទេសោតិ អាហ
“ខោណាចាកំ កុរ”ន្តិ។ ខោណាស្សាតិ ចតុន្នំ អាឡិកានំ, សោឡិសនាឡីនន្តិ
អត្ថោ។ តទុបិយន្តិ តទន្ធរូបំ, តស្ស វុត្ថបរិមាណស្ស អនុច្ឆរិកន្តិ អត្ថោ។
បុព្វេតិ តំទិវសតោ បុរិមតរទិវសេសុ។ ពាលវាតិ មហា។ ភត្តបរិឡាហោតិ
ភត្តសម្មទហេតុកោ។ អស្ស រញ្ជោ ឧភោសុ បស្សេសុ គហិតតាលវណ្ណា ពិជន្តិ
យមកតាលវណ្ណាហិ។ ដាសុវិហារន្តិ ភោជនេ មត្តញ្ញតាយ លទ្ធកុសុខវិហារំ។
ភោជនមត្តញ្ញ ហិ សុខវិហារោ ហោតិ។ តេនាហ “តនុកស្ស ភវន្តិ វេទនា,
សណិកំ ជីវតិ អាយុ ចាលយ”ន្តិ។

តនុកស្សាតិ តនុកា អស្ស បុគ្គលស្ស, ភុត្តបច្ចយាវិសភាគវេទនា ន
ហោន្តិតិ អត្ថោ។ សណិកន្តិ មន្តំ មុទុកំ, អបរិស្សយមេវាតិ អត្ថោ។ ជីវតិតិ

បរិភូត្តាហារោ បច្ចុតិ។ អាយុចាលយន្តិនិរោជោ អវេទនោ ជីវិតំ រក្ខត្តោ។ អថ
វា សណ្តិកំ ជីវិតតិ សោ ភោជនេ មត្តញ្ញុ បុគ្គលោ បរិមិតាហារតាយ សណ្តិកំ
ចិវេន ជីវិតិ ជរំ ចាបុណាតិ ជីវិតំ ចាលេន្តោ។

បរិយាបុណិត្វាតិ ឯត្ថ យថា សត្វំ សោ បរិយាបុណិ, តតោ បរញ្ច យថា
បដិបដ្ឋិ, តំ ទស្សេតុំ “រញ្ញា សទ្ធិ”ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តាវតកេ តណ្ហាលេ ហារេយ្យាសិ
តទុបិយញ្ច ព្យញ្ញនន្តិ អាទេត្វា សម្ពុត្តោ។

បុរិសភាគោ ឯសាតិ មជ្ឈិមេន បុរិសេន ភុញ្ញិតត្ថភាគោ ឯសោ, យទិទំ
នាឡិកោទនមត្តំ។ សល្លិទិតសរីរតាតិ ភមំ អាហារេបត្វា ឧល្លិទិតស្ស វិយ
សត្ថបរិឡាហរ្យបសមស្ស បុគ្គលតាបគតសរីរស្ស។ សីលំ សម្បរាយិកត្តោតិ
វុត្តំ, កុតោ បនេត្ថ សីលន្តិ អាហា “ភោជនេ”តិអាទិ។ សីលដ្ឋំ នាម ហោតិតិ
ចតុចារិសុទ្ធិសីលស្ស អវយវោ ឯកោ ភាគោ ហោតិ។

ទោណាចាកសុត្តរវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. បឋមសង្គមសុត្តរវណ្ណានា

១២៥. វេទេន ញ្ញាលោន ញ្ញាហតិ ភិយតីតិ វេទេហិ, កោសលរាជភគិនី
អជាតសត្តនោ មាតា, សា កិរ សម្បជញ្ញជាតិកា។ តេនាហា
“បណ្ឌិតាធិវចន”ន្តិ, ចត្តារិ អដ្ឋានិ ឯតិស្សន្តិ ចតុវដ្តិនី។ ទិដ្ឋំ វជ្ជានន្តិ
កាសិករជ្ជមគធវជ្ជានំ អន្តរេ, សោ បន គាមោ កាសិករជ្ជោ។

ចាចាតិ លាមកា និហីនាចារា។ មេដ្ឋតិ សិនិយ្ហតីតិ មេត្តិ, សា ឯតេសុ
អត្ថិតិ មិត្តា។ សហ អយន្តិ បវត្តន្តិតិ សហាយា។ សម្បវដ្តន្តិ សុដ្ឋ ឱនតំ។
ជយការណំ ទិស្វា អាហា, តថា ហិ “អដ្ឋ ឥមំ វត្ថុ ទុក្ខំ សេតី”តិ

កាលបរិច្ឆេទវិសេន រុត្តំ។ វើរឃាតោ នាម វើរឫត្តលេ សតីតិ អាហា “វើរឫត្តលំ
លភតី”តិ។

បឋមសង្គមសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ទុតិយសង្គមសុត្តន្តវណ្ណនា

១២៦. សុណាថាតិ “វត្ថា”តិ វចនសេសោ។ ឧបកប្បតីតិ សម្ពុតិ។ សយ្ហំ
ហោតីតិ កាតុំ សក្កាហោតិ។ “យទា ចញ្ញេ”តិ ច-កាហោ និចាតមត្តន្តិ អាហា
“យទា អញ្ញេ”តិ។ វិលុម្បន្តិវិធានំ អច្ឆិន្ទនំ ករោន្តិ។ វិលុម្បិយតីតិ
វិលុត្តបរសន្តកស្ស អសកត្តា ឫត្តលោ ធិដ្ឋធម្មកំ កម្មជលំ បដិសំវេទេន្តោ
វិយ សយម្បិ បរេន វិលុម្បិយតិ, ធនជាជី ចាបុណាតិ។ “ការណ”ន្តិ ហិ
មញ្ញតីតិ ចាបកិរិយំ អត្តនោ ហិតាវហំ ការណំ កត្វា មញ្ញតិ។ ជយន្តោ
ឫត្តលោ “ឥទំ នាម ជីនាមី”តិ មញ្ញមាណោ សយម្បិ តតោ បរាជយំ
ចាបុណាតិ។ យដ្ឋេតារន្តិ ចាបកម្មវិចាកំ។ កម្មវិវដ្ដេនាតិ កម្មស្ស វិវដ្ដនេន,
បច្ចយលាភេន លទ្ធាវសរេន វិវដ្ដេត្វា វិគមិតេន កម្មេនាតិ អត្ថោ។

ទុតិយសង្គមសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. មល្លិកាសុត្តន្តវណ្ណនា

១២៧. ឯកទ្វាតិ បណ្ឌិតា សបញ្ញា។ សេយ្យាតិ វរា។ តាថាសុខត្ថំ
សសុរសទ្ធីលោបំ កត្វា “សស្សនេវ”តិ រុត្តន្តិ អាហា “សស្សសសុរនេវតា”តិ។
ទិសាជេដ្ឋកាតិ ចត្វុសុបិ ទិសាសុ ជេដ្ឋកសីសេន ហិ លោកំ វទតិ។
តាទិសាយាតិ តថាវុចាយ មេធាវិតាទិគុណារុត្តិយា។ សុភវិយាយាតិ
សុខេត្តភូតាយ សុន្ទរិត្តិយាតិ អត្ថោ។

មន្ត្រីកាសុត្តរវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. អប្បមាទសុត្តរវណ្ណានា

១២៨. សមធិគ្គយ្ហាតិ សម្មា អតិរិយ គហេត្វា, ញាយេនវិសេសតោ
គណ្ហិត្វា។ កាវាបកអប្បមាទោតិ តិណ្ហំ បុញ្ញកិរិយវត្ថុនំ
បវត្តកអប្បមាទោ។ សមវធានន្តិ សមវរោធំ អន្តោគធំ។ ឧបក្ខេបន្តិ ពហិ
អហុត្វា បក្ខិបិតព្ពតំ។ សេសបទជាតានិរិយ អវ... បេ... ធម្មា សប្បទេសត្តា។
អប្បមាទេ សមោធានំ កន្ធន្តិ តស្ស និប្បទេសត្តា។ អគ្គំ សេដ្ឋំ មហន្តំ
សេសធម្មានំ អប្បមាទោ។ បដិលាភកកដ្ឋេនាតិ អធិគមហេតុតាយ។
លោកិយោបិ សមាធាតិ កាមាវចរោបិ សមាធា។ មហគ្គតានុត្តរានំ
បុព្វភាគេ បវត្តអប្បមាទោ ហិ ឥធាធិប្បតោ។

បសំសន្តិ បណ្ឌិតាតិ យោជនា។ អប្បមាទស្ស ចាសំសភាវេ ឯកន្តតោ
កត្តព្ពតាយ បន “ឯតានី” តិអាទិនា ការណំ អាហា។ ឥមិស្ស យោជនាយ
“បុញ្ញកិរិយាសុ” តិ បទស្ស “អប្បមត្តោ” តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ យស្មា បណ្ឌិតា
អប្បមាទំ បសំសន្តិ, យស្មា ច បុញ្ញកិរិយាសុ អប្បមត្តោ ឧភោ អត្ថ
អធិគ្គយ្ហាតិ, តស្មា អាយុអាជីនិ បត្តយន្តេន អប្បមាទោវ កាតព្វេតិ។
ទុតិយយោជនាយ បន បណ្ឌិតា អប្បមាទំ បសំសន្តិ។ កត្ត? បុញ្ញកិរិយាសុ។
កស្មាតិ ចេ? អប្បមត្តោតិអាទិ។ តេនាហ “យស្មា... បេ... អត្តោ” តិ។
អត្ថបដិលាភាតិ ធិដ្ឋធម្មិកាទិហិតបដិលាភា។

អប្បមាទសុត្តរវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. កល្យាណមិត្តសុត្តរវណ្ណានា

១២៩. សីលាទិគុណាសមន្តាគតោ កល្យាណោ ភទ្ទកោ មិត្តោ ឯតស្សាទិ
កល្យាណមិត្តោ, តស្ស ធម្មោ កល្យាណមិត្តស្សេវ ស្វាទាតោ នាម ហោតិ
សុត្វា កត្តព្ភកិច្ចស្ស សាធនតោ។ តេនាហ “អត្ថំ បូរេតី” តិ។ ឥតវស្សាទិ
ចាបមិត្តស្ស។ តេនាទិ អត្ថបូរណោន។ ឯតន្តិ “សោ ច ខោ
កល្យាណមិត្តស្ស” តិ ឯតំ វេចនំ។ ទេសនាធម្មោតិ បរិយត្តិធម្មោ។ សោ ហិ
កល្យាណមិត្តតោ បច្ចក្ខតោ លទ្ធព្ពោ, ឥតវេ តទុបនិស្សយា
បច្ចត្តបុរិសការេហិ, តេន លទ្ធព្ពោ កល្យាណមិត្តាទិ ឯវមត្តោ គហេតព្ពោ។
សាវកោពោធិសត្តវសេន ហេសា ទេសនា អាគតា។ ន ហិ សេសោពោធិសត្តានំ
បរោបទេសេន បយោជនំ អត្ថិ។

ឧបឡំ កល្យាណមិត្តតោទិ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តស្ស ឧបឡគុណោ
កល្យាណមិត្តតោ លទ្ធព្ពោ។ ឧបឡំ បច្ចត្តបុរិសការតោទិ ឥតវំ ឧបឡំ ញាណំ
បដិបជ្ជន្តស្ស អត្តនោ បុរិសការតោ។ លោកេមិ ចាកដោយមត្តោ
“អាចរិយតោ ឧបឡំ, បច្ចត្តបុរិសការតោ ឧបឡំ លទ្ធព្ពោ តេវិជ្ជតា” តិ, តស្មា
ថេរោ តថា ចិន្តេសិ។ និប្បទេសន្តិ អនវសេសតោ។ តតោទិ កល្យាណមិត្តតោ។
ឧបឡំ អាគច្ឆតីទិ ឧបឡគុណោ បដិបជ្ជន្តំ ឧបគច្ឆតិ។ ពហូហិ បុរិសេហិ។
វិនិព្ពោកោវិវេចនំ នត្ថិ ឯកជ្ឈំ អត្តស្ស វិវេចតុំ អសក្កុណោយ្យត្តា។ ឯសាទិ
បរតោឃោសបច្ចត្តបុរិសការតោ ច សិជ្ឈមាទោ អត្តោ។ ឯត្តកន្តិ ឯត្តកោ
ភាគោ។ យទិ ន សក្កា លទ្ធាំ, អថ កស្មា ឧបឡន្តិ វុត្តន្តិ អាហា
“កល្យាណមិត្តតាយា” តិអាទិ។ សម្មាទិដ្ឋិអាទិសុ ន សក្កា លទ្ធាំ។
អសក្កុណោយ្យេ សកលម្បិ ន សម្បវតិ បរតោឃោសមត្តេន តេសំ
អសិជ្ឈនតោ, បធានហេតុភាវីធិបនត្ថំ បន “សកលមេវា” តិ វុត្តំ។
បុព្វភាគបដិលាភផ្ដន្តិ បុព្វភាគេ បដិលទ្ធព្ពការណំ កល្យាណមិត្តស្ស
ឧបទេសេន វិនា តេន ឧត្តវិ វិសេសតោ អលទ្ធព្ពតោ។ អត្តតោទិ បរមត្តតោ។

“កល្យាណមិត្ត...បេ... ចត្តារោ ឧន្ទា” តិ វត្ថា សុត្វាតិ អត្តោ។ តេ បន
សីលាធម្មោ សម្ពុទ្ធវត្ថុបរិយាបន្នាតិ អាហា “សម្ពុទ្ធវត្ថុន្ទាតិបិ វនន្តិយេវា” តិ។

មាហេវន្តិ មា អហ ឯវន្តិ ធរេនា, អហាតិ និចាតមត្តំ, មាតិ បដិសេធ
និចាតោ។ តេនាហ “មា ឯវ អភណ្ឌ” តិ។ “មាហេវ អានន្ទា” តិ វនន្តោ ភគវតោ
ឥមស្មី ហនេ តាទិសស្ស នាម តេ, អានន្ទ, កល្យាណមិត្តគុណោ សេវតោ វត្ថុ
យុត្តំ អយាថាវតោតិ ធម្មកណ្ណាការិកស្ស យថាភូតគុណាកិត្តនមុខេន
បដិក្ខេបោ យុត្តោតិ ធស្សេន្តោ “ពហុស្សតោ” តិ អាទិមាហា។ ឥនន្តិ ឥនំ វចនំ
ភគវា អាហាតិ សម្ពុទ្ធា។ សកលមេវ ហិតិ ឯត្ថ ហិ-សន្នោ ហេតុអត្តោ។ តេន
“មាហេវ” ន្តិ តស្ស បដិក្ខេបស្ស ការណំ ជោតិ តំ, ន សរូបតោ វត្ថុ។
“កល្យាណមិត្តស្សេត” ន្តិ អាទិនា បន តំ សរូបតោ ធស្សិតន្តិ អាហា
“ឥនានិ...បេ... អាទិមាហា” តិ។ ចាជិកម្ចីតព្ពន្ធិ ឥច្ឆនជ្ជន ចាជិកម្ចីតព្ពំ, ន
បដិកម្ចីតិមិត្តនាតិ អាហា “អវស្សំភាវីតិ អត្តោ” តិ។

ឥនាតិ អន្តោគដាវដាវណាបទំ, ឥនេវាតិ អត្តោ។ ឥមស្មីយេវ ហិ សាសនេ
អរិយមគ្គការីនា, ន អញ្ញត្ថ។ អាទិបទានំយេវាតិ តស្មី តស្មី វាក្យេ អាទិតោ ឯវ
វុត្តសម្មាទិដ្ឋិអាទិបទានំយេវ។ សម្មាធស្សនលក្ខណាតិ ចតុន្តំ អរិយសច្ចានំ
បរិញ្ញាភិសមយាទិវសេន សម្មនេវ ធស្សនសភាវា។

សម្មាអភិរោបនលក្ខណាតិ និព្វានសម្ពុទ្ធាតេ អារម្មណេ សម្មយុត្តធម្មេ
សម្មនេវ អាហេបនសភាវា។ សម្មាបរិគ្គហណាលក្ខណាតិ មុសាវាទាទីនំ
វិសំវាទនាទិកិច្ចតាយ លូទានំ អបរិគ្គាហាកានំ បដិបក្ខការីតោ
បរិគ្គាហាកសភាវា សម្មាវាចា សិនិទ្ធភាវេន សម្មយុត្តធម្មេ សម្មាវាចាបច្ចយំ
សុភាសិតសោតារញ្ច បុគ្គលំ បរិគ្គណាតិ តិ សម្មាបរិគ្គហណាលក្ខណា។
យថា កាយិកកិរិយា កិញ្ចិ កត្តព្ពំ សមុដ្ឋាបេតិ, សយញ្ច សមុដ្ឋហានំ យជនំ

ហោតិ, តថា សម្មាភម្មន្ត សង្ខារាវិរតិបីតិ សមុដ្ឋាបនលក្ខណា ទដ្ឋព្វា,
សម្មយុត្តធម្មានំ វា ឧត្តិបនំ សមុដ្ឋាបនំ កាយិកកិរិយាយ ភារុត្តិបនំ វិយ។
ដីវមានស្ស សត្តស្ស, សម្មយុត្តធម្មានំ វា, ដីវិតប្បវត្តិយា អាជីវស្សេវ វា សុទ្ធ
វោទានំ។ យថា ឧប្បន្ទប្បន្ទានំ វជ្ជានំ ធម្មេន បហាធានុប្បាទអត្តលាភាទិបរិវុឿ
ហោតិ, វេ សម្មយុត្តានំ បគ្គហណសភាវោតិ សម្មាបគ្គហលក្ខណ
សម្មាវាយាមោ។ កាយវេទនាចិត្តធម្មេសុ សុភសុខនិច្ឆអត្តតាហានព្វា
វិធមនវសេន សម្មាបតិជ្ជានសភាវោតិ សម្មាឧបដ្ឋានលក្ខណា សម្មាសតិ។
សម្មយុត្តធម្មានំ សម្មា សមាទហានំ ឯកគ្គតាករណំ សភាវោ ឯតស្សាតិ
សម្មាសមាធានលក្ខណា សម្មាសមាធិ។ តីណិ កិច្ចានិ ហោតិ
បដិបក្ខធម្មេសុ, អារម្មណធម្មេសុ, សម្មយុត្តធម្មេសុ ច ឯកស្មីយេវ ខណ
បវត្តិវិសេសក្ខតានិ។ ឥទានិ តានិ សរូបតោ ទស្សេតុំ “សេយ្យដិទ” ត្ថិអាទិ វុត្តំ។
សទ្ធិត្ថិ ឥមិនា “អញ្ញេហី” តិ វុត្តកិលេសា មិច្ឆាទិដ្ឋិយា សហ ឯកជ្ជា វា
អនេកជ្ជា វាតិ ទស្សេតិ។ បដហតិ បហាយ នំ បដិវិជ្ឈតិ។ និរោធិន្តិ និព្វានំ
អារម្មណំ ករោតិ សច្ចិកិរិយាបដិវេជេន បដិវិជ្ឈតិ។

ន កេវលំ មគ្គធម្មា វុត្តនយេនេវ, អថ ខោ អបរេនបិ នយេន វេទិតព្វាតិ
ទស្សេន្តោ “អបិចា” តិអាទិមាហ។ ធានាខណា បុនប្បនំ ឧប្បជ្ឈនតោ។
ធានាវម្ពណា អនិច្ចានុបស្សនាទិភាវតោ។ ឯកក្ខណា សកិទេវ ឧប្បជ្ឈនតោ។
ឯការម្ពណា និព្វានវិសយត្តា។ ចត្តាវ ធាមានិលភតិ
បរិញ្ញាភិសមយាទិវសេន បវត្តិយា។ តីណិ ធាមានិលភតិ កាមសង្កប្បាទីនំ
បហានវសេន បវត្តិយា។ បដិបក្ខបហានវសេន ហិស្ស ធាមត្តយលាកោ។ ឯស
នយោ សេសេសុបិ។ វិរតិយោបិ ហោតិ ចេតនាយោបិ បុព្វភាគេបិ
វិក្ខម្ពនវសេន បវត្តនតោ។ មគ្គក្ខណោ បនវិរតិយោវ បដិបក្ខសមុច្ឆិន្ទនស្ស
មគ្គកិច្ចត្តា។ ន ហិ ចេតនា មគ្គសភាវា។ សម្មប្បធានសតិបដ្ឋានវសេនាតិ

ចតុត្ថិជសមុប្បធានចតុត្ថិជសតិបដ្ឋានវសេន ចត្តាវិ នាមាធិលភតិ
អនុប្បន្នាកុសលានុប្បាទនាធិនំ កុសលានញ្ច វឌ្ឍនតោ។ បុព្វភាគេបិ
មគ្គកូលោបីតិ យថា បុព្វភាគេ បឋមជ្ឈានាធិវសេន នាធា។ ឯវំ មគ្គកូលោបី។
ន ហិ ឯកោបិ ច មគ្គសមាធិ បឋមជ្ឈានសមាធិអាធិនាមាធិលភតិ
សម្មាធិដ្ឋិអាធិនំ វិយ កិច្ចវសេន ភេទាការតោ។ តេនាហ “មគ្គកូលោបិ
សម្មាសមាធិយេវា” តិ។

ញាត្វាញាតញ្ចាតិ សម្ពន្ធា។ វុទ្ធិ នាម វេបុល្លំ ភិយ្យោភារោ បុនប្បុនំ
ឧប្បាទោ ឯវាតិ អាហ “បុនប្បុនំ ជនេតី” តិ។ អភិនិព្វត្តតិ អភិវឌ្ឍំ ចាបេន្តោ
និព្វត្តតិ។ វិវិត្តតាតិ វិវិត្តភារោ។ សោ ហិ វិវេចនីយតោ វិវិច្ឆតិ, យំ វិវិច្ឆត្វា ឋិតំ,
តទុកយម្បិ ឥធិ វិវិត្តភាវសាមញ្ញេន “វិវិត្តតា” តិ វុត្តំ។ តេសុ បុរិមោ
វិវេចនីយតោ វិវិច្ឆមានតាយ វិវិច្ឆនកិរិយាយ សមដ្ឋី ធម្មសមូហោ តាយ ឯវំ
វិវិច្ឆនកិរិយាយ វសេន វិវេកោតិ គហិតោ។ ឥតរោ សព្វសោ តតោ
វិវិត្តសភាវតាយ។ តត្ថ យស្មី ធម្មបុញ្ញោ សម្មាធិដ្ឋិ បវត្តតិ, តំ យថាវុត្តាយ
វិវិច្ឆមានតាយ វិវេកសម្ពាទំ និស្សយេវ បវត្តតិ, ឥតរំ បន
តំនិន្នតាតំអារម្មណតាហិតិ វុត្តំ “វិវេកំ និស្សិតំ, វិវេកេ វា និស្សិត” ត្ថិ។

យថា វា វិវេកវសេន បវត្តំ ឈានំ “វិវេកជ” ត្ថិ វុត្តំ, ឯវំ វិវេកវសេន បវត្តា
សម្មាធិដ្ឋិ “វិវេកនិស្សិតា” តិ ទដ្ឋញ្ច។ និស្សយោ ច វិបស្សនាមគ្គានំ វសេន
មគ្គជលានំ វេទិតញ្ញោ។ អសតិបិ តាសំ បុព្វាបរភារេ “បដិច្ចសមុប្បាទោ” តិ ឯត្ថ
បច្ចយានំ សមុប្បាទនំ វិយ អភិន្នធម្មាធាវា និស្សយភាវនា សម្ពវត្ថិ។ តស្ស
តទដ្ឋ-សមុប្បាទនិស្សរណាវិវេកនិស្សិតតំ វត្វា បដិប្បស្សន្តិវិវេកនិស្សិតតាយ
អវចនំ អរិយមគ្គភាវនាយ វុច្ឆមានត្តា។ ភាវិតមគ្គស្ស ហិ យេ សច្ចិកាតញ្ញា
ធម្មា។ តេសំ កិច្ចំ បដិប្បស្សន្តិវិវេកោ។ អដ្ឋាសយតោតិ “និព្វានំ

សង្ឃករិស្សមី"តិ មហាន្តអដ្ឋាសយតោ។ យទិបិ ហិវិបស្សនាក្ខណោ
សង្ខារាម្មណំ ចិត្តំ, សង្ខារេសុ បន អាទិនំ សុដ្ឋុ, ទិស្វា តប្បដិបក្ខេ និព្វានេ
និន្ទតាយ អដ្ឋាសយតោ និស្សរណាវិវេកនិស្សិតោ ហោតិ, ឧណ្ហាភិក្ខុតស្ស
បុគ្គលស្ស សីតនិន្ទចិត្តតាវិយ។ កេចិ បន "យថា សភាវតោ, យថា
អដ្ឋាសយតោ និស្សរណាវិវេកនិស្សិតតា, ឯវំ បដិប្បស្សន្តិវិវេកនិស្សិតតាបិ
សិយា"តិ វទន្តិ។ យទគ្គេន ហិ និព្វាននិន្ទតា សិយា, តទគ្គេន ជលនិន្ទតាបិ
សិយា "កុទាស្ស នាមាហំ តទាយតនំ ឧបសម្បជ្ជវិហរេយ្យ"ន្តិ
អដ្ឋាសយសម្បត្តិយា ភាវតោ។ យស្មា បហានវិនយោ វិយ វាគនិរោធាបិ
ឥធាធិប្បតិវិវេកេន អត្ថតោ និព្វិសិដ្ឋោ, តស្មា វុត្តំ ឯស នយោ
វិវាគនិស្សិតាទិស្វតិ។ តេនាហា "វិវេកត្ថា ឯវ ហិវិវាគានយោ"តិ។

វោស្សគ្គសន្តោ បរិច្ចាគត្ថោ បក្ខន្ធនត្ថោ ចាតិ វោស្សគ្គស្ស ធុរិយតា វុត្តា។
វោស្សជ្ជនញ្ចា បហានំ, វិស្សជ្ជកាវេន និរាសង្កបវត្ថុ ច, តស្មា វិបស្សនាក្ខណោ
តទផ្ដវសេន, មគ្គក្ខណោ សមុច្ឆេទវសេន បដិបក្ខស្ស បហានំ វោស្សគ្គោ, តថា
វិបស្សនាក្ខណោ តំនិន្ទកាវេន, មគ្គក្ខណោ អារម្មណករណេន
វិស្សជ្ជសភាវតា វោស្សគ្គោតិ វេទិតព្ពំ។ តេនេវាហា "តត្ថ
បរិច្ចាគវោស្សគ្គោ"តិអាទិ។ អយំ សម្មាទិដ្ឋិតិ អយំ មិស្សកវសេន វុត្តា
សម្មាទិដ្ឋិ។ យថាវុត្តេន បកាវេនាតិ តទផ្ដប្បហានសមុច្ឆេទប្បហានបកាវេន
តំនិន្ទតទារម្មណករណាប្បកាវេន ច។

បុព្វេ វោស្សគ្គវចនស្សេវ អត្ថស្ស វុត្តត្ថា អាហា "សកលេន វចនេនា"តិ។
បរិណាមន្តំ វិបស្សនាក្ខណោ, បរិណាតំ មគ្គក្ខណោ។ បរិណាមោ នាម ឥធ
បរិចាកោតិ អាហា "បរិបច្ឆន្តំ បរិបក្កញ្ចា"តិ។ បរិចាកោ ច អាសេវនលាភេន
លទ្ធិសាមត្តិយស្ស កិលេសេ បរិច្ឆេទិតុំ និព្វានំ បក្ខន្ធាតុំ តិក្ខុវិសទកាវោ។

តេជារាជា “អយ” ភ្នំអាទិ។ ឯស នយោតិ យាយំ នយោ “វិវេកនិស្សិត” ភ្នំអាទិនា
សម្មាទិដ្ឋិយំ វុត្តោ, សេសេសុ សម្មាសង្កប្បាទិសុបិ ឯសេវ នយោ, ឯវំ តត្ថ
នេតព្ពន្តិ អត្តោ។ បដិច្ចាទិ និស្សាយ។ ជាតិសភាវាទិ ជាយនសភាវា។
សកលោទិ អនវសេសោ, សញ្ញាទិ អត្តោ។ ន កោចិ មគ្គោ សាវសេសោ ហុត្វា
សម្ពុតិ។ ហេដ្ឋិមេ មគ្គេ ឧប្បន្នេ ឧបរិមោ ឧប្បន្នោ ឯវំ នាម អនន្តរាយេន
ឧប្បជ្ឈនតោ។ វវស្សគ្គតេតិ វចសាយតេ។ វណ្ណាយន្តិទិ គុណវណ្ណានវសេន
វិត្តាវេន្តិ។

កល្យាណមិត្តសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៩. បឋមអប្បកុសុត្តវណ្ណាន

១៣០. ទិវ-សន្នោ ទិវ-សន្នោវិយ ទិវសបរិយាយោ, តស្មាវិសេសនភាវេន
វុច្ចមាណោ ទិវសន្នោ អត្តវិសេសំ ធិបេតីទិ អាហា “ទិវសស្ស ទិវ” ភ្នំអាទិ។ សំ
វុច្ចតិ ធនំ, តស្ស បតីទិ សម្មតិ, ធនសាមិកោ, តស្ស ហិការហត្ថា
សាបតេយ្យន្តិ អាហា “សាបតេយ្យន្តិ ធន” ភ្នំ។ តស្ស គេហោ កតាកតកណ្ណាស្ស
អតិពហុការតោវិម្ពយប្បត្តោ រាជា “កោ បន វាទោ” ភ្នំ អាហា។ កាឡលោហំ
នាម អយោជលំ។ កច្ចទាទិវុបេហិបិ សោវណ្ណាទិនិ វេបេន្តិ។ សកុណ្ណាកកត្តន្តិ
សកុណ្ណាហិ វា សដុសេហិ វា បក្កកត្តំ។ ពិលដ្ឋំ វុច្ចតិ ធស្ញាពិលដ្ឋំ, អារនាលន្តិបិ
វុច្ចតិ, តំ ទុតិយំ អស្សាទិ ពិលដ្ឋទុតិយំ។ តញ្ចិ កញ្ចិតោ និព្ពត្តត្តា កញ្ចិកំ
នាម។ តីហិ បក្ខេហិ វត្ថុខណ្ឌាហិ កតនិវាសនំ តិបក្ខវសនំ។ តេជារាជា
“តិណិ...បេ....និវាសន” ភ្នំ។

អសន្នោ និទា បុរិសោទិ អសប្បរិសោទិ អាហា “លាមកបុរិសោ” ភ្នំ។
កម្មស្ស និព្ពត្តភាវេន ឌីតរណតាយ ជលំ អគ្គំ នាម, ឧបរិក្ខមិតតត្តា ឧទ្ធុ អគ្គំ

អស្សតិ ឧទុត្តិកំ។ ឧត្តិណន្តិ ធានមាហា។ សន្តោ នាម កាមភ្ជុបបត្តិករោ,
តស្ស និព្វត្តនតោ “សគ្គស្ស ហិតា”តិ វុត្ថំ។ តត្រុបបត្តិជននតោតិ តត្រ
ឧបបត្តិយា ជននតោ, ឧប្បាទនតោតិ អត្តោ។

សេតំ ឧទកំ ឯតិស្សតិ សេតោទកា។ សោ យេន ភាវេន យត្ថ ចាកដតរោ
ហុត្វា ទិស្សតិ, តំ ទស្សេតុំ “វីចីនំ ភិទ្ធផ្ការេ”តិ អាហា។ សុខោតរណាជ្ជានតាយ
កទ្ធមាទិនោសវិរហតោ ច សុន្ទរតិត្តា។ តំ អបេយ្យមានន្តិ តំ ឧទកំ កេនចិ
អបរិភុញ្ញិយមានំ។ អត្តនា កត្តព្ភកិច្ចករោតិ អត្តនា
កាតព្ភកម្មសម្ពាតកិច្ចករោ, បរិភោគវសេន ចេវ
សង្កហោតព្ភសង្កណ្ឌានវសេន ច និយោជកោតិ អត្តោ។ កុសលកិច្ចករោតិ
អត្តនា កាតព្ភបុញ្ញករោ។

បឋមអបុត្តកសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

១០. ទុតិយអបុត្តកសុត្តវណ្ណាន

១៣១. បិណ្ឌាចារេនាតិ សហាយោគេ ករណាវចនំ។ បដិចាទនំ តេន សហ
យោជនន្តិ អាហា “បិណ្ឌាចារេន សទ្ធិ សំយោជេសិ, បិណ្ឌាចាតំ អទាសីតិ
អត្តោ”តិ។ “បណីតភោជនំ ភុញ្ញិក្វា”តិ វុត្ថំ, ចាឡិយំ បន “កណ្ណាជកំ ភុញ្ញតិ
ពិលម្ព័ន្តទុតិយ”ន្តិ។ តំ តំ បវត្តិតំ យេភុយ្យវសេន វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ភំ។ ឥទានិ “ឥមស្ស
សេដ្ឋិស្ស កស្សចិ សមណាស្ស វា ព្រាហ្មណាស្ស វា ទេថា”តិ វចនំ ន សុតបុព្វំ,
យស្មា បច្ចេកពុទ្ធា នាម អត្តនោ គុណានុភាវេហិ លោកេ ចាកជា សញ្ញតា
ឯវ ហោន្តិ, តស្មា សេដ្ឋិភិរិយាយ “ន យស្ស វា តស្ស វា”តិអាទិ ចិន្តិតំ។ តថា ហិ
តេសំ ទេន្ទាបិ សក្កច្ចំ យេភុយ្យេន បណីតមេវ ទេន្តិ។ នាសាបុដំ បហិ អត្តនោ

អានុភាវេន។ សោលុទ្ធតាយ “តហុ វត ធម្មំ មមស្ស” តិ ចិត្តំ សំយមេតុំ
សន្ធាវេតុំ អសក្កោន្តោ។

វិប្បជិសារុប្បន្នាការំ ទស្សេតុំ “វរមេត” តិ អាទិ វុត្តំ។ “ឥមស្ស សមណស្ស
បិណ្ឌាចាតំ ទេហី” តិ វទតោ ន ឯកាយ ឯវ ជវនីចិយា វសេន អត្ថសិទ្ធិ។ អថ
ខោ តត្ថ អាទិតោ បវត្តជវនវារោបិ អត្ថិ មជ្ឈេ បវត្តជវនវារោបិ, តំ សន្ធាយាហ
“បុព្វបច្ឆិមចេតនាវសេនា” តិ។ ឯកា ចេតនា ទ្វេ បដិសន្ធិយោ ន ទេតិ តិ ឯត្ថ
សាកេតបញ្ញាវសេន និច្ឆយោ វេទិតញោ។ ចុទ្ធសន្នំ ចេតនានំ បុព្វេ បុរេតរំ
កតត្តា បុរាណំ។

បរិកយ្ហតីតិ បរិគ្គហោតិ អាហ “បរិគ្គហិតំ វត្ថុ” តិ។ អន្ធាយ ឧបនិស្សាយ
ជីវន្តិ តិ អនុជីវនោ។ សព្វមេតន្តិ ធនធម្មាទិសព្ពំ ឯតំ យថាវុត្ថបរិគ្គហវត្ថុ។
និក្ខិប្បតាមិនន្តិ និក្ខិបិតព្ពតាតាមិនំ។ និក្ខិបិតព្ពសភារំ ហោតីតិ អាហ
“និក្ខិប្បសភារ” តិ។ បហាយ គមនីយន្តិ អយមេត្ថ អត្ថោតិ អាហ
“បរិច្ឆជិតព្ពសភារមេវ” តិ។

ទុតិយអបុត្តកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ទុតិយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. តតិយវគ្គោ

១. បុគ្គលសុត្តវណ្ណានា

១៣២. “នីចេ កុលេ បច្ឆាជាតោ” តិ អាទិ អប្បកាសនភាវេន តមតីតិ
តមោ, តេន តមេន យុត្តោតិ តមោ បុគ្គលោ វុច្ឆតិ, តំ យោគតោ បុគ្គលស្ស
តញ្ញោហារោ យថា “មច្ឆេវយោគតោ មច្ឆេវោ” តិ។ តស្មា តមោតិ

អប្បកាសនភាវេន តមោ តមក្ខតោ អន្ធការោ វិយ ជាតោ, អន្ធការត្ថំ វា
បត្តោតិ អត្តោ។ វុត្តលក្ខណំ តមមេវ បរម្មរតោ អយនំ គតិ និដ្ឋា ឯតស្សាតិ
តមបរាយណោ, តមបរាយណាតំ វា បត្តោតិ អត្តោ។ ញាយេនបិ
តមគ្គហណោន ខន្ធតមោវ កថិតោ, ន អន្ធការតមោ។ ខន្ធតមោតិ ច
សម្មត្តិវហិតា ខន្ធបវត្តិយេវ ទដ្ឋញ្ច។ “ឧច្ឆេ កុលេ បច្ឆាជាតោ” តិអាទិ
បកាសនភាវេន ជាតេតីតិ ជាតិ, តេន ជាតិនា យុត្តោតិអាទិ សព្វំ តមេ
វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ ឥតវេ ទ្វេតិ ជាតិតមបរាយណោ
ជាតិជាតិបរាយណាតិ ឥតវេ ទ្វេ បុគ្គលេ។

វេណុវេត្តាទិកេហិ បេឡាទិការកា វិលីវការកា។ មិគមច្ឆាដីនំ
និសាទនតោ នេសាទា, មាគវិកមច្ឆពន្ធានយោ។ រថេសុ ចម្មេន
បាននករណតោ រថការា ចម្មការា វុត្តា។ “បុ” ឥតិ កវីសស្ស នាមំ, តំ កុសេន្តិ
អបនេន្តិតិ បុគ្គសា, បុប្ផឧត្តកា។ ទុព្ពុល្លោតិ វិរូហោ។ ឱកោដិមកោតិ
អាហេហាភាវេន ហេដ្ឋិមកោដិកោ, រស្សកាយោតិ អត្តោ។ តេនាហ
“លកុណ្ណាកោ” តិ។ លកុវិយ យជិកាវិយ ខេតិ បវត្តតីតិ ហិ លកុណ្ណាកោ,
រស្សោ។ កណាតិ និមិលតីតិ កាលោ។ តំ បនស្ស និមិលនំ ឯកេន អក្ខិនា
ដ្ឋិហិបិ វាតិ អាហា “ឯកក្ខិកាលោ វា ឧភយក្ខិកាលោ វា” តិ។ កុណានំ
កុណោ, ហត្ថវេកល្លំ, សោ ឯតស្ស អត្ថីតិ កុណី។ ខព្វោ វុច្ឆតិ ចាទិវិកលោ។
ហេដ្ឋិមកាយសម្ពាតោ សរីរស្ស បក្ខោ បទេសោ ហតោ អស្សាតិ បក្ខហតោ។
តេនាហ “បីវសម្មី” តិ។ បទីបេ បទីបនេ ឯតព្ពំ នេតព្ពន្តិ បទីបេយ្យំ,
តេលកបល្លាទិឧបករណំ។ វុត្តន្តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។

អាគមនវិបត្តិ តិ អាគមនដ្ឋានវសេនវិបត្តិ អាគមោ ឯត្តាតិ កត្វា។
បុព្វប្បន្នបច្ចយវិបត្តិ តិ បឋមប្បន្នបច្ចយវសេនវិបត្តិ។ ចល្លាហាទិសភាវា

ហ៊ុនស្ស មាតាបិតារោ បឋមុប្បន្នបច្ចយា, បឋមុប្បត្តិយា វា បច្ចយា, តេហោវស្ស
វិបត្តិ ឯវ, ន សម្បត្តិ។ បវត្តបច្ចយវិបត្តិតិ បវត្តេ សុខបច្ចយវិបត្តិ។ តាធិសេ
និហ័នកុលេ ឧប្បន្នោបិ កោចិ វិកវសម្បន្នោ សិយា, អយំ បន ទុគ្គតោ ទុរុចោ
ហោតិ។ អាជីវុចាយវិបត្តិតិ អាជីវុចាយវសេនវិបត្តិ។ សុខេន ហិ ជីវិកំ
បវត្តេតុំ ឧចាយភូតា ហត្ថិសិប្បាធយោ ឥមស្ស នត្ថិ,
បុប្ផឧកសិលាកោដ្ឋនាទិកម្មំ បន កត្វា ជីវិកំ បវត្តេតិ។ តេនាហា
“កសិវុត្តិកេ”តិ។ អត្តការវិបត្តិតិ ឧបជីវិបត្តិ។ ទុក្ខការណសមាយោគោតិ
កាយិកចេតសិកទុក្ខប្បត្តិយា បច្ចយសមោធានំ។ សុខការណវិបត្តិតិ
សុខបច្ចយបរិហានិ។ ឧបកោគវិបត្តិតិ ឧបកោគសុខស្ស វិនាសោ អនុបលទ្ធិ។
ជោតិ ចេវ ជោតិបរាយណភារោ ច សុក្កបក្ខោ។

ធនហិ អក្កោសវុត្ថហិតិ លក្ខណវចនំ ឯតំ យថា “យទិ មេ ព្យាធិតា
ហោន្តិ, នាតព្ពមិទមោសធន្តិ, តស្មា ធនហិ អក្កោសវុត្ថហិ, តត្ថ វា យេន
កេនចិ បរិភាសតីតិ អត្ថោ។ ឯកគ្គចិត្តោតិ ធានំ ធាតុំ អបេក្ខិតតាយ
សមាហិតចិត្តោ។

បុគ្គលសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. អយ្យិកាសុត្តវណ្ណនា

១៣៣. ជរាជិណ្ណាតិ ជរាយ ជិណ្ណា។ តេន ចាកជជរាយ មត្តកប្បត្តិមាហា។
វយោវុឡាតិ វយសា វុឡា។ តេន បច្ឆិមវយស្ស ឌីសក្កសម្បវត្ថី វទតិ។
ជាតិមហាល្លិកាតិ ជាតិមហាត្តគតា។ ចិរកាលំ អតិក្កន្តាតិ ទ្វេ តយោ
រាជបរិវេន្តវីតិវត្តា។ វយោ-សន្នោ សាធារណវចនោបិ ជិណ្ណាសទ្ធីសន្និធានតោ
ឌីសានវយំ ឯវ វទតីតិ អាហា “បច្ឆិមវយំ សម្បត្តា”តិ។ អយ្យិកាតិ មាតាមហិ

សន្ទាយ វេទិតិ។ ហត្ថិ ឯវ វតនក្ខតោ ហត្ថិវតនន្តិ អាហា
“សតសហស្សគ្បនកេនា”តិអាទិ។ សព្វានិ តានិ តិ កុម្មការភាជនានិ, តេហិ
សន្ធិ សត្តសន្តានស្ស បមាណំ ទស្សន្តោ “តេសុ ហិ”តិអាទិមាហ, តំ
សុវិញ្ញយ្យមេវ។

អយ្យិកាសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៤. សស្សត្ថសុត្តវណ្ណាន

១៣៥. អដ្ឋប្បត្តិកោតិ ឯត្ថ កា អស្ស អដ្ឋប្បត្តិ? តិ ត្ថិយានំ ភគវតោ
ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច អលាភាយ អយសាយ បរិសក្កនំ។ តំ វិត្តារតោ ទស្សតុំ
“ភគវតោ កិរា”តិអាទិ វុត្ថំ។ យថា តំ សព្វានិសាសុ យមកមហាមេយោ
ឧដ្ឋហិត្វា មហាឱយំ វិយ សព្វា ចារមិយោ “ឥមស្មីយេវ អត្តភារេ វិចាកំ
ទស្សមា”តិ សម្មិណ្ឌិតា វិយ លាភសក្ការមហោយំ និព្វត្តយីសុ។ តតោ តតោ
អន្ធចានយានវត្តមាលាគន្ធិវិលេបនាទិហត្ថា ខត្តិយព្រាហ្មណាទយោ អាគន្ធា
- “កហំ ភគវ, កហំ ទេវទេវោ នរាសតោ លោកនាថា”តិ ភគវន្តំ បរិយេសន្តិ,
សកជសតេហិបិ បច្ឆយេ អាហរិត្វា ឱកាសំ អលភមាណា សមន្តា
តាវុតប្បមាណាម្មិ សកជធុរេន សកជធុរំ អាហាច្ឆ តិដ្ឋន្តិ ចេវ អនុវត្តន្តិ ច
អន្ធករិទ្ធព្រាហ្មណាទយោ វិយ។ សព្វំ ខន្ធកេ (មហាវ. ២៨២) តេសុ តេសុ
សុត្តេសុ ច អាគតនយេន វេទិតត្ថំ។ យថា ច ភគវតោ, ឯវ ភិក្ខុសង្ឃស្សបិ។
វុត្ថម្មិ - “តេន ខោ បន សមយេន ភគវា សក្កតោ ហោតិ គរុកតោ មាណិតោ
បូជិតោ អបចិតោ លាភី ចីវរ... បេ... បរិក្ខារានំ, ភិក្ខុសង្ឃេហិ ខោ”តិអាទិ (ឧទា.
៣៨), តថា “យាវតា ខោ, ចុន្ទ, ឯតវហិ សង្ឃេ វា គណា វា លោកេ ឧប្បន្នោ,
នាហំ, ចុន្ទ, អញ្ញំ ឯកំ សង្ឃម្មិ ឯកំ គណាម្មិ សមនុបស្សាមិ ឯវ”

លាភគ្គយសគ្គប្បត្តិ, យថវិវាយំ, ចុន្ទ, ភិក្ខុសង្ឃោ"តិ (ជី. និ. ៣.១៧៦)។ ឯវន្តិ
ឥនានិ វុច្ឆមានាការេន។ និជ្ឈត្តិន្តិ សញ្ញត្តិ។ នន្តិ កថំ។

ឯវំ បុច្ឆិតំ អយុត្តំ តិក្ខិយានំ កថា មហាជនសន្និទានេ និយ្យាតិ តា
ហោតិ តិ។ តស្មី ធាតព្ធី, ចិត្តប្បសាទមត្តេន ទេន្តេបិ ហិ បុញ្ញំ បវឡតិ។
អាហេចិតំ អត្តនោតិ អធិប្បាយោ។ ភគវាតិ សត្តំ អាមន្តនំ។ ចិត្តំ នាម
យថាបច្ចយំ បវត្តមាណំ និគណ្ណា... បេ... បសីទតិ បសន្នស្យាតិ អធិប្បាយោ។
បុព្វេ អវិសេសតោ ទេយ្យធម្មស្ស ធាតព្ធីជ្ជានំ នាម បុច្ឆិតំ, ឥនានិ តស្ស
មហាប្បលភាវកោ ទក្ខិណោយ្យវិសេសោតិ អាហា "អញ្ញំ តយា បឋមំ បុច្ឆិតំ,
អញ្ញំ បន្ទា"តិ។ សល្លក្ខេហិ ឯតំ។ បច្ឆិមំ បុរិមេន សទ្ធិំ អាណេហិតិ អធិប្បាយោ។
បុច្ឆិតស្ស នាម បញ្ញាស្ស កថនំ មយ្ហមេវ ភារោ។ សមុបស្សឡោតិ ឯកតោ
សេនាយ វាសិវសេន សម្មិណ្ឌិតោតិ អត្តោ។ តេនាហា "វាសិក្ខតោ"តិ។
អសិក្ខតោតិ សត្តជ្ជសំវច្ឆរាទិ ធនុសិប្បេន សិក្ខតោ។ ធនុសិប្បំ សិក្ខតាបិ
កោចិ កតហត្ថោ ន ហោតិ, អយំ បន អសិក្ខតោ ន កតហត្ថោ,
ចោដ្ឋានុចោដ្ឋាការោយេវ ព្យាមមុដ្ឋិតោ។ តិណបុញ្ញមត្តិកាបុញ្ញាទីស្វតិ អាទិ-
សទ្ធន បំសុបុញ្ញវាលុកបុញ្ញសារជលកអយោយនាទិកេ សង្គណ្ហាតិ។
អកតបរិចយោតិ តេសំ សន្តិការិជ្ឈនជ្ជេន អកតបរិចយោ។
រាជរាជមហាមត្តាទិកេ ឧបេច្ច អសនំ ឧចាសនំ, ន កតំ ឧចាសនំ ឯតេនាតិ
អកតូចាសនោ។ អសិក្ខតតាទិទា ភិក្ខុភារេន វា កាយស្ស ធម្មនំ សង្កម្មនំ
ឧត្តាសោ ឯតស្ស អត្ថិតិ ធម្មិតិ អាហា "បវេទិតកាយោ"តិ។

ទក្ខិណោយ្យតាយ អធិប្បតត្តា "អវហត្ថមត្តេន កាមច្ឆន្ទោ បហីនោ
ហោតិ"តិ អាហា។ អច្ឆន្ទប្បហានស្ស ឥច្ឆិតត្តា តតិយេនេវ កុក្កុច្ឆំ បហីនំ
ហោតិ បដិយសម្បយោគំ។ អសេក្ខស្ស អយន្តិ អសេក្ខំ, សីលក្ខន្ធា។ តយិទំ

ន អគ្គជលំ សីលមេវ អធិប្បតំ, អថ ខោ យំ កិញ្ចិ អសេក្ខុសន្តានេ បវត្តំ សីលំ,
លោកុត្តរោ វេ វេ ន អធិប្បតោ សិក្ខាយ ជាតត្ថា, វេវិមុត្តិក្ខន្ធវាបីតិ។
សេក្ខុស្ស ឯសោតិ វា, អបរិយោសិតសិក្ខត្ថា សយមេវ សិក្ខតីតិ វា សេក្ខា,
ចត្វសុ មគ្គសុ ហោជ្ឈមេសុ ច តីសុ ជលេសុ សីលក្ខន្ធវា។ ឧបរិ
សិក្ខិតញ្ញាភាវតោ អសេក្ខា។ វុឡិប្បត្តោ សេក្ខាតិ អសេក្ខា។
អគ្គជលក្ខតោ សីលក្ខន្ធវា វុច្ឆយ្យ, អដ្ឋកថាយំ បនវិបស្សកស្ស សីលស្ស
អធិប្បតត្ថា តថា អត្ថោ វុត្ថោ។ សព្ពត្ថាតិ “អសេក្ខនា” តិអាទីសុ។ ឯត្ថ ច
យថា សីលសមាធិបញ្ញាក្ខន្ធវា មិស្សកា អធិប្បតោ, វេវិមុត្តិក្ខន្ធវាបីតិ
តទន្ទ្រិមុត្តិអាទយោបិ វេទិតញ្ញា, ន បដិប្បស្សន្ធវិមុត្តិ វេ។

យេន សិប្បន ឥស្សនេសោ ហោតិ, តំ ឥស្សត្ថន្តិ អាហា “ឧសុសិប្ប” ន្តិ។
យស្ស វាយោធាតុយា វសេន សរីរំ សញ្ញាតថាមំ ហោតិ, តំ ពលបច្ចយំ
សន្ធាយាហា “ពលំ នាម វាយោធាតុ” តិ។ សមប្បវត្តិតោ ហិ
វិសមប្បវត្តិនិវារកធាតុ ពលំ នាម, តេន តតោ អញ្ញំ ពលរូបំ នាម នត្ថិ។

យស្មា អរហា វេ ឯកន្តតោ សោរតោ, តស្ស ភាវោ សោរច្ចន្តិ អាហា
“សោរច្ចន្តិ អរហត្ថ” ន្តិ។ ឯតេ ទ្វេតិ ខន្តិ សោរច្ចន្តិ ឯតេ ទ្វេ ធម្មា។ ចានីយំ បិវន្តិ
ឯត្ថាតិ បថា, យោ កោចិ ជលាសយោ យំ កិញ្ចិ ចានីយជ្ជានន្តិ អាហា
“ចតុរស្សចោក្ខរណីអាទីនី” តិ។ ឧទកវិក្ខលាទីសុ កមន្តិ អតិក្កមន្តិ ឯតេហិតិ
សង្គមនានិ, សេតុអាទីនិ។ សេតុករណយុត្តជ្ជានេ សេតុ,
ចង្គមនករណយុត្តជ្ជានេ ចង្គមនំ, មគ្គករណយុត្តជ្ជានេ មគ្គំ ករេយ្យាតិ
អយមេត្ថ អធិប្បាយោ។ តេនាហា “បណ្ណាសា” តិអាទិ។

ភិក្ខាចារវត្ថន្តិ អរិយានំ ហិតំ វត្ថុបដិបត្តិ។ ទេន្តោបីតិ បិ-សទ្ធន
អធិណាសវស្ស ទេន្តោបីតិ ឥមមត្តំ ទស្សេតិ យស្ស កស្សចិបិ ទេន្តនបិ

កម្មវត្ថុ សុទ្ធិហិត្វាវិប្បសន្តចិត្តនេវ នាតព្វត្តា។ ជនយន្តិ ៩៨ តស្ស
មហាមេយការវនស្សនំ, យោ ហិ មហាវស្សំ វស្សតិ, សោ គន្ធន្តោវិជ្ជម្ចាស់
វិស្សន្តោ បវស្សតិ។ អភិសន្តិវត្តា សមោធានេត្វាតិ ខានិយស្ស
វិវិជជាតិយានិ សម្មិណ្ឌោត្វា។ តេនាហ “រាសី កត្វា” តិ។

បកិរណំ នាម វិកិរណាម្មិ ហោតិ អនេកត្តត្តា ជាតុនន្តិ អាហ
“វិកិរតី” តិ។ បកិរន្តោវិយ វា នាមំ ទេតីតិ ៩មិណ គុណខេត្តមេវ
អបរិយេសិត្វា ករុណាខេត្តបិ មហានាមំ បវត្តតីតិ ទស្សតិ។ តេន
“បកិរតី” តិ វនន្តេន ភគវតា អដ្ឋប្បត្តិយំ អាគតតិត្តិយវាទេន
អប្បដិសេធិតតាបិ ធិបិតា ហោតិ។ បុញ្ញធារាតិ បុញ្ញមយធារា បុញ្ញាភិសន្តា។
សិនេហាយន្តិ ជូលធាវេនបិ សិនេហេន សិនិទ្ធី ករោន្តិ។ កិលេទយន្តិ
អល្ហការំ ចាបយន្តិ។ យថាយំ បុញ្ញធារា នាតារំ អន្តោ សិនេហេតិ បូរេតិ
អភិសន្តេតិ, ឯវំ បដិក្កាហកានម្មិ អន្តោ សិនេហេតិ បូរេតិ អភិសន្តេតិ។
តេនេវាហ “ទទំ បិយោ ហោតិ ភជន្តិ នំ ពហូ” តិអាទិ (អ. និ. ៥.៣២) ឯវំ សន្តេបិ
“នាតារំ អភិវស្សតី” តិ វុត្តត្តា អដ្ឋកថាយំ នាយ កវសេនេវ “សិនេហេតិ” តិ
វុត្តំ, យស្មា វា បដិក្កាហកស្ស សិនេហុប្បត្តិ អាមិសនិស្សិតាតិ
នាយ កវសេនេវ វុត្តំ។

ឥស្សត្តសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. បព្ពត្តបមសុត្តវណ្ណានា

១៣៦. ខត្តិយាតិ អភិសេកប្បត្តា។ ឥស្សរិយមទោ កាមគេដោ។
បថវិមណ្ឌលស្ស មហាន្តតា តំនិវាសិនំ អនុយន្តតាតិ សព្វមិទំ យថិច្ឆិតស្ស
រាជកិច្ចស្ស សុខេន សមិជ្ឈនស្ស ការណាកិត្តនំ។ យាទិសេ រាជកិច្ច ឧស្សក្កំ

អាបន្នោ, តំរិញ្ញាតតោ ឧស្សេត្តំ “ឯស កិរា” តិអាធិ វុត្តំ។ អន្តរគមនាធិតិ តិណ្ណំ
និរន្តរគមនាធិ អន្តរន្តរា គមនាធិ។ ចោរា ចិន្តយីស្វតិ ឯកោ អន្តរភោគិកោ
រាជាបរាធិកោ បញ្ចសតមនុស្សបរិវារោ ចោរិយំ ករោន្តោវិចរតិ, តេ សន្ទាយ
វុត្តំ។

“អយុត្តំ តេ កត” ត្ថិ សចាបំ វត្តាមីតិ យោជនា។ ធុរិហារេតិ រថស្ស ធុរិ
វិយ នគរស្ស ធុរភូតេ វិហារេ។ សន្តម្ពិត្តិវិស្សាសភាវេន ឧបជ្ជាតុំ។
សន្ទាយិកោតិ សន្ទាយ អយិភព្វោ, សន្ទេយ្យាតិ អត្តោ។ តេនាបា
“សន្ទាតព្វោ” តិ។ បច្ចយិកោតិ បត្តិយាយិភព្វោ។ អត្ថសមំ បុគ្គលភាវេន។
និប្បាថេន្តោតិ និម្មន្តោ។ សណ្ឋាករណីយំ អតិសណ្ឋំ បិសន្តោ និសន្តោតោ
វិយ បិសន្តោ។

ធម្មចរិយាតិអាធិត្តម្បិ សីសំ ចេលព្វា អជ្ឈបេក្ខិត្វា សម្មាបជិបត្តិ ឯវ
កាតព្វា តស្ស ឯវ បរលោកេ បតិដ្ឋាភាវតោ។ អាធិក្ខាមីតិ កថេមិ, កថេន្តោ
ច យថា តមត្ថំ សម្មនេវ រាជា ជាតាតិ, ឯវំ ជាតាបេមីតិ។ និប្បត្តិ យុទ្ធន
កាតព្វាអត្ថសិទ្ធិ។ វិសិនោតិ ពន្ធតិ យថាធិប្បត្តំ ចិត្តំ ឯតេនាតិ វិសយោ,
សមត្ថភាវោ។ មន្តសម្បជ្ជាតិ សម្បជ្ជរាជមន្តោ។ មហាអមន្តាតិ
មហោសធាធិសធិសា នីតិសត្តនេកា អមច្ចបុរិសា។ ឧបលាបេតុន្តិ បរេសំ
អន្តរេ វិរោធត្ថំ សន្តណ្ឌិតុំ។

ទ្វេយេវ បព្ពតាតិ បព្ពតសធិសា ទ្វេយេវ គហិតា។ រាជោវាទេតិ
រាជោវាទសុត្តោ។ អាគតាវ តត្ថន្តិយា អនុរូបត្ថំ។ វិលុម្បមានាតិ ឥតិ-សន្តោ
អាធិអត្តោ។ វិបត្តិតិ ភោគបរិហារនាធិវិជានោ។ ហត្ថិយុទ្ធាធិហិ ជរាមរណំ
ជិនិតុំ ន សក្កា សត្តស្ស អវិសយភាវតោ។ យេន បន ជិនិតុំ សក្កា, តំ
ឧស្សេន្តោ ភគវា “ពុទ្ធ...បេ... និវេសយេ” តិ អាហា។ វតនត្តយេ ហិ សន្ទា និវិដ្ឋា

មូលជាតា បតិដ្ឋិតា ឯកន្តតោ ជរាមរណវិជយាយ ហោតិ។ តេនាហ “តស្មា
សទ្ធ”ន្តិ។

បព្ពត្ថបមសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

តតិយវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សាវត្ថប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

កោសលសំយុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៤. មារសំយុត្តំ

១. បឋមវគ្គោ

១. តថោកម្មសុត្តវណ្ណនា

១៣៧. ឧរុវេលាយ សមីបេ គាមោ ឧរុវេលគាមោ, តំ ឧរុវេលតាមំ
អភិមុខភាវេន សម្មនេវ សព្ពជម្មេ ពុជ្ឈតីតិ អភិសម្ពោធិ, សព្ពញ្ញតញ្ញាណំ,
តេន សមន្នាគតត្តា ច ភគវា អភិសម្ពុទ្ធាតិ វុច្ចតិ។ តស្ស បញ្ចេត្តាលីសាយ
វស្សេសុ អាទិតោ បន្ទុរស វស្សានិ បឋមពោធិ, ឥធម បន សត្តាហព្ពន្ធរមេវ
អធិប្បេតន្តិ អាហ “អភិសម្ពុទ្ធា ហុត្វា អន្តោសត្តាហស្មី យេវ” តិ។
អសុខភាវេន អញ្ញេហិ កាតុំ អសក្កលោយ្យត្តា ទុក្ខំ ករោតីតិ ទុក្ខរកាហ,
សោ ឯវ ឥត្តិលីដ្ឋវសេន ទុក្ខរកាវិការ។ តាយ មុត្តោ វតម្ភីតិ ចិន្តេសិ។ យទិ ឯវ
កស្មា តំ លោកនាថោ ធម្មស្សានិ សមនុយុញ្ញតិ? កម្មបិធឿតវសេន។ វុត្តញ្ញេតំ
អបទានេ (អប. បេរ ១.៣៩.៩២-៩៤) -

“អវចាបំ ជោតិចាលោ, សុគតំ កស្សបំ តទា;
កុតោ នុពោធិ មុណ្ឌាស្ស, ពោធិ បរមទុល្លភា។

“តេន កម្មវិចារកេន, អថី ទុក្ខំ ពហំ;
ធម្មស្សនុវេលាយំ, តតោ ពោធិមចាបុណី។

“នាហំ ឯតេន មគ្គេន, ចាបុណី ពោធិមុត្តមំ;
កុម្មគ្គេន គវេសិស្សំ, បុព្វកម្មេន វារិតោ”តិ។

មានតីតិ វិពារេនតិ។ វិបត្តិអាទិសំយោជនញ្ញិ សាធ្ងនំ បរមត្ថតោ មរណំ
សច្ចបដិវេធមារណត្ថា, ចាបតរត្ថា ចាបតមោតិ ចាបិមា។ សា ចស្ស
ចាបតមតា ចាបវុត្តិតាយាតិ អាហ “ចាបេ និយុត្តោ”តិ។ អធិបតីតិ
កាមាធិបតិ។ អប្បហ័នកាមរាគេ អត្ថនោ វសេ វត្ថុតីតិ វសវត្ថុ។ តេសំយេវ
កុសលកម្មានំ អន្តំ ករោតីតិ អន្តកោ។ វដ្ឋទុក្ខតោ អបរិមុត្តបច្ចយត្ថា នមុចិ។
មត្តានំ បមត្តានំ ពន្ធតិ បមត្តពន្ធ។

តថាកម្មាតិ អត្ថកិលមថានុយោគតោ។ អបរាជោតិ វិវដ្ឋសិ។
“អបរាជោ”តិបិ អត្ថិ, សោយេវ អត្ថោ។ កាយកិលមថំ អនុយុញ្ញត្ថោ
យេតុយ្យេន អមរត្ថាយ អនុយុញ្ញតិ, សោ ច កម្មវាទីហិ អនុយុញ្ញិយមាណោ
ទេវត្ថាយ សិយាតិ អាហ “អមរភាវត្ថាយា”តិ។ សព្វំ តបន្តិ សព្វំ
អត្ថបរិតាបនំ។ អត្ថាវហំ នកវតិ ពោធិយា អនុចាយត្ថា។ កិញ្ចស្សាតិ កិញ្ច
សិយាតិ អត្ថោ។ ជិយាវត្ថុវ ធម្មនិតិ ធម្មំ វុច្ឆតិ វណ្ណ, សោ វេធិ “ធម្ម”ន្តិ វុត្ថោ,
ធម្មនិ វណ្ណបទេសេតិ អត្ថោ។ តេនាហ “អរញ្ញោ”តិ។ ឧភោសុ បស្សេសុ ជិយាហិ
អាភឿយ្យ ថេវ អវត្ថេហិ ឧប្បិឡេយ្យ ច។

សម្ភារៈចាកម្ពុជ្ជាជីវៈ គហិតា មគ្គសីលស្ស អធិប្បតត្តា។ សមាធិនោ ហិ
គហណោន សម្ភារៈយាមសតិសមាធយោ គហិតា ឧបការភាវតោ។
បញ្ញាយាតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ ពុជ្ឈតិ ឯតេនាតិ ពោធា។ មគ្គោតិ អាហ
“ពោធាយាតិ មគ្គត្ថាយា”តិ។ កងំ បន មគ្គំ មគ្គត្ថាយ ភាវេតីតិ អាហ “យថា
ហិ”តិអាទិ។ តេន យថា យាគុបចនាវម្ពោ យាវទេវ យាគុអត្ថោ, ឯវំ
មគ្គភាវនាវម្ពោ មគ្គាធិគមត្ថាយាតិ ទស្សេតិ។ អារម្មោតិ ច
អរិយមគ្គភាវនាយ ពន្លាបនំ ទដ្ឋព្ពំ។ កេចិ បន “មគ្គន្តិ អរិយមគ្គំ, ពោធាយាតិ
អរហត្តសម្ពោធាយ, ឯវញ្ច កត្វា ‘បត្តោស្មិ បរមសុទ្ធិ’ន្តិ ឥទម្បិ វចនំ
សមត្ថិត”ន្តិ វទន្តិ, អបរេ បន “សព្ពញ្ញតញ្ញាណសម្ពោធាយាតិ។ សោ ហិ
សព្ពស្មាបិ ពោធិតោ ឧត្តរិតរោ”តិ។ និហតោ និព្វិសេវនភាវំ ចាបិតោ។ តេនាហ
“បរាជិតោ”តិ។

តថាកម្មសុត្តវល្លាណ និដ្ឋិតា។

២. ហត្ថិរាជវល្លាសុត្តវល្លាណ

១៣៨. អនុភាវការកេតិ បច្ឆរជនស្ស ចក្ខុវិញ្ញាណុប្បត្តិនិវារណោន
អនុភាវការកេ។ មហាតមេតិ មហាតិ តមសិ។ ចាសាណាជលកេ មហាចីវរំ
សីសេ ឋបេត្វាតិ ឯតេន តំ ជលកំ អបស្សាយ និសិទ្ធាតិ ទស្សេតិ។ បធានន្តិ
ភាវនំ។ បរិគ្គណ្ឌមាណោតិ សព្ពសោ គណ្ឌោ អវិស្សន្នោ, ភាវនំ
អនុយុញ្ញោ អនុបុព្វសមាបត្តិយោ ជលសមាបត្តិញ មនសិករោត្តោតិ អត្ថោ។
តេនាហ “ននុ ចា”តិអាទិ។ អវិជ្ជកោតិ អវិជ្ជកវល្លោ។ តេនាហ
“កាឡកោ”តិ។

ធិបតីមន្ត្រី ចំរើន កាល។ សំសរន្តិ អាសាធនាធិប្បាយេន សញ្ញាវន្តោ,
អលំ តុប្បំ ឯតេន និប្បយោជន្តិ អធិប្បាយោ។ ន ហិ តេន មាស្ស កាចិ
អត្ថសិទ្ធិតិ។

ហត្ថិរាជវណ្ណសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៣. សុកសុត្តវណ្ណាន

១៣៩. សុសំវុតាតិ មគ្គសំវេនេ សុដ្ឋុ សំវុតា។ សុបិហិតាតិ សុដ្ឋុ បិហិតា។
វសានុកាតិ កាយាធិដ្ឋារវសានុកា វសវត្ថិនោ ន ហោន្តិ។ ពទ្ធចរាតិ
បដិពទ្ធចរិយាតិ។

សុកសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៤. បឋមមារចាសសុត្តវណ្ណាន

១៤០. ឧចាយមនសិការេនាតិ អនិច្ចាធិសុ អនិច្ចាធិតោ មនសិករណោ។
ឧចាយវីរិយេនាតិ អនុប្បន្នាកុសលានំ អនុប្បាទនាយ វិធិនា បវត្តវីរិយេន។
ការណាវីរិយេនាតិ អនុប្បន្នានុប្បាទនាធិអត្ថស្ស ការណាភូតេន វីរិយេន។
អនុប្បន្នាបកានុប្បាទនាធិអត្ថានិ ហិ វីរិយានិ យទត្ថំ ហោន្តិ, តំ អត្ថំ
សាធន្តិយេវាតិ ឯតស្ស អត្ថស្ស ធិបកោ សម្មា-សន្នោ។ យោនិសោសម្មាសន្នេន
ហិ ឧចាយការណាត្ថធិបកតំ សន្ធាយ “ឧចាយវីរិយេន ការណាវីរិយេនា”តិ
វុត្ថំ។ អរហត្ថជលវិមុត្តិ ឧក្កជ្ជនិទ្ទេសេន។ មារេន “មយ្ហំ ខោ, ភិក្ខុវេ”តិ អាទិកំ
ភកវតោ វចនំ សុត្វា វុត្ថំ “អរហត្ថំ បទ្វាបិ ន តុស្សតិ”តិ អាទិ។

កិលេសចាសេនាតិ កិលេសមាស្ស ឧចាយភូតេន។ កិលេសមារោ ហិ
សត្តេ កាមគុណាចាសេហិ និពន្ធិតិ, ន បន សយមេវ។ តេនាហ “យេ ទិព្វា

កាមគុណសម្ព័ន្ធាតា"តិអាទិ។ មារពន្ធនេតិ កិលេសមារស្ស ពន្ធនដ្ឋានេ,
ភវចារកេតិ អត្ថោ។ នមេ សមណមោក្ខសីតិ ៩ទំ មារោ "អនុត្តរវិមុត្តិ
អនុប្បត្តា, វិមុត្តា សព្វចាសេហ៍"តិ ច ភកវតោ វចនំ អសន្តបាណ្ឌោ វទតិ
សន្តបាណ្ឌេហិ វា "ឯវមយំ បរេសំ សត្តានំ មោក្ខាយ ឧស្សហំ ន ករេយ្យ"តិ
អត្ថនោ កោហញោ ឋត្វា វទតិ។

បឋមមារចាសសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៥. ទុតិយមារចាសសុត្តវណ្ណានិ

១៤១. អនុបុព្វគមនចារិកន្តិ កាមនិគមរាជធានីសុ អនុក្កមេន
គមនសម្ព័ន្ធាតំ ចារិកំ។ ឯវំ ហិ គតេស្វតិ ឯវំ តុម្ពេសុ ពហូសុ ឯកជ្ឈំ គតេសុ។

អាទិម្ហិ កល្យាណំ ឯតស្សតិ អាទិកល្យាណំ, តថា សេសេសុ។ សាសនស្ស
អាទិ សីលំ មូលកត្តា។ តស្ស សមថាធម្មោ មជ្ឈំ សាសនសម្មត្តិយា
វេមជ្ឈការតោ។ ជលនិព្ពានានិ បរិយោសានំ តទទិគមតោ ឧត្តរិ
ករណីយាការតោ។ សាសនេ សម្មាបដិបត្តិ នាម បញ្ញាយ ហោតិ, តស្ស ច
សីលំ សមាធិ ច មូលន្តិ អាហា "សីលសមាធម្មោ វា អាទិ"តិ។ យស្មា បញ្ញា
អនុពោធបដិវេជវសេន ធុរិយា, តស្មា តទុកយំ គណ្ណានោ "វិបស្សនាមគ្គា
មជ្ឈ"ន្តិ អាហា។ បញ្ញានិប្បត្តិ ជលកិច្ចំ, និព្ពានសច្ចិកិរិយា បន សម្មាបដិបត្តិយា
បរិយោសានំ តតោ បរំ កត្តញ្ញាការតោតិ អាហា "ជលនិព្ពានានិ
បរិយោសាន"ន្តិ។ ជលគ្គហណោន ហិ សឧចាទិសេសនិព្ពានំ គយ្ហតិ, ៩តរេន
៩តរំ, តទុកយវសេន បដិបត្តិយា ឱសានន្តិ អាហា "ជលនិព្ពានានិ
បរិយោសាន"ន្តិ។ "តស្មាតិហ ភ្នំ, ភិក្ខុ, អាទិមេវ វិសោធបិ កុសលេសុ
ធម្មេសុ។ កោ ចាទិ កុសលានំ ធម្មានំ? សីលញ្ច សុរិសុទ្ធី, ទិដ្ឋិ ច ឧដុកា"តិ (សំ.

និ. ៥.៣៦៩) វចនតោ សីលទិដ្ឋដុកតាយ មត្តកក្ខតាវិបស្សនា, តទទិដ្ឋានា
សីលសមាធិតិ ឥមេ តស្ស សាសនស្ស មូលន្តិ អាហា “សីលសមាធិវិបស្សនា វា
អាទិ” តិ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

កិញ្ចាបិ អវយវីនិមុត្តោ សមុទាយោ នត្តិ, យេសុ បន អវយវេសុ
សមុទាយរូបេន អបេក្ខិតេសុ គាថាតិ សមញ្ញា, តំ តតោ ភិទ្ធីវិយ កត្វា
ទស្សន្តោ “ចតុប្បទិកកាថាយ តាវ បឋមថាទោ” តិអាទិមាហា។
បញ្ចបទនប្បទានំ គាថានំ អាទិបរិយោសានគ្គហណោន ឥតវេ ទុតិយាទយោ
តយោ ចត្តារោ វា មជ្ឈន្តិ អវុត្តសិទ្ធិមេវាតិ ន វុត្តំ។ ឯកានុសន្និកសុត្តស្សាតិ
ឥទំ ពហុវិភាគំ យថានុសន្និនា ឯកានុសន្និកំ សុត្តំ សន្ធាយ វុត្តំ, ឥតវស្ស បន
តេយវ ទេសេតព្ភធម្មវិភាគេន អាទិមជ្ឈបរិយោសានភាគា លព្ភន្តិ។ និទានន្តិ
កាលទេសកបរិសាទិ-អបទិសនលក្ខណាទិកោ អត្តោ។ ឥទមវោចាតិ ឥតិ-
សទ្ធោ អាទិអត្តោ។ តេន តទវសេសនិគមនថាជ្ជី សង្កណ្ណាតិ។
អនេកានុសន្និកស្ស សហ និទានេន បឋមោ អនុសន្និ អាទិ។ សហ និគមនេន
បច្ឆិមោ បរិយោសានំ, ឥតវេន មជ្ឈិមន្តិអាទិមជ្ឈបរិយោសានានិ វេទិតញ្ញានិ។

សាត្តកន្តិ អត្តសម្បត្តិយា សាត្តកំ កត្វា។ សព្វញ្ញនន្តិ ព្យញ្ញនសម្បត្តិយា
សព្វញ្ញនំ។ សម្បត្តិ ច នាម បរិបុណ្ណាព្យញ្ញនតាតិ អាហា “ព្យញ្ញនេហិ...បេ....
ទេសេតា” តិ។ សកលបរិបុណ្ណាន្តិ សព្វសោ បរិបុណ្ណំ
សីលាទិបញ្ចធម្មក្ខន្ធចារិប្បវិយា។ និរុបក្ខិលេសំ
ទិដ្ឋិមាណទិឧបក្ខិលេសាភាវតោ។ អវិសេសតោ តិស្សោ សិក្ខា សកលេ
សាសនេ ភវន្តិ។ ធម្មាតិ បន ព្រហ្មចរិយំ វា សន្ធាយ វុត្តំ “កតមេសានំ ខោ,
ភន្តេ, ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ ព្រហ្មចរិយំ ចិវដ្ឋិតិកំ អហោសី” តិអាទិសុ (ចារា. ១៨)
វិយ។ ទុក្ខលសាលិយា បដិច្ចន្ទាវិយ, ន តុ ចាការសេលាទិបដិច្ចន្ទាវិយ។ តេន

ធម្មនិរុត្តិយា សកលកិលេសានំ បហានានុការំ វទតិ។ អលាភបរិហានិយា, ន
លទ្ធិបរិហានិយា។ អឌ្ឍឡានិទិ បញ្ចសតាធិកានិ តីណិ
ចាជិហារិយសហស្សានិ។ សាតន្តិ សុខំ។

ទុតិយមារចាសសុត្តវល្លាណ និដ្ឋិតា។

៦. សប្បសុត្តវល្លាណ

១២២. សុរាគារកានន្តិ បិដ្ឋសុរាយោជនកានំ។ កោសលានំ ឥស្សរោតិ
កោសលោ, កោសលរាជស្ស អយន្តិ កោសលិកា។ បរិភោគចាតីតិ
ភត្តបរិភោជនត្ថាយ ចាតិ បរិភោគចាតិ។ កម្មារុទ្ធនបណាឡិយាតិ
កម្មារុទ្ធនបណាឡិមុខេ។ ធម្មមាធាយាតិ ធមិយមាធាយេ។ តំ បន យស្មា
ភស្តុវាតេហិ ប្ងិតំ នាម ហោតិ, តស្មា “ភស្តុវាតេន ប្ងិយមាធាយា”តិ វុត្តំ។
និយាមភូមិយន្តិ ភគវតោ បដិសល្លានជ្ជានេ សញ្ញាន្តំ មារំ មំសចក្កុនារ ទិស្វា។
តេនាហ “វិជ្ជុលតាលោកេនា”តិ។

សេយ្យត្ថាយាតិ សេយ្យនិសំសាយេ។ តេនាហ “ឋស្សនមី”តិអាទិ។
អត្តសញ្ញតោតិ អត្តភាវេន សំយតោ។ តេនាហ “សំយតត្តភារោ”តិ។
តំសណ្ឌិតស្សាតិ តស្មី ហត្ថចាទកុក្កច្ឆរហិតេ ពុទ្ធមុនីស្មី អវជ្ជិតស្ស។ វោស្សន្ត
ចរេយ្យ តត្ថ សោតិ ឥមិនា ភគវា តំ ព្យាករមាធា វិភីសិតា ពុទ្ធានំ កី
ករិស្សតិ ភយាការតោ? កេវលំ បន អនជ្ឈវលីកំ ឧប្បិឡោន្តោ វិយ តូមេវ
អាយាសំ អាបជ្ជិស្សសីតិ មារំ សន្តជ្ជេតិ។

កេវាតិ អរីតរាគានំ ភយជនកា។ តត្ថាតិ តំនិមិត្តំ។ ជលេយ្យាតិ
ភិដ្ឋេយ្យ។ សត្តិសល្លន្តិ សត្តិសម្ពាតំ បុព្វសល្លំ។ ឧស្មី ចារយេយ្យន្តិ ជាសុំ វិជ្ជិតុំ

បែបយ៉ូ ឧត្តិរេយ្យ។ ឧបដិស្វតិ ឧបដិស្វាតេសុ ឧបដិសុ។ តាលំ ករោន្តិ
នាមាតិ តតោ ភយនិមិត្តតោ អត្តនោ តាលំ ករោន្តិ នាម។

សប្បសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. សុបតិសុត្តវណ្ណានា

១៤៣. ឧតុតាហាបនត្ថំ ជោវិត្វា, ន រដោជល្លវិក្ខាលនត្ថំ។ តេនាហ “ពុទ្ធានំ
បនា” តិអាទិ។ ឆោតចាទកេ គេហេតិ ឆោតចាទេហិ អក្កមិតព្ពកេ។ វត្តភេនោ
នាម នត្ថិ ធម្មស្សមិការតោ។ វត្តសីសេ បត្វា ជោវិត្តិ អញ្ញេសំ
ទិដ្ឋានុគតិអាបន្តនត្ថំ។ សោប្បបរិក្កាហាកេនាតិ ឯត្ថ សោប្បំ នាម និដ្ឋាយ
អន្តរន្តរា បវត្តកិរិយមយចិត្តប្បវត្តិរហិតា និរន្តរកវដ្តសន្តតិ តំ សភាវតោ
បយោជនតោ កាលបរិច្ឆេទតោ បរិក្កាហកំ ឧបរិទិទ្ធសសតិសម្បជញ្ញំ
សន្ធាយ វុត្តំ “សោប្បបរិក្កាហាកេន សតិសម្បជញ្ញេនា” តិ។ កេចិ បន
“និដ្ឋាសោប្បនា” តិ វទន្តិ, តំ ភគវតោ សោប្បំ ហិឡេន្តោ វទតិ។

កី ទូតិ ឯត្ថំ កិច្ចិ ហេតុនិស្សក្កេ បច្ចត្តវចនន្តិ អាហ “កស្មា នុ សុបសី” តិ?
ទុព្ពតោ វុច្ចតិ និស្សិរិកោ ភិន្ទភតោ, សោ បន មតសទិសោ វិសញ្ញិសទិសោ ច
ហោតិ តិ អាហ “មតោវិយ វិសញ្ញិវិយ ចា” តិ។

អាទិនាតិ អាទិ-សទ្ទេន “ពាហិរស្ស ឧចាទាយ អដ្ឋារសា” តិអាទិនា (វិភ.
៨៤២) អាគតំ តណ្ហាកោដ្ឋាសំ សង្កណ្ហាតិ។ តត្ថ តត្ថវិសត្ថតាយាតិ តម្ហិ
តស្ហិ អារម្មណេវិសេសតោ អាសត្តភាវេន។ វិសស្ស ទុក្ខនិព្ពត្តកកម្មស្ស
ហេតុភាវតោ វិសមូលតាវិសំ វា ទុក្ខទុក្ខាទិភូតវេទនា មូលំ ឯតស្សាតិ
វិសមូលា, តណ្ហា។ តស្ស រូចាទិកស្ស ទុក្ខស្ស បរិភោគោ, ន អមតស្សាតិ
វិសបរិភោគតា។ កត្ថចិ នេតុន្តិ កត្ថចិ ភវេ សព្ពថា នេតុ? បរិក្ខយាតិ សព្ពសោ

ខ័ណ្ឌត្តា។ តុហ្មំ ក៏ ឯត្តាតិ សព្វបដិបរិក្ខយា សុទ្ធស្ស មម បដិបត្តិយំ តុហ្មំ ក៏ ឧជ្ឈាយនំ? កេវលំ វិយាតោយេវ តេតិ ធស្សេតិ។

សុបតិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. នន្ទតិសុត្តវណ្ណានា

១៤៤. អជ្ឈមំ ឧត្តានត្ថមេវ។

នន្ទតិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. បឋមអាយុសុត្តវណ្ណានា

១៤៥. បណ្ណាសំ វា វស្សានិ ជីវតិ វស្សសតតោ ឧបរិ សេយ្យថាបិ ថេរោ អនុរុទ្ធោ។ សង្ខារំ វា វស្សានិ សេយ្យថាបិ ថេរោ ពាកុលោ។ បដិហរិត្វា បច្ចនីកភារេ សាតំ សុខំ ឯតស្សាតិ បច្ចនីកសាតោ, តញ្ញារោ បច្ចនីកសាតតា, តាយ។ អភិកវិត្វា អភាសិ បដិវចនំ ជានមាណោវ។

ន ហិឡេយ្យ ន ជិតុច្ឆេយ្យ។ ឯវន្តិ សោ ធារកោរិយ កិញ្ចំ អចិន្តេន្តោ សប្បុរិសោ ចរេយ្យ, ឯវំ ហិស្ស ចិត្តទុក្ខំ ន ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ បដ្ឋលិតសីសោរិយ ចរេយ្យាតិ យថា បដ្ឋលិតសីសោ បុរិសោ អញ្ចំ កិញ្ចំ អកត្វា តស្សេវ រូបសមាយ វាយមេយ្យ, ឯវំ សប្បុរិសោ អាយុំ បរិត្តន្តិញ្ញត្វា តេនេវ នយេន សព្វសង្ខារគតំ អនិច្ចំ, អនិច្ចត្តា ឯវំ ទុក្ខំ, អនត្តាតិ វិបស្សនម្មិ ធិតវិត្វា តំ ឧស្សុក្កាបេន្តោបិ សង្ខារវិគមាយ ចរេយ្យ បដិបន្នេយ្យ។

បឋមអាយុសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. ទុតិយអាយុសុត្តវណ្ណានា

១៤៦. នេមីវាតិ នេមិសីសេន ចក្កំ វេទតិ។ កុញ្ញំ អនុបរិយាយតីតិ កុញ្ញំ
អនុបរិវត្តតិ។ តថាភូតោ បន សោ តំ អជហន្តោវាតិ អាហា “នវិជហតី”តិ។
អាយុ អនុបរិយាយតីតិ មច្ឆានំ អាយុ គតម្មិ បច្ឆាកច្ឆតីតិ ភគវតោ បដាលិ
ហុត្វា វេទតិ, ភគវា បន តំ អភិភវិត្វា “អច្ចយន្តិ អហោរត្តា”តិអាទិនា អាយុនោ
អច្ចយគមនមរណាតំយេវ បវេទេសិ។

ទុតិយអាយុសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បឋមវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយវគ្គោ

១. ចាសាណាសុត្តវណ្ណានា

១៤៧. បរិជ្ឈីតិ បព្ពតំ សព្ពតោ បវេត្តន្តោ តតោ តតោ និស្សន្និ។ សកលន្និ
សព្ពភាគវន្តំ, និស្សន្និសន្និ អតោ។

ចាសាណាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. កីនុសីហសុត្តវណ្ណានា

១៤៨. វិចក្កុកម្មាយាតិ វិចក្កុការកាមតាយ។ យថា សា ភគវតោ
ទេសិយមាណំ ធម្មំ អត្ថនោ បញ្ញាបក្កនា ន បស្សិតុំ សក្កោតិ, ឯវំ កាតុំ
កាមតាយ។ តេនាហា “បរិសាយា”តិអាទិ។ វិនាសេតុំ ន សក្កោតិ ភេរវារម្មណោ
ភាយនស្សេវ អភាវតោ។ ទសពលប្បត្តាតិ ទសហិ ពលេហិ សមន្នាគតា។

កីនុសីហសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. សកលិកសុត្តវណ្ណានា

១៤៩. មន្ទុកាវេនាតិ ជន្យកាវេន មោម្មហកាវេនាតិ មហាម្មន្ទ្រតាយ។
កត្តករណោន មត្តោតិ កត្តកិរិយាបសុតតាធិវសេន មត្តោ កត្តំ កត្វា។ កិមិទំ
សោប្បសេវាតិ ឥទំ តវ សោប្បំ កិមត្ថំ, បុរិសេន នាម បុរិសត្តករេន ភវិតត្ថំ, ន
សោប្បតិយេវ។ អត្ថំ សមាគន្ធាតិ បរមត្ថំ និព្វានំ សម្មា អាកន្ធា អធិគន្ធា។
អសង្ក... បេ... នត្ថិ សព្វសោ សិទ្ធត្ថការតោ។ ជគ្គន្តោតិ ជាគរន្តោ បុរិសោវិយ, ន
កាយាមិ ភយហេតុនំ អការា។ នាមុតបន្តិ សព្វត្ថ សព្វធាបិ វិស្សជ្ជការតោ,
មាមន្តិ មមំ។ កាថាសុខត្ថញ្ញំ ធីយំ កត្វា វុត្ថំ។ បិតត្តាតិ ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាយ
បរិច្ឆិដ្ឋត្តា។ ហានិដ្ឋិ កស្សបិ ជានី។

សកលិកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. បតិរូបសុត្តវណ្ណានា

១៥០. អនុរុដ្ឋតិ ឯតេនាតិ អនុរោធា, រាគោ។ វិរុដ្ឋតិ ឯតេនាតិ វិរោធា,
បដិយោ។ តេសុ អនុរោធិរោធនេសុ តន្ថិមិត្តំ សន្នតិ នាម សង្កំ ករោតិ នាម,
អនុរោធិរោធិប្បាទនមេវ ចេត្ត សន្ននំ។ យទញ្ញមនុសាសតីតិ យំ អញ្ញេសំ
អនុសាសនំ, តំ តេសំ ហិរោតេសនំ អនុកម្មនំ, តស្មា អនុកម្មកេ ហិរោតេសកេ
សម្មាសម្ពុទ្ធេ អនុរោធិរោធនេ អាហេបេត្វា វិកម្មនត្ថំ មិច្ឆា វេទសីតិ។

បតិរូបសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. មាណសសុត្តវណ្ណានា

១៥១. អាគារសេ ចរន្តេតិ បញ្ចាភិញ្ញេ សន្ទាយ វេទតិ។ អន្តលិក្ខេ ចរន្តេបិ
កិច្ចសាធនតោ អន្តលិក្ខេចរោ។ មនសិ ជាតោតិ មានសោ។ តំ បន
មនសន្តានសម្បយុត្តតាយាតិ អាហា “មនសម្បយុត្តោ”តិ។

មានសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. បត្តសុត្តវណ្ណានា

១៥២. បញ្ចន្នំ ឧបាទានក្ខន្ធានំ លក្ខណាទីនិ ចេវ សមុទយញ្ចា
អស្សនាទីនំវិនិស្សរណានិ ច គហេត្វា សម្មា តេសំ លក្ខណាទីនំ គហាលំ
ហោតីតិ អាហា “បញ្ច ឧបាទានក្ខន្ធនុ អាទិយិត្វា”តិ។
រុប្បនវេទិយនសញ្ញាននអភិសន្ធិវណវិជាននាទី ខន្ធានំ សភាវលក្ខណាទី។
អាទិ-សន្តេន វសបច្ចុបដ្ឋានបទដ្ឋាននាទី ចេវ សមុទយាទីនិ ច សន្តុល្លាភិ។
នស្សេតីតិ បច្ចក្ខតោ នស្សេតិ, ហត្ថាមលកំរិយ ចាកដេវិក្ខតេ កត្វា
វិភាវេតិ។ គល្លាហេតីតិ តេ ធម្មេ មនសា អនុបេក្ខិតេ ទិដ្ឋិយា សុប្បដិវេទ្ធ
ករោន្តោ ឧគ្គល្លាហេតិ។ សមាទានម្ហីតិ តត្ថ អត្ថស្ស សម្មនេវ អាទិយនេ
ខន្ធានញ្ចា សម្មសនវសេន អញ្ញធម្មវសេន សមាទិយនេ។ បដិវិទ្ធកុណោតិ
តាយ ទេសនាយ, តំ និស្សាយ បច្ចត្តបុរិសការេន ច តេសំ បដិវិទ្ធកុណោន។
ដោតាហេតីតិ តេសំ ចិត្តសន្តានំ អស្សន្តិយាទិកិលេសមលវិធមនេន បកស្សវំ
ករោតិ។ អដ្ឋិកត្វាតិ តាយ ទេសនាយ ចាបេតត្ថំ អត្ថំ បយោជនំ ទទ្ធុំ កត្វា។
តេនាហា “អយំ នោ”តិអាទិ។ កម្មការកចិត្តំ នាម ឌីតវណាចិត្តំ។
“យោនិសោមនសិការបុត្តកំរិបស្សនាចិត្ត”ន្តិ កេចិ។ ឌីហិតសោតាតិ
អនញ្ញវិហិតតាយ ធម្មស្សវនាយ អប្បិតសោតា, តតោ វេ តទត្ថំ
វេហិតសោតា។

ឯតេ រូបាទយោ ខន្ធយញ្ញា សង្ខតំ សមិទ្ធបច្ចយេហិ កតំ, តញ្ញា “ឯសោ
អហំ ន ហោមិ, ឯតំ មយ្ហំ ន ហោតី” តិ បស្សន្តោតិ យោជនា។ ខេមោ អត្តាតិ
ខេមត្តា, តំ ខេមត្តំ។ តេនាហ “ខេមិភូតំ អត្តការ” ត្ថិ។ បរិយេសមាណា
មារសេនា។

បត្តសុត្តរវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៧. ធរស្សន្តយតនសុត្តរវណ្ណានិដ្ឋិតា។

១៥៣. សញ្ញាយតិ ឯតស្មាតិ សញ្ញាតិ, សោ ឯវ សម្មយុត្តធម្មោ
សមោសរតិ ឯត្តាតិ សមោសរណំ, សោ ឯវ អត្តោ, តេន
សញ្ញាតិសមោសរណាជ្ជន។ ភយកេរវំ សទ្ធីតិ ភាយតិ ឯតស្មាតិ ភយំ, តនេវ
យស្ស កស្សចិ កេរវាវហត្ថា កេរវំ, ទេវាទិសទ្ធីតិ អត្តោ។ វិគតវលាហាកេ ទេវេ
ឧប្បាតវសេន ឧប្បជ្ឈនកសន្នោ ទេវទុន្ទិ។ អសនិចាតាទិសន្នោ
អសនិចាតសន្នោ។ ឧទ្រ្ទិយតីតិ វិបរិវត្តតិ។ លោកោ អធិមុច្ឆិតោតិ
អតិថទ្ធកាយោវិយ មុច្ឆំ អាបន្នោ។ មារស្សាតិ កិលេសមារស្ស។ ហំនភូតត្ថិ
បរិត្តិជ្ជានភូតំ។

ធរស្សន្តយតនសុត្តរវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៨. បិណ្ឌសុត្តរវណ្ណានិដ្ឋិតា។

១៥៤. តត្ថ តត្ថាតិ តស្មី តស្មី ញាតិមិត្តកុលេ។ ចាហុនកានីតិ
បហិតព្ភបណ្ណាការាណិ។ អាគន្ធកបណ្ណាការាណីតិ អាគន្ធកានំ ឧបគតានំ
ធាតព្ភបណ្ណាការាណិ។ សយំចរទិវសេតិ កុមារកានញ្ច កុមារីកានញ្ច សយំ
អត្តនា ចរិតព្ភធលាទិវសេ។ ឥនាទិ តមត្ថំ វិត្តារតោ ទស្សន្តោ

“សមវយជាតិគោត្តា”តិអាទិមាហ។ សមវយសមជាតិកសមគោត្តាតិ
បច្ចេកំ សម-សន្តោ យោជេតញ្ចោ។ គោត្តសមតា ច
អាវាហវិវាហយោគ្យតាវសេន ធម្មញ្ញា, ន ឯកគោត្តតាវសេន។ តតោ តតោ
តាមតោ។ អញ្ញស្មី ធាតុត្ថេ អសតិ។ ធនាវសេន បហិណ្ឌិតុំ សម្មាទិតំ បូរំ
ធនាបូរំ។ តាសំ សម្មត្តិយាតិ តាសំ ធានំ ធម្មស្សវនញ្ចាតិ តស្ស ធុរិយាយបិ
សម្មត្តិយា។

ញ្ញាណំ នាម អារជ្ជនបុព្វកំ, តស្មា អជាននស្ស “អនារជ្ជនតាយា”តិ
ការណំ វត្វា សេសការណំ វនន្តោ “ពុទ្ធាន”តិអាទិមាហ។ ឧបចារកេនន្តិ ពុទ្ធំ
ទិស្វា មនុស្សេហិ កាតត្ថឧបចារស្ស ភិន្ននំ។ ភិន្និតុន្តិវិធមិតុំ។

ភគវា បនាតិ បនសន្តោវិសេសត្ថជោតកោ។ តេន ន កេវលំ ភគវា
ឧប្បណ្ណានំ បរិហារន្តោ តំ កាមំ ន បុន ចារិសិ, អថ ខោ មារំ អនុកម្មន្តោតិ វេទំ
វិសេសំ ជោតតិ។

ជនេសីតិ អបុញ្ញំ ជនេសិ, ជនេន្តោ ច យថា តតោ អាយតី ជីវតំ មហន្តំ
ទុក្ខំ និប្បន្និស្សតិ, ឯវំ និច្ឆាទេសិ។ អាសវ្កនន្តិ ឯត្ថ នន្តិ និចាតមត្តំ។ កិញ្ចាតិ
មទ្គតិ អភិកវតីតិ កិញ្ចនន្តិ អាហ “មទ្គិតុំ សមត្ថ”តិ។

បិណ្ឌាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. កស្សកសុត្តវណ្ណានា

១៥៥. និព្វានំ អបទិសិទ្ធាតិ និព្វានំ និស្សាយ និព្វានគុណោ អារព្វាតិ អត្ថោ។
បាដបាដកេសោតិ វេតោ ចិតោ ចវិកិណ្ឌាត្តា អាកុលាកុលកេសោ។
ចក្កុសម្មស្សវិញ្ញាណាយតនន្តិ ឯត្ថ យថា ចក្កុគ្គហណេន ជស្សោវិសេសិតោ,

តេន ឯវ វិញ្ញាណាយតនំ។ តថា សតិ ចក្ខុវិញ្ញាណាស្ស ច គហណាំ
អាបន្នេយ្យាតិ។ ននុ ចេត្ត ចក្ខុគ្គហណោនវិសេសិតត្តា ចក្ខុទ្ធវារិកានំ សព្ពេសំ
វិញ្ញាណានំ គហណានិ? សច្ចមេតំ, តព្វា ខោ បឋមេន ចក្ខុគ្គហណោនាតិ នាយំ
នោសោ។ កវដ្ឋចិត្តន្តិ អារដ្ឋនាយ អនន្តរបច្ចយភូតមេវ អធិប្បតន្តិ និយមេត្វា
នស្សេតុំ “សាវដ្ឋនក”ន្តិ វុត្ថំ, តស្មា តទាវម្មណាម្បីតិ ជវនចិត្តេន សហ
តទាវម្មណាចិត្តម្បី។ “វិញ្ញាណាយតន”ន្តិ ច វុត្ថេ និម្មលមេវ។

“ចក្ខុ”តិ អវិសេសតោ វុត្ថត្តា បន មាវស្ស អយម្បិ អត្តោ អាបន្នេតិ
នស្សេតុំ “យំ លោកេ”តិ អាទិ វុត្ថំ។ ឧបក្កវិបក្កន្តិ ចក្ខុចាករោគេន ឧបវិ ហេដ្ឋា
ច សព្ពេសោ បក្កំ កុចិតំ។ ឯសេវ នយោតិ ឥមិនា យំ លោកេ
កុដ្ឋកិលាសកណ្ឌាកច្ចុអាទិហិ ឧបទុតំ វណ្ណបិដ្ឋុ កាទិវសេន បក្សវន្តំ អសុចី
អន្តមសោ បរមជេតុច្ឆរបម្បិ, សព្ពំ តំ តវេវ ហោតូតិ ឯវមាទី អបទិសតិ។

យំ កណ្ឌាកន្តិ ហិវញ្ញសុវណ្ណាទិទេត្តវត្តាទិឧបករណំ គហដ្ឋា, បព្ពជិតា ច
យំ បត្តចីវរាទី “មម ឥន”ន្តិ អភិនិវាសន្តាវ វនន្តិ, ឯតេសុ បរិគ្គហតេសុ ច តេសំ
បរិគ្គហាកបុគ្គលេសុ ច តេ ចិត្តំ យទិ អត្ថិ, តានិ អារព្ព តវ ចិត្តំ យទិ ភវតិ, ឯវំ
តុំ តត្ថ ពន្លោ ឯវ ហោសីតិ អត្តោ។ តេនាហ “នមេ សមណា មោក្ខសី”តិ។

យំ កណ្ឌាកំ វនន្តិតិ យថាវុត្ថំ ឧបករណំ លោកេ ពហុជនា “មម ឥន”ន្តិ
វនន្តិ។ ន តំ មយ្ហន្តិ តំ មយ្ហំ ន ហោតិ, ន តត្ថ មម តណ្ហាវសេន មមន្តិ នត្ថិ។ ន
តេ អហន្តិ យេ បុគ្គលា ឯត្ថ ពន្លា, តេបិ អហំ ន ហោមិ, តត្ថ មេ ទិដ្ឋិពន្លោ នត្ថិ។
នមេ មគ្គម្បិ ទក្ខសីតិ ឯវំ សព្ពេសោ ពន្លាកាវេន មុត្តស្ស មេ គតមគ្គម្បិ មាវ តុំ
ន ទក្ខសិ ន បស្សិស្សសិ, យេ ភវាទយោ តុយ្ហំ វិសយា, តេសុ
ភវាយោនិគតិអាទីសុ មយ្ហំ គតមគ្គំ ន បស្សិស្សសិ ភវនិស្សជ្ជត្តាតិ។

កស្សកសុត្តវន្តោនា និដ្ឋិតា។

១០. វជ្ជសុត្តវន្តោនា

១៥៦. អហានន្តិ ករណេ បច្ចត្តវចនន្តិ អាហា “អហានន្តោនា”តិ, បច្ចត្តេ ឯវ វា
បច្ចត្តវចនំ, “អហានន្តោ ហុត្វា”តិ វចនសេសេន ភវិតព្ពន្ធិ អធិប្បាយោ។
សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ អជិនន្តិ អន្តោគធម្មោតុអត្ថំ វទតីតិ អាហា
“បរស្ស ធនជានី អករោន្តោនា”តិ។ អការាបេន្តោនាតិ បរស្ស ធនជានី
អករោន្តោន។ អសោចន្តោនាតិ ភោគព្យសនាធិវសេន បរំ អសោចន្តោន។ កស្មា
ភគវា ឯវំ ចិន្តេសីតិ តត្ថ ការណាមាហា “ឥតី”តិអាទិនា។ រដ្ឋេវិជិតេ
ទណ្ឌាករមីឡិកេតិ ធនទណ្ឌាធិទណ្ឌាន ចេវ ពលីនា ច ពាធិតេ។

ឥដ្ឋនកកោដ្ឋាសាតិ ចេតោវសិភាវាធិកស្ស សាធនកកោដ្ឋាសា។
វឡិកាតិ ការណាចារិប្បវិសេន អនុព្រហ្មិតា។ បុនប្បុនំ កតាតិ ការណាយ
ពហុលីករណេន អបរាបរំ បវត្ថិតា។ យុត្តយានន្តិ យថា យុត្តានំ អាជញ្ញាថានំ
សារថីនា អធិដ្ឋិតំ យថារុចិ បវត្ថិតិ, ឯវំ យថារុចិបវត្ថិតំ គមិតា។ បតិដ្ឋជ្ជនាតិ
អធិដ្ឋានជ្ជន។ វត្ថុកតាតិ សព្ពសោ ឧបក្កិលេសសោធនេន ឥទ្ធិវិសយតាយ
បតិដ្ឋានការតោ សុវិសោធិតបរិស្សយវត្ថុ វិយ កតា។ អវិជហិតាតិ
បដិបក្ខទ្ធវីការតោ សុភាវិតភាវេន តំតំអធិដ្ឋានយោគ្យតាយ ន ជហាបិតា។
និទ្ធានុពទ្ធាតិ តតោ ឯវំ និច្ចំ អនុពទ្ធាវិយ កតា។ សុបរិចិតាតិ សុដ្ឋុ
សព្ពភាគេន ការណានុបចយំ គមិតា។ អវិរាធិតវេធិហត្ថោវិយាតិ
អវិរដ្ឋនភាវេន វិរដ្ឋនហត្ថោវិយ។ សុដ្ឋុ សមារទ្ធាតិ ការណាឧប្បត្តិយា
សម្មុទេវ សម្មាធិតា។ ចិន្តេយ្យាតិ អត្តទ្វារវសេន ចិន្តេយ្យ។

បញ្ចតស្សនតិ បញ្ចតោ អស្ស។ បញ្ចតោ អស្សនតិ បញ្ចតោ ភវេយ្យ
កើទិសស្សនតិ អាហា “សុវណ្ណស្ស” តិអាទិ។ ជាត្រូបស្សនតិ
អាតប្បបសម្បន្នស្ស។ ទិក្ខុត្ថុម្បិ តាវ មហន្តោតិ យត្ថកោ សោ បញ្ចតោ
ហោតិ, ទិក្ខុត្ថុ តត្ថកោ។ ឯកស្សនតិ ឯកស្សបិ បុគ្គលស្ស នាលំ ន បរិយត្តោ
តណ្ហាយ ទុប្បរណាកាវា។ ឯវំ ជានន្តោតិ ឯវំ តណ្ហាយ ទុប្បរណាកាវាជីនវតំ
ជានន្តោ។ សមំ ចរេយ្យាតិ បរវត្ថុបរាមាសាទីវិហាយ កាយាទីហិ សមមេវ
បដិបដ្ឋេយ្យ។

ទុក្ខំ តណ្ហានិទានំ, តណ្ហា កាមគុណានិទានា, តស្មា ទុក្ខស្ស
តណ្ហាបច្ចយកាមគុណានិទានត្ថំ វុត្ថំ។ តន្តិ ទុក្ខំ។ យតោនិទានំ ហោតីតិ
យំនិទានំ យំការណំ តំ បវត្ថតិ។ ឯវំ យោ អទក្ខីតិ យោ បរិញ្ញាតវត្ថកោ ឯវំ
ទុក្ខំ តស្ស និទានក្ខតេ កាមគុណោ ច តថតោ បញ្ញាបក្ខនា បស្សិ។ កេន
ការណេន នមេយ្យ? តំ ការណំ នត្ថិតិ អត្តោ។ កាមគុណាឧបទិដ្ឋិ
កាមគុណាសម្ពាទំ ឧបទិ។ សដ្ឋតិ ឯត្ថាតិ សង្គោ ឯសោ, លក្ខនមេតន្តិ ឯវំ
វិទិត្យា។ តមេវ កាមាភិក្ខុតោ នប្បដិសេវេយ្យ នលក្ខេយ្យាតិ ឯវំ វិនិយាយ
រូបសមាយ សិក្ខេយ្យាតិ។

រដ្ឋសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

ទុតិយវគ្គវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៣. តតិយវគ្គោ

១. សម្ពហុលសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា

១៥៧. ជជាធុម្ពដកេនាតិ សីសេ បដិមុក្កេន ជជាកលាបេន។
អបរិគ្គហាព្រាហ្មណបព្វជិតា ហិ ជដាយ ឧញ្ញាចរិយំ ចរន្តិ។ ឧទុម្ពរទណ្ឌាញ្ញិ
អត្តគុត្តត្ថាយ គហិតំ តេសំ អប្បិច្ឆការវប្បកាសនំ។ តេនាហ
“អប្បិច្ឆការវប្បកាសនត្ថ”ន្តិ។ សីសំ ឱកម្មេត្វាតិ ឯត្ថ អតិរិយ សីសស្ស
ឱកម្មិតការំ ទស្សេតុំ “ហនុកេន ឡំ បហារន្តោ អនោនតំ កត្វា”តិ វុត្តំ។ ជ្ឈំ
និហរិត្វាតិ លម្ពនចាលនវសេន មុខតោ និក្ខាមេត្វា។ តេនាហ “ឧទុ”ន្តិអាទិ។
តិសាខន្តិ តិកដ្ឋកកុដិរិយ នលាដេ ជាតត្តា នលាដិកំ។ តេនាហ “នលាដេ ឧដ្ឋិតំ
វលិត្តយ”ន្តិ, តិកដ្ឋវលិតំ នលាដេ កត្វាតិ អត្តោ។ អត្តនោវ តេលេតិ អត្តនោវ
ចាបកម្មនិព្ពត្តកេ តេលេ, បចិតព្ពជ្ជានគេហេតិ អធិប្បាយោ។

សម្ពហុលសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. សមិទ្ធិសុត្តវណ្ណានា

១៥៨. មយ្ហំ លាភាតិ ឯវរុបស្ស នាម សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស សត្តស្ស បដិលាភោ,
ឯវរុបស្ស ច នាម និយ្យានិកស្ស សទ្ធម្មស្ស បដិលាភោ, ឯវរុចានញ្ច
សុប្បដិបន្នានំ សព្វហ្មចារីនំ បដិលាភោ, ឯតេ មយ្ហំ សុលទ្ធិលាភា។ មយ្ហំ
សុលទ្ធិន្តិ យញ្ចេតំ មម និយ្យានិកសាសនេ បព្ពជ្ជា ឧបសម្បទា, តស្មីញ្ច
អភិរតីតិ សព្ពញ្ចេតំ មយា សុលទ្ធិ។ យថា បនស្ស ឯវំ ចេតសោ បរិវិតក្តោ
ឧប្បន្នោ, តំ ទស្សេតុំ “សោ កិរា”តិអាទិ វុត្តំ។ ចរិតានុរូបវសេន គហិតំ
មូលកម្មជ្ជានំ។ ចាសាទិកន្តិ បសាទាវហំ។ ឯវមហោសីតិ “លាភា វត
មេ”តិអាទិនា ឯវំ បរិវិតក្តោ អហោសិ។ និសិន្នសទិសោតិ និសិន្នេរិយ។
តស្មីយេវ ហ៊ានេតិ យស្មី ហ៊ានេ និសិន្នំ មារោ ឧបសម្ព័មិ, តស្មីយេវ ហ៊ានេ។
តស្សាតិ សមិទ្ធិត្ថវស្ស។ កម្មជ្ជានំ សប្បាយន្តិ កម្មជ្ជានការំនាយ អនុយុញ្ញនំ
សប្បាយំ ឧបការាវហំ ភវិស្សតិ។

មយ្ហន្តិ មយា។ សតិ ច បញ្ញា ច សតិបញ្ញា, តា អរិយមគ្គន
ជាធនសមត្ថនភាវេន អវតុដ្ឋា។ ថេរោ កិរ តទាវិបស្សនំ ឧស្សក្កាបេសិ។
កាមន្តិ យថារុចិ។ កេចិ “កាមំ ករស្សតិ អាយស្មតោ ‘កាមា’តិ មារស្ស
អាលបន”ន្តិ វុទ្ធន្តិ។ វិភីសការហានិទិ ភយានការហានិ។ រូចានិទិ វិប្បការាទិ។
វិប្បការត្ថោបិ ហិ រូបសន្នោ “រូបំ ទស្សេតិ អនប្បក”ន្តិ អាទីសុ វិយ។ ន
កម្មេស្សសីតិ សមណធម្មករណតោ ន ចលិស្សសិ។

សមិទ្ធិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. គោដិកសុត្តវណ្ណានា

១៥៩. បព្ពតស្ស បស្សេតិ បព្ពតទានេ ឧបច្ចកាយំ។ សមយេ សមយេ
លទ្ធព្ពា សាមយិកំ។ តេនាហ “អប្បិទប្បិទក្ខណោ បច្ចនិកធម្មេហិ វិមុច្ចតី”តិ។
លោកិយវិមុត្តិ ហិ អនច្ចន្តបហាយិតាយ សមយវិមុត្តិ នាម, លោកុត្តវវិមុត្តិ
អនច្ចន្តបហាយិតាយ អសមយវិមុត្តិ។ តាហិ សមន្នាគតា “សមយវិមុត្តា,
អសមយវិមុត្តា”តិ ច វុទ្ធន្តិ។ យាវ បឋមជ្ឈាននិព្ពត្តនំ, តាវ កស្មា បរិហាយិតិ
អត្ថោ? សាពាធព្ពាតិ សរោគត្តា។ វាតបិត្តសេម្ហវសេនាតិ កទាចិ
វាតបិត្តវសេន, កទាចិ វាតសេម្ហវសេន, ឧភិន្នម្បិ សន្និទាតវសេន។
អនុសាយិកោតិ កាយំ អនុគន្ធា សយិតោ, យាប្បាមយភាវេន បិតោតិ
អត្ថោ។ សមាធិស្សតិ សមាធិការវនាយ។ ឧបការកធម្មេ ឧតុភោជនាធិកេ។
បូរេតុន្តិ សមោធានេតុំ។ បរិហាយិតិ សរីរស្ស អកល្យការតោ។

អាហារេយ្យន្តិ ជីវិតហរណត្ថាយ ឧបនេយ្យំ។ និពាទ្ធា គតិ ហោតិ កេវលំ
ព្រហ្មលោកុបបត្តិតោ, ន សោតាបន្នាធិនំ វិយ បរិច្ឆិន្ទភាវេន។ តេនាហ
“ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តតី”តិ។

ជលមាធាតិ សមុទ្ទិសនិយតឥទ្ធិយា អនញ្ញាសាធារណាបរិវាសម្បត្តិយា ច
សនេវកេ លោកេ ជលមាធា។ មំសចក្កុ ធិព្ពចក្កុ ធម្មចក្កុ បញ្ញាចក្កុ
សមន្តចក្កុតិ បញ្ចាហិ ចក្កុហិ ចក្កុមា។ អាណុភាវជរាតិ
អចិន្តេយ្យាបរិមេយ្យតុទ្ធានុភាវសម្បជ្ជា។ អាណុភាវបរិយាយោបិ ហិ ដុតិ-សន្នោ
ហោតិ “ឥទ្ធិដុតិពាលវីរិយូបបត្តិ” តិអាធិសុ (ជា. ២.២២.១៥៨៩, ១៥៩៥) វិយ។
អនវសេសតោ មាណំសិយតិ សមុទ្ទិសនីតិ អគ្គមគ្គោ មាណសំ។ តន្តិព្ពត្តនា បន
អរហត្តស្ស មាណសតា ធន្នញ្ញា។ សីលាធិនីតិ អនុត្តរសីលាធិនិ។ សិក្ខមាធាតិ
សិក្ខានិ ភាវេន្តោ អត្តនោ សន្តានេ ឧប្បាទេន្តោ។ ន ចិត្តការីនា។ តេនាហ
“សករណីយោ” តិ។ ជនេតិ សត្តស្ស កាយេ, សនេវកេ លោកេតិ អត្តោ។
វិស្សតាតិ អនញ្ញាសាធារណាហិ សីលាធិគុណាហិ វិស្សតា។

វេទនំវិក្ខមេត្វាតិ ឧប្បន្នំ ធុក្ខវេទនំ បដិច្ច ឧប្បន្នអត្តកិលមថំ
អនុប្បាទនវសេន វិក្ខមេត្វា តំយេវ វេទនំ បរិគ្គហេត្វា បរត្តវិបស្សនាវិចិមេវ
ឱតរតីតិ កត្វា មូលកម្មដ្ឋានន្តិ វុត្តំ។ “សមសីសី ហុត្វា បរិនិព្វាយី” តិ វត្វា
តស្ស បភេទំ វិភជិត្វា ឥធាធិប្បេតំ ទស្សេតុំ “សមសីសី នាម តិវិជោ
ហោតិ” តិអាធិមាហា។ ភីយាបថវសេន សមសីសី ភីយាបថសមសីសី។ ឯស
នយោ សេសទ្វយេបិ។

ភីយាបថកោបនញ្ញាតិ ភីយាបថហិ អសមាយោកោ។
ឯកប្បហារេនេវាតិ ឯកវេលាយមេវ។ បរិនិព្វានវសេនាតិ
អនុបាធិសេសបរិនិព្វានវសេន, ន កិលេសក្ខយមត្តន។ ឯត្តាតិ ឯតេសុ ទ្វីសុ
នយេសុ។ ឯវំ សតិ តេនេវ ភីយាបថេន វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា តេនេវ
ភីយាបថេន, ឯកស្មី អន្តោរោគេយេវ វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា អរហត្តំ បត្វា តេនេវ

ពោគេន បរិនិព្វាយន្តា ជីណាសវា ពហវេចិ សមសីសិនោ ឯវ សម្ពវេយ្យំ។ តស្មា
វុត្តនយេនេវ អត្តោ វេទិតញ្ចោ។

សីសញ្ចេត្ត តេរស - បលិពោធសីសំ តណ្ហា, ពន្ធនសីសំ មាធនា,
បរាមាសសីសំ ធិដ្ឋ, វិក្កេបសីសំ ឧទ្ធច្ចំ, កិលេសសីសំ អវិជ្ជា, អធិមោក្ខសីសំ
សទ្ធា, បគ្គហសីសំ វីរិយំ, ឧបដ្ឋានសីសំ សតិ, អវិក្កេបសីសំ សមាធិ,
ធស្សនសីសំ បញ្ញា, បរត្តិសីសំ ជីវិតិន្ទ្រិយំ, គោចរសីសំ វិមោក្ខា, សម្ពាសីសំ
និរោធាតិ។ ឥមេសុ តេរសសុ សីសេសុ បលិពោធសីសាធិនិ បរត្តិសីសញ្ច
បរិយាធិយិតញ្ចនិ, អធិមោក្ខសីសាធិនិ បរិយាធាយ កាធិ, បរិយាធាយ កដលំ
គោចរសីសំ។ តញ្ចា វិសយជ្ឈត្តំ ដលំ វិមោក្ខា, បរិយាធាយ កស្ស មគ្គស្ស
ដលស្ស ច អារម្មណំ សម្ពាសីសំ សម្ពាសីវិវេកក្ខតោ និរោធាតិ
បរិយាធិយិតញ្ចនំ បរិយាធាយ កដលារម្មណានំ សហវិយ សំសិទ្ធិ ធស្សនេន
សមសីសិការំ ធស្សេតុំ បដិសម្ពិទាយំ តេរស សីសាធិ វុត្តានិ។ ឥធម បន “អបុព្វំ
អចរិមំ អាសវបរិយាធានញ្ច ហោតិ ជីវិតបរិយាធានញ្ច” តិ (បុ. ប. ១៦)
វចនតោ តេសុ កិលេសបរត្តិសីសានមេវ វសេន យោជនំ ករោត្តោ “ឯត្ថ ច
បរត្តិសីស” តិ អាធិមាហា។

តត្ថ បរត្តិសីសំ បរត្តតោ វុដ្ឋហន្តោ មគ្គោ ចុតិតោ ឧទ្ធច្ចំ
អប្បវត្តិករណាវសេន យធិបិ បរិយាធិយតិ, យាវ បន ចុតិ, តាវ
បរត្តិសញ្ញាវតោ “បរត្តិសីសំ ជីវិតិន្ទ្រិយំ ចុតិចិត្តំ ខេបេតី” តិ អាហា។
កិលេសបរិយាធានេន បន មគ្គចិត្តេន អត្តនោ អនន្តរំ វិយ និច្ឆាទេតញ្ច
បច្ឆវេក្ខណាវាវា ច កិលេសបរិយាធានស្សេវ វាវាតិ វុត្តព្ពតំ អរហន្តិ។ “វិមុត្តស្មី
វិមុត្តមិតិ ញ្ញាណំ ហោតី” តិ (ម. និ. ១.៧៨; សំ. និ. ៣.១២) វចនតោ
បច្ឆវេក្ខណាបរិសមាបនេន កិលេសបរិយាធានំ សមាបិតំ នាម ហោតិ, តំ បន

បរិសមាបនំ យទិ បុតិចិត្តេន ហោតិ, តេនេវ ជីវិតបរិសមាបនញ្ច ហោតីតិ
ឥមាយ វាវ បុតិសមតាយ កិលេសបរិយាធានជីវិតបរិយាធានានំ
អបុញ្ញាចរិមតា វេទិតញ្ញាតិ ឧស្សេន្តោ “ទិដ្ឋំ ចិត្តានំ ឯកតោ ឧប្បាទោ
នត្ថិ” តិអាទិមាហ។ ទិដ្ឋំ ចិត្តានន្តិ បុតិចិត្តមគ្គចិត្តានំ។ តន្តិ បច្ចវេក្ខណំ
បរិបុណ្ណាជវនចិត្តានំ សត្តក្ខត្តំ បវត្តិយា, អបរិបុណ្ណានំ វា បញ្ចក្ខត្តំ បវត្តិយា។
កិញ្ញាបិ “ឯកោ វា ទ្វេ វា” តិ វុត្ថំ យថា “ឯកំ វា ទ្វេ វា តទារម្មណចិត្តានី” តិ,
ហេដ្ឋិមន្តេន បន ទ្វេ បវត្តន្តិ។

ឧប្បាដេត្វាតិ ឧទ្ធវិត្វាតិ អត្តោ។ អនុចាធិសេសេនាតិ
អនុចាធិសេសនិព្វានេន។

ធូមាយិតត្ថន្តិ ធូមស្សវិយ អយិតការំ បវត្តិអាការំ។ ធូមសធិសា
វលាហកា ធូមវលាហកា, តិមិវលាហកា, យេ មហិកា “តិមិវ” ត្ថិវុច្ឆន្តិ។
អប្បតិដ្ឋិតេនាតិ បតិដ្ឋំ អលកន្តេន។ ឥត្ថម្ហតលក្ខណោ ឯតំ ករណាវចនំ,
អនុប្បត្តិធម្មេនាតិ អត្តោ។ សតិ ហិ ឧប្បាទេ បតិដ្ឋិតំ នាម សិយា, អដ្ឋកថាយំ
បន យទេវ តស្សវិញ្ញាណស្ស អប្បតិដ្ឋានការណំ, តទេវ បរិនិព្វានការណាន្តិ
វុត្ថំ “អប្បតិដ្ឋិតការណា” តិ។

សោកេន ដុដ្ឋស្សាតិ “អដលោ វត មេ វាយាមោ ជាតោ” តិ សោកេន
អភិក្ខតស្ស។ អភស្សថាតិ ពលវសោកាភិក្ខុន្នស្ស សតិសម្មាសា សិចីលំ
គហិតា ភស្សិ បតិតា សា កច្ឆា។

កោធិកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. សត្តវស្សានុពន្ធសុត្តវណ្ណានា

១៦០. យស្មា កបិលវត្ថុតោ និក្ខន្តកាលតោ បដ្ឋាយ មារោ ឡីតារាបេក្ខោ
លោកនាមំ អនុពន្ធិតុំ អារទ្ធោ, តស្មា វុត្ថំ “បុរេ ពោធិយា ធម្មស្សនី” តិ។
អតិគហេត្វាតិ អនុគន្ធា តស្ស យថារុចិ បដិបត្តិ អនុវត្តោវិយ ហុត្វា។

អវជ្ឈាយន្តោតិ បដ្ឋាយន្តោ។ ជិតោវិត្តបរាជិតោ អសិ ធុ។
បមាណាតិក្ខន្ធន្តិ គរុតរំ។

ខនិក្ខា ឧម្ពុលេត្វា។ កាមាសវាទីនិ បដហន្តោ អនាសវោ។

បេហិតិ អបេហិ។ ចារតាមិនោតិ ចារផ្ដុំមនសីលា។ តេកាលិកោ អយំ
តាមិ-សន្តោតិ អាហ “យេបី” តិអាទិ។

មារវិស្វកានីតិ មារកណ្ដាកានិ កណ្ដាកសទិសានិ មារស្ស ទុរាចារានិ។
វិរុទ្ធសេវិតានិ វិរោធរសេន តាសំយេវ វេរចនានិ។ តានិ សរូបតោ ទស្សេតុំ
“អប្បមាយ្ហ” តិអាទិ វុត្ថំ។ និព្វេជនីយាតិ និព្វេទទាយិ កា។ ឧក្កណ្ណានីយាតិ
ឧក្កណ្ណាវហា។

វិកប្បវសេន វេទិតព្ពោ ឡិបម្ពបរិកប្បវិសយត្ថា តស្ស កិរិយាបទស្ស។
តេនាហ “អនុបរិគច្ឆយ្យា” តិ។ ឯត្ថាតិ ឯតស្មី មេទវណ្ណាវត្ថុស្មី។ មុទុន្តិ
មុទុមធុរសំ វិន្ទេយ្យាម បដិលកេយ្យាម។ អស្សាទោតិ អស្សាទេតព្ពោ។

សត្តវស្សានុពន្ធសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. មារធិតុសុត្តវណ្ណានា

១៦១. ចិន្តេសីតិ សោកវសិកោ ហុត្វា ចិន្តយិ។ គណិការហត្ថិនិយោតិ
ធិបកករេណុយោ។ ឯកសតំ ឯកសតន្តិ ឯកសតំ ឯកសតំ បច្ឆេកំ សតំ

សត្តិ អត្តោ។ តេជោហ “ឯកកំ សតំ សតំ កត្វា” តិ។ កុមារីវណ្ណសត្តិ
កុមារីត្តិនំ អត្តភារានំ សតំ។ តា កិរ បឋមំ កញ្ញារូបេន អត្តានំ ឧស្សេសុំ។
អនុបគតបុច្ឆានញ្ចិ សមញ្ញា កញ្ញាតិ។ បុន យថាវុត្តកុមារីរូបេន ឧបគតបុច្ឆា
ហិ កុមារី។ បុន វដ្តការូបេន។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ “អវិជាតវណ្ណសត” ត្តិ។
តតិយវារេ យុវតិរូបេន។ វិជាតា ហិ ឥត្តិ អនតិ ក្កន្ធមជ្ឈិមវយា យុវតី។
ឯត្តាវតា ពាលា តរុណី ចោរីតិ តិវិជាសុ ឥត្តិសុ បុរិមា ទ្វេ ឧស្សេតា,
បរិយោសានវារេសុ មនុស្សជាតិកានំ មនុស្សតិយោវ វុច្ឆន្តិ តិ តេន
មនុស្សរូបេន តា អត្តានំ ឧស្សេសុំ។

អត្តស្ស បត្តិ ឯកន្តតោ ហិតានុប្បត្តិ។ ហធម្មស្ស សត្តិ ត្តិ
បរមចិត្តបសមំ។ កិលេសសេន កាមគុណសង្ខាតំ បឋមំ កិលេសសេនំ។
សា ហិ កិលេសសេនា អច្ចរាសង្ខាតសភារាបិ បដិបត្តយមាណ
បិយាយិតព្ពឥន្ទ្រតព្ពរូបការតោ បិយរូបសាត្វចា នាម អត្តនោ កិច្ចវសេន។
ឯកោ អហំ ឈាយន្តោតិ គុណសង្ខណីកាយ កិលេសសង្ខណីកាយ ច
អភារតោ ឯកោ អសហាយោ អហំ លក្ខណ្ឌបនិជ្ឈានេន និជ្ឈាយន្តោ។
អនុពុជ្ឈិ អនុក្កមេន មគ្គបដិចាជិយា ពុជ្ឈិ បដិពុជ្ឈិ។ តស្មាតិ
យថាវុត្តវិវេកសុខសមធិគមនិមិត្តំ។ អករណោនាតិ មិត្តសន្តវស្ស
អករណោន។ សត្តិ តិ សត្តិ ភារោ។

កតមេនវិហារេនាតិ ឈានសមាបត្តិនំ កតមេនវិហារេន។ ឥធន
ទុតិយបទស្ស អត្តោវិស្សជ្ជនកាថាវណ្ណនាយមេវ អារិ ភវិស្សតិ។ អនាមន្តេន
“តំ បុគ្គល” ត្តិ សម្មា ឋិតម្យិ ភកវន្តំ អសម្មាវិយ កត្វា វេទតិ, កេចំ ត្វត្តិ
អត្តោ។

“អវិតក្កលាយ” តិ វក្ខមាណត្ថា អយមេវេត្ថ កាយបស្សន្តិ វេទិតញ្ញាតិ
 អាហា “ចតុត្ថជ្ឈានេន អស្សាសបស្សាសកាយស្ស បស្សន្តត្ថា
 បស្សន្តកាយោ” តិ។ បុញ្ញាភិសង្ខារាទិកេ កម្មាភិសង្ខារោ។ កាមាលយាទីនំ
 អភារតោ អនាលយោ។ ន សវតីតិ ន សវតី។ រាគវសេន ហិ សត្តា
 សំសារមនុសវន្តិ។ ន ជិនោតិ ន ជិនមិទ្ធិត្ថោ។ មោហាវសេន ហិ សត្តា ជិនមិទ្ធិ
 អាបន្នតិ។ ទិយឡកិលេសសហស្សន្តិ ខុទ្ទកវត្ថុវិភង្គេ (វិភ. ៨៤២, ៩៧៦)
 អាគតេសុ អជ្ជេសុ កិលេសសតេសុ អជ្ជេសតំ តណ្ហាវិចរិតានិ អបនេត្វា សេសា
 បញ្ញាសាធិកំ សតំ កិលេសា, តេ ព្រហ្មជាលេ (ជិ. និ. ១.៣១) អាគតាហិ
 ធាសដ្ឋិយា ទិដ្ឋិហិ សហ បញ្ចបញ្ញាសាធិកំ សត្តសតំ ហោតិ; តា ច
 ឧប្បន្នានុប្បន្នភាវេន ទិគុណីតា ទិយឡកិលេសសហស្សំ ទសាធិកំ ហោតិ; តំ
 អប្បកំ បន ឧនមធិកំ វា គណានុបតំ ន ហោតីតិ “ទិយឡកិលេសសហស្ស” ន្តិ
 វុត្ថំ។ ឥតវេសំ អតីតាទិការាមសនតោ អគ្គហណំ បហានស្ស អធិប្បេតត្ថា។
 អយមេត្ថ សន្និទោ, វិត្ថារោ បន អភិធម្មដីកាយំ (ធម. ស. អនុដិ.
 និទានកថាវណ្ណានា) វុត្ថនយេន វេទិតញ្ញោ។ បឋមបទេនាតិ “ន កុប្បតី” តិ
 ឥមិនា បទេន។ ទុតិយេនាតិ “ន សវតី” តិ បទេន។ តតិយេនាតិ “ន ជិនោ” តិ
 បទេន។ នីវរណាប្បហានេន ជីណាសវតំ ទស្សេតិ, អនវសេសតោ នីវរណានំ
 អច្ចន្តប្បហានំ អធិប្បេតំ។

បញ្ចាទ្វារកកិលេសោយំ តិណ្ហោតិ ធន្នំ ធារានំ វសេន បវត្តនកិលេសោយំ
 តវិត្វា បិតោ។ កាមោយទិដ្ឋោយភវោយដ្ឋកិលេសភារតោ
 “បញ្ចោយគ្គហណេន វា បញ្ចោរម្ពាភិយានិ សំយោជនានិ វេទិតញ្ញានី” តិ អាហា។
 រូបរាគាធយោ វិសេសតោ ន បញ្ចាទ្វារកាតិ វុត្ថំ “ធម្មគ្គហណេន
 បញ្ចាទ្វារភិយានិ វេទិតញ្ញានី” តិ។

មច្ចុរាជស្សតិ សម្ពុទ្ធសាមីវចនន្តិ ទស្សន្តោ “មច្ចុរាជស្ស ហត្ថតោ” តិ
អាហា។ នយមាណនន្តិ អនាទរេ សាមីវចនន្តិ កត្វា វុត្តំ “នយមាណសូ” តិ។

ឧបាទ្ធាតិ ពុទ្ធិ និស្សាយ។ “ឥទមវោចា” តិ ទេសនំ និដ្ឋាបេត្វា តិ ឯតេន
សំយុត្តេសុ អយំ និកមនចាឡិ, ហេដ្ឋា អនាគតនយត្តា បន កេសុចិ
ចោត្តកេសុ ន លីខីយតីតិ ទស្សតិ។ ទទ្ទល្លមាណាតិ ជដ្ឋការស្ស ហិ ទទ្ទការំ
កត្វា និទ្ទេសោ។ តេនាហ “អតិវិយ ជលមាណា” តិ។ នីហរី តិ តាសំ
កាយវិចីការំ ន មនសិករោ តិណាយបិ អមញ្ញមាណោ អនបេក្ខនេវ
នីហរី។ ជលតោ ភជ្ជន្តិ ជលសិចាដិកតោ ភជ្ជំ។ កុណ្ឌាតិណាទិកច្ចតូលំ
ចោដកិតូលំ។

មារធិតុសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

តតិយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សារត្ថប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

មារសំយុត្តវណ្ណានាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៥. ភិក្ខុនិសំយុត្តំ

១. អាឡវិកាសុត្តវណ្ណានា

១៦២. អាឡវិយំ ជាតាតិ អាឡវិយំ វិជាយិត្វា សំវឌ្ឍមាណា។ តេនាហ
“អាឡវិនគរតោយេវ ច និក្ខម្ម បព្ពជិតា” តិ។ ធនំ សមាទបេត្វា តិ ចេតិយស្ស
រាជា ឯកំ មុខំ, រាជបុត្រោ ឯកំ, អមច្ឆានំ ជេដ្ឋកោ ហុត្វា សេនាបតិ ឯកំ,
ជនបទានំ ជេដ្ឋកោ ហុត្វា សេដ្ឋិ ឯកន្តិ ឯវំ ចត្វសុ មុខេសុ នវកម្មេ កយិរមាណេ

សេដ្ឋីនា គហិតមុខ កម្ម ឱលីយមនេ ឯកោ ឧបាសកោ អរិយសាវកោ បញ្ចា
សកជសតានិ យោជាបេត្វា ជនបទំ គន្ធា “យោ យំ ធាតុំ ឧស្សហតិ ហិរញ្ញំ វា
សុវណ្ណំ វា សត្តវិធរតនំ វា ហរិតាលំ វា មនោសិលំ វា, សោ ជនំ ទេត្វ” តិ
សមាទបេត្វា យថាលទ្ធី បឋមំ កម្មជ្ជានំ បេសេត្វា “នវកម្មំ និដ្ឋិត” តិ សុត្វា
ឯកកំ អាគច្ឆន្តំ អន្តរាមគ្គេ ចោរា បលិតុទ្ធិត្វា តតោ កិញ្ចិបិ ជនំ អលភន្តា
“សចេ នំ មុញ្ជិស្សម, អនត្ថំ នោ ករេយ្យ” តិ ជីវិតា វោរោបេសុំ។ អនបរាធ
អរិយសាវកេ អបរាធកា តេ ចោរា អន្ធា ជាតា, តស្មា តំ ហំនំ “អន្ធវន” តិ
បញ្ញាយិត្តាតិ អដ្ឋកថាយំ វុត្ថំ។ ឱណាសវានំ យស្មា យត្ថ កត្តចិ ចិត្តវិវេកោ
ហោតិយេវ ឧបធិវិវេកស្ស សិទ្ធិត្តា។ តស្មា “កាយវិវេកត្ថិនី” តិ វុត្ថំ។

និស្សរណានិ និព្វានំ សព្វសង្ខតស្ស និស្សជត្តា។ បច្ចវេក្ខណាញាលោនាតិ
បច្ចវេក្ខណាញាលោន, បគេវ មគ្គជលញាលោហិតិ អធិប្បាយោ។ និព្វានបទនិ
និព្វានសង្ខតំ ធម្មកោដ្ឋាសំ។ វិនិវ័ជ្ឈនដ្ឋេនាតិ ហទយំ វិនិវេទន ហទយម្ហិ
វិជ្ជិត្វា ទុក្ខប្បទនេន ខន្ធនំ ឯតេ បញ្ច កាមា សត្តិសូលសទិសា។
អធិកុដ្ឋនភណ្ឌិកាតិ អាយាតនយដិកា។

អាឡិវិកាសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. សោមាសុត្តវណ្ណនា

១៦៣. ហំននិ ឥស្សរិយជ្ជានំ វិសយជ្ឈត្ថំ។ ទុប្បសហំ អកម្មិយភាវត្តា។
ទុត្ថលបញ្ញាយាតិ ឯត្ថ ឥតិយោ ហិ ទហរកុមារិកាកាលតោ បដ្ឋាយ
ឱទនបចនវិធី អនុតិដ្ឋន្តិយោ ឧក្ខលិយំ ឧទកំ តាបេត្វា តណ្ហាលេ បក្ខិបិត្វា
អត្ថនោ ពុទ្ធិយា តេសំ ចាកកាលប្បមាណំ បរិច្ឆិន្ទិតុំ តានិ ទត្តិយា ឧទ្ធវិត្វាបិ
វណ្ណសណ្ឋានគ្គហណាមត្ថេន បក្កាបក្កភាវំ ជានិតុំ ន សក្កោន្តិ, កេវលំ បន

ធ្វើហិ អង្គុលីហិ ឧប្បិឡិកកាលេ ឯវ ជានន្តិ, តស្មា ធ្វើហង្គុលីកេហិ
ឧត្តលបញ្ញត្តា “ឧត្តលបញ្ញា” តិ វុច្ឆន្តិ។ ជលសមាបត្តិញ្ញាណប្បវត្តិ កិត្តនេន
ចតុសុ សច្ចេសុ អសម្មោហវិហារោ ធីបិតោ ហោតីតិ អាហ “ញ្ញាណម្ហិ
វត្តមានម្ហិតិ ជលសមាបត្តិញ្ញាណោ បវត្តមានេ” តិ។ វិបស្សន្តស្សតិ
អសម្មោហបដិវេធតោ វិសេសេន បស្សន្តស្ស ខន្ធបញ្ចកមេវ
សច្ចាភិសមយតោ បុព្វភាគេ វិបស្សន្តស្ស។ អញ្ញំ វាតិ ឥត្តិបុរិសតោ អញ្ញំ វា
កិត្តិ វត្ថុំ។ “អហំ អស្មី” តិ មានទិដ្ឋិកាហតណ្ហាកាហវសេន គហិតវត្ថុស្មី
យេវាតិ អាហ “អហំ អស្មីតិ តណ្ហាមានទិដ្ឋិវសេនា” តិ។

សោមាសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៣. កិសាគោតមីសុត្តវណ្ណានិ

១៦៤. “កិសាគោតមី” តិ ឯត្ថ កា បនាយំ កិសាគោតមី, កិស្ស អយំ
ភិក្ខុនី ហុត្វា សមណធម្មំ មត្តកំ ចាបេសីតិ តមត្ថំ វិភាវេតុំ “បុព្វេ
កិរា” តិអាទិមារុទ្ធំ។ អង្គារាវាតិ អន្តរិជ្ជកវណ្ណាអង្គារា ឯវ ជាតា។ ធារុសាកន្តិ
អន្ធមាសកេន ធារុ សាកញ្ច អាហវិស្សមីតិ អន្តរាបណោ អន្តរីបី គតា។

សិទ្ធត្ថកន្តិ សាសបំ។ សាលាយន្តិ អនាថសាលាយំ។ ខុរគ្គេយេវាតិ ខុរសិខេ
ឯវ, កេសោរោហានក្ខណោ ឯវាតិ អត្ថោ។

ឯកមាសីតិ ឯត្ថ ម-កា បទសន្ធិករោ។ សំហិតាវសេន ច បុរិមបទេ វា
រស្សត្ថំ។ បរាបទេ វា ធីយត្ថន្តិ អាហ “ឯកា អាសី” តិ។ ភាវនបុំសកមេតំ
“ឯកមន្តំ និសីធី” តិអាទិសុ វិយ។ បុត្តមរណំ អន្តំ អតីតំ ឥនាទិ បុត្តមរណស្ស
អភាវតោ។ តេនេវាហ “បុត្តមរណំ នាម នត្ថី” តិ។ បុរិសំ គវេសិតុន្តិ យថា មយ្ហំ
បុរិសគវេសនា នាម សព្វសោ នត្ថិ, តថា ឯវ បុត្តគវេសនាបិ នត្ថិ, តស្មា មេ

បុត្តមរណំ ឯតទន្ធី, សព្វេសុ ខន្ធានីសុ ភវាទីសុ ច តណ្ហានន្ទិយា អភាវកថនេន
សព្វសត្តេសុ តណ្ហា សព្វសោវិសោសិតា, តស្សាយេវ ការកអវិជ្ជាកូន្ទោ
បទាលិតោតិ អត្តនោ និក្ខិលេសតំ បវេនេន្ទី ថេរី សីហនាទំ នទីតិ។

កិសាកោតមីសុត្តរន្តរណា និដ្ឋិតា។

៤. វិជយាសុត្តរន្តរណា

១៦៥. បញ្ច អដ្ឋានិ ឯតស្សាតិ បញ្ចន្ទំ, បញ្ចន្ទមេវ បញ្ចន្ទីកំ, តេន
បញ្ចន្ទីកេន។ អាតតន្តិអាទីសុ អាតតំ នាម ចម្មបរិយោនទ្ធសុ ភេរិអាទីសុ
ឯកតលំ ត្វិយំ។ វិតតំ នាម ឧភយតលំ។ អាតតវិតតំ នាម តន្តិពទ្ធវិណាទិ។
សុសិរំ វិសាទិ។ យនំ សម្មាទិ។ តតអាទិវិសេសោបិ អាតតមេវាតិ
“ចម្មបរិយោនទ្ធសូ”តិ វិសេសនំ។ ឯកតលំ កុម្មជ្ជណាទន្ធិណាទិ។ ឧភយតលំ
ភេរិមុទិន្ទ្រាទិ។ ចម្មបរិយោនទ្ធិ សេសំ តន្តិពទ្ធិ សព្វំ អាតតវិតតំ នាម,
កោមុទីអាទិនម្បិ ឯត្តេវ សន្តិហោ ទដ្ឋព្ភោ។ វិសាទីតិ អាទិសទ្ធនេន សន្តិសិដ្ឋានម្បិ
សន្តិហោ។ សម្មតាឡំ-កំសតាឡំ-សិលាតាឡំ-សលាកតាឡាទិ សម្មាទិ នាម។
តត សម្មតាឡំ នាម ទណ្ឌមយតាឡំ, កំសមយតាឡំ កំសតាឡំ, សិលាយំ
អយោបត្តេន ច តាឡនតាឡំ។ សព្វេ កាមគុណា។ ឧក្សរិតបក្សរិតដ្ឋេនាតិ
ឧបរិ យរណេន ច វិស្សន្ទនេន ច។ ឯវន្តិ “ឥមិនា បូតិកាយេនា”តិ។
អរូបជ្ជាយនោតិ សត្តានិដ្ឋានេនាយំ ធម្មទេសនាតិ អាហា “សព្វត្ថាតិ សព្វេសុ
រូចារូបភវេសូ”តិ។ តេសំ ទ្ធិន្ទំ រូចារូបភវានំ គហិតត្ថា។ ភវភាវសាមញ្ញតោ,
តទនិដ្ឋានតោ គហិតេ កាមភវេ។ អវិជ្ជាតមោ វិហតោ អគ្គមគ្គេន
សមុក្សាតិ តត្ថា។

វិជយាសុត្តរន្តរណា និដ្ឋិតា។

៥. ឧប្បលវណ្ណាសុត្តវណ្ណានា

១៦៦. អគ្គតោ បដ្ឋាយាតិ សព្វអគ្គតោ បតុតិ យាវ មូលា អន្តរាយុត្តំ
សម្មនេវ បុប្ផំ តំ សាលរុក្ខំ។ វណ្ណាធាតុសីសេន វណ្ណាធាតុសម្បជ្ជំ ធុតិយំ ភិក្ខុនី
វេទតីតិ អាហា “តយា សទិសា អញ្ញា ភិក្ខុនី នត្ថិ” តិ។ បទុមសីសេន អក្ខិកណ្ណំ
វុច្ឆតីតិ អាហា “បទុមន្តរិកាយន្តិ ទ្វិន្នំ អក្ខិនំ មជ្ឈេ” តិ។ ឆាសវំសេតិ
ឆាសវំសមូលេ។ “ន បស្សសី” តិ វត្វា អទស្សនេ ការណំ អាហា “វសីភូតម្ហី” តិ។

ឧប្បលវណ្ណាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. ចាលាសុត្តវណ្ណានា

១៦៧. ឥទន្តិ ឥទំ ទស្សនំ។ តាហាបេសីតិ សមាទាបេសិ “ជាតី មា
រោចា” តិ។ អញ្ញន្តិ ពន្ធវេតោ អញ្ញំ ធនេនាទី។ និវេសេសីតិ បរិសាបេសិ។

ចាលាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. ឧបចាលាសុត្តវណ្ណានា

១៦៨. បុនប្បុនំ...បេ.... អាគច្ឆន្តិ ការណស្ស អសម្មហតត្តា។ សន្តាបិតោ
កិលេសសន្តាបេហិ។ អគតីតិ អវិសយោ។

ឧបចាលាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. សីសុបចាលាសុត្តវណ្ណានា

១៦៩. សមណីសទិសាតិ សមណលិដ្ឋ័ស្ស ឆារណេន សមណីសទិសា,
កស្សបិបិ ចាសណ្ណាស្ស អរុច្ឆនតោ មោនមគ្គស្ស អប្បដិបជ្ជនតោ តវ

សមណីការំ នាមុបស្សមីតិ អធិប្បាយោ។ ចាសំ ឌេន្ទ្រិតិ ចាសំ សង្ខេន្ទ្រិ, យថា
តត្ថ ធិដ្ឋិចាសេ សត្តានំ ចិត្តំ បដិមុក្កំ ហោតិ, វេរំ សង្ខេន្ទ្រិតិ អត្ថោ។ តថាភូតា ច
តេ សត្តានំ ចិត្តេ ឡត្តារិយ ហោន្តិតិ អាហា “ចិត្តេសុ ធិដ្ឋិចាសំ ឡិបន្តិតិ
អត្ថោ”តិ។ ចាសេ មោចេតីតិ ធិដ្ឋិចាសេ សត្តានំ ចិត្តសន្តានតោ នីហរតិ
ធម្មសុធម្មតាយ។ តស្មាតិ ចាសមោចនតោ ចាសណ្ណាតិ ន វុច្ចតិ។ “ឥតោ
ពហិទ្ធាយេវ ចាសណ្ណា ហោន្តិតិ”តិ វុត្ថស្ស អត្ថស្ស និគមនំ។ វេរញ្ច កត្វា
សព្វេបិ ពាហិរកសមយេ សន្ធាយ ចូឡសីហនាទសុត្ថេ “ធន្ទវុតិ ចាសណ្ណា”តិ
វុត្ថំ។ បសីទន្ទ្រិតិ ធិដ្ឋិបង្កេតំ សំសារបង្កេតំ ច បកាវេហិ អគាធា ឌីសីទន្ទ្រិ។

អភិកវិត្វាតិ សព្វសំកិលេសប្បហានេន អភិកុយ្យ អតិក្កមិត្វា។
អជិតោតិ អជិនិ អវិជយត្តា។ សព្វានិ អកុសលកម្មានិ កុសលកម្មានិ ច
ឡីណានិ វេត្តាតិ សព្វកម្មក្ខយោ, អរហន្តំ។ ឧបធម្មោ សម្មនេវ ឡិយន្តិ វេត្តាតិ
ឧបធិសន្ធិយោ, និព្វានំ។

សីសុបបាលាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. សេលាសុត្តវណ្ណានា

១៧០. កេនិទំ បកតំ ពិម្ពន្តិ ឥទំ អត្ថការសញ្ញាតំ ពិម្ពំ ព្រាហ្មវិសណុបុរិស-
បជាបតិអាទីសុ កេន កតំ និម្មិតំ និព្វត្តិតន្តិ កត្តព្ភមោហំ នាម កាតុកាមោ
បុច្ឆតិ។ អយន្តិ អយវត្ថុ។ តេនាហា “ទុក្ខបតិដ្ឋានត្តា”តិ។ ហេតុនិរោធនាតិ
តណ្ហាសម្ពុតស្ស ហេតុនោ អនុប្បាទនិរោធនេ។ បច្ចយវេកល្ខេនាតិ
តទវសីដ្ឋកិលេសាភិសម្ពាទិបច្ចយស្ស វេកល្ខេកាវេន,
អបច្ចយការ្យបគមនេនាតិ អត្ថោ។

សេលាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. វេទិកាសុត្តរវណ្ណានា

១៧១. សុទ្ធសម្ពាសបុព្វេតិ រូបារូបវិភាគេ កិលេសសម្ពាសមូហោ។
បរមត្ថតោតិ សភាវេន។ យថា ន ហិ សត្តសញ្ញិតសម្ពាសបុព្វេនាម
បរមត្ថតោ ឧបលព្ពតិ, ឯវំ តព្វិនិមុត្តោ នាម កោចិ ន ឧបលព្ពតិ អវិជ្ជមានត្តា។
វិជ្ជមានេសូតិ យថាបច្ចយសម្បត្តិយា លព្ពមានេសុ។ តេនាការេនាតិ
តត្ថិបុរិសាទិអាការេន។ វវត្ថិតេសូតិ បច្ចេកំ បច្ចយវិសេសសមុដ្ឋិតំ
សណ្ឋានវិសេសំ ឧបាទាយ “បុរិសោ ហត្ថី អស្សោ” តិអាទិនា អភិសង្កតោ
បវត្តេសុ។ សម្មតិ តិ សត្តោតិ វោហារោ។ តេនាហ “សមញ្ញាមត្តមេវ” តិ។
បញ្ចក្ខន្ធទុក្ខន្ធិ បញ្ចក្ខន្ធសញ្ញិតំ ទុក្ខំ។ វុត្ថំ ហេតុំ ភគវតា “សំខិត្តេន
បញ្ចាទានានក្ខន្ធា ទុក្ខា” តិ (ជី. និ. ២.៣៨៧; ម. និ. ១.១២០; ក. ៣៧៣; វិភ. ២០២)
អញ្ញោ នេវ សម្ពាសិ យថាវុត្ថទុក្ខតោ អញ្ញស្ស សម្ពុតធម្មស្ស អភាវតោ។ ន
និរុដ្ឋតិ តតោ អញ្ញំ ន និរុដ្ឋតិ, ឧប្បាទតោ ហោតិ និរោធាតិ។

វេទិកាសុត្តរវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សារត្ថប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ភិក្ខុនិសំយុត្តរវណ្ណាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៦. ព្រហ្មសំយុត្តំ

១. បឋមវគ្គោ

១. ព្រហ្មាយាធនសុត្តរវណ្ណានា

១៧២. បរិវិតក្តោ ឧទាទិទិ ធម្មតម្ពីរតាបច្ចវេក្ខណហេតុកោ
ធម្មទេសនាយ អប្បស្សក្តោ ឧប្បជ្ជិ។ អយំ បរិវិតក្តោ កស្មា ឧទាទិទិ? កត្ត ច
ឧទាទិទិ តំ សព្វំវិភាវេតុំ “សព្វពុទ្ធាន”ន្តិអាទិ អារទ្ធី។ តត្ថ
អាចិណ្ឌាសមាចិណ្ឌោតិ អាចរិតោ ចេវ អាចរន្តេហិ ច សម្មនេវ អាចរិតោតិ
អត្តោ។ ឯតេន អយំ បរិវិតក្តោ សព្វពុទ្ធានំ បឋមាភិសម្ពោធិយំ ឧប្បជ្ជតេវាតិ
អយមេត្ត ធម្មតាតិ ទស្សេតិ។ តត្ថ អដ្ឋមេ សត្តាហេតិ ឥទំ សត្តមសត្តាហេតោ
បរំ សត្តាហេតុន្តេវ ឧប្បន្នត្តា វុត្ថំ, ន បន ឥតវេសំ វិយ អដ្ឋមស្ស នាម
សត្តាហស្ស បវត្តិតស្ស សញ្ញាវា។ សបច្ចុគ្សេតិ មហាគ្សេ។ “បច្ចុគ្សេ”តិ វា
ចាហោ, អភិនវេតិ អត្តោ។ សេលមយេតិ មុត្តវណ្ណាសិលាមយេ។

បដិវេទ្ទាតិ សយមុញ្ញាលោន “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិអាទិនា បដិមុខំ និព្វិជ្ឈនវសេន
បត្តោ, យាថាវតោ អវេទ្ទាតិ អត្តោ។ ធម្មាតិ ចតុសច្ចធម្មោ តព្វិនិមុត្តស្ស
បដិវិជ្ជិតត្ថធម្មស្ស អភាវតោ។ កម្ពីរោតិ មហាសមុទ្ទោវិយ
មកសតុណ្ហាសូចិយា អញ្ញាត្រ សមុបចិតបរិបក្កញ្ញាណសម្ពារេហិ អញ្ញេសំ
ញ្ញាលោន អលព្ពនេយ្យបតិដ្ឋោ។ តេនាហ “ឧត្តានបដិក្ខេបវចនមេត”ន្តិ។ យោ
អលព្ពនេយ្យបតិដ្ឋោ, សោ ឱតាហិតុំ អសក្កុណោយ្យតាយ សរូបតោ
វិសេសតោ ច បស្សិតុំ ន សក្កាតិ អាហ “កម្ពីរត្តាវ ទុទ្ធសោ”តិ។ ទុក្ខន
ទដ្ឋញ្ញោតិ កិច្ចន កេនចិ កធាចិទេវ ទដ្ឋញ្ញោ។ យំ បន ទដ្ឋមេវ ន សក្កា, តស្ស
ឱតាហេត្វា អនុ អនុ ពុជ្ឈនកោ កធាចិ នត្ថិតិ អាហ “ទុទ្ធសត្តាវ
ទុរុពោធា”តិ។ ទុក្ខន អវេទ្ទិតញ្ញោ អវេពោធស្ស ទុក្ខរភាវតោ។ ឥមស្មី
ហនេ “តំ កី មញ្ញាថ, ភិក្ខុវេ, កតមំ នុ ខោ ទុក្ខរតំ វា ទុរភិសម្ពរតំ វា”តិ (សំ.
និ. ៥.១១១៥) សុត្តបទំ វត្ថុពុំ។ សន្តារម្មណតាយ វា សន្តោ។
និព្វតសព្វបរិធាហតាយ និព្វតោ។ អត្ថនោ បច្ចយេហិ បធានការំ នីតោតិ វា
បណីតោ។ អតិវត្តិករណជ្ជន អតប្បកោ សាទុរសភោជនំវិយ។ តត្ថ ច

និរោធសង្ខារំ សង្ខារមុណិន្ទំ សង្ខារមុណំ, មគ្គសង្ខារំ សង្ខារមុណាញាតិ
សង្ខារមុណំ, អនុបសន្តសភាវាទំ កិលេសានំ សង្ខារាទញ្ច អភារតោ សន្តោ។
និព្ពតសព្ពបរិឡាហត្តា និព្ពតោ។ សន្តបណ្ឌិតភាវេនេវ តទត្ថាយ
អសេចនកតាយ អតប្បកតា ទដ្ឋញ្ច។ តេនាហ “ឥទំ ទ្វយំ លោកុត្តរមេវ
សន្ធាយ វុត្ត” ឆ្លើយ ឧត្តមញ្ញាណស្ស វិសយត្តា ន តក្កេន អវចរិតញ្ចោ។ តតោ ឯវ
និបុណាញាណគោចរតាយ សណ្ឋាសុខុមសភាវត្តា ច និបុណោ។ ពាលានំ
អវិសយត្តា យថាវុត្តេហិ បណ្ឌិតេហិ ឯវ វេទិតញ្ចោតិ បណ្ឌិតវេទនិយោ។
អាសីយន្តិ អភិរមិតព្ពជ្ជេន សេរីយន្តិតិ អាសយា, បញ្ច កាមគុណា។ អាសយន្តិ
អល្លីយន្តិ អភិរមណាវសេន សេវន្តិតិ អាសយា, តណ្ហាវិចរិតានិ។ រមន្តិតិ រតី
វិន្តិតិ កិឡន្តិ លឡន្តិ។ អាសយរតាតិ អាសយនិរតា។

ឋានំ សន្ធាយាតិ ឋានសទ្ធិំ សន្ធាយ, អត្ថកោ បន ឋានន្តិ ច
បដិច្ចសមុប្បាទោ ឯវ អធិប្បតោ។ តិដ្ឋតិ ជលំ តទាយត្តវុត្តិតាយាតិ ហិ ឋានំ,
សង្ខារាទិនំ បច្ចយក្ខតា អវិជ្ជាទយោ។ ឥមេសំ សង្ខារាទិនំ បច្ចយា ឥទប្បច្ចយា,
អវិជ្ជាទយោ។ ឥទប្បច្ចយា ឯវ ឥទប្បច្ចយតា យថា “ទេវោ ឯវ ទេវតា”។
ឥទប្បច្ចយានំ វា អវិជ្ជាទិនំ អត្ថនោ ជលំ បតិ បច្ចយភាវោ ឧប្បាទនសមត្ថតា
ឥទប្បច្ចយតា។ តេន បរមត្ថបច្ចយលក្ខណោ បដិច្ចសមុប្បាទោ ទស្សិតោ
ហោតិ។ បដិច្ច សមុប្បជ្ជតិ ជលំ ឯតស្មាតិ បដិច្ចសមុប្បាទោ។ បទទ្ធយេនបិ
ធម្មានំ បច្ចយដ្ឋោ ឯវ វិភាវិតោ។ តេនាហ “សង្ខារាទិបច្ចយានំ ឯតំ
អធិវចន” ឆ្លើយ សង្ខារាទិនំ បច្ចយា សង្ខារាទិបច្ចយា, អវិជ្ជាទយោ។ តេសំ
សង្ខារាទិបច្ចយានំ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន វិសុទ្ធិមគ្គសំវណ្ណនាយំ
(វិសុទ្ធិ. មហាដ. ២.៥៧២-៥៧៣) វុត្តនយេន វេទិតញ្ចោ។
សព្ពសង្ខារសមថាតិអាទិ សព្ពន្តិ សព្ពសង្ខារសមថាទិអភិធម្យំ សព្ពំ អត្ថតោ
និព្ពានមេវ។ ឥទានិ អស្ស និព្ពានភាវំ ទស្សេតុំ “យស្មា ហិ” តិអាទិ វុត្តំ។ តន្តិ

និព្វានំ។ អាគម្មាតិ បដិច្ច អរិយមគ្គស្ស អារម្មណបច្ចយហេតុ។ សម្មន្តិ
បដិប្បស្សន្តិរូបសមវសេន សម្មន្តិ។ តថា សន្តា ច សវិសេសំ ឧបសន្តា នាម
ហោន្តិតិ អាហា “រូបសម្មន្តិ”តិ។ ឯតេន សព្វេ សង្ខារា សម្មន្តិ ឯត្តាតិ
សត្វសង្ខារសមថោ, និព្វានន្តិ ធន្យេតិ។ សត្វសង្ខារវិសំយុត្តេ ហិ និព្វានេ
សត្វសង្ខាររូបសមបរិយាយោ អដ្ឋកថាយំ វុត្តោ ឯវ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ
នយោ។

ឧបដ័យតិ ឯត្ថ ទុក្ខន្តិ ឧបដិ, ខន្ធនយោ។ បដិនិស្សន្នាតិ សមុច្ឆេទវសេន
បរិច្ចត្តា ហោន្តិ។ សព្វា តណ្ហាតិ អដ្ឋសតប្បកេទា សព្វាបិ តណ្ហា។ សព្វេ
កិលេសរាគាតិ កាមរាគរូបរាគាធិកេទា សព្វេបិ កិលេសក្ខតា រាគា, សព្វេបិ
វា កិលេសា ៩៨ “កិលេសរាគា”តិ អធិប្បតា, ន លោកវិសេសា ឯវ ចិត្តស្ស
បរិឡាហកាវាចាធនតោ។ យថាហា “រត្តម្បិ ចិត្តំ វិបរិណាតំ, ទុដ្ឋម្បិ ចិត្តំ
វិបរិណាតំ, មុឡម្បិ ចិត្តំ វិបរិណាត”ន្តិ (ចារា. ២៧១)។ វិវដ្តន្តិ បលុដ្ឋន្តិ
វិក្ខម្ភនតោ សព្វសោ តេន វិសំយុត្តការតោ។ សព្វំ ទុក្ខន្តិ ជរាមរណាធិកេទំ
សព្វំ វដ្តទុក្ខំ។ កវេន កវន្តិ តេន តេន កវេន កវន្តំ កវនិកន្តិកាវេន សំសិព្វតិ។
ផលេន វា សន្តិ កម្មំ សតណ្ហាស្សេវ អាយតី បុនព្ភវការតោ។ តតោ វានតោ
និក្ខន្តំ តត្ថ តស្ស សព្វសោ អការតោ។ ចិរនិសង្ខាចិរកាសនេហិ
បិដ្ឋអាគិលាយនតាលុគលសោសាធិវសេន កាយកិលមថោ ចេវ
កាយវិហេសា ច វេទិតញ្ញា។ សា ច ខោ ទេសនាយ អត្ថមជានន្តានំ
អបដិបដ្ឋន្តានញ្ច វសេន, ជានន្តានំ បន បដិបដ្ឋន្តានញ្ច ទេសនាយ
កាយបរិស្សមោបិ សត្ត អបរិស្សមោយេវ។ តេនាហា ភគវា - “ន ច មំ
ធម្មាធិករណំ វិហេសេសី”តិ (ឧទា. ១០)។ តេនេវាហា - “យា អជានន្តានំ ទេសនា
នាម, សោ មម កិលមថោ អស្សា”តិ។ ឧភយន្តិ ចិត្តកិលមថោ ចិត្តវិហេសា
ចាតិ ឧភយម្បេតំ ពុទ្ធានំ នត្ថិ ពោធិមូលេ ឯវ សមុច្ឆិន្ទត្តា។ អនុព្រហនំ

សម្បជ្ឈានំ។ សោតិ អបិស្សតិ និទាតោ។ វុទ្ធិប្បត្តា វា អច្ឆរិយា អនច្ឆរិយា,
វុទ្ធអត្តាបិ ហិ-កាហោហោតិ យថា “អសេក្ខា ធម្មា”តិ។ កប្បានំ សតសហស្សំ
ចត្តារិ ច អសង្ខ័យ្យានិ សនេវកស្ស លោកស្ស ធម្មសំវិភាគករណត្ថមេវ
ចារមិយោ បូរេត្វា ឥនានិ សមធិគតធម្មវដ្ឋស្ស តត្ថ
អប្បោស្សក្កតាបត្តិធិបនតា កាចត្ថស្ស ច អច្ឆរិយតា តស្ស វុទ្ធិប្បត្តិ
វេទិតព្ពំ។ អត្ថទ្វារេន ហិ កាថានំ អនច្ឆរិយតា។ គោចរា អហោសុន្តិ ឧបជ្ឈហិសុ។
ឧបជ្ឈានញ្ចវិតក្កេតព្ពតាវាតិ អាហា “បរិវិតក្កយិតព្ពតំ ចាបុណ្ហិសូ”តិ។

យទិ សុខាបដិបទាវ, កេមំ កិច្ចតាតិ អាហា “ចារមីបូរណកាលេ
បនា”តិអាទិ។ ឯវមាធិនិ ឧប្បវិទ្ធជានិ ទេន្តស្ស។ ហ-ឥតិ វា ព្យត្តន្តិ ឯតស្មី អត្ថ
និទាតោ។ “ឯកំសត្ថ”តិ កេមិ។ ហ ព្យត្តំ, ឯកំសេន វា អលំ និប្បយោជនំ ឯវំ
កិច្ចន អធិគតស្ស បកាសិតុំ ទេសិតុន្តិ យោជនា។ ហលន្តិ វា អលន្តិ ឥមិនា
សមានត្ថបទំ “ហលន្តិវនាមី”តិអាទិសុវិយ។ រាគនោសដុដ្ឋហិ តិ ដុដ្ឋវិសេន
វិយ សប្បេន រាគេន នោសេន ច ដុដ្ឋហិ អភិក្ខតេហិ។ រាគនោសានុកតេហិ តិ
រាគនោសេហិ អនុពានេហិ។

និច្ឆាធិនន្តិ និច្ឆាធិនំ ចតុន្តវិបល្លាសានំ។ ឯវំតតន្តិ ឯវំ អនិច្ឆន្តិអាទិនា
អាគារេន បវត្តំ ពុជ្ឈិតព្ពំ។ កាមរាគរត្តា ច ភវរាគរត្តា ច នីវរណេហិ
និវុតចិត្តតាយ ទិដ្ឋិរាគរត្តាវិបរីតាភិទិវេសេន ន ទត្ថន្តិ យាថាវតោ ធម្មំ ន
បដិវិជ្ឈិស្សន្តិ។ សភាវេនាតិ អវិបរីតសភាវេន។ ឯវំ តាហាបេតុន្តិ
អនិច្ឆន្តិអាទិនា សភាវេន យាថាវតោ ធម្មំ ជាតាបេតុ។ រាគនោសបរេតតាបិ
នេសំ សម្មទ្គ្យភាវេនេវាតិ អាហា “តមោខន្ទេន អារុជា”តិ។

ធម្មទេសនាយ អប្បោស្សក្កតាបត្តិយា ការណំ វិភាវេតុំ “កស្មា
បនា”តិអាទិនា សយមេវ ចោទនំ សមុដ្ឋាបេតិ។ អញ្ញាតវេសេនាតិ ឥមស្ស

ភគវតោ សាវកការ្យបគមនេន អញ្ញាតវេសេន។ “អញ្ញាតវតាបសវេសេនា” តិ
កេចិ, សោ បនស្ស អរហត្តាធិគមនេនេវ វិគច្ឆេយ្យ។ តិវិធំ ការណំ
អប្បោស្សក្កតាបត្តិយា បដិបក្ខស្ស ពលវភាវោ, ធម្មស្ស គម្ពីរតា, តត្ថ ច
ភគវតោ សាតិសយំ ការវន្តំ តំ ទស្សេតុំ “តស្ស ហី” តិអាទិ អារទ្ធុំ។ តត្ថ
បដិបក្ខា នាម រាគាទយោ កិលេសា សម្មាបដិបត្តិយា អន្តរាយ ករត្តា។ តេសំ
ពលវភាវតោ ចិរបរិការ្យនាយ សត្តសន្តានតោ ទុត្តិសោធិយតាយ តេ សត្ត
មត្តហត្ថិនោវិយ ទុព្ពលបុរិសំ អធិកវិទ្យា អដ្ឋោត្តវិទ្យា អនយព្យសនំ
អាចាទេន្តា អនេកសតយោជនាយាមវិត្តារំ សុនិចិតំ យនសន្និវេសំ
កណ្តាកទុគ្គម្បិ អធិសេន្តិ។ ទូរបភេទទុច្ឆេដ្ឋតាហិ ទុត្តិសោធិយតំ បន ទស្សេតុំ
“អធម្ម” តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ ច អន្តោ អមជ្ជតាយ កញ្ចិយបុណ្ណា លាតុ,
ចិរចារិវាសិកតាយ តក្កកវិទា ចាជិ, ស្មេហតិទុព្ពលភាវេន
វសាបិវតិលោតិកា, តេលមិស្សិតតាយ អញ្ញនមក្ខិតហត្ថោ ទុត្តិសោធិយា
វុត្តា។ ហីនូបមា ចេតា រូបបពន្ធការ្យតោ អចិរកាលិកត្តា ច មលីនតាយ,
កិលេសសំកិលេសោ វេ បន ទុត្តិសោធិយតរោ អនាទិកាលិកត្តា
អរូបនិស្សិតត្តា ច។ តេនាហ “អតិសំកិលិដ្ឋា” តិ។

យថា ច ទុត្តិសោធិយតរតាយ, វេ គម្ពីរទុទ្ធសទុរុពោធានម្បិ វុត្តឧបមា
ហីនូបមាវ។ គម្ពីរោបិ ធម្មោ បដិបក្ខវិធមនេន ញាណោនវិសទការំ អាបន្នេន
សុចាកដោ ភវេយ្យ, បដិបក្ខវិធមនំ បន សម្មាបដិបត្តិបដិពទ្ធុ, សា
សទ្ធម្មស្សវនាធិនា, តំ សត្តវិ ធម្មេ ច បសាទាយត្តំ។ សោ គរុដ្ឋានិយានំ
អដ្ឋេសនហេតុកោតិ បណាលិកាយ សត្តានំ ធម្មសម្បដិបត្តិយា
ព្រហ្មាយាចនានិមិត្តន្តំ តំ ទស្សេន្តោ “អបិចា” តិអាទិមាហ។

ឧបក្កិលេសភូតំ អប្បំ រាគាទិរជំ ឯតស្សាតិ អប្បរជំ, អប្បរជំ អក្ខិ
បញ្ញាចក្កុ យេសំ តេ តំសភាវាតិ កត្វា អប្បរជក្កជាតិកាតិ ឥមមត្តំ
នស្សន្តោ “បញ្ញាមយេ” តិអាទិមាហា។ អប្បំ រាគាទិរជំ យេសំ តំសភាវា
អប្បរជក្កជាតិកាតិ ឯវមេត្ត អត្តោ វេទិតញោ។ អស្សវនតាតិ “សយំ
អភិញ្ញា” តិអាទិសុវិយ ករណោ បច្ចត្តវចនន្តិ អាហា “អស្សវនតាយា” តិ។
នសបុញ្ញកិរិយវសេនាតិ ធានាទិនសវិធម្បញ្ញកិរិយវត្ថុនំ វសេន។ តេនាហា
“កតាធិការា” តិអាទិ។ បបញ្ចសូទនិយំ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.២៨២) បន
“ឆ្ងានសបុញ្ញកិរិយវសេនា” តិ វុត្តំ, តំ ធានាទិនសុ សរណាគមន-
បរហិតបរិណាមនាទិបក្ខិបនវសេន វុត្តំ។

រាគាទិមលេន សមលេហិ បូរណាទិហិ ធម្មា សត្តារេហិ សត្តបដិញ្ញេហិ
កត្តរចនាវសេន ចិន្តាកិរិអាទិភាវេ ឋត្វា តក្កបរិយាហាតំ វិមំសានុចរិតំ
សយំបដិកានំ ចិន្តិតោ។ តេ កិរ ពុទ្ធកោលាហាលានុស្សវេន សញ្ញាតកុត្វហាលំ
លោកំ វញ្ញេន្តា កោហញ្ញេ ឋត្វា សត្តញ្ញតំ បដិជានន្តាយំ កញ្ចំ អធម្មមេវ
“ធម្មោ” តិ ធិបេសុំ។ តេនាហា “តេ ហិ បុរេតរំ ឧប្បន្និត្វា” តិអាទិ។ អចាបុរេតន្តិ
ឯតំ កស្សបស្ស ភគវតោ សាសនន្តរធានតោ បក្កតិ បិហិតំ និព្វានមហាធារំ
អរិយមគ្គំ សទ្ធម្មនេសនាហត្ថេន អចាបុរ វិវរ។

សេលោ បព្ពតោ ឧទ្ទោ ហោតិ ជិរោ ច, ន បំសុបព្ពតោ មិស្សកបព្ពតោ ចាតិ
អាហា “សេលេ យថា បព្ពតមុទ្ធនី” តិ។ ធម្មមយំ ចាសាទន្តិ លោកុត្តរធម្មមាហា។
សោ ហិ សត្តសោ បសាទាវហោ, សត្តធម្មេ អតិក្កម្ម អពុត្តតជ្ជេន
ចាសាទនសទិសោ ច។ បញ្ញាបរិយាយោ វា ឥធម្ម-សន្តោតិ វុត្តំ “បញ្ញាមយេ” តិ។
សា ហិ អពុត្តតជ្ជេន ចាសាទោតិ អភិធម្មេ អាគតា។ តថា ចាហា -

“បញ្ញាចាសាទមារុយ្ហ, អសោកោ សោកិនី បជំ;

បញ្ចតដ្ឋោវ ភូមដ្ឋេ, ដីរោពាលេ អវេក្ខតី"តិ។ (ធម្ម. ប. ២៨);

យថា ហិ ភិអាទីសុ យថា ច បញ្ចតេ វេត្វា អន្ធការេ ហេដ្ឋា ឌីលោកេន្តស្ស
បុរិសស្ស ខេត្តកេនារចាឡិកុដិកាយោ តត្ថ សយិតមនុស្សា ច ន បញ្ញាយន្តិ
អនុជ្ឈលភាវតោ, កុដិកាសុ បន អគ្គិជាលា បញ្ញាយតិ សមុជ្ឈលភាវតោ, វេរំ
ធម្មចាសាធមារុយ្ហ សត្តលោកំ ឌីលោកយតោ ភគវតោ ព្រាណស្ស អាចាមំ
នាគច្ឆន្តិ អកតកល្យាណា សត្តា, ព្រាណគ្គិនា អនុជ្ឈលភាវតោ
អនុឡាភាវតោ ច វត្ថី ខិត្តា សរាវិយ ហោន្តិ, កតកល្យាណា បន ភព្ពបុគ្គលា
ទូរេ វិតាបិ ភគវតោ អាចាមំ អាគច្ឆន្តិ បរិបក្កព្រាណគ្គិតាយ
សមុជ្ឈលភាវតោ ឧឡាសន្តានតាយ ហិមវន្តបញ្ចតោវិយ ចាតិ វេរំ យោជនា
វេទិតញ្ច។

គរុដ្ឋានីយំ បយិរុចាសិត្វា គរុតរំ បយោជនំ ឧទ្ទិស្ស អភិបត្តនា អដ្ឋេសនា,
សាបិ អត្ថតោ យាចនាវ ហោតីតិ អាហា "អដ្ឋេសនន្តិ យាចន"ន្តិ។
បទេសវិសយំ ព្រាណនស្សនំ អហុត្វា ពុទ្ធានំយេវ អាវេណិកភាវតោ វេនំ
ព្រាណទ្វយំ "ពុទ្ធចក្ខុ"តិ វុច្ឆតីតិ អាហា "ឥមេសញ្ចា ទិដ្ឋំ ព្រាណានំ 'ពុទ្ធចក្ខុ'តិ
នាម"ន្តិ។ តិណ្ណំ មគ្គព្រាណានន្តិ ហេដ្ឋិមានំ តិណ្ណំ មគ្គព្រាណានំ "ធម្មចក្ខុ"តិ
នាមំ ចតុសច្ឆធម្មនស្សនមត្ថភាវតោ។ យតោ តានិ ព្រាណានិ វិជ្ជបមភាវេន
វុត្តានិ, អគ្គមគ្គព្រាណំ បន ព្រាណាកិច្ចស្ស សិខាប្បត្តិយា នស្សនមត្ថំ ន
ហោតីតិ "ធម្មចក្ខុ"តិ ន វុច្ឆតិ, យតោ តំ វិជ្ជបមភាវេន វុត្តំ។ វុត្តនយេនាតិ
"អប្បវជក្ខជាតិកា"តិ វុត្ត វុត្តនយេន។ យស្មា មន្តកិលេសា "អប្បវជក្ខា"តិ
វុត្តា, តស្មា ពហលកិលេសា "មហាវជក្ខា"តិ វេទិតញ្ច។
បដិបក្ខវិធមនសមត្ថតាយ តិក្ខានិ សូរានិ វិសនានិ, វុត្តវិបរិយាយេន មុទ្ធនិ។
សទ្ធានយោ អាគារាតិ សទ្ធិហនាទិប្បការេ វេទតិ។ សុន្ទរាតិ កល្យាណា។

សម្មាហរិទោទនិយំ បន “យេសំ អាសយាទយោ កោដ្ឋាសា សុន្ទរា, តេ
ស្វាការា” តិ វុត្ថំ, តំ ឥមាយ អត្តវណ្ណនាយ អញ្ញាទត្ថំ សំសន្នតិ ទដ្ឋព្វំ។
ការណំ នាម បច្ចយាការោ, សទ្ធានិ វា។ បរលោកន្តិ សម្បរាយំ។ តំ ទុក្ខាវហំ
វដ្ឋំវិយ ភយតោ បស្សិតព្ពន្ធិ វុត្ថំ “បរលោកញោវ វដ្ឋញ ភយតោ បស្សន្តិ” តិ។
សម្បត្តិភវតោ វា អញ្ញត្តាវិបត្តិភវោ បរលោកោតិ វុត្ថំ “បរ...បេ... បស្សន្តិ” តិ។

អយំ បនេត្ត ចាឡិ តិ ឯត្ថ “អប្បវជក្ខា” តិ បទានំ អត្ថវិការំ នេ អយំ តស្ស
តថាការំ សាធនចាឡិ។ សទ្ធាទីនញ្ញំ វិមុត្តបរិចាចកធម្មានំ ពលវភាវោ
តប្បដិបក្ខានំ ចាបធម្មានំ ទុព្ពលភាវេ សតិ ហោតិ។ តេសញ្ញ ពលវភាវោ
សទ្ធាទីនំ ទុព្ពលភាវេ តិ វិមុត្តិបរិចាចកធម្មានំ សវិសេសំ អត្ថិតានត្ថិតាវសេន
អប្បវជក្ខា មហាវជក្ខា តិ អាទយោ ចាឡិយំ (បដិ. ម. ១.១១១) វិភជិត្វា
ទស្សិតា “សទ្ធា បុគ្គលោ អប្បវជក្ខា” តិ អាទិនា។ ខន្ធាទយោ វេ
លុដ្ឋនបលុដ្ឋនដ្ឋេន លោកោ សម្បត្តិភវត្វតោ លោកោ សម្បត្តិភវលោកោ,
សុគតិសម្ពាតោ ឧបបត្តិភវោ។ សម្បត្តិ ភវតិ ឯតេនាតិ សម្បត្តិសម្ពវលោកោ,
សុគតិសំវត្ថនិយោ កម្មភវោ។ ទុគ្គតិសម្ពាតឧបបត្តិភវ-
ទុគ្គតិសំវត្ថនិយកម្មភវាវិបត្តិភវលោកវិបត្តិសម្ពវលោកា។ បុន
ឯកកទុកាទិវសេន លោកំ វិភជិត្វា ទស្សេតុំ “ឯកោ លោកោ” តិ អាទិ វុត្ថំ។
អាហារាទយោវិយ ហិ អាហារដ្ឋិតិកា សម្ពាស ព្រេ លុដ្ឋនដ្ឋេន លោកោតិ។
តត្ថ ឯកោ លោកោ សព្វេ សត្តា អាហារដ្ឋិតិកាតិ យាយំ បុគ្គលាធិដ្ឋានាយ
កថាយ សព្វេសំ សម្ពាសំ បច្ចយាយ ត្ថវុត្តិតា វុត្តា, តាយ សព្វោ
សម្ពាសលោកោ ឯកោ ឯកវិដោ បការន្តរស្ស អភាវតោ។ ទេ
លោកាតិ អាទិសុបិ ឥមិនា នយេន អត្ថោ វេទិតញ្ញោ។ នាមគ្គហណោន ចេត្ត
និព្វានស្ស អគ្គហណំ តស្ស អលោកសភាវត្តា។

នដុ ច “អាហារដ្ឋតិកា” តិ ឯត្ថ បច្ចយាយត្ថវុត្តិតាយ មគ្គដលានម្បិ
លោកតា អាបដ្ឋតិកា? នាបដ្ឋតិ, បរិញ្ញេយ្យានំ ទុក្ខសច្ចធម្មានំ ឥធម
“លោកា” តិ អធិប្បេតត្តា។ អថ វា ន លុដ្ឋតិ ន បលុដ្ឋតិ តិ យោ គហិតោ តថា
ន ហោតិ, សោ លោកោតិ តំគហាណាហិតានំ លោកុត្តរានំ នត្ថិ លោកតា។
ឧបាទានានំ អារម្មណភូតា ខន្ធា ឧបាទានក្ខន្ធា។ អនុរោធានិវត្តភូតា
លាភាទយោ អដ្ឋលោកធម្មា។ ទសាយតនាជិតិ ទស រូបាយតនាជិ។ សេសំ
សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ វិវដ្តជ្ឈាសយស្ស អធិប្បេតត្តា តស្ស ច សព្វំ តេភូមកកម្មំ
គហិតព្វំ វដ្តិតព្វញ្ច ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិកា វុត្ថំ “សព្វេ អភិសម្ពាវា វដ្ឋា, សព្វេ
កវតាមិកម្មា វដ្ឋា” តិ។ អប្បរជក្ខតាជីសុ បញ្ចាសុ ទុកេសុ ឯកេកស្មី ទស ទស
កត្វា “បញ្ញាសាយ អាការេហិ ឥមាជិ បញ្ចិន្ទ្រយានិ ជាតាតិ” តិ វុត្ថំ។ អថ វា
អន្ទយតោ ព្យតិរេកតោ ច សទ្ធាជីនំ ឥន្ទ្រយានំ បរោបរិយត្ថំ ជាតាតិកា កត្វា
តថា វុត្ថំ។ ឯត្ថ ច អប្បរជក្ខតាជីភព្វានិវេសន អារវដ្ឋន្តស្ស ភគវតោ តេ សត្តា
បុញ្ញបុញ្ញាវ ហុត្វា ឧបដ្ឋហន្តិ, ន ឯកេកា។

ឧប្បលាជិ ឯត្ថ សន្តិកា ឧប្បលិដិ។ ឧប្បលគន្ធាបិ ជលាសយោបិ ច។ ឥធម បន
ជលាសយោ អធិប្បេតតិ អាហា “ឧប្បលវនេ” តិ។ យានិ ហិ ឧទកស្ស អន្តោ
និមុត្តានេវ ហុត្វា បុសន្តិ វឡន្តិ, តានិ អន្តោនិមុត្តចោសីនិ។ ជិបិតានិកា
អដ្ឋកថាយំ បកាសិតានិ, ឥធមេវ វា “អញ្ញានិបិ” តិ អាទិនា ទស្សិតានិ។
ឧគ្សជិតញ្ញាតិ ឧគ្សជនំ នាម ញ្ញាណុគ្សជនំ, ញ្ញាណោ ន ឧគ្សជិតមត្តនេវ
ជាតាតិកា អត្តោ។ វិបញ្ចិតំ វិត្តាវិតមេវ អត្ថំ ជាតាតិកា វិបញ្ចិតញ្ញា។
និទ្ទេសាជីហិ ធម្មាភិសមយាយ នេតព្ពោតិ នេយ្យោ។ បដ្ឋតិ អត្តោ ឯតេនាតិ
បទំ, បដ្ឋតេ ញ្ញាយតេតិ វា បទំ, តទត្តោ។ បទំ បរមំ ឯតស្ស, ន
សទ្ធាភិសម្ពោធាតិ បទបរមោ។

ឧទាហរណ៍លាយាតិ ឧទាហរណ៍ ធម្មសូត្រ ឧទ្ទេស ឧទាហរណ៍មត្តយេវ។
ធម្មាភិសមយោតិ ចតុស្សត្វធម្មសូត្រ ព្រាណេន សង្ខារភិសមយោ។ អយំ វុច្ចតីតិ
អយំ “ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា” តិអាទិនា នយេន សំខិត្តេន មាតិកាយ
ឋប័យមាណាយ ទេសនានុសារេន ព្រាណំ បេសេត្វា អរហត្តំ គណ្ហិតុំ សមត្តោ
បុគ្គលោ “ឧក្សដិតញ្ញ” តិ វុច្ចតិ។ អយំ វុច្ចតីតិ សំខិត្តេន មាតិកំ ឋបេត្វា
វិត្តារេន អត្ថេ វិភជិយមាណេ អរហត្តំ ចាបុណ្ហិតុំ សមត្តោ បុគ្គលោ
“វិបញ្ចិតញ្ញ” តិ វុច្ចតិ។ ឧទ្ទេសតោតិ ឧទ្ទេសហេតុ។ ឧទ្ទិសន្តសូត្រ ឧទ្ទិសាបេន្តសូត្រ
វាតិ អត្តោ។ បរិបុច្ឆតោតិ អត្តំ បរិបុច្ឆន្តសូត្រ។ អនុបុព្វេន ធម្មាភិសមយោ
ហោតីតិ អនុក្កមេន អរហត្តប្បត្តិ ហោតិ។ ន តាយ ជាតិយា ធម្មាភិសមយោ
ហោតីតិ តេន អត្តភារេន មគ្គំ វា ជលំ វា អន្តមសោឈានំ វា វិបស្សនំ វា
និព្វត្តតុំ ន សក្កោតិ។ អយំ វុច្ចតិ បទបរមោតិ អយំ បុគ្គលោ ធម្មិធំ ព្យញ្ញេនបធំ
ធម្មិធំ អត្ថបទន្តិ ឥធំ បទមេវ បរមំ អស្សាតិ បទបរមោតិ វុច្ចតីតិ អត្តោ។

វាសនា ហោតីតិ ទេសនា ជលវេហារេន វាសនា ហោតីតិ វុត្តោ។ ន ហិ
កាចិ ពុទ្ធានំ ទេសនា និវត្តកា។ យេតិ យេ ធុរិយេ បុគ្គលេ។ វិភង្កេ
កម្មាវរណោនាតិ បញ្ចវិជេន អាណន្តិយកម្មេន។ វិចាការវរណោនាតិ
អហេតុកបដិសន្ធិយា។ យស្មា បន ធុហេតុកានម្យិ អរិយមគ្គបដិវេជោ នត្តិ,
តស្មា ធុហេតុកា បដិសន្ធិបិ វិចាការវរណាមេវាតិ វេទិតញ្ញា។
កិលេសាវរណោនាតិ និយតមិច្ឆាទិដ្ឋិយា។ អស្សន្ទាតិ ពុទ្ធាទីសុ សន្ទារហិតា។
អច្ឆន្ទិកាតិ កត្តកម្យតាធន្ទរហិតា។ ឧត្តរកុរុកា មនុស្សា អច្ឆន្ទិកជ្ជានំ
បរិដ្ឋា។ ធុប្បញ្ញាតិ ភវង្គបញ្ញាយ បរិហីនា។ ភវង្គបញ្ញាយ បន បរិបុណ្ណាយបិ
យស្ស ភវង្គចលនំ លោកុត្តរស្ស បច្ឆយោ ន ហោតិ, សោបិ ធុប្បញ្ញោ ឯវ នាម។
អភញ្ញា និយាមំ ឱក្កមិតុំ កុសលេសុ ធម្មេសុ សម្មត្តន្តិ កុសលេសុ ធម្មេសុ
សម្មត្តនិយាមសម្ពាតំ មគ្គំ ឱក្កមិតុំ អធិគន្ធី អភញ្ញា។ ន កម្មាវរណោនាតិអាទិន

វត្តវិហារយោន វេទិតញ្ញានិ។ រាគចរិតាទិអាទីសុ យំ វត្តតំ, តំ បរមត្ថធិបទិយំ
វិសុទ្ធិមគ្គសំវណ្ណានាយំ (វិសុទ្ធិ. មហាដ. ១.៤៣) វត្តនយោន វេទិតតំ។

និព្វានស្ស ឆ្វារំ បរិសនមគ្គោ វិវិទ្យា វបិតោ មហាករុណ្ឌបទិស្សយោន
សយមុញ្ញាលោន អធិគតត្តា។ សទ្ធិំ បមុញ្ញន្តតិ អត្ថនោ សទ្ធិំ
ធម្មសម្មជិច្ឆនយោគ្យំ កត្វា វិស្សន្នេន្តុ, សទ្ធិបាណាការេន នំ ឧបជ្ឈបេន្តតិ
អត្តោ។ សុខេន អកិច្ឆេន បវត្តនីយតាយ សុប្បវត្តិតំ។ ន ភាសី ន
ភាសិស្សមីតិ ចិន្តេសី។

សត្វ សន្តិកំ ឧបគតានំ ទេវានំ ព្រហ្មានញ្ច តស្ស បុរតោ អន្តរគានំ នាម
អតិជ្ជនន្តិ អាហា “សកជ្ជានមេវ គតោ”តិ។ សទ្ធិន្ទ្រិយាទិ សម្មាទិដ្ឋិអាទិកោ
ធម្មោ វេរិទេយ្យសន្តានេ បវត្តនជ្ជេន ចក្កន្តិ ធម្មចក្កំ។ អថ វា ចក្កន្តិ អាណា។
ធម្មន្តិ ទេសនា។ អថ វា អត្ថធម្មតោ អនបេតត្តា ធម្មញ្ច តំ បវត្តនជ្ជេន
ចក្កញ្ចាតិ ធម្មចក្កំ។ ធម្មេន ញ្ញាយោន ចក្កន្តិបិ ធម្មចក្កំ។ យថាហា “ធម្មញ្ច
បវត្តេតិ ចក្កញ្ចាតិ ធម្មចក្កំ, ចក្កញ្ច បវត្តេតិ ធម្មញ្ចាតិ ធម្មចក្កំ, ធម្មេន
បវត្តេតិ ធម្មចក្កំ, ធម្មចរិយាយ បវត្តេតិ ធម្មចក្ក”ន្តិអាទិ (បដិ. ម. ២.៤០-
៤១)។ បវត្តេសីតិ បដ្ឋបេសី។

ព្រហ្មាយាចនសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

២. ការវសុត្តវណ្ណាន

១៧៣. អយំ វិតក្កោតិ អយំ “កិណ្ហាហំ វិហារេយ្យ”ន្តិ វេរិ បវត្តិតវិតក្កោ។
អញ្ញាស្មិន្តិ បរស្មី។ អត្តា ន ហោតីតិ ហិ អញ្ញោ, បរោ។ សោ បនេត្ត ន យោ កោចិ
អធិប្បតោ, អថ ខោ គរុជ្ជានិយោ។ តេនាហា “កញ្ចី គរុជ្ជានេ អដ្ឋបេត្វា”តិ។

បតិស្សវតិ គរុនោ “អាមា”តិ សម្មជីដ្ឋតិ បតិស្សោ, ន បតិស្សោតិ
អប្បតិស្សោ។ បតិស្សយរហិតោ គរុបស្សយរហិតោតិ អត្ថោ។

សនេវកេតិ អវយវេនវិគ្គហោ សមុទាយោ សមាសត្ថោ។
សនេវកក្កហលោន បញ្ចកាមាវចនេវក្កហលំ ចារិសេសញ្ញាយេន ឥតវេសំ
បទន្តវេហិ សង្កហិតត្តា, សមាវកក្កហលោន ធម្មកាមាវចនេវក្កហលំ
បច្ឆាសត្តិញ្ញាយេន។ តត្ថ ហិ មារោ ជាតោ តន្តិវាសី ច ហោតិ។
សព្វហ្មកវចនេន ព្រហ្មកាយិកាធិព្រហ្មក្កហលំ បច្ឆាសត្តិញ្ញាយេនេវ។
“សស្សមណាព្រហ្មណិយា បជាយា”តិ សាសនស្ស
បច្ឆត្ថិកសមណាព្រហ្មណក្កហលំ។ និទស្សនមត្តព្វោតំ អបច្ឆត្ថិកានំ
អសមិតចាចានំ អពាហិតចាចានព្វា សមណាព្រហ្មណានំ តេនេវ វចនេន
គហិតត្តា។ កាមំ “សនេវកេ”តិ អាទិវិសេសនានំ វិសេន សត្តវិសយោ
លោកសន្មោតិ វិញ្ញាយតិ តុល្យយោគវិសយត្តា តេសំ។ “សលោមកោ
សបក្ខកោ”តិ អាទិសុ បន អតុល្យយោគេបិ អយំ សមាសោលព្ពតិ តិ
ព្យកិចារទស្សនតោ បជាគហណាន្តិ បជាវចនេន សត្តលោកក្កហលំ។
នេវភាវសាមញ្ញេន មាវព្រហ្មសុ គហិតេសុបិ ឥតវេហិ តេសំ
លព្ពមានវិសេសទស្សនតំ វិសុំ គហណាន្តិ ទស្សន្តោ “មារោ
នាមា”តិ អាទិមាហា។ មារោ ព្រហ្មានម្បិ វិចក្កកម្មាយ បហោតិ តិ អាហា
“សព្វេស”ត្ថិ។ ឧបរីតិ ឧបរិភាវេ។ ព្រហ្មាតិ ទសសហស្សិ ព្រហ្មានំ សន្ធាយាហា។
តថា ចាហា “ទសហិ អង្គលីហិ”តិ អាទិ។ ឥធម្មនិកាយាទយោវិយ
ពាហិវកានម្បិ គន្ធនិកាយោ លព្ពតិ តិ អាហា “ឯកនិកាយាទិវសេនា”តិ។

វត្ថុវិជ្ជាធិតិ អាទិ-សន្មេនវិជ្ជាជ្ជានិ សង្កហិតានិ។ យថាសកំ
កម្មកិលេសេហិ បជាតត្តា និព្ពត្តត្តា បជា, សត្តនិកាយោ។ តស្ស បជាយ។

សនេមនុស្សយាតិ វា ឥមិនា សម្មតិទេវគ្គហណំ
តទវសិដ្ឋមនុស្សលោកគ្គហណាញា ទដ្ឋព្វំ។ ឯវំ ភាគសោ លោកំ គហេត្វា
យោជនំ ទស្សេត្វា ឥនានិ អភាគសោ លោកំ គហេត្វា យោជនំ ទស្សេត្តំ
“អបិចេត្តា”តិអាទិ វុត្តំ។ លោកវសេន វុត្តានិ “លោកីយន្តិ ឯត្ថ
កម្មកម្មជលានី”តិ កត្វា, បដាវសេន “ហេតុបច្ឆយេហិ បជាយតី”តិ កត្វា។
សីលសម្បទ្ទតវន្តិ ឯត្ថ បរិបុណ្ណសម្បទ្ទតា អធិប្បតា “សម្បទ្ទ
សាលិកេទារ”ន្តិអាទិសុ (ជា. ១.១៤.១) វិយ។ តេនាហ “អធិកតវន្តិ អត្ថោ”តិ។
បរិបុណ្ណាម្បិ “អធិកតវ”ន្តិ វុត្តព្វតមរហាតិ។ សេសេស្វតិ
“សមាធិសម្បទ្ទតវ”ន្តិអាទិសុ។

ការណន្តិអាទិសុ ការណន្តិ យុត្តិ។ អត្ថន្តិ អរិបរិកត្តំ។ វុត្តិ
អភិវុត្តិមិត្តំ។

ឥមិនា វចនេនាតិ ឥមស្មី សុត្ថ អនន្តរំ វុត្តវចនេន។ ន កេវលំ ឥមិនាវ,
សុត្តន្តរម្បិ អានេត្វា បដិពាហិតញោតិ ទស្សេន្តោ “នមេ អាចរិយោ
អត្ថិ”តិអាទិមាហា។ ឯត្ថ យំ វុត្តព្វំ, តំ សុមន្តលវិលាសិនិយា
ធិយនិកាយដ្ឋកថាយ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ៣.១៦២) វុត្តមេវ។ សវន្តិ ករណេ ឯតំ
បច្ឆត្តវចនន្តិ អាហ “សវន្តេនា”តិ, សវន្តិ វា សវណាហេត្វតិ អត្ថោ។

ការវសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. ព្រហ្មទេវសុត្តវណ្ណានា

១៧៤. ឯកកោតិ វិវេកដ្ឋិតតាយ និស្សដោ។ គណសន្តណិកាការោ
តស្សនេន ធិបិតោ, កិលេសសន្តណិកាការោ បន “អប្បមត្ថោ”តិអាទិហិ
បកាសិតោ។ បេសិតត្ថោតិ និព្វានំ បតិ បេសិតចិត្តោ។ សម្មទេវាតិ

ព្រាហ្មណ៍។ សោ បន យទិ អាគមនតោ បដ្ឋាយ លព្ពតិ, វុត្តព្ពមេវ នត្ថិ, អថ
បដិបទារម្ពតោ បដ្ឋាយ លព្ពតិ, វេរម្យិ វុត្តតេវាតិ ទស្សេតុំ “យថា វា តថា
វា” តិអាទិ វុត្តំ។ អគ្គមគ្គាធិគមេន អសម្មោហាបដិវេធស្ស សិខាប្បត្តត្តា
មគ្គធម្មេសុ វិយ ជលធម្មេសុបិ សាតិសយោ អសម្មោហោតិ “សយំ អភិញ្ញា” តិ
វុត្តន្តិ អាហា “សាមំ ជានិត្វា” តិ។ យថា ជាននា បនស្ស សច្ចិករណំ
អត្ថបច្ចក្ខកិរិយាតិ “សច្ចិកត្វា” តិ វុត្តន្តិ អាហា “បច្ចក្ខំ កត្វា” តិ។ តថា
សច្ចិកិរិយា ចស្ស វិបស្សនាបដិលាភោតិ “ឧបសម្បជ្ជា” តិ វុត្តន្តិ អាហា
“បដិលភិត្វា” តិ។ ឯតេនាតិ “ឡីណា ជាតិ” តិអាទិវចនេន។

ជាតិ ឡីណាតិ ឯត្ថ ជាតិសីសេន តត្ថិការវន្តោ ខន្ធា វុត្តា។ បុព្វេវ ឡីណាត្តាតិ
មគ្គាធិគមនតោ បកេវ អតីតភាវេនេវ ឡីណាត្តា។ តត្ថ អនាគតេសុ។
វាយាមាភាវតោតិ អវិជ្ជមានត្តា។ អនាគតភាវសាមញ្ញំ គហេត្វា លេសេន
វុត្តំ។ ន បច្ចុប្បន្នាវិជ្ជមានត្តាតិ សំកិលិដ្ឋា ច មគ្គភាវនាតិ សិយាតិ
វចនសេសោ។ យថា អជាតជលតរុណារុក្ខមូលេ ជិន្នេ អាយតិឧប្បជ្ជនារហានិ
ជលានិ ធនេនបច្ចយា អនុប្បជ្ជនាជានិ នដ្ឋានិ នាម ហោន្តិ, វេរមេវ ភាវនាយ
អសតិ ឧប្បជ្ជនារហា កិលេសា តប្បច្ចយា ជាតិ ច មគ្គភាវនាយ សតិ ន
ឧប្បជ្ជនា បហីនាតិ វុត្តន្តិ តិ ឥមមត្តំ ទស្សេតិ “មគ្គស្ស បនា” តិអាទិនា។
អនុប្បាទធម្មតំ អាបជ្ជនេន ព្រាហ្មណេន ឡីណាភាវសេន។

សោឡសកិច្ចភាវាយាតិ សោឡសកិច្ចតាយ, សោឡសវិធស្ស វា កិច្ចស្ស
ភាវាយ ឧប្បាទនាយ។ ចាឡិយំ សបទានន្តិ សបទានចារោ វុត្តោ
ភាវនបុំសកនិទ្ទេសេនាតិ អាហា “សបទានចារ” តិ។ អនុក្កម្មាតិ អនតិក្កមិត្វា។
អាហុតិបិណ្ឌន្តិ ដុហិតព្ពបិណ្ឌំ, ដុហនវសេន អគ្គិម្ពិ បក្ខិបិតព្ពចាយាសបិណ្ឌន្តិ
អធិប្បាយោ។ ភូតពលិកម្មន្តិ តថា បក្ខិបិត្វា ពលិកម្មករណំ។ ហិវតុបលិត្តន្តិ

អល្លតោមយេន កតបរិកណ្ណំ។ វេនមាលបរិក្ខិត្តន្តិ មនោហារហិ
វេនបុប្ផមាលហិ បរិក្ខិត្តំ។ ធូមកជ្ជតិ ធូមចានំ។ សីលគន្ធន្តិ សីលំ បដិច្ច
ឧប្បន្នកិត្តិកន្ធា។ យាយមានស្សាតិ ឧបកតំ គណ្ណាន្តស្ស។

ឥមម្ពា ហេតាតិ ឥមស្មា មនុស្សានំ វេសនជ្ជានា, មហាបថវិតលតោតិ
អធិប្បាយោ។ សព្វហេដ្ឋិមោតិ ព្រហ្មចារិសដ្ឋានំ វាសព្រហ្មលោកមាហា។
ព្រហ្មបថោ នាម ចត្តារិ កុសលជ្ឈានានិ ព្រហ្មលោកមគ្គការតោ។ ជីវិតបថោ
នាម ជីវិតបរត្តិឧទាយការតោ។ “ភុញ្ញតុ ភវំ មហាព្រហ្មា”តិ វេចនំ សន្ធាយាហា
“កី ជប្បសី”តិអាទិ។ តិណាតីជាតិ សាលិតណ្ហាលាទិនិ។ គោយ្យសន្តិ ជំរំ
ជិតុច្ឆន្តោ វេទតិ។ អយម្យិ អត្ថោ “នេតាទិសោ ព្រហ្មភក្ខោ”តិ វេទន្តេន
ទីបិតោតិ។

អតិទេវបត្តោបិ បញ្ចាទន្ធបដិទំ អត្ថិតាយ កិលេស្វបទិអាទិនំយេវ
វិរហិតភារោ គហិតោ។ អញ្ញាត្រ ហិ ភាវបច្ចយំ តទត្ថោ វិញ្ញាយតីតិ អាហា
“អតិទេវភាវំ បត្តោ”តិ។ យស្មា ព្រហ្មានោបិ ទេវគតិបរិយាបន្នត្តា ទេវា ឯវ,
តស្មា វុត្តំ “អតិព្រហ្មភាវំ បត្តោ”តិ។

អត្តានំ ភាវេត្វាតិ សីលាទីហិ គុណេហិ អត្តានំ វឌ្ឍេត្វា បរិព្រូហិត្វា
បិតោ។

បុព្វជ្ជនា តសា តណ្ហាមានទិដ្ឋិបរិក្ខាសវសេន តាសនតោ។ ទីណាសវា
ថាវា នាម សព្វសោ គតីសុ សញ្ញរណាភាវតោ។ តថា ហិ ចតុន្នំ សច្ចានំ
សព្វសោ អទិដ្ឋត្តា ភវនាយជ្ជស្ស តណ្ហាធាសព្យស្ស ភាវតោ ឯកច្ឆាសុ គតីសុ
សញ្ញរណាសភាវតោ សេក្ខា ថាវា ន ហោន្តិ។ ភជមាណាតិ ភជាបិយមាណា។
ថាវាបក្ខមេវ ភជន្តិ សព្វសេដ្ឋបក្ខំ ឯកន្តបសដ្ឋំ ភជមាណភាវំ ឧទាយ។

បឋានកិលេសោ ជីណាសវោ វិសេនោ។ សុខំ អាយតិ សុខាយតិ, តស្ស
ការកំ សុខាយតិកំ។

ព្រហ្មទេវសុត្តវល្លាណ និដ្ឋិតា។

៤. ពកព្រហ្មសុត្តវល្លាណ

១៧៥. “សស្សតោ អត្តា ច លោកោ ចា”តិ ឯវំ បវត្តា ទិដ្ឋិ សស្សតទិដ្ឋិ។
សហ កាយេនាតិ សហ តេន ព្រហ្មត្ថភាវេន។ ព្រហ្មជ្ឈានន្តិ អត្តនោ ព្រហ្មវត្ថុំ។
អនិច្ចំ “និច្ច”ន្តិ វេទនិ អនិច្ចតាយ អត្តនោ អបញ្ញាយមានត្តា។ ជីវន្តិ ទទ្ធាន្តិ,
វិទាសាការតោ សារក្ខតន្តិ អត្តោ។ ឧប្បាទិវបរិណាមាការតោ សទាវិជ្ជមាណំ។
កេវលន្តិ បរិបុណ្ណំ។ តេនាហ “អខណ្ឌ”ន្តិ។ កេវលន្តិ វា ជាតិអាទិហិ អសម្មិស្សំ,
វិហិតន្តិ អធិប្បាយោ។ ឧប្បាទាទីនំ អភារតោ ឯវ អចវនធម្មំ។ កោចិ
ជាយនកោ...បេ... ឧបបជ្ជនកោ វា នត្តិ និច្ចភារតោ ហានេន សទ្ធិ តន្តិវាសីនំ។
និច្ចភារតោ សោ បដិជាតាតិ។ តិស្សោ ឈានភូមិយោតិ
ទុតិយតតិយ ចតុត្ថជ្ឈានភូមិយោ។ ចតុត្ថជ្ឈានភូមិវិសេសា ហិ
អសញ្ញសុទ្ធាវាសារុប្បកវា។ និព្វានន្តិ វា ឯត្ថ ឥតិ-សន្នោ អាទិអត្តោ, ន
បរិសមាបនត្តោ, តស្មា “សត្ត”ន្តិ ឥមិនា “អសញ្ញ...បេ... ភវា”តិ វុត្ថំ
សន្តិល្អាតិ។ បដិពាហិតិ តិ សន្តិយេវ សមាណំ អជាទន្តោវ “នត្តិ”តិ បដិភូបតិ។
ឯកេ ឧត្តរវិហារវាសិនោ។

ហេដ្ឋបបត្តិកោតិ ហេដ្ឋា ភូមីសុ ឧប្បន្នឧបបត្តិកោ។ ឥទានិ តមត្ថំ វិវិត្តំ
“អនុប្បន្ន”តិអាទិ វុត្ថំ។ ហេដ្ឋបបត្តិកំ កត្វាតិ យថាបិតភូមិតោ ហេដ្ឋា
តតិយជ្ឈានភូមិយំ ឧបបត្តិឈានំ កត្វា, ន ឧបរិឈានស្ស វិយ បត្តនាមត្តន្តិ
អធិប្បាយោ។ បឋមកាលេតិ តស្មី ភវេ បឋមកាលេ។ អញ្ញាសិ

អាសន្នការតោ។ ឧបាយន្ត តំ តំ អត្តនា កតកម្មញ្ញោ វិនិច្ឆ័យនិច្ឆានញ្ញាតិ ឧបាយំ។
បុស្សន្ត្រា វិនិច្ឆ័យ អនុបដាវន្តោ។

អវិជ្ជាយ គតោតិ អវិជ្ជាយ សហ បវន្តោ។ សហយោគេ ហិ វេទំ
ករណាវចនំ។ តេនាហ “សមន្មាគតោ”តិ។ អញ្ញាណំតិ អវិជ្ជា។
បញ្ញាចក្កវិវហតោ អន្តិក្ខតោ, អន្តការំ អាបន្នោតិ អត្តោ។ អនាគតេ សន្នោ
ហោតាយ “វត្ថុតី”តិ យត្រសន្តបយោគេន, អត្តោ បន វត្ថុមានកាលិកោ។
តេនាហ “ភណ្ឌតី”តិ។ តេនាហ “យត្រា”តិអាទិ។

មគ្គចោរោតិ មគ្គបរិពុទ្ធកចោរោ។ សន្តជ្ជិយមាណោតិ “អវិជ្ជាគតោ វត,
កោ, ពាកោ ព្រហ្មា”តិអាទិនា សន្តជ្ជិយមាណោ។ សតីលភិក្ខុតិ តេនេវ
សន្តជ្ជនេន យោនិសោ ឧប្បន្ត្រា បុរិមជាតិវិសយំ សតីលភិក្ខុ។
និប្បិជ្ជិតុកាមោតិ យំសេតុកាមោ ទោសំ ទស្សេតុកាមោ “វេទំ បស្ស យាវព្វា
តេ អបរទ្ធ”ន្តិ។ បុញ្ញកម្មាតិ បុញ្ញការិនោ។ វេទេហិ ញ្ញាលោហិ គតត្តា
បវត្តត្តា។ អន្តិមា ព្រហ្មបបត្តីតិ សព្វបដិមា ព្រហ្មការវប្បត្តិ។ អស្មាភិជប្បន្តីតិ
អស្មេ អភិជប្បន្តិ។ អាយុវណ្ណាទិវសេន ព្រហ្មាតគុណត្តា ព្រហ្មា។ អញ្ជេហិ
មហាត្តា ព្រហ្មា មហាព្រហ្មា។ អភិក្ខុតិ តំ ព្រហ្មលោកំ ជេដ្ឋកភាវេន អភិក្ខុវិក្ខា
បីតោ។ អនភិក្ខុតោតិ អញ្ជេហិ ន អភិក្ខុតោ។ អញ្ញាទត្ថុតិ ឯកំសវចនមេតំ។
ទស្សនវសេន ទសោ, សព្វំ បស្សតីតិ អធិប្បាយោ។ វសវត្ថីតិ សព្វជនំ វសេ
វត្ថុតិ។ វស្សរោតិ លោកេ វស្សរោ។ កត្តា និម្មាតាតិ លោកស្ស កត្តា
និម្មាតា។ សេដ្ឋោ សជិតាតិ អយំ លោកស្ស ឧត្តមោ សំវិភជិតា ច។ វសី បិតា
ភូតភព្យានន្តិ អាចិណ្ណាវសិត្តា វសី, អយំ បិតា ភូតានំ និព្វត្តានំ ភព្យានំ
សម្ពវេសីនន្តិ បត្តន្តិវិកត្តន្តិ បិហេន្តិ មាណេន្តិ។

ឯតន្ត្រីវិបរិតសញ្ញាវសេន “ឥទំ និច្ចំ ឥទំ ធុរំ ឥទំ សស្សត” ត្តិអាទិនា វុត្តំ ឯតំ
អប្បំ បរិត្តកត្តិ តំ ភគវា បរិច្ឆិន្ទិត្វា ធស្សេតិ។ តំ បន “ឯកស្មី កោសលកេ
តិលវាហោ វស្សសតេ វស្សសតេ ឯកកតិលុទ្ធារេ កយិរមាទេ តិលានិ
បរិត្តយំ គច្ឆន្តិ, ន ត្វេវ អត្តុទេ អាយុ” តិ ឯវំ វុត្តោ អត្តុទោ, តំវសេន វីសតិគុណំ
និវត្តុទោ, តេសំ និវត្តុទានំ វសេន និវត្តុទសតសហស្សំ។ អយមេត្ត សង្ខេបោ,
វិត្តារតោ បន បទុមេ អាយុនោ វស្សគណនា ឥមស្មីយេវ សំយុត្តេ បរតោ
អាគមិស្សតិ។ អនន្តទស្សីតិ អនន្តស្ស ព្រាយ្យស្ស អនវសេសតោ ទស្សី។
វតសីលវត្តន្តិ សមាទានវសេន វតភូតំ ចារិត្តសីលវសេន សមាចិណ្ឌត្តា
សីលវត្តំ។ តំ បន ឯកមេវាតិ អាហា “សីលមេវា” តិ។

អចាយេសីតិ ឯត្ត យទា សោ បិចាសិតេ មនុស្សេ ចានីយំ ចាយេសិ, តំ
សមុទាគមតោ បដ្ឋាយ ធស្សេតុ “តត្រា” តិអាទិ អារទ្ធុំ។ បុព្វេតិ បុរិមជាតិយំ។
ឯស ព្រហ្មា “ជរាមរណស្ស អន្តំ កិរិស្សមី” តិ អជ្ឈាសយវសេន ឈានំ
និព្ពត្តេត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិ, សោ តត្ថ និព្ពានសញ្ញី អហោសិ។ ឈានវតិយា
វីតិនាមេតីតិ តទា តស្ស កិរិយាយ អវិច្ឆេទតោ បវត្តី ឧបាទាយ
វត្តមានបយោគោ។ វត្តន្តការេ បុរតោ បុរតោ គច្ឆន្តស្ស សកដស្ស
អនុស្សរណវសេន គច្ឆន្តានំ សកដានំ និវត្តនំ ហោតិ តិ “សត្តសកដានិ តថេវ
និវត្តិត្វា” តិ វុត្តំ។

កម្មសដ្ឋាតិ យុទ្ធសដ្ឋា។ វិលោបន្តិ វិលុត្តកណ្ណំ។ ឯណិក្ខលស្មីន្តិ ឯត្ត
“បនិហតាយ និច្ចកដ្ឋាយ នាម” ត្តិ កេចិ។ “ឯណិមិត្តហុលតាយ សោ គដ្ឋាយ
តិវប្បទេសោ ឯណិក្ខលន្តិ វុត្ត” ត្តិ អបរេ។ គង្គេយ្យកោតិ គដ្ឋាសន្និវាសី។

ពទ្ធចរោតិ បដិពទ្ធចរិយោ។ តេនាហា “អន្តេវាសិកោ” តិ។ យស្មា ពុទ្ធា
សត្តញ្ញ, តស្មា អញ្ញាសិ, ឥធ មយ្ហំ បមុជ្ជញ្ញ សត្តំ ជានាសីតិ អធិប្បាយោ។ សត្តំ

ព្រហ្មលោក ឱកាសយន្តោ សព្វម្បីមំ ព្រហ្មលោក ភគវា ឱកាសំ អភិកវិត្វា
អនញ្ញសាធារណំ អត្ថនោ ឱកាសំ ឱកាសេន្តោ តិដ្ឋតិ។

ពាកព្រហ្មសុត្តវល្លាណា និដ្ឋិតា។

៥. អញ្ញាតព្រហ្មសុត្តវល្លាណា

១៧៦. តេជោកសិណបរិកម្មំ កត្វាតិ “តេជោកសិណបរិកម្មជ្ឈានំ
សមាបដ្ឋិស្សមី”តិ ចិត្តប្បាទោ ឯវេត្ថ តេជោកសិណបរិកម្មំ។ ន ហិ ពុទ្ធានំ
អញ្ញោសំរិយ តត្ថ ឈានសមាបដ្ឋនេន បរិកម្មបបញ្ចោ អត្ថិ សព្វត្ថេវ
ចិល្លាវសីការស្ស បរមុក្កសការប្បត្តត្វា។ តស្ស កិវ ព្រហ្មនោ “យថាហំ ឯវំ
មហានុភារោ អញ្ញោ នត្ថិ”តិ លទ្ធិ, យំ សន្ធាយ វុត្ថំ - “នត្ថិ សោ សមណោ វា
ព្រាហ្មណោ វា, យោ ឥធ អាគច្ឆេយ្យ”តិ។ ភគវា តស្ស តំ លទ្ធិវិស្សន្តេតុ
តេជោធាតុំ សមាបដ្ឋិត្វា តស្ស ឧបរិ អាគាសេ និសីទិ។ តេន វុត្ថំ
“តេជោធាតុំ... បេ... តថាគតំ ទិស្វា”តិ។ អដ្ឋិវេដំ វិយំ វិជ្ជិតញ្ចោ អដ្ឋិវេដិ, យថា
អដ្ឋិវិជ្ជិត្វា អដ្ឋិមិញ្ញំ អាហាច្ឆ តិដ្ឋតិ, ឯវំ វិជ្ជិតញ្ចោតិ អត្ថោ។ អយំ បន អដ្ឋិវេដិ
វិយ អដ្ឋិវេដិ, យថា សោ លទ្ធិវិស្សន្តេតិ, ឯវំ បដិបដ្ឋិតញ្ចោតិ អត្ថោ។ សេសានន្តិ
មហាកស្សបមហាកប្បិនអនុវុត្ថេត្ថរាណំ។

អញ្ញាព្រហ្មសរិវិមាណលង្ការទីនំ បភាតិ ព្រហ្មានំ សរិវប្បការិមាណប្បការ
អលង្ការវត្ថាទីនំ បភាតិ ឥមស្មី ព្រហ្មលោកេ ឥមា សព្វា បភា អត្ថនោ
បកស្សរការេន អភិកវន្តំ។ នត្ថិ មេ សាតិ ឥទានិ មេ សា ទិដ្ឋិ នត្ថិ, “នត្ថិ សោ
សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា, យោ ឥធ អាគច្ឆេយ្យ”តិ អយំ លទ្ធិ នត្ថិ។ តេនាហ
“តត្រាស្ស... បេ... បហីនា”តិ។ ឯត្ថាតិ ឯតស្មី សមាគមេ។ យថា តស្ស

ព្រហ្មនោ សព្វសោ ទិដ្ឋិតតំ វិមុច្ចតិ ធម្មចក្ខុ ឧប្បជ្ឈតិ, ឯវំ មហន្តំ ធម្មទេសនំ
ទេសេសី។

“អដ្ឋាបិ តេ, អារុសោ” តិអាទិនា វុត្តេន តត្ថកេនេវ។ សរូបេន វុត្តាតិ
បឋមេន ចារទេន ចតស្សោ, ទុតិយេន ឯកន្តិ ឯវំ បញ្ចា អភិញ្ញា សរូបេន វុត្តា។
កស្មា ឯត្ថ ទិព្វសោតំ នាគតន្តិ? អាហា “តាសំ វសេន អាគតមេវ” តិ។ យេន
ឥមា លោកុត្តរា អភិញ្ញា អធិគតា, ន តស្ស ទិព្វសោតសម្មាទនំ ភាវិយំ
បដិបក្ខវិគមេន សុខេនេវ ឥជ្ឈនតោ។

អញ្ញាតព្រហ្មសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. ព្រហ្មលោកសុត្តវណ្ណានា

១៧៧. បច្ឆេកំ ទ្វារពាហន្តិ បច្ឆេកំ ទ្វារពាហំ។ បច្ឆេក-សន្នោ ចេត្ត
អារុត្តិវសេន វេទិតតោ; “បច្ឆេកំ បច្ឆេក” ត្ថិ អាហា “ឯកេកោ ឯកេក” ត្ថិ។ តេសុ
ហិ ឯកោ បច្ឆេកព្រហ្មា គន្ធកុដិយា ឯកទ្វារពាហំ និស្សាយ បិតោ, អបរោ
អញ្ញំ។ បច្ឆេកព្រហ្មាតិ ច ឯកចារី ព្រហ្មា, ន បរិសចារី ព្រហ្មាតិ អត្តោ។ សមិទ្ធិ
នាម សក្កេ សុខុបករណេហិ, ព្រហ្មានញ្ច ឈានំ សុខុបករណន្តិ ឈានសុខេន
សមិទ្ធាតិ។ សម្បត្តិយា វេបុល្លប្បត្តតា ព្រហ្មានញ្ច អភិញ្ញាគុណេហិ
វេបុល្លប្បត្តិតិ អាហា “ដីតោតិ អភិញ្ញាបុប្ផេហិ សុបុប្ផិតោ” តិ។ អសហន្តោតិ
នសហន្តោ នរោចេន្តោ។

សតបទន្តិ សតសន្នោ។ រូបវសេនាតិ រូបសន្នវសេន, រូបសន្នេន សទ្ធិន្តិ
អត្តោ។ តថា បន្តិវសេនាតិ ឯត្ថាបិ។ ឯកច្ឆេតិ ឯកេ មិគារី, តេសំ
ព្យក្សីនិសារូបកានំ បញ្ចសតានីតិ អត្តោ។ “កស្ស អញ្ញាស្ស ឧបដ្ឋានំ
គមិស្សមី” តិ វិមានសម្បត្តិយំ វិម្ពយ ក្ខិកោ អហដ្ឋាវវសេន វទតិ។ រណន្តិ

និងន្ទិ ឯតេហ៊ីតិ រណា, ឆោសា។ វិរោធិបច្ចយសន្និចាតេ វិការុប្បត្តិ រុប្បនំ
រូបស្ស បវេធនន្តិ អាហា “សីតាធិហិ ច និច្ចំ បវេធិត”ន្តិ។ សុមេធា សុន្ទរបញ្ញោ
សោ សត្តា រូបេ ន រមតិ, កី បន មន្ទបញ្ញោ រូបេ សរណញ្ច បវេធិតញ្ច
អបស្សន្តោ រមសីតិ អធិប្បាយោ។

ព្រហ្មលោកសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. កោកាលិកសុត្តន្តវណ្ណនា

១៧៨. បមាណករាជំ រាគាធិជំ អភាវតោ ឡីណាសវោ រាគាធិវសេន ន
សក្កា ឥមំ បមាតុន្តិ អប្បមេយ្យោ, អប្បមេយ្យានិ វា ចត្តារិ អរិយសច្ចានិ
វិជ្ជិត្វា ឋិតត្វា បមិតំ បមេយ្យំ តស្ស កតោ បរិមេយ្យោ នត្ថិ។ តេនាហា
“ឡីណាសវោ...បេ... ធិបេតី”តិ។ តន្តិ ឡីណាសវំ។ បមេតុំ រន្ទគវេសី ហុត្វា
វជ្ជតោ បរិច្ឆិន្ទិតុំ។ យថាសភាវតោ តស្ស មិននេ និហ៊ីនបញ្ញតាយ
អវកុដ្ឋបញ្ញំ។

កោកាលិកសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. កតមោធកតិស្សសុត្តន្តវណ្ណនា

១៧៩. កី កុសលគវេសីតាយ “កី កុសលំ អកុសល”ន្តិអាធិនា កិន្ទិ
សុណាតិ ឯតាយាតិ កិស្ស វា វុច្ចតិ បញ្ញា។

កតមោធកតិស្សសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. តុរព្រហ្មសុត្តន្តវណ្ណនា

១៨០. អាពាធា ឯតស្ស អត្ថិតិ អាពាធិកោ។ អនន្តរសុត្ថតិ

អនាគតានន្តរេ សុត្ថេ។ វរាភោតិ អនុគ្គហវចនមេវ, ន និប្បវិយាយេន
វុត្តវចនំ។ បិយសីលាតិ ឥមិនា ឯតស្សី អត្ថេ និវុត្តនយេន “បេសលា”តិ
បទសិទ្ធិតិ ធស្សេតិ។ កតាវក្ខិនិតិ ព្យាធិពលេន បរិភិទ្ធវណ្ណតាយ កតាវក្ខតានិ
អក្ខិនិ។ យត្ថកន្តិ យំ ត្វំ ភកវតោ វចនំ អញ្ញថា ករោសិ, តត្ថកំ តយា អបរទ្ធី,
តស្ស បមាណំ នត្ថិតិ អត្ថោ។ យស្មា អនាគាមិនោ នាម កាមច្ចន្ទព្យាថាទា
បហីនា ហោន្តិ, ត្វញ្ច ធិដ្ឋា កាមច្ចន្ទព្យាថាទវសេន ឥធាគតោ, តស្មា យាវ តេ
ឥទំ អបរទ្ធី អយមេវេត្ថ អត្ថោ ធន្តោ។

អធិដ្ឋប្បត្តោតិ អប្បត្តធិដ្ឋនិមិត្តោ។ គិលវិសោវិយ វិសំ គិលិត្វា ឋិតោ
វិយ។ កុហវិសទិសា មូលបច្ឆិន្ទនដ្ឋេន។ ឧត្តមត្ថតិ អរហត្ថេ។ ឪណាសវោតិ
វទតិ សុនក្ខត្តោវិយ អចេលំ កោវក្ខត្តិយំ។ យោ អគ្គសាវកោវិយ
បសំសិតញ្ចោ ឪណាសវោ, តំ “ធុស្សីលោ អយ”ន្តិ យោ វា វទតិ។ សមកោវ
វិចាភោតិ បសំសិយនិដ្ឋាវិជ្ជមានគុណាបរិធិសនវសេន បវត្តា យាវ
មហាសាវជ្ជតាយ កដុកតវិចាកា, តាវ និទ្ទិយបសំសាបិ មហាសាវជ្ជតាយ
សមវិចាកា តត្ថ អវិជ្ជមានគុណាសមារោបនេន អត្ថនោ បរេសំ
មិច្ឆាបដិបត្តិហតុភាវតោ បសំសិយេន តស្ស សមភាវករណតោ ច។
លោកេបិ ហិ អយំ បុរេ សមណការឃ្លោ ហោតិ, បគេវ
ធុប្បដិបន្ទធុប្បដិបន្នោតិ សមំ ករោន្តិតិ។

សកេនាតិ អត្ថនោ សាបតេយ្យេន។ អយំ អប្បមត្តកោ អបរាដោ
ធិដ្ឋធម្មិកត្តា សប្បតិការត្តា ច តស្ស។ អយំ មហន្តតរោ កលិ កត្វបចិតស្ស
សម្បរាយិកត្តា អប្បតិការត្តា ច។

“និរត្តនោ” តិ គណនាវិសេសោ ឯកោតិ អាហា “និរត្តនគណនាយា” តិ,
សតសហស្សំ និរត្តនានន្តិ អត្ថោ។ និរត្តនបរិគណនំ បន ហេជ្ជា វុត្តមេវ។
យមរិយករហី និរយំ ឧបេតីតិ ឯត្ថ យថាវុត្តំ អាយុប្បមាណំ ចាកតិកេន
អរិយូបវាទិនា វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ “អគ្គសាវកានំ បន គុណមហាន្តតាយ តតោបិ
អតិរិយ មហាន្តតា ឯវា” តិ វេទន្តិ។

តុរ្យព្រហ្មសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. កោកាលិកសុត្តវណ្ណានា

១៨១. ទ្វេកោកាលិកនាមកាភិក្ខុ, តតោ ឥធ អធិប្បតំ និទ្ធាវេត្វា
ទស្សេតុំ - “កោ អយំ កោកាលិកោ” តិ? បុច្ឆា។ សុត្តស្ស អដ្ឋប្បត្តិ ទស្សេតុំ -
“កស្មា ច ឧបសង្កមី” តិ? បុច្ឆា។ អយំ កិរាតិអាទិ យថាក្ខមំ តាសំ វិស្សន្ធនំ។
វិវេកវាសំ វសិតុកាមត្តា អប្បិច្ឆតាយ ច មា កស្សចិ... បេ... វសីសុ។

បក្ខមិស្សន្តិតិ អាយាតំ ឧប្បាទេសិ អត្ថនោ ឥច្ឆាវិយាតនតោ។ ថេរា
ភិក្ខុសង្ឃស្ស និយ្យាទយីសុ បយុត្តវាចាយ អកតត្តា ថេរេហិ ច អធិបិតត្តា។
បុព្វេបិ... បេ... មញ្ញេតិ ឥមិនា ថេរានំ កោហញ្ញេ បិតកាវំ អាសង្កតិ អវណោ
វណំ បស្សន្តោរិយ, សុទ្ធ អាទាសតលេ លេខំ ឧដ្ឋាបេន្តោរិយ ច។

អបរជ្ឈិត្វាតិ ភកវតោ សម្មា “ចាបភិក្ខុ ជាតា” តិ វត្វា។ អាហា “សទ្ធាយ
អាករោ បសាទាវហោ” តិ។ បវត្តសទ្ធាយិកោ វាតិ អត្ថោតិ អាហា
“សទ្ធាតត្ថវចនោ” តិ។

បីឡកា នាម ពាហិរតោ បដ្ឋាយ អដ្ឋិភិន្ទតិ, ឥមា បន បឋមំយេវ អដ្ឋិ
ភិន្ទិត្វា ឧគ្គតា។ តរុណាពលុវមត្តិយោតិ តរុណាពលុវជលមត្តិយោ។

វិសតិលីតោតិ ទិត្តបហារណោ។ តញ្ចា ពជ្ឈិសំ វិសសមញ្ញា លោកេ។
“អារក្ខនេវតានំ សុត្វា”តិ បទំ អានេត្វា សម្ពន្ធា។

មគធ្វរដ្ឋេ សំវេហារតោ មាគធកោ បត្តោ, តេន។ តិលសកដំ
តិលវាហាឯតិ វុត្តោ។ បច្ចិតព្ពដ្ឋានស្សាតិ និរយទុក្ខេន បច្ចិតព្ពបទេសស្ស។
ឯតំ “អត្តនោ”តិ នាមំ។

វស្សគណនាតិ ឯកតោ បដ្ឋាយ ទសគុណំតំ អត្តទអាយុម្ហិ, តតោ បរំ
វិសតិគុណំ និរត្តនាទីសុ វស្សគណនា វេទិតញ្ចា។ សព្ពត្តាតិ អពពាទីសុ
បទុមបរិយោសានេសុ សព្ពេសុ និរយេសុ។ ឯសេវ នយោតិ ហេដ្ឋិមតោ
ឧបរិមស្ស ឧបរិមស្ស វិសតិគុណតំ អតិទិសតិ។

កោកាលិកសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បឋមវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយវគ្គោ

១. សនង្គមារសុត្តវណ្ណនា

១៨២. ចោរាណកត្តាតិ និព្ពត្តិត្វា ចិរកាលត្តា។ ជាតត្តា ជនោ, តំ ឥតោ
ជនេតោ, តស្មី។ ខត្តិយោ សេដ្ឋោ លោកមរិយាទបរិចាលនាទិណ
សម្មាបដិបត្តិយំ សត្តានំ និយោជនេន ពហុការត្តា។ សោ ហិ បរេ តថា
បដិចាទេន្តោ សយម្បិ តត្ថ បតិដ្ឋិតោយេវ ហោតីតិ សេដ្ឋោ វុត្តោ។
បដិបក្ខវិជ្ឈនដ្ឋេន បុព្វេនិវាសាទីនំ វិទិតករណដ្ឋេន វិជ្ជាតិ។
សទ្ធាហិរោត្តប្បពាហុសច្ចរិយសតិបញ្ញាតិ ឥមេ សត្ត សទ្ធម្មា។ ចរត្តិ
អគតបុព្វំ ទិសំ ឯតេហីតិ ចរណានិ, សីលាទយោ បន្ទុស ធម្មា។

សន្តិការសុត្តន្តបិដក ទី១

២. ទេវទត្តសុត្តន្តបិដក

១៨៣. អប្បញ្ញត្តេ ឯវ សិក្ខាបទេ ធម្មតាមិកម្មស្ស កតត្តា សលីន្ត្តេនេ ប
បិតត្តា “ទេវទត្តា សាសនតោ បក្កន្តោ” តិ ន វត្ថុញោតិ អបិបក្កន្តេតិ ឯត្ថ
“សាសនតោ បក្កន្តោ” តិ អវត្ថា “វេឡុវនតោ គយាសីសំ គតេ” តិ វុត្ថំ។
បកតត្តា ហិ ភិក្ខុសង្ឃំ ភិន្ទេយ្យ, ន អបកតត្តាតិ។ វេឡុវាយាតិ វេឡុវាយ
កុដ្ឋិយំ ជាតំ។

ទេវទត្តសុត្តន្តបិដក ទី១

៣. អនុករិទ្ធសុត្តន្តបិដក

១៨៤. ជនតន្តិ ជនានំ សម្មហំ, ជនសញ្ញារណជ្ជានន្តិ អត្តោ។ មនុស្សានំ
អនុបចារេតិ យត្តកេ កសនាទិកិច្ចំ ករោន្តានំ សញ្ញារោ ហោតិ, ឯត្ថកំ
អតិក្កមិទ្ធា អនុបចារេ។ សំយោជនវិប្បមោក្ខាតិ សំយោជនវិមោក្ខហោតុ។
វិវេករតី បរិវេកសុខជ្ឈានំ អលកន្តោ។ ចិត្តានុវត្តណត្ថន្តិ បុព្វេ មំ មនុស្សា
“អរញ្ញាវាសេន បរិវិត្តោ អសំសដ្ឋោ អារទ្ធវិវិយោ” តិ មញ្ញីសុ, ឥនានិ កាមន្តេ
វសន្តំ ទិស្វា គណសង្កណិកាយ និវុដ្ឋោតិ អប្បសាទំ អាបដ្ឋិស្សន្តិ។ យទិបិ មេ
ឥធ អភិរតិ នត្ថិ, ឯវំ សន្តេបិ ឥធេវ វសិស្សមីតិ វិក្ខិត្តចិត្តេន ហុត្វា ន វសិតព្ពំ,
កោ អត្តោ ចិត្តវសំ គន្ធាតិ អធិប្បាយោ។ សតិបដ្ឋានបរាយណោតិ
សតិបដ្ឋានការណេតោ។ ឯវំ ហិស្ស គណាវាសោបិ ចាសំសោ វិវេកវាសេន វិរា
សមណកិច្ចស្ស អសិដ្ឋនតោ។

វដ្តកយតោ បមុត្តោ អដ្ឋាសយវសេនាតិ អធិប្បាយោ។

និស័ទិ តត្ថ ភិក្ខុតិ ឥមិនា សត្វបលទ្ធិយា អនិស្សិតត្ថា យថាវុចិយា តេសំ
និសង្ខំ ទស្សេតិ។ តេនាហា “ឥមិនា” តិអាទិ។

ឥមិនា ច ឥមិនា ច អាការេន ជាតន្ត្រី ន អនុស្សវនុស្សនមេតំ, ន
អនុស្សវគ្គហាលំ។ តក្កហេតុ នយហេតុ វា ន វនាមីតិ យោជនា។ បិដកំ គន្លោ
សម្បទីយតិ ឯតស្សាតិ បិដកសម្បទានំ, គន្លស្ស ឧត្តល្អានតោ តេន បិដកស្ស
ឧត្តល្អានកកាវេន, កេនចិ គន្លានុសារេន ឯវំ ន វនាមីតិ អត្ថោ។ ព្រហ្មស្ស
សេដ្ឋស្ស ធម្មស្ស ចរិយំ វាចសិកំ បវត្ថតិ ព្រហ្មចរិយំ, ធម្មទេសនា។ ភាវិតេន
មរណស្ស សព្វសោ ភាគេន វិប្បហានេន មរណបរិច្ឆាគីនំ។ តេ ច
ទីណាជាតិកាតិ អាហា “ទីណាសវាន” ត្ថិ។

ទសនា ទសាតិ ទសក្ខត្ថំ ទស។ អញ្ញត្ថិ បញ្ចសតាធិកសហស្សតោ អញ្ញំ។
បុញ្ញភាគិនោតិ វិវដ្តនិស្សិតបុញ្ញស្ស ភាគិនោ តស្ស ទេសនាយ ឯត្ថកា សត្ថា
ជាតាតិ គណេតុំ អហំ ន សក្កោមីតិ ទស្សេតិ។ ព្រហ្មធម្មទេសនត្ថិ ព្រហ្មនា វុត្ថំ
អាហា។

អន្ធករិទ្ធសុត្តវល្លាណា និដ្ឋិតា។

៤. អរុណាវតីសុត្តវល្លាណា

១៨៥. អភិក្ខុ សម្ពុរោតិ តេសំ ទ្វិន្នំ មហាថេរានំ នាមាទិ។ តេសំ វិភាគំ
ទស្សេតុំ “តេសូ” តិអាទិ វុត្ថំ។ ឯតេ ទ្វេ តស្ស ភគវតោ អគ្គសាវកាតិ ទស្សេតិ។
អវជ្ឈាយន្តិ ហេដ្ឋា កត្វា ចិន្តត្ថិ ទិយ្យន្តិ តំ លាមកតោ ចិន្តតត្ថំ ចាបេន្តិ
ចាបកតំ ករេន្តិ។ វិត្តារយន្តាតិ តមេវ លាមកតោ ចិន្តតត្ថំ វេបុល្លំ
ចាបេន្តា។ សព្វេ ចាសណ្ណា អត្ថនោ អត្ថនោ សមយេ សិទ្ធន្តេ សព្វេ ទេវមនុស្សា

អត្តនោ អត្តនោ សមយេ បដិលាភេ បដិលទ្ធអត្តេ បុរិសការំ វណ្ណាយន្តីតិ
យោជនា។

អារម្ភរិយន្តិ មច្ចុសេនាសម្ពាតកិលេសធុននេ អារម្ភរិយំ, យា
“អារម្ភធាតូ” តិ វុច្ចតិ។ និក្ខមរិយន្តិ កោសជ្ឈបដិបក្ខក្ខតំ រិយំ, យា
“និក្ខមធាតូ” តិ វុច្ចតិ។ បយោគំ ករោថាតិ បរំ បរំ ឋានំ អក្កមនតោ តតោបិ
ពលវតំ ការណភិយោគំ បវត្ថេថាតិ អត្តោ។ តេនាហ “បរក្កមថា” តិ។
កិលេសសេនា នាម រាគាទិកិលេសសម្មហោ, សោ មរណាបច្ចយការតោ
“មច្ចុនោ សេនា” តិ វុច្ចតិ។ តញ្ញា សន្ធាយ វុត្តំ “មហាសេនេន មច្ចុនា” តិ (ម. និ.
៣.២៧២, ២៧៥, ២៧៦)។ ឧទ្ធានំ បឋមាភិកិព្ពត្តិ ជាតិ, តទញ្ញំ បនតេសំ បដិចាជិ
បវត្តំ សំសារោតិ អធិប្បាយេនាហ “ជាតិញ្ចា សំសារញ្ចា” តិ។ យស្មា “ឯកម្ម្យ
ជាតិ ទ្វេបិ ជាតិយោ” តិ អាទីសុ តស្មី តស្មី ភវេ អាទាននិក្ខេបបរិច្ឆ័ទ្ធទទ្ធប្បវត្តិ
“ជាតី” តិ វុច្ចតិ, សា ឯវ យាវ បរិនិព្វានា អបរាបរំ បវត្តមាណោ សំសារោ “តតោ
ចិតោ សំសរណា” តិ កត្វា, តស្មា អាហ “ជាតិសម្ពាតំ វា សំសារ” តិ។ បរិច្ឆេទន្តិ
បរិយោសានំ។ ឱកាសំ ជីវិតិ សម្ពុន្នោ។ អាលោកជ្ជានេតិ អត្តនា
កតអាលោកជ្ជានេ។ អាលោកកិច្ចំ នត្តិ តិ អនុការជ្ជានេ អាលោកទស្សនំ វិយ
អាលោកជ្ជានេ អាលោកទស្សនកិច្ចំ នត្តិ។ តស្មា តេសំ សត្តានំ “កី អាលោកោ
អយំ, កស្ស ទុ ខោ អយំ អាលោកោ” តិ? វិចិនន្តានំ ចិន្តេន្តានំ។ សព្វេតិ
សហស្សិលោកធាតុយំ សព្វេ ទេវមនុស្សា។ ឱសដាយ បរិសាយាតិ
ធម្មស្សវនត្តំ សព្វោសដាយ បរិចិតបរិច្ឆ័ន្ធាយ បរិសាយ។ សទ្ធិំ សុណីស្វតិ ន
កេវលំ សទ្ធមេវ សុណីសុ, អថ ខោ អត្តោបីតិ យថាជិប្បតោ តេសំ
បកតិសវនុបចារេ វិយ ចាកដោ អហោសិ, តិសហស្សិលោកធាតុ
វិញ្ញាបេសីតិ។

អរុណាវតីសុត្តន្តបិដក ជំពូកទី១

៥. បរិនិព្វានសុត្តន្តបិដក

១៨៦. ឯវំ តំ កុសិនារាយ ហោតីតិ យថា អនុរោធិបុរស្ស ដូចារាមោ ធឹក្ខណាបច្ឆិមទិសាយំ, ឯវំ តំ ឧយ្យានំ កុសិនារាយ ធឹក្ខណាបច្ឆិមទិសាយំ ហោតី។ តស្មាតិ យស្មា នគរំ បរិសិតុកាមា ឧយ្យានតោ ឧបេច្ច វត្តន្តិ កង្កន្តិ ឯតេជានតិ ឧបវត្តន្តិ វុច្ឆតិ, តស្មា។ តន្តិ សាលបន្តិការេន បីតំ សាលវនំ។ អន្តរេនាតិ វេមជ្ឈេ។ អប្បមជ្ឈនំ អប្បមាទោ, សោ បន អត្ថតោ ញ្ញាណាបសំហិតា សតិ។ យស្មា តត្ថ សតិយា ព្យាបារោ សាតិសយោ, តស្មា “សតិអវិប្បវាសេនា”តិ វុត្តំ។ អប្បមាទបទេយេវ បក្ខិបិទ្វា អភាសិ អត្ថតោ តស្ស សកលស្ស ពុទ្ធវចនស្ស សង្គណ្ឌានតោ។

ឈានាទីសុ ចិត្តេ ច បរមុក្កំសគតវសីការតាយ “ឯត្ថកេ កាលេ ឯត្ថកា សមាបត្តិយោ សមាបដ្ឋិត្វា បរិនិព្វាយិស្សាមី”តិ កាលបរិច្ឆេទំ កត្វា សមាបត្តិសមាបជ្ឈនំ បរិនិព្វានបរិកម្មន្តិ អធិប្បេតំ។ ថេរោតិ អនុវុទ្ធត្ថេរោ។

អយម្បិ ចាតិ យថាវុត្តបញ្ចសដ្ឋិយា ឈានានំ សមាបន្ទកថាបិ សន្នេបកថា ឯវ។ កស្មា? យស្មា ភគវា តទា ទេវសិកំ វុទ្ធស្វនសមាបត្តិយោ សញ្ញាបិ អបរិហាបេត្វា សមាបដ្ឋិ ឯវាតិ ទស្សន្តោ “និព្វានបុរំ បរិសន្តោ”តិ អាទិមាហា។ ចតុរិសតិ... បេ... បរិសិត្វាតិ ឯត្ថ កេចិ តាវ អាហុ “ភគវា ទេវសិកំ ទ្វាទសកោជិសតសហស្សក្ខត្តំ មហាករុណាសមាបត្តិ សមាបជ្ជតិ, ទ្វាទសកោជិសតសហស្សក្ខត្តមេវ ជលសមាបត្តិ សមាបជ្ជតិ, តស្មា តទាបិ ចតុរិសតិកោជិសតសហស្សសង្ខា សមាបត្តិយោ សមាបជ្ជតិ។ វុត្តញ្ញេតំ ភគវតា ‘តថាគតំ, ភិក្ខុវេ, អរហន្តំ សម្មាសម្ពុទ្ធវិទិតក្កា ពហុលំ

សមុទាចរន្តិ ខេមោ ចរិតក្លោ បរិវេកោ ចរិតក្លោ'តិ (ឥតិវុ. ៣៨)។ ខេមោ ហិ
រិតក្លោ ភគវតោ មហាករុណាសមាបត្តិ បុរេត្វា បិតោ, បរិវេករិតក្លោ
អរហត្តជលសមាបត្តិ។ ពុទ្ធានំ ហិ ភវន្តបរិវាសោ លហុកោ មត្តកប្បត្តោ
សមាបត្តិសុ វសីភារោ, តស្មា សមាបជ្ជនវុដ្ឋានានិ កតិបយចិត្តក្ខណោហោ
ឥដ្ឋន្តិ។ បញ្ចវុចាវចរសមាបត្តិយោ ចតស្សោ អរូបសមាបត្តិយោ
អប្បមញ្ញាសមាបត្តិយា សទ្ធិ និរោធសមាបត្តិ អរហត្តជលសមាបត្តិ ចាតិ
ទ្វាទសេតា សមាបត្តិយោ ភគវា បច្ចេកំ ទិវសេ ទិវសេ
កោដិសតសហស្សក្ខត្តំ បុរេភត្តំ សមាបជ្ជតិ, តថា បច្ឆាភត្តន្តិ វរំ
ចតុវិសតិកោដិសតសហស្សសម្ពា ទេវសិកំ
វុឡញ្ញនកកសិណាសមាបត្តិយោ"តិ។

អបរេ បនាហុ “យំ តំ ភគវតា អភិសម្ពោធិទិវសេ បច្ឆិមយាមេ
បដិច្ចសមុប្បាទន្តមុខេន បដិលោមនយេន ជរាមរណតោ បដ្ឋាយ ញ្ញាណំ
ឱតារត្វា អនុបទធម្មវិបស្សនំ អារកន្តេន យថា នាម បុរិសោ សុវិទុក្ខំ
មហាកហានំ មហាវនំ ជិន្នន្តោ អន្តរន្តរា និសានសិលាយំ ជវសុំ និសិតំ ករោតិ,
វរមេវ និសានសិលាសទិសិយោ សមាបត្តិយោ អន្តរន្តរា សមាបជ្ជិត្វា
ញ្ញាណស្ស តិក្ខុវិសទភារំ សម្មាទេតុំ អនុលោមបដិលោមតោ បច្ចេកំ
បដិច្ចសមុប្បាទន្តេសុ លក្ខកោដិសមាបត្តិសមាបជ្ជនវសេន សម្មសនញ្ញាណំ
បរត្ថេតិ, តទនុសារេន ភគវា ពុទ្ធក្ខតោបិ អនុលោមបដិលោមតោ
បដិច្ចសមុប្បាទន្តមុខេន វិបស្សនាវសេន ទិវសេ ទិវសេ
លក្ខកោដិជលសមាបត្តិយោ សមាបជ្ជតិ, តំ សន្ធាយ វុត្ថំ,
‘ចតុវិសតិកោដិសតសហស្សសម្ពា សមាបត្តិយោ បរិសិត្វា’”តិ។

ឥមានិទ្ធិបិ សមនន្តរានេវ បច្ចវេក្ខណាយបិ យេតុយ្យេន
នានន្តរិយកតាយ ឈានបក្ខិកភាវតោ។ យស្មា សព្វបដិមំ ភវន្តិចិត្តំ តតោ
តតោ បវនតោ “ចុតិ”តិ វុច្ឆតិ, តស្មា នកេវលំ អយមេវ ភគវា, អថ ខោ
សព្វេបិ សត្តា ភវន្តិចិត្តានេវ បវន្តិចិត្តំ ទស្សេតុំ “យេ ហិ កេចី”តិ អាទិ វុត្តំ។
ទុក្ខសច្ចេនាតិ ទុក្ខសច្ចបរិយាបន្នេន ចុតិចិត្តេន កាលំ កាលកិរិយំ ករោន្តិ
ចាបុណ្ណិ, កាលគមនតោ វា ករោន្តិ បេច្ឆាតិ។

បដិភាគបុគ្គលវិវហិតោ សីលាទិគុណោហិ អសទិសតាយ
សទិសបុគ្គលវហិតោ។ សង្ខារ រូបសម្មត្តិ ឯត្តាតិ រូបសមាតិ ឯវំ សង្ខាតំ
ញាតំ កថិតំ និព្វានមេវ សុខន្តិ។ លោមហំសនកោតិ លោមាធំ
ហដ្ឋភាវាចាទនោ។ ភីសនកោតិ អវីតរាគាធំ ភយជនកោ អាសិ អហោសិ។
សព្វាការវរគុណ្ឌបេតេតិ សព្វេហិ អាការវរេហិ ឧត្តមការណេហិ
សីលាទិគុណោហិ សមន្នាគតេ។ អសង្កជិតេនាតិ អកុជិតេន
វិច្ឆារិកាភាវតោ។ សុវិកសិតេនេវាតិ បីតិសោមនស្សយោគតោ សុដ្ឋ
វិកសិតេន។ វេទនំ អធិវាសេសិ សភាវសមុទយាទិតោ សុដ្ឋ បញ្ញាតត្តា។
អនាវរណាវិមោក្ខោ សព្វសោ និព្វិទភាវោ។ តេនាហ
“អបញ្ញត្តិការូបគមោ”តិ។ បដ្ឋោតនិព្វានសទិសោតិ បដិបស្ស និព្វានសទិសោ
តត្ថ វិលីយិទ្ធា អវជ្ជានភាវតោ។

បរិនិព្វានសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ទុតិយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សារត្ថប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ព្រហ្មសំយុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៧. ព្រាហ្មណ៍សំយុត្តំ

១. អរហន្តវគ្គោ

១. ធនញ្ញានិសុត្តវណ្ណោ

១៨៧. ធនញ្ញានិកោត្តាតិ ឯត្ថ បុព្វបុរិសតោ អាគតស្ស កុលវំសស្ស
នាមាភិធានសម្ពាទំ កំ តាយតីតិ កោត្តំ។ (កី បន តន្តិ?
អញ្ញកុលបរម្បរាសាធារណំ តស្ស កុលស្ស អាទិបុរិសសមុទាគតំ
តំកុលបរិយាបន្នសាធារណំ សាមញ្ញបន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។) ធនញ្ញានិកោត្តំ ឯតិស្សន្តិ
ធនញ្ញានិកោត្តា។ តស្ស ឧទានស្ស ការណំ បុច្ឆិត្វា អាទិតោ បដ្ឋាយ វិភាវេតុំ
“សោ កិរា”តិអាទិ វុត្តំ។ នាធារសភោជនំ ទេតីតិ យោជនា។
បញ្ចកោរសសម្មាទិតំ សាលិកត្តំ សូបសាកព្យញ្ញនំ នាធារសំ
ព្រាហ្មណភោជនំ។ មណ្ឌលគ្គខគ្គន្តិ មណ្ឌលគ្គសម្ពាទំ ខគ្គំ។ ធុរិយោ ហិ ខគ្គោ
មណ្ឌលគ្គោ ធិយគ្គោតិ។ តត្ថ យស្ស អគ្គោ មណ្ឌលាការេន បិតោ, សោ
មណ្ឌលគ្គោ។ យស្ស បន អសិបុត្តិការិយ ធិយោ, សោ ធិយគ្គោ។

សាសនាតិ អនុសាសនា។ “នមោ...បេ.... សម្ពុទ្ធស្ស”តិ ឯវំ វុត្តា
បញ្ចបទិកកាថា។ សត្តសាសនេ ហិ លោកិយច្ឆន្ទំ អនបេក្ខិត្វា ឯសា
បញ្ចបទិកកាថាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឌីក្កាវរធរាតិ
បុព្វបុរិសសម្ពាទតឌីក្កាករំសវរធារិកា។ សក្កាតិ សក្កុណោយ្យំ។

ឯវុត្តិ “សចេ មេ អន្តមជ្ឈានី”តិអាទិនា ឥមិនា បការេន។ “បញ្ច កាថាសតានិ
បន អដ្ឋកថំ អារុទ្ធានិ, ឥធ បន ទ្វេ ឯវ ឧទ្ធា”តិ វទន្តិ។ បហវិតុំ វាតិ ឯកវាវម្បិ
ហត្ថេន វា ចាទេន វា បហវិតុម្បិ បរាមសិតុម្បិ អសក្កោន្តោតិ អត្ថោ។ សោ ហិ

តស៊ូ អរិយសាវ័កាយ អាណុកាវេន អត្តនោ សាមគ្គិយេន វសេ វត្តាបនត្ថំ
សន្តជ្ជិត្វាបិ តទនុវត្តន្តោ និត្តិសោ អហោសិ។ តេនាហ “ភោតី” តិអាទិ។

តស៊ូ ព្រាហ្មណស្សតិ អត្តនោ សាមិកព្រាហ្មណស្ស។ ឧបសំហវន្តិ តិ
ឧបនេន្តិ។ តស្មី សមយេ តិ តស្មី ទុក្ខប្បត្តិកាលេ “សព្វេ សង្ខារា ទុក្ខា” តិ
ភគវតោ វចនំ អនុស្សវិត្វា “ទសពលស្ស ភគវតោ” តិអាទីសុ យថាបរិច័តំ
គុណបទំ អនុស្សវិ។ តេនាហ “ទសពលំ សវី” តិ។

ខន្តិសោរជ្ជវហិតតាយ កុដ្ឋិត្វា។ ភិដ្ឋិត្វា តិ សំយតាការតោ តស្ស
ព្រាហ្មណស្ស អន្តរេ មេត្តិភេទេន ភិដ្ឋិត្វា។ ឯវមេវា តិ យថា ឯតវហិ
អការណេន, ឯវមេវ អញ្ញាទាបិ អការណេនាតិ អត្តោ។ និក្ការណាតាធិបនេ
ឯវំ-សន្ថោ, ឯវំ-សន្ថោ បន អវជារណាត្តោ។ និក្ការណាតា ច នាម និវត្តកតា,
និវត្តកវិប្បលាបភាវេនេត្ថ ឯវំ-សន្តស្ស គហណោ បវត្តិ គវេសិតញ្ចា។
គហត្ថោ វាយំ ឯវំ-សន្ថោ អនេកត្ថត្តា និចាតានំ។ គហត្ថតា ចស្ស
វសលិសន្តសន្និធានតោ ចាកជា ឯវ។

តាមនិគមរដ្ឋបូជិតោ តិ ឥមំនា តាមនិគមរដ្ឋសាមិកេហិ បូជិតភារោ
ធិបិតោ តាមាធិនំ តេសំ វសេ វត្តនតោ។ អសុកស្ស នាម បុគ្គលស្ស។ សេសន្តិ
អភិក្កន្តន្តិអាទិ, យម្បិ ចញ្ចំ ឥធាគតំ ហេជ្ជា វណ្ណិតញ្ចា។

ជនញ្ញានីសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. អក្កោសសុត្តវណ្ណានា

១៨៨. ការទ្វាដោវ សោតិ ការទ្វាដោ នាម ឯវ សោ ព្រាហ្មណោ។
កោត្តវសេន ហិ តយិទំ នាមំ, វិសេសេន បនេតំ ជាតន្តិ ទស្សេតុំ

“បញ្ចមត្ថេហី”តិអាទិ វុត្តំ។ ជានិកតាតិ ញាតិវគ្គហានិកតា។ បក្ខោភិដ្ឋោតិ
តតោ ឯវ ញាតិបក្ខោនដ្ឋោ។ យថា ទោមនស្សតោ អនត្ថមនោតិ វត្ថុពុំ
លកតិ, ឯវ កុបិតោតិ អាហា “ទោមនស្សនចា”តិ។ ទសហីតិ
អនវសេសបរិយាទានវសេន វុត្តំ បញ្ចហិ គាថាសតេហិ អក្កោសន្តោ តថា
អក្កោសេយ្យាតិ កត្វា។ តត្ថ បន យេន កេនចិ អក្កោសន្តោបិ អក្កោសតិយេវ
នាម។ ករោសិ មម ភាតិកស្ស បព្ពដ្ឋំ។

សម្ពុញ្ញតីតិ សម្ភោគំ ករោតិ។ អក្កោសាទីហិ ឯកតោភុញ្ញតិ។
វីតិហរតីតិ ព្យតិហារំ ករោតិ, អក្កោសតោ បច្ចក្កោសនាទិនា វិនិមយំ
ករោតីតិ អត្ថោ។ តេនាហ “កតស្ស បដិការំ ករោតិ”តិ។ អស្ស
អនុស្សវវសេន សុត្វា “សបតិ ម”ន្តិ សញ្ញានោ ភយំ ឧប្បជ្ជិតិ យោជនា។
អស្សាតិ ព្រាហ្មណស្ស។ សុត្វាតិ បទំ ឧភយត្ថាបិ យោជេតព្ពំ “តវេវេតំ
ព្រាហ្មណាតិ សុត្វា, អនុស្សវវសេន សុត្វា”តិ ច។ កាមំ កិសវន្នាទយោ សបនំ
នាទិសុ, ទេវតានំយេវ ហិ សោ អត្ថោ, សត្តានំ បន តថា សញ្ញា ឧប្បន្នា, សោបិ
តថាសញ្ញា អហោសិ។ តេនាហ “អនុស្សវវសេនា”តិ។

ទន្តស្ស សព្វសោ ទមដំ ឧបគតត្តា។ ទិញ្ញិសេវនស្សាតិ
រាគនោសាទិហេតុករិប្បន្តនវហិតស្ស។ តស្សេវាតិ បដិកុដ្ឋន្តស្សេវ បុគ្គលស្ស
តេន កោធនចាបំ ហោតិ ចាបស្ស សន្តានន្តវសន្តិទិយា អភាវតោ។ កេចិ បន
“តស្សេវាតិ តស្សេវ បដិកុដ្ឋន្តបុរិសស្ស តេន បដិកុដ្ឋនេន។ ចាបិយោតិ
បដិកុដ្ឋន្តបុគ្គលស្ស លាមកតរោ”តិ ឯវមេត្ត អត្ថំ វទន្តិ។ សតិយា
សមន្នាគតោ ហុត្វា បដិសម្ពាទេ បិតោ អធិវាសេតិ, ន សហោ មូឡោ ហុត្វាតិ
អធិប្បាយោ។ ឧភិទ្ធិតិកិច្ចន្តន្តិ ឧភិទ្ធិ ឧប្បន្នកោធនសម្ពាទំ កិលេសព្យាដិ
តិកិច្ចន្តំ វុបសមេន្តំ តំ បុគ្គលំ។ យោ បុគ្គលោតិអាទិនា បុរិមាសុ គាថាសុ

បវត្តិតានិ បទានិ សម្ពុទ្ធិត្វា ទស្សេតិ។ បញ្ចសុ ខន្ធសុ យាថាវតោវិនិតា
អរិយធម្មស្ស កោវិទា នាម ហោន្តិតិ អាហា “ធម្មស្សតិ បញ្ចក្ខន្ធធម្មស្ស”តិ។
ឥទានិ តមត្ថំ បរិបុណ្ណំ កត្វា ទស្សេន្តោ អាហា “ចតុសច្ចធម្មស្ស វា”តិ។

អក្កោសសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. អសុរិន្ទកសុត្តវណ្ណានា

១៨៩. តេនេវាតិ ភាតុបព្ពជិតេនេវ។ អស្សេវាតិ តិតិក្ខុស្ស។ “តំ ជយំ
ហោតិ”តិ លិដ្ឋិបល្លាសវសេន វុត្តន្តិ អាហា “សោ ជយោ ហោតិ”តិ, ទុដ្ឋយំ
កោដំ តិតិក្ខាយ ជិនន្តស្សតិ អធិប្បាយោ។ យស្មា តិតិក្ខាទយោ ន
កោធវសិកំ ធុរំ, តំ បនពាលានំ មញ្ញនាមត្តន្តិ ឥធ ឥមមត្ថំ វិភាវេតុ
“កតមស្ស”តិអាទិ វុត្តំ។ វិជានតោវ ជយោ ន អវិជានតោ តិតិក្ខាយ
អភាវតោ។ ន ហិ អវិជានន្តោ អន្ធពាលោ កោដំ វិជេតុំ សក្កោតិ។ កេវលំ ជយំ
មញ្ញតិ កិលេសេហិ បរាជិតោ សមាធាបីតិ អធិប្បាយោ។

អសុរិន្ទកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. ពិលង្គិកសុត្តវណ្ណានា

១៩០. សុទ្ធិន្តិ កេវលំ សម្ពារវិវហិតំ។ សម្ពារយុត្តន្តិ
កដុកកណ្ណាទិសម្ពារសហិតំ។ កញ្ជិតោ និព្ពត្តត្វា កញ្ជិកំ, អារនាលំ, ពិលង្គន្តិ
អត្ថោ។ នាមំ គហិតំ សង្កឹតិកាលេ “ពិលង្គិកភារទ្វាជោ”តិ វិសេសនវសេន។
តយោតិ ធនញ្ញានិយា សាមិកោ ភារទ្វាជោ, អក្កោសកភារទ្វាជោ,
អសុន្ទិកភារទ្វាជោតិ អាទិតោ តីសុ សុត្តេសុ អាគតា តយោ។ មេតិ មយ្ហំ។

ពិលង្គិកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. អហ៊ីសកសុត្តវណ្ណានា

១៩១. ឯសាតិ ព្រាហ្មណោ។ “អហ៊ីសកោ អហ”ន្តិ តទត្ថំ សាធនំ ឥន្ទាយ
កថេសីតិ វុត្ថំ “អហ៊ីសកបញ្ញំ បុច្ឆី”តិ។ តថា ចេ អស្សាតិ យថា តេ នាមស្ស
អត្តោ, តថា ចេតំ ភវេយ្យាសិ អន្ធត្ថនាមកោ ភវេយ្យាសិ អហ៊ីសកោ ឯវ
សិយាតិ។ ន ទុក្ខាបេតិ ទុក្ខមត្តម្មិ ន ឧប្បាទេតិ, ទុក្ខតោ អបនេតីតិ អត្តោ។

អហ៊ីសកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. ជជាសុត្តវណ្ណានា

១៩២. ជជាបញ្ញាស្សាតិ “អន្តោជជា ពហិជជា”តិ ឯវំ ជជាបរិយាយស្ស
បញ្ញាស្ស។

ជជាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. សុទ្ធិកសុត្តវណ្ណានា

១៩៣. សុទ្ធិកបញ្ញាស្សាតិ “នាព្រាហ្មណោ សុដ្ឋតី”តិ ឯវំ
សុទ្ធិសន្និស្សិតស្ស បញ្ញាស្ស។ សីលសម្មន្នោតិ បញ្ចវិជនិយមលក្ខណេន
សីលេន សមន្នាគតោ។ តចោកម្មន្តិ
អនសនបញ្ចាតបតប្បនាទិបរិភេទនតចោកម្មំ ករោន្តោបិ។ វិជ្ជាតិ តយោ
វេទាតិ វេទន្តិ “តាយ ឥធលោកត្ថំ បរលោកត្ថំ ញាយន្តី”តិ កត្វា។
គោត្តចរណាន្តិ គោត្តសង្ខាតំ ចរណំ។ ព្រាហ្មណោ សុដ្ឋតិ ជេដ្ឋជាតិកត្តា។
តថា ហិ សោ ឯវំ តបំ អាចរិតុំ លភតិ, ន ឥតរោ។ អញ្ញា លាមិកា បជាតិ
ឥតវវណ្ណំ វេទតិ។ វេទនសហស្សម្បីតិ គាថានេកសហស្សម្បី។ អន្តោ

កិលេសេហិ បូតិកោ សភាវេន បូតិកោ។ កិលិដ្ឋេហិ កាយកម្មាធិហិ
កាយទុច្ចរិតាធិហិ។

សុទ្ធិកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. អគ្គិកសុត្តវណ្ណានា

១៩៤. អគ្គិបរិចារណាវសេនាតិ អគ្គិហុត្តដុហនវសេន។ សន្និហិតោតិ
មិស្សីការំ សម្មាបិតោ។ តថាគូតោ ច សោ សប្បិទា សទ្ធិ យោជិតោ នាម
ហោតីតិ អាហ “សំយោជិតោ”តិ។ អចាយមគ្គំ ឌីក្កមតិ
មិច្ឆាធិដ្ឋិមិច្ឆាសង្កប្បាធិនំ អត្តនោ សន្តានេ សមុប្បាទនតោ។ តេនាហ “ឥមំ
លទ្ធិ”ន្តិអាធិ។

ជាតិយាតិ សនោសកិរិយាបរាធស្ស អសម្ពវេន បរិសុទ្ធាយ ជាតិយា។
នានប្បការេ អដ្ឋារសិវិជ្ជាជ្ជានសញ្ញតេ គន្ថេ។ សុតវាតិ សុត្វា និដ្ឋំ បត្តោ
អគ្គទក្ខិណោយ្យត្តាតិ អធិប្បាយោ។

បុព្វេនិវាសញ្ញាណោតិ ឥទំ លោកេ សាសនេ ច និរុទ្ធិតាវសេន វុត្តំ។
អញ្ញោ ហិ បុព្វេនិវាសំ ជានន្តា បុព្វេនិវាសញ្ញាណោនេវ ជានន្តិ, ភគវា បន
សព្ពញ្ញុតញ្ញាណោនបិ ជានាតិ។ ទិព្ពេន ចក្ខុនាតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។
សព្ពសោ ជាតិ ឌីយតិ ឯតេនាតិ ជាតិក្ខយោ, អគ្គមគ្គោ, តេន បត្តព្ពត្តា
អាបន្នត្តា ច ជាតិក្ខយោ អរហត្តំ។ ជានិត្វា វេសិតវេសានោតិ វិជានិតព្ពំ
ចតុសច្ចធម្មំ មគ្គញ្ញាណោន ជានិត្វា សោឡសន្នម្បិ កិច្ចានំ វេសិតវេសានោ។

ឧប្បត្តិ ធិបេត្វាតិ ចាយសនានស្ស អាគមនំ បកាសេត្វា។ កាថាហិ
អភិគីតន្តិ ទ្វិហិ កាថាហិ មយា អភិគីតំ។ អភុញ្ញិតព្ពន្ធិ ភុញ្ញិតុំ ន យុត្តំ។

“អភោជនេយ្យ”ន្តិ កស្មា វុត្ថំ, ននុ ភគវតោ អជ្ឈាសយោ អច្ចន្តមេវ សុទ្ធាតិ?
សច្ចមេតំ, ព្រាហ្មណោ បន បុព្វេ អនាតុកាមោ បច្ឆា កាថា សុត្វា
ធម្មទេសនាយ មុនុបាទយោ ហុត្វា នាតុកាមោ អហោសិ, តស្មា តំ ភិក្ខុនំ
អនាគតេ ទិដ្ឋានុគតិអាបជ្ឈនត្ថំ បដិក្ខិបិ។ តថា ហិ អនន្តរសុត្ត
កសិការទ្វាជសុត្ត ច ឯវមេវ បដិបទ្ឋិ។ តេនាហ “តំ ព្រាហ្មណា”តិអាទិ។
កិលញ្ញម្ហិ...បេ.... បកាសិតាតិ ឯតេន កាថំ ឧទ្ទេសដ្ឋានេវ វេបេត្វា ភគវា
ព្រាហ្មណស្ស វិត្តារេន ធម្មំ ទេសេសីតិ ទស្សេតិ។ កាយនេនាតិ កាយនកេន,
គានេន វា។ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ញាតិ សនេវកស្ស លោកស្ស ហិតញ្ញេវ តស្ស
ការណញ្ញា។ សម្មស្សន្តានន្តិ សម្មទេវ បស្សន្តានំ។ ធម្មាតិ បវេណីអាគតោ
ចារិត្តធម្មា ន ហោតិ។ ភោជនេសុ ឧក្កំសគតំ ទស្សេតុ “សុធាភោជន”ន្តិ
អាហា។ ធម្ម សតីតិ អរិយានំ អាចារធម្ម សតិ តំ អាលម្ពិត្វា ជីវន្តានំ ឯតទេវ
សេដ្ឋន្តិ “សោមំ ភុញ្ញេយ្យ ចាយស”ន្តិ តំ អារព្ព កថាយ ឧប្បន្នត្វា។

សល្លកេតិ អយំ ព្រាហ្មណោ។ សេសា បច្ចយា និទ្ទាសា តេ អារព្ព កថាយ
អប្បវត្តិតត្វា។ កុក្កច្ឆវបសន្តន្តិ អគ្គិអាហិតបទស្ស វិយ សទ្ធិសិទ្ធិ វេទិតញ្ញា។
អន្លេន ចានេនាតិ លក្ខណាវចនមេតំ យថា “កាកេហិ សប្បិ វត្ថិតព្ព”ន្តិ។
តេនាហ “ទេសនាមត្តមេត”ន្តិ។ ពហុសស្ស ផលទាយកំ សុខេត្តំ វិយ
បដិយត្តន្តិ សម្មា កសនពំជនឧទកានយនាបនយនាទិនា សុសដ្ឋិតំ ខេត្តំ វិយ
សីលាទិគុណាវិសេសសម្មាទនេន បដិយត្តំ បុញ្ញកេត្តំ ឯតំ។

អគ្គិកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. សុន្តិកសុត្តវណ្ណានា

១៩៥. អាណេត្វា ហុនិតត្ថតោ អាហុតិ។ សប្បិមធុចាយសាធិហិ អគ្គិ
ដុហោតិ ឯត្តាតិ អគ្គិហុត្ថំ, សាធិជ្ជានំ វេទិតត្ថំ។ តេនាហា “អគ្យាយតន” ត្ថិអាធិ។
សុវិសោធិតោ ចស្សាតិ និហ័នជាតិកានំ អនេន សុដ្ឋវិសោធិតោ ច កវេយ្យ។
“មេ” តិ បទំ អាណេត្វា សម្ពុត្ថោ។

អដលំ ករោតីតិ តតោ បដ្ឋាយ យាវ ទេមីតិ បទំ។ តាវ
អនន្តរសុត្តរវណ្ណោនាយ អាគតសធិសមេវាតិ បេយ្យាលវសេន ឋបេសិ, ន
សប្បិសម្ព័រជ្ជបនំ។ ហិមចាតស្ស ច សីតវាតស្ស ច បដិពាហនត្ថន្តិ
អការណមេតន្តិ តំ អនាធិយិត្វា អញ្ញាមេវ សុការណំ ទស្សេតុំ
“បដិពាលោវា” តិអាធិ វុត្ថំ។ សញ្ញានិត្វាតិ “នាយំ ព្រាហ្មណោ” តិ សញ្ញានិត្វា។

និចកេសន្តន្តិ វស្សកេសន្តំ។ ព្រាហ្មណានំ សុទ្ធិអត្តា សិខាតិ អាហា
“បវត្តមត្តម្បិ, សិទំ អធិស្វា” តិ, “បរមហំសបរិក្ខាធិនា” តិ កេចិ។

អការណំ ទក្ខិណោយ្យការស្ស ជាតិ អទក្ខិណោយ្យការហេតុនំ
ចាបធម្មានំ អបដិក្ខេបការតោ។ ឯតន្តិ សីលាធិភេទំ ចរណំ។
ទក្ខិណោយ្យការស្ស ការណំ អទក្ខិណោយ្យការការកចាបធម្មានំ
តទដ្ឋានិវសេន បដហនតោ។ អស្សាតិ ព្រាហ្មណស្ស។ តមត្ថន្តិ តំ
ទក្ខិណោយ្យការស្ស ការណាតាសម្ព័ន្ធតមត្ថំ ឧបមាយ វិភាវេន្តោ។
សាលាធិកដ្ឋាជាតោវាតិ សាលាធិវិសុទ្ធកដ្ឋាវ ជាតោ។
សាចានទោលិអាធិអវិសុទ្ធកដ្ឋាជាតោ អគ្គិកិច្ចំ ន ច ន ករោតិ។ ឯវន្តិយថា
អគ្គិ យតោ កុតោចិ ជាតោចិ អគ្គិកិច្ចំ ករោតិយេវ, ឯវំ ចណ្ណាលកុលាធិសុ
ជាតោចិ ទក្ខិណោយ្យេន ន ហោតិ គុណសម្បទាវសេន អរិយានំ វំសេ
បជាតត្តាតិ អាហា “គុណសម្បត្តិយា ជាតិមា” តិ។ ធិតិយា គុណសម្បត្តិយា
បមុខការំ ទស្សេតុំ “សោ ហិ” តិអាធិ វុត្ថំ។ តត្ថ ធិតិយាតិ វិរិយេន។ តញ្ជិ

អនុប្បន្នានំ កុសលធម្មានំ ឧប្បាទនបរិព្រូហានេហិ តេ ធារេតិ។ ហិរិយា នោសេ
និសេធនិ, សម្មនេវ ចាចានំ ជិតុច្ឆនេ សតិ តេសំ បរត្តិយា អវសរោ ឯវ នត្តិ។
មោនធម្មេន ព្យាណាសន្ត្រាតេន ឌីត្តប្បធម្មេន។ ការណាការណាជាននកោតិ
តេសំ តេសំ ធម្មានំ យថាភូតំ ឋានំ, ចាបធម្មានំ វាវិប្បការសភាវដ្ឋានំ
ជាននកោ។

បរមត្ថសច្ចេន និព្វានេន អារម្មណបច្ចយភូតេន អរិយមគ្គេន ទន្លោ។
ឥន្ទ្រិយទមេនាតិ តតោ ឯវ អរិយេន ឥន្ទ្រិយសំវរេន ឧបគតោ។ វិទន្តិ តេហិ
សច្ចានិតិ វេទា។ មគ្គវេទានំ អន្តន្តិ អរិយជលំ។ កិលេសានំ អន្តន្តិ តេសំ
អនុប្បាទនិរោធដ្ឋានំ។ យញ្ញោតិ អគ្គជលំ។ និរត្តកន្តិ អជលំ តេសំ
អនាគមនតោ, អាគតានម្មិ អគ្គនក្ខិណោយ្យភាវតោ។ ជុហតិ នេតិ។

សុយិជ្ជន្តិ សុទានំ អគ្គនក្ខិណោយ្យលាភេន។ សុហុតន្តិ តស្សេវ វេវចនំ។
អថ វា សុយិជ្ជន្តិ សុដ្ឋ សម្មនេវ យិជ្ជំ សារេ ឧបនីតំ មម ឥទំ នេយ្យវត្ថុ។ សុហុតន្តិ
ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។

ឧបហជមត្តតិ ព្រាហ្មណេន “ភុញ្ញតុ ភវ”ន្តិ ឧបនីតមត្តេ។
និព្វត្តិតោជមេវាតិ សវត្ថុកំ អគ្គហេត្វា វត្ថុតោ វិវេចិតឌីជមេវ។ តេន តំ
សុខុមត្ថំ គតន្តិ តំ ហព្យសេសំ សព្ពសោ សុខុមភាវំ គតន្តិ ឌីជាយ
អនោឡិកតាយ បុរិមាការេនេវ បញ្ញាយមានតំ សន្ធាយ វុត្ថំ, ន បន ឌីជាយ
ឯវ កេវលាយ គហណំ សន្ធាយ។ សា ហិ អវិនិព្វោគវុត្តិតាយ វិសុំ គណ្ហិតុំ ន
សក្កា, តស្មា នេវតាហិបិ សវត្ថុកា គយ្ហតិ។ មនុស្សានំ វត្ថុតិ
ករជកាយមាហ។ ឌីឡិកវត្ថុតាយ នេវានំ វិយ គហណំ ន តិក្ខាតិ
ធិព្វោជសម្មិស្សតាយ សម្មា បរិណាមំ ន គច្ឆតិ។ សុខុមាបិ សមាធា ធិព្វោជា
តេន ចាយសេន មិស្សិតា ឌីឡិកវត្ថុតាយ សុខុមវត្ថុកានំ នេវានំ

សុខទាន ហោតីតិ ឥមមត្តំ ធស្សេតិ “គោយ្យសេ បនា”តិអាទិនា។
បរិភោគវត្ថុនោ ឌីឡ្យវិកតាយ វា ទេវានំ ទុក្ខំ សម្មា បរិណាមេតុំ, ធិញ្ចោជាយ
គរុតរកាវេន មនុស្សានំ។ តេនាហ ភគវា “ន ខ្វាហ”ន្តិអាទិ។
សមាបត្តិចិត្តសមុដ្ឋិតា តេជាធាតុ ឈានានុការសន្តេជិតា តិក្ខុតរា ហោតីតិ
វុត្តំ “អដ្ឋ...បេ... បរិណាមេយ្យា”តិ។ ភគវតោ បន សុទ្ធនេវ បរិណាមតីតិ វុត្តំ
“ចាកតិកេនេវ”តិ, ឈានានុការប្បត្តន ឈានេន វិនា សភាវសិទ្ធនេវ។

“អប្បហរិតេ”តិ ឯត្ថ អប្ប-សន្នោ “អប្បិច្ឆោ”តិអាទិសុ វិយ អភាវត្តោតិ
អាហ “អប្បហរិតេតិ អហរិតេ”តិ។ ចាតិសតេបិ ចាយសេ។ ន អាលុឡ្យតីតិ ន
អារិលំ ហោតិ។ អនាគន្ធាវ គច្ឆេយ្យ “អត្តនាបិ ន បរិភុញ្ញិ, អញ្ញោសំ ន ធាបេសិ,
កេវលំ ចាយសំ នាសេសី”តិ ទោមនស្សប្បត្តោ។

នារុ សមាទហានោតិ នារុហរិទ្ធិ នារុស្មី តស្ស ទហន្តោ។ យទីតិអាទិ
នារុឈាបនស្ស ពហិទ្ធកាវសាធនំ អសុទ្ធហេត្វនំ បដិបក្ខាភាវតោ តស្ស។
ខន្ធាទីសុ កុសលាតិ តេសុ សភាវតោ សមុទយតោ អត្ថដ្ឋមតោ អស្សាទតោ
អាទិនវតោ និស្សរណតោ ជាននតោ ធរកា បណ្ឌិតា។ ញាណោជាតិន្តិ
ញាណាមយំ ជាតី។ ជាលេមីតិ បដ្ឋលិតំ ករោមិ។ និច្ចំ បដ្ឋលិតគ្គិ សព្ពត្ថកមេវ
វិគតសម្មាហន្ធការតាយ ឯកោភាសភាវតោ។ សព្ពសោវិក្ខេបាភាវតោ
និច្ចសមាហិតតោ។ ឯវំ វេទតីតិ ចរិតំ ព្រហ្មចរិយំ គហេត្វា ចរោមីតិ ឯវំ វត្ថុមាណំ
វិយ វេទតិ អាសន្នតំ ហនយេ វេបេត្វា។

ខារិកាភេតិ ខារិការសទិសោ។ តេនាហ “យថា”តិអាទិ។ ខន្ធន
វយ្ហមាណោតិ កាដេ បក្ខិបិត្វា ខន្ធន វយ្ហមាណោ។ បជរិយា សទ្ធិ ផុសេតិ ភាវស្ស
គរុកកាវេន កាជស្ស បរិណាមនេន។ មាណេន អត្ថនោ ជាតិអាទិនំ បគ្គណ្ណតោ
អញ្ញាស្ស តានិ ន សហតីតិ អាហ - “តត្ថ តត្ថ ឥស្សំ ឧប្បាទេន្តោ”តិ, តត្ថ តត្ថ

ជាតិអាទិមានវត្តស្មី គរុតរគ្គហឈាន សំស័យ្យាតិ អធិប្បាយោ។ កោដោ
ធូមោតិ យថាបិ ភាសុរោ អគ្គិ ធូមន ឧបក្កិលីដ្ឋោ, វេរំ កោដេន ឧបក្កិលីដ្ឋោ។
ព្រាណគ្គីតិ តស្ស កោដោ ធូមោ។ មុសាវាទោវ មោសវដ្ឋំ។ យថា ព្រាណ សតិ
មុសាវាទោ នត្ថិ, វេរំ មុសាវាទេ សតិ ព្រាណម្បីតិ តេន តំ និរោធិតំវិយ
ហោតីតិ អាហា - “មុសាវាទេន បដិច្ចន្នំ ព្រាណ”ន្តិ។ យថា សុជាយ វិនា
ព្រាហ្មណានំ យាកោ ន ឥដ្ឋតិ, វេរំ បហូតជីវាយ វិនា សត្ត ធម្មយាកោ ន
ឥដ្ឋតីតិ ជីវា សុជាបរិយាយា វុត្តា។ ជាតិ បិយតិ ឯត្តាតិ ជាតិដ្ឋានំ វេទិ, យំ
អគ្គិកុណ្ឌំ។ សត្តានំ បាធយំ ជាតិដ្ឋានំ ព្រាណគ្គិនោ តត្ថ សមុជ្ឈលនតោ។
អត្តាតិ ចិត្តំ “អាហិតោ អហំ មាទោ ឯត្តា”តិ កត្វា។

ធម្មោ រហទោតិ អស្សទ្ធិយាទិអាលសិយាកាវតោ
កិលេសមលបក្ខាលនតោ បរមគ្គិនិព្ពតាវហនតោ អរិយមគ្គធម្មា អនាវិលោ
រហទោ។ ហេដ្ឋបរិយវាលុកាតិ វិបរិវត្តិតវាលុកា ហុត្វា។ អាលុឡាតិ
អាកុលជាតា។ បណ្ឌិតានំ បសត្តាតិ បណ្ឌិតានំ បុរតោ សេដ្ឋោ។ សេដ្ឋភាវេន
សន្តោ ចាសំសោ ហុត្វា កិលេសេ ភិន្នតិ សមុច្ឆិន្នតីតិ សព្វីតិ វុច្ឆតិ។ តេនាហា
“ឧត្តមដ្ឋេនា”តិ។ តថា ចាហា ភគវា “មគ្គានដ្ឋង្គិកោ សេដ្ឋោ”តិ (ធម. ប. ២៧៣)។

វិចីសច្ចន្តិ ឥមិនា “ចតុវដ្តសមន្មាគតា វាចា សុបរិសុទ្ធា ហោតី”តិ សម្មាវាចំ
នស្សេតិ។ សច្ចសំយមបទេហិ នស្សិតា មគ្គធម្មា ឥធម “ធម្មោ”តិ អធិប្បេតាតិ
អាហា - “ធម្មាតិ ឥមិនា...បេ.... នស្សេតិ”តិ។ មគ្គសច្ចំ គហិតំ អនន្តរកាថាយ
អនេកេហិ វិសេសេត្វា វុត្តត្វា។ អត្ថតោតិ បុព្វដ្ឋមត្តាទិអត្ថតោ។ តាយ ហិ
សកិច្ចំ ករោន្តិយា ឥតវេ សព្វេបិ តទនុវត្តិកា ហោន្តិ។ តត្ថតិកត្តាតិ
សម្មាទិដ្ឋិយា ឧបការកភាវេន តាយ សមាទគតិកត្តា។ អារម្មណញ្ញិ
វិតក្កេនាហជំ បញ្ញាវិចីនិតុំ សក្កោតិ។ តថា ហិ សោ បញ្ញាក្ខន្ធន សង្កបំ

គតោ។ ធម្មាតិ សភាវតោ សមាធិ គហិតោ, ឥតវេ ទ្វេ តទុបការត្ថា។ តថា ហិ
 “ឃុំធម្មា តេ ភគវន្តោ” តិអាធិសុ (ធិ. និ. ២.១៣; ម. និ. ៣.១៩៧; សំ. និ. ៥.៣៧៨)
 សមាធិ “ធម្មា” តិ វុត្តោ។ បរមត្ថសង្ខំ គហិតំ សព្វេសំ សេដ្ឋការតោ។ យថាហ
 - “យាវតា, ភិក្ខុវេ, ធម្មា សង្ខតា វា អសង្ខតា វា, វិរាគោ តេសំ
 អគ្គមក្ខាយតី” តិ (ឥតិវុ. ៩០; អ. និ. ៤.៣៤)។ អត្ថតោតិ តតោ ឃុំ បរមត្ថតោ,
 អនន្តរំ វុច្ចមានំ វា មគ្គធម្មានំ អារម្មណការតោ។ បញ្ចង្គានិ គហិតានិ តាសំ
 មគ្គការតោ។ តីណិ អង្គានិ។ ព្រហ្មចរិយំ នាមាតិ ឯតំ និព្វានគាមិ ឧត្តមជ្ឈន
 មគ្គព្រហ្មចរិយំ នាម។ មជ្ឈេ សិកាតិ លីនុទ្ធាធិអន្តទ្វយវិវដ្តនេន មជ្ឈេ
 មជ្ឈីមបដិបទាការំ និស្សិតា។ សស្សតុច្ឆេទគ្គហណំ ហេតុ បធានតាយ
 និទស្សនមត្តំ។ សេដ្ឋប្បត្តិ តិ សេដ្ឋការប្បត្តិ។ ត-កាពោ បទសន្ធិកពោតិ “ស
 ឧដុក្ខតេសូ” តិ វុត្តព្វេ មជ្ឈេ ត-កាពោ បទសន្ធិកពោ, “ស ឧដុក្ខតេសូ តិ កេចិ
 បឋន្តិ, តេសំ ទ-កាពោ បទសន្ធិកពោ។ ស-ឥតិ សុន្និកោ ព្រាហ្មណោ វុត្តោតិ
 កត្វា អាហា “ស ត្វ” តិ, សោ ត្វន្តិ អត្ថោ។ ធម្មា សារិយោ បរិធានភូតា អលង្ការា
 ឯតស្សាតិ ធម្មសារី។ អថ វា ធម្មហិ សារិតវាតិ ធម្មសារី, តេហិ សារេត្វា
 ឋិតវាតិ អត្ថោ។ តេនាហា “កុសលធម្មហិ” តិអាធិ។

សុន្និកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. ពហុធិតរសុត្តវណ្ណានា

១៩៦. សមន្តតោតិ ធិក្ខិណាវាមានំ វសេន សមន្តតោ។ ឡុពន្ធាសនន្តិ ឡុនំ
 ពន្ធនវសេន និសង្ខនំ។ ទ្វិន្នំ ឡុនំ អញ្ញមញ្ញពន្ធនវសេន អាភុជិតាការំ
 សន្ធាយាហា “អាភុជិតាតិ ពន្ធិត្វា” តិ។ ហេដ្ឋិមកាយស្ស អនុដុកំ ឋបនំ
 និសង្ខាវចនេនេវ ពោធិតន្តិ “ឧដុំ កាយ” តិ ឯត្ថ កាយ-សន្តោ
 ឧបរិមកាយវិសយោតិ អាហា “ឧបរិមំ សរីរំ ឧដុកំ ឋបេត្វា” តិ។ តំ បទ

ឧបកដ្ឋបនំ សរុបតោ បយោជនតោ ច ទស្សតុំ “អដ្ឋាសា”តិអាទិ វុត្តំ។
បរិមុខន្តិ ឯតុ បរិ-សន្នោ អភិសន្នេន សមាជត្តាតិ អាហា “កម្មដ្ឋានាភិមុខ”ន្តិ,
ពហិទ្ធា បុប្ផត្រាវម្ពណតោ និវាវេត្វា កម្មដ្ឋានំយេវ បុរេក្ខតោតិ អត្ថោ។
បរិគ្គហដ្ឋោ “បរិណាយិកា”តិអាទិសុ វិយ។ មុខន្តិ និយ្យានដ្ឋោ
“សុញ្ញតវិមោក្ខមុខ”ន្តិអាទិសុ វិយ។ បដិបក្ខតោ និគ្គមនដ្ឋោ ហិ និយ្យានដ្ឋោ,
តស្មា បរិគ្គហិតនិយ្យានន្តិ សព្វថា គហិតសម្មោសំ បរិច្ចត្តសម្មោសំ សតី កត្វា
បរមំ សតិនេបក្កំ ឧបជ្ឈបេត្វាតិ អត្ថោ។ ធឮត្ថណ្ណា...បេ... និសីទិ ព្រាហ្មណស្ស
បសាទសញ្ញាននត្ថំ។ អដិមុខា ចរមាជតិ គោចរំ គណ្ណាត្វា។

អដ្ឋសង្ឃន្តិ អដ្ឋ ធន្នំ បូរណំ សង្ឃ ធិវសវុត្តិ, អដ្ឋ អាទិ កត្វា ធិវសេតិ
អត្ថោ។ អច្ចន្តសំយោគេ ចេតំ ឧបយោគវចនំ។ អដ្ឋ ធិវសមត្ថកាតិ អដ្ឋតោ
ធន្នធិវសមត្ថកា។ លាមកាតិ និហីនា និប្បលា។ តេនាហា
“តិលខាលុកា”តិអាទិ។

ឧស្សាហេនាតិ ឧទ្ធិ ឧទ្ធិ បសារេន អភិកវនេន។ តំ បន នេសំ អភិកវនំ
ទស្សតុំ “កណ្ណានង្គដ្ឋានី”តិអាទិមាហា។

“ឧប្បាជកចាលាកា”តិ តថ ឧប្បាជេត្វា វិយ ខាទកចាលាកា
ឧកាមង្គុលាទយោ។

កឡាវបិដ្ឋលាតិ និក្ខន្ធបិដ្ឋលក្ខិកា, កឡាវបិដ្ឋលាតិ វា វត្តគត្តា ច
បិដ្ឋលចក្ខុកា ច។ តិលកាហតាតិ អាហតតិលកា, តិលប្បមាលោហិ ពិន្ធុហិ
សមន្តតោ សន្តតសីវា។

បដិភាថាហិ ព្រាហ្មណស្ស ធម្មទេសនំ វង្សសីតិ បកតិយា តស្ស អត្តនា
កថេតព្ពំ ធម្មទេសនំ បព្ពដ្ឋាគុណកិត្តនវសេន សត្តហិ វង្សសិ។ បព្ពជិត្វាតិ
ឥណាយិកានំ អត្តនោ បលិពោធំ តថា តថា ជានាបេត្វា បព្ពជិត្វា។

យថា ច តត្ថ ភគវា បដិបដ្ឋិ, តំ ទស្សេតុំ “បុន ទិវសេ” តិអាទិ វុត្តំ។

តំ តំ កុលយំ បេសេត្វាតិ តំ តំ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស ដីតំ តស្ស
តស្សនុច្ឆរិកស្ស ព្រាហ្មណស្ស ទេន្តោ តំ តំ កុលយំ បេសេត្វា
ព្រាហ្មណធម្មេ គរុករណាភារតោ។

“នដ្ឋេ មតេ បព្ពជិតេ, នប្បុសកេបិ ភត្តរិ;

ឥតិយា បតិសេដ្ឋាយ, ន អញ្ញោ បតិ ឥច្ឆិយោ” តិ។ -

អយញ្ញំ ព្រាហ្មណធម្មោ។ អយ្យិកដ្ឋានេតិ មាតាមហិដ្ឋានេ ឋបេសិ សត្តុ
ចិត្តារាជនវសេនាតិ។

ពហុដីតរសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បឋមវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ឧបាសកវគ្គោ

១. កសិភារទ្វាជសុត្តវណ្ណានា

១៩៧. ទក្ខិណាគិរិស្មិន្តិ ទក្ខិណាគិរិជនបទេ, តស្មី ទក្ខិណាគិរិជនបទេ
ទក្ខិណាគិរិវិហារេ។ ខន្ទេសុ ឋបេត្វា យុតេ យោត្តហីតិ យោត្តវជ្ជហិ យុត្តានិ
បយោជិតានិ ឥច្ឆេវ អត្ថោ។

បឋមធិវេសេតិ វេបនធិវេសេសុ បឋមធិវេសេ អារទ្ធិវេសេ។ បញ្ចង្គានិបិ
បរិបុណ្ណានិ, បគេវ ឥតវង្គានិធិ ធស្សេតុំ “បរិបុណ្ណបញ្ចង្គា”ឥច្ឆេវ វុត្តំ។
ហរិតាលមនោសិលាអញ្ញនេហិ ឧវត្តនាទីសុ បឋិតត្តា អាកាយ ឧជ្ឈលគត្តា។
អវេសេសា ពលីពន្ទា។ កិលន្តគោណំ មោចេត្វា អកិលន្តស្ស យោជនំ
កិលន្តបរិវត្តនំ។

សីហកុណ្ឌាលានិធិ សីហមុខកុណ្ឌាលានិ។ ព្រាហ្មវេបនន្តិ ព្រាហ្មនោ
វេបនសទិសំ, អស្សនខវេបនសទិសន្តិ អត្ថោ។

ពុទ្ធានំ កិច្ចានិ កាលវេសេនវិតត្តានិ បញ្ច កិច្ចានិ ភវន្តិ។ បុរេភត្តកិច្ចន្តិ
ភត្តតោ បុព្វេពុទ្ធន កាតព្វកិច្ចំ។ វីតីនាមេត្វាតិ ជលសមាបត្តិយា កាលំ
វីតីនាមេត្វា។ កធាចិ ឯកោតិអាទិ តេសំ តេសំ វិនេយ្យានំ
វិនេយនានុរូបបដិបត្តិធស្សនំ។ បកតិយាតិ បកតិពុទ្ធវេសេន។ ពុទ្ធានំ ហិ
រូបកាយស្ស អសីតិអនុញ្ញនបដិមណ្ឌិត-ពាត្តីសមហាបុរិស-លក្ខណ-
កាយប្បភា-ព្យាមប្បភា-កេតុមាលាវិចិត្តតា ពុទ្ធវេសោ។ កធាចិ អនេកេហិ
ចាដិហារិយេហិ វត្តមានេហិតិ ឥមិនា ចារមីនំ និស្សន្ទភូតានិ ចាដិហារិយានិ
រុចិវេសេនេវ បកាសនកានិ ភវន្តិ, ន សព្វនាតិ ធស្សេតិ។ ឯវញ្ច កត្វា
“ឥន្ទឡិលស្ស អន្តោ បឋិតមត្តេ ធិក្ខណាចាធន”តិអាទិវចនំ សមត្តិតំ ហោតិ។
ភគវតោ កាយេ បីតវស្មីនំ យេភុយ្យតាយ “សុវណ្ណាសសិញ្ញានិវិយា”តិ
វត្វា កាយម្ហិ នីលានិវស្មីហិ តហំ តហំ បីតមិស្សិតំ សន្ទាយ
“វិចិត្របដបរិក្ខិតានិវិយ ចា”តិ វុត្តំ។ មធុរេនាការេន សទ្ធិំ ករោន្តិ
តុជ្ឈវវេនតោ។

តត្ថាតិ វិហារេ។ គន្ធមណ្ឌលមាឡេតិ ហត្ថេន កតបរិកណ្ឌោ
សមោសរិតគន្ធបុប្ផធាមេ មណ្ឌលមាឡេ។

ឧបជ្ជានេតិ បមុខេ។ “ឡីវទតី”តិ វត្ថា តត្ថោវាទំ សាមញ្ញតោ ទស្សេតុំ,
“ភិក្ខុវេ”តិ អាទិ វុត្តំ។ សម្មត្ថីតិ ចក្ខាទិស្ត្រិយចារិប្បិ ចេវ ហត្ថាទិសម្មទា ច។
សមស្សាសិកកាយោ កិលមជីវិនោទនេន។ “តញ្ច ខោ សមាបដ្ឋនេនា”តិ
វទន្តិ។ ទុតិយភាគេតិ ឥមិនា អបរភាគំ តយោ ភាគេ កត្វា តត្ថ បុរិមភាគំ
សេយ្យនិសង្ខារសេន សមាបត្ថីហិ វីតិនាមេតីតិ ទស្សេតិ។ លោកន្តិ
រាជគហាទីសុ យំ តទា ឧបនិស្សាយ វិហារតិ, តត្ថ អញ្ញត្ថ វា ពុជ្ឈនកំ
វិនេយ្យសត្តលោកំ ពុទ្ធចក្ខុនា វោលោកេតិ។ កាលយុត្តន្តិ តេសំ
ឥន្ទ្រិយបរិចាកកាលានុរូបំ។ សមយយុត្តន្តិ តស្សេវ វេវចនំ។ សមយយុត្តន្តិ វា
តេហិ អាជានិតព្ភរិសេសបដិលាភានុរូបំ។

បដិសល្លិនោតិ កាលបរិច្ឆេទំ កត្វា សមាបត្ថី សមាបន្នោ។ អធិប្បាយំ
សម្មាទេន្នោ តំ អវិរាធខេន្នោ, អជ្ឈាសយានុរូបន្តិ អត្ថោ។

សកល...បេ.... ទេវតាយោតិ ឯត្ថ លោកធាតុសាកល្យំ ទដ្ឋព្ពំ, ន
ទេវតាសាកល្យំ។ ន ហិ មហាសមយេ វិយ សព្ពទា មជ្ឈិមយាមេ
ទសសហស្សចក្កវាឡេ សព្ពត្ថ សព្ពា ទេវតា សត្ត សមីបំ ឧបគច្ឆន្តិ។
កិលាសុភាវោ កិលមថោ។

វិហារជីវបរិវត្តនវសេនាតិ វិហារេ និវត្តនិវាសនបរិវត្តនវសេន។
អាទិយិត្វាតិ ចារុបនវសេន គហេត្វា។ តេនាហ “ធាវេត្វា”តិ។ ភិក្ខាចារន្តិ
ភិក្ខុតំ ចរិតព្ពជ្ជានំ។

អតិរោចមានន្តិ តំ តំ អតិក្កមិត្វា សមន្តតោ សព្ពទិសាសុ វិរោចមានំ។
សរីរឫកន្តិ អត្តនោ សរីរឫកំ។ ជង្គមំវិយ បទុមសរន្តិ រតនមយ កិញ្ញក្ខំ
រជតមយ កណ្តិកំ សមន្តតោ សម្ពុល្លិតកញ្ចនបទុមំ សញ្ញាវិមសរំវិយ។

គគនតលន្តិ អព្ពមហិកាធិឧបក្កិលេសវិគមេន សុវិសុទ្ធអាកាសតលំវិយ។
តម្បី ហិ តារាគណកិរណជាលសមុជ្ឈលតាយ សមន្តតោវិរោចតិ។
កនកសិខន្តិ កនកតិវិសិខំ។ សិរិយា ជលមាណន្តិ សព្វសោ អនវជ្ជាយ
សព្វាការេន បរិបុណ្ណាកាយតាយ អនញ្ញសាធារណាយ រូបកាយសិរិយា
សមុជ្ឈលំ, យស្ស រុចិរភារោវិទ្ធេវិតតវលាហាកេ បុណ្ណាមាសិយំ
បរិបុណ្ណាកលមនោមមណ្ឌលំ ចន្ទមណ្ឌលំ អតិរោចតិ, បកស្សរភារោ
សហស្សវិសិកិរណតេជោជាលសមុជ្ឈលំ ស្វិយមណ្ឌលំ អភិកវតិ,
ហេមសមុជ្ឈលភារោ តទុកយេ អភិភុយ្យ បវត្តមាណំ ឯកក្ខណោ
ធនសហស្សលោកធាតុវិជ្ជោតនសមត្ថ-មហាព្រហ្មនោ បកាសមុធយំ
អភិវិហាជ្ជ ភាសតិ តបតិ វិរោចតិ។

សមន្តចាសាធិកេតិ សមន្តតោ បសាធាវហោ។ តញ្ច ខោ សព្វសោ
សិរិគព្ពតាយាតិ អាហា “បសាធនីយេ”តិ។ ឧត្តមទមថសមថមនុប្បត្តតិ
កាយវាចាហិ អនុត្តរំ ធន្តការព្រោ អនុត្តរំ ចិត្តវបសមញ្ច សម្បត្ត។
អប្បសាធនាតិ បសាធាភារេន, បសាធបដិក្ខេបេន វា អស្សន្ធិយេន។
ឧភយថាបិ នោតិ អប្បសាធនា មជ្ឈិយន្តិ ឧភយថាបិ នោ វេ, អថ ខោ
អនត្តមនតាយ ឧចារម្ពាធិប្បាយេន អបសាធនោ, ភគវតោ មុខតោ កិញ្ចិ
ទេសេតុកាមោ វា វេមាហា។ តត្ថ ការណំ ធស្សេន្តោ “ភគវតោ
បនា”តិអាធិមាហា។ អតិវុត្តន្តិ តិវុត្តិ អគច្ឆន្តំ។ កម្មភក្កន្តិ កម្មហានី។

តិក្ខុបញ្ញោ ឯស ព្រាហ្មណោ, តថា ហិ ន ចិរស្សេវ អរហន្តំ សន្និកិស្សតិ។
កថាបវត្តនត្ថម្បី វេមាហា - “វេ អហំ ឥមស្ស កញ្ចិ ធម្មំ សោតុំ
លភិស្សមី”តិ។ វេនេយ្យវសេនាតិ អត្ថនោ កសនការិការកិត្តនមុខេន
វិនេតព្ពបុគ្គលវសេន។

ឡើយកាន់តែ ចាកតិកាន់។ “ឯស ឧត្តមនក្ខិណោយ្យា” តិ
សញ្ញាតតបុរោណោ។ ចាឡើយ “យុតំ វា នង្គលំ វា” តិ វា-សន្នោ អវុត្តវិកប្បតោ។
តេន ពីជាទី សង្គណ្ឌាតិ, តស្មា ពីជំ វា ព្យាសំ វា បរិគ្គហាយោត្តានិ វាតិ អយមតោ
នស្សិតោ ហោតិ។ តថា ហិ ភគវា ព្រាហ្មណស្ស បដិវចនំ ទេន្តោ “សទ្ធា
ពីជ” តិអាទិមាហ។ បុព្វធម្មសភាគតាយាតិ បឋមំ គហិតធម្មសភាគតាយ។
យំ បនេត្ត វុត្តតំ, តំ អដ្ឋកថាវុទ្ធិមេវ គហិតត្ថប្បា សទ្ធតោ អត្ថាបត្តិតោ វា
ឥធន ធម្មតំ។ ពុទ្ធានំ អាណុភារោ អយំ, យទិទំ បសង្កាតតធម្មមុខេន ទេសនំ
អារភិត្យា វេនេយ្យវិនយនំ។

អននុសន្និកាតិ បុច្ឆានុសន្និវសេន អននុសន្និកា។ ឯវន្តិ ឥទានិ
វុច្ឆមានាការេន។ ឯត្ថាតិ ឯតិស្សា ទេសនាយ។ សោតិ ភគវា។ តស្សាតិ
ព្រាហ្មណស្ស។ អនុកម្មាយាតិ អសត្ថញ្ញ ហិ សតិបិ អនុកម្មាយ បុច្ឆិតមត្ត
តិដ្ឋេយ្យ, តថា ជានន្តោបិ អននុកម្មកោ, ភគវា បន ឧភយធម្មចារិប្បវិយា “ឥទំ
អបុច្ឆិត” តិ អបរិហាបេត្វា កថេតិ។ សមូលន្តិអាទិនា សង្ខេបេន វុត្តមត្តំ វិវរន្តោ
“តត្ថា” តិអាទិមាហ។ តត្ថ ពីជស្ស កសិយា មូលភារោ នានន្តវិយតោ
តប្បមាណវិធានតោ ចាតិ អាហា “តស្មី...បេ.... កត្តត្ថតោ” តិ។ តេន អន្ធមយតោ
ព្យតិវេកតោ ច ពីជស្ស កសិយា មូលភារំ វិភាវេតិ។ កុសលាតិ ឥមិនា
អកុសលា តតោ អញ្ញថាបិ ករោន្តិ, តំ បន អប្បមាណាន្តិ ទស្សេតិ។

តស្សាតិ ព្រាហ្មណស្ស ពីជជ្ជានិយស្ស ធម្មស្ស ច ឧបការការតោ។
ធម្មសម្ពន្ធសមត្ថការតោតិ តថា វុត្តធម្មស្ស ជលេន សម្ពន្ធតុំ យោជេតុំ
សមត្ថការតោ។ តថា វុជ្ជិតិ វុត្តវចនំ សន្ធាយ វុត្តំ។ សង្ខេបតោ វុត្តមត្តំ ចាកជំ
កាតុំ “អយំ ហិ” តិអាទិ វុត្តំ។ កស្សកស្ស ឧបការស្ស ពីជស្ស អនន្តរំ វុជ្ជិ
វុច្ឆមានា អដ្ឋានេ វុត្តា នាម ន ហោតិ។ កស្មា? ពីជស្ស វប្បកាលេ អនុរូបាយ

វុជ្ជិយា ឥន្ទ្រតត្ថតោ, តស្មា អវសានេ មជ្ឈេ វា វុច្ចមានាយ ធម្មសម្ពន្ធសមត្ថតា
តស្សវិភាវិតា ន សិយា។ អត្ថនោ អវិសយេ តិ លាណាទិធុត្ថវិមនុស្សធម្មេ។
បច្ឆាបីតិ កសិសម្ភារកថនតោ បច្ឆាបិ។ វត្ថុញ្ញាតិ ឯកន្តេន វត្ថុញ្ញា។
តទនន្តរំយេវាតិ ពីជានន្តរំយេវ។ វុច្ចមានា វុជ្ជិ សមត្ថា ហោតិ, ពីជស្ស ជលេន
សម្ពន្ធនេ សមត្ថាតិ ធិបិតា ហោតិ អនន្តរវចនេនេវ តស្ស
អាសន្នឧបការត្ថធិបនតោ។

សម្បសាទលក្ខណាតិ បសិទ្ធិតត្ថេ វត្ថុស្មី សម្មនេវ បសិទ្ធនលក្ខណា។
ឱកប្បនលក្ខណាតិ សន្ទេយ្យវត្ថុនោ ឯវមេតន្តិ បក្ខន្ធនលក្ខណា។
មូលពីជន្តិអាទិសុ មូលមេវ ពីជំ មូលពីជំ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ ពីជគាមស្ស
អធិប្បេតត្ថា។ ភូតគាមោ បន មូលំ ពីជំ ឯតស្សាតិ មូលពីជន្តិអាទិនា
វេទិតញ្ញា។ ពីជពីជន្តិ បញ្ចមំ បន បច្ចយន្តរសមវាយេ សទិសជលុប្បត្តិយា
វិសេសការណភាវតោ វិរូបានសមត្ថ សារជលេ និរុទ្ធា ពីជសន្ទោ
តទត្ថសិទ្ធិយា មូលាទិសុបិ កេសុបិ បវត្ថតិ តតោ និវត្ថនត្ថំ ឯកេន ពីជ-
សន្ទេន វិសេសេត្វា វត្ថុ “ពីជពីជ”ន្តិ “ទុក្ខទុក្ខំ រូបរូប”ន្តិ ច យថា។ ឯវម្បិ ឥមិនា
អត្ថេន ឥមស្សបិ និប្បវិយាយោវ ពីជភាវោតិ ទស្សេន្តោ អាហា “តំ
សត្ថម្បិ...បេ... កច្ចតិ”តិ។

ឥទានិ កថញ្ញា វត្ថុញ្ញេ សទ្ធាយ ឱបម្ពត្ថេ ពីជេ សទ្ធាយ ពីជភាវំ វិភាវេតុំ
“តត្ថ យថា”តិអាទិ អារទ្ធុំ។ កាមំ សទ្ធិបនិសំ សីលំ, តថាបិ សមាធិស្សវិយ
សញ្ញេសម្បិ អនវដ្ឋធម្មានំ អាទិមូលភាវតោ សទ្ធាយបិ បតិជ្ជា ហោតីតិ អាហា
“ហេជ្ជា សីលមូលេន បតិជ្ជាតិ”តិ។ យស្មា សព្វស្សេវ បុគ្គលស្ស សទ្ធាវសេន
សមថវិបស្សនារម្មោ, តស្មា សា “ឧបវិ សមថវិបស្សនន្ត្រំ ឧដ្ឋាបេតិ”តិ វុត្ថា។
តន្តិ ធម្មាពីជំ។ បថវិវសំ អាចោរសន្តិ សសម្ភារបថវិអាបេសុ លព្ពមានំ វសំ។

គហេត្វាតិ បច្ចយបរម្មរាយ គហេត្វា។ ធម្មបរិចាកកហណាត្ថន្តិ
 ធម្មបរិចាកនិព្វត្តិអត្ថំ។ វសន្តិ
 សទ្ធាសីលមូលហេតុសមថវិបស្សនាការំនារសំ អាទិយិត្វា។
 អរិយមគ្គនាឡេនាតិ អរិយមគ្គសោតេន អរិយជលធម្មបរិចាកកហណាត្ថន្តិ
 អរិយជលមេវ ធនាយិតព្ពតោ ធម្មំ តស្ស និព្វត្តិអត្ថំ។ ធម្មនាឡំ នាម
 កណ្ណាស្ស និស្សយត្វតោ បច្ឆិមទេសោ, កណ្ណោ តព្ពន្តរោ តំនិស្សយោយេវ
 ទណ្ណោ។ បសវោ នាម បុប្ផំ។ វុទ្ធិន្តិ អវយវចារិប្បវិសេន វុទ្ធិ។ វិវុទ្ធិន្តិ
 មូលសន្តានទន្ធិតាយ វិវុទ្ធិតំ។ វេបុល្លន្តិ បត្តនាឡាទិហិវិបុលភារំ។ ជីវំ
 ជនេត្វាតិ តរុណាសលាដុកការប្បត្តិយា តណ្ហាលស្ស ពិជស្ស ពិជក្ខតំ ជីវំ
 ឧប្បាទេត្វា។ ឯសាតិ សទ្ធា។ បតិជ្ជហិត្វាតិ
 កម្មបថាកម្មបថសម្មាទិដ្ឋិសហិតេន អាទិតោ បវត្តសីលមត្តេន បតិជ្ជហិត្វា។
 វុទ្ធិន្តិអាទិសុ សុបរិសុទ្ធាហិ សីលចិត្តវិសុទ្ធិហិ វុទ្ធិ, ទិដ្ឋកម្មាវិភវណាវិសុទ្ធិហិ
 វិវុទ្ធិ។ មគ្គាមគ្គបដិបទាញាណទស្សនវិសុទ្ធិហិ វេបុល្លំ បត្វា។
 ញាណទស្សនវិសុទ្ធិជីវន្តិ សាធុរសសុវិសុទ្ធិភារតោ
 ញាណទស្សនវិសុទ្ធិសម្ពាតំ ជីវំ ជនេត្វា។ អនេក...បេ.... ជលន្តិ
 អនេកបដិសម្ពិទា-អនេកាភិញ្ញាណបរិបុណ្ណំ អរហត្តជលសីសំ និច្ឆានេតិ។

ពិជកិច្ចករណតោតិ ពិជកិច្ចស្ស ករណតោ។ យញ្ញំ តំសទិសស្ស
 វិសទិសស្ស ច អត្តនោ ជលស្ស បតិជ្ជាបនសម្ពុទ្ធននិច្ឆាទនសម្ពាតំ ពិជស្ស
 កិច្ចំ, តស្ស ករណតោ និព្វត្តនតោ “ឯវំ សទ្ធាពិជកិច្ច”ន្តិ វុត្ថំ។ ឥមិនា
 អនញ្ញាសាធារណំ សទ្ធាយ កុសលធម្មានំ ពិជភារំ ទស្សេតិ។ សា ចាតិអាទិនា
 តមេវត្ថំ សមត្ថេតិ។ ឥនានិ តត្ថ អាគមំ ទស្សេន្តោ “សទ្ធាជាតោ”តិអាទិមាហា។
 តេន យថា សប្បវិស្វបនិស្សយស្ស សទ្ធម្មស្សវនស្ស ច, ឯវំ អនវសេសាយ
 សម្មាបដិបត្តិយា សទ្ធា មូលការណាន្តិ ទស្សេតិ។

ឥន្ទ្រិយសំរោររីយញ្ច អកុសលធម្មេ, ទុក្ខរការិកា ធុតង្គញ្ច
អកុសលធម្មេ ចេវ កាយញ្ច តបតិ វិពាធិតិ តចោតិ វុច្ឆតិ។ ឥន្ទ្រិយសំរោរ
អធិប្បតោ រីយស្ស ធារយ្ហការវេន គយ្ហមានត្តា, ឥតវេសំ វុដ្ឋិការស្ស
អនុយុញ្ញមានត្តា។ អាទិ-សន្ទេន កលលង្គារវុដ្ឋិអាទិនំ សង្គហោ។
សមនុគ្គហិតន្តិ ឧបគតំ។ វិរុហនាមិលាយននិប្បត្តិវេនេហិ ធម្មាពិជសន្តានស្ស
រីយ តេសំ វុទ្ធិយា សន្ធាពិជសន្តានស្ស តចោវុដ្ឋិយា អាទិមជ្ឈបរិយោសានេសុ
ឧបការតំ ទស្សេតិ។

បុរិមបទេសុប័តិ អបិ-សន្ទេន បរមទេសុប័តិ អត្ថោ ទដ្ឋញ្ច “ហិរី មេ វ្យាសា,
មនោមេ យោត្ត”ន្តិ ឥច្ឆិតត្តា, “សតិ មេ”តិ ឯត្ថ មេ-សន្ទោ អានេត្វា
យោជេតញ្ច។ ឧទកម្មិ តាវ ធាតព្ធិហោតិ នទីតទ្យាកាទិតោ អានេត្វា។
រីយពលីពទ្ធេ ចតុត្ថិជេ យោជេត្វា។ និច្ចកាលំ អត្ថិតិ វេនសេសោ។

សហវិបស្សនាយ មគ្គបញ្ញា អធិប្បតោ អមតប្បលាយ កសិយា
អធិប្បតត្តា។ វិបស្សនា បញ្ញា ចាតិ ទុរិយាបិ បញ្ញា ឧបនិស្សយា ហោតិ
វិសិដ្ឋការតោ។ តេនាហ “យថា ហិ”តិអាទិ។ បញ្ញាតិ បកាវេហិ ជាតាតិ
បញ្ញា។ បញ្ញាវតំ បញ្ញា បុរតោ ហោតិ យោនិសោមនសិការស្ស
វិសេសបច្ចយការតោ, សហជាតាធិបតីសុ ច ឧក្ខដ្ឋការតោ។ សិរីតិ សោភក្កំ។
សតំ ធម្មា សន្ធានយោ, អន្ធាយិកាតិ អនុកាមិនោ។ វ្យាសាពន្ធា ហោតិ
ហិរិសង្ខាតវ្យាសាយ ពន្ធា ហោតិ, បញ្ញាយ កទាចិ អប្បយោគតោ
មនោសីសេន សមាធិ ឥធម្ម វុត្តាតិ អាហ “មនោសង្ខាតស្ស
សមាធិយោត្តស្ស”តិ។ សមំ ឧបនេត្វា ពន្ធិត្វា ពន្ធរដ្ឋកត្តា សមាធិយោត្តំ។
ឯកតោ គមនន្តិ លីនទ្វារទូសង្ខាតំ ឯកបស្សតោ គមនំ វាវេតិ។ មជ្ឈិមាយ
វិបស្សនាវិធីយា បដិចាទនតោ កាយាធិសុ សុភសុខនិច្ចត្តការិវិគមនេ

បញ្ញាយ វិសេសបច្ចុយា សតីតិ វុត្តំ - “សតិយុត្តា បញ្ញា”តិ តស្ស
សតិវិប្បយោគាសញ្ញាវតោ។ សន្តតិយនាធិនំ អយំ វិសេសោ - បុរិមបច្ឆិមា
ធម្មានំ និរន្តរតាយ ឯកីក្ខតានំ វិយ បវត្តិ សន្តតិយនតា, ឯកសម្មហវសេន
ឯកីក្ខតានមិវ បវត្តិ សម្មហាយនតា, ធុត្តិញ្ញេយ្យកិច្ចភេទវសេន ឯកីក្ខតានមិវ
បវត្តិ។ កិច្ចយនតា, ឯការម្ពណ្ណវសេន ឯកីក្ខតានមិវ បវត្តិ អារម្មណយនតា។
សព្វេសំ, សព្វានិ វា កិលេសានំ មូលសន្តានកានិ សព្វ... បេ... សន្តានកានិ។
អនុប្បយោគោ ហិ អត្ថោ។ បទាលេតីតិ ភិក្ខុតិ សមុច្ឆិក្ខុតិ។ សា ច ខោ
“បទាលេតី”តិ វុត្តា លោកុត្តរា បញ្ញា អនុសយប្បហានស្ស អធិប្បេតត្តា។
សន្តតិយនាធិភេទនា បន លោកិយាបិ ហោតិ វិបស្សនាវសេន
យនវិនិញ្ញោគស្ស និច្ចាធនតោ។ តេនាហ “ឥតរា បន លោកិកាបិ សិយា”តិ។

ហិរិយតីតិ លង្គតិ, ជិក្ខុច្ឆតីតិ អត្ថោ។ តស្មា “ចាបកេហិ ធម្មេហិ”តិ
និស្សក្កវចនំ ទដ្ឋតំ, ហេតុម្ហិ វា ករណវចនំ។ ធុត្តប្បម្បិ គហិតមេវ, ន ហិ លង្គនំ
និព្វយំ ចាបកយំ វា អលង្គនំ អតីតិ។ វុត្តលង្គតិ វុត្តនល្លោ។ តេន បទេសេន
កសនតោ វិសេសតោ នង្គលង្គិ វុត្តតីតិ អាហ “ឦសា យុគនង្គលំ ធារេតី”តិ។
កាមំ បញ្ញាវហិតា ហិរិ អតី, ហិរិវហិតា បន បញ្ញា នត្ថវាតិ អាហ “ហិរិ... បេ...
អភាវតោ”តិ។ សន្និដ្ឋានេ កម្មនាភាវតោ អចលំ។ ជីវភាវេន អសិដិលំ។
ហិរិបដិពទ្ធបញ្ញា បដិបក្កវសេន ច អសិដិលភាវេន ច អចលា អសិដិលាតិ
អាហ “អញ្ញោកិណ្ណា អហិរិកេនា”តិ។ នាឡិយា មិនមានបុរិសោ វិយ អារម្មណំ
មុនាតិ បរិច្ឆេទតោ ជាតាតីតិ មនោ។ មនោសីសេនាតិ មនសោ អបទេសេន។
តំសម្បយុត្តោតិ ឥមិនា កុន្តសហចរណតោ បុរិសោ កុន្តោ វិយ
មនសហចរណាសមាធិ “មនោ”តិ វុត្តោតិ ទស្សេតិ។ សារជិនាតិ កស្សកេន។
សោ ហិ ឥធ ពលីពទ្ធានំ សារណតោ ចាបនតោ “សារជី”តិ អធិប្បេតតោ។
ឯកាពទ្ធនន្តិ ឯកាពទ្ធករណំ។ សកកិច្ចេតិ សកកិច្ចេន យុត្តោ។ តេន ហិ

ឡើយសាធិសុ យថាវហំ ពន្ធិត្វា ឯកាពន្ធសុ កតេសុ នង្គលេសុ កិច្ចំ ឥដ្ឋតិ, នោ
អញ្ញាថាតិ តំ "សកកិច្ចេ បដិចាទេតិ"តិ វុត្ថំ។ អវិក្ខេបសភាវេនាតិ អត្តនោ
អវិក្ខេបសភាវេន។ ពន្ធិត្វាតិ សហជាតាទិបច្ចយភាវេន អត្តនា សម្ពុត្វា។
សកកិច្ចេតិ ហិរិអាទិហិ យថាសកំ កត្តព្ពេ កិច្ចេ។

ចិរកតាទិមត្តន្តិ ចិរភាសិតម្យិ អត្ថំ។ សវតិ អនុស្សវតិ កាយាទិ
អសុភាទិតោ និដ្ឋាយតិ។ ដាលេតិ បទាលេតិ។ ចាដេន្តិ គមេន្តិ តំ ចាជនំ។
ឥធន ឥមស្មី សុត្ត "ចាចន"ន្តិ វុត្ថំ ជ-ការស្ស ច-ការំ កត្វា។ ដាលចាចនន្តិ
ឥមមត្តំ ទស្សេតុំ "យថា ហិ ព្រាហ្មណ...បេ.... សតិ"តិ វុត្ថំ។ ឥទានិ តមត្តំ
វិត្តារតោ ទស្សេន្តោ "តត្ថ យថា"តិអាទិមាហ។ នង្គលំ អនុវត្តតិ
ភិជ្ជនដាលនតោ។ បុរតោ ចស្ស គច្ឆតិ អស្ស នង្គលស្ស កស្សនេ ភូមិយា
វិលិខនេ បុរតោ គច្ឆតិ បុព្ពង្គមា ហោតិ។ គតិយោតិ បវត្តិយោ។
សមទ្វេសមាធាតិ សវណវសេន គវេសមាធា។ អាវម្ពណោ វា កាយាទិកេ
ឧបជ្ឈាបយមាធា អសុភាទិវសេន បញ្ញានង្គលំ វត្តតិ។ សភាវាសភាវុបគមេ
ដាលេវិយ នង្គលស្ស "អាវត្វា"តិ វុត្តា "សព្ពានត្ថតោ សតិ វត្តតិ"តិ កត្វា។
តថា ហោសា អាវត្តបច្ចុប្បជ្ឈាធា។ ចិរកតចិរភាសិតានំ អសម្ពុស្សនវសេន សតិ
បញ្ញានង្គលស្ស បុរតោ ហោតិ វត្តា តស្ស បុរតោការំ ទស្សេតុំ "សតិ...បេ....
នោ បមុដ្ឋេ"តិ អាហ។ សតិបរិចិត្តតិ សតិយា បដ្ឋាបិតេ។ "ឧបដ្ឋាបិតេ"តិបិ
ចាថា, អយមេវត្ថោ។ សំសិទិតុំ ន ទេតិ តិ សកិច្ចកិរិយាយ សំសិទនំ កាតុំ ន
ទេតិ។ កោសជ្ជសដ្ឋាតំ សំសិទនំ កោសជ្ជសំសិទនំ។

ចាតិមោក្ខសំវរសីលំ វុត្ថំ កាយិកវាចសិកសំយមស្ស កចិតត្តា។
អាហារេ ឧទរេ យតោតិ បរិភុញ្ញិតត្ថអាហារេ សំយតភាវទស្សនេន
បរិភុញ្ញិតត្ថតាយ ចត្វសុបិ បច្ចយេសុ សំយតភាវោ ទីបិតោតិ អាហ

“អាហារមុខេនា”តិអាធិ។ សំយតភារោ ចេត្ត បច្ចយហេតុ អនេសនាភារោតិ
វុត្តំ “និរុបក្ខិលេសោតិ អត្ថោ”តិ។ ភោជនសន្នោ អាហារបរិភោគេ និរុទ្ឋោតិ
កត្វា វុត្តំ “ភោជនេ មត្តញ្ញតាមុខេនា”តិ។ បរិភូត្តនជ្ជនេ បន
ភោជនសន្នមុខេនាតិ វុត្តេ អធិប្បេតត្ថោលព្ពតេវ។ តេនាតិ
កាយគុត្តាតិអាធិវេនេន។ នវិលុម្បន្តិ “ធិបេតិ”តិ បទំ អានេត្វា សម្ពន្ធា។

ទ្វិហាការេហិតិ អធិជ្ជាជីនំ អធិជ្ជាធិវសេន ធិជ្ជាជីនព្វា ធិជ្ជាធិវសេនាតិ វេ
ទ្វិប្បការេហិ។ អវិសំវាទនំ អវិតថកថនំ។ ឆេទនំ មូលប្បនេសេ និកន្តនំ។ លុននំ
យត្ថ កត្តចិ ឆេទនំ។ ឧប្បាជនំ ឧម្ពលនំ។ អសិទេនាតិ ទត្តេន, លាយិទេនាតិ
អត្ថោ។ វិសំវាទនសម្ពាតានំ តិណានំ, អជ្ជន្តំ អនិយវោហារានន្តិ អត្ថោ។
យថាភូតញ្ញាណន្តិ នាម រូបបរិច្ឆេទកញ្ញាណំ។ សច្ចន្តិ វេទិតព្ពំ
អវិបរីតវុត្តិកត្តា “ឆេទកំ” និទ្ទនកំ។ និទ្ទានន្តិ និទ្ទាយកំ។ ឥទមេវ សច្ចំ
មោយមញ្ញន្តិ ធិជ្ជ “ធិជ្ជិសច្ច”ន្តិ វុត្តតិ។ ទ្វិសុវិកប្បេស្វតិ ភាវកត្តសាធនវសេន
ទ្វិសុវិកប្បេសុ។ “និទ្ទាន”ន្តិ ឧបយោគវសេនេវ អត្ថោ។

សីលមេវ “សោវច្ឆ”ន្តិ វុត្តំ “ចាណាតិចាតាធិហិ សុដ្ឋ ឡិវតស្ស កម្ម”ន្តិ
កត្វា។ សម្ពាទុក្ខាជីនំ អភាវតោ សុន្ទរភាវតោ សុន្ទរេ និព្វានេ
អារម្មណាករណាវសេន រតត្តា សុវតោ, អរហា។ តស្ស ភារោ សោវច្ឆ,
អរហត្តំ។ អប្បមោចនមេវ អច្ចន្តាយ បមោចនំ នហោតិ។

យទគ្គេនវិបស្សនាយ បញ្ញាយ តំសហគតវីរិយស្ស ច នន្តលឆោរយ្ហតា,
តថាបវត្តកុសលភាវនាយ ច កសិភារោ ច, តទគ្គេន តតោ បុរេតរំ
បវត្តបញ្ញាវិរិយចារមីនំ នន្តលឆោរយ្ហតា, តថាបវត្តកុសលភាវនាយ ច
កសិភារោ វេទិតព្ពោតិ ទស្សន្តោ “យថា ហិ”តិអាធិមាហ។ ធុរំ វេហតីតិ
ឆោរយ្ហំ។ យថាវុត្តំ យនន្តិ អស្មិមាធាធិភេទំ យនំ។ វហិតព្ពា អាធិក្ខតា ធុរា

ឯតេសំ អត្ថិតិ ធុរា, បុរិមធុរាវាហកា។ តំមូលកា អបរំ ធុរំ វាហន្តា ធារយ្ហា។
ធុរា ច ធារយ្ហា ច ធុរធារយ្ហំ ឯកត្តវសេន។ វាហន្តន្តិ កសនេន បវត្តន្តំ។

កាមយោគាធិបិ យោគេបិ ខេមត្តា អនុបទ្ទវត្តា។ តំ និព្វានំ អធិកិច្ច
ឧទ្ទិស្ស។ វាហិយតិ វិបស្សនាយ សហគតំ។ អភិមុខំ វាហិយតិ មគ្គបរិយាបន្នំ។
ខេត្តកោដិន្តិ ខេត្តមរិយាធំ។ ទិដ្ឋកដ្ឋតិ ទិដ្ឋិយា សហជាតេកដ្ឋ បហានេកដ្ឋ
ច។ ឌីឡារិកេតិ ឧបរិមគ្គវដ្តេ ឧបាទាយ វុត្តំ, អញ្ញាថា ទស្សនបហាតព្វាបិ
ទុតិយមគ្គវដ្តេបិ ឌីឡារិកាតិ។ អណ្តាសហគតេតិ អណ្តាភូតេ។ ឥទំ
ហេដ្ឋិមមគ្គវដ្តេ ឧបាទាយ វុត្តំ។ សព្វកិលេសេ អវសិដ្ឋសព្វកិលេសេ បដហន្តំ
អនិវត្តន្តំ កច្ចតិ បុន បហាតព្វតាយ អភាវតោ។ អនិវត្តន្តន្តិ ន និវត្តន្តំ, យថា
និវត្តនំ ន ហោតិ, ឯវំ កច្ចតីតិ អត្តោ។ តេនាហ “និវត្តនវហិត”ន្តិអាធិ។ ឯតំ បន
តវ ធុរធារយ្ហំ។

ឯវមេសា កសីតិ យថាវុត្តស្ស បច្ឆាមសនំ។ តេនាហ “និគមនំ
ករោន្តោ”តិ។ វុត្តស្សេវ ហិ អត្តស្ស បុន វចនំ។ បញ្ញានន្ត្តលេន សតិដាលំ
អាគោដេត្វាតិ បញ្ញាសម្ពាតេន នន្ត្តលេន សទ្ធិ សតិដាលស្ស
ឯកាពទ្ធកាវករណេន អាគោដេត្វា។ កដ្ឋាតិ ឯត្ថ “កសី”តិ បទំ អានេត្វា
សម្ពន្ធិតព្វំ “កដ្ឋា កសី”តិ។ កម្មបរិយោសានន្តិ យថាវុត្តកសិកម្មស្ស
បរិយោសានភូតំ។ យទិបិ បុព្វេ “បញ្ញា មេ យុគនន្ត្តល”ន្តិអាធិនា
អត្ថុទ្ធីសិកវសេនាយំ អមតប្បលា កសិ ទស្សិតា, មហាការុណិកស្ស បន
ភគវតោ ទេសនា សព្វស្សបិ សត្តនិកាយស្ស សាធារណា ឯវាតិ ទស្សេន្តោ
“សា ខោ បនេសា”តិអាធិមាហ។

ធិវសេយេវាតិ តំធិវសេ ឯវ។ អាធិមាហាតិ ឯត្ថ អាធិ-សន្ទេន
កថាបរិយោសានេ ចាបបទេសោ គហិតោតិ តទញ្ញំ “ឯវំ វុត្ថុ”តិអាធិចាបំ
សន្ទាយ “តតោ បរញ្ញា”តិ អាហ។

កសិការទ្វាជសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ឧទយសុត្តវណ្ណានា

១៩៨. ឯតំ វុត្ថុន្តិ “ឱទនេន បូរេសី”តិ ឯតំ វចនំ វុត្ថុ។ “គហិតុំ សមត្តោ នាម
នាហោសីតិ ភគវតោ អធិជ្ឈានពលេនា”តិ វទន្តិ។ តំ ព្រាហ្មណំ
វិនេតុកាមតាយ កិរ ភគវា តថា អកាសិ។

ឧចារម្ហកយេនាតិ បរូបវាទកយេន។ អវត្វាវ និវត្តោ “អញ្ញាគតោបិ
ចាសន្នោ វាចាមត្តេនបិ ន បូជេតញ្ញោ”តិ ព្រាហ្មណាធម្មេ វុត្ថុត្តា។ បក្កន្នោតិ
ព្រាហ្មណស្ស ធម្មំ អវត្វា បក្កន្នោ ព្រាហ្មណស្ស ន តាវ ញ្ញាណំ បរិបក្កន្តិ។
ឯតំ វចនំ... បេ... មគមាសិ “បុនប្ប្បនព្វោវ វបន្តិ ពីជ”ន្តិអាធិនា ធម្មំ កថេតុំ
អវស្សំ អាកន្ធន្តោ។ បការតោ កស្សតីតិ បកជ្ឈកោ, រសតណ្ហាយ បកជ្ឈាតិ
អត្តោ។ តេនាហ “រសគិទ្វោ”តិ។

“បុនប្ប្បនព្វោវ វបន្តិ ពីជ”ន្តិ ឥមំ ទេសនំ អារភីតិ សម្ពន្ធា។ ពីជន្តិ ច ឥតិ-
សន្នោ និទស្សនត្តោ វា។ តេន អវយវេន សមុទាយំ និទស្សេតិ។ ឱសក្កសីតិ
សន្តោចសិ។ វុត្ថុន្តិ វចនំ កតំ។ តស្មា វុត្ថុ “អលមេត្តាវតា”តិ។ “វស្សិត្វា”តិ វុដ្ឋិ
បវត្ថេត្វា។

ទេសនា... បេ... ទស្សេតិ ព្រាហ្មណេន វុត្ថុ អយុត្តវចនំ បរិវេដ្ឋន្តោបិ ធិវសេ
ធិវសេ ភិក្ខាចរិយា នាម ភិក្ខុនំ កាយគតា វុត្ថិតិ។ ឱវំ ហត្ថេន នយន្តិតិ វា

ទីវង្គតិកា។ កិលមតីតិ តំតំកិច្ចករណាវសេន ទិដ្ឋតិ។ ជន្មតីតិ

អនត្តសមាយោគវសេនវិប្បន្តតិ។ អបុនត្តវាយាតិ អាយតី អនុប្បត្តិយា។ មគ្គោ
នាមាតិ ឧបាយោ នាម និព្វានំ, តស្មី លទ្ធភុនត្តវាការតោ។ “បុនប្បន” ត្តិ វេទនំ
ឧបាទាយ ពីជវេននាយោ បុនប្បនធម្មា នាម ជាតាតិ អាហា “សោឡុស
បុនប្បនធម្ម ទេសេន្តោ” តិ។

ឧទយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. ទេវហិកសុត្តវណ្ណានា

១៩៩. ឧទរវាតេហិក វាតកតវិជ្ជនតោននាទិវសេន អបរាបរំ វត្តមាទេហិ
ឧទរវាតេហិ, តស្ស វាវិការេហិ។ និពទ្ធិបដ្ឋាកកាលេ បន
ធម្មភណ្ឌាការិការេ។ អរញ្ញត្តិ ភគវតោ ភិក្ខុនញ្ច វសនជ្ជានភូតំ តចោវនំ។ តំ
និទ្ទមំ ហោតិ ឧទកតាបនស្សបិ អករណតោ។ តស្មាតិ យស្មា តស្ស
ឧណ្ហោទកវិក្កិណនចរិយាយ ជីវិកាកប្បនំ ហោតិ, តស្មា។

វត្តមេតំ តស្ស បតិការត្ថំ បរិកថាធិនម្បិ កាតុំ លព្ពនតោ។ ឥនានិ តត្ថ
ការណាម្បិ សវិសយំ ទស្សេតុំ “វណ្ណំ ហិ” តិអាទិ វុត្តំ។ ភគវា ហិ អាយស្មតោ
ឧបវាណាស្ស ទេវហិកព្រាហ្មណាស្ស តំ សម្ភារីតំ ភវិស្សតិ តិកិច្ចាបជិយត្ថំ,
តាយ ច អត្តនោ រោគស្ស វ្យាបសមនំ, តប្បសង្កេន ច ទេវហិកព្រាហ្មណោ មម
សន្តិកំ អាគន្ធា ធម្មស្សវនេន សរណោសុ សីលេសុ ច បតិជ្ជហិស្សតីតិ សព្វមិទំ
ញត្វា ឯវំ “ឥដ្ឋ មេ តុំ, ឧបវាណ, ឧណ្ហោទកំ ជាតាហិ” តិ អវោច។

អាគមនីយប្បជិបទំ បុព្វភាគប្បជិបទំ បុព្វភាគប្បជិបត្តិ កថេតុំ វដ្ឋតិ
អនុត្តរិមនុស្សធម្មត្តា។ សទេវកេន លោកេនាតិ អនវសេសតោ លោកស្ស
គហាណំ។ ដលវិសេសាកម្ពុយ បូជេតញ្ចាតិ បូជនីយា, តេ ឯវំ ឥធ

“បូជនេយ្យ” តិ វុត្តា។ តថា អាទរេន បូជេតព្ពតាយ សក្ការិយា, អា-ការស្ស
រស្សត្ថំ, វិ-សទ្ធស្ស ច វេ-អាទេសំ កត្វា “សក្កវេយ្យ” តិ វុត្តំ។ “អបចយេយ្យ” តិ
វុត្តព្ពេ យ-ការលោបំ កត្វា “អបចេយ្យ” តិ វុត្តំ។ តេសន្តិ សនេវកេន
បូជនេយ្យជិនំ។ ហិរិវុត្តន្តិ នេតុំ។

ឯត្ថកេនបី តិ ឧបសង្កមនាទិនា ឯត្ថកេន អប្បមត្ថកេនបី កតវត្ថេន អយំ
កិត្តិ... បេ... សោមនស្សជាតោ។

យជមានស្ស តិ នេយ្យធម្មំ នេន្តស្ស។ ទក្ខិណាយ ឥដ្ឋជំ នាម
វិបុលជលភារោ តិ អាហ “មហាប្បលោ ហោតិ” តិ។ វិទិតន្តិ បដិវិទូបច្ចក្ខកតំ។
អាជាតាតិ តិ វុត្តកវាទី បរិយាយាយ ជាតាតិ បដិវិជ្ជតិ។ ជាតិត្វា តិ ចត្តាវិ
សទ្ធានិ មគ្គបដិចាជិយា បដិវិជ្ជិត្វា។ អគ្គប្បត្តតាយ កតកិច្ចតំ បត្តោ។
ព្រាហ្មណេន អត្តនា កតោ កាពោ ច ភគវតោ ឯវ បច្ចបដ្ឋាតិ តំ ទស្សេន្តោ
“ឥមិនា ខីណាសវេ យជនាការេន យជន្តស្ស” តិ វុត្តំ។

នេវហិ តសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. មហាសាលសុត្តវណ្ណនា

២០០. យស្មា តស្ស ព្រាហ្មណស្ស អនិស្សយស្ស ជិណ្ឌាការេន វិសេសតោ
កាយោ លូខោ ជាតោ, ជិណ្ឌាបិលោតិ កខណ្ឌោហិ សង្ឃជិតំ ចារុវណំ, តស្មា
“លូខចារុវណោ” តិ បទស្ស “ជិណ្ឌាចារុវណោ” តិ អត្តោ វុត្តោ។ ចាជិយេក្កន្តិ
បុត្តេសុ ឯកមេកោ ឯកមេកាយ វាចាយ វិសុំ វិសុំ។

សម្បជ្ជនំ នាម ឥធ សម្បជ្ជនន្តិ អាហា “សទ្ធិ មន្តយិត្វា” តិ។ នន្តិស្សន្តិ
អភិនន្តិ។ អតីតតេត្ថ ហិ ឥទំ អនាគតវចនំ។ តេនាហា “នន្តិជាតោ... បេ...
អហោសិ” ន្តិ។ ភុស្សន្តាតិ និព្វស្សនវសេន វវន្តា។

វយោកតន្តិ បដិមវយំ ឧបកតំ។ សោ បន យស្មា បុរិមេ ទ្វេ វយេ
អតិក្កមវសេន កតោ។ បដិមំ ឯកទេសតោ អតិក្កមនវសេន, តស្មា វុត្ថំ -
“តយោ វយេ កតំ អតិក្កន្តំ បដិមវយេ វិត” ន្តិ។

និប្បវិកោកោតិ ជិណ្ឌាការេន ជវបរក្កមហានិយា អបរិកោកោ ន
ភុញ្ញតញ្ញោ។ ខាធនា អបនិយតីតិ យវសំ អទន្តា តតោ និហរន្តិ នាម។ ថេរោតិ
វុឡោ។

អនស្សវាតិ ន វចនករា។ អប្បតិស្សាតិ បតិស្សយរហិតា។ អវសវត្តិនោតិ
ន មយ្ហំ វសេន វត្តនកា។ សុន្ទរតរោតិ ឧបត្ថម្ភការិកាវេន សុន្ទរតរោ។

បុរតោតិ ឧបត្ថម្ភកកាវេន បុរតោ កត្វា។ ឧទកេ បតិជ្ជលភតិ តត្ថ
បតិជ្ជតោ ជិវបតិជ្ជការតោ។ អទ្ធិបតិជ្ជោ ហិ ទណ្ឌោ ទណ្ឌាធរបុរិសស្ស បតិជ្ជ
លកាបេតិ។

ព្រាហ្មណីយោតិ អត្តនោ ព្រាហ្មណីយោ។ ចាជិយេក្កន្តិ “អសុកស្ស គេហោ
អសុកស្ស គេហោ” តិ វវំ ឧទ្ទេសិកំ កត្វាវិសុំ វិសុំ។ មា និយ្យទេហិ, អម្ពាភំ
រុច្ឆនជ្ជានមេវាតិ តវ បុត្តានំ គេហោសុ យំ អម្ពាភំ រុច្ឆនជ្ជានំ។ តត្ថមេវ
គមិស្សមាតិ សព្ពេសម្បិ ឯតេសំ អនុគ្គហំ កាតុកាមោ ភគវា វវមាហា។

តតោ បដ្ឋាយាតិ សោតាបត្តិជលបដិលាភតោ បដ្ឋាយ។ យទត្ថំ មយំ
ឥមស្ស ព្រាហ្មណស្ស មហាសម្បត្តិធានាធិនា អនុគ្គហោ កតោ, សោ ចស្ស

បុត្តបរិជនស្សបិ អត្ថោ សិទ្ធាតិ សត្តា ន សព្ភកាលំ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស
បុត្តានំ គេហំ អគមាសិ, តេ ឯវ បន កាលេន កាលំ សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា
យថាវិកវំ សក្ការសម្មានំ អកំសូតិ អធិប្បាយោ។

មហាសាលសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. មានត្ថទូសុត្តវណ្ណានា

២០០. មាណន ជទ្ធាតិ “អយំ ខោ” តិអាទិនា បគ្គហិតេន មាណន ជទ្ធា
ពជ្ឈិតចិត្តោ ជទ្ធអយោសលាកោ វិយ កស្ស ចិបិ អនោនតោ។ ន កិត្យិ ជានាតិ
លោកេ បជិសន្តារមត្តស្សបិ អជាននតោ។

អព្ពតវិត្តជាតាតិ សញ្ញាតអព្ពតវិត្តា។ វិត្តំ វិត្តិតិ ច តុដ្ឋបរិយាយា។
អភូតបុញ្ញាយាតិ យា តស្ស បរិសាយ វិត្តិ តទា ភូតា, សា តតោ បុព្វេ អភូតា។
តេនាហ “អភូត...បេ.... សមន្នាគតា” តិ។ អស្ស បុគ្គលស្សាតិ អនេន
បុគ្គលេន។ អបចិតាតិ បរមនិបច្ឆេន បូជនីយសាមញ្ញតោ តត្ថ អត្តនោ
បក្ខិបនំ ឥធ ទេសនាកោសល្លំ។

មានត្ថទូសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. បច្ចនីកសុត្តវណ្ណានា

២០២. “សព្ពំ សេត” ន្តិ កេនចិ វុត្តេ តស្ស បច្ចនីកំ ករោន្តស្សវ អស្ស
ព្រាហ្មណស្ស។ វិនេត្វាតិ វិនាសេត្វា។ សុណាតីតិ អត្ថោតិ “សុណាតី” តិ
កិរិយាបទំ អាហរិត្វា កាថាយ អត្ថោ វេទិតញោ “ជញ្ញា សុភាសិត” ន្តិ វុត្តត្វា។
ន ហិ អសុត្វា ទេសិតំ ជានិតុំ សក្កោន្តិ។

បច្ច័ន្តកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. វនកម្មកសុត្តវណ្ណានា

២០៣. វនកម្មេ និយុត្តោ, កិរិយមាណេន វនកម្មំ ឯតស្ស អត្ថិតិ
វនកម្មិកោ។ ឥមស្មី វនសណ្ឋោតិ ឥមស្មី ឯវមហាន្តេ វនសណ្ឋោ។ ន មេ វនស្មី
ករណីយមត្ថិ យថា, “ព្រាហ្មណ, តុយ្ហ”ន្តិ អធិប្បាយោ។ ឥតវំ បន យំ
មហាកិលេសវនំ, តំ មគ្គញ្ញាណជវសុនា សមាធិមយសិលាយំ សុនិសិតេន
សត្តសោ ឧច្ឆិទ្ធម្វលំ, តតោ ឯវ និព្វនថោ និក្ខិលេសគហនោ។ វិវេកាភិវត្តិយា
ឯកកោ អភិវតោ បដិបក្ខវិគមេន។ តេនាហ “អរតី...បេ.... ជហិត្វា”តិ។

វនកម្មកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. កដ្ឋហារសុត្តវណ្ណានា

២០៤. ធម្មន្តេវាសិកាតិ កិញ្ចិមិ ធនំ អនត្វា កេវលំ អន្តេវាសិកា។ តេនាហ
“វេយ្យាវច្ឆំ កត្វា សិប្បគ្គណ្ណានកា”តិ។ គម្ពីរសភាវេតិ សមន្តតោ ធូរតោ
គហនសច្ឆន្ទិបុលតរុក្ខកច្ចលតាយ ច, តទា ហិមបិណ្ឌាសិន្នកាវេន
មយ្ហរយានេហិ បតិជ្ជាតុំ អសក្កណោយ្យតាយ ច គម្ពីរភាវេ។

ពហុភេវវេតិ ពហុកយានកេ។ អនិញ្ញមាណេនាតិ ឥត្ថម្ពុតត្ថេ ករណាវចនំ។
អតិសុន្ទរំ វតាតិ ឯវំ សន្តេ នាម អរញ្ញេ ឯវំ និច្ចលកាយោ និសិន្នោ ឈាយន្តោ
អតិរិយ សុន្ទរញ្ចា ឈានំ ឈាយសីតិ វនតិ។

អច្ឆេរុបន្តិ អច្ឆរិយការំ។ សេដ្ឋប្បត្តិយាតិ សេដ្ឋការវប្បត្តិយា។

“លោកាធិបតិសហព្យតំ អាកម្ព៌មាធា”តិ ឥមិនា ព្រាហ្មណោ
លោកាធិបតិសហយោគំ បុច្ឆតិ, “កស្មា ភវ”ន្តិអាធិនា បន តទញ្ញវិសេសាកម្ព៌
បុច្ឆតិ អាហ “អបវេនបិ អាការេន បុច្ឆតិ”តិ។

កម្ព៌តិ តណ្ហា អភិក្ខណ្ឌវសេន បវត្តា។ អនេកសភាវេស្វតិ រូបាធិវសេន
អជ្ឈត្តិកាធិវសេន វេ ធានាសភាវេសុ អារម្មណេសុ។ អស្សនេរាគោ លោកោ
អភិជ្ឈាតិ ធានប្បការា។ សេសកិលេសា វា ធិជ្ជិមាធនោសាធយោ។ និច្ចកាលំ
អវស្សិតា សត្តានំ អវស្សយការវត្តា។ បដប្បាបនវសេនាតិ បកាវេហិ
តណ្ហាយនវសេន។ និរន្តាតិ អន្តរបិកា និវវសេសា។

អនុបគមនោតិ អនុចាធានោ។ សព្វញ្ញតញ្ញាណំ ធិបេតិ, តស្ស ហិ វសេន
វេ ធានាសភាវេសុ ភគវា សមន្តចក្កនា បស្សតិ តិ “សព្វេ...បេ.... ធិស្សនោ”តិ
វុច្ចតិ។ អវហត្ថំ សន្ធាយាហ, តញ្ញិ និប្បវិយាយតោ “អនុត្តរ”ន្តិ វុច្ចតិ។

កដ្ឋហារសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. មាតុចោសកសុត្តវណ្ណនា

២០៥. ឥតោតិ មនុស្សត្ថការតោ។ បដិគន្ធាតិ អភិគន្ធា។ សគ្គេ ហិ
និព្ពត្តន្តោ កម្មជលេន ធម្មតាវសេន បដិសន្ធិកាលតោ បដ្ឋាយ អភិវតិវសេន
អភិវមតិ វេ ធាមាតិ។

មាតុចោសកសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. ភិក្ខុកសុត្តវណ្ណនា

២០៦. វិរូបំ គង្គំ បសវតីតិ វិសេស្យា, ទុគ្គន្ទោ។ ពាហិត្វាតិ អត្តនោ សន្តានតោ
ពហិត្វាតិ បាហិត្វា។ តំ បន អនវសេសតោ បដហនន្តិ អាហា “អគ្គមគ្គន
ជហិត្វា”តិ។ សង្ខាយតិ សម្មនេវ បរិច្ឆិន្ទតិ ឯតាយាតិ សង្ខា, ញាណន្តិ អាហា
“សង្ខាយាតិ ញាណោ”តិ។ ភិន្នកិលេសត្តាតិ និរុត្តិនយេន
ភិក្ខុសទ្ធសិទ្ធិមាហា។

ភិក្ខុកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១១. សង្ខារវសុត្តវណ្ណានា

២០៧. បច្ឆេតីតិ បត្តិយាយតិ សទ្ធិហតិ។ តថាគូតោ ច តមត្ថំ និកាមេន្តោ
នាម ហោតីតិ វុត្ថំ “ឥច្ឆតិ បត្តេតី”តិ។ សាធុ, ភន្តេតិ ឯត្ថ សាធុ-សធុោ
អាយាចនត្ថោ, ន អភិនន្ទនត្ថោតិ “អាយាចមាណោ អាហា”តិ វត្វា អាយាចនេ
ការណំ ឧសេស្យន្តោ “ថេរស្ស កិរា”តិ អាទិមាហា។ ឧទកសុទ្ធិកោ ន ឯកំសេន
អចាយ្ហបកោ, លទ្ធិយា បន សាវដ្ឋកិលេសក្ខតភាវតោ អាយាចតិ។ អញ្ចំ
ការណំ អបទិសន្តោ “អបិចា”តិ អាទិមាហា។ ជលកូតោ អត្ថោ ឯតស្សាតិ
អត្តវសំ, ការណាន្តិ អាហា “អត្តានិសំសំ អត្តការណា”ន្តិ។ បបញ្ចស្វទនិយំ បន
ជលេនេវ អរណីយតោ អត្ថោ, ការណាន្តិ កត្វា “អត្ថោ ឯវ អត្តវសោ, តស្មា ទ្វេ
អត្តវសេតិ ទ្វេ អត្ថ ទ្វេ ការណានី”តិ វុត្ថំ។

សង្ខារវសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១២. ខោមទុស្សសុត្តវណ្ណានា

២០៨. ឯវលទ្ធិនាមំ បិណ្ឌាយ ចាវិសីតិ យោជនា។ ឯវមេវន្តិ កេនចិ
អនិមន្តិតេន សយមេវ ឧបសង្កមន្តោ។ អដាសុកធាតុកន្តិ អយុត្តវបំ។

សភាធម្មនុញ្ញ សភាយ ចរិតពុំ ចារិត្តធម្ម។ អសញ្ញាលេត្វាតិ អាសនតោ
អរុដ្ឋាបេត្វា។ ឧដុកមេវ អាគច្ឆតិ លោកគ្គនាយកោ ភគវា សព្វសត្តត្ថមោ
អត្ថនោ ឧត្តរិវស្ស អភាវតោ លោកស្ស អបចិត្តី ន ទស្សតិ។ យេ សព្វសោ
សំកិលេសេ បដហន្តិ, តេវ បណ្ឌិតេ “សន្តោ”តិ ទស្សតិ “ឯតេ”តិអាទិនា។

ខោមទុស្សសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ទុតិយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សាវត្ថប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ព្រាហ្មណសំយុត្តវណ្ណានាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៨. វដ្តសសំយុត្តំ

១. និក្ខន្ធសុត្តវណ្ណានា

២០៩. អាឡវិយន្តិ អាឡវិនករសមីបេ។ អគ្គចេតិយេតិ
គោតមកចេតិយាធិហិ ឧត្តមចេតិយេ។ តំ កិវ ភូមិរាមណោយ្យកកាវេន
មនុញ្ញតាយ បធានយុត្តតាទិសម្បត្តិយា ច ឥតរចេតិយេហិ សេដ្ឋសម្មតំ។
កប្បត្ថេវេនាតិ “កប្បា”តិ គោត្តតោ អាគតនាមោ ថេរោ,
សហស្សបុរាណាជដិលានំ អត្តន្តវេ អយំ មហាថេរោ។ ឱហីនកោតិ ថេរេសុ កាមំ
បិណ្ឌាយ បរិដ្ឋេសុ វិហារេ វេវ អវហីនកោ បិតោ។ តត្ថ ការណាមាហា
“វិហារចាលោ”តិអាទិ។ សមលន្ត្រិវត្វាតិ សមំ អលន្ត្រិវេន អលន្ត្រិវត្វា។
កុសលចិត្តំវិទ្ធិសេតិ បវត្តិតុំ អប្បធានវសេន។ ឯតស្មិន្ទិ ឯតស្មី រាគេ ឧប្បន្នេ។
“ឯកស្មី”ន្ទិវា ចាថោ, ឯកស្មីវិសភាគវត្ថុកេ រាគេ ឧប្បន្នេ។ ធម្មោ វាតិ មម

ចិត្ត ឧប្បជ្ឈនកតោ អញ្ញោ ធម្មា វា។ យេន ការណេន បរោ អនភិរតី
វិនោទេត្វា ឥធានេវ អភិរតី ឧប្បាទេយ្យ, តំ ការណំ កុតោលញ្ញាតិ យោជនា,
តំ ការណំ នត្ថិតិ អត្តោ, តស្ស អភាវការណាវចនំ។

អនការិយន្តិ អការិវិហតោ អនការំ បព្ពដ្ឋា។ តត្ថ និយុត្តត្ថា អនការិយំ
ក-ការស្ស យ-ការំ កត្វា, បព្ពជិតន្តិ អត្តោ។ អាធាវន្តិ ហធយំ អភិភវិត្វា
ធាវន្តិ។ ឧត្តតានន្តិ ឧឡារាជំ បុត្តា។ តេនាហ “មហោសត្វា រាជញ្ញាត្វា” តិ។
ឧត្តមប្បមាណាន្តិ សហស្សបលំ សមន្តាតិ សមន្តតោ។ បរិកិរេយ្យន្តិ វិជ្ឈេយ្យំ។
ឯតស្មា សហស្សាតិ យថាវុត្តា ធនុត្តហសហស្សតោ។ អតិរេកតរា
អនេកសហស្សា។ ឥតិយោ ឱលោកនសិតលបិតរោទិតសរេ ឱបន្តិយោ។ នេវ
មំ ព្យាធយិស្សន្តិ នេវ មំ និជ្ឈាយិស្សន្តិ។ “ព្យាធយិស្សតី” តិ ចាហោតិ វុត្តំ
“ចាលេតុំ ន សក្ខិស្សតីតិ អត្តោ” តិ។ ធម្មេ សម្ព័តិ សកេ សន្តិកេ បតិដ្ឋិតេ
សាសនធម្មេ។ តេនាហ “អនភិរតី វិនោទេត្វា” តិអាទិ។

មគ្គន្តិ “មគ្គោ” តិ វុត្តព្កេ លិដ្ឋិវិបល្លាសេន វុត្តំ។ តេនាហ “សោ ហិ និព្ពានស្ស
បុព្ពភាគមគ្គោ” តិ។

និក្ខន្ធសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

២. អរតិសុត្តវណ្ណាន

២០០. វិហារគរុកោ កិរេស ថេរោតិ ឯតេន ថេរោ អត្តនោ សទ្ធិវិហារិកំ
វដ្តីសំ ឱវទិតុំ អនវសរោ។ តេន អន្តរន្តរា តស្ស ចិត្តំ រាគោ អនុទ្ធិសេតីតិ
នស្សេតិ។ សាសនេ អរតិន្តិ សីលបរិបូរណេ សមថវិបស្សនាភាវនាយ ច
អនភិរតី។ កាមគុណេសុ ច រតិន្តិ បញ្ចេសុ កាមកោដ្ឋាសេសុ អស្សនំ។
ចាបរិតក្កន្តិ កាមសង្កប្បំ។ សព្វាការេនាតិ សព្វេ

តទង្គិក្ខត្តម្ពនសមុទ្ទិន្ទនាការេន។ យថា មហន្តំ អរញ្ញំ វនថន្តិ, ឯវំ មហន្តំ
កិលេសវនំ “វនថ”ន្តិ វុត្តំ។

បថវិញ្ច វេហាសន្តិ ភុម្មត្ថេ បច្ចត្តវចនំ, តស្មា បថវិយំ អាគាសេ ចាតិ
អត្ថោ។ តេនាហ “បថវិជ្ជត”ន្តិអាទិ។ ជគតីតិ ច បថវិយា វេវចនំ។ តេនាហ
“អន្តោបថវិយ”ន្តិ។ បរិជីវតីតិ សព្ពសោ ជំ ចាបុណាតិ។ សមាគន្ធាតិ
ញាណេន សមាគន្ធាតិ អត្ថោ។ តេនាហ “មុតត្តាតិ វិញ្ញាតត្តភាវា”តិ។

បដិយបទេន គន្ធរសា គហិតា ឃានជ្ឈីវនំ បដិហាននវសេន បវត្តនតោ។
មុតបទេន ដោជ្ឈញ្ញាម្ពណំ គហិតំ មុត្វា គហេតព្ពតោ។ ន លិប្បតីតិ ន
មក្ខិយតិ។

សដ្ឋិ-សទ្ធា ឆ-សទ្ធន សមាធនត្ថាតិ “សដ្ឋិនិស្សិតា”តិ បទស្ស
“ឆអារម្មណនិស្សិតា”តិ អត្ថោ វុត្តោ។ បុច្ឆ អធម្មវិតក្កាតិ រូបវិតក្កាទិវសេន
ពហូ នាធាវិតក្កា មិច្ឆាសង្កប្បា។ ជនតាយ និវិជ្ជាតិ មហាជនេ បតិដ្ឋិតា។ តេសំ
វសេនាតិ តេសម្បិ មិច្ឆាវិតក្កានំ វសេន។ ន កត្តចិ អារម្មណេ។
កិលេសវត្ថុគតោតិ កិលេសសង្កណ៌កំ ឧបគតោ ន ភវេយ្យ, កិលេសវិតក្កា
ន ឧប្បាទេតព្ពាតិ អត្ថោ។ ទុដ្ឋល្លវចនំ កាមបដិសំយុត្តកថា។

ទព្ពជាតិកោតិ ទព្ពរូចោ។ នេបក្កេនាតិ កោសល្លេន។ និព្វានំ បដិច្ចាតិ
អសន្នតធាតុំ អារម្មណវសេន បដិច្ច។ បរិនិព្វានកាលន្តិ
អនុចាទិសេសនិព្វានកាលំ។

អរតិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. បេសលសុត្តវណ្ណានា

២០០. ឯតេសន្តិ ឯតេសំ មហាល្លកានំ។ ន ចាឡិ អាគច្ឆតិ
 អប្បគុណភារតោ។ ន ច ចាឡិ ឧបជ្ជាតិ, ឯកាយ ចាឡិយា សតិ
 ចាឡិកតិយា តថា តថា ឧបជ្ជានម្យំ នេសំ នត្ថិតិ វេទតិ។ ន អដ្ឋកថាតិ ឯត្តាបិ
 ឯសេវ នយោ។ សិលីលធនិតាទិតំតំព្យញ្ញនពុទ្ធិ អហាបេត្វា ឧច្ចារណំ
 បទព្យញ្ញនមធុរតា។ អតិក្កមិត្វា មញ្ញតិ អញ្ញោ ភិក្ខុ។ ហិឡនវសេន អភិកវិត្វា
 បដិភានសុតេន អត្តានំ បសំសតិ សម្ពាវេតិ។ មានស្ស បវត្តិតាយ
 សហជាតនិស្សយាទិបច្ចយធម្មា តំសហភុធម្មា។ មានវសេន វិប្បជិសារី
 អហុវា។ មា អហោសីតិ យោជនា។ វណ្ណាភណានន្តិ បរេហិ កិរិយមានំ
 គុណភិក្ខុវំ។ អទិលោតិ បញ្ចេតោទិលវហិតោ។ និស្សេសំ នវិជន្តិ នវិជម្បិ
 មានំ កស្សចិ ឯកទេសស្សបិ អសេសតោ។ វិជ្ជាយាតិ អគ្គមគ្គវិជ្ជាយ។
 អច្ចន្តមេវ សមិតតាយ រូបសមិតតាយ សមិតារី។

បេសលសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

២. អាណន្ទសុត្តវណ្ណាន

២០២. រាគោតិ ឯត្ថ អាយស្មតោ វដ្តិសស្ស រាគស្ស ឧប្បត្តិយា ការណំ
 វិភាវេតុំ “អាយស្មា អាណន្ទោ”តិអាទិ វុត្តំ។ តន្តិ អាណន្ទត្ថេវ។ អារម្មណំ
 បរិគ្គហេតុន្តិ កាយវេទនាទិភេទំ អារម្មណំ សតិគោចរំ។ អសុភទុក្ខាទិតោ,
 រូចាទិឯកេកមេវ វា ធន្យារម្មណំ អនិច្ចទុក្ខាទិតោ បរិគ្គណ្ឌិតុំ បរិច្ឆិដ្ឋ ជានិតុំ។
 ឥត្ថិរូចារម្មណោតិ ឥត្ថិសន្តានេ រូបសភាវេ អារម្មណោ។

និព្វាបនន្តិ និព្វាបយតិ ឯតេនាតិ និព្វាបនំ។ វិបល្លាសេនាតិ អសុភេ
 “សុភ”ន្តិវិបល្លាសភាវហេតុ។ រាគជ្ជានិយន្តិ រាគុប្បត្តិហេតុ។ ឥដ្ឋារម្មណន្តិ
 សុភារម្មណំ។ ឯត្ថ ច ឥដ្ឋារម្មណសីសេន តត្ថ ឥដ្ឋាការគ្គហណំ វេទតិ។ តញ្ចិ

វង្សនីយំ។ បរតោតិ អវសវត្តនត្តន អញ្ញតោ។ សង្ខារា ហិ “មាភិជ្ឈន្ត” តិ
 តជ្ជិតាបិ ភិជ្ឈន្តេវ, តស្មា តេ អវសវត្តិត្តា បរោ នាម, សា ច នេសំ បរតា
 អនិច្ចទស្សនេន ចាកជា ហោតីតិ វុត្ថំ “បរតោ បស្សាតិ អនិច្ចតោ បស្សា” តិ។
 កាមំ វិបស្សនា សង្ខារនិមិត្តំ ន បរិច្ចជតិ សង្ខារេ អារត្ត វត្តនតោ, យេសំ បន
 និមិត្តានំ អគ្គហណេន អនិមិត្តាតិ គហិតុំ អរហតិ, តំ ទស្សេតុំ “និច្ចាធិនំ
 និមិត្តាន” តិ អាធិ វុត្ថំ។ សលក្ខណ-សាមញ្ញលក្ខណ-ទស្សនវសេន មានស្ស
 ទស្សនាភិសមយោ, វិបស្សនាយ បហានាភិសមយោ។ “មគ្គេន” តិ វទន្តិ,
 មគ្គេនេវ បន អសម្មាហតោ បរិញ្ញាបជិវេជវសេន ទស្សនាភិសមយោ,
 បហានបជិវេជវសេន បហានាភិសមយោ។ រាគាទិសន្តតាយាតិ រាគាទិនំ
 សមុច្ឆេទវសេន បជិប្បស្សន្ធិវសេន វ្យាបសមេតត្ថតោ សន្តភាវេន។

អានន្ទសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. សុភាសិតសុត្តវណ្ណនា

២០៣. អដ្ឋីយន្តិ ហេតុភាវេន អាគមភាវេន អវយវភាវេន វាញាយន្តីតិ
 អដ្ឋានិ, ការណានិ, អវយវា វាតិ អាហា “អន្តេហីតិ ការណេហិ, អវយវេហិ
 វា” តិ។ វិរតិយោ សុភាសិតវាចាយ បុព្វំ បតិដ្ឋិតា ហោន្តីតិ
 មុសាវាទាវេរមណីអាទយោ តស្ស វិសេសហេតុតិ អាហា “មុសាវាទា... បេ...
 ការណានិ” តិ។ យស្មា អរិយវេហារា វិសេសតោ ចេតនាសភាវា, តស្មា
 វចីសុចរិតសមុទាយស្ស សច្ចវាចាទយោ អដ្ឋក្ខតាតិ អាហា “សច្ចវចនាទយោ
 ចត្តារោ អវយវា” តិ។ និស្សក្កវចនន្តិ ហេតុម្ហំ និស្សក្កវចនំ។ តេនាហា
 “សមនុអាគតា បវត្តា” តិ។ វាចា ហិ តាយ វិរតិយា សម្មា អនុបតោ អាគតា
 បវត្តាតិ “សមន្នាគតា” តិ វុច្ចតិ។ ករណាវចនន្តិ សហយោគេ ករណាវចនំ។

តេជោ បា “យុត្តា” តិ។ សហជាតាបិ ហិ ចេតនា យថាសមាទិន្នាយ វិរតិយា
សម្មា អនុបតោ យុត្តាតិ វុត្ថំ អរហតិ។

សមុល្លបនវាចាតិ សទ្ធាវាចា, សា វុច្ចតីតិ វាចា នាម។ វិញ្ញត្តិ បន វុច្ចតិ
ឯតាយាតិ វាចា នាម, តថាវិរតិ ចេតនាវាចា។ ន សា ឥធម៌ អធិប្បតាតិ សា
ចេតនាវាចាវិញ្ញត្តិវាចាវិយ ឥធម៌ ឥមស្មី សុត្តេ ន អធិប្បតា “សុភាសិតា
ហោតី” តិ វចនតោ។ តេជោ បា “អភាសិតត្ថតោ” តិ។ សុដ្ឋ ភាសិតាតិ សម្មា
ញ្ញាយេន ភាសិតា វចីសុចរិតការតោ។ អត្តាវហតន្តិ ហិតាវហកាលំ បតិ
អាហា។ ការណសុទ្ធិន្តិ យោនិសោមនសិការេន ការណវិសុទ្ធិ។ ទោសាការន្តិ
អគតិគមនាទិទោសាការំ។ រាគទោសាទិវិនិមុត្តញ្ញំ តំ ភាសតោ
អនុរោធិវិរោធិវុជ្ជនតោ អគតិគមនំ ទូរសមុគ្គាជិតមេវាតិ។ អនុវាទិវុត្តាតិ
អបវាទិវិហិតា។ សញ្ញាការសម្បត្តិ ធិបេតិ, អសតិ ហិ សញ្ញាការសម្បតិយំ
អនុវុជ្ជតាបិ។

កិញ្ញាបិ បុព្វេ ធម្មាធិដ្ឋានា ទេសនា អារទ្ធា, បុគ្គលជ្ឈាសយតោ បន
បុគ្គលាធិដ្ឋានាយ... បេ... វចនមេតំ។ កាមព្យោត្ត “អញ្ញតរនិទ្ទោសវចន” ន្តិ
អវិសេសតោ វុត្ថំ, “ធម្មំយេវ ភាសតី” តិ អាទិនា បន អធម្មទោសាទិវិហិតាយ
វាចាយ វុច្ចមានត្តា ឥធាបិ សុភាសិតា វាចា អធិប្បតាតិ។
“សុភាសិតំយេវា” តិ អវិជារណេន និវុត្តិតំ សរូបតោ ទស្សេតិ “នោ
ទុញ្ញាសិត” ន្តិ ឥមិនា។ តេជោ បា “តស្សេវ វាចន្តស្ស បដិបក្ខភាសននិវារណា” ន្តិ។
បដិយោគីនិវុត្តនតោ ហិ ឯវ-សន្នោ, តេន បិសុណាវាចាបដិក្ខេតោ ទស្សេតោ។
“សុភាសិត” ន្តិ វា ឥមិនា ចតុត្ថិធំ វចីសុចរិតំ គហិតន្តិ “នោ ទុញ្ញាសិតន្តិ ឥមិនា
មិច្ឆាវាចប្បហានំ ធិបេតិ” តិ វុត្ថំ។ សញ្ញាវចីសុចរិតសាធារណវចនញ្ញំ
សុភាសិតន្តិ។ តេន បរភេទនាទិកំ អសញ្ញាទិកញ្ញា ពោធិសត្តានំ វចនំ

អបិសុណាធិវិសយន្តិ ទដ្ឋព្វំ។ ភាសិតព្រាជនលក្ខណន្តិ ភាសិតព្រាជស្ស វេទនស្ស
សភាវលក្ខណំ ធិបេតិកិ អាណេត្វា សម្ពន្ធា។ យទិ ឯវំ ននុ អភាសិតព្វំ បឋមំ
វេត្វា ភាសិតព្វំ បច្ឆា វត្ថព្វំ យថា “វាមំ មុញ្ច, ទក្ខិណំ គណ្ណា” តិ អាហ
“អង្គបរិធិបនត្ថំ បធា” តិ អាធិ។

បឋមេនាតិ “សុភាសិត” ន្តិ បទេន។ ធម្មតោ អនបេតន្តិ អត្ថនោ បរេសញ្ច
ហិតសុខាវហធម្មតោ អនបេតំ។ មន្តាវចនន្តិ មន្តាយ បវេត្តតព្វាវចនំ។ បញ្ញាវា
អវិកិណ្ឌាវាចោ ហិ ន ច អនត្តាវហំ វាចំ ភាសតិ។ ឥតវេហិ ធ្វើហិតិ
តតិយចតុត្ថបទេហិ។ “ឥមេហិ ខោតិអាធិនីតិ ករណេ ឯតំ ឧបយោគវចន” ន្តិ
កេចិ។ តំ វាចន្តិ យថាវុត្ថំ ចតុវដ្តិកំ។ យញ្ច វាចំ មញ្ញន្តិ តិ សម្ពន្ធា។ អញ្ញេតិ
ឥតោ ពាហិរកា ញាយវាទិនោ អក្ខរចិន្តកា ច។
“បដិញ្ញាហេតុឧទាហរណ្ឌបនយនិគមនាធិ អវយវា វាក្យស្ស” តិ វេទន្តិ។
នាមាធិហិតិ នាមាឧបទេហិ។ លីដ្ឋំ ឥត្តិលីដ្ឋាធិ វេទនំ ឯកវចនាធិ។ បឋមាធិ
វិភត្តិ អតីតាធិ កាលំ។ កត្តា សម្មទានំ អចាទានំ ករណំ អធិករណំ កម្មញ្ច
ការកំ។ សម្មត្តិហិ សមន្នាគតន្តិ ឯតេ អវយវាទិកេ សម្មាទេត្វា វុត្ថំ។ តំ
បដិសេធតីតិ តំ យថាវុត្ថិវិសេសម្បិ វាចំ “ឥមេហិ ខោ” តិ វេទន្តោ ភគវា
បដិសេធតិ។ ខោ-សន្តោ ហេតុ អវជារណត្តោ។ តេនាហ “អវយវាធិ” តិ អាធិ។
យា កាចិ អសភាវនិវុត្តិលក្ខណា។ សា មិលក្ខុភាសា។ សីហឡកេនេវាតិ
សីហឡភាសាយ បរិយាបន្នេន វេទនេន។ អវហត្ថំ ចាបុណីស្វតិ សំសារេ
អតិវិយ សញ្ញាតសំវេតា តន្តិស្សរណេ និន្នោចោណាមាណសា ហុត្វា វិបស្សនំ
ឧស្សក្កាបេត្វា មគ្គបដិចាជិយា អវហត្ថំ ចាបុណីសុ។

ចាតោវ ផុល្លិតកោកនទន្តិ ចាតោវ សំដុល្លបទុមំ។ ភិដ្ឋិយតេតិ និព្វិដ្ឋិយតិ
និព្វិក្កោ ជាយតិ។ មនុស្សត្ថំ គតាតិ មនុស្សត្ថការំ ឧបគតា។

ពុទ្ធនូវេតិ ពុទ្ធប្បាទនូវ ទិដ្ឋំ ពុទ្ធប្បាទានំ អន្តរា។ តទា ហិ បច្ចេកពុទ្ធានំ
សាសនេ, ន ពុទ្ធសាសនេ ធិប្បមាណេ។

ជរាយ បរិមទ្ធិតន្តិយថា ហត្ថចរណាធិអដ្ឋានិ សិទិលានិ ហោន្តិ, ចក្ខាធិនិ
ឥន្ទ្រិយានិ សរិសយគ្គហណោ អសមត្ថានិ ហោន្តិ, យោព្ពនំ សព្ពសោវិគតំ,
កាយពលំ អបគតំ, សតិមតិធិតិអាធយោវិប្បយុត្តា, បុព្វេ អត្ថនោ
ឡិវាធបដិករា បុត្តនារាធយោបិ អបសាទកា, បរេហិ វុដ្ឋាបនីយសំវេសនីយតា
បុននេវ ពាលភាវប្បត្តិ ច ហោន្តិ, ឯវំ ជរាយ សព្ពសោវិមទ្ធិតំ។ ឯតន្តិ សរិវំ
វេទតិ។ មិលាតធិបម្មនិស្សិតន្តិ ជិណ្ហាកាវេន អប្បមំសលោហិតត្តា មិលាតេហិ
គតយោព្ពនេហិ ធម្មេហិ សន្និស្សិតំ។ ឃាសមាមិសន្តិ ឃាសភូតំ អាមិសំ មច្ចុនា
គិលិត្វាវិយ បតិជ្ឈបេតព្ពតោ។ កេសលោមាធិនាណកុណាបប្បវិតំ។ តតោ ឯវំ
អសុចិកាជនំ ឯតំ។ សព្ពថាបិ និស្សាវតាយ កធនិក្ខន្ធសមំ។

អនុច្ឆរិកាហិតិ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស អនុរូចាហិ។ ន តាបេយ្យាតិ ចិត្តញ្ច
កាយញ្ច ន តាបេយ្យ។ តាបនា ចេត្ត សម្បតិ អាយតិ ច វិសាទនា។ ន
ពាធរយ្យាតិ “នាភិកវេយ្យា”តិ បទស្ស អត្ថទស្សនំ។ អបិសុណាវាចាវសេនាតិ
សព្ពសោ បហីនបិសុណាវាចតាវសេន។ ចាចានីតិ លាមកានិ និកិដ្ឋកានិ។
តេនាហ “អប្បិយានី”តិអាធិ។ អនាទាយាតិ អគ្គហេត្វា។

សាធុកាវេនាតិ និទ្ទោសមធុរកាវេន។ អមតសទិសាតិ សទិសេ
តញ្ជោហារោតិ, ការណោ វាយំ ការិយវោហារោតិ អាហ “និព្ពានាមតបច្ចយត្តា
វា”តិ។ បច្ចយវសេន ហិ សា តទា ទស្សនប្បវត្តិ។ ចរិយាតិ ចារិត្តំ។ ចោរណា
នាម បឋមកប្បិកា, ពុទ្ធាធយោ វា អរិយា។

បតិដ្ឋិតាតិ និច្ចលភាវេន អដ្ឋិ កត្វា បច្ចយាយត្តការតោ អវិសំវាទនកា។
ឧភយថា បដិបត្តិ អាហា “អត្តនោ ច បរេសញ្ច អត្តេ បតិដ្ឋិតា”តិ។ អត្តេ
ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិ កាធិហិតេ បតិដ្ឋិតត្តា ឯវ ធម្មេ អវិហីសាទិធម្មេ
បតិដ្ឋិតា។ អនុបរោធករន្តិ ឯតេន ហិតបរិយាយោយំ អត្ត-សន្នោតិ ទស្សេតិ។
ធម្មិកន្តិ ធម្មតោ អនបេតំ, អត្តធម្មបសំហិតំ វា។

និព្វានប្បត្តិយាតិ និព្វានប្បត្តិយត្ថំ។ ទុក្ខស្ស អន្តកិរិយាយ អន្តករណត្ថំ។
យស្មា ពុទ្ធា ខេមាយ ភាសតិ, តស្មា ខេមុប្បត្តិហេតុយា ខេមា, តស្មា សា
សត្តវាចានំ ឧត្តមាតិ ឯវម្មេត្ត អត្តោ ទដ្ឋញ្ចោ។ មន្តាវចនវសេនាតិ
សត្តនោសវហិតវសេន។

សុភាសិតសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. សាវត្ថុសុត្តវណ្ណានា

២០៤. វាគ្ករណាចាតុរិយតោ វចនគុណហេតុនំ បូរិយា បូរេ ភវាតិ ចោរិ,
តាយ ចោរិយា។ តេនាហា “អក្ខរាទិបរិបុណ្ណាយា”តិ។ អវិពទ្ធាយាតិ បិត្តាធិហិ
នវិពទ្ធាយ អនុបទុតាយ។ តេនាហា “អបលិពុទ្ធាយា”តិអាធិ។ និទ្ទោសាយាតិ
អត្តតោ ព្យញ្ញនតោ វិគតនោសាយ។ អក្ខលិតបទព្យញ្ញនាយាតិ
អគលិតបទព្យញ្ញនាយ, អត្តស្ស វិញ្ញាបនិយាតិ ទិដ្ឋធម្មិកាធិអត្តស្ស ពោធនេ
បរិយត្តាយ។ ភិក្ខុនន្តិ គាថាសុខត្ថំ វស្សំ កត្វា វុត្ថំ។

“សំខិត្តេនបិ ទេសេតិ, វិត្តារេនបិ ភាសតិ”តិ នយិទំ បឋមំ ឧទ្ទិសិត្វា តស្ស
អត្តស្ស កិត្តនេវសេន បវត្តិតំ វចនំ សន្ធាយ វុត្តំ។ សា ហិវិត្តារទេសនា ឯវ
ហោតិ។ យា បន ទេសនា កធាចិ ធម្មបដិក្កាហាកានំ អដ្ឋាសយវសេន
សំខិត្តេនេវ ទស្សេត្វា និក្ខិបតិ, យា ច កធាចិ វិត្តារេន, តទុកយំ សន្ធាយ វុត្តំ។

តេជោហា “ចត្តាវិមាជី” តិអាធិ។ សភាវមធុរោ បច្ចយវសេន មធុរតរោ ហោតីតិ
ធស្សេតុំ “យថា” តិអាធិ វុត្តំ។ វិវិជាការំ កត្វា ធម្មំ កថេតុំ បដិភាតីតិ បដិភានំ,
ទេសនាបការញ្ញាណំ។ តេជោហា “សមុទ្ទតោ” តិអាធិ។ ឌុំធម្មាដ្ឋិតិ
អវជាននវសេន គមេន្តិ។

សាវិបុត្តសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. បវរណាសុត្តវណ្ណានា

២០៥. តស្មី អហូតិ តស្មី អហាជិតិ អាហា “តស្មី ទិវសេ” តិ។ អនសនេនាតិ
សត្តសោ អាហារស្ស អភុញ្ញនេន។ សាសនិកសីលេន ពាហិរកអនសនេន វា
ឧបេតា ហុត្វាតិ យោជនា។ វា-សន្នេន ឌីរចានមធុសាយនាធិនិបិ សង្កណ្ហាតិ។
បកាវេហិ ធិដ្ឋាធិហិ វាវេតិ កាយកម្មាធិកេ សរាបេតិ គារយ្ហេ ករោតិ
ឯតាយាតិ បវរណា, បដិបត្តិវិសោធនាយ អត្តនោ អត្តនោ វដ្ឋសោធនាយ
ឌុំកាសនានំ។ យស្មា យេភុយ្យេន វស្សុវុដ្ឋហិ កាតត្វា ឯសាវិសុទ្ធិទេសនា,
តស្មា វុត្តំ “វស្សុវុដ្ឋបវរណាយ។ វិសុទ្ធិបវរណាតិបិ ឯតិស្សវ នាម” តិ។ តនា
តស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស តុណ្ហិការស្ស អនវសេសតាយបិ វណ្ណំ ធស្សេតុំ ចាឡិយំ
“តុណ្ហិភូត” តិ វុត្តន្តិ អាហា “យតោ យតោ... បេ... នតី” តិ។ ហត្ថស្ស កុក្កុច្ឆតា
អសំយមោ អសម្មជញ្ញកិរិយា ហត្ថកុក្កុច្ឆំ។ តថា ចាទកុក្កុច្ឆំ វេទិតព្ពំ, វា-
សន្នោ អវុត្តវិកប្បត្តោ, តេន តទញ្ញេសមភារោ វិភាវិតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។

បញ្ចបសាទេហីតិ បញ្ចវណ្ណេហិ បសាទេហិ។ វោស្សគ្គត្តោ យថារុចិ
កិរិយាយ វោស្សដ្ឋនំ។ បុច្ឆនត្ថេតិ បដិក្ខេបមុខេនេវ បុច្ឆនត្ថេ នការោ, មេ កិញ្ចិ
កិរិយំ វា វាចសិកំ វា ន គរហេ, កី នុ គរហេ កាយវាចាហីតិ អត្តោ។ កេចិ
“ឆ្វារាទេវា” តិ ឆ្វារសីសេន ឆ្វារប្បវត្តចរិយំ វេទន្តិ។ វិសុទ្ធិបវរណាយ

អធិប្បតត្តាយេន បវរិតំ, តេនេវ វិសុទ្ធិតិ ញាយតិ, យេន ន បវរិតំ។ កី នុ តំ
អវិសុទ្ធីសិយា កស្សបិ បុប្ផន្ឋស្ស អាសន្តា? តន្តិវារណត្ថមាហា “នោ
អបរិសុទ្ធត្ថា”តិ។ មនោទ្វារំ បរិសុទ្ធី អសុចិការកឧបក្កិលេសានំ ទ្វីរកតត្ថា។
ឥនានិ ឯតរហិ ពុទ្ធកាលេ។ ឯត្ថាតិ មនោទ្វារបរិសុទ្ធិយំ។

កាយវីដិសមាចារបរិសុទ្ធិយា បវេទិតាយ មនោសមាចារបរិសុទ្ធិ អត្ថតោ
បវេទិតាវ ហោតីតិ “កាយិកំ វា វាចសិកំ វា”ឥច្ឆេវាហ។ តថា ហិ វុត្ថំ
“កាយិកំ វា វាចសិកំ វាតិ ឥទំ ចតុន្ឋំ អរក្ខិយតំ សន្ធាយ ថេរោ អាហា”តិ។
“ភិក្ខុវេ, បវារេមិ វោ”តិ ភិក្ខុសង្ឃវិសយត្ថា បវារណាយ តត្ថ ភិក្ខុសង្ឃេន
វុត្ថព្ភំ បដិវចនំ ទេន្តោ ធម្មសេនាបតិ “ភិក្ខុសង្ឃស្ស ភារំ វហន្តោ”តិ វុត្តោ។
តេនាហ “ន ខោ មយំ, ភន្តេ”តិអាទិ។ អរក្ខិយានីតិ បរាណុវាទតោ ន
កាយិតព្ពានិ សុបរិសុទ្ធការតោ។

“អនុប្បន្នស្ស”តិ ឥទំ អធិប្បាយិ កវចនន្តិ តទធិប្បាយំ វិវរន្តោ
“កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធតោ បដ្ឋាយា”តិអាទិមាហ។ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធតោតិ
វិភត្តេ និស្សក្កំ, តស្មា កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធតោ ឱវន្តិ អត្ថោតិ។ អញ្ញោនាតិ ឥតោ
ភគវតោ អញ្ញេន។ អនុប្បាទិតបុព្វស្សាតិ បរសន្តានេ ន ឧប្បាទិតបុព្វស្ស។
សសន្តានេ បន បច្ចេកពុទ្ធានំ វសេន ន ឧប្បាទិតោតិ ន សក្កា វុត្ថំ។
សមនុអាគតាតិ សម្មា អនុ ឧបគតា។ ភគវតោ សីលាទយោ គុណាតិ
ពុទ្ធកូតស្ស គុណា អធិប្បតាតិ អាហា “អរហត្តមគ្គមេវ និស្សាយ អាគតា”តិ។
សព្វគុណាតិ ធនពលញ្ញាណាទយោ សព្វេ ពុទ្ធកុណា។ ភន្តេតិ ឯត្ថ ឥតិសន្នោ
អាទិអត្ថោ។ តេន “ឥមេសំ បន...បេ.... វាចសិកំ វា”តិ យាវាយំ ចាឡិបទេសោ, តំ
សព្វំ គណ្ណាតិ។ តេនាហ “ឥទំ ថេរោ...បេ.... បវារេន្តោ អាហា”តិ។

យំ អត្តនោ បុញ្ញានុការសិទ្ធិំ ចក្ករតនំ និប្បរិយាយតោ តេន បវត្តិតំ នាម,
 ន ឥតវន្តិ បឋមនយោ វុត្តោ។ យស្មា បវត្តិតស្សេវ អនុបវត្តនំ, បឋមនយោ ច
 តំសទិសេ តព្វោហារវសេន វុត្តាតិ តំ អនាទិយិត្វា ធុតិយនយោ វុត្តោ។
 ទសវិជន្តិ អន្លោជនស្មី, ពលកាយេ រក្ខាវរណាគុត្តិយា សិរិដានំ, ខត្តិយេសុ
 អនុយុត្តេសុ, ព្រាហ្មណគហបតិកេសុ, នេគមជានបទេសុ,
 សមណព្រាហ្មណេសុ, មិគបក្ខិសុ អធម្មចារបដិក្ខេចោ, អធនានំ
 ធនានុប្បធានំ, សមណព្រាហ្មណេ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ញបុច្ឆនន្តិ ឯវំ ទសវិជំ។ តត្ថ
 គហបតិកេ បក្ខិជាតេ ចវិសុំ កត្វា គហណាវសេន ឆ្វាទសវិជំ។ ចក្កវត្តិវត្តន្តិ
 ចក្កវត្តិការវាវហំ វត្តំ។ យស្មា យាថាវតោ បវត្តិតំ, តទន្ធរកំ បន ព្រាយេន
 យុត្តកេន បវត្តិតំ នាម ហោតិ តិ អាហា “សម្មា នយេន ហេតុនា
 ការណេនា” តិ។ ឧកតោភាគវិមុត្តាតិ ឧកយភាគេហិ ឧកយភាគតោវិមុត្តាតិ
 អយមេត្ត អត្តោតិ ទស្សេតិ “ធូហិ ភាគេហិវិមុត្តា, អរូចា... បេ...
 នាមកាយតោ” តិ ឥមិនា។ តេវិជ្ជាទិការន្តិ តេវិជ្ជជឡុកិញ្ញចតុប្បដិសម្ពិទការំ។
 បញ្ញាវិមុត្តា ហិ តំ តិវិជំ អប្បត្តា កេវលំ បញ្ញាយ ឯវំវិមុត្តា។

វិសុទ្ធត្តាយាតិ វិសុទ្ធិបវរណត្តាយ។ សំយោជនជ្ជន សំយោជនសង្ខារេ
 ចេវ ពន្ធនជ្ជន ពន្ធនសង្ខារេ ច។ វិជិតសង្ខាមន្តិ យថា រាគាទយោ បុន ន សីសំ
 ឧត្តិបន្តិ, ឯវំ អរិយមគ្គសេនាយ វសេន វិជិតសង្ខាមំ។ តេនាហា
 “វិជិតរាគនោសមោហសង្ខាម” ន្តិ។ មារពលស្សាតិ មារសេនាយ, មារស្ស វា
 សាមត្តិយស្ស។ វេនេយ្យសត្តន្តិ វិនេតព្ពជនសមូហំ។ សកជាទិសត្ថសភាគតោ
 វិនេយ្យាវ សត្តោតិ តំ វេនេយ្យសត្តំ។ សីលសារាទិអការតោ អន្លោតុន្នោ។

បវរណាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. បរោសហស្សសុត្តវណ្ណានា

២០៦. សហស្សតោ បរិ អឡុតេយ្យភិក្ខុសតំ តទា ភក្កវន្តំ បយិរុចាសតីតិ
អាហា “បរោសហស្សន្តិអតិវេកសហស្ស”ន្តិ។ និព្វានេ កុតោចិ ភយំ នត្ថិតិ
កុតោចិបិ ការណតោ និព្វានេ ភយំ នត្ថិ អសម្ពុតភាវេន សព្វសោ ខេមត្តា។
តេនាហា ភក្កវា - “ខេមព្វា វោ, ភិក្ខុវេ, ធម្មំ ទេសេស្សមិ ខេមគាមិនិព្វា
បដិបទ”ន្តិអាទិ (សំ. និ. ៤.៣៧៩-៤០៨)។ ន កុតោចិ ភយំ ឯតស្មី អធិគតេតិ
អកុតោភយំ, និព្វានំ។ តេនាហា “និព្វានប្បត្តស្ស”តិអាទិ។ វិបស្សិតោ
បដ្ឋាយាតិ អម្ពាភំ ភក្កវតោ នាមវសេន ឥសីនំ សត្តមភាវទស្សនត្ថំ វុត្ថំ។ តេ
ហិ តត្ថ តត្ថ សុត្ថ ពហុសោ កិត្តិតា។ ឥសីនន្តិ វា
បច្ឆេកពុទ្ធសាវកពាហិរកឥសីនំ សត្តមោ ឧត្តរោ សេដ្ឋាតិ អត្តោ។

អដ្ឋប្បត្តិវសេនាតិ ការណសមុដ្ឋានវសេន។ តទស្ស អដ្ឋប្បត្តិ វិភាវេតុំ
“សង្ឃមជ្ឈេ”តិអាទិ វុត្ថំ។ បដិកានសម្មន្តវាចាយ អញ្ញោ ឦសតិ អភិកវតីតិ
វុត្ថិសោ។ តេនាហា “បដិកានសម្មត្ថិ”ន្តិអាទិ។

កិលេសុម្ពជ្ជនសតានីតិ វាគាទិកិលេសានំ វជ្ជនទុស្សនាទិនយេហិ
សវិសយេ អយោនិសោ ឧដ្ឋានានិ។ យទិ អនេកានិ សតានិ, អថ កស្មា
“ឧម្ពគ្គបថ”ន្តិ? វុត្ថន្តិ អាហា “វជ្ជបថត្តា បន បថ”ន្តិ។
វាគនោសមោហមានទិដ្ឋិវសេន វាគទិលាទិនិ បញ្ចទិលានិ។ វិភជន្តន្តិ
វិភជនវសេន កថេន្តំ។ វិភជិត្វាតិ ញាណោនវិវេចត្វា។

អមតេ អក្ខាតេតិ អមតាវហោ ធម្មេ ទេសិតេ។ ធម្មស្ស បស្សិតារោ
សច្ចសម្មដិវេជន។ អសំហិរា ទិដ្ឋិវតេហិ។

អតិវិជ្ជិតាតិ បដិវិជ្ជិតា។ អតិក្កមភូតន្តិ អតិក្កមនដ្ឋន ភូតំ។ ទសទ្វានន្តិ
ទសន្តំ ឧបឡានំ។ តេនាហ “បញ្ចន្ទ”ន្តិ។ ជានន្តេនាតិ ធម្មស្ស សុទុល្លភតំ
ជានន្តេ។

បរោសហស្សសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. កោណ្ឌញ្ញសុត្តវណ្ណនា

២០៧. ឯវុកហិតនាមោតិ “អញ្ញាសិ វត, ភោ, កោណ្ឌញ្ញោ”តិ សត្ត វចនំ
និស្សយ ភិក្ខុហិ អញ្ញេហិ កោណ្ឌញ្ញនាមកេហិ វិសេសនតំ ឯវុកហិតនាមោ។
ទ្វាទសន្តំ សំវច្ឆរានំ វសេន ចិវស្សំ។ ធន្តន្តកវនេតិ ធន្តន្តនាគរាជភវនដ្ឋានេ។
បញ្ញាវា មហាសាវកោ វត្តញ្ញតាយ។ “ទសសហស្សចក្កវាឡេ ទេវមនុស្សានន្តិ
ទសសហស្សចក្កវាឡេ ទេវានំ, ឥមស្មី ចក្កវាឡេ ទេវមនុស្សានញ្ញាតិ ឯវុ
ទសសហស្សចក្កវាឡេ ទេវមនុស្សាន”ន្តិ វទន្តិ។ អគ្គន្តិអាទិតោ។ តត្ថាតិ
មន្ទាកិនិតីវេ។

វស្សគ្គេនាតិ វស្សបដិចាជិយា។ តន្តិ អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញត្ថេវ។
មហាព្រហ្មានំ វិយ លោកិយមនុស្សា ហរាយន្តិ។ ចាមោក្ខភូតោ អាយស្មា
ថេរោ អន្តរន្តរា តត្ថ តត្ថ ជនបទេ វសិត្វា តទនុក្កមេន មន្ទាកិនិតីវុ ឧបគតោ,
តស្មា វុត្ថំ - “ឥន្ទ្រាមហំ, ភន្តេ, ជនបទេ វសិតុ”ន្តិ។

អានុភាវសម្មន្នា ទិញ្ញាយុកា តេ ហត្ថិនាគាតិ វុត្ថំ “បុព្វេ បច្ឆេកពុទ្ធានំ
ចារិចរិយាយ កតបរិចយា”តិ។ ថេរស្ស សញ្ញាវណដ្ឋានេ អារវណាសាខា ហរិត្វា
អបនេត្វា។ មុខោទកញ្ជោវ ទន្តកដ្ឋញ្ញា វេបេតីតិ សឡុលទេវនារុកដ្ឋានីនិ
អញ្ញមញ្ញំ យំសិត្វា អគ្គី និព្ពត្តេត្វា ជាលេត្វា តត្ថ ចាសាណាខណ្ឌានិ តាបេត្វា
តានិ ទណ្ឌាកេហិ វដ្ឋេត្វា តឡាភាសុ ឧទកសោណ្ឌីសុ ឱបិត្វា ឧទកស្ស

តត្ថការំ ព្រាត្វា នាគលតាទន្ធកង្គំ ឧបនេន្តោ មុខោទកញ្ចា បេតិ។ វត្ថំ
ករោតីតិ អន្តោកុដិយា ពហិ ច បមុខេបិ អង្គលោបិ សាខាភង្កេហិ សម្មជ្ជន្តោ
វក្ខុមាននយេន អាហារំ ឧបនេន្តោ វត្ថំ ករោតិ។

បតិជ្ជប្បមាណោតិ កដិប្បមាណោ, អយមេវ វា ចាហោ តាវ មហន្តមេវាតិ
យាវ មហន្តំ សេតបទុមវនំ, តាវ មហន្តមេវ។ ឯសេវ នយោ វត្ថុកុមុទវនាទីសុ។
ខាទន្តា មនុស្សា។ បក្កបយោយនិកាវិយាតិ សុបក្កបយោយនំវិយ។
យនភាវេន បន បក្ខិត្តខុទ្ទមធុវិយ ហោតិ។ តេនាហ “ឯតំ ចោក្ខវមធុ
នាមា”តិ។ មុឡាលន្តិ សេតបទុមាទំ មូលំ។ ភិសន្តិ តេសំយេវ កង្គំ។ ឯកស្មី
បព្ពេតិ ឯកេកស្មី បព្ពន្តេវ។ ចាទយដកង្គិ ទោណស្ស ចតុកាកោ សណ្ឋានតោ
ខុទ្ទកោ, តស្មា ចាទយដកប្បមាណាន្តិ តុម្ហមត្ថំ។ សោណ្ឌិអាវាដេតិ
ខុទ្ទកសោណ្ឌិយោ ចេវ ខុទ្ទកអាវាដេ ច។

ឯតំ កោជនន្តិ យថាវត្ថំ និរុទកចាយសកោជនំ។ កេចិ សញ្ញានន្តិ យេ ថេរា
វុឡុតរា។ កេចិ ន សញ្ញានន្តិ យេ នវា អចិរបព្ពជិតា។

ពុទ្ធានុពុទ្ធាតិ ពុទ្ធស្ស អនុពុទ្ធា។ ពាឡិវិរិយោតិ ចតុន្នំ សម្មប្បធានាទំ
វសេន ចិវនិចិតវិរិយោ។ តិណ្ហំវិវេកានន្តិ កាយចិត្តឧបធិវិវេកានំ លាភីតិ
យោជនា។ ចតស្សោ វទតិ វង្ខីសត្តោរោ សយំបដិកានំ, ន សេសាភិញ្ញានំ
អភាវតោតិ អាហ “ឥតរា”តិអាទិ។ បរិសា សន្និសីទិ និស្សន្ទភាវេន តុណ្ហិ
អហោសីតិ អត្ថោ។ អនុជាធាបេសីតិ បឋមំ អត្តនា ញាតំ ឧបជ្ជិតំ អត្តនោ
បរិនិព្វានកាលំ អនុ បច្ឆា សត្តារំ ជាធាបេសីតិ ឯវំ ឯត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

តន្តិ អាសាឡិបុណ្ណមាយ ឥសិបតនេ យំ ទស្សនំ, យំ វា ទុក្ខវចរិយាយំ
តុម្ហាកំ ឧបជ្ជានំ អាទិតោ ទស្សនំ, តំ, ភន្តេ, បឋមទស្សនំ។ ឱនតវិនតាតិ ហេដ្ឋា

ឧបរិ ច ឌីនតារីនតា។ កម្មេត្វាតិ ថោកំ ចាលេត្វា ទស្សនត្ថំ ឯកនិដ្ឋានោ
តេសំ ហត្ថិនាគានញោវ នាគយក្ខកុម្មណ្ណានំ ទេវតានញា សន្នេន។ ព្រហ្មានោ
ទេវានំ អទំសូតិ សម្ពន្ធា។

សង្ឃាយមកំសុ បសាទនីយេសុ បសាទវសេន សន្និបតិភវិសាយ
បសាទជននត្ថំ ភកវតិ និក្ខមិត្វាតិ ភកវតិ កន្ធកុដិតោ និក្ខមិត្វា។
ធរតិយេវាតិ អទុជ្ជតំ បត្វា តិជ្ជតេវ។

កោណ្ឌាញ្ញសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. មោគ្គល្លានសុត្តវណ្ណានា

២១៨. បច្ឆវេក្ខតិ តេសំ អរិយានំ ចិត្តំ អត្តនោ ញ្ញាណចក្ខុនា បតិ
អវេក្ខតិ បច្ឆវេក្ខតិ។ បព្ពតស្សាតិ ឥសិគិលីបព្ពតស្ស។ ទុក្ខចារំ គតន្តិ
វដ្ឋទុក្ខស្ស ចារំ បរិយន្តំ គតំ។ សព្ពគុណាសម្បន្នន្តិ សព្ពេហិ ពុទ្ធកុណេហិ ច
សាវកគុណេហិ ច បរិបុណ្ណំ។ អនេកាការសម្បន្នន្តិ
រូបឃោសល្លៗធម្មប្បមាណីកានំ សត្តានំ តេហិ តេហិ អាការេហិ សព្ពេសញ្ញា
អនេកេហិ អនន្តាបរិមេយ្យេហិ បសីទិតញ្ញាការេហិ សមន្នាគតំ។ តេ បន
អាការា យស្មា អនញ្ញាសាធារណា ពុទ្ធកុណា ឯវ, តស្មា អាហា “អនេកេហិ
គុណេហិ សមន្នាគត”ន្តិ។

មោគ្គល្លានសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១១. គគ្គរាសុត្តវណ្ណានា

២១៩. តេតិ តេ ទេវមនុស្សេ។ “សរីរវណ្ណានាតិ សរីរេ ធរីរវណ្ណានា”តិ វទន្តិ។
សរីរវណ្ណានាតិ វា ធម្មរូបកាយគុណាន។ “យសសា”តិបិ ចាថោ, សោ ឯវត្ថោ។

វិភតមលោតិ អញ្ចាមហិកាធិហិវិភតូបក្កិលេសោ។ ភាណុរុច្ចតិ បកា,
សាតិសយោ ភាណុរុ ឯតស្ស អត្ថិតិ ភាណុមា។ សូរិយោតិ អាហា “អាទិទ្វា
វិយា”តិ។

កត្តាសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២. វដ្តីសុត្តវណ្ណនា

២២០. សោ កិវ វិចរតីតិ សម្ពុទ្ធោ។ “យថាយំ ធិតោ ជម្ពុធិតោតិ ជម្ពុនា
បញ្ញាតោ, ឯវាហម្មិ តេន ជម្ពុនា បញ្ញាយិស្ស”ន្តិ ជម្ពុសាខំ បរិហរិត្វា។ វាខំ
កត្វាតិ “ឥមស្មី វាទេ សចេ តេ បរាជយោ ហោតិ, តុំ មេ ធាសោ ហោហិ។ សចេ
មេ បរាជយោ, អហំ តេ ភរិយា”តិ ឯវំ កតិកំ កត្វា។ វាទេ
ជយបរាជយានុភាវេនាតិ តថាបវត្ថិតេ វាទេ បរិព្ពាជកស្ស ជយានុភាវេន ចេវ
អត្តនោ បរាជយេន ច។ វយំ អាគម្មាតិ សិប្បគ្គហណាវយំ អាគម្ម។ វិជ្ជន្តិ មន្តំ។

និព្ពត្តកតិវិការវនវសេន ធរសីសភាវំ ទូសេតិ វិនាសេតីតិ ធរទូសកំ សិប្បំ,
តថាបវត្ថំ មន្តបទំ។ អត្តនោ អានុភាវេនាតិ និរយេ និព្ពត្តសត្តស្ស សីសំ យត្ត
កត្តចិ ឋិតំ ពុទ្ធានុភាវេន អានេត្វា ទស្សេត្វា។ វិណាសវស្ស សីសន្តិ
បរមប្បិច្ឆតាយ កញ្ចិបិ អជាធាបេត្វា អរញ្ញំ បរិសិត្វា បរិនិព្ពតស្ស
វិណាសវស្ស ធីទ្ធិតំ សីសកជាហំ។ ទស្សេសីតិ អត្តនោ អានុភាវេន អានេត្វា
ទស្សេសិ។

“តុម្ពេ, ភោ គោតម, ជានាថា”តិ កាមំ វដ្តីសោ និព្ពត្តជ្ជានំ សន្ធាយ បុច្ឆតិ,
ភកវា បន អនុចាធិសេសនិព្ពានំ សន្ធាយ “អាម, វដ្តីស...បេ.... គតី ជានាមី”តិ
អាហា។ វុត្តញ្ញោតំ “និព្ពានំ អរហតោ គតី”តិ។ វដ្តីសោ សយំ មន្តពលេន
គតិបរិយាបន្នស្ស គតី ជានន្តោ ភកវន្តម្មិ “អយម្មិ តថា”តិ មញ្ញមាណោ

“មន្ត្រីន ជាធាតុ, កោ តោតមា” តិ អាហា។ ភគវា អត្ថនោ ពុទ្ធក្រិយាណាមេវ មន្ត្រី
កត្វា ធិបេន្តោ “អាម, វង្គីស, ឯកេន មន្ត្រីនេវ ជាធាតុ” តិ អាហា។ មុនា ឯវ
ធាតុពុទ្ធិ អម្បលីកោ។ អនន្តរហិតាយ ភូមិយា សយនំ ជណ្ឌិលសេយ្យា។ អាទិ-
សន្នេន សាយតតិយំ ឧទកោរោហណាភូមិហរណាធិ សង្កណ្ឌាតិ។ សោ
តំ... បេ... អរហត្តំ ចាបុណីតិ ឥមិនា វង្គីសត្ថេរោ បព្ពជិត្វា ន ចិវស្សេវ សុខាយ
បជិបទាយ អរហត្តំ បត្តោវិយ ទិស្សតិ, ន ខោ បនេតំ ឯវំ ទដ្ឋព្ពំ, អាយតី ថេរោ
បព្ពជិត្វា សមថវិបស្សនាសុ កម្មំ អារភិត្វាបិ ទុក្ខាយ បជិបទាយ តាទិសំ
កាលំ វិតីនាមេត្វា អរហត្តំ ចាបុណី។ តេនាហា -

“និក្ខន្ធី វត មំ សន្តំ, អគារស្មានការិយំ;
វិតក្កា ឧបដាវន្តិ, បកព្វា កណ្ឌោតោ ឥមេ”។ (សំ. និ. ១.២០៩; ថេរគា.
១២១៨);

អាយស្មតោ វង្គីសស្ស អនភិរតិ ឧប្បន្នា ហោតិ, រាគោ ចិត្តំ អនុទ្ធីសេតិ,
“កាមរាគេន ឧប្បាមិ, ចិត្តំ មេ បរិឧប្បតិ” តិអាទិ (ថេរគា. ១២៣២)។

វិមុត្តិសុខន្តិ សព្វសោ កិលេសវិមុត្តិយំ និព្វានេ ច ឧប្បន្នំ
សម្បតិអរហត្តជលសុខំ បជិសំវេទេន្តោតិ យថាបរិច្ឆិន្នំ កាលំ បតិ សម្មនេវ
វេទេន្តោ អនុភវន្តោ។ កវីនា កតំ, តតោ វា អាគតំ, តស្ស វា ឥទន្តិ កាវេយំ,
តទេវេត្ថ “កាវេយ្យ” ន្តិ វុត្តំ។ យេ និយាមគតទុសាតិ យេ ភិក្ខុ អរិយា ពុទ្ធានំ
សាវកា ជលជ្ជកាវេន និយាមគតា ថេវ មគ្គជ្ជកាវេន និយាមទសា ច។
និយាមោតិ ហិ សម្មត្តនិយាមោ អធិប្បតោ។ សុអាគមន្តិ មម ឥមស្ស
សត្តនោ សន្តិកេ អាគមនំ ឧបគមនំ, ឥមស្មិញ្ច ធម្មវិនយេ អាគមនំ បព្ពជនំ
ឧបសម្បទា សុន្ទរំ អាគមនំ។ តត្ថ ការណាមាហា “តិស្សោវិជ្ជា” តិអាទិ។
អវុត្តម្យិ កាថាយ អត្ថតោ គហិតមេវ ថេរស្ស ធម្មភិញ្ញការតោ។

វង្សសសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សារត្ថប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

វង្សសសំយុត្តវណ្ណានាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៩. វនសំយុត្ត

១. វិវេកសុត្តវណ្ណានា

២២១. សំវេជេតុកាមាតិ អត្ថតោ សំវេតំ ឧប្បាទេតុកាមា។ តថាភូតា នំ
កិលេសសង្កណិកាធិតោ វិវេចេតុកាមា នាម ហោតីតិ វុត្តំ “វិវេកំ
បដិបន្លាបេតុកាមា” តិ។ ពាហិវេសូតិ គោចរជ្ឈត្ថតោ ពហិភូតេសុ។
បុព្វត្តារម្មណេសូតិ រូបាធិនាធារម្មណេសុ។ ចរតីតិ បវត្តតិ។ តុំ ជនោតិ តុំ
អត្ថនោ កិលេសេហិ ជននតោ វិសុំ ជាតោ តាធិសេ ឯវ អញ្ញស្មី ជនេ ឥមំ
អយោនិសោមនសិការវសេន បវត្តមា នំ ធន្តរាគំ វិនយស្ស វិនោទេហិ។ សតំ តំ
សារយាមសេតិ និយ្យានិកសាសនេ បព្ពជិត្វា សត្តុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា
អរញ្ញវាសេន ច សតិមន្តំ បណ្ឌិតំ តំ មយម្បិ យថាឧប្បន្នំ វិតក្កំ វិនោទនាយ
សារយាម, សតំ វា សប្បវិសានំ កិលេសវិគមនធម្មំ បដិបន្តិត្វា វសន្តំ តំ
សារយាម វដ្តទុក្ខំ។ ចាតាលន្តិ មោហចាតាលំ កិលេសរោជា, តទេវ
“ចាតាល” ន្តិ វុត្តំ។ មា អវហរីតិ ហេដ្ឋា ទុក្ខតិសោតំ មា ឧបនេសិ។ សិតន្តិ
សម្ពន្ធា។ តេនាហ “សរីរលក្ខ” ន្តិ។ វិវេកមាបន្នោតិ កិលេសវិវេកំ
សមថវិបស្សនាភាវនមាបន្នោ។ ឧត្តមរីរិយន្តិ ឧស្សោឡិលក្ខណាប្បត្តំ រីរិយំ,
ចតុព្ពិធំ សមប្បធានរីរិយំ វា សម្បត្តំ។ បក្កយ្ហាតិ អាហេបេត្វា។ បរមវិវេកន្តិ
បរមំ សមុច្ឆេទវិវេកំ។

វិវេកសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

២. ឧបដ្ឋានសុត្តន្តបិដក

២២២. កាយទរថោ ហោតិយេវ និយមេន, ន ចិត្តទរថោ តស្ស មគ្គេនេវ
សមុគ្គាជិតត្តា។

ជរាតុរោតិ ជរាភិកវនេន អាតុរោយេវ។ បទទ្ធយេបិ ឯសេវ នយោ។
ឧបវិជ្ជតាយ បរិតោ ធីយបុប្ផលតាយ អតិរិយ វិជ្ជតីតិ សត្តិសល្លក្កហណំ។
ឯវំ ហិស្ស តណ្ហាសល្លស្ស សទិសតា។ អវិជ្ជាយ បន សម្មាហាថាទនេន
ទុក្ខាថាទនេន ច វិសសទិសតា។ រុប្បតោតិ វិការំ អាថាទិយមានស្ស
បីឡិយមានស្សាតិ អត្តោតិ អាហ “យដ្ឋិយមានស្ស”តិ។

បព្ពជិតន្តិ សសន្តានតោ បព្ពជិតំ វា រាគាទិមលតោ បព្ពជិតំ វា។ តស្មាតិ
យស្មា ថេរស្សេវេតំ វចនំ, តស្មា អយំ ឥនាទិ វុច្ចមានោ ឯត្ថ គាថាយ អត្តោ។
ទេវតាយ ហិទិអាទិ វុត្ថស្សេវ អត្ថស្ស ចាកជករណំ។ ឯត្ថាតិ សេសគាថាសុ។
អត្ថស្ស វុត្ថនយត្ថា “អនុត្តានបទវណ្ណាន”តិ អាហ។ វិនយាតិ ហេតុម្ហិ
និស្សក្កវចនន្តិ តស្ស ហេតុម្ហិ ករណាវចនេន អត្ថមាហ “វិនយេនា”តិ។ តថា
“សមតិក្កមា”តិ ឯត្ថាបិ។ បរមបរិសុទ្ធិំ សំកិលេសសមុច្ឆិន្ទនតោ។ អារទ្ធវិរិយន្តិ
សម្មាវិភវិរិយំ។ សម្មាវនញ្ចស្ស បគ្គណ្ណានំ បរិបូរណញ្ចាតិ អាហ
“បគ្គហិតវិរិយំ បរិបុណ្ណវិរិយ”ន្តិ។

ឧបដ្ឋានសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

៣. កស្សបគោត្តសុត្តន្តបិដក

២២៣. ឆេតន្តិ មិគានំ ជីវិតំ ឆេតំ។ តេនាហ “មិគលុទ្ធក”ន្តិ។ រោហិតមិគន្តិ
លោហិតវណ្ណំ ខុទ្ទកមិគំ, “មហារោហិតមិគ”ន្តិ កេចិ។ សត្តុ សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ
គហេត្វា តស្ស ជនបទស្ស សុលភភិក្ខុតាយ តត្ថ គន្ធាវិហរតីតិ ឥមមត្តំ
សន្ធាយ “បឋមសុត្ត វុត្តនយេនេវ”តិ វុត្តំ។ អយំ បន ថេរោ បញ្ចាភិញ្ញោ
វិបស្សនាកម្មិកោ។ ឋត្វាតិ បទានុពានុនវសេន គមនំ ឧបច្ឆិន្ទិត្វា ថេរស្ស
អាសន្នជ្ជានេ ឋត្វា។ តស្ស វេចនំ សោតុំ អារទ្ធោ។ អង្គជ្ជកំ ជាលាបេសីតិ
អធិជ្ជានពលេន ទណ្ឌធិបិកំ វិយ អត្ថនោ អង្គជ្ជកំ ជាលាបេសិ។ អក្ខិហិបិ
បស្សតិ អង្គជ្ជកំ ជាលមាណំ។ កណ្ណោហិបិ សុណាតិ តេន វុច្ចមាណំ ធម្មំ
ឯកទេសេន។ ចិត្តំ បនស្ស ធាវតីតិ សម្ពុទ្ធោ។ ឯតស្សបីតិ លុទ្ធកស្សបិ។

អប្បបញ្ញន្តិ ឯត្ថ អប្ប-សន្នោ “អប្បហរិតេ”តិ អាទិសុ វិយ អភាវត្តោតិ
អាហ “និប្បញ្ញ”ន្តិ។ ការណាជាននសមត្ថេនាតិ ឥមិនា ការណេន សត្តានំ សុខំ,
ឥមិនា ទុក្ខន្តិ ឯវំ សមាចរមាណេន ការណំ ជានិតុំ សមត្ថេន
កម្មស្សកតញ្ញាណសម្បយុត្តចិត្តេនាតិ អត្តោ។ សុណាតីតិ កេវលំ
សវនមត្តវសេន សុណាតិ, ន តទត្តវសេន។ តេនាហ “អត្ថមស្ស ន
ជានាតី”តិ។ ការណាវុចានីតិ សភាវការណានិ។ កី មេ ឥមិនាតិ? “ឥទំ
បបញ្ច”ន្តិ បហាយ។ វិរិយំ បគ្គយ្ហាតិ ចតុត្ថិដំ សម្មប្បធានំ វិរិយំ បគ្គណ្ឌិត្វា។

កស្សបកោត្តសុត្តវណ្ណានិ ជ្ជិតា។

៤. សម្ពហុលសុត្តវណ្ណាន

២២៤. សម្ពហុលាតិ សុត្តន្តនយេន សម្ពហុលា។ សុត្តន្តេ សជ្ឈយីសូតិ
សុត្តន្តិកា។ វិនយំ ធាវេន្តិ វិនយធរា។ យុញ្ញន្តិ វាសធុរេ យោគំ ករោន្តិ។
យដេន្តិ តត្ថ វាយាមំ ករោន្តិ។ ករោន្តានំយេវ អរុណោ ឧត្តច្ឆតីតិ សម្ពុទ្ធោ។

កោមេតិ ក៏ ឥម? តេនាហ “កហំ ឥម” តិ? វដ្ឋិភូមិ វដ្ឋិវដ្ឋំ គតាតិ
វដ្ឋិភូមិយា។ តេនាហ “វដ្ឋិវដ្ឋាភិមុខា គតា” តិ។ នត្ថិ ឯតេសំ និកេកំ
និពទ្ធនិវាសជ្ជានន្តិ អនិកេតា តេនាហ “អតេហា” តិ។ ឧតុ ឯវ សប្បាយំ,
ឧតុវសេន វា កាយចិត្តានំ កល្យត្តា សប្បាយំ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។

សម្ពហុលសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. អានន្ទសុត្តវណ្ណានា

២២៥. អតិវេលន្តិ អតិពហុកាលំ។ ភិក្ខុនា នាម ឧបគតានំ
ឧបនិស្នកថាមត្តំ វត្វា គន្ធមុវេហិ វាសមុវេហិ វា យុត្តបយុត្តចិត្តេន ភវិតព្ធំ,
នាតិវេលំ តេសំ សញ្ញត្តិពហុលេន។ យេវេ បន តទា កេនចិ ការណេន
ពហុវេលំ គិហិសញ្ញត្តិពហុលោ អហោសិ, តំ សន្ធាយ វុត្តំ “អតិវេល” ន្តិអាទិ។
ឥនានិ តមត្តំ វិភាវេតុំ “ភគវតី” តិអាទិ វុត្តំ។ តន្តិ តំ តាទិសំ សញ្ញាបនំ
សន្ធាយ ឯតំ “អតិវេលំ គិហិសញ្ញត្តិពហុលោ” តិ វចនំ វុត្តំ។ ភិក្ខុសង្ឃស្ស កងំ
សុត្វាតិ សង្ឃស្ស មជ្ឈេ និសីទិត្វា យេវេន កថិតត្តា វុត្តំ។ សត្តសាសនន្តិ
បិដកត្តយំ វទតិ។

បសក្កិយាតិ ឧបសក្កិត្វា គន្ធា។ តំ បន តត្ថ អដ្ឋោគាហានំ ហោតីតិ អាហា
“បរិសិត្វា” តិ។ សម្ពារទុក្ខតោ និព្ពិន្ទបាទយស្ស សព្ពសម្ពារិវិនិស្សជំ និព្ពានំ
យាថាវតោ បច្ឆវេក្ខន្តស្ស សម្មនេវ សមស្សាសករំ ហុត្វា ឧបជ្ឈហន្តំ តំ ឧបរិ
អធិគមាយ ឧស្សក្កំ ករោន្តោ និព្ពានំ បាទយេ និក្ខិបតិ នាមាតិ អាហា -
“និព្ពានំ... បេ... ឱបេតិ នាមា” តិ។ និព្ពានំ... បេ... អារម្មណតោ ឱបេតិ នាមាតិ
អានេត្វា សម្ពន្ធា។ អត្ថវិវហិតា “ពិជ្ជិពិជ្ជី” តិ បវត្តកិរិយា ពិជ្ជិកា, អយំ បន

គឺហ៊ុំសញ្ញាត្តិកថា ថេរស្ស អត្តនោ សាមញ្ញត្តអសាធនតោ ទេវតាយ ពិធឿ កា
វិយាតិ ពិធឿពិធឿកាតិ វុត្តា។

អាននុសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. អនុវត្តនុសុត្តវណ្ណានា

២២៦. អនន្តរេ អត្តការេតិ អតីតានន្តរេ ទេវត្តការេ។ ថេរោ ហិ
តាវតីសទេវលោកា ចរិត្វា ឥធូបបន្នោ។ អត្តមហោសីតិ កាចិ បរិចារិកា
ទេវជីតា ចិត្តបណ្ឌិធានមត្តន ឥទានិចិ ទេវកាយេ ភវិស្សតិ
ឧបចិតកុសលធម្មត្តាតិ មញ្ញាមាណា តស្មី វត្តមាណំវិយ កថេន្តី “សោភសី”តិ
អាហា។ ឯវំ អតីតម្បិស្ស ទិព្វសោតំ បច្ចុប្បន្នំវិយ មញ្ញោយ្យ ឆាតិចិរកាលត្តាតិ
ទស្សន្តោ “បុព្វេចិ សោភសី”តិ អាហា។ សុគតិនិរយាទិទុគ្គតិយា វសេន ទុគ្គតា
ឯតរហិតិ អធិប្បាយោ។ បដិបត្តិទុគ្គតិយា កាមេសុ សម្មច្ចិតការតោ។

បតិជ្ជហន្តោតិ និវិសន្តោ។ អដ្ឋហិ ការណេហិតិ ចិរកាលបរិការនាយ
វិវុទ្ធមូលេហិ អយោនិសោមនសិការាទិបច្ចយមូលកេហិ វុច្ចមានេហិ អដ្ឋហិ
ការណេហិ។ រត្តោ រាគវសេនាតិ សភាវតោ សង្កប្បតោ ច យថាសមីហិតេ
ឥដ្ឋាការេ សក្កាយេ សញ្ញាតរាគវសា រត្តោ គិទ្ធោ គធិតោ។ បតិជ្ជាតីតិ ឱរុយ្ហ
តិជ្ជតិ។ ទុដ្ឋោ ទោសវសេនាតិ សភាវតោ សង្កប្បតោ ច យថាសមីហិតេ
អនិជ្ជាការេ សក្កាយេ សញ្ញាតទោសវសេន ទុដ្ឋោ វុច្ចិតចិត្តោ។ មូឡោ
មោហាវសេនាតិ អសមបេក្ខនេន មូឡោ មុយ្ហនវសេន។ វិនិពទ្ធោតិ អហំការេន
វិសេសតោ និពទ្ធនតោ មាណវត្ថុស្មី ពន្លតោ។ មាណវសេនាតិ តេនតេន
មញ្ញាណាការេន។ បរាមជ្ជោតិ ធម្មសភាវំ និច្ចាទិវសេន បរតោ អាមជ្ជោ។
ទិដ្ឋិវសេនាតិ មិច្ឆាទស្សនវសេន។ ថាមគតោតិ រាគាទិកិលេសវសេន ថាមំ

ដីរការំ ឧបគតោ។ អនុសយវសេនាតិ មគ្គេន អប្បហ័នតាយ អនុ អនុ សន្តានេ
សយនវសេន។ អប្បហ័នជ្ជា ហិ តេសំ អនុសយជ្ជា។ អនិជ្ជតោតិ
សំសយិតោ។ វិក្ខេបគតោតិ វិក្ខិត្តការំ ឧបគតោ។ ឧទ្ធច្ចវសេនាតិ ចិត្តស្ស
ឧទ្ធតការវសេន។ តាបីតិ តាបិ ទេវកញ្ញាយោ។ ឯវំ បតិជ្ជិតាវាតិ
យថាវុត្តនយេន វត្តការាធិនា សក្កាយស្មី បតិជ្ជិតា ឯវំ។ នរទេវានន្តិ
បុរិសភូតទេវានំ។

បដិគន្ធន្តិ អបេក្កាវសេន តតោ អបគន្ធន្តិ អបេក្កំវិស្សន្នេតុំ។ ទុស្សន្តន្តិ
ទសន្តំ, “វត្ថុ”ន្តិ កេចិ។ សូចី យោដេត្វាតិ សិព្ពនសុត្តេន សូចី យោដេត្វា ចាសេ ច
បវេសេត្វា។ មនាបកាយេ ទេវនិកាយេ ជាតា មនាបកាយិកា។ តេសំ បការំ
ទស្សេតុំ “មនសា”តិអាទិ វុត្ថំ។ សមជ្ជន្តិ សំហិតំ។ គមនការ្យន្តិ គមនជ្ឈាសយំ។
វិក្ខិណោតិ វិច្ឆិទ្ធនវសេន ធិណោ។ ទេវតានំ ឧត្តវិមនុស្សធម្មារោចនេ ទោសោ
នត្ថិតិ តាសំ បុន អនាគមនត្ថំ អរហត្ថំ ព្យាកាសិ។

អនុវុទ្ធសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. នាគទត្តសុត្តវណ្ណានា

២២៧. អតិកាលេនាតិ អតិវិយ បុព្ពណ្ណកាលេន, កាលស្សេវាតិ អត្ថោ។
កោដិសម្ពុញ្ញនិយាតិ សម្ពុញ្ញនិកោដិយា, សម្ពុញ្ញនិយា ឯកទេសេនេវាតិ
អត្ថោ។ ឥមិនា សម្ពុជ្ជនេ អមនាបការីតំ ទស្សេតិ។ មជ្ឈន្តិកេវីតិវត្ថេតិ
តិហិសំសគ្គវសេន កាលំ វីតិនាមេន្តោ មជ្ឈន្តេ ពហុវីតិវត្ថេ។ អញ្ចេហិ
ភិក្ខុហិ តិ នាតិកាលំ បរិដ្ឋេហិ។ និស្សក្កវចនព្វេតំ។ ភាយាមិ នាគទត្តន្តិ តស្ស
បដិបត្តិ ភាយិ តព្ពំ កត្វា ទេវតាវទន្តិ បដិបត្តិយំ និយោដេតិ។ សុប្បកព្វន្តិ
កាយចាគព្ពិយាធិហិ អតិវិយ សមន្នាគតំ។

នាគទត្តសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. កុលយរណីសុត្តន្តវណ្ណនា

២២៨. ឌុកាហឃ្មត្តោតិ វិស្សាសវសេន អនុប្បវេសំ បត្តោ។ អញ្ញាតំ កុលន្តិ
តស្មី កុលេ ជាយម្បតី សន្ធាយ វេទិតិ។ “ពហូបការំ មេ ឯតំ កុលំ ចំរំ
សប្បាយាហារនាទានា; តស្មា ឥធាហំ អគ្គនក្ខិណោយ្យោ ជាតោ;
ឥមេសំយេវ ធម្មេយ្យធម្មបដិគ្គណ្ឌានេន បុញ្ញំ វឌ្ឍេស្សមី” តិ ចិន្តេសិ។ តេនាហ
“អញ្ញាតុ កន្ធា កី ករិស្សមី” តិ អាទិ។ សាតិ ទេវតា។ ឧភោបេតេតិ តំ ភិក្ខុញ្ច
យរណីញ សន្ធាយ វេទិតិ។ បដិគាធប្បត្តាតិ បដិគាធំ បត្តា អញ្ញាមញ្ញាស្មី
បតិដ្ឋិតវិស្សាសេន។

វិស្សមប្បត្តិវសេន សន្តិដ្ឋន្តិ ឯត្តាតិ សណ្ឋានំ, វិស្សមនដ្ឋានំ។ សមាគន្ធាតិ
សន្តិបតិក្ខា។ បដិញ្ញាធាហរណេហិ មន្តយតីតិ មន្តនំ, ញាបកំ ការណំ។
បដិលោមសន្ធាតិ បដិលោមភាវេន បតិគត្តា អសច្ចវិការវនា បដិកុលសន្ធា។
តេន ការណេនាតិ តេន ការណបជ្ឈិបកេន មិច្ឆាវចនេន។ ន មន្តុហោតព្វំ
អការកការតោ។ សន្នេន បរិតស្សតីតិ បរេហិ អត្តនិ បយុត្តមិច្ឆាសន្នមត្តេន
បរិតស្សនសីលោ។ វតំ ន សម្បជ្ជតីតិ យថាសមាទិន្នវតំ លហុចិត្តតាយ ន
ចារិប្បវី គច្ឆតិ។ សម្បន្នវតោតិ បរិបុណ្ណាសីលាទិវតគុណោ

កុលយរណីសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. វដ្ឋិបុត្តសុត្តន្តវណ្ណនា

២២៩. វដ្ឋិរដ្ឋេ រាជបុត្តោតិ វដ្ឋិរដ្ឋេ ជាតសំវេទ្ធោ វដ្ឋិរាជបុត្តោ។
សព្វត្ថិចារោតិ ធលាសម្បត្តិយា ឥតោ ចិតោ ចរន្តេហិ

អនុករិតព្រលឹងក្នុងមហោរា។ តេជោហ “កត្តិកនក្ខត្តំ ឃោសេត្វា” តិអាទិ។
 ឯកាពន្ធុ ហោតិ តិ យស្មា ចាតុមហារាជិកនេវា តស្មី ធិវសេ នក្ខត្តំ ឃោសេត្វា
 អត្ថនោ បុញ្ញានុភាវសិទ្ធាយ ធិព្ពសម្បត្តិយា មហន្តំ នក្ខត្តកិឡាសុខំ អនុករិត្តិ,
 តស្មា តំ តេហិ ឯកាពន្ធុវិយ ហោតិ។ ភេរិអាទិត្យវិយានន្តិ
 ភេរិមុទិដ្ឋសដ្ឋបលាវវីណាទិត្យវិយានំ។ តាឡិវតានន្តិ អារទូលយានុរុបំ
 បហាជានំ។ វីណាទិនន្តិវីណាវេណុកោមុទិអាទិនំ។ វាទិតានន្តិ
 យថាវទុមុច្ឆនានុរុបំ សង្ឃដ្ឋិតានំ។ អភាសីតិ តេន សន្តេន
 អាកង្ខិយមានបាធយោ អយោនិសោ ឧម្មុជ្ជិត្វា “មហាតិ វត មេ ជានី” តិ
 អនុត្តនន្តោ អភាសិ។ ធម្មិតទារុកំ វិយាតិ វនេ ធម្មិតនិវត្តកកង្ខិវិយ។
 លាមកតរោតិ និហ័នតរោ។ ទេវតា បឋមប្បិតំ អាណិ បជាណិយា និហរន្តិ
 វិយ តេន ភិក្ខុនា វុត្តមត្តំ អបនេន្តិ “តស្ស តេ ពហុកា បិហាយន្តិ” តិ អវោចាតិ
 វុត្តន្តិ ឧស្សេន្តោ “ថេរោ” តិអាទិមាហា។ សក្កំ កច្ឆន្តានំ យថា នេរយិកា បិហាយន្តិ,
 ឯវំ សម្មាបដិបទ្ធស្ស តុយ្ហំ ពហុ បិហាយន្តិ, តស្មា តុំ “ចាបិយោ” តិ អត្តានំ មា
 មញ្ញិត្តាតិ អធិប្បាយោ។

វជ្ជិបុត្តសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. សង្ឃាយសុត្តវណ្ណានា

២៣០. និស្សរណាបរិយត្តិវសេនាតិ អន្ទា ឥមំ បរិយត្តិ និស្សាយ វដ្តទុក្ខតោ
 និស្សរិតុំ លញ្ញាតិ ឯវំ និស្សរណាបរិយត្តិវសេន។ សង្ឃាយនតោតិ
 វិមុត្តាយតនសីសេ បត្វា សង្ឃាយនតោ។ ឥនានិ តស្ស
 និស្សរណាបរិយត្តិវសេន សង្ឃាយនករណំ, បដិបត្តិវសេន វត្តបដិវត្ត ករណំ,
 វិបស្សនាភាវនញ្ច ឧស្សេតុំ “សោ កិរា” តិអាទិ វុត្តំ។ អរហត្តំ បត្តធិវសេ
 បដិបត្តិកិត្តនាយ បុរិមធិវសេសុបិ តថា បដិបដ្ឋិ, វិបស្សនំ បន ឧស្សក្កាបេតុំ

នាសក្ខីតិ ទស្សនតិ។ កាលំ អតិវត្ថុតិ ៩ទំ “សង្គសាយតិ”តិ បទស្ស
អត្ថវចនំ។ វេរស្សាតិ សង្គាយកត្ថវស្ស។

ធម្មបទានីតិ សីលាទិធម្មក្ខន្ធទីបកានិ បទានិ។ តេនាហ “សព្ពម្មី ពុទ្ធវចនំ
អធិប្បត”ន្តិ។ ន កណ្ណាសិ ឧទ្ទេសន្តិ អធិប្បាយោ។ ចាឡិយំ “ភិក្ខុហិ
សំវសន្តោ”តិ ៩មិណ តេសំ ធម្មស្សវនត្ថាយបិ ធម្មោ បរិយាបុណ្ហតព្ពោតិ
ទស្សនតិ។ វិវជ្ជតិ ឯតេនាតិ វិរាតោ, អរិយមគ្គោ។ ដានិត្វាតិ
បរិញ្ញាភិសមយវសេន ទិដ្ឋសុតាទី យាថាវតោ ដានិត្វា បដិវិជ្ជិត្វា។ វិស្សជ្ជនន្តិ
បហានំ។ ន ពុទ្ធវចនស្ស វិស្សជ្ជនំ។ កណ្ណាភិក្ខុបរិយត្តិយាបិ អនុញ្ញាតត្ថា
បគេវ និស្សរណត្ថាយ, តត្ថ បន មត្តា ដានិតព្ពោតិ ទស្សនោ
“ឯត្រាវតា”តិ អាទិមាហ។

សង្គាយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១១. អកុសលវិតក្កសុត្តវណ្ណានា

២៣១. អកុសលវិតក្កតិ អកោសល្លសម្ពុតជ្ជន អកុសលេ
មិច្ឆាវិតក្កោ។ យោនិ វុច្ចតិ ឧចាយោ, តស្មា អសុភាទិកេ សុភាទិវសេន
មនសិការោ អយោនិសោមនសិការោតិ អាហ “អនុចាយមនសិការោ”តិ។
ចាសាទិកកម្មជ្ជានន្តិ បសាទាវហំ ពុទ្ធានុស្សតិ អាទិកម្មជ្ជានំ។ ពាលវបីតិញ្ច
សុខញ្ចាតិ នីវរណវិក្ខម្ពនតោ ពាលវន្តំ ឧបចារជ្ឈានសហគតំ បីតិញ្ច សុខញ្ចា។

អកុសលវិតក្កសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១២. មជ្ឈន្តិកសុត្តវណ្ណានា

២៣២. ឆន្ទនវគ្គតិ ឆន្ទនវគ្គវណ្ណនាយំ តត្ថ ឥធាបិ កាថាយ
វិសេសភារតោ។ យទិ ឯវំ កស្មា តត្ថ សង្កឹតំ ឥធ គហិតន្តិ?
នេវតាបជិសំយុត្តតំ ឧបាទាយ នេវតាសំយុត្ត សង្កហិតម្មិ អដ្ឋប្បត្តិយា
បជិសំយុត្តត្តា ឥធ គហិតំ។

មជ្ឈន្តិកសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៣. ចាកតិទ្រ្ទិយសុត្តវណ្ណនា

២៣៣. តេសមេ យំ វុត្តព្គំ, តំ វិត្តារិកមេវាតិ យោជនា។
ជន្តុនេវបុត្តសុត្តតិ ជន្តុនេវបុត្តសុត្តសំវណ្ណនាយ។ “តត្ថ សង្កឹតំ ឥធាបិ” តិអាទិ
អនន្តវសុត្តវណ្ណនាយំ វុត្តនយមេវ។

ចាកតិទ្រ្ទិយសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៤. គន្ធតេជសុត្តវណ្ណនា

២៣៤. គន្ធារម្មណំ ឧបនិជ្ឈាយតីតិ គន្ធសម្ពាតំ អារម្មណំ ឧបេច្ច
និជ្ឈាយតិ, រូចារម្មណេន វិយ វិញ្ញាណេន រូបំ, គន្ធារម្មណេន តំ ឧបេច្ច
និជ្ឈាយតិ បច្ចកូតោ, យាថាវតោ សភាវតោ បជីវិជ្ឈតីតិ អត្ថោ។
ឧបសិដ្ឋិស្សតីតិ តណ្ហាវសេន ឧបកន្ធា សិដ្ឋិស្សតិ។

ឯកម្ពមេតំ ថេយ្យានន្តិ អារម្មណាវសេន ថេយ្យវត្ថុសុ វិភជិយមាណេសុ
ឯកម្ពមេតំ គន្ធារម្មណន្តិ អាហា “ថេនិតព្ពាន” ន្តិអាទិ។ ឱជាបេក្ខាយ ថេយ្យាយ
បវត្តមាធាយ ធម្មារម្មណតាបិ តស្សា សិយា, សា បន ន មធុរា ថេយ្យកតា
ចាតិ “បញ្ចកោដ្ឋាសាន” ន្តិវុត្តំ។ កាមញ្ញ តំ គន្ធារម្មណំ កេនចិ បរិគ្គហិតំ ន
ហោតីតិ អាទិយិ តុំ សក្កា, សត្តារា បន អនន្តញ្ញាតត្តា ន យុត្តោ តស្ស។

បរិភោគ។ យំ បន្តែន ភិក្ខុនា វុត្តំ “ន ហរាមិ ន ភញ្ញាមី” តិ, តស្សបិ
អយមេវ បរិហារោ។ វណ្ណីយ តិ ជលំ ឯតេនាតិ វណ្ណំ, ការណានិ វុត្តំ
“វណ្ណានាតិ ការណេនា” តិ។

តស្មិន្ទ តស្មី ភិក្ខុស្មី។ អាកិល្លាកម្មន្តោតិ តណ្ហាទិដ្ឋិអាទិវសេន
អកុសលកម្មន្តោ ទិដ្ឋិមោហតណ្ហាទិវសេន អាទិតោ បដ្ឋាយ កុសលកម្មានំ
បដិក្ខេបនតោ។ ទិដ្ឋិវសេន ច កងិនកក្ខុឡ ខរិតតត្តា “អធិណកម្មន្តោ
កក្ខុឡកម្មន្តោ” តិ វុត្តំ។

អាកិល្លាលុទ្ធោតិ អាកិល្លោ ហុត្វា កក្ខុឡោ។ តេនាហ
“ពហុចាចោ” តិអាទិ។ មក្ខិតោតិ លិត្តោ។ តន្តិ ទេវតាចោទនំ។ តស្មាតិ
អតិក្កម្ម បិតត្តា “ត្វព្វារហាមិ វត្ថវេ” តិ ឯវមាហ។

គវេសន្តស្ស អត្តនោ សន្តានេ ឧប្បាទនវសេន បរិយេសន្តស្ស។
អនេកយោជនាយាមវិត្តារំ គគនតលំ ព្យាបេត្វា
ឧប្បន្នវលាហកក្ខុជប្បមាណំ វិយ។ សុទ្ធោតិ សីលេន បរិសុទ្ធោ អយន្តិ
ជាតាសិ។ សុគតិន្ទិ សុន្ននិព្ពត្តិ។ តេន និព្ពានស្សបិ សង្គហោ សិទ្ធោ។

គន្ធត្ថេនសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សារត្ថប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

វនសំយុត្តវណ្ណោយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

១០. យក្ខសំយុត្តំ

១. ឥន្ទកសុត្តវណ្ណានា

២៣៥. អត្តនោ បរិណាយ កត្តន ឥន្ទោ នាម មហេសក្ខោ, ឥន្ទោតិ
សមញ្ញា អស្សាតិ កត្វា “ឥន្ទកោ”តិបិ វុច្ចតិ, តស្ស ឥន្ទកស្ស។ ឥន្ទក្ខេដ
បព្ពតេ និវេសតីតិ ឥន្ទក្ខេដនិវាសី, តស្ស ឥន្ទក្ខេដនិវាសិនោ។ ពលិកម្មេហិ
យជិតព្ពតោ បូជិតព្ពតោ យក្ខោ, តស្ស យក្ខស្ស។ ឥន្ទស្ស និវាសជ្ជានភូតំ ក្ខេដ
ឥន្ទក្ខេដន្តិ យក្ខតោ ក្ខេដន នាមំ លទ្ធាំ។ ឥន្ទក្ខេដា ឥន្ទោ ឧត្តរបទលោបេន យថា
“កេលាសក្ខេដា កេលាសោ”តិ។ ឥន្ទោ យក្ខោតិ ក្ខេដតោ យក្ខេដន នាមំ លទ្ធាំ។
ន ចេត្ត ឥតីវតនិស្សយនោសោ អញ្ញមញ្ញបលក្ខណភាវតោ យថា តំ
“កាយកម្មជ្ជាន”ន្តិ។ រូបន្តិ សកលំ រូបក្ខន្ធមាហ, ន រូបាយតនន្តិ។ ឥមំ សរីរំ
បេច្ច អយំ កិច្ចិ បដិលភតីតិ ចោទេតិ។

កុតោ អាគច្ឆតីតិ បរាជារូបេ ជីវេ អត្តនិ មាតុកុច្ឆិមាក្ខន្ធរូបស្ស
សម្ពោតិ កុតោ នាម ហានតោ អាគច្ឆតិ។ តេនាហ “ឥមា និ ច អដ្ឋិនិ ឥមា ច
មំសេសិយោ”តិអាទិ។ កថំ ទ្វយន្តិ អយំ កុច្ឆិសម្ពោតេ គព្ពវេ កថំ សដ្ឋតីតិ
បុច្ឆតិ។ “សីហានំវ នទន្តានំ, នាបីនំ គិរិគព្ពវេ”តិអាទិនា (ថេរគា. និទានគាថា)
គព្ពវេ ច កុច្ឆិវាចកោ អាគតោ។ តេនាហ “គព្ពវស្មិន្តិ មាតុកុច្ឆិស្មិន្តិ”ន្តិ។
បុគ្គលវាដីតិ អត្តវាទុចាទានោ។ យថា ហិ មច្ឆមំសំ ភុត្តំ ដេលំវិយ ហុត្វា
វិលីយតិ, ន ច បញ្ញាយតិ សត្តភាវេន អប្បវត្តនតោ, វេមេវំ យទិ មាតុកុច្ឆិស្មិន្តិ
គព្ពភាវេន ឧប្បន្នំ រូបំ សត្តោ ន ភវេយ្យ នោ វឌ្ឍេយ្យ, វិលីយិទ្វា គច្ឆេយ្យ,
បញ្ញាយតិ ច តំ រូបំ, តស្មា ជីវោតិ ឥមាយ លទ្ធិយា។ វេមាហាតិ “រូបំ... ចេ...
គព្ពវស្មិន្តិ”ន្តិ វេមវោច។ បឋមន្តិ ឯតេសំ បញ្ចន្តំ បឋមំ។ តេនាហ “បឋមេន
បដិសន្ធិវិញ្ញាណេន សន្ធិ”ន្តិ។ “ជាតិឧណ្ហំសូហិតិ ជាតិឯឡ កាយ
ឧណ្ហំសូហិតិ”តិ វទន្តិ។ “គព្ពំ ជាលេទ្វា គហិតឧណ្ហា ជាតិឧណ្ហា។ តស្ស អំសូហិ
តីហិ កតសុត្តត្ថេ”តិ សំយុត្តភាណកានំ អធិប្បាយោ។

អនាវិលោតិ អន្តោ, សុប្បសន្នោតិ អន្តោ។ ឯវវណ្ណាប្បជីភាគន្តិ
វុត្តប្បមាណាសណ្ឋានសម្បវិជ្ជន្តិ។ កលលំ សម្បវុដ្ឋតីតិ អត្តភារោ
ភូតុចាធារូបសម្ព័ន្ធតោ សន្តានវសេន បវត្តមាណោ កលលំ នាមាតិ កជ្ជិយតិ។

កលលាតិ យថាវុត្តកលលរូបហេតុ តំ និស្សាយ បច្ចយំ កត្វា។
មំសធាវនធុកវណ្ណន្តិ វណ្ណតោ មំសធាវនធុកវណ្ណំ, សណ្ឋានតោ បន
វិលីនតិបុសទិសំ។

បរិបក្កន្តិ បរិចាកកលលភាវតោ បរិចាកំ គតំ សុបរិចាកំ គតំ។
សម្មហតន្តិ សម្មហភូតំ សង្កតំ។ វិវដ្តមាណន្តិ បរិណាមន្តិ។ តញ្ញាវន្តិ ករណោ ឯតំ
ឧបយោគវចនំ, តញ្ញាវេន បរិណាមន្តន្តិ អន្តោ។ និស្សក្កេ វា ឧបយោគវចនំ,
តញ្ញាវតោ កលលភាវតោ កលលំ វិបរិណាមន្តំ។ អព្ពទំ នាម ជាយតិ, អព្ពទំ
នាម សម្បជ្ជតីតិ អន្តោ។

វិលីនតិបុសទិសា សណ្ឋានវសេន, វណ្ណាវសេន បន សីតា អរត្តាវ ហោតីតិ
វេទន្តិ។ មណ្ឌន្តិ ទារិកានំ តថា បីឡនតោ និព្ពត្តមរិចបក្កស្ស សារភូតំ វសំ។
សព្ពភាគេហិ មុច្ឆតីតិ សោ មណ្ឌោ កថាលេ អលក្កោ ហុត្វា តស្ស
សព្ពភាគេហិ មុច្ឆិត្វា បិណ្ឌិតោ ហុត្វា តិដ្ឋតិ។ ឯវរូចា បេសិ ហោតីតិ សា បេសិ
គញ្ញាសយេ កត្តចិ អលក្កោ យថាវុត្តមណ្ឌោ វិយ បិណ្ឌិតោ ហុត្វា តិដ្ឋតិ។
តេនាហា “វិលីនតិបុសទិសា”តិ។

បេសិ និព្ពត្តតីតិ ឯត្ថ បេសីតិ និស្សក្កេ បច្ចត្តវចនន្តិ អាហា “តតោ
បេសិតោ”តិ។

យនស្ស សណ្ឋានំ។ និព្ពត្តំ កម្មបច្ចយាតិ តំសណ្ឋានំ រូបធម្មនិព្ពត្តិយា
ជាយតិ។ “ជរាមរណំ អនិច្ចំ សង្កតំ បដិច្ចសមុប្បន្ន”ន្តិ (សំ. និ. ២.២០) ហិ វុត្តំ។

បីឡកាតិ បីឡកសទិសា មំសបិណ្ឌា ជាយន្តិ។

សត្តមាទីនីតិ អាទិ-សន្នេន អដ្ឋមសត្តាហតោ បដ្ឋាយ យាវ ឯកចត្តាលីសា
ចតុត្ថិស សត្តាហានិ សង្កណ្ឌាតិ។ បរិណាតកាលន្តិ គព្ពស្ស បរិណាតកាលំ។
នវមាសតោ ពហិ បរិបក្កោ នាម ហោតិ កេសលោមាទិនិព្ពត្តិតោ។ តេនាហ
“ឆ្វាចត្តាលីសេ សត្តាហោ ឯតានិ ជាយន្តិ”តិ។

តស្សាតិ គព្ពសេយ្យកសត្តស្ស។ មាតុឧទបដលេន ឯកាពន្ធា ហោតិ
យតោ មាតរា បរិភុត្តអាហារោ អាមាសយេ បតិជ្ជិតេ គព្ពស្ស
នាភិនាឡានុសារេន គព្ពគតស្ស សរីរំ សម្មត្វា អាហារកិច្ចំ ករោតិ។
អាហារសមុជ្ជានុបំ សមុជ្ជាបេតិ គព្ពគតស្ស កាយេ ឱជាយ បច្ចយោ
ហោតិ។ សា ច តំ បច្ចយំ លភិត្វា ឱជជ្ជមកំ រូបំ សមុជ្ជាបេតិ។ ឯវំ មាតរា
បរិភុត្តអាហារបច្ចយេន គព្ពគតោ ទស មាសេ យាបេតិ អត្តនោ
នាភិនាឡានុសារគតេនេវ តេន យាវ អាហារសមុជ្ជានសត្តាហោ, តតោ
បដ្ឋាយ អាហារណតោ។ កេចិ បន “មាតរា បរិភុត្តអាហារោ ពាហិវវក្កោ វិយ
តស្ស កាយំ អភិសន្នេតិ បរិសន្នេតិ, តេន សោ យាបេតិ”តិ វនន្តិ។ កុច្ឆិគតំ
ឧទបដលេន តិរោហិតត្តា ពហិ បិតន្តិ វត្តព្ពតំ ន អរហតីតិ “កុច្ឆិយា
អព្ពន្ធកតោ”តិ អាហា។ មាតុកុច្ឆិគតោ នរោតិ មាតុ តិរោកុច្ឆិគតោ។ ឯវំ
ខោតិ ឥមិនា យថាវុត្តាការេន អយំ សត្តោ...បេ... និព្ពត្តតិ, តស្មា រូបំ ន ជីវោ។
ន ហិ ទិដ្ឋិគតស្ស សត្តាហក្កមេន វុឡិប្បត្តោ ឥច្ឆិតោ អនិច្ចតាបត្តិតោ។

ឥន្ទកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. សក្កនាមសុត្តវណ្ណានា

២៣៦. សក្កនាមកោតិ ពលិបុត្តោវិយ សក្កស្ស វសេន គហិតនាមោ។
“ឯសោ កិរា”តិ ចាថោ។ “ឯកោ កិរា”តិបិ លិខន្តិ។ មារស្ស បក្ខេ គតោ
មារបក្ខិកោ។ យទញ្ញន្តិ ឯត្ថ យន្តិ កិរិយាបរាមសនំ, តស្មា យំ អញ្ញស្ស
អនុសាសនំ, តំ សមណស្ស ន សាធូតិ យោជនា។ ការណោនាតិ ការណាមត្តេន
សំវាសោ ជាយតិ។ យេន កេនចិ គហជ្ជេន វា បព្ពដិតេន វា។ តំ ការណាន្តំ
សមាគតំ បុរិសំ សប្បញ្ញោ សម្ពុទ្ធា អនុកម្មិតុំ នារហតិ វិសេសាធិគមាភាវា,
សតិ បន តស្មី សវិសេសំ បសាទោ ហោតិតិ។ មនសា ចេ...ចេ... ន តេន ហោតិ
សំយុត្តោ សិនេហាវសេន អនុកម្មា អនុទ្ធា តស្ស អសំកិលិដ្ឋសភាវត្ថា។

សក្កនាមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. សូចិលោមសុត្តវណ្ណានា

២៣៧. គយាយ អវិទូរេ គវោ គាមោ “គយា”តិ វុត្តោតិ អាហ “គយាយ”ន្តិ,
តេនាហ “គយាយ អវិទូរេ និវិដ្ឋតាមំ ឧបនិសាយាតិ អត្ថោ”តិ។
គោចរតាមនិទស្សនំ ហេតុ។ ឥទំ ឧបរិ ឥទំ ហេដ្ឋាតិ នត្តិ ឧប្បដិចាដិយោ
មញ្ញាទានំ ទ្វីសុ បស្សេសុ ធិយភាវេន។ ពលិកម្មត្ថាយ កតំ ទេវតាធិដ្ឋានន្តិ
អធិប្បាយេន ទេវដ្ឋានេ វេបេន្តិ។ អដ្ឋទាទមញ្ញសទិសោ កិរ សោ
ហេដ្ឋបរិបរិវត្តតត្ថតោ។ កថិនសិព្ពនសូចិ កថិនសូចិ។ អបច្ចត្តវិទ្យាតិ កិញ្ចា
សង្ឃិកសេនាសនស្ស ឧបរិ បដិច្ចទនំ អបច្ចត្តវិទ្យា។ គវច្ឆិវិជ្ជិតំ វិយាតិ តេហិ
សូចិលោមេហិ គវច្ឆិជាលំ វិយ គតំ សព្ពសោ សមោហតំ។

ឥធាបិ “ខរសរីរោ”តិ វត្ថោ ខរសរីរំ កថិនសូចិសទិសតាយ លោមស្សាតិ
តស្ស តថាភាវស្ស ការណំ ទស្សេន្តោ “សោ កិរា”តិអាធិមាហា។ អត្ថនោ

ហេតុហ្នឹង សង្ឃកតែលសម្មត្តិភូតេហ្នី អត្តនោ សរីរំ មក្ខេសិ។ ឥតិ តិ
វុត្តាការេន។

សមាគមដ្ឋានន្តិ យក្ខសន្តិចាតជ្ជានំ។ សោតិ សូចិលោមោ យក្ខោ។ មន្តិ ច
តមេវ វនតិ។

ឧដ្ឋាបេត្វាតិ ឧទុគ្គា កត្វា។ អបនាមេសីតិ យថា សោ អត្តនោ កាយំ
ឧបនេតុំ ន សក្កោតិ, តថា ករោន្តោ ថោកំ អបនាមេសី។ អមនុញ្ញោតិ
ជរុសតិក្ខតាយ ន មនុញ្ញោ។ ចិត្តំ វា តេ ឱបិស្សមីតិ មហ្មំ អានុភារេន តវ
ចិត្តវិក្ខេបំ វា ករិស្សមិ។ យថា បន សោ ចិត្តវិក្ខេបំ ករេយ្យ, តំ ទស្សេតុំ
“យេសញ្ញី” តិ អាទិ វុត្តំ។ ភេរវំ វា តិ វុត្តាការេន អញ្ញោថា វា ភយានកំ
ទស្សនមត្តនេវ សត្តានំ ភយំ ធម្មិតត្តំ លោមហំសំ ឧប្បាទេតុំ សមត្តំ។
“កថេន្តានំយេវា” តិ វា ចាហោ។ តំ ធ្វិសុ ចាទេសុ គហេត្វា ចារំ គង្គាយ
ឱបិស្សមីតិ យោជនា។

កុតោនិទានាតិ កស្មា ការណា? អដ្ឋកថាយំ បន សមាសបទមេតំ,
វិភត្តិអលោបេន និទ្ទេសោតិ ទស្សេតុំ “កីនិទានា កីបច្ចយា” តិ? អត្តោ វុត្តោ។
ចិត្តំ ឱស្សជន្តិ តិ កុសលចិត្តំ បរិត្តិតុំ អប្បធានវសេន បុរោ ឱបន្តិ។ កុតោ
សមុដ្ឋាយាតិ មិច្ឆាវិតក្កានំ សមុដ្ឋានំ បុច្ឆតិ?

កាមរាគាទយោ សុភនិមិត្តាធិសុ អយោនិសោមនសិការហេតូ។ កាមោ
បន អយោនិសោមនសិការោ ច និយកជ្ឈត្តបរិយាបន្នោតិ អាហា “អយំ
អត្តភារោ និទានំ ឯតេសន្តិ ឥតោនិទានា” តិ អាទិ។ ឯវមេវាតិ អដ្ឋកថាយំ
កីឡាបសុតកុមារការិយ មិច្ឆាវិតក្កា ទដ្ឋញ្ញា, តេសំ ឧប្បត្តិដ្ឋានភូតោ
លោកោរិយ អយំ អត្តភារវលោកោ។ តេហ្នី ឱស្សជិយមានំ ធម្មិវិយ ចិត្តំ,

តស៊ូ ចាទេ ពន្ធដើយសុត្តកំរិយ តំ ទ្វារទុពន្ធសំយោជនន្តិ ឯវំ ឧបមាយ
សំសន្ននំ ទដ្ឋព្វំ។

ចាបរិតក្តានំ តំសម្បយុត្តកិលេសានញ្ច តណ្ហាវិសេសបច្ចយោ
តទការេនតេសំ អភាវតោតិ អាហា “តណ្ហាសិនេហតោ ជាតា” តិ។
អត្តការបរិយាបន្នត្តា “អត្តនិ សម្ពុតា” តិ វុត្តំ។ តេន នេសំ អនញ្ញហេតុកតំ
ទស្សេតិ, និក្រោធស្សេវ ខន្ធជាតិ តិ ឥមិនា បន បុគ្គការញ្ច, វិសត្តាតិអាទិនា
ទុព្ពិនិស្សជតញ្ច។ វត្តកាមេសុ រូចារម្មណាទីសុ បុច្ចសុ។ បុច្ច កិលេសកាមា
កាមរូបតណ្ហាទយោ។ តេហិ កិលេសកាមេហិ ករណគ្វតេហិ។ អត្តការំ
ខន្ធបញ្ចកំ។ យេ វិបស្សនាយ យុត្តបយុត្តា យាថាវតោ ជានន្តិ។

យតោតិ បច្ចត្តេ និស្សក្កវចនន្តិ អាហា “យំ និទានមស្ស” តិ។ “វិនោទន្តិ” តិ
កត្តនិទ្ទេសេន យេន នវិនោទន្តិ, តំ ការណំ ពាធិតមេវាតិ អាហា “មគ្គសច្ចេន
វិនោទន្តិ” តិ។ វិនោទនញ្ចេត្ត សន្តានតោ និហរណំ ពហិករណំ សព្វសោ
បហានំ, បហីនេ ច តស្មី កិលេសេ ឡឹមំ តវន្តិ ទស្សន្តោ “ទុត្តរ” តិអាទិមាហ។
ឯតស្មី អធិគតេ ន បុន ភវេតិ អបុនព្ពវេ, និព្ពានន្តិ អាហា
“អបុនព្ពវសម្ពាតស្ស” តិអាទិ។ យស្មា ឯត្ត “យេ នំ បជានន្តិ, យតោនិទាន” តិ
បទទ្ធយេន ទុក្ខសមុទយសច្ចានិ, វិនោទនក្កហណោន មគ្គសច្ចំ,
អបុនព្ពវក្កហណោន និរោធសច្ចំ បកាសិតំ, តស្មា វុត្តំ “ចត្តាវិ សច្ចានិ
បកាសេន្តោ” តិ។

តស្មីយេវាតិ យត្ត បីតោ “រាគោ ច ទោសោ ចា” តិអាទិនា បញ្ចំ បុច្ឆិ,
តស្មីយេវ បទេសេ បីតោ។ ទេសនាទុសារេនាតិ សត្ត
សាមុក្កំសិកធម្មទេសនាយ អនុស្សវណោន។ ញ្ញាណំ បេសេត្វាតិ
វិបស្សនាបដិចាជិយា និព្ពានំ បតិ អនុពោធស្វាណំ បេសេត្វា បវត្តេត្វា។

សោតាបត្តិដលេ បតិជ្ជតោតិ សហស្សនយបដិមណ្ឌិតស្ស បឋមមគ្គស្ស
អធិគមេន បឋមដលេ បតិជ្ជតោ បដិលភតីតិ យោជនា។ ន កិលិដ្ឋត្តភារេ
តិជ្ជន្តិ មហានុភាវត្តា អរិយធម្មស្ស។ សេតកណ្តាប់ឡូកសូចិយោតិ សេតការំ
បត្វា កណ្តាប់ឡូកា លោមសូចិយោ សញ្ញា អនវសេសា បតិតា បរិភជ្ជា
អបគតា។ ភុម្មនេវតាបរិហារន្តិ ភុម្មនេវត្តភាវន្តិ។

សូចិលោមសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. មណិកទ្ធសុត្តវណ្ណនា

២៣៨. សុខំ បដិលភតីតិ ទិដ្ឋធម្មិកាទិភេទំ សុខំ អធិគច្ឆតិ។ និច្ចមេវ
សេយ្យោ សតិមតោ អាយតី ហិតចរណតោ។ មណិកទ្ធា “សតិមាបុគ្គលោ
សតោការី សម្មតិ វេរំ នប្បសវតី”តិ អធិប្បាយេន “វេរា ច បរិមុច្ឆតី”តិ
អាហា។ ភគវា បន សតិមន្តតាសិទ្ធិយា វេរបរិមុច្ឆនំ ន អច្ឆន្តិកំ, នាបិ ឯកន្តិកំ
បដិបក្ខេន បរតោ ច អប្បហ័នត្តាតិ តំ និសេដេន្តោ “វេរា ច ន បរិមុច្ឆតី”តិ
វត្វា, យំ អច្ឆន្តិកំ ឯកន្តិកញ្ច បរស្ស វសេន វេរបរិមុច្ឆនំ, តំ ទស្សេន្តោ
“យស្ស”តិ កាថមាហា។ ករុណាយាតិ អប្បនាប្បត្តាយ ករុណាយ។
ករុណាបុព្វភាគេតិ ករុណាភាវនាយ វសេន ឧប្បាទិតបឋមជ្ឈានូបចារេ។
សោតិ ករុណាភាវនំ ភារេន្តោ បុគ្គលោ។ មេត្តំសោតិ មេត្តចិត្តំ អំសោ ឯកោ
កុសលកោដ្ឋាសោ ឯតស្សាតិ មេត្តំសោ។ តស្ស កេនចីតិ តស្ស អរហតោ
ករុណាយ មេត្តាភាវនាយ ច សាតិសយត្តា តទភារេន កេនចិ បុគ្គលេន សទ្ធិ
វេរប្បសដ្ឋោ នាម នត្តិ។ ឥមិនា ឡីណាសវេបិ មេត្តាករុណាភាវនាហិតេ
កោចិ អត្តនោ ចិត្តនោសេន វេរំ ករេយ្យ, ន បន តស្មី
មេត្តាករុណាចេតោវិមុត្តិសមន្នាគតេ កោចិ វេរំ ករេយ្យ។ ឯវំ មហិទ្ធិកា
ព្រហ្មវិហារភាវនាតិ ទស្សេតិ។

មណ្ឌកទុស្តុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. សានុសុត្តវណ្ណានា

២៣៩. យកេន គហិតោ ហោតីតិ យកេន អនុបរិដ្ឋោ ហោតិ។ តស្ស
យក្ខគហណាស្ស ការណំ មូលតោ បកុតិ វិត្តារតោ ទស្សេតុំ
“សោ”តិអាទិមាហ។ តស្ស អន្តមភវិត្តា អាទិតោ បដ្ឋាយ អធិសីលសិក្ខាយ
សក្កច្ចំ បូរណាន្តិ ទស្សេតិ “សោ បព្ពជិតកាលតោ”តិអាទិនា។ បច្ឆាហារន្តិ
បដិក្ខេបំ។ ឥមស្មី សរកញ្ញោតិ ឥមស្មី មម ធម្មកណ្តានេ។ បត្តិន្តិ បត្តិនាមំ។ បិយា
ហោន្តិ, តេនាហ ភគវា “អាកង្កេយ្យ ចេ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ ‘សព្វាហ្មចារីនំ បិយោ ច
អស្សំ មនាចោ ច គរុ ច ភាវនីយោ ចា’តិ, សីលេស្វេស្ស បរិបូរការី”តិ (ម. និ.
១.៦៥)។ តថា ចាហ “តស្មី សាមណេវេ”តិអាទិ។

វុឡិមន្ទាយាតិ យោព្ពនប្បត្តិយា អន្តបច្ឆន្តានំ បរិវុឡិមាគម្ម។
កាមសម្ពោគសមត្ថតារសេន បរិបត្តិន្តិយោ។ អនុយោដេត្វាវាតិ វិស្សន្នេត្វាវ,
គិហិតាវេ វា អនុយោដេត្វាវ។ “បុព្ពេ តុយ្ហំ បុត្តោ សីលវា កល្យាណធម្មោ លន្ធិ
កុក្កច្ចកោ សិក្ខាកាមោតិ សម្ពាវិតោ, ឥនានិ តតោ អញ្ញថា ជាតោ”តិ
យោសនាវសេន ទេវតានំ អន្តវេ មាហាវេ មេលន្តំ ឧប្បាទេយ្យ។

ចាជិហារិយបក្ខញ្ចាតិ ចាតុទ្ទសីបញ្ចទសីអជ្ជមីនំ យថាក្កមំ អាទិតោ
អន្តតោ អាទិអន្តតោ ច បវេសននិក្ខមនវសេន ឧចោសថសីលស្ស បដិ បដិ
អភិមុខំ បច្ឆាវហិតព្ពបក្ខញ្ចា។ តេរសិយាបីតិ បរំ សត្តមីនវមីសុបីតិ អត្ថោ។
បវេសក្ខតញ្ចា ឧចោសថសីលស្ស សត្តមីសុ សមាទិន្នំ សីលំ បដិបទំ, នវមីសុ
និក្ខមភូតន្តិ អាចរិយា។ ចោរាណជ្ឈកថាយំ បន បច្ឆក្កមនាទុកមនបរិយាយេន
វុត្តន្តិ អាហ “មនុស្ស”តិអាទិ។ អឡមាសន្តិ សកលកាលបក្ខំ។ ឯវញ្ចា

វស្សវាសស្ស អនុគមនំ គតំ ហោតិ។ សុដ្ឋសមាគតន្តិ សុបរិសុទ្ធិំ សម្បជ្ជំ កត្វា
អត្តនោ សន្តានំ អាគតំ។ តំ បន អត្តនោ ចិត្តន សមំ បកាវេហិ យុត្តំ ហោតីតិ
អាហា “សម្បយុត្ត”ន្តិ។ អរហន្តានំ អនុករណោន សេដ្ឋចរិយំ។ “ន តេ ហិ យក្ខា
កីឡន្តិ”តិ អត្តនោ បុត្តស្ស កាយេ អធិមុច្ឆនំ អត្តនោ កីឡនំ វិយ ហោតីតិ
កត្វា អាហា។

ឧបាសិកា យថាវុត្តឧបាសថសីលេន សីលវតី, សាមណេរោ បន អត្តនោ
សាមណេរសីលេន សីលវា។ ឧប្បតិក្ខាតិ អាកាសេ ឧប្បតិក្ខា។ មោក្ខោ នត្តិ
ទុក្ខាវហស្ស កម្មស្ស កត្វបចិតត្តា។

ទុរិយេបិ កាមេតិ វត្ថុកាមកិលេសកាមេ។ កិលេសកាមំ បរិច្ចជន្តោ ឯវ
ហិ វត្ថុកាមេ បរិច្ចជតិ នាម។ វិព្ពមនវសេន អាគច្ឆតិ ភិក្ខាយ
អាហិណ្ឌានាធិបព្ពជិតកិច្ចតោ។ ឧប្បព្ពជិត្វា វិគតសីលស្ស ជីវតោ
អាធាចានមត្តេន ជីវន្តោបិ សោ មតកោវ។ វុត្តញ្ចេតំ “មរណញ្ចេតំ, សុនក្ខត្ត,
អរិយស្ស វិនយេ, យោ សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តតី”តិ (ម. និ. ៣. ៤៥)។

ឧល្លាដ្ឋនាតិ សបរិឡាហដ្ឋេន។ អភិធាវថាតិ អភិធាវតីតិ ឥមស្សី
អភិធាវនកិច្ចេ ភទ្ធិំ តេ ហោតូតិ វត្វា គិហិភាវាយ អភិធាវថ។ និហរិត្វាតិ
និក្ខាមេត្វា។ ឯកាទសហិ អគ្គិហិ អាទិត្តត្តា មហាទាហសទិសេ។
សល្លកេត្វត្វាតិ គិហិភាវេ អាធិនវំ, បព្ពជ្ជាយ អាធិសំសញ្ច សល្លកេត្វត្វា។
ហិរោត្តប្បំ បដិលភិក្ខា “មម ឧប្បព្ពជិតុកាមតំ សព្វាហ្មចារិនោ ជានិស្សន្តិ”តិ។
ចតុន្នំ បរិសានំ ចិត្តសង្ខារវសេន សកលជម្ពុទីបំ ខោភេត្វា។

សានុសុត្តវល្លាណា និដ្ឋិតា។

៦. បិយដ្ឋវសុត្តវល្លាណា

២៤០. បច្ចុន្តេតិ បរិយន្តេ។ ចាដិយេក្កន្តិ សង្កឹតិកាលេវិសុំ។
យមកវគ្គាទិកា ព្រាហ្មណាវគ្គបរិយោសានា ឆត្ថិសតិ វគ្គា ឯតិស្សាតិ
ឆត្ថិសតិវគ្គា, តន្តិកា ចាឡិ។ ឧទ្ទារបស្សាវាទិ ឯវរូបំ ទុព្ភោជនំ,
“អសុចិដេគុច្ឆភាវេន ទុដ្ឋុកោជន”ន្តិ កត្វា, ទុព្ភោជនគ្គហណោន វា
វន្តគព្ពមលាទីនិ អតិទិសតិ។ ធវិអាទីនិ ធម្មាតិ ធវិអាទីនិ អតិវិជ្ជ អតិវិយ
បរិសិទ្ធា។ អដ្ឋមិញ្ចំ អាហាច្ឆ អដ្ឋាសិ បីតិសមុដ្ឋានឧទ្យាវោឡាររូបប្បវត្តិយា។
តេនាហ “ហនយផ្គមនីយោ ហុត្វា”តិ។

ធម្មតាយ សមាទិណ្ណាន្តិ កស្សបិ សន្តិកេ អគ្គហេត្វា សយមេវ តស្មី ខណោ
សំយតា ហោមាតិ យថាសំយតា។ តតិយបទេនាតិ “សិក្ខេម សុសីល្យ”ន្តិ
តមិនា បទេន។ សេសាតិ វុត្តាវសេសា។ តិស្សោ
អទិដ្ឋានានមិដ្ឋាចារសុរាចានវិរតិយោ។ គហិតា គោពលីពទ្ធព្យាយេន។
ឆាតកំ ទុត្តិក្ខត្វា ឯត្តាតិ ឆាតកទុត្តិក្ខត្វា, ជិយដ្ឋាទុត្តិក្ខត្វាពហុលាយាតិ អត្តោ។
បិសាចយក្ខយោនិយាតិ បេត្តិវិសយសទិសយក្ខយោនិយា អបិ នាម មុច្ឆេមាតិ
យោជនា។

បិយដ្ឋវសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. បុណត្ថសុត្តវណ្ណានា

២៤១. វសនដ្ឋានគ្គហណោន វត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានាយោ សង្កណ្ណាតិ។
ធានសហត្ថមត្ថមេវ គណ្ណាតិ បកតិសព្វារណ្ឌបចារមត្តព្យាបនតោ។
យថាបរិសន្តិ បរិសានុរូបំ, យត្ថ យត្ថ បរិសា តិដ្ឋតិ, តំ តំ ហំនំ គច្ឆតិ
បរិសបរិយន្តិកត្តា។ សត្តុ មុខិការាភាវតោ បវេសានុញ្ញំ សល្លកេន្តិ “នូន
អយំ កតាទិការាភាវិស្សតិ”តិ អនុមាណសិទ្ធិ ឧបនិស្សយំ ទិស្វា។

ឯកីការកមនេនាតិ ហត្ថចាស្វបគមនេន បរិសាយ មិស្សីការវប្បត្តិយា។
បុត្តកាតិ បុត្តបុត្តិយោ។ អនុកម្មាយញ្ញំ ក-សន្នោ។

និព្វានាវម្ពណេន អរិយមគ្គេន មុញ្ញាយមាណ គន្ធា “និព្វានំ អាគម្ម
បមុច្ចន្តី” តិ វុត្តា។ វេលាតិក្កន្ធាតិ បមាណតោ បរិច្ឆន្និតុំ ន សក្កាតិ អាហ
“បមាណាតិក្កន្ធា” តិ។ បិយាយនាតិ អាសីសនា។ អាសីសនំ បេមវសេន
បេមវត្ថុនោ ឯសនា បត្តនាវ ហោតីតិ អាហ “មគ្គនា បត្តនា” តិ។ តតោតិ
បិយបុត្តាធិតោ។ ចាណីនន្តិ សាមិអត្ថេ បុប្ផវចនំ ធុក្ខសន្ធាបេក្ខំ។ កេ
មោចេតីតិ មោចនកិរិយាយ កម្មំ បុច្ឆតិ? ឥភរោ បន អត្ថវសេន
វិភត្តិវិបរិណាមោតិ “ចាណីនេតិ អាហារិទ្ធាវត្ថព្ភ” តិ អាហ។ អភិសម្ពុជន្តិ
អភិសម្ពុជន្តោ។ តេនាហ “អភិសម្ពុទ្ធោ” តិ។ សទ្ធម្មស្សាតិ ឧបយោគត្ថេ
សាមិវចនន្តិ អាហ “សទ្ធម្មមេវ អជាធិទ្ធា” តិ។

បុត្តស្ស អនុមោទនំ ករោន្តីតិ បុត្តស្ស បដិបត្តិអនុមោទនំ ករោន្តី។
ឧគ្គតាតិ ឯត្ថ កលលេ វដ្ឋធុក្ខេន និមុជ្ឈមាណ តតោ សីសំ ឧក្ខិបិតុំ អសក្កោន្តិ
អជ្ឈ ពុទ្ធានុការេន បញ្ញាសីសំ ឧក្ខិបិតា ឧគ្គតា។ បុន វិនិច្ឆាតាការតោ សម្មនេវ
ឧគ្គតត្តា សមុគ្គតា។ តថាភូតា សាសនេបិ ឧគ្គតា សមុគ្គតា ជាតា។
ចតុសច្ចបដិវេធការវន្តិ ចតុសច្ចបដិវេធស្ស អត្ថិការំ។ កណ្ណាកច្ឆរោធិតិ អាធិ-
សន្នេន ជេតុច្ឆរោសាតាធិ សន្តិល្អាតិ។ ធិព្ភសម្បត្តិ បដិលភតិ បវត្តិយំ
សម្បត្តិទាយិនោ កម្មស្ស កតោកាសត្តា។ តុណ្ហំ ឧត្តរិកេ ហោហីតិ មាតុ-
វចនំ សម្បជិដ្ឋិត្វា តស្ស វិសេសាធិគមស្ស អវិពន្ធករណាសម្មាបយោគេន
យថាលទ្ធិវិសេសាយ មាតុយា វសេន យស្មា ធិតា ធិជ្ជធម្មិកសម្បត្តិលាភី,
តស្មា វុត្តំ “មាតុ អានុការេនេវ” តិ។

បុនព្ភសុសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. សុទត្តសុត្តវដ្ឋាន

២២២. ករណីយេនាតិ ឯត្ថ ករណីយន្តិ វាណិជ្ជកម្មំ អធិប្បេតន្តិ តំ វិវរុទ្ធោ
“អនាថបិណ្ឌិកោ ចា” តិ អាទិមាហា។ វិក្កយតីតិ វិក្កយំ គច្ឆតិ។ តថេវ ករោតីតិ
យថា រាជគហសេដ្ឋិនា សាវត្ថី គន្ធា កតំ, តថេវ រាជគហំ គន្ធា ករោតិ។
ស្វាយន្តិ អនាថបិណ្ឌិកោ។

តំ ទិវសន្តិ យំ ទិវសំ អនាថបិណ្ឌិកោ, គហបតិ, រាជគហសមីបំ ឧបគតោ,
តំ ទិវសំ។ បណ្ណាន្តិ សាសនំ។ ន សុណីតិ អសុណាឆោ “បណ្ណំ ន សុណី” តិ វុត្តោ។
ធម្មការវេន ហិ សោ សេដ្ឋិ អញ្ចំ កិច្ចំ តិណាយបិ ន មញ្ជិ។ តេនាហ
“ធម្មស្សវនត្ថាយា” តិ អាទិ។ ទារក្សចានន្តិ ទារកានំ។ អនត្ថន្តរករោ ហិ រូប-
សឆោ យថា “កោរុចាន” តិ។ បញ្ចវណ្ណាន្តិ ខុទ្ទិកាទិភេទំ បញ្ចប្បការំ បីតិ
បដិលភិ។ អនុក្កមេន ហិ តា ឯតស្ស សម្ពវន្តិ។ “សីសេន ឧដ្ឋាយ... បេ...
គច្ឆតិ” តិ បទំ បីតិសមុដ្ឋានរូបវសេន លក្ខេត្វា វុត្តំ។

សិវចិកាយ វសតីតិ សិវចិកាយ សមីបេ វសតិ។ សុសានស្សសន្នដ្ឋានេ
ហិ សោ វិហារោ។ អថស្សតិ អថស្ស អនាថបិណ្ឌិកស្ស “អកាលោ... បេ...
ឧបសង្កមិស្សមី” តិ ឯតំ អហោសិ។ ពុទ្ធកតាយ សតិយាតិ អញ្ចំ កិញ្ចិ
អចិន្តេត្វា ពុទ្ធកតាយ ឯវ សតិយា សយនវគតោ និបដ្ឋិ។ តេន វុត្តំ “តំ
ទិវស” តិ អាទិ។

ពលវប្បសាទោតិ ពុទ្ធវាម្ពណា ពលវតី សទ្ធា។ បីតិអាលោកោតិ
បុរិមពុទ្ធសុ ចិវកាលំ បរិចយំ គតស្ស ពលវតោ បសាទស្ស វសេន “ពុទ្ធា” តិ
នាមំ សវនមត្តេន ឧប្បន្នាយ ឧទ្យារាយ បីតិយា សមុដ្ឋាបិតោ
វិបស្សនោភាសសធិសោ សាតិសយោ អាលោកោ ហោតិ

ចិត្តបច្ច័យឧតុសមុជ្ជានោ។ តេជានាហ “សព្វតមំវិគង្គី” តិអាធិ។ “ទេវតា ហិ កតា” តិបិ វទន្តិ, បុរិមោ ឯវេត្ថ យុត្តោ។

អមនុស្សាតិ អធិគតវិសេសា ទេវតា។ តា ហិ សេដ្ឋីស្ស សម្មត្ថី បច្ចក្ខតោ បស្សីសុ។ តេជានាហ “អយំ មហាសេដ្ឋី” តិអាធិ។ អល្លសរីរន្ត តាវទេវ ធម្មតំ អច្ឆន្តំ វា កឡេវរំ។ អបរម្បីតិ មតំ កុចិតកុណាបំ។ បរិកិរីស្វតិ សមន្តតោ ឱសរិតា អហេសុំ។ អាហោកោ អន្តរឆាយិបីតិវេកស្ស មន្តការេន តំសមុជ្ជានុចានំ ទុព្ពលភាវតោ។

ឥមំនាវាតិ អធិការេន សហស្សបទេន ឯវ សម្ពន្ធិតត្តានិ។ បទំវីតិហារតិ ឯត្ថាតិ បទំវីតិហារេ, បទំវីតិហារជ្ជានំ។ សមគមនេតិ ទុតវិលម្ពិតំ អកត្វា សមគមនេ។ តតោតិ តេសុ សោឡសភាគេសុ។ ឯកោ កោដ្ឋាសោតិ យថាវុត្ថំ បទំវីតិហារបទេសំ សោឡសធាភិន្នស្ស ឯកោ ភាគោ។ បវត្ថុចេតនាតិ យថាវុត្ថកលាសម្ពាតស្ស បទេសស្ស លង្អៀនធាវនបវត្ថុចេតនា។ បទំ វា វីតិហារតិ ឯតេជានាតិ បទំវីតិហារេ, តថាបវត្ថា កុសលចេតនា។ “តស្ស ផលំ សោឡសធា កត្វា” តិ វទន្តិ។ បតិជ្ជហន្តស្ស វសេន គហិតន្តិ យោជនា។ វិវដ្តនិស្សិតាយ ឯវ វតនត្ថយបូជាយ ធម្មស្សវនស្ស សិក្ខាបទសមាធានស្ស សរណគមនស្ស ច អត្ថាយ គច្ឆតោបិ វសេន វដ្តតិ។ បឋមំ វុត្ថគមនំ លោកុត្តរវិសេសាធិគមស្ស ឯកន្តិកំ, ទុតិយំ អនេកន្តិកន្តិ “វដ្តតិយេវា” តិ សាសន្តវចនំ។

សោតិ អនាថបិណ្ឌិកោ សេដ្ឋី។ អនុយុត្តាតិ អនុគាមិនោ សហាយា។ តេវ សន្ធាយ វទតិ។ “សិវកោ អមនុស្សា” តិ អបរេ។ នកេវលំ “អនុយុត្តាបិ មេ អត្ថិ, កស្មា ភាយាមី” តិ ឯវំ សូរេ អហោសិ? អថ ខោ ពុទ្ធកតាយ តិក្ខុវិសទសភាវេន សព្វំ បរិស្សយំ មទ្ធិត្វាបិ អគមាសីតិ ទស្សេតុំ

“អបិចា”តិអាទិ វុត្ថំ។ បក្ខន្ធនលក្ខណា ហិ សទ្ធា, តាយ យុត្តកោ
សប្បវិសោបិ សទ្ធម្មគុណវសេន សត្តំ បរិស្សយំ មទ្ធិត្វា បក្ខន្ធិតិ ធម្មតំ។

សត្តកាមសមិទ្ធកា បរិច្ចាគសីលតា ឧឡារដ្ឋាសយតា
បរទុក្ខាបនយ កាមតា បរេសំ ហិ តេសិតា បរសម្បត្តិបមោទនាតិ ឯវមាធិនំ
មហាគុណានំ វសេន និច្ចកាលំ អនាថានំ បិណ្ឌោនាយ កត្តា
“អនាថបិណ្ឌិកោ”តិ ឯវំ ឧប្បន្នំ នាមំ។ ឯវមាហាតិ “ឯហិ សុទត្តា”តិ ឯវំ អាហា។

កិលេសបរិនិព្វាននោតិ សត្តសោ វាគាទិកិលេសរូបសមេន។
កិលេសរូបសមន្តិ សត្តសោ សព្វេសំ កិលេសានំ រូបសមំ អគ្គមគ្គេន បត្វា។
អនុបុត្តិកថន្តិ ធានាទិកថំ។ សា ហិ អនុបុព្វេន កថេតព្ពត្តា “អនុបុត្តិកថា”តិ
វុច្ចតិ។ តំ សន្ធាយ វុត្ថំ - “អថ ខោ ភគវា អនុបុត្តិ កថំ កថេសិ។ សេយ្យចីទំ -
ធានកថំ សីលកថំ សគ្គកថំ កាមានំ អាធិនំ ឱការំ សំកិលេសំ នេក្ខម្ម
អាទិសំសំ បកាសេសី”តិ (ចូឡ្យវ. ៣០៥)។ មត្តកេតិ អនុបុត្តិកថាយ ឧបរិ
បរតោ។ ចត្តារិ សទ្ធានិ បកាសេសីតិ យថា មហាសេដ្ឋិ
សហស្សនយបដិមណ្ឌិតេ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជាតិ, ឯវំ បរត្តិនិវត្តិយោ សហ
ហេតុនាវិភជន្តោ ចត្តារិ អរិយសទ្ធានិ បកាសេសីតិ។

សុទត្តសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. បឋមសុក្កាសុត្តវណ្ណានា

២៤៣. រថិកន្តិ វច្ឆំ។ គហេត្វាតិ គន្ធា។ សិដ្ឋាជកន្តិ អញ្ញត្ត តិកោណា វច្ឆា
វុច្ចតិ។ ឥធម បន “ចតុក្ក”ន្តិ វុត្ថំ។ “មធុបីកា”តិ ឯត្ថ មធុ-សន្ទេន មធុវិសេសោ
វុច្ចតិ អាហា “គន្ធមធុចានំ បីតាវិយា”តិ។ សាមញ្ញជោតនា ហិ វិសេសេ

តិដ្ឋតីតិ គន្ធមធ្មតិ ច អតិវិយ មធុរោ មទនិយោ ឯកោ មធុរិសេសោ។ តេនាហ
“អសញ្ញី ហុត្វា សយតេវា”តិ។

ន បដិវាដិយំ ន អបនេតព្ពន្ធិ អប្បដិវាដិយំ។ តេនាហ “ពាហិរកញ្ញី”តិអាទិ។
យំ កិញ្ចិ សន្តបណ្ឌិតភាវាវហំ ន សេចនន្តិ អសេចនកំ។ តតោ ឯវ
អនាសិត្តកំ។ ឌីជវន្តន្តិ ពហុសម្មតឌីជវន្តសទិសតាយ ឌីជវន្តំ។ តេនាហ “យថា
ហិ”តិអាទិ។ ធម្មតាយាតិ អត្តនោ សភាវេនេវ។ មធុរោ ឥដ្ឋោ។ បិវន្តិវិយាតិ
សុក្កាយ ភិក្ខុនិយា ឧបនិយមានំ សទ្ធម្មាមតវសំ អត្តនោ សោតញ្ញលី បូរេត្វា
ឌីទហន្តិវ។ វលាហកតោ អាគតំ វលាហកំ។

បឋមសុក្កាសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

១០. ទុតិយសុក្កាសុត្តវណ្ណាន

២៤៤. ពហុ វត បុញ្ញំ បសវតិ សព្ពគន្ធិវមុត្តិយា សីលសមន្មាគតេន
អគ្គទក្ខិណោយ្យាយ សុក្កាយ ថេរិយា ភោជនស្ស ទិន្នត្វា។

ទុតិយសុក្កាសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

១១. ចីវរសុត្តវណ្ណាន

២៤៥. ឯកាទសមំ ឧត្តានមេវ ទសមេន សទិសត្វា។ តត្ថ ហិ ភោជនំ
ឧចាសកស្ស អាគតំ, ឥធ ចីវរទានន្តិ អយមេវវិសេសោ។

ចីវរសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

១២. អាឡវកសុត្តវណ្ណាន

២២២. អាឡវិយន្តិ ឥត្តិលិដ្ឋវសេន តំ រដ្ឋម្បី នគរម្បី វុច្ឆតិ។ រដ្ឋ
អធិប្បតេបិ ន ឯត្ថ ពហុវចនំ តថាវុច្ឆិយា អភាវតោ។ តញ្ច ភវនន្តិ តញ្ច
អាឡវកស្ស យក្ខស្ស ភវនំ។ តត្ថាតិ អាឡវកស្ស ភវនេ។ “អថ ខោ
អាឡវកោ យក្ខោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមី”តិ ឯត្ថ តស្មី ចាបបទេសេ។
អយមនុបុត្តិកថាតិ អយំ ឥនាទិ វុច្ឆមានា អនុបុត្តតោ អាគតា កថា។
អាឡវិយា ឥស្សរោតិ អាឡវោ, អាឡវកោតិ ច រាជា វុត្តោ។ កនាចិ
ចោរបដិពាហនត្ថំ, កនាចិ ឧស្សហសត្តិវិការវនវសេន បដិរាជនិសេធនត្ថំ,
កនាចិ លក្ខយោគ្យវិនិយោគវសេន ព្យាយាមករណត្ថញ្ច។ មិគានំ វននតោ
វសនតោ វនតោ វា “មិគវា”តិ លទ្ធសមញ្ញំ មិគវំ។ តស្សេវាតិ រញ្ជោ ឯវ។
មិគោតិ ឯកោ ឯណិមិកោ។ តិយោជនន្តិ អច្ឆន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។
ឧទកំវិយ បរិសិទ្ធា បិតន្តិ យថា បរិស្សមប្បត្តោ ឧទកំ បរិសិទ្ធា បិតោ
និរស្សសោ ហោតិ, ឯវំវិយ បិតំ។ មូលន្តិ សមីបំ។ យក្ខំ ទិស្វាវ រញ្ជោ ភយំ
ធម្មិតត្ថំ ឡុត្តម្ហំ អហោសិ, តស្មា រាជា បលាយិតុំ នាសក្ខិ។ តេន វុត្ថំ “ខាទិតុំ
ឧបគតោ”តិ។ អថ រាជា ទ្វិជា ជិន្នំ មិគំ ទត្វា អត្តានំ មោចតុកាមោ អហោសិ។
យក្ខោ “ននុ មម ហត្ថគតកាលតោ បដ្ឋាយ មិគោបិ មម សន្តកោ, តត្ថ
កិច្ចាម តេ កេរាជិយមិទំ ទត្វា អត្តនោ មោចន”ន្តិ រាជានំ ន មុត្តោ។ អថ រាជា
តស្ស តាទិសំ បដិញ្ញាតំ អកាសិ។ តេន វុត្ថំ “រាជា តេន សទ្ធិ”ន្តិអាទិ។ ភវនំ
អនុបគតន្តិ ឥទំ មម ភវនំ អនុបគតំ។ អនុញ្ញាតន្តិ ឧបគតេន សាមិភូតេន
អនុញ្ញាតញ្ច។ ឯតេន ឧបគតំ តំ, ឥនាទិ តាទិសេន អនុញ្ញាតញ្ច ខាទិតុំ
លភាមីតិ ទស្សេតិ។

មច្ចុបថេតិ មច្ចុកោចរេ។ អាសន្នមរណតាយ ឯវមាហំសុ។

តំ អាឡូវកកុមារំ អាធាយ បក្កមីស្វតិ យោជនា។ តស្ស រញ្ជោ មហេសី
អាឡូវកកុមារស្ស មាតាតិ វុត្តា។ ទេវីសហស្សនំវិប្បលបន្តិនន្តិ វចនំ
បរិណាមេតព្ពំ។

ទេសនាបរិយោសានេតិ យក្ខំ ធមេត្វា បច្ឆាគន្ធា នករទ្វារសមីបេ វុត្តមូលេ
និសិន្នេន ភគវតា សរាជីកាយ មហាតិយា បរិសាយ ទេសិតទេសនាយ
បរិយោសានេ។ សោតិ ភគវា។ ភវនេ ឯវាតិ វិមាទេ ឯវ។ ភគវាបិ បស្សតិ
បកតិចក្កនាវ និគ្រោធស្ស ឧបរិ និព្ពត្តត្តា។

តត្រាតិ តស្មី “រោសេតុកាមតាយា”តិ វចនេ។ តេសន្តិ
សាតាគិរិហេមវតានំ។ កាលធិបទេសកុលជនេត្តិអាយុប្បមាណាវិសយំ
បញ្ចមហាវិលោកិតំ។ “សីតំ ព្យបគតំ ហោតិ, ឧណ្ហញ្ច ឧបសម្មតិ”តិអាទិនា
(ពុ. វ. ២.៨៣) អាគតានិ ទ្វត្តិស បុព្វនិមិត្តានិ។ កងិប្បទេសវត្តិកោសកណ្ណាតោ
តិធា។ សឡោតិ អាឡូវកស្ស ឧគ្យោសិតសឡោ។

ឥមិនា បសង្កេន សកលជម្ពុជីបំ ព្យាបេត្វា បវត្ថេ អបរេបិ តយោ សឡេ
យថា ឯតេ, ឯវំ អាឡូវកស្ស ឧគ្យោសិតសឡោបីតិ ទស្សេតុំ “ចត្តារោ”តិអាទិ
វុត្តំ។ ឌីសក្កន្តេតិ បរិហាយមាទេ។

ចុណ្ហាន្តាតិ ចុណ្ហាតុំ សមត្ថតំ សន្ធាយ វុត្តំ, ន បន ចុណ្ហានវសេន វុត្តំ។
តេនាហា “មា កស្សថី”តិអាទិ។ ឧស្សាវតិទុមត្ថម្បីតិ ឧស្សាវបតនមត្ថម្បី។
ឧវប្បំ សល្លំ។

សេដ្ឋានីតិ អដេយ្យេន អប្បជិហតកាវេន ឧត្តមាទិ។ ទុស្សាវុជន្តិ
អាវុជកិច្ចករំ ឧត្តរិយំ ទុស្សំ។ ឥមាទិ កិរ សក្កាទិនំ បុញ្ញានុកាវេន និព្ពត្តានិ

អប្បដិហតប្បការវាទិ បដិបក្ខវិធមនយុត្តានិ អវជ្ជានិ អារុដានិ។ តេនាហ
“យទិ បី”តិអាទិ។

អសនិវិចក្កំវិយាតិ អសនិមណ្ឌលំវិយ។

បិត្តន្តិ អលកទ្ធិបិត្តំ។ ភិទ្ទេយ្យាតិ អាសិញ្ចេយ្យ។ សុខន្តិ សុករំ។
មុទុក្ខតចិត្តវវត្តានករណត្តន្តិ មុទុក្ខតំ អត្តនោ ចិត្ត វវត្តានស្ស ករណត្តំ។

ឯវំ វុត្តតិ “ន ឡាហ”ន្តិ ឯវំ វុត្តេ។ ភគវតោ សាសនេ បិតេ បយិរុចាសិត្វា
ឧគ្គហិតំ ភគវន្តំ បយិរុចាសិត្វា ឧគ្គហិតមេវ នាមាតិ អាហ “កស្សបំ...បេ...
ឧគ្គហសុ”ន្តិ។ បុជ្ជបញ្ញាតិ សម្មាសម្ពុទ្ធន បុជ្ជបញ្ញា។ យស្មា ពុទ្ធវិសយេ
បុជ្ជបញ្ញា, តស្មា ពុទ្ធវិសយាវ ហោន្តិ។

បដិសេធស្វាតិ វាចាយ អសក្កុណោយ្យការេនេវ បដិសេធស្វា។
“យទាកម្ពុសី”តិ បទសន្ធិវសេន និទ្ទេសោតិ អាហ “យទិ អាកម្ពុសី”តិ។ តេន
តុយ្ហំ បុច្ឆំ តាវ សុត្វាវិស្សន្នេស្សន្តិ ទស្សេតិ។ តេនាហ “ន មេ”តិអាទិ។
ទុតិយវិកល្យេ ទ-កាហេ បទសន្ធិកហេតិ អាហ “យំ អាកម្ពុសី”តិ។ “បុច្ឆ,
អារុសោ, សុត្វា ជានិស្សមី”តិ អវត្វា សព្ពញ្ញាពុទ្ធស្ស អនិយមេត្វា វចនំ
សព្ពវិសយំ ហោតីតិ អាហ “សត្តំតេ”តិអាទិ។

កឹស្វតិ ឯត្ថ កិន្តិ បុច្ឆាយំ, ស្វតិ សំសយេ, កឹ នូតិ អត្ថោ? ឥធាតិ ឥមស្មី
លោកេ។ តស្មាវិត្តន្តិ យស្មាវិត្តិករណតោវិត្តំ។ សុកតន្តិ សុដ្ឋសក្កច្ចំ កតំ។
សុខន្តិ ឥដ្ឋជលំ។ តត្ថ យំ បដានំ, តំ ទស្សេតុំ “កាយិកចេតសិកំ សាត”ន្តិអាទិ
វុត្តំ។ និស្សន្ទជលញ្ញា តគ្គហលោន គហិតមេវ ហោតិ។ អប្បេតីតិ ចាបេតិ។
អតិសយត្ថជោតនោ តវ-សធាតិ អាហ “អតិសយេន សាទូ”តិ។
វសសញ្ញាតាយ ឥដ្ឋានំ វាគាទិធម្មានំ។ កេន បការេនាតិ កថំ-សទ្ធស្ស

អត្ថមាហា។ កងជីវិត្តិយនិ សមាសបទមេតំ, “កង” ត្តិ សានុនាសិកា កតាតិ
អាហា “តាថាពន្ធសុខត្ថ” ត្តិអាទិ។

សន្ធិវិត្តិ ឯកទេសេន សមុទាយនស្សនំ សមុទ្គបព្ពតនិទស្សនំ វិយ។
ឥតិ-សន្ធា អាទិអត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ “វិត្តិករណតោវិត្ត” ត្តិ វុត្តមត្ថំ សន្ធាយ
ហេតុបមាហិ យោដេត្វា ទស្សេតុំ “យថា បី” តិអាទិ វុត្តំ។ តេន សុខាវហនតោ,
ទុក្ខបដិពាហនតោ, ទាលិទ្ធិយូបសមនតោ, រតនបដិលាភហេតុតោ,
លោកសន្តតិអារវហនតោ ច សន្ធាវិត្តិ យថា តំ ហិរញ្ញសុវណ្ណាទិនិ។ តេនាហា
“ឯវ” ត្តិអាទិ។ ននុ ចេតនា សម្មាទិដ្ឋិអាទយោ ច សាតិសយំ វិចាកសុខំ អារវាត្ថិ,
តំ កងំ សន្ធា អារវាត្ថិ? សន្ធាធុរការសភាវតោ។ តេនាហា “សន្ធាធុរេន
បដិបន្នាន” ត្តិ។ តស្ស ច សេសបទេសុបិ យោដេតព្ពំ។

ឥនានិ យំ ហិរញ្ញសុវណ្ណាទិ សន្ធាវិត្តិស្ស ឱបម្ពំ, តំ ហីនំ, សន្ធាវិត្តិមេវ
ឧត្តមត្តិ ចាឡិយំ សេដ្ឋគ្គហណំ កតត្តិ ទស្សេតុំ “យស្មា បនា” តិអាទិ វុត្តំ។
បរលោកំ គតំ អនុគច្ឆតីតិ អនុគាមិកំ។ អញ្ញេហិ ន សាធារណត្តិ
អនញ្ញសាធារណំ។ សព្ពសម្បត្តិហេតុតិ សព្ពាសំ សីលសម្បទានំ
លោកិយលោកុត្តរានំ សម្បត្តិនំ ហេតុ។ អនត្ថាយ ហោតិ
អនុចាយបដិបត្តិតោ។ តស្មា អនុគាមិកត្តា។ អនញ្ញសាធារណត្ថា
សព្ពសម្បត្តិហេតុភាវតោ ហិរញ្ញាទិវិត្តិនិទានត្ថា ច សន្ធាវិត្តិមេវ សេដ្ឋំ។
ឧក្កជ្ជបរិច្ឆេទទេសនា យថា “សត្ថា ទេវមនុស្សាន” ត្តិ។

“ទសកុសលធម្មា” តិ ឥមិនា ឯកច្ឆានំយេវ ទានាទិធម្មានំ សង្គហោ, ន
សព្ពសត្តិ អសង្កហិតសង្គណ្ឌនត្ថំ “ទានសីលភាវនាធម្មា វា” តិ វុត្តំ។ “សុខ” ត្តិ
តិវិធស្សបិ សុខស្ស សាធារណគ្គហណាមេតត្តិ តំ សរិសេសលទ្ធិ បុគ្គលវសេន
ទស្សេត្តោ “សោណសេដ្ឋិ... បេ... អារវាត្ថិ” តិ អាហា។ យោ សោ បទុមវតីយា

ទេវីយា បុត្តោ មហាបទុមោ នាម រាជា ទិព្វសុខសទិសំ វជ្ជសុខមនុកវិត្វា បច្ឆា
បច្ឆេកពុទ្ធា ហុត្វា និព្វានសុខមនុកវិ, តំ និទស្សនភាវេន គហេត្វា អាហ
“មហាបទុមាទីនំវិយ និព្វានសុខញ្ច អាវហតី”តិ។

អត្ថធារនយេន សច្ចសង្ខំ សំវណ្ណោន្តោ “អនេកេសុ អត្ថេសុ ទិស្សតី”តិ
អាហា។ វាចាសច្ចេ ទិស្សតិ សច្ចសង្ខោ “ភណ្ឌ”តិ វុត្តត្តាតិ អធិប្បាយោ។
វិរតិសច្ចេ ទិស្សតិ។ វេរមណីសុ ហិ បតិដ្ឋិតា សមណាព្រាហ្មណា “សច្ចេ
បិតា”តិ វុច្ឆន្តិ។ អត្តាការម្បិ វត្ថុំ ឥនមេវ សច្ចំ មោយមញ្ញន្តិ បវត្តិយាការំ
ឧបាទាយ ទិដ្ឋិ ឯវ សច្ចន្តិ ទិដ្ឋិសច្ចំ, តស្មី ទិដ្ឋិសច្ចេ ទិស្សតីតិ យោជនា។
ព្រាហ្មណសច្ចានីតិ បរមត្ថព្រហ្មានំ សច្ចានិ, យានិ “សព្វេ ចាណា អវជ្ឈា,
សព្វេ កាមា អនិច្ចា, សព្វេ ភវា អនិច្ចា, នាហំ កូចនិ កស្សបិ
កិញ្ចនតស្មី”តិ អាទិនា (អ. និ. ៤.១៨៥) ចតុក្កនិចាតេ អាគតានិ។ បរមត្ថក្ខតំ
សច្ចំ និព្វានំ។ អព្ពន្ធកត្វាតិ អន្តោគធមេវ កត្វា, តេហិ សទ្ធិន្តិ អត្តោ
បរមត្ថសច្ចានម្បិ សាទុតរត្តា។ យស្សានុភាវេនាតិ យស្ស វាចាសច្ចស្ស
អានុភាវេន។

ឧទកម្មំ ជានីតិ ឧទកបិដ្ឋិយំ អភិជ្ជមាណយំ បថវិយាវិយ ជានីតិ គច្ឆតិ
មហាកប្បិនរាជាវិយ។ វិសម្បិ សច្ចេន បានន្តិ បណ្ឌិតាតិ
កណ្តាទីចាយនាទយោវិយ។ សច្ចេនាតិ មច្ឆជាតកេ ពោធិសត្តស្ស វិយ សច្ចេន
ទេវោ ជនយំ បវស្សតិ។ សច្ចេ បិតាតិ វិរតិសច្ចេ វាចាសច្ចេ ច បិតា តយោបិ
ពោធិសត្តា។ និព្វតិទ្ធិ និព្វានំ បត្តយន្តិ។ សាទុតរន្តិ សាតតរំ
ឥដ្ឋតវិចាកកានតោ។

វសានន្តិ និទ្ធារណត្ថេ សាមីវចនំ។ និទ្ធារណញ្ច កោចិ កុតោចិ កេនចិ
ឥមន្តិ កស្សបិ វចនំ ន សាធម្មតីតិ ទស្សន្តោ “យេ ឥមេ”តិ អាទិមាហា។ តេន ហិ

និព្វានំ វសសមុទាយតោ សាទុតរតាវិសេសេន និទ្ធាវីយតិ។ តត្ថ យេ ឥមេ
វុច្ឆន្តិទិ យោជនា។ សាយនីយធម្មាទិ ជីវ្ហាយ សាយិតញ្ញា ធម្មា។ វសាយតនំ
វសោទិ អាហា “មូលវសោ ខន្ធរសោ” ទិអាទិ។ ជលវសន្តិ ជលស្ស វសំ, ជលំ
បីឡេត្វា តាបេត្វា គហេតញ្ញវសន្តិ អត្តោ។ អវស្សទោទិ

អាចារវហិតសកាវោ។ រូបស្ស អស្សាទនវសេន ឧប្បជ្ឈនកសុខធម្មា រូបវសា។
ឯស នយោ សន្ធុរសាទីសុ។ សន្ធុរសោទិ ព្យញ្ញនសម្ពុតោ វសោ។ វិមុត្តិវសោទិ
វិមុត្តិសម្បត្តិកោ វសោ។ អត្តវសោទិ អត្តស្ស បដិវិជ្ឈនវសេន ឧប្បជ្ឈនកសុខំ
អត្តវសោ, តថា ធម្មវសោ វេទិតញ្ញោ។ រូចាចារាភាទីសុ វសគ្គហណេន
ជលវសំ វេទិតិ។ សោ ហិ ជលស្ស រូចោ ច, វសិតញ្ញតោ អាសាទេតញ្ញតោ វសោ
ចាទិ “រូបវសោ” ទិ វុច្ឆន្តិ។ អាចារោ បន សាមគ្គីវសហេតុតាយ “វសោ” ទិ
វុត្តោ។ សច្ចំ ហវេទិ ឯត្ថ ហវេទិ ឯកំសត្ថេ និចាតោ, ឯកំសត្ថោ ច

អវជារណាមេវាទិ អាហា “សច្ចមេវ សាទុតរ” ទិអាទិ។ សវីរមុបព្រូហេន្តិ, ន ចិត្តំ។
ននុ ច សុខុប្បត្តិបយោជនត្តា ចិត្តម្បិ ឧបព្រូហេន្តិទិ? ន, សុខស្ស សវីរព្រូហនំ
បដិច្ច ឧប្បន្ទត្តា។ វិរតិសច្ចវាចាទិ សច្ចវិសេសេន សម្បជ្ឈនំ វេទិតិ។

ចិត្តមុបព្រូហេទិ បទាលីកាយ វិរតិវាចាយ សច្ចវសេ សទិ
សមថវិបស្សនាទីហិ ចិត្តបរិព្រូហនស្ស សម្ពុតោ មគ្គដលានិសំសំ កណ្ណាទិ។
អសំកិលេសិកញ្ច សុខមាវហេទិ វិវដ្តសន្និស្សិតត្តា។ វិមុត្តិវសោទិ ជលសុខំ
វេទិតិ និព្វានសុខម្បិ វា។ បរមត្ថសច្ចវសោ នាម និព្វានវសោ។ តថា ហិ តំ
“អច្ចុតិវសំ អស្សាសករណាវស” ទិបិ វុច្ឆន្តិ។ តេន បរិភាវិតត្តាទិ វិមុត្តិវសស្ស
សាទុតរភាវនស្សនត្តំ។ ឯវំ សន្តេបិ “វិមុត្តិវសបរិភាវិតត្តា” ទិ ឯតេន កាមំ
វិមុត្តិវសោ វា បរមត្ថសច្ចវសោ វា សាទុតរវសាទិ ទស្សេតិ។

តទទិកម្មចាយភូតន្តិ តស្ស បរមត្ថសច្ចស្ស អទិកម្មចាយភូតំ។ អត្តញ្ច

ធម្មញ្ញាតិ ជលញ្ញា ការណញ្ញា និស្សយ បវត្តិតោ អត្តរសា ធម្មរសា ច សាទុ,
តតោបិ បរមត្ថសច្ចមេវ សាទុរសន្តិ អធិប្បាយោ។

លោកុត្តរំ លោកិយញ្ញា អត្ថំ អជានន្តោ អន្ទោ, លោកិយត្ថមេវ ជានន្តោ
ឯកចក្កុ, ឧភយំ ជានន្តោ ទិចក្កុ។ បរហិតំ អត្ថហិតញ្ញា អជានន្តោ អន្ទោ,
អត្ថហិតមេវ ជានន្តោ ឯកចក្កុ, ឧភយត្ថំ ជានន្តោ ទិចក្កុ។ សោ ទិចក្កុបុគ្គលោ
បញ្ញាជីវី។ តំ បន គហជ្ឈបព្ពជិតវសេន វិភជិត្វា ទស្សេតុំ “គហដ្ឋោ វា” តិអាទិ
វុត្តំ។ គហជ្ឈបដិបទំ អារាធជា ចាតិ យោជនា។ អារាធជាតិ ច សាធជាតិ
អត្ថោ។

បុរិមនយេនេវាតិ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធវិស្សន្ន័តនយេនេវ។ កិញ្ញាបីតិ
អនុជាននសន្នស្សនត្ថេ និចាតោ។ កី អនុជានាតីតិ? គាថាយ ចត្វហិ បទេហិ
វុត្តេសុ អត្ថេសុ ឯកស្ស អត្ថស្ស សិទ្ធិយំ ឥតវេសម្បិ សិទ្ធិ អនុជានាតិ។
តេនាហ “យោ ចតុព្ពិជមោយំ... បេ... បរិសុជ្ឈតី” តិ។ កី សន្នស្សតីតិ? យេសំ
ចាបធម្មានំ ពលវភាវេន ឱយតរណាទិ ន សិជ្ឈតិ, តេសំ បដិបក្ខានំ
និស្សន្ទេហាវសេន សន្នស្សនំ។ តេនាហ “ឯវំ សន្តេបី” តិអាទិ។ ឱយតរណាន្តិ
ឱយតរណាបដិបត្តី។ អសទ្ធិហន្តោតិ ឯវំ បដិបទ្ធិន្តោ ឥមាយ បដិបត្តិយា ឱយំ
តរតីតិ ន សទ្ធិហន្តោ។ ន បក្ខន្ធវិសិ បក្ខន្ធនលក្ខណាយ សទ្ធាយ ន
ឧក្សាជីយតីតិ ន ឱតរតិ។ ចិត្តវោស្សគ្គេនាតិ យថាកាមាចារវសេន ចិត្តស្ស
វោស្សន្ននេន។ បមត្ថោ បមាទំ អាបន្នោ។ តត្ថោវាតិ កាមេសុ ឯវ។ វិសត្តត្តា
លក្ខត្តា។ វោកិល្លោតិ វិសេវិតោ។ តស្មាតិ វុត្តេសុ ចតុព្ពិជស្សបិ អត្ថស្ស
ហេតុភាវេន បច្ឆាមសនំ។ តប្បដិបក្ខន្តិ អស្សទ្ធិយាទីនំ បដិបក្ខំ សទ្ធាទីនំ
ឱកាសត្តា។

ឯតាយាតិ កាថាយំ ឥមិនា បទេនាតិ សម្ពុត្តោ។ សប្បវិសសំសេរោ
សទ្ធម្មស្សវនំ យោនិសោមនសិការោ ធម្មានុធម្មបដិបត្តិតិ ឥមេសំ
សោតាបត្តិមគ្គាធិកមស្ស អង្គានំ អាសន្នការណំ សទ្ធិន្ទ្រិយន្តិ អាហា
“សោតាបត្តិយង្គបទដ្ឋានំ សទ្ធិន្ទ្រិយ”ន្តិ។ វុត្តញ្ញោតំ - “សទ្ធាជាតោ ឧបសង្កមតិ,
ឧបសង្កមន្តោ បយិរុចាសតិ, បយិរុចាសន្តោ សោតំ ឌីទហតិ, ឌីហិតសោតោ
ធម្មំ សុណាតិ”តិអាទិ (ម. និ. ២.១៨៣, ៤៣២)។ ទិដ្ឋាយំ តរតិ ឯតេនាតិ
ទិដ្ឋាយតរណំ, ទិដ្ឋាយស្ស តរណំ។ កាមញ្ញោត្ត “តរតិ ឌីយ”ន្តិ វុត្តំ,
វុត្តមានសមីបេបិ បន វុត្តមានំ វិយ វោហារណំ យុត្តំ ទិដ្ឋាយស្ស តិណ្ណការស្ស
ឯកន្តិកត្តាតិ “សោតាបន្នញ្ចា បកាសេតិ”តិ វុត្តំ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។
ទិដ្ឋិវិចិកិច្ឆាទិបដិបត្តន្តរាយ ករានំ ចាបធម្មានំ សមុច្ឆន្នត្តា សោតាបន្តោ...បេ...
អប្បមាទេន សមន្នាគតោ។ “សោតាបត្តិ...បេ... តរតិ”តិ ឯត្តកេ វុត្តេ សកិទេវ
ឥមស្ស លោកស្ស អាគមនម្បិ គហិតំ សិយាតិ តន្តិវុត្តនត្តំ “អារាធជត្វា...បេ...
អវសេស”ន្តិ វុត្តំ។ ននុ “អវសេស”ន្តិ វុត្តត្តា សោតាបត្តិមគ្គេន អតិណ្ណំ
អនវសេសំ ករោយវុត្ត គហិតមេវ សិយាតិ? ន, ឧបវិ ធ្វើហិ មគ្គហិ តវតញ្ញានំ
តេសំ បរតោ ធ្វើន្តំ បហានវសេន វុច្ឆមានត្តា។ អបវាទវិសយម្បិ បរិហារតិ - “ឯវំ
ឯសា ចោទនា អត្តនោវិសយេ ន បតិដ្ឋាតិ”តិ។ អនាទិកាលការត្តា
កាមសញ្ញាយ កាមោយតរណំ មហតា ឯវ វីរិយេន សាធនតត្ថន្តិ អាហា
“វីរិយេនា”តិ។ តតិយំ មគ្គំ អារាធជត្វា។ កាមោយស្ស វុត្ត កាមោយវុត្ត,
កាមគុណេហិ សទ្ធិ សញ្ញោ កាមភវោ។ កាមោយសញ្ញិតន្តិ កាមោយសង្ខាតំ។
កាមនដ្ឋេន កាមោ ច សោ ទុក្ខោ ចាតិ កាមទុក្ខំ។ អស្សាទននដ្ឋេន កាមោ ឯវ
សញ្ញាតិ កាមសញ្ញា, សត្តសោ សមុច្ឆន្នត្តាវិគតា កាមសញ្ញា ឯតិស្សាតិ
វិគតកាមសញ្ញា។ សញ្ញេសំ វាគាទិមលានំ មូលភូតត្តា សត្តសង្ខានស្ស

វិសេសតោ មលីនសភាវាចានតោ បរមំ ឧក្កំសគតំ មលន្តិ បរមមលំ,
អវិជ្ជា។ តេនាហ ភគវា - “អវិជ្ជាបរមំ មល”ន្តិ (ធម្ម. ប. ២៤៣)។

បញ្ញាបទំ គហេត្វាតិ យថាវុត្តំ បញ្ញាបទំ ហនយេ វេបេត្វា។ តប្បសង្កេន
អត្តនោ បដិកានេន សព្វេហិ វិយ ឧគ្គហិតនិយាមេន។ សព្វត្ថេវាតិ បញ្ចសុបិ
ហានេសុ។ អត្តយុត្តិបុច្ឆាតិ បញ្ញាទិអត្តសមដិកមស្ស យុត្តិយា ការណាស្ស
បុច្ឆា។ តេនាហ “អយំ ហិ”តិអាទិ។ បញ្ញាទិអត្តំ ញាតិ បញ្ញាជន-កិត្តិ-មិត្ត-
អភិសម្បាយសម្ពាតំ អត្តំ សរូបតោ សច្ចបដិវេជនិច្ឆានេន ញាណេន
ជានិត្វា។ ននុ ឯស លោកុត្តរំ សោតាបត្តិមគ្គជលបញ្ចំ តទទិកមូហយំ
លោកិយបញ្ញញ្ច អភិកវិត្វា ឋិតោ, សោ កស្មា តត្ថ អត្តយុត្តិ បុច្ឆតីតិ?
សច្ចមេតំ, ឧបរិ បន សមាធិស្ស យុត្តិ បុច្ឆិតុកាមោ បញ្ញាយ សេដ្ឋភាវតោ,
តស្ស ច ឯកទេសេនេវ អដិកតត្តា តមេវ អាទី កត្វា បុច្ឆតិ។ “កាយ
យុត្តិយា”តិអាទិ អត្តវណ្ណំ អតិទិស្សតិ “ឯស នយោ ជនាទីសូ”តិ។ តត្ថាបិ
អត្តយុត្តិបុច្ឆាការោ បន “សព្វត្ថេវា”តិ ឥមិនា វិភាវិតោតិ។

សទ្ធាសុស្សសាអប្បមាធិដ្ឋានសម្ពាតេហិ ចត្វាហិ ការណេហិ។
កាយសុចរិតាទិកេទេន អាជីវដ្ឋមកសីលភូតេន។ សមចរិបស្សនាភូតេន
និប្បរិយាយេន ពោធិបក្ខិយេ ឯវ គណ្ណន្តោ “អបរភាគ”តិ អាហា។
បរិយាយពោធិបក្ខិយា បន វិសេសតោ វុដ្ឋានកាមិនិវបស្សនាកាលេបិ
លព្ពន្ធ។ បុព្វភាគតិ វា តវុណាវិបស្សនាកាលំ។ តតោ បុព្វសាធនញ្ច សន្ធាយ
“អបរភាគ”តិ បុនាហ, តតោ បរន្តិ អត្តោ។ ធម្មន្តិ បដិបត្តិធម្មំ។ ន
សទ្ធាមត្តកេនេវ បញ្ចំ លភតីតិ យោជនា។ យទិ ឯវ កស្មា “សទ្ធិហានោ”តិ
វុត្តន្តិ អាហ “យស្មា បនា”តិអាទិ។ កី វុត្តំ ហោតីតិអាទិនា វុត្តមេវ អត្តំ វិវរតិ។
ន កេវលំ សុស្សសាមត្តេន បញ្ញាបដិលាភោ, អថ ខោ អប្បមាធនេន បញ្ចំ

លក្ខតីតិ ឧស្សេត្តំ ចាឡិយំ “អប្បមត្តាវិចក្ខណោ”តិ វុត្តន្តិ តទត្ថំ ឧស្សេត្តោ
“ឯវ”ន្តិអាទិមាហ។

ឥធានិ សទ្ធាធីនំ បញ្ញាបដិលាភស្ស តំតំវិសេសបច្ចយានិ និហរិត្វា
ឧស្សេត្តំ “ឯវ”ន្តិ វុត្តំ។ សុស្សសាយាតិ សោតុកាមតាយ។ សា អត្ថតោ
ឧបសង្កមនាទិ។ បញ្ញាធិកម្មចាយន្តិ បរិយត្តិធម្មមាហ។ តេនាហ
“សុណាតិ”តិ។ គហិតំ ន បមុស្សតិ, សតិអវិប្បវាសលក្ខណោ ហិ
អប្បមាទោតិ។ ន កេវលំ យាថាវតោ គហណាកោសល្លមេវវិចក្ខណាតា, អថ
ខោ យាថាវតោ បញ្ញាសម្បវេធនញ្ញាតិ អាហ “វិត្តាវកំ ករោតិ”តិ។ ឥធានិ
បញ្ញាបដិលាភហេតុំ មត្តកំ ចាបេត្វា ឧស្សេត្តំ “សុស្សសាយ វា”តិអាទិ វុត្តំ។
អត្ថមុបបរិក្ខតីតិ សុតកតានំ ធម្មានំ ចាឡិអត្ថមុបបរិក្ខាបុព្វកំ រូបារូបរិកាគំ
បរមត្ថំ សលក្ខណតោ សាមញ្ញលក្ខណតោ ច ឧបបរិក្ខតិ វិមំសតិ។
អនុបុព្វេនាតិ ឯវំ ញាតបរិញ្ញំ បត្វា តិរណាបរិញ្ញាយ តតោ អនុក្កមេន
តិរណាបរិញ្ញំ បហានបរិញ្ញេត្វា មត្តកំ ចាបេត្តោ មគ្គប្បដិចាជិយា
បរមត្ថសច្ចក្ខតំ និព្វានំ សច្ចិករោតិ។

ឥមាទិ សទ្ធាធីនិ ចត្តាវិ ការណានិ មត្តកំ ចាបេត្វា ឧស្សេត្តោ អាហ
“ទេសកាលាធីនិ អហាបេត្វា”តិ។ យស្មី ទេសេ យស្មី កាលេ យេ ច
សហាយកេ និស្សាយ យំ កិច្ចំ តិវេតព្ពំ, តានិ ទេសកាលាធីនិ អនតិក្កមិត្វា
អត្តនោ អភិវុឌ្ឍិ ឥច្ឆន្តេន “អយំ នាម ទេសោ, យត្តាហំ ឯតវហិ វសាមិ, អយំ
កាលោ, ឥមេ មិត្តា, ឥមេ អមិត្តា, ឥមេ អាយវយា, អហព្វា ឯទិសោ ជាតិ-កុល-
បទេស-ពាលភោគ-បរិវារាធិហិ, តំ កិច្ចំ ឥធានិ អារទ្ធព្ពំ, ឥធានិ នារទ្ធព្ពំ”ន្តិ សព្វំ
ឧបបរិក្ខត្វា បដិបន្និតព្ពំ។ ឯវំ បដិបន្និដ្ឋោ ហិ លោកិយស្ស ធនស្ស
បដិវចានិកម្មចាយំ ករោតិ នាម។ លោកុត្តរស្ស បន សីលវិសោធនាទិវសេន

វេទិតព្រំ។ វិហិតព្រំកាលេន ធុរេវិយាតិ ធុរេវ, ភាវេវ ឥធម៌ បន ធុរេវសម្បត្តិហោ
ឧត្តរេវបនលោបេន ធុរេវ, វិវេយំ។ សោ សាតិសយោ ឯតស្ស អត្ថិតិ ធុរេវ។
“ឧដ្ឋាតា”តិ បនេន កាយិ កវីយស្ស វក្ខមាណត្ថា “ចេតសិកវីយវសេនា”តិ
វិសេសិតំ។ អនិក្ខត្តធុរេវ ធារយ្ហការតោ។ តិណាភិយ្យា ន មញ្ញតិ តិណំ
វិយ បរិកវន្តោ អតិកុយ្យ វត្ថតិ អត្តោ។ អាទិនា នយេនាតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្នេន -

“កវំ បុរិសកិច្ចានិ, សោ សុខា នវិហាយតិ; (ធិ. និ. ៣.២៥៣);

“ន ធិវា សោប្បសីលេន, វត្ថមុដ្ឋានទេស្សិនា;

និច្ចំ មត្តេន សោណ្ឌោន, សក្កា អាវសិតុំ យរ”ន្តិ ច។ (ធិ. និ. ៣.២៥៣); -

ឯវមាទិនំ សម្បត្តិហោ។ អសិលេបរក្ខមោ អនលសការតោ។ ឯកម្មសិកាយាតិ
ឯកាយ មតម្មសិកាយ។ នចិរស្សេវាតិ ចតុមាសព្ពន្ធរយេវ។

ចតុសតសហស្សសង្ខំ ចូឡន្តេវាសីវិយាតិ កាកណិកឡកហាបណ-

សោឡស-កហាបណ-ចតុរិសតិ-កហាបណ-សតហរណក្កមេន ទេ

សតសហស្សានិ, ចូឡកមហាសេដ្ឋិនោ ធីតុលាភវសេន ទេ សតសហស្សានិ តិ

ឯវំ ចតុសតសហស្សសង្ខំ ធនំ ឯកម្មលេន យថា ចូឡន្តេវាសីវិន្តិ, ឯវំ អញ្ញាបិ

បតិរូបការី ធុរេវ ឧដ្ឋាតាវិន្តេត ធនំ។ អយញ្ច អត្តោ ចូឡកសេដ្ឋិជាតកេន

ធិចេតញ្ចោ។ វត្ថញ្ចោតំ -

“អប្បកេនបិ មេធាវី, ចាភតេនវិចក្កណោ;

សមុដ្ឋាបេតិ អត្តានំ, អណុំ អគ្គីវ សន្នម”ន្តិ។ (ជា. ១.១.៤);

វត្ថំ កត្វាតិ អធិដ្ឋានវត្ថំ កត្វា។ “សច្ចវាទី ភូតវាទី”តិ កិត្តិ បប្បោតិ តិ

យោជនា។ ឥច្ឆិតបត្តិតន្តិ យេហិ មិត្តំ ឥច្ឆតិ, តេហិ ឥតរំ បត្តិតំ។ មិត្តានិ

ភន្តតិ មិត្តការំ យជេតិ។ ធានស្ស បិយការករណតោ “ធនំ បិយោ ហោតិ”តិ

វុត្តំ។ យំ ទានំ ឯកន្តតោ មិត្តភាវាវហំ, តំ ទស្សនោ “ទុទ្ធានំ វា ទទំ តំ គន្តតិ” តិ
អាហា។ ទទន្តិ ច លក្ខណាវចនមេតន្តិ អាហា “ទានមុខេន វា” តិអាទិន។

អាឡូវកស្ស អជ្ឈាសយានុប្បំ គហជ្ឈវសេនវិស្សន្តោ។ សទ្ធា ឯតស្ស
អត្ថិតិ សទ្ធា, តស្ស សទ្ធស្ស។ យរមេសិនោតិ យរវាសសន្នាតំ យរំ
ឯសន្តស្ស។ យរវាសសន្និស្សិតត្ថា “យរ” ត្ថិ កាមគុណា វុច្ឆន្តិតិ អាហា “បញ្ច
កាមគុណា” តិ។ “ឯតេ ចតុរោ ធម្មា” តិអាទិនា គហិតា អនន្តរតាថាយ
វុត្តធម្មា ឯវាតិ ទស្សនោ “វុត្តប្បការំ សច្ច” ត្ថិអាទិមាហា។ តត្ថ “ឥមេ កុសលា,
ឥមេ អកុសលា” តិអាទិនា តេ អត្ថេ យាថាវតោ ធារណតោ ឧបធារណតោ
ធម្មោ។ សញ្ញា ចិត្តចេតសិកានំ ធារណំ, អវិច្ឆេទតោ សន្ធារណតោ
កុសលសន្តានំ ធារេតីតិ ធិតិ, វីរីយំ។ ចជតិ ឯតេនាតិ ចាតោ, ទានំ។
បច្ចយវេកល្អតោ ជលុប្បាទនសមត្ថតាវសេន សន្តិ។

អញ្ជេបីតិ ឥតោ យថាវុត្តធម្មសមុទាយតោ អញ្ជេបី ធម្មា យទិ សន្តិ, តេ
ធម្មេ បុច្ឆស្សតិ។ កិលេសេ, កាយវាចាទិកេ វា ទមេតីតិ ទមោ, បញ្ញា។ ឧដ្ឋហិតិ
ឧស្សហិតិ ឯតេនាតិ ឧដ្ឋានំ, វីរីយំ។ ឯត្ថាតិ ឯតិស្ស បុច្ឆាយ។ សទ្ធិន្តិ
សន្តេបតោ ភាវត្ថបទានំ ពន្ធនេន សហា។ ឯកមេកំ បទន្តិ បញ្ញាទិកមេកេកំ
បទំ។ “បញ្ញា ឥមស្មី ថានេ បញ្ញាតិ ធម្មាតិ ច អាគតា” តិអាទិនា
បញ្ញាទិអត្ថស្ស ឧទ្ធវរណំ អត្ថទ្វារោ។ តស្ស តស្ស អត្ថស្ស “បញ្ញា
បជាននា” តិអាទិនា (ធរ. ស. ១៦) វេវចនបទានំ ឧទ្ធវរណំ បទុទ្ធារោ។ បជានាតីតិ
បញ្ញា, ធារេតីតិ ធម្មោ, ទមេតីតិ ទមោតិ ឯវំ បទស្ស កថនំ បទវណ្ណានា។

អជ្ឈាតិ វា ឯតរហិ។ យថាវុត្តេន បការេនាតិ “សទ្ធិហានោ
អរហត” ត្ថិអាទិនា វុត្តប្បការេន។ សច្ចសម្បជីវេធាវគហណំ វា យថាវុត្តេន
បការេន ទិដ្ឋសច្ចតាយ ឥធលោកបរលោកត្ថំ យាថាវតោ ជានន្តោ។ ឯវញ្ច

យក្ខោ សត្វ ទេសនានុការសិទ្ធិ បញ្ចំ បុព្វនេន អត្ថនោ បដិលាភសម្បត្តិ
វិភាវេន្តោ “កម៌សុ លភតេ បញ្ញ”ន្តិអាទិមាហាតិ អាចរិយា។ សម្បរាយិកោតិ
ឯត្ថ ច-សន្តោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ, តេន “ទិដ្ឋជម្មិកោ ចា”តិ អយមត្ថោ វុត្ថោ ឯវាតិ
ធស្សេន្តោ “យោ អត្ថោ...បេ... ធស្សេតិ”តិ អាហា។ អរិយតិ ជលំ ឯតស្មាតិ
អត្ថោ, ការណំ។ វិចក្ខុណោ សបយោជនតាយ។

តស្ស ញាណស្សាតិ តស្ស អត្ថស្ស អាវិការនស្ស ញាណស្ស។
គុណវិសេសេហិ ច សទិសស្សបិ អញ្ញស្ស អភាវតោ អគ្គធឹក្ខណោយេហ ពុទ្ធា
ភគវា។ តេនាហ -

“នយិមស្មី លោកេ បរស្មី វា បន,
ពុទ្ធន សេដ្ឋោវ សមោវ វិជ្ជតិ;
អាហុនេយ្យនំ បរមាហុតី គតោ,
បុញ្ញតិកានំ វិបុលជលេសិន”ន្តិ។ (វិ. វ. ១០៤៧);

សហិតបដិបត្តិន្តិ បញ្ញាសង្គាហិកំ អត្ថនោ បដិបត្តិ។ សុន្ទរ ពោធិ
សុពោធិ, ពុទ្ធស្ស សុពោធិ ពុទ្ធសុពោធិ, សា ឯវ ពុទ្ធសុពោធិតា។ ធម្មស្សវនត្ថំ
សន្និបតិកនេវតាហិ សង្ឃជ្ជសាធុការសទ្ធិដ្ឋានញា។

សតបុញ្ញលក្ខណាន្តិ សតសហស្សកប្បេ បុញ្ញសម្ភារស្ស កតត្តា តេសំ
បុញ្ញានំ វសេន សតបុញ្ញលក្ខណំ អនេកបុញ្ញនិព្ពត្តលក្ខណំ។
អភិនន្តិយតាយ សព្វេហិ អន្តេហិ សមុបេតំ សមន្នាគតំ។ កតបុញ្ញការំ
ព្យញ្ញេតិ ព្យញ្ញនានិ, អន្តបច្ឆន្តានិ។ តេសំ បរិបុណ្ណត្តា បរិបុណ្ណព្យញ្ញនំ។ តំ
យក្ខោ...បេ... បូរេសីតិ តាថាបូរណត្ថមេវ ហិ ភគវា តថាវចានិ អកាសិ។

អព្យាធិតាតិ អរោគា។ “អព្យាធិតា”តិ កេចិ បឋន្តិ, សយសន្តាសរហិតាតិ
អត្ថោ។

“ហត្ថយោ”តិ វត្ថុញ្ច “ហត្ថកោ”តិ វុត្ថំ។ អាឡវិនគរន្តិ អាឡវិនគរវាសិនោ
វនតិ។ ភវតិ ហិ តត្រដ្ឋតាយ តំ-សន្ទោយថា “គាមោ អាគតោ, មញ្ញា ឧក្កដ្ឋិ
ករោន្តិ”តិ។ ឯកកោលាហលេន វត្ថុមាណេន។

សម្មវណ្ណាត្វាតិ សន្និបតិក្វា។ កាមំ សម្ភារោ តេន កតោតិ នត្ថិ, យុទ្ធតំ បន
ពហុសោ ឧស្សហស្ស កតត្តា “យុទ្ធមាធិ កត្វា”តិ វុត្ថំ។ តមេវ អាឡវកសុត្ថំ
កថេសិ តស្ស ឯវ ទេសនាយ សន្និបតិកបរិសាយ សប្បាយត្តា។ តេនាហ
“កថាបរិ...បេ... អហោសិ”តិ។ ចត្វហិ វត្ថុហិតិ ចត្វហិ សន្តិហវត្ថុហិ។ បរិសន្និ
អត្ថនោ បរិសំ។ “ឥតវញ្ញា”តិបិ វនន្តិ។

អាឡវកសុត្ថវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សារត្ថប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

យក្ខសំយុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

១១. សក្កសំយុត្តំ

១. បឋមវគ្គោ

១. សុវិរសុត្ថវណ្ណានា

២៤៧. អភិយំស្វតិ យុទ្ធសន្និកមុខា ហុត្វា គច្ឆិសុ។ តត្រាតិ តស្មី អសុរាជំ
អភិយានេ អយំ ធានិ វុច្ឆមាណា អនុបុព្វតោ កថា។ តេត្ថិស បុរិសេ គហេត្វាតិ

តេត្តិស បុរិសេ បុញ្ញកិរិយាយ សហាយក្ខតេ គហេត្វា។ “យាវជីវំ
មាតាបិតុករោ អស្ស” ត្ថិអាទិនា សមាទិន្នានិ សត្ត វតបទានិ បូរេត្វា។
អធិគណ្ណន្តំ អភិកវន្តំ។ បុត្តហតាយាតិ ហតបុត្តាយ។ សា សុរា ន ហោតិ, ន
សុរំ បិរិម្ហាតិ អធិប្បាយោ។ តតោ បដ្ឋាយាតិ “ន សុរា” តិ វុត្តកាលតោ
បដ្ឋាយ។ “ន សុរន្តិ ន ទិព្ពន្តិ តិ អសុរា” តិ កេចិ។ ហេដ្ឋិមតលេ អន្តោភូមិយំ
អាយាមតោ ធនយោជនសហស្សំ។

ឧរកាទិសហចរិតានិ ឃាណានិ ឧរកាទិនីតិ អាហា “ឧរកាទិសុ បញ្ចសុ
ឃានេស្វ” តិ។ បឋមាលិន្ទេតិ បឋមេ បរិកណ្ណោ។
បញ្ចយោជនសហស្សវិគ្គារបុព្វហាលាហិ សិនេរុស្ស ចតុសុបិ បស្សេសុ
ចត្តារោ បរិកណ្ណោ។ សិនេរុស្ស ហិ តស្មី តស្មី បស្សេ យុគន្ធរាទិសុ
បញ្ចសតបរិត្តធិបបរិវារេ មហាធិបេ ច លភិតព្ពស្ស មហាតោ អត្ថស្ស វសេន
មហត្ថា។ កុបិតារិលចិត្តាតិ កុបិតេន កោបេន អាកុលចិត្តា។ យុទ្ធសីតិ
យុទ្ធសិនោ។ សេសេស្វតិ សេសេសុ បរិកណ្ណោសុ។ សេសាតិ សុបណ្ណាធយោ។

វម្មិកមក្ខិកាតិ សបក្ខិកឧបចិកា។ ឌីសក្ខិក្វាតិ បិដ្ឋិកាគេន និវត្តិក្វា។

បមាទំ អាចារេសីតិ សក្កស្ស អាណាយ បមាទំ អាបដ្ឋិ។ សដ្ឋិយោជនំ
វិត្តារេន។ សុវណ្ណាមហាវិទិន្តិ សុវណ្ណាមយភូមិជគតិវីថិ។

អនុជ្ជហន្តោតិ ឧដ្ឋានំ កាយិករិយំ អករោន្តោ។ អវាយមន្តោតិ វាយាមំ
ចេតសិករិយំ អករោន្តោ។ កិញ្ចិ កិច្ចន្តិ កសិវាលិដ្ឋាទិភេទំ អញ្ញាតំ កិច្ចំ
កត្តត្ថកម្មំ។ វរន្តិ បរិវំ។ តេនាហា “ឧត្តម” ត្ថិ។ តញ្ច ខោ កសិតព្ពដ្ឋានំ
អធិប្បេតន្តិ អាហា “ឌីកាស” ត្ថិ។ កម្មំ អកត្វាតិ កិញ្ចិបិ ជីវិតហេតុភូតំ កម្មំ

អកត្វា។ ជីវិតដ្ឋានំ នាមាតិ តស្ស ជីវិតស្ស ហេតុ នាម។ និព្វានស្ស មគ្គោតិ
និព្វានស្ស អធិកមុចាយក្ខតោ មគ្គោ។

សុវ័រសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. សុសីមសុត្តវណ្ណានា

២៤៨. អន្តរេតិ អព្ពន្ធរេ។ ឯវំនាមកន្តិ “សុសីមោ”តិ ឯវំនាមកំ។ ឯកំ
បុត្តមេវ អញ្ញាតំ អត្ថនោ បុត្តមេវ។

សុសីមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. ធនគ្គសុត្តវណ្ណានា

២៤៩. សមុបព្យុទ្ធោតិ ឧភិន្នំ សហ ឯវ សមាគមោ, ភុសំ វា ព្យុទ្ធោតិ
អត្ថោ។ ភុសា បនស្ស ព្យុទ្ធោតា ទិន្នំ សេនានំ សមាគម្វា សម្ម័ណ្ឌិតភាវេនាតិ
អាហា “សម្ម័ណ្ឌិតោ រាសីក្ខតោ”តិ។ បច្ឆិមន្តោតិ រថបញ្ជារស្ស បរន្តោ បច្ឆិមន្តោ
បច្ឆិមកោដ្ឋាសោ។ រថសន្ធិតោតិ រថបញ្ជារស្ស កុព្ពរេន សន្ធិ សម្ពន្ធនដ្ឋានតោ។
តនេវ បមាណន្តិ តនេវ “ទិយឡុយោជនសតាយាមោ”តិ វុត្តប្បមាណាមេវ។
ទិគុណំ កត្វាតិ “បច្ឆិមន្តោ សតយោជនោ”តិអាទិនា ទិគុណំ កត្វា។
ចន្ទមណ្ឌលស្វរិយមណ្ឌលកិច្ចិណិកជាលាទិភេទស្ស សេសាលង្គារស្ស។
បស្សន្តានំ ទេវានំ។ រាជា នោតិ អម្ពាភំ រាជា ទេវសេដ្ឋោ។ ទុតិយំ អាសនំ
លភតីតិ សក្កេ និសិន្នេ តស្ស អនន្តំ ទុតិយំ អាសនំ លភតិ។ តស្មា
ទេវសេដ្ឋតាយ សក្កោ វិយ ការវដ្ឋានិយោ, យតោ សក្កោ “តស្ស ធនគ្គំ
ឧល្លោកេយ្យោថា”តិ អាហា។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។ អសុរេហិ បរាជិតោតិ

អសុរេហ៍ បរាជយំ អាចារិកោ។ រាជធនំ ទិស្វាតិ បរសេនាយ ឧបគន្ធន្តិយា
ឧជ្ជិវរាជមត្តម្យំ ទិស្វា វិចិត្រាបិ តំ រាជធនំ ទិស្វា ភិក្ខុភារេន បលាយនធម្មោ។

យស្ស ធនគ្គបរិត្តស្ស។ អានុភារោ វត្ថុតិ អសម្មុទ្ធិក្ខតាហិបិ នេវតាហិ
សិរសា សម្មុជ្ជិតត្ថេតោ។ ចោរភយាទីហិតិ អាទិ-សន្តេន រោគភយាទីនព្វោវ
វដ្តទុក្ខស្ស ច សង្គហោ ទដ្ឋញ្ញាវិធិនា ភាវិតេ បរិត្តស្ស អត្ថេ
ឧបចារជ្ឈានាទីនម្យំ ឥដ្ឋនតោ។

ធីយវាបីនាមកេ គាមេ ចេតិយំ ធីយវាបិចេតិយំ។ មុនុវេទិកា នាម ហម្មិយំ
បរិត្តិបិត្វា កតវេទិកា។ ពុទ្ធកតំ សតី ឧបជ្ឈបេត្វា បរិត្តវក្ខតុត្ថិ អាហា។
បរិត្តស្ស អានុភារេន ទ្វេ ឥដ្ឋកា... បេ... អដ្ឋសុ។ តថា ហិ តស្មី និស្សេណិយំ
វិចេត... បេ... អដ្ឋសុតិ។

ធនគ្គសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. វេបចិត្តិសុត្តវណ្ណានា

២៥០. “មហានុភារតាយ អសុរាជំ ចិត្តវេបនេន វេបចិត្តិ” តិ វទន្តិ។ ឥសីហិ
បន អភយំ យាចិតេ “ភយមេវ ទទាមី” តិ វត្វា តេហិ “អក្ខយំ ហោតុ តេ
ភយ” ត្ថិ អភិសបវសេន វុត្តកាលតោ បដ្ឋាយ វេបនចិត្តតាយ “វេបចិត្តិ” តិ
វុច្ឆតិ, យំ លោកិយា “បុលោមា” តិ ច វទន្តិ។ និចាតបទានិបិ កានិចិ
អត្ថវិសេសជោតកានិ ហោន្តិ តិ អាហា “និចាតមត្ត” ត្ថិ ហេតុអត្ថានីមេត្ត
អសម្ពុរតោ។ តន្តិសក្កំ នេវានមិទ្ធិ។ កណ្ណោ បញ្ចមេហិតិ
កណ្ណាពន្ធនបញ្ចមេហិ, វិភត្តិអលោបេន និទ្ទេសោ។ ចិត្តនេវាតិ “ឥមំ ពន្លាមិ,
អយំ ពន្លត្វ” តិ ឧប្បន្នចិត្តនេវ។ ពន្លតិ ពន្លោ ហោតិ, អយំ នេវានុភារោ។
មុច្ឆតិ តិ ឯត្តាបិ ឯសេវ នយោ។ ទសហិតិ “ចោរោសី” តិ អាទិនា ឥធន វុត្តហិ

ធនបរិ។ តេជានាហ “ឥមេហី” តិ។ និព្វត្តិត្វា ចរិកាលតំ ឧបាទាយ ខុំសនវសេន
វេទតិ “ជវសក្កា” តិ។ ន តំ អក្កោសំ មនសិ ករោតិ ធីយវត្ថំ ខន្តិសោរច្ឆេសុ
និរុទ្ទ្យ អជ្ឈាសយត្តា។ មហាបជិត្តហណ្ឌន្តិ មហន្តំ ឧបសមព្យញ្ញនំ។ អស្សាតិ
វេបចិត្តស្ស។

បដិសំយុដេតិ បដិសត្ត ហុត្វា សំយុទ្ធី ករេយ្យ។ តេជានាហ “បដិប្បរេយ្យ” តិ។
ឧបសមំ... បេ.... មញ្ញេ ឧបសមេនេវ បច្ចត្តិកស្ស នាយកភូតស្ស កោដស្ស
បដិសេធនតោ។ តាធិសេ ហិ កោដោ បដិកិរិយំ អលភន្តោ អនុបាទានោវិយ
ជាតវេនោ វុបសម្មតិ។ យទា-សន្នោ ហេតុអត្តោ, ន កាលត្ថោតិ អាហ “យស្មា
តំ មញ្ញតិ” តិ។ តាវនេវ ទ្វេ គាវោ យុជ្ឈន្តេតិ តស្មីយេវ ខណោ ទ្វីសុ គោណោសុ
យុជ្ឈន្តេសុ។

ខន្តិតោ ឧត្តរិតរោ អញ្ញោ អត្តោ នវិជ្ជតិ អនន្តរេវ អស្សវិរោធំ អនត្ថំ
បដិពាហិត្វា ធិដ្ឋធម្មិកស្ស ចេវ សម្មរាយិកស្ស ច សវីធានតោ។ តំ ខន្តី បរមំ
អាហុ សេដ្ឋពលំ វិរោធបច្ចយំ អភិភុយ្យ បវត្តនតោ។ ពាលយោគតោ ពាលោ,
តស្ស ពលំ ពាលពលំ, អញ្ញាណន្តិ អាហ “ពាលពលំ នាម អញ្ញាណពល” ន្តិ។ តំ
យស្ស ពលន្តិ តំ អញ្ញាណពលំ យស្ស បុគ្គលស្ស ពលំ, អពលមេវ តំ
បញ្ញាពលេន វិទ្ធីសេតព្ពតោ។ បដិវត្តា នវិជ្ជតិ ធម្មដ្ឋំ បដិប្បវិទ្ធា អភិភវិទ្ធា
បវត្តា នត្ថិ។ បដិវចនមត្តំ បន កោចិ វេទេយ្យបិ, តំ អការណន្តិ ធស្សេន្តោ
“បដិប្បវិទ្ធា វា” តិ អាធិមាហ។ ពាលពលន្តិ “បដិប្បវិទ្ធា” តិ វេចនស្ស
ការណាវចនំ។ តស្សេវ បុគ្គលស្ស បដិកុដ្ឋនកស្ស។ នាទត្តាវិត ក្កនតោ ឧភិទ្ធី
អត្ថំ។ តិកិច្ចន្តន្តិ អនត្ថបដិពាហនមុខេន បណ្ឌិតកិច្ចករណេន បដិសេធន្តំ។
“ពាលោ អយ” ន្តិ ឯវំ បញ្ញាបេតុំ ហេតុផលានំ អនវេពោធតោ ចតុសច្ចធម្មេ
អនេកាតិ។

វេបចិត្តិសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

៥. សុភាសិតជយសុត្តន្តបិដក

២៥០. “ធរកតាយា”តិ វត្ថា តស្ស វត្ថំ ធរកការំ ទស្សេតុំ “ឯវំ
កិរស្ស”តិ អាទិមាហ។ គាហន្តិ លទ្ធិ។ មោចត្វាតិ យស្ស បុន “ចោរោ”តិ ឧត្តរ
វត្ថំ ន សក្កាតិ, ឯវំ វិមោចត្វាតិ បឋមំ វត្ថំ ន សក្កា។ គរុតិ ភារិយំ, ទុក្ខរន្តិ
អត្តោ។ បច្ឆាតិ “បរស្ស”តិ វុត្តោ សោ កិញ្ចា បឋមំ វនន្តោ អត្តនោ អធិប្បាយំ
បវេទេតិ នាម, តំ យថាសត្តិ វិធិតមនោ តស្ស ឧត្តរ វត្ថំ សក្កាតិ។ តេនាហ
“បរស្ស វចនំ អនុកន្ធា បន បច្ឆា សុខំ វត្ថុ”ន្តិ។ អបិ ច អសុរិន្ទន “ហោតុ,
ទេវានមិន្ទ, សុភាសិតេន ជយោ”តិ បឋមំ វត្ថំ, វិសេសោ ច បុព្វំ ឧបនេន្តំ
អនុវត្តតិ។ វចសិ កុសលោ សក្កោ ទេវរាជា តំ វិសេសំ តេនេវ បុព្វំ
ឧបនយាបេន្តោ ឧបលាបនវសេន “តុម្ភេ ខេត្តា”តិ អាទិមាហ។ បុព្វទេវាតិ
សក្កបមុខាយ ទេវបរិសាយ លោកេ បុព្វេវ ឧប្បន្នត្វា “បុព្វទេវា”តិ
បសំសវចនំ។ វេបចិត្តិ សន្ធាយ “តុម្ភេ”តិ “បុព្វទេវា”តិ ច វុត្តត្វា “តុម្ភាកំ តាវ
បវេណិ អាគតំ ភណាថា”តិ វុត្ថំ។ ការវដ្ឋានិយត្តា វេបចិត្តិនោ
ពហុវចនបយោគោ។ ទណ្ឌាន អវចារោ អវចរណំ ទណ្ឌាវចរោ, នត្តិ ឯត្ថ វុត្តោ
ទណ្ឌាវចរោតិ អទណ្ឌាវចរោ, សក្កេន វុត្តោ គាថាយោ។

សុភាសិតជយសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

៦. កុលាវកសុត្តន្តបិដក

២៥២. រថសន្តោតិ រថាលង្ការភូតានំ កិច្ចិណិកជាលាទីនំ សន្តោ។ តថា
ធជសន្តោ។ អាជានីយសន្តោតិ អាជានីយានំ ហាសិតសន្តោ ច។
ករុណាសមាវដ្ឋិតហនយោតិ ចាលានំ អនុបរោជេន បណាមិតចិត្តោ។

ឡើយសាមុទេវតា រថកប្បវត្តមុខេន។ បុញ្ញបច្ចយនិព្វត្តោតិ ឧទ្ធារំ សុវិបុលំ បុញ្ញំ
បច្ចយំ កត្វា និព្វត្តោ។ នសង្ខតំ កត្តចំ អប្បជិយដ្ឋនេន គច្ឆន្តោ។
សិម្ពលិវនេនាតិ សិម្ពលិវនមជ្ឈេន។ វិភគ្គំ និម្មជិតន្តំ ឥតោ ចិតោ វិភគ្គញោវ
និវរសេសតោ មជិតញា ហោតិ។

កុលាវកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. នទុត្តិយសុត្តវណ្ណានា

២៥៣. សុបច្ឆតិកោតិ សុដ្ឋអតិវិយ បច្ឆតិកោ បដិសត្ត។ គហិតោសីតិ
នេវចាសេន ពន្ធិត្វា គហិតោ អសិ។ ពន្ធាវ អហោសិ សក្កស្ស បុញ្ញានុភាវេន។
ចេតិយរាជា កិរ ឥមស្មី កប្បេ តតោ បុព្វេ កេនចិ អវុត្តបុព្វំ ខវមុសាវាធំ
អភាសិ, តាវនេវ វិវជ្ឈិត្វា មហាបថវិយាវិវេ ទិនេ និបតិត្វា
អវីចិអគ្គិជាលានមិន្ទនមហោសិ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ “ចេតិយរញ្ជោ ចាបំ
សន្ធាយា”តិ។ មហាចាចានីតិ មហន្តានិ ករុតរាទិ ចាចានិ។ តថា ហិ
វេបចិត្តិនោ សបថករណេ និទស្សនភាវេន ឯតានិ អដ្ឋកថាយំ អាគតានីតិ។

នទុត្តិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. វេរោចនអសុវិន្ទសុត្តវណ្ណានា

២៥៤. ឆ្វាវចាលរូបកានិវិយាតិ ឆ្វាវចាលាការេន កតបដិមាយោវិយ។
វាយមេថេវ, ន អន្តរា សំកោចំ អាបន្នេយ្យាតិ អធិប្បាយោ។ និប្បន្នសោកនេសូតិ
និប្បន្នភាវេន សុន្តរេសុ។ សព្វេ ហិ អនិប្បន្នា អត្តា ន សោកន្តិ។ កិច្ចជាតាតិ
វិប្បកតតភាវេន សញ្ញាតកិច្ចា។ អកិច្ចជាតោតិ អសញ្ញាតកិច្ចា កិច្ចាហិតោ
នាម នត្តិ កមនដ្ឋិតសយននិសង្ខាទិវសេន ឧប្បជ្ឈនកុក្ខវិនោទនការតោ។

សំយោគបរមាត្រូវ សម្ភោគាតិ ឥសេសំ សត្តានំ សំគុញ្ញតត្ថវត្ថុនិ នាម
បកតិយាវិរោធសីលានិបិ អសំយោគេន វា អសុន្ទរានិបិ, តានិ
អភិសម្ព័ន្ធរណបចនសំយោជនបរមាទិ វេទិតញ្ញានិ តថា សតិ
សម្ភោគារហការ្យបគមនតោ។ តេនាហ “ចារិវាសិកឌុទនាទីនី”តិអាទិ។
ឧណ្ណាបេត្វា បរិគុញ្ញតត្ថយុត្តេ បរិកដ្ឋិត្វាតិ អធិប្បាយោ។

វេរោចនអសុរិន្ទសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. អរញ្ញាយតនសីសុត្តវណ្ណានា

២៥៥. ជាមាតិកា វុច្ឆតិ ធីតុបតិ, សសុរោ ភរិយាយ បិតា, តស្មា ឥសេ
អន្តវត្ថិនោ ទ្វេ ជនា សក្កវេបចិត្តិនោ សុជាយ វសេន ជាមាតិកសសុរា។
“ចិរទិត្តិតាន”ន្តិ ទិត្តិត្វា បព្ពជិត្វា ចិរកាលានំ វតសមាទានវសេន ឥតោ
ពាហិរកានំ បព្ពជិតានន្តិ អាហ “ចិរសមាទិន្ទវតាន”ន្តិ។ ឥតោ បដិក្កមាតិ
ឥតោ យថាបិតដ្ឋានតោ អបេហិ អបក្កម។ ន បដិក្កលសញ្ញិនោ គុណ
ការវយោគតោ។ ទេវា ហិ យេតុយ្យេន “មយំ បុព្វេ គុណវន្តេ បយិរុចាសិត្វា
តេសំ ឌុវាទេ បត្វា បុញ្ញានិ ឧបចិនិត្វា ឥធូបបន្នា”តិ គុណវន្តេសុ អាទរការំ
ឧបជ្ឈបេន្តិ។

អរញ្ញាយតនសីសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. សមុទ្កកសុត្តវណ្ណានា

២៥៦. ចក្កវាឡមហាសមុទ្ធិបិដ្ឋិយន្តិ ចក្កវាឡបព្ពតចាទសមន្តា
មហាសមុទ្ធិតិរិបិដ្ឋិយំ។ យថេវ សិនេរុសមីបេ មហាសមុទ្ធា អនុបុព្ពនិដ្ឋោ
អនុបុព្ពចោណា អនុបុព្ពបញ្ញារោ, វរំ យេតុយ្យេន ចក្កវាឡចាទសមីបេបិ។

តេជោបា “រដ្ឋបញ្ជីវិទ្យាល័យកម្ពុជា” តិ។ វត្តប្បកាវស្វតិ អនុវត្តសុត្ត
វត្តប្បកាវស្វតិ។ អស្សមបទេនាតិ អស្សមបទេវេមន្តេន។ ឯវំ ចិន្តយីស្វតិ “យំ
នួន មយ” ឆ្លុះអាទិនា យថា ចាឡិយំ អាគតំ, ឯវំ មន្តយីសុ។

ឥន្ទ្រតករោតិ យទិឡិកករណំ។ ទុដ្ឋានិ ទុរាសយានំ។ តេ បន ទុដ្ឋន្ត្រាសយា
វិវុទ្ធា ហោត្តិ អាហា “ទុដ្ឋានំ វិវុទ្ធាន” ឆ្លុះ។ បវុត្តន្តិ ពិជំ សន្ធាយ វិបិ តំ។ តេជោបា
“ខេត្ត បតិជ្ជាបិត” ឆ្លុះ។

សាយមាសកត្តន្តិ សាយំ អសិតត្ថកោជនំ។ យថាវាវំ ភក្ខិតមេតំ ទេវានំ
វិយ សុខុមំ គុរុវាសញ្ច ន ហោតិ តិ “ភក្ខ” ឆ្លុះ វុត្តំ។ គេលញ្ញាជាតន្តិ
សញ្ញាតគេលញ្ញំ។ វេបតិ កម្មតិ បវេជតិ។

សមុទ្ធកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បឋមវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយវគ្គោ

១. វតបទសុត្តវណ្ណានា

២៥៧. សមាទាតត្ថតោ វតានិ, អញ្ញមញ្ញំ អសង្ករសភាវេន បព្ពជិតត្ថតោ
បទានិ, តតោ ឯវំ អសំកិល្លាភាគាតិ កត្វា “វតកោដ្ឋាសានី” តិ វុត្តំ។
សមត្ថានីតិ បុញ្ញវិសេសតាយ បុដ្ឋកវេជលនិព្ពត្តនេន កិត្តិសញ្ញានេន ច សមំ
អត្ថានិ សមត្ថានិ។ បរិបុណ្ណានីតិ អខណ្ឌាទិភាវេន សព្វសោ បុណ្ណានិ។
សមាទិន្នានីតិ តត្ថ សក្កច្ចការិកាយ សម្មា អាទិន្នានិ។ មាតុលានីតិ បិតុភគិនី,
ន យា កាចិ មាតុលស្ស ភរិយា កុលដេដ្ឋកានំ អធិប្បតត្តា, ភរិយាបិ វា

មាតុលសម្ពន្ធតោ គហេតត្តា, តថា សតិ មហាបិគុកិរិយាជីនម្បិ សង្គហោ
ទដ្ឋត្តោ។

អាទិ-សន្តោ ជេដ្ឋកគិន្តំ សង្គហោ។ អបចិត្តិការកោតិ តេសំ
បច្ចដ្ឋានករោ។ យោកោចិ ទទន្តោបិ សាបេក្ខោ ទេតិ, សោ មុត្តចាកោ ន
ហោតិ, អយំ បន ន វុត្តិ “មុត្តចាកោ ហោតិ” តិ វុត្តំ។ វិស្សជ្ជចាកោតិ
និរបេក្ខបរិច្ចាកោតិ អត្តោ។ យថា ចាណាតិចាតពហុលោ
“លោហិតចាណី” តិ វុច្ចតិ, តថា ធានពហុលោ “បយតចាណី” តិ វុត្តោតិ អាហ
“ទេយ្យធម្មធានត្ថាយ សទា ឆោតហត្ថោ” តិ។ វេស្សគ្គរតោតិ ទេយ្យធម្មស្ស
បរិច្ចជនេ អភិរតោ។ បរេហិ យាចិតញ្ញារហោតិ បរេហិ យាចិត្តំ យុត្តោ
ឥច្ឆិតស្ស អត្តស្ស តារទេវ វិស្សជ្ជនតោ។ ធានេនេវ យុត្តោតិ សព្វកាលំ
ធានេនេវ យុត្តោ អភិណ្ណំ បវត្តមហាធានត្ថោ។ ធានេ ច សិរិភាគេ ចាតិ បរស្ស
សម្បណ្ណំ កត្វា បរិច្ចជនសម្ព័ន្ធតេ ធានេ ច អត្តនា បរិគុញ្ញិតត្ថតោ
សិរិភជនសម្ព័ន្ធតេ សិរិភាគេ ច រតោ អភិរតោ។

វតបទសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. សក្កនាមសុត្តវណ្ណានា

២៥៨. មនុស្សក្ខតោតិ មនុស្សសុ ក្ខតោ, មនុស្សត្ថំ វា បត្តោ។ អាវសថន្តិ
និវាសដ្ឋានំ ការេត្វា អធាសិ, តស្មា វាសំ អធាសីតិ វាសវោ។ អត្ត-សន្តោ ឥធ
ការណាបរិយាយោតិ អាហ “សហស្សម្បិ ការណាន” តិ។ ស្វាយមត្តោ ហេដ្ឋា
វិភាវិតោវ។ វិនិច្ឆ័នតិ, តស្មា សហស្សំ បញ្ញាអក្ខិនិ ឯតស្សាតិ សហស្សក្ខោ។
មយំ វុច្ចតិ ធនំ, តំ បន សទ្ធាសម្ព័ន្ធតំ មយំ អស្ស អត្ថិតិ មយវា។ បុរេ ធានំ

ធនាគីតិ បុរិទ្ធនោ អនុនាសិកលោបំ អកត្វា។ បុញ្ញានិ កាតុំ សក្កោតិ តិ
សក្កោ។

សក្កនាមសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៣. មហាលិសុត្តវណ្ណាន

២៥៩. សោតិ សក្កោ ទេវរាជា។ ពហុវចនេ វត្ថុព្រូ ឯកវចនំ វុត្ថំ។ វុច្ចតិ តិ
វចនំ, អត្ថោ។ តស្មា ពហុវចនេតិ ពហុម្ហិ អត្ថតិ អត្ថោ។ យថា បដិបជ្ឈន្តោ
អនុក្កមេន តេ ធម្មេ សមាធិយិត្វា សក្កោ សក្កត្ថំ អជ្ឈតា, តំ បដិបត្តី ទស្សេតុ
“សក្កោ កិរា” តិអាទិ វុត្ថំ។ អនន្តរេតិ សក្កភាវស្ស អតីតានន្តរេ អត្ថភាវេ។ តំ
សព្វន្តិ សក្កស្ស មយមាណាវកាលេ សម្មាបដិបត្តី, តាយ
សក្កភាវុបគមនញ្ចាតិ តំ សព្វំ។ វុត្ថោ, តស្មា តត្ថ វុត្ថនយេនេវ វេទិតញ្ចាតិ
អធិប្បាយោ។

មហាលិសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៤. ទលិទ្ធសុត្តវណ្ណាន

២៦០. មនុស្សទលិទ្ធាតិ មនុស្សេសុ ទុគ្គតោ។ មនុស្សការុញ្ញតន្តិ
មនុស្សេសុ បរមនិហ័នតំ។ មនុស្សកបណោតិ មនុស្សេសុ វា បរមនិហ័នោ។
តស្មី ហ្មនេតិ តស្ស ទេវបុត្តស្ស តស្មី ឧប្បជ្ឈនជ្ជានេ។ លាមកតោ ចិន្តេន្តិ តិ
តស្ស បុរិមវត្ថុំ និស្សាយ ហ័នតោ ចិន្តេន្តិ។ កថេន្តិ តមេវ បរេសំ កថេន្តិ។
វិត្តាវេន្តិ វុត្ថមត្ថំ វិត្តាវិកំ ករោន្តិ។ សព្វនា បរិច្ឆិដ្ឋ បរិវាសម្បន្នោ ហុត្វា
អឱដ្ឋវតនេ ហត្ថិក្ខន្ធន្ទេ មហាច្ឆរាជានុភាវេន និសិន្នត្តា ជនកាយេន
សមុល្លោកិយមាណោ។ អវលម្ពន្តិ ឱលម្ពន្តិ។ វន្តនមត្ថំ វា នាហោសិ, អញ្ញនត្ថុ

បច្ចេកពុទ្ធតោ អត្តនោ សមាធនវកិរិយំ បច្ចាសីសតិ។ តេន វុត្តំ
 “សោ”តិអាធិ។ ក្លាយន្តិ កោ អយន្តិ ព្យាបន្នវសេន វេទតិ។ កាឡវត្ថុហិ
 សុត្ថហិ សិព្ពិតត្តា វណ្ណាវិការំ ទិស្វា “កុដ្ឋិច្ឆវរាទិ ចារុតោ”តិ អាហា។
 មហានិរយេ និព្ពត្តិត្វា មហាទុក្ខំ បច្ចនុភោតិ។ តទន្ធរូបចាបកម្មស្ស
 វិចាការវសេសេន លទ្ធាកាសេន រាជគហេ... បេ... បដិសន្ធិ គណ្ហិ។ កាមញ្ញ
 ឯត្ថ បដិសន្ធិគ្គហណំ កុសលកម្មេនេវ, តស្ស បន អកុសលកម្មស្ស
 វិចាកិនោ ពលវភាវតោ វុត្តំ “វិចាការវសេសេនា”តិ។ តេនាហ
 “គហិតកាលតោ... បេ... និក្ខន្តោ”តិ។ ភិក្ខាយ ចរិតុំ សមត្ថកាលតោ បដ្ឋាយ
 រោគស្ស ពលវតាយ មំសានិ... បេ... បតន្តិ។ ញាណំ បេសេត្វាតិ
 វិបស្សនាបដិចាជិយា ភាវនាញាណំ និព្ពានំ បដិបេសេត្វា បវត្ថេត្វា។ ឥន្ទ្រិយានំ
 បរិបក្កត្តា សត្ត ទេសនាវិលាសេន សោតាបត្តិជលេ បតិដ្ឋិតោ។ បុម្ភជន្តិ
 ចាទបុម្ភជំ។ កុដ្ឋិនោ ហិ សកលចាទតលំ មា វុជិតិ បុម្ភជំ កត្វា តំ ចាទតលេ
 ពន្ធិត្វា គច្ឆន្តិ, មត្តិកចាតិ ភិក្ខុត្វាវិយ តថា និហ័នមនុស្សត្ថភាវតោ ចរិត្វា
 សុវណ្ណាចាតិ បដិលកន្តោវិយ ទេវត្ថភាវំ គណ្ហាន្តោ បុតិចិត្តតោ ទុតិយចិត្តវារេ
 អាធានចិត្តក្ខណោ ទេវលោកេ និព្ពត្តោ។

មគ្គោតតាតិ មគ្គាធិគមនេន អាគតា ឧប្បន្នា។ អរិយកន្តសីលន្តិ
 អរិយានំ កន្តំ មនាបំ មនោរមំ សីលធម្មំ។ អរិយានំ អធិចិត្តអធិបញ្ញាសិក្ខាវិយ
 អធិសីលសិក្ខាបិ សព្វា អតិវិយ កន្តា ឯវាតិ អាហ “កិញ្ចាបី”តិអាធិ។ ឥមស្មី
 បនត្ថតិ ឥមស្មី សោតាបន្នស្ស ភវសម្ពាតេ អត្ថេ និព្វារេត្វា វុច្ឆមាទេ។
 បញ្ចាសីលម្បិ យស្មា ទិដ្ឋិវិយ ភវន្តវេបិ អប្បហីនំ។

ទលិទ្ធសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. រាមណាយ្យកសុត្តវណ្ណានា

២៦១. អារមន្តិ ឯត្ថ សត្តាតិ អារាមា, មនោរមា ឧបវនាទយោ។ តេ ឯវ
ចេតេន្តិ ឯត្ថ សទ្ធាយ អត្តនោ បីតិសោមនស្សំ សន្ធិហន្តិតិ ចេតិយាតិ ច វុច្ចន្តិ។
មនុស្សរមណីយភាវស្សាតិ មនុស្សនំ អារមណីយភាវស្ស។ តស្ស បន
សីលាទិគុណាវសេន អចិន្តេយ្យបរិមេយ្យនុភាវតាបិ ហោតីតិ ភគវា “នាគ្បន្តិ
សោឡសិ”ន្តិ អវោច។ អចេតនាយ ភូមិយា រមណីយតា នាម គុណាវិសិដ្ឋានំ
អរិយានំ សេវនវសេន វេទិតញ្ញាតិ វុត្ថំ “ឥនានិ...បេ... គាមេ វាតិអាទិមាហា”តិ។

រាមណោយ្យកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. យជមានសុត្តវណ្ណានា

២៦២. យជន្តានន្តិ ទក្ខិណោយ្យំ ឧទ្ទិស្ស ទេន្ទានំ។ អដ្ឋប្បត្តិកោ
សុត្តនិក្ខេបោតិ ទស្សេត្វា អត្តវណ្ណានំ កាតុំ “តនា កិរា”តិអាទិ វុត្ថំ។ អគ្គន្តិ
សេដ្ឋំ។ តេហិ តេហិ វា យថាលទ្ធសប្បិអាទយោ មា នស្សន្តុ, អគ្គភាវេន
គហិតានិ សប្បិអាទិនិ កេវលំ អគ្គិម្ហិ ឈាបនេន, ទេវា មនុស្សា មិច្ឆាកាហោន
មា នស្សន្តុ។ តក្កេនាតិ តក្កមត្ថេន។ “កថេមា”តិ អម្ពេ មញ្ញេ, ឥនានិ បស្សេ, បច្ចក្ខតោ អយំ វោ...បេ... អាគច្ឆតីតិ អាហំសូតិ យោជនា។

ឧបដិវិចាកន្តិ ឧបដិសុ វាវិបច្ឆតិ, ឧបធម្មោ វាវិចាកា ឯតស្សាតិ
ឧបដិវិចាកំ។ វិចារវន្តំ ហោតិ វិបុលបក្ខតាយ។ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អទំសុ
“សម្មាសម្ពុទ្ធន មហាប្រហ្មនា ច ឯវំ ឱវាទោ ទិន្នោ”តិ។

យជមានសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. ពុទ្ធវន្តនាសុត្តវណ្ណានា

២៦៣. ឧដ្ឋហតិ ឧដ្ឋានំ កាយិកវិយំ ករោហិ។ តេនាហ “វិចរ,
 លោកេ”តិ។ ចេតសិកវិយំ បនភគវតា មត្តកំ ចាបិតមេវ។ តេនាហ
 “វិជិតសង្កាមា”តិ។ ធានសយោជនិកស្ស ឧច្ចភាវេន។ វិត្តារតោ បន
 អាយាមតោ ច អនេកយោជនសតសហស្សបរិមាណចក្កវាឡំ អតិព្យាបេត្វា
 បិតស្ស។ បន្ទភាវតិ ចាតិតភារ។ និក្ខេបិតព្ពតោ ភាវតិ អាហ
 “ឌុរេបិតទន្ធា”តិអាទិ។ តេ ហិ តំសមដ្ឋិនោ បុគ្គលស្ស សម្មាគនដ្ឋេន ភាវ
 នាម។ វុត្តញ្ញេតំ “ភាវា ហវេ បញ្ចក្ខន្ធា”តិ (សំ. និ. ៣. ២២)។ តទេកទេសា ច
 កិលេសាភិសង្ខារា។ បន្ទវសាយ បុណ្ណមាយ វត្ថុន្តិ យថា បន្ទវសបុណ្ណមាយ
 វត្ថុយំ បរិបុណ្ណកាលេ ឧបក្កិលេសវិមុត្តោ ចន្លោ សោភតិ, ឯវំ តវ ចិត្តំ
 សត្តសោ ឧបក្កិលេសវិមុត្តំ សោភតីតិ អធិប្បាយោ។

ពុទ្ធវន្ទនាសុត្តវល្លាណា និដ្ឋិតា។

៨. គហជ្ឈវន្ទនាសុត្តវល្លាណា

២៦៤. បុទុទ្ធិសាតិ ពហុទិសា។ កា បន តាតិ អាហ “ចតស្សោ ទិសា
 ចតស្សោ អនុទិសា ចា”តិ។ អនុទិសាគហណោន ចេត្ត ឧទ្ធី អនោបិ កយ្ហតីតិ ច
 ទស្សេតិ។ ភូមិវាសិនោតិ ភូមិបជិតទុវុត្តិនោ។ ឯតេន វុក្ខបព្ពតនិវាសិនោបិ
 គហិតា ហោន្តិ។ ចិវវត្ថុសមាហិតចិត្តេតិ ឧបចារប្បនាលាណានិ ឧប្បាទេត្វា
 អបរិហ័នជ្ឈានតាយ ចិវកាលំ សមាហិតចិត្តេ។ អាចាលាកោដិកន្តិ
 ជីវិតបរិយន្តំ យាវជីវំ។ ឯវមាទីតិ អាទិ-សន្ទេន អវសេសបុញ្ញកិរិយវត្ថុនិ
 សង្កណ្ហាតិ។ និច្ចសីលវសេន បញ្ចហិ, និយមសីលវសេន ទសហិ។ ចិ-សន្ទេន
 តតោ កតិបយេហិ ឧចាសថសីលវសេន អដ្ឋហិបីតិ ទស្សេតិ។ ធម្មិកេហិតិ
 ធម្មតោ អនបេតេហិ។ បមុខោតិ បមោក្ខោ។

កហដ្ឋវន្តនាសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. សត្តវវន្តនាសុត្តវណ្ណនា

២៦៥. ព្រហ្មជាណុកោតិ ធិក្ខណជាណុមណ្ឌលំ បដវិយំ បបេត្វា
វន្តមនោ ព្រហ្មជាណុកោ នាម តថាភូតោ ហុត្វា។ យជិតព្ពតោ យក្ខោ,
បូជនីយោ។ ឯវំ បូជារិសេសយោគតោ សក្កោតិ អាហា “សោ យក្ខោតិ សោ
សក្កោ”តិ។ សក្កស្ស នមក្ការភាជនភូតញ្ញំ បុច្ឆន្តោ មាតលិ “កោ នាម សោ
យក្ខោ”តិ អាហា។ គុណនេមិត្តកេហិតិ គុណហេតុកេហិ អនន្តានិ ហិ ពុទ្ធានំ
នាមានិ, តានិ ច ខោ សព្ពានិបិ គុណនេមិត្តកានេវ។ អនន្តគុណត្វា។ វុត្តញ្ញេតំ

-

“អសន្ន្យយ្យានិ នាមានិ, សគុណេន មហេសីនោ;
គុណេន នាមមុទ្ទេយ្យំ, អបិ នាមសហស្សតោ”តិ។ -

តស្មា អនោមនាមន្តិ បរិបុណ្ណគុណនាមន្តិ អត្ថោ។ សមតិក្កមេនាតិ សម្មា
សមុច្ឆិន្តនវសេន អតិក្កមនេន។ កិលេសារីនំ អបេតចយោតិ អបចយោ, សោ
អារមិតព្ពជ្ជន អាហមោ ឯតេសន្តិ អបចយារាមា។ តេនាហា “វដ្ឋវិទ្ធិសនេ
រតា”តិ។

សត្តវវន្តនាសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. សង្ឃវន្តនាសុត្តវណ្ណនា

២៦៦. បូតិម្ហិ ទេហោ មាតុ សរីរេ សយនតោ, អត្តនោ ឯវំ វា បូតិទេហំ សរីរំ
តស្មី បិតតាយ អវត្តវិទ្វា សយនតោ បូតិទេហសយាតិ យោជនា។
កុណបម្ពេតេតិ ឯតេ មនុស្សា អសុចិទុគ្គន្ធដេតុច្ចបដិក្កលេ មាតុកុច្ឆិសន្នាតេ

កុណាបង្ខំ ធន មាសេ និមុត្តា។ តេសំ កិណ្ឌាម តំ បិហាយសីតិ យោជនា។
ឯតេសំ ឯតំ វិហាយមីតិ ឯតេសំ ឥសីនំ ឯតំ សម្មាបដិបត្តិ វិហាយមិ។ ឥនានិ តំ
បដិបត្តិ ទស្សេតុំ “ន តេ សំ កោដ្ឋេ ឡិបេន្តី” តិ វុត្តំ។ ធម្មំ កោដ្ឋេ ន បក្ខិបន្តិ
បក្ខិបិតត្ថស្ស ច អភារតោ។ តេនាហ “ន ហិ ឯតេសំ ធម្មា” តិ។ បរេសំ និដ្ឋិតតិ
បរេសំ គហិតំ សន្តកំ តេសំ ចាកាយ និដ្ឋិតំ។ ភិក្ខុចារវត្តេនាតិ
បិណ្ឌាចរិយាយ។ ឯសមាធា បរិយេសន្តា។ ឯវំ បរិយេដ្ឋេន។ យាបេន្តិ, ន ឯសន្តិ
អនេសនំ។ សុសមាទិន្នសុន្ទរវតាតិ សុដ្ឋ សមាទិន្នសោភនវតា។

ឯវំ សុភាសិតភាសិនោតិ គន្ធមុវិបស្សនាមុរាជំ វសេន
គុណាបរិមាណសុភាសិតស្សេវ ភាសនសីលា។ អរិយេន តុណ្ហិក្ខុតេន
តុណ្ហិក្ខុតា។ តតោ ឯវំ មនស្ស សាតិសយំ សមញ្ញា។ គហិតទណ្ឌោសុ
បរាមាសាទិបយុត្តេសុ ទណ្ឌាធានាទិហេតុ
ឧប្បជ្ឈនកកិលេសបរិធិបាហារវតោ និព្ពតា។ តេនាហ “វិស្សជ្ជទណ្ឌា” តិ។
សាធានេស្វតិ សភវាធានេសុ។ អនាធានាតិ តត្ថិវហិតា។ តេនាហ
“កវយោនី” តិអាទិ។

សង្ឃវន្តនាសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ទុតិយវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. តតិយវគ្គោ

១. វេទ្យាសុត្តវណ្ណនា

២៦៧. វុត្តតមេវ ហោជ្ជា ទេវបុត្តសំយុត្តវណ្ណនាយំ។

វេទ្យាសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ទុព្ពណ្ណិយសុត្តន្តបិដក

២៦៨. ទុព្ពណ្ណា ទុទ្ទសិកោ វិរូបវណ្ណោ។ ឱកោជិមកោតិ វស្សភាវេន
អវវកោជិមកោ។ សក្កេន គហិតនាមមេវេតំ, ន បនសោ តថាវុចោ កោចិ
យក្ខោ។ តេនាហ “ឯកោ រូចាវចរព្រហ្មា” តិ។ យទិ ឯវំ កស្មា សោ តថាវុចោ
ហុត្វា អាគតោតិ អាហ “សក្កោ កិរា” តិ។ កចំ បនេត្ថ ញាយតិ “សោ ឯកោ
រូចាវចរព្រហ្មា, ន បនេសោ អវវុទ្ធកយក្ខោ” តិ យុត្តិ ទស្សន្តោ
“អវវុទ្ធកយក្ខោ បនា” តិ អាទិមាហ។ ទេវានំ វចនំ សុត្វា។ ជរុសេនាតិ
ជរុសសមាចារេន។ “កោ នាម មយ្ហំ អាសនេ សន្និសិន្នោ” តិ អក្ខន្តិ
អនុប្បាទេន្តោ ខន្តិយំ វត្វា។ ពលវចិត្តិការន្តិ គរុតំ សក្ការពហុមាសំ។
និចវត្តិយាតិ បរមនិបច្ចការេ សុវុបសមនេ ច ទស្សិយមនេ។ សក្កស្ស តាយ
ឯវ អាចារសម្បត្តិយា សក្កាសនេ ហានុំ, អត្ថនោ ច អាវិកានុំ អសក្កោន្តោ
អន្តរាយិ។ ឧបហតចិត្តោម្ហីតិ ខន្តិមេត្តានុទ្ទយាសញ្ញាវតោ បរស្មី
ឧបហតចិត្តោម្ហីតិ សក្កោ អត្ថនោ សភាវំ វទតិ។ កោជវសេ វត្ថុតុន្តិ កោជេន
អត្ថនោ វសេ និព្វត្ថតុំ ន សុករោម្ហី, អថ ខោ កោជំ មយ្ហំ វសេ ន វត្ថុមីតិ
អធិប្បាយោ។ ចិរំ ន កុដ្ឋាមីតិ យទិ មេ កនាចិ កោជោ ឧប្បជ្ឈេយ្យ, តំ កោជំ
អនុវត្តេន្តោ ចិរកាលំ ន កុដ្ឋាមិ។ ន ឧបនយ្ហាមីតិ អន្តោ សច មេ កោជោ
ឧប្បជ្ឈេយ្យ, ឱប្បមេវ ច នំ បដិវិនេយ្យន្តិ តំ មេ បុព្វេវ វតំ បរិច្ចរិតំ។

ទុព្ពណ្ណិយសុត្តន្តបិដក និដ្ឋិតា។

៣. សម្ពុរិមាយាសុត្តន្តបិដក

២៦៩. អាពាធិកោតិ អាពាធា អស្ស អត្ថិតិ អាពាធិកោ។ វាចេសីតិ
សិក្ខាបេសិ។ សម្ពុរោ នាម អសុរមាយាយ អាទិបុរិសោ បុរាតនោ អសុរិន្តោ។ តំ

សន្យាយាប “យថា សម្ពុរោ” តិអាទិ។ ឯវំ បច្ចុតិ អញ្ញោបិ មាយាវី មាយំ
បយោជេត្វា។ ឧបវាទន្តរាយោ នាម ឧមាបនេ សតិ វិគច្ឆតិ, ចាកតិកមេវ
ហោតីតិ អាហ “ឯវមស្ស ជាសុ ភវេយ្យា” តិ។ តេនាតិ វេបចិត្តិនា សម្ពុរវិជ្ជាយ
អនានេន វញ្ចិតត្តា។ តថា អកក្ខាតិ ឥសំនំ សន្តិកំ នេត្វា ឧមាបនវសេន
កាតត្ថំ អកក្ខា។

សម្ពុរមាយាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. អច្ចយសុត្តវណ្ណានា

២៧០. សម្មយោជេសុន្តិ អញ្ញមញ្ញំ វាចសិកំ ជរុសំ បយោជេសុំ។ តេនាហ
“កលហំ អកំសូ” តិ, វិវាទំ អកំសូតិ អត្ថោ។ អតិក្កម្មវចនន្តិ វចនំវ
អតិក្កមិក្ខា វចនំ។ យស្មា អច្ចយេ ទេសិយមាទេ តំ ខីណាយតិ អញ្ញមញ្ញស្ស
ឧមមាទស្ស ឧមនំ បដិក្កណ្ឌតោ, តស្មា វុត្ថំ “នប្បជិតណ្ឌាតីតិ ន ឧមតី” តិ។
តុម្ហាកំ វសេ វត្ថុតុ, វិសេវិតំ អកក្ខា យថាកាមករណីយោ ហោតុ។ មិត្តធម្មោ
ឥធ ឧត្តរបទលោបេន “មិត្តោ” តិ វុត្តោតិ អាហ “មិត្តធម្មេ” តិ។ ករណាវចនន្តិ
“មិត្តហី” តិ ករណាវចនំ ភុម្មត្ថេ។ តេនាហ “មិត្តសូ” តិ។ យថា
និព្ពត្តសភាវស្ស ភាវតោ អញ្ញាចត្ថំ ជរា, ឯវំ មិត្តភាវតោ វុត្តវិបរិយាយោ
អមិត្តធម្មោ ជរាបរិយាយេន វុត្តោ។ អការយ្ហំ អនវន្តំ សព្វសោ បហីនកិលេសំ។
តេនាហ “ខីណាសវបុគ្គល” ន្តិ។

អច្ចយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. អក្កោជសុត្តវណ្ណានា

២៧០. កោដោ តុម្ពេ មា អភិកវីតិ ឯត្ថ កោដេន អនភិកវនីយត្ថំ
ខន្តិមេត្តាករុណាទិតប្បដិបក្ខធម្មបរិព្រូហានេន។ តថា ហិ តំសមន្តិនោ
កោដោ អភិកុយ្យតិ អាហា “តុម្ពេ” កោដំ អភិកវេ។ កុដ្ឋន្តានំ មា
បដិកុដ្ឋិតា” តិ។ បដិបទាតិ ឯសា បដិបត្តិ។ មេត្តាតិ អប្បនាប្បត្តា មេត្តា។
តទុបចារោ មេត្តាបុព្វភាគោ។ នវិហីសតិ កិត្យិ ឯតាយាតិ អវិហីសា។
ករុណាតិ អប្បនាប្បត្តករុណា វេទិតញ្ញា។ តទុបចារោ ករុណាបុព្វភាគោ។
លាមកដនន្តិ ខន្តិអាទីសុ យោនិសោមនសិការាភារេន
ការយ្ហសមាចារសមាយោគេន ច និហីនំ ជនំ។ បច្ចយបរិសុទ្ធិយា កោដោ
អភិមទ្ធមានោ បុគ្គលំ អភិមទ្ធតិ, តស្ស សោ បដិសន្ធិានភាវនាពលេហិ
សម្មនេវ បហាតញ្ញោតិ។

អក្កោជសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

តតិយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សារត្ថប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

សក្កសំយុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

និដ្ឋិតា ច សារត្ថប្បកាសិនិយា

សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ សកាថាវគ្គវណ្ណានា។

បឋមោ ភាគោ និដ្ឋិតោ។

